This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

s
3 8

[redacted]

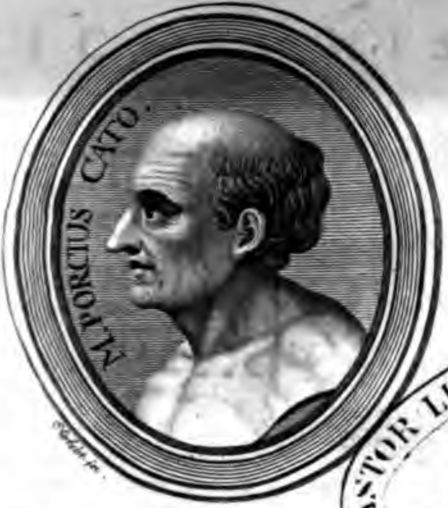
[redacted]

[redacted]

M. TULLII CICERONIS OPERA

AD OPTIMAS EDITIONES COLLATA

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

ASTOR LIBRARY NEW-YORK.

VOLUMEN DUODECIMUM

BIPONTI
Ex Typographia Societatis
CIƆIƆCCLXXXI

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

M. TULLII CICERONIS DE OFFICIIS AD MARCUM FILIUM LIBRI III.

[redacted]

M. TULLII CICERONIS DE OFFICIIS AD MARCUM FILIUM

LIBER I.

ARGUMENTUM.

Cum Cicero, reipublicae libertate ſublata, ſe ad philoſophiae ſtudium retuliſſet, multosque illuſtres eius locos latinis literis illuſtraſſet; ſuſcepit ad filium, Athenis ſtudiis literarum operam dantem, de officiis ſcribere, non modo, ut hic quoque locus, qui latiſſime patet, latinis literis illuſtraretur, ſed etiam, quod eſſet aetati Ciceronis filii & auctoritati parentis aptiſſimus. Quamquam autem haec quaeſtio communis eſt omnium philoſophorum; tamen his paene propria eſt, qui ſummum bonum honeſtate metiuntur, nempe Academicorum, Peripateticorum & Stoicorum, qui in conſtituendo ſummo bono verbis magis quam re diſcrepabant. Secutus ergo Cicero eſt in hac quaeſtione potiſſimum Stoicos, & ex eorum fontibus, iudicio arbitratuque ſuo, quantum quoque modo viſum eſt, hauſit. Tradita officii & definitione & diviſione, quinque facit genera deliberationis in conſilio capiendo: primum, honeſtumne factu ſit an turpe, quod in deliberationem cadit: alterum, conducatne an noceat: reliqua vero, ubi cum honeſto pugnat id quod videtur utile, et cum aliud alio honeſtius aut utilius videtur, utrum

alteri ſit praeponendum. In tres igitur partes totam diſputationem diſtribuit, quarum prima eſt de honeſto, altera de utili, ſed dupliciter utraque, & tertia de comparatione eorum, c. 3. Primum formam quandam honeſti exhibet a natura humana ductam, eiusque quatuor partes facit, ſapientiam, iuſtitiam, temperantiam, & fortitudinem ſeu magnitudinem animi, ex quibus ſingulis certa quaedam officia naſcuntur, c. 4. Ac de his quatuor partibus accurate diſputat, & quomodo ab iis officia ducantur, oſtendit, c. 5–42. Huic diſputationi ſubiicit de comparatione honeſti, de duobus honeſtis utrum honeſtius, c. 43. ſ.

I QUAMQUAM te, Marce fili, annum iam au-
1 dientem Cratippum, idque Athenis, abundare oportet praeceptis inſtitutisque philoſophiae, propter ſummam et doctoris auctoritatem, et urbis; quorum alter te ſcientia augere poteſt, altera exemplis: tamen, ut ipſe ad meam utilitatem ſemper cum Graecis Latina coniunxi, neque id in philoſophia ſolum, ſed etiam in dicendi exercitatione feci; idem tibi cenſeo faciendum, ut par ſis in utriusque orationis facultate. Quam quidem ad rem, nos (ut videmur) magnum attulimus adiumentum hominibus noſtris; ut non modo Graecarum literarum rudes, ſed etiam docti, aliquantum ſe arbitrentur adeptos et ad di-
2 cendum, et ad iudicandum. Quamobrem diſces tu quidem a principe huius aetatis philoſophorum, et diſces, quamdiu voles; tamdiu autem velle debebis, quoad te, quantum proficias, non poenitebit. Sed tamen noſtra legens, non multum a Peripateticis diſſidentia, quoniam utrique, et Socratici, et Platonici eſſe volumus; de rebus ipſis utere tuo iudicio; ni-

hil enim impedio: orationem autem Latinam profecto legendis noſtris efficies pleniorem. Nec vero arroganter hoc dictum exiſtimari velim. nam philoſophandi ſcientiam concedens multis; quod eſt oratoris proprium, apte, diſtincte, ornateque dicere, quoniam in eo ſtudio aetatem conſumſi; ſi id mihi aſſumo, videor id meo iure quodam modo vindicare. Quamobrem magnopere te hortor, mi 3
Cicero, ut non ſolum orationes meas, ſed hos etiam de philoſophia libros, qui iam illos fere aequarunt, ſtudioſe legas. Vis enim dicendi maior eſt in illis: ſed hoc quoque colendum eſt aequabile et temperatum orationis genus. Et id quidem nemini video Graecorum adhuc contigiſſe, ut idem utroque in genere laboraret, ſequereturque et illud forenſe dicendi, et hoc quietum diſputandi genus: niſi forte Demetrius Phalereus in hoc numero haberi poteſt, diſputator ſubtilis, orator parum vehemens; dulcis tamen, ut Theophraſti diſcipulum poſſis agnoſcere. Nos autem quantum in utroque profecerimus, aliorum ſit iudicium: utrumque certe ſecuti ſumus. Equidem et 4
Platonem exiſtimo, ſi genus forenſe dicendi tractare voluiſſet, graviſſime et copioſiſſime potuiſſe dicere; et Demoſthenem, ſi illa, quae a Platone didicerat, tenuiſſet, et pronuntiare voluiſſet, ornate ſplendideque facere potuiſſe. eodemque modo de Ariſtotele et Iſocrate iudico; quorum uterque ſuo ſtudio delectatus, contemſit alterum. Sed cum ſta- 2
tuiſſem aliquid hoc tempore ad te ſcribere, et multa poſthac, ab eo ordiri volui maxime, quod et aetati tuae eſſet aptiſſimum, et auctoritati meae graviſſi-

-mum. Nam cum multa ſint in philoſophia et gravia, et utilia, accurate copioſeque a philoſophis diſputata; latiſſime patere videntur ea, quae de officiis tradita ab illis et praecepta ſunt. Nulla enim vitae pars neque publicis, neque privatis; neque forenſibus, neque domeſticis in rebus; neque ſi tecum agas quid, neque ſi cum altero contrahas, vacare officio poteſt: in eoque colendo ſita vitae
5 eſt honeſtas omnis, et in negligendo turpitudo. Atque haec quidem quaeſtio communis eſt omnium philoſophorum. quis eſt enim, qui nullis officii praeceptis tradendis philoſophum ſe audeat dicere? Sed ſunt nonnullae diſciplinae, quae propoſitis bonorum et malorum finibus, officium omne pervertant. nam qui ſummum bonum ſic inſtituit, ut nihil habeat cum virtute coniunctum; idque ſuis commodis, non honeſtate metitur; hic, ſi ſibi ipſe conſentiat, et non interdum naturae bonitate vincatur, neque amicitiam colere poſſit, nec iuſtitiam, nec liberalitatem. fortis vero, dolorem ſummum malum iudicans; aut temperans, voluptatem ſummum bo-
6 num ſtatuens, eſſe certe nullo modo poteſt. Quae quamquam ita ſunt in promtu, ut res diſputatione non egeat, tamen ſunt a nobis alio loco diſputata. Hae diſciplinae igitur ſi ſibi conſentaneae eſſe velint, de officio nihil queant dicere: neque ulla officii praecepta firma, ſtabilia, coniuncta naturae, tradi poſſunt, niſi aut ab iis, qui ſolam, aut ab iis, qui maxime honeſtatem propter ſe dicant expetendam. Itaque propria eſt ea praeceptio Stoicorum, Academicorum, Peripateticorum; quoniam Ariſtonis, Pyr-

rhonis, Herilli, iam pridem exploſa ſententia eſt: qui tamen haberent ius ſuum diſputandi de officio, ſi rerum aliquem delectum reliquiſſent, ut ad officii inventionem aditus eſſet. Sequemur igitur hoc quidem tempore, et hac in quaeſtione potiſſimum Stoicos, non ut interpretes; ſed, ut ſolemus, e fontibus eorum, iudicio arbitrioque noſtro, quantum, quoque modo videbitur, hauriemus.

Placet igitur, quoniam omnis diſputatio de officio 7
futura eſt, ante definire, quid ſit officium; quod a Panaetio praetermiſſum eſſe miror. omnis enim, quae a ratione ſuſcipitur de aliqua re, inſtitutio, debet a definitione proficiſci; ut intelligatur, quid ſit id, de quo
diſputetur. Omnis de officio duplex eſt quaeſtio: 3
unum genus eſt, quod pertinet ad finem bonorum; alterum, quod poſitum eſt in praeceptis, quibus in omnes partes uſus vitae conformari poſſit. Superioris generis huiusmodi exempla ſunt: Omniane officia perfecta ſint: num quod officium aliud alio maius ſit: et quae ſunt generis eiusdem. Quorum autem officiorum praecepta traduntur, ea, quamquam pertinent ad finem bonorum, tamen id minus apparet, quia magis ad inſtitutionem vitae communis ſpectare videntur: de quibus eſt nobis his libris explicandum.
Atque etiam alia diviſio eſt officii. nam et medium 8
quoddam officium dicitur, et perfectum. Perfectum officium, rectum, opinor, vocemus, quod Graeci κατόρθωμα, hoc autem commune καθῆκον vocant. Atque ea ſic definiunt, ut, rectum quod ſit, id perfectum officium eſſe definiant; medium autem officium id eſſe dicant, quod, cur factum ſit, ratio pro-

9 babilis reddi poſſit. Triplex igitur eſt, ut Panaetio videtur, conſilii capiendi deliberatio. nam, honeſtumne factu ſit, an turpe, dubitant, id, quod in deliberationem cadit. in quo conſiderando ſaepe animi in contrarias ſententias diſtrahuntur. Tum autem aut anquirunt, aut conſultant, ad vitae commoditatem iucunditatemque, ad facultates rerum atque copias, ad opes, ad potentiam, quibus et ſe poſſint iuvare, et ſuos, conducat id, necne, de quo deliberant. quae deliberatio omnis in rationem utilitatis cadit. Tertium dubitandi genus eſt, cum pugnare videtur cum honeſto id, quod videtur eſſe utile. cum enim utilitas ad ſe rapere, honeſtas contra revocare ad ſe videtur, fit, ut diſtrahatur deliberando animus,
10 afferatque ancipitem curam cogitandi. Hac diviſione, (cum praeterire aliquid maximum vitium in dividendo ſit) duo praetermiſſa ſunt. Nec enim ſolum utrum honeſtum, an turpe ſit, deliberari ſolet, ſed etiam, duobus propoſitis honeſtis, utrum honeſtius: itemque, duobus propoſitis utilibus, utrum utilius. Ita, quam ille triplicem putavit eſſe rationem, in quinque partes diſtribui debere reperitur. Primum igitur eſt de honeſto, ſed dupliciter: tum pari ratione de utili: poſt de comparatione eorum diſſerendum.

4 Principio generi animantium omni eſt a natura
11 tributum, ut ſe, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quae nocitura videantur, quaeque ad vivendum ſint neceſſaria, anquirat, et paret, ut paſtum, ut latibula, ut alia eiusdem generis. Commune item animantium omnium eſt coniunctionis appeti-

tus, procreandi cauſa, et cura quaedam eorum, quae procreata ſunt. Sed inter hominem et beluam hoc maxime intereſt, quod haec tantum, quantum ſenſu 11
movetur, ad id ſolum, quod adeſt, quodque praeſens eſt, ſe accommodat, paululum admodum ſentiens praeteritum, aut futurum. Homo autem, (quod rationis eſt particeps, per quam conſequentia cernit, cauſas rerum videt, earumque progreſſus, et quaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudines comparat, et rebus praeſentibus adiungit atque annectit futuras,) facile totius vitae curſum videt, ad eamque degendam praeparat res neceſſarias. Eademque natura 12
vi rationis hominem conciliat homini et ad orationis, et ad vitae ſocietatem; ingeneratque in primis praecipuum quendam amorem in eos, qui procreati ſunt; impellitque, ut hominum coetus et celebrationes eſſe, et a ſe obiri velit; ob easque cauſas ſtudeat parare ea, quae ſuppeditent et ad cultum, et ad victum; nec ſibi ſoli, ſed coniugi, liberis, ceterisque, quos caros habeat, tuerique debeat. quae cura exſuſcitat etiam animos, et maiores ad rem gerendam facit. Inprimisque hominis eſt propria veri 13
inquiſitio atque inveſtigatio. Itaque cum ſumus neceſſariis negotiis curisque vacui, tum avemus aliquid videre, audire, addiſcere; cognitionemque rerum aut occultarum, aut admirabilium ad beate vivendum neceſſariam ducimus. ex quo intelligitur, quod verum, ſimplex, ſincerumque ſit, id eſſe naturae hominis aptiſſimum. Huic veri videndi cupiditati adiuncta eſt appetitio quaedam principatus, ut nemini parere animus bene a natura informatus velit, niſi

praecipienti, aut docenti, aut utilitatis cauſa, iuſte et legitime imperanti: ex quo animi magnitudo ex-
14 ſiſtit, humanarumque rerum contemtio. Nec vero illa parva vis naturae eſt rationiſque, quod unum hoc animal ſentit, quid ſit ordo; quid ſit, quod deceat; in factis dictisque qui modus. itaque eorum ipſorum, quae adſpectu ſentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem, venuſtatem, convenientiam partium ſentit. quam ſimilitudinem natura ratioque ab oculis ad animum transferens, multo etiam magis pulchritudinem, conſtantiam, ordinem in conſiliis factisque conſervandum putat; cavetque, ne quid indecore, effeminateve faciat; tum in omnibus et opinionibus, et factis, ne quid libidinoſe aut faciat aut cogitet. quibus ex rebus conflatur et efficitur id, quod quaerimus, honeſtum; quod etiam ſi nobilitatum non ſit, tamen honeſtum ſit; quodque vere dicimus, etiam ſi a nullo laudetur, natura eſſe laudabile.

5 Formam quidem ipſam, Marce fili, et tanquam faciem honeſti vides; quae ſi oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret ſui. Sed omne, quod honeſtum eſt, id quatuor partium oritur ex aliqua. aut enim in perſpicientia veri ſollertiaque verſatur; aut in hominum ſocietate tuenda, tribuendoque ſuum cuique, et rerum contractarum fide; aut in animi excelſi atque invicti magnitudine ac robore; aut in omnium, quae fiunt, quaeque dicuntur, ordine et modo, in quo ineſt modeſtia et tempe-
15 rantia. Quae quatuor quamquam inter ſe colligata atque implicata ſunt, tamen ex ſingulis certa officiorum genera naſcuntur: velut ex ea parte, quae pri-

ma deſcripta eſt, in qua ſapientiam et prudentiam
ponimus, ineſt indagatio atque inventio veri; eius-
que virtutis hoc munus eſt proprium. Ut enim quiſ- 16
que maxime perſpicit, quid in re quaque veriſſi-
mum ſit, quique acutiſſime et celerrime poteſt et
videre, et explicare rationem, is prudentiſſimus et
ſapientiſſimus rite haberi ſolet. quocirca huic, qua-
ſi materia, quam tractet, et in qua verſetur, ſubiecta
eſt veritas. Reliquis autem tribus virtutibus neceſ- 17
ſitates propoſitae ſunt ad eas res parandas tuendas-
que, quibus actio vitae continetur: ut et ſocietas
hominum coniunctioque ſervetur, et animi excel-
lentia magnitudoque cum in augendis opibus utili-
tatibusque et ſibi et ſuis comparandis, tum multo
magis in his ipſis deſpiciendis eluceat. Ordo autem,
et conſtantia, et moderatio, et ea quae ſunt his ſi-
milia, verſantur in eo genere, ad quod adhibenda
eſt actio quaedam, non ſolum mentis agitatio. His 18
enim rebus, quae tractantur in vita, modum quen-
dam et ordinem adhibentes, honeſtatem et decus
conſervabimus.

Ex quatuor autem locis, in quos honeſti naturam 6
vimque diviſimus, primus ille, qui in veri cogni-
tione conſiſtit, maxime naturam attingit humanam.
Omnes enim trahimur et ducimur ad cognitionis et
ſcientiae cupiditatem: in qua excellere pulchrum pu-
tamus; labi autem, errare, neſcire, decipi, et ma-
lum, et turpe ducimus. In hoc genere et naturali,
et honeſto, duo vitia vitanda ſunt: unum, ne in-
cognita pro cognitis habeamus, hisque temere aſ-
ſentiamur. quod vitium effugere qui volet, (om-

nes autem velle debent) adhibebit ad conſiderandas res et tempus, et diligentiam. Alterum eſt vi-
19 tium, quod quidam nimis magnum ſtudium, multamque operam in res obſcuras atque difficiles conferunt, easdemque non neceſſarias: quibus vitiis declinatis, quod in rebus honeſtis et cognitione dignis operae curaeque ponetur, id iure laudabitur: ut in aſtrologia C. Sulpicium audivimus; in geometria Sex. Pompeium ipſi cognovimus; multos in dialecticis, plures in iure civili. quae omnes artes in veri inveſtigatione verſantur: cuius ſtudio a rebus gerendis abduci, contra officium eſt. virtutis enim laus omnis in actione conſiſtit: a qua tamen ſaepe fit intermiſſio; multique dantur ad ſtudia reditus: tum agitatio mentis, quae nunquam aquieſcit, poteſt nos in ſtudiis cogitationis etiam ſine opera noſtra continere. Omnis autem cogitatio motusque animi, aut in conſiliis capiendis de rebus honeſtis, et pertinentibus ad bene beateque vivendum, aut in ſtudiis ſcientiae cognitionisque verſatur. Ac de primo quidem officii fonte diximus.

7 De tribus autem reliquis latiſſime patet ea ratio,
20 qua ſocietas hominum inter ipſos, et vitae quaſi communitas continetur. cuius partes duae ſunt: iuſtitia, in qua virtutis ſplendor eſt maximus, ex qua boni viri nominantur; et huic coniuncta beneficentia, quam eandem vel benignitatem vel liberalitatem appellare licet. Sed iuſtitiae primum munus eſt, ut ne cui quis noceat, niſi laceſſitus iniuria: deinde ut com-
21 munibus utatur pro communibus, privatis ut ſuis. Sunt autem privata nulla natura: ſed aut veteri oc-

cupatione, ut qui quondam in vacua venerunt; aut
victoria, ut qui bello potiti ſunt; aut lege, pactio-
ne, conditione, ſorte. ex quo fit, ut ager Arpinas
Arpinatum dicatur; Tuſculanus Tuſculanorum: ſi-
milisque eſt privatarum poſſeſſionum deſcriptio. ex
quo, quia ſuum cuiusque fit, eorum, quae natura
fuerant communia, quod cuique obtigit, id quisque
teneat: eo ſi qui ſibi plus appetet, violabit ius hu-
manae ſocietatis. Sed quoniam, (ut praeclare ſcrip- 22
tum eſt a Platone) non nobis ſolis nati ſumus, or-
tusque noſtri partem patria vindicat, partem amici;
atque, ut placet Stoicis, quae in terris gignantur, ad
uſum hominum omnia creari, homines autem homi-
num cauſa eſſe generatos, ut ipſi inter ſe, aliis alii
prodeſſe poſſent; in hoc naturam debemus ducem ſe-
qui, communes utilitates in medium afferre, mu-
tatione officiorum, dando, accipiendo: tum arti-
bus, tum opera, tum facultatibus devincire homi-
num inter homines ſocietatem. Fundamentum eſt au- 23
tem iuſtitiae fides; id eſt, dictorum conventorumque
conſtantia et veritas. ex quo, quamquam hoc vide-
bitur fortaſſe cuipiam durius, tamen audeamus imita-
ri Stoicos, qui ſtudioſe exquirunt, unde verba ſint
ducta; credamusque, quia fiat, quod dictum eſt, ap-
pellatam fidem.

Sed iniuſtitiae genera duo ſunt: unum eorum, qui inferunt; alterum eorum, qui ab iis, quibus infertur, ſi poſſint, non propulſant iniuriam. Nam qui iniuſte impetum in quempiam facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quaſi manus afferre videtur ſocio: qui autem non defendit, nec

obſiſtit, ſi poteſt, iniuriae, tam eſt in vitio, quam
24 ſi parentes, aut patriam, aut ſocios deſerat. Atque
illae quidem iniuriae; quae nocendi cauſa de indu-
ſtria inferuntur, ſaepe a metu proficiſcuntur; cum
is, qui nocere alteri cogitat, timet, ne, niſi id fe-
cerit, ipſe aliquo afficiatur incommodo. Maximam
autem partem ad iniuriam faciendam aggrediuntur,
ut adipiſcantur ea, quae concupiverunt; in quo vi-
8 tio latiſſime patet avaritia. Expetuntur autem divi-
tiae cum ad uſus vitae neceſſarios, tum ad perfruen-
25 das voluptates. In quibus autem maior eſt animus,
in iis pecuniae cupiditas ſpectat ad opes, et ad gra-
tificandi facultatem; ut nuper M. Craſſus negabat,
ullam ſatis magnam pecuniam eſſe ei, qui in repub-
lica princeps vellet eſſe, cuius fructibus exercitum
alere non poſſet. Delectant etiam magnifici appa-
ratus, vitaeque cultus cum elegantia et copia; qui-
bus rebus effectum eſt, ut infinita pecuniae cupidi-
tas eſſet. Nec vero rei familiaris amplificatio, ne-
mini nocens, vituperanda: ſed fugienda ſemper in-
26 iuria eſt. Maxime autem adducuntur plerique, ut eos
iuſtitiae capiat oblivio, cum in imperiorum, ho-
norum, gloriae cupiditatem inciderunt. Quod enim
eſt apud Ennium,

Nulla ſancta ſocietas, nec fides regni eſt:

id latius patet. nam, quidquid eiuſmodi eſt, in quo
non poſſint plures excellere, in eo fit plerumque
tanta contentio, ut difficillimum ſit, ſanctam ſervare
ſocietatem. Declaravit id modo temeritas C. Cae-
ſaris, qui omnia iura divina atque humana perver-
tit, propter eum, quem ſibi ipſe opinionis errore

finxerat, principatum. Eſt autem in hoc genere moleſtum, quod in maximis animis, ſplendidiſſimiſque ingeniis plerumque exſiſtunt honoris, imperii, potentiae, gloriae cupiditates. quo magis cavendum eſt, ne quid in eo genere peccetur. Sed in omni 24
iniuſtitia permultum intereſt, utrum perturbatione aliqua animi, quae plerumque brevis eſt, et ad tempus; an conſulto, et cogitata fiat iniuria. Leviora enim ſunt, quae repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quae meditata et praeparata inferuntur. Ac de inferenda quidem iniuria ſatis dictum eſt. Prae- 9
termittendae autem defenſionis, deſerendique officii, 28
plures ſolent eſſe cauſae. Nam, aut inimicitias, aut laborem, aut ſumtus ſuſcipere nolunt; aut etiam negligentia, pigritia, inertia; aut ſuis ſtudiis quibusdam occupationibusve ſic impediuntur, ut eos, quos tutari debeant, deſertos eſſe patiantur. Itaque videndum eſt, ne non ſatis ſit id, quod apud Platonem eſt in philoſophos dictum, quod in veri inveſtigatione verſentur, quodque ea, quae plerique vehementer expetant, de quibus inter ſe digladiari ſoleant, contemnant, et pro nihilo ducant, propterea iuſtos eſſe. Nam dum alterum iuſtitiae genus aſſequuntur, inferenda ne cui noceant iniuria; in alterum incidunt. diſcendi enim ſtudio impediti, quos tueri debent, deſerunt. Itaque eos ad rempublicam ne acceſſuros quidem putant, niſi coactos. aequius autem erat id voluntate fieri. nam hoc ipſum ita iuſtum eſt, quod
recte fit, ſi eſt voluntarium. Sunt etiam, qui aut ſtudio 29
rei familiaris tuendae, aut odio quodam hominum, ſuum ſe negotium agere dicant, ne facere cuiquam

videantur. iniuriam: qui altero iniuſtitiae genere vacant; in alterum incurrunt. deſerunt enim vitae ſocietatem, quia nihil conferunt in eam ſtudii, nihil operae, nihil facultatum.

Quoniam igitur duobus generibus iniuſtitiae propoſitis, adiunximus cauſas utriusque generis, easque res ante conſtituimus, quibus iuſtitia continetur; facile, quod cuiusque temporis officium ſit, poterimus, niſi nosmetipſos valde amabimus, iudicare.
30 Eſt enim difficilis cura rerum alienarum: quamquam Terentianus ille Chremes *humani nihil a ſe alienum putat:* ſed tamen, quia magis ea percipimus atque ſentimus, quae nobis ipſis aut proſpera, aut adverſa eveniunt, quam illa, quae ceteris, quae quaſi longo intervallo interiecto videmus; aliter de illis, ac de nobis, iudicamus. Quocirca bene praecipiunt, qui vetant quidquam agere, quod dubites, aequum ſit, an iniquum. aequitas enim lucet ipſa per ſe: dubi-
10 tatio cogitationem ſignificat iniuriae. Sed incidunt
31 ſaepe tempora, cum ea, quae maxime videntur digna eſſe iuſto homine, eoque, quem virum bonum dicimus, commutantur, fiuntque contraria; ut non reddere depoſitum, etiam promiſſum non facere, quaeque pertinent ad veritatem, et ad fidem, ea migrare interdum, et non ſervare, ſit iuſtum. Referri enim decet ad ea, quae propoſui in principio, fundamenta iuſtitiae: primum, ut ne cui noceatur; deinde, ut communi utilitati ſerviatur. ea cum tempore commutantur, commutatur officium, et non
32 ſemper eſt idem. Poteſt enim accidere promiſſum aliquod, et conventum, ut id effici ſit inutile, vel

ei, cui promiſſum ſit, vel ei, qui promiſerit. Nam ſi, ut in fabulis eſt, Neptunus, quod Theſeo promiſerat, non feciſſet, Theſeus filio Hippolyto non eſſet orbatus. Ex tribus enim optatis, ut ſcribitur, hoc erat tertium, quod de Hippolyti interitu iratus optavit; quo impetrato, in maximos luctus incidit. Nec promiſſa igitur ſervanda ſunt ea, quae ſint iis, quibus promiſeris, inutilia: nec, ſi plus tibi noceant, quam illi proſint, cui promiſeris, contra officium eſt, maius anteponi minori: ut, ſi conſtitueris te cuipiam advocatum in rem praeſentem eſſe venturum, atque interim graviter aegrotare filius coeperit, non ſit contra officium, non facere quod dixeris; magisque ille, cui promiſſum ſit, ab officio diſcedat, ſi ſe deſtitutum queratur. Iam illis promiſſis ſtandum non eſſe, quis non videt, quae coactus quis metu, quae deceptus dolo promiſerit? quae quidem pleraque iure praetorio liberantur, nonnulla legibus. Exſiſtunt etiam ſaepe iniuriae calumnia 33
quadam, et nimis callida, ſed malitioſa iuris interpretatione. Ex quo illud, *Summum ius, ſumma iniuria*, factum eſt iam tritum ſermone proverbium. Quo in genere etiam in republica multa peccantur; ut ille, qui, cum triginta dierum eſſent cum hoſte pactae induciae, noctu populabatur agros, quod dierum eſſent pactae, non noctium induciae. Ne noſter quidem probandus, ſi verum eſt, Q. Fabium Labeonem, ſeu quem alium, (nihil enim praeter auditum habeo,) arbitrum Nolanis et Neapolitanis de finibus a ſenatu datum, cum ad locum veniſſet, cum utriſque ſeparatim locutum, ut ne cupide quid age-

rent, ne appetenter; atque ut regredi, quam progredi mallent. Id cum utrique feciſſent, aliquantum agri in medio relictum eſt. Itaque illorum fines, ſicut ipſi dixerant, terminavit; in medio relictum quod erat, populo Romano adiudicavit. Decipere hoc quidem eſt, non iudicare. quocirca in omni re fugienda eſt talis ſolertia.

11 Sunt autem quaedam officia etiam adverſus eos ſervanda, a quibus iniuriam acceperis. Eſt enim ulciſcendi et puniendi modus. atque haud ſcio, an ſatis ſit, eum, qui laceſſierit, iniuriae ſuae poenitere; ut et ipſe ne quid tale poſthac, et ceteri ſint
34 ad iniuriam tardiores. Atque in republica maxime conſervanda ſunt iura belli. Nam cum ſint duo genera decertandi; unum per diſceptationem, alterum per vim; cumque illud proprium ſit hominis, hoc beluarum: confugiendum eſt ad poſterius, ſi uti non
35 licet ſuperiore. Quare ſuſcipienda quidem bella ſunt ob eam cauſam, ut ſine iniuria in pace vivatur: parta autem victoria, conſervandi ii, qui non crudeles in bello, non immanes fuerunt; ut maiores noſtri Tuſculanos, Aequos, Volſcos, Sabinos, Hernicos in civitatem etiam acceperunt: at Carthaginem et Numantiam funditus ſuſtulerunt. nollem Corinthum: ſed credo aliquid ſecutos, opportunitatem loci maxime, ne poſſet aliquando ad bellum faciendum locus ipſe adhortari. Mea quidem ſententia, paci, quae nihil habitura ſit inſidiarum, ſemper eſt conſulendum. in quo ſi mihi eſſet obtemperatum; ſi non optimam, at aliquam rempublicam, quae nunc nulla eſt, haberemus. Et cum iis, quos vi de-

viceris, conſulendum eſt; tum ii, qui, armis poſitis, ad imperatorum fidem confugient, quamvis murum aries percuſſerit, recipiendi ſunt. in quo tantopere apud noſtros iuſtitia culta eſt, ut ii, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem recepiſſent, earum patroni eſſent more maiorum. Ac 36
belli quidem aequitas ſanctiſſime fetiali populi Romani iure perſcripta eſt. ex quo intelligi poteſt, nullum bellum eſſe iuſtum, niſi quod aut rebus repetitis geratur, aut denuntiatum ante ſit et indictum. Pompilius imperator tenebat provinciam; in cuius exercitu Catonis filius tiro militabat. Cum autem Pompilio videretur, unam dimittere legionem; Catonis quoque filium, qui in eadem legione militabat, dimiſit. Sed cum amore pugnandi in exercitu remanſiſſet, Cato ad Pompilium ſcripſit, ut, ſi eum pateretur in exercitu remanere, ſecundo eum obligaret militiae ſacramento; quia, priore amiſſo, iure cum hoſtibus pugnare non poterat. adeo ſumma 37
erat obſervatio in bello movendo. M. quidem Catonis ſenis epiſtola eſt ad M. filium, in qua ſcripſit, ſe audiſſe, eum miſſum factum eſſe a conſule, cum in Macedonia Perſico bello miles eſſet. Monet igitur, ut caveat, ne proelium ineat. negat enim ius eſſe, qui miles non ſit, pugnare cum hoſte. Equi- 12
dem illud etiam animadverto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigatam. Hoſtis enim apud maiores noſtros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Indicant duodecim tabulae: AUT STATUS DIES CUM HOSTE. Itemque, ADVERSUS HOSTEM,

AETERNA AUCTORITAS. Quid ad hanc manſuetudinem addi poteſt? eum, quicum bellum geras, tam molli nomine appellari? Quamquam id nomen durius iam effecit vetuſtas. a peregrino enim receſſit, et proprie in eo, qui arma contra ferret, re-
38 manſit. Cum vero de imperio decertatur, belloque quaeritur gloria, cauſas omnino ſubeſſe tamen oportet easdem, quas dixi paulo ante iuſtas cauſas eſſe bellorum. ſed ea bella, quibus imperii gloria propoſita eſt, minus acerbe gerenda ſunt. Ut enim cum civiliter contendimus, aliter, ſi eſt inimicus; aliter, ſi competitor: cum altero certamen honoris et dignitatis eſt; cum altero capitis et famae: ſic cum Celtiberis, cum Cimbris bellum, ut cum inimicis gerebatur, uter eſſet, non uter imperaret; cum Latinis, Sabinis, Samnitibus, Poenis, Pyrrho de imperio dimicabatur. Poeni foedifragi, crudelis Hannibal, reliqui iuſtiores. Pyrrhi quidem de captivis reddendis, illa praeclara:

Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis:
Nec cauponantes bellum, ſed belligerantes,
Ferro, non auro vitam cernamus utrique.
Vosne velit, an me regnare hera, quidve ferat, fors;
Virtute experiamur. Et hoc ſimul accipite dictum:
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Eorumdem me libertati parcere certum eſt:
Dono, ducite, doque, volentibu' cum magnis diis.

13 Regalis ſane et digna Aeacidarum genere ſententia.
39 Atque etiam ſi quid ſinguli, temporibus adducti, hoſti promiſerint, eſt in eo ipſo fides conſervan-

da: ut primo Punico bello Regulus captus a Poe-
nis, cum de captivis commutandis Romam miſſus
eſſet, iuraſſetque ſe rediturum; primum, ut venit,
captivos reddendos in ſenatu non cenſuit; deinde,
cum retineretur a propinquis, et ab amicis, ad ſup-
plicium redire maluit, quam fidem hoſti datam fal-
lere. *Secundo autem Punico bello, poſt Cannenſem pug-* 40
nam, quos decem Hannibal Romam adſtrictos miſit
iureiurando ſe redituros eſſe, niſi de redimendis iis, qui
capti erant, impetraſſent: eos omnes cenſores, quoad
quisque eorum vixit, qui peieraſſent, in aerariis reli-
querunt; nec minus illum, qui iurisiurandi fraude cul-
pam invenerat. Cum enim Hannibalis permiſſu exiſſet
de caſtris, rediit paulo poſt, quod ſe oblitum neſcio
quid diceret. deinde egreſſus e caſtris, iureiurando ſe
ſolutum putabat: et erat verbis, re non erat. Semper
autem in fide, quid ſenſeris, non quid dixeris, cogi-
tandum. Maximum autem exemplum eſt iuſtitiae in
hoſtem a maioribus noſtris conſtitutum. Cum a Pyrrho
perfuga ſenatui eſt pollicitus, ſe venenum regi datu-
rum, et eum necaturum; ſenatus, et C. Fabricius per-
fugam Pyrrho dedidit. Ita ne hoſtis quidem, et poten-
tis, et bellum ultro inferentis, interitum cum ſcelere
approbavit. Ac de bellicis quidem officiis ſatis dic- 41
tum eſt.

Meminerimus autem, etiam adverſus infimos iu-
ſtitiam eſſe ſervandam. Eſt autem infima conditio et
fortuna ſervorum; quibus, non male praecipiunt,
qui ita iubent uti, ut mercenariis: operam exigen-
dam; iuſta praebenda. Cum autem duobus modis,
id eſt, aut vi, aut fraude fiat iniuria: fraus, quaſi

vulpeculae; vis, leonis videtur: utrumque hon
alieniſſimum: ſed fraus odio digna maiore. Tc
autem iniuſtitiae nulla capitalior eſt, quam eon
qui cum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni
videantur. De iuſtitia ſatis dictum eſt.

14 Deinceps (ut erat propoſitum) de benefice
42 ac liberalitate dicatur: qua quidem nihil eſt natı
hominis accommodatius. ſed habet multas cautio
Videndum eſt enim primum, ne obſit benignit
et iis ipſis, quibus benigne videbitur fieri, et c
ris: deinde, ne maior benignitas ſit, quam facu
tes: tum, ut pro dignitate cuique tribuatur. id e
eſt iuſtitiae fundamentum, ad quam haec refere
ſunt omnia. Nam et qui gratificantur cuipiam, q
obſit illi, cui prodeſſe velle videantur, non benei
neque liberales, ſed perniciosi aſſentatores iudic
ſunt: et qui aliis nocent, ut in alios liberales ſ
in eadem ſunt iniuſtitia, ut ſi in ſuam rem alie
43 convertant. Sunt autem multi, et quidem cu
ſplendoris et gloriae, qui eripiunt aliis, quod
largiantur; hique arbitrantur ſe beneficos in
amicos viſum iri, ſi locupletent eos quacunque
tione. Id autem tantum abeſt ab officio, ut
magis officio poſſit eſſe contrarium. Videndum
igitur, ut ea liberalitate utamur, quae proſit a
cis, noceat nemini. Quare L. Sullae, et C. Ca
ris pecuniarum tranſlatio a iuſtis dominis ad alie
non debet liberalis videri. nihil eſt enim liber
44 quod non idem iuſtum. Alter erat locus cautio
ne benignitas maior eſſet, quam facultates; qu
qui benigniores volunt eſſe, quam res patitur,

num in eo peccant, quod iniurioſi ſunt in proxi-
mos. quas enim copias his et ſuppeditari aequius
eſt, et relinqui, eas transferunt ad alienos. Ineſt au-
tem in tali liberalitate cupiditas plerumque rapiendi
et auferendi per iniuriam, ut ad largiendum ſuppe-
tant copiae. Videre etiam licet pleroſque, non tam
natura liberales, quam quadam gloria ductos, ut
benefici videantur, facere multa, quae proficiſci ab
oſtentatione magis, quam a voluntate videantur. Ta-
lis autem ſimulatio, vanitati eſt coniunctior, quam
aut liberalitati, aut honeſtati. Tertium eſt propoſi- 45
tum, ut in beneficentia delectus eſſet dignitatis; in
quo et mores eius erunt ſpectandi, in quem bene-
ficium conferetur, et animus erga nos, et commu-
nitas, ac ſocietas vitae, et ad noſtras utilitates officia
ante collata: quae ut concurrant omnia, optabile
eſt; ſin minus, plures cauſae maioresque ponderis
plus habebunt. Quoniam autem vivitur non cum 15
perfectis hominibus, planeque ſapientibus, ſed cum 46
iis, in quibus praeclare agitur, ſi ſunt ſimulacra vir-
tutis; etiam hoc intelligendum puto, neminem om-
nino eſſe negligendum, in quo aliqua ſignificatio
virtutis appareat; colendum autem eſſe ita quem-
que maxime, ut quisque maxime his virtutibus le-
nioribus erit ornatus, modeſtia, temperantia, hac
ipſa, de qua iam multa dicta ſunt, iuſtitia. Nam for-
tis animus et magnus in homine non perfecto, nec
ſapiente, ferventior plerumque eſt: illae virtutes
virum bonum videntur potius attingere. Atque haec 47
in moribus. De benevolentia autem, quam quisque
habeat erga nos, primum illud eſt in officio, ut ei

plurimum tribuamus, a quo plurimum diligimur: ſed benevolentiam non adoleſcentulorum more, ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius et conſtantia iudicemus. ſin erunt merita, ut non ineunda, ſed referenda ſit gratia; maior quaedam cura adhibenda eſt: nullum enim officium referenda gratia magis neceſſarium
48 eſt. Quod ſi ea, quae utenda acceperis, maiore menſura, ſi modo poſſis, iubet reddere Heſiodus; quidnam beneficio provocati facere debemus? an non imitari agros fertiles, qui multo plus efferunt, quam acceperunt? Etenim ſi in eos, quos ſperamus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre; quales in eos eſſe debemus, qui iam profuerunt? Nam cum duo genera liberalitatis ſint, unum dandi beneficii, alterum reddendi; demus, necne, in noſtra poteſtate eſt: non reddere, viro bono non licet, modo id
49 facere poſſit ſine iniuria. Acceptorum autem beneficiorum ſunt delectus habendi; nec dubium, quin maximo cuique plurimum debeatur. in quo tamen in primis, quo quisque animi ſtudio, benevolentia fecerit, ponderandum eſt. Multi enim faciunt multa temeritate quadam, ſine iudicio vel modo, in omnes repentino quodam, quaſi vento, impetu animi incitati: quae beneficia aeque magna non ſunt habenda, atque ea, quae iudicio, conſiderate conſtanterque delata ſunt. Sed in collocando beneficio, et in referenda gratia, ſi cetera paria ſint, hoc maxime officii eſt, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potiſſimum opitulari: quod contra fit a plerisque. a quo enim plurimum ſperant, etiamſi ille his non
16 eget, tamen ei potiſſimum inſerviunt. Optime autem

ſocietas hominum coniunctione ſervabitur, ſi, ut 50
quisque erit coniunctiſſimus, ita in eum benignita-
tis plurimum conferetur. Sed quae natura princi-
pia ſint communitatis et ſocietatis humanae, repe-
tendum altius videtur. Eſt enim primum, quod cer-
nitur in univerſi generis humani ſocietate. eius au-
tem vinculum eſt ratio et oratio; quae docendo,
diſcendo, communicando, diſceptando, iudicando,
conciliat inter ſe homines, coniungitque naturali
quadam ſocietate. Neque ulla re longius abſumus a
natura ferarum, in quibus ineſſe fortitudinem ſaepe
dicimus, ut in equis, in leonibus; iuſtitiam, aequita-
tem, bonitatem non dicimus. Sunt enim rationis et
orationis expertes. Ac latiſſime quidem patens ho- 51
minibus inter ipſos, omnibus inter omnes, ſocietas
haec eſt; in qua omnium rerum, quas ad commu-
nem hominum uſum natura genuit, eſt ſervanda
communitas: ut quae deſcripta ſunt legibus et iure
civili, haec ita teneantur, ut ſit conſtitutum: e qui-
bus ipſis cetera ſic obſerventur, ut in Graecorum
proverbio eſt: *Amicorum eſſe omnia communia.* Om-
nia autem communia hominum videntur ea, quae
ſunt generis eius, quod ab Ennio poſitum in una re,
transferri in multas poteſt.

Homo qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit:
Nihilominus ipſi luceat, cum illi accenderit.

Una ex re ſatis praecipitur, ut, quidquid ſine detri-
mento poſſit commodari, id tribuatur vel ignoto.
Ex quo ſunt illa communia, Non prohibere aqua 52

profluente; Pati ab igne ignem capere, ſi quis velit;
Conſilium fidele deliberanti dare: quae ſunt iis uti-
lia, qui accipiunt; danti non moleſta. Quare et his
utendum eſt, et ſemper aliquid ad communem utili-
tatem afferendum. Sed quoniam copiae parvae ſin-
gulorum ſunt; eorum autem, qui his egeant, infi-
nita eſt multitudo: vulgaris liberalitas referenda eſt
ad illum Ennii finem, *Nihilominus ipſi luceat*; ut fa-
53 cultas ſit, qua in noſtros ſimus liberales. Gradus au-
17 tem plures ſunt ſocietatis hominum. Ut enim ab in-
finita illa diſcedatur; propior eſt eiusdem gentis,
nationis, linguae; qua maxime homines coniungun-
tur: interius etiam eſt, eiusdem eſſe civitatis. Multa
enim ſunt civibus inter ſe communia; forum, fana,
porticus, viae, leges, iura, iudicia, ſuffragia, conſue-
tudines praeterea et familiaritates, multisque cum
multis res rationesque contractae. Arctior vero colli-
gatio eſt ſocietatis propinquorum. ab illa enim im-
menſa ſocietate humani generis in exiguum anguſtum-
54 que concluditur. Nam cum ſit hoc natura commune
animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima
ſocietas in ipſo coniugio eſt: proxima in liberis:
deinde una domus, communia omnia. Id autem eſt
principium urbis, et quaſi ſeminarium reipublicae.
Sequuntur fratrum coniunctiones: poſt conſobrino-
rum, ſobrinorumque; qui, cum una domo iam capi
non poſſint, in alias domos, tanquam in colonias,
exeunt. Sequuntur connubia et affinitates; ex quibus
etiam plures propinqui. quae propagatio et ſoboles
origo eſt rerumpublicarum. Sanguinis autem con-
iunctio, benevolentia devincit homines et caritate.

magnum eſt enim, eadem habere monimenta maiorum, iiſdem uti ſacris, ſepulcra habere communia. Sed omnium ſocietatum nulla praeſtantior eſt, 55
nulla firmior, quam cum viri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti. Illud enim honeſtum, (quod ſaepe dicimus,) etiam ſi in alio cernimus, tamen nos movet, atque illi, in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Et quamquam omnis virtus 56
nos ad ſe allicit, facitque, ut eos diligamus, in quibus ipſa ineſſe videatur; tamen iuſtitia et liberalitas id maxime efficit. nihil autem eſt amabilius, nec copulatius, quam morum ſimilitudo bonorum. In quibus enim eadem ſtudia ſunt, eaedemque voluntates, in his fit, ut aeque quisque altero delectetur, ac ſeipſo: efficiturque id, quod Pythagoras ultimum in amicitia putavit, ut unus fiat ex pluribus. Magna etiam illa communitas eſt, quae conficitur ex beneficiis ultro citro datis acceptis; quae et mutua, et grata dum ſunt, inter quos ea ſunt, firma illi devinciuntur ſocietate. Sed cum omnia ratione animoque 57
luſtraris, omnium ſocietatum nulla eſt gravior, nulla carior, quam ea, quae cum republica eſt unicuique noſtrum. cari ſunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares: ſed omnes omnium caritates patria una complexa eſt; pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? Quo eſt deteſtabilior iſtorum immanitas, qui lacerarunt omni ſcelere patriam, et in ea funditus delenda occupati et ſunt, et fuerunt. Sed ſi contentio quaedam et compara- 58
tio fiat, quibus plurimum tribuendum officii, principes ſunt, patria et parentes, quorum beneficiis

maximis obligati ſumus: proximi, liberi, totaque domus, quae ſpectat in nos ſolos, neque aliud ullum poteſt habere perfugium: deinceps bene convenientes propinqui, quibuscum etiam communis plerumque fortuna eſt. Quamobrem neceſſaria praeſidia vitae debentur iis maxime, quos ante dixi: vita autem, victusque communis, conſilia, ſermones, cohortationes, conſolationes, interdum etiam obiurgationes in amicitiis vigent maxime: eſtque ea iucundiſſima ami-
18 citia, quam ſimilitudo morum coniugavit. Sed in his
59 omnibus officiis tribuendis videndum erit, quid cuique maxime neceſſe ſit, et quid quisque nobiscum vel ſine nobis aut poſſit conſequi, aut non poſſit. Ita non iidem erunt neceſſitudinum gradus, qui temporum. Sunt quaedam officia, quae aliis magis, quam aliis debeantur; ut vicinum citius adiuveris in fructibus percipiendis, quam aut fratrem, aut familiarem. at, ſi lis in iudicio ſit, propinquum potius et amicum, quam vicinum defenderis. Haec igitur, et talia, circumſpicienda ſunt in omni officio; et conſuetudo exercitatioque capienda, ut boni ratiocinatores officiorum eſſe poſſimus, et addendo deducendoque videre, quae reliqui ſumma fiat: ex quo, quantum cuique
60 debeatur, intelligas. Sed ut nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis praecepta perceperint, quidquam magna laude dignum ſine uſu et exercitatione conſequi poſſunt: ſic officii conſervandi praecepta traduntur illa quidem, ut facimus ipſi; ſed rei magnitudo uſum quoque exercitationemque deſiderat. Atque ab iis rebus, quae ſunt in iure ſocietatis humanae, quemadmodum duca-

tur honeſtum, ex quo aptum eſt officium, ſatis fere diximus.

Intelligendum eſt autem, cum propoſita ſint ge- 61
nera quatuor, e quibus honeſtas officiumque manaret, ſplendidiſſimum videri, quod animo magno, elatoque, humanasque res deſpiciente factum ſit. Itaque in probris maxime in promtu eſt, ſi quid tale dici poteſt:

Vos etenim iuvenes, animum geritis muliebrem;
Illa virago viri.

et ſi quid eiusmodi:

Salmaci, da ſpolia, ſine ſudore et ſanguine.

Contraque in laudibus, quae magno animo, et fortiter excellenterque geſta ſunt, ea neſcio quomodo quaſi pleniore ore laudamus. Hinc rhetorum campus de Marathone, Salamine, Plataeis, Thermopylis, Leuctris: hinc noſter Cocles, hinc Decii, hinc Cn. et P. Scipiones, hinc M. Marcellus, innumerabilesque alii; maximeque ipſe populus Romanus animi magnitudine excellit. Declaratur autem ſtudium bellicae gloriae, quod ſtatuas quoque videmus or-
natu fere militari. Sed ea animi elatio, quae cerni- 19
tur in periculis et laboribus, ſi iuſtitia vacat, pug- 62
natque non pro ſalute communi, ſed pro ſuis commodis, in vitio eſt. non enim modo id virtutis non eſt, ſed potius immanitatis, omnem humanitatem repellentis. Itaque probe definitur a Stoicis fortitudo, cum eam, virtutem eſſe dicunt propugnantem pro aequitate. Quocirca nemo, qui fortitudinis gloriam conſecutus eſt inſidiis et malitia, laudem eſt adeptus. nihil enim honeſtum eſſe poteſt, quod iu-

63 ſtitia vacet. Praeclarum igitur Platonis illud: Non
ſolum, inquit, ſcientia, quae eſt remota a iuſtitia,
calliditas potius, quam ſapientia eſt appellanda; ve-
rum etiam animus paratus ad periculum, ſi ſua cu-
piditate, non utilitate communi, impellitur, audaciae
potius nomen habeat, quam fortitudinis. Itaque vi-
ros fortes et magnanimos, eosdem bonos et ſimpli-
ces; veritatis amicos minimeque fallaces eſſe volu-
64 mus: quae ſunt ex media laude iuſtitiae. Sed illud
odioſum eſt, quod in hac elatione et magnitudine
animi, facillime pertinacia et nimia cupiditas princi-
patus innaſcitur. Ut enim apud Platonem eſt, omnem
morem Lacedaemoniorum inflammatum eſſe cupidi-
tate vincendi; ſic, ut quisque animi magnitudine
maxime excellit, ita maxime vult princeps omnium,
vel potius ſolus eſſe. Difficile autem eſt, cum prae-
ſtare omnibus concupieris, ſervare aequitatem, quae
eſt iuſtitiae maxime propria. Ex quo fit, ut neque
diſceptatione vinci ſe, nec ullo publico ac legitimo
iure patiantur; exſiſtuntque in republica plerumque
largitores et factioſi, ut opes quam maximas conſe-
quantur, et ſint vi potius ſuperiores, quam iuſtitia
pares. Sed quo difficilius, hoc praeclarius. nullum
65 eſt enim tempus, quod iuſtitia vacare debeat. Fortes
igitur et magnanimi ſunt habendi, non qui faciunt,
ſed qui propulſant iniuriam. Vera autem et ſapiens
animi magnitudo, honeſtum illud, quod maxime
natura ſequitur, in factis poſitum, non in gloria iu-
dicat; principemque ſe eſſe mavult, quam videri.
Etenim qui ex errore imperitae multitudinis pen-
det, hic in magnis viris non eſt habendus. Facilli-

me autem ad res iniuſtas impellitur, ut quisque eſt altiſſimo animo et gloriae cupido. qui locus eſt ſane lubricus, quod vix invenitur, qui laboribus ſuſceptis, periculisque aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam.

Omnino fortis animus, et magnus, duabus re- 20
bus maxime cernitur; quarum una in rerum exter- 66
narum deſpicientia ponitur, cum perſuaſum ſit, nihil hominem, niſi quod honeſtum decorumque ſit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportere; nullique neque homini, neque perturbationi animi, nec fortunae ſuccumbere. Altera eſt res, ut, cum ita ſis affectus animo, ut ſupra dixi, res geras magnas illas quidem, et maxime utiles, ſed et vehementer arduas, plenasque laborum et periculorum tum vitae, tum multarum aliarum rerum,
quae ad vitam pertinent. Harum rerum duarum 67
ſplendor omnis et amplitudo, addo etiam utilitatem, in poſteriore eſt; cauſa autem et ratio efficiens magnos viros, eſt in priore. in eo enim eſt illud, quod excellentes animos, et humana contemnentes facit. id autem ipſum cernitur in duobus, ſi et ſolum id, quod honeſtum ſit, bonum iudices, et omni animi perturbatione liber ſis. nam et ea, quae eximia plerisque et praeclara videntur, parva ducere, eaque ratione ſtabili firmaque contemnere, fortis animi magnique ducendum eſt; et ea, quae videntur acerba, quae multa et varia in hominum vita fortunaque verſantur, ita ferre, ut nihil a ſtatu naturae diſcedas, nihil a dignitate ſapientis, robuſti animi eſt, magnaeque conſtantiae.

68 Non eſt autem conſentaneum, qui metu non frangatur, eum frangi cupiditate; nec, qui invictum ſe a labore praeſtiterit, vinci a voluptate. Quamobrem et haec videnda; et pecuniae fugienda cupiditas. nihil enim eſt tam anguſti animi tamque parvi, quam amare divitias: nihil honeſtius magnificentiusque, quam pecuniam contemnere, ſi non habeas; ſi habeas, ad beneficentiam liberalitatemque conferre. Cavenda eſt etiam gloriae cupiditas, ut ſupra dixi. eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet eſſe contentio. Nec vero imperia expetenda, ac potius, aut non accipienda interdum, aut deponenda nonnunquam. Vacandum autem eſt omni animi perturbatione, tum cupiditate et metu, tum etiam aegritudine, et voluptate animi, et iracundia; ut tranquillitas et ſecuritas adſit, quae affert cum conſtantiam, tum etiam dignitatem. Multi autem et ſunt, et fuerunt, qui eam, quam dico, tranquillitatem expetentes, a negotiis publicis ſe removerint, ad otiumque perfugerint. in his et nobiliſſimi philoſophi, longeque principes, et quidam homines ſeveri et graves, nec populi, nec principum mores ferre potuerunt; vixeruntque nonnulli in agris, delectati re ſua familiari. His idem propoſitum fuit, quod regibus, ut ne qua re egerent, ne cui parerent, libertate uterentur; cuius proprium eſt, ſic vivere, ut velis. Quare cum hoc commune ſit potentiae cupidorum cum iis, quos dixi, otioſis; alteri ſe adipiſci id poſſe arbitrantur, ſi opes magnas habeant; alteri, ſi contenti ſint et ſuo, et parvo. in quo neutrorum omnino contem-

nenda eſt ſententia : ſed et facilior, et tutior, et
minus aliis gravis aut moleſta vita eſt otioſorum;
fructuoſior autem hominum generi, et ad clarita-
tem amplitudinemque aptior eorum, qui ſe ad rem-
publicam et ad res magnas gerendas accommoda-
verunt. Quapropter et iis forſitan concedendum 71
ſit, rempublicam non capeſſentibus, qui excellenti
ingenio, doctrinae ſeſe dediderunt; et iis, qui aut
valetudinis imbecillitate, aut aliqua graviore cauſa
impediti, a republica receſſerunt, cum eius admi-
niſtrandae poteſtatem aliis, laudemque concederent.
Quibus autem talis nulla ſit cauſa, ſi deſpicere ſe
dicant ea, quae plerique mirentur, imperia et ma-
giſtratus, iis non modo non laudi, verum etiam vi-
tio dandum puto. quorum iudicium in eo, quod
gloriam contemnant et pro nihilo putent, difficile
factu eſt non probare: ſed videntur labores et mo-
leſtias tum offenſionum, tum repulſarum, quaſi
quandam ignominiam timere, et infamiam. Sunt
enim, qui in rebus contrariis parum ſibi conſtent,
voluptatem ſeveriſſime contemnant, in dolore ſint
molliores: gloriam negligant, frangantur infamia:
atque ea quidem non ſatis conſtanter. Sed iis, qui 72
habent a natura adiumenta rerum gerendarum, ab-
iecta omni cunctatione, adipiſcendi magiſtratus, et
gerenda reſpublica eſt. nec enim aliter aut regi ci-
vitas, aut declarari animi magnitudo poteſt. Ca-
peſſentibus autem rempublicam nihilo minus, quam
philoſophis, haud ſcio an magis etiam, et magni-
ficentia, et deſpicientia adhibenda ſit rerum huma-
narum, et ea, quam ſaepe dico, et tranquillitas ani-

mi, atque ſecuritas; ſi quidem nec anxii futuri ſunt et cum gravitate conſtantiaque victuri. Quae eo fac liora ſunt philoſophis, quo minus multa patent in ec rum vita, quae fortuna feriat, et quo minus mu tis rebus egent; et quia, ſi quid adverſi eveniat
73 tam graviter cadere non poſſunt. Quocirca no ſine cauſa maiores motus animorum concitantur maioraque efficienda rempublicam gerentibus, quar quietis; quo magis his et magnitudo animi eſt ad hibenda, et vacuitas ab angoribus. Ad rem geren dam autem qui accedit, caveat, ne id modo con ſideret, quam illa res honeſta ſit; ſed etiam, ut ha beat efficiendi facultatem. in quo ipſo conſideran dum eſt, ne aut temere deſperet, propter ignaviam aut nimis confidat, propter cupiditatem. In omni bus autem negotiis, prius, quam aggrediare, ad hibenda eſt praeparatio diligens.

22 Sed cum plerique arbitrentur, res bellicas ma
74 iores eſſe, quam urbanas; minuenda eſt haec opi nio. multi enim bella ſaepe quaeſierunt propte gloriae cupiditatem; atque id in magnis animis in geniisque plerumque contingit; eoque magis, ſi ſun ad rem militarem apti, et cupidi bellorum geren dorum. Vere autem ſi volumus iudicare, multa res exſtiterunt urbanae maiores clarioresque, quan
75 bellicae. Quamvis enim Themiſtocles iure laude tur, et ſit eius nomen, quam Solonis, illuſtrius, citeturque Salamis, clariſſimae teſtis victoriae, quae anteponatur conſilio Solonis, ei, quo primum con ſtituit Areopagitas; non minus praeclarum hoc, quam illud, iudicandum eſt. illud enim ſemel pro-

ſit, hoc ſemper proderit civitati: hoc conſilio le-
ges Athenienſium, hoc maiorum inſtituta ſervantur.
Et Themiſtocles quidem nihil dixerit, in quo ipſe
Areopagum adiuverit; at ille vere, a ſe adiutum
Themiſtoclem. Eſt enim bellum geſtum conſilio ſe-
natus eius, qui a Solone erat conſtitutus. Licet ea- 76
dem de Pauſania Lyſandroque dicere: quorum re-
bus geſtis quamquam imperium Lacedaemoniis di-
latatum putatur; tamen ne minima quidem ex par-
te Lycurgi legibus et diſciplinae conferendi ſunt.
Quin etiam ob has ipſas cauſas et parentiores ha-
buerunt exercitus, et fortiores. Mihi quidem ne-
que pueris nobis, M. Scaurus C. Mario, neque,
cum verſaremur in republica, Q. Catulus Cn. Pom-
peio cedere videbantur. Parvi enim ſunt foris ar-
ma, niſi eſt conſilium domi. Nec plus Africanus,
ſingularis et vir, et imperator, in excidenda Nu-
mantia reipublicae profuit, quam eodem tempore
P. Naſica privatus, cum Ti. Gracchum interemit;
quamquam haec quidem res non ſolum ex dome-
ſtica eſt ratione; attingit etiam bellicam, quoniam
vi, manuque confecta eſt: ſed tamen id ipſum
geſtum eſt conſilio urbano, ſine exercitu. Illud au- 77
tem optimum eſt, in quod invadi ſolere ab im-
probis et invidis audio:

Cedant arma togae, concedat laurea laudi.

Ut enim alios omittam, nobis rempublicam guber-
nantibus nonne togae arma ceſſere? neque enim
in republica periculum fuit gravius unquam, nec
maius otium. Ita conſiliis diligentiaque noſtra ce-
leriter de manibus audaciſſimorum civium delapſa

arma impia ceciderunt. Quae res igitur geſta unq
78 in bello tanta? qui triumphus conferendus? I
enim mihi, Marce fili, apud te gloriari, ad q
et hereditas huius gloriae, et factorum imitatio
tinet. Mihi quidem certe vir abundans bellicis
dibus, Cn. Pompeius, multis audientibus, hoc
buit, ut diceret, fruſtra ſe triumphum tertium
portaturum fuiſſe, niſi meo in rempublicam
neficio, ubi triumpharet, eſſet habiturus. Sunt
go domeſticae fortitudines non inferiores mili
bus; in quibus plus etiam, quam in his, op
23 ſtudiique ponendum eſt. Omnino illud honeſt
79 quod ex animo excelſo magnificoque quaerin
animi efficitur, non corporis viribus. Exercen
tamen corpus, et ita afficiendum eſt, ut obe
conſilio rationique poſſit in exſequendis nego
et in labore tolerando. Honeſtum autem id, q
exquirimus, totum eſt poſitum in animi cur
cogitatione: in quo non minorem utilitatem a
runt, qui togati reipublicae praeſunt, quam
bellum gerunt. Itaque eorum conſilio ſaepe aut
ſuſcepta, aut confecta bella ſunt, nonnunquam et
illata: ut M. Catonis bellum tertium Punicum
80 quo etiam mortui valuit auctoritas. Quare expe
da quidem magis eſt decernendi ratio, quam
certandi fortitudo: ſed cavendum, ne id bell
magis fuga, quam utilitatis ratione faciamus.

Bellum autem ita ſuſcipiatur, ut nihil aliud
ſi pax quaeſita videatur. Fortis vero et conſt
tis eſt, non perturbari in rebus aſperis, nec
tumultuantem de gradu deiici, ut dicitur; ſed pr

fortis animi uti conſilio, nec a ratione diſcedere. Quanquam hoc animi, illud etiam ingenii magni eſt, 81
praecipere cogitatione futura, et aliquanto ante conſtituere, quid accidere poſſit in utramque partem; et, quid agendum ſit, cum quid evenerit; nec committere, ut aliquando dicendum ſit, *Non putaram.* Haec ſunt opera magni animi, et excelſi, et prudentia conſilioque fidentis. Temere autem in acie verſari, et manu cum hoſte confligere, immane quiddam, et beluarum ſimile eſt. ſed cum tempus neceſſitasque poſtulat, decertandum manu eſt, et mors ſervituti turpitudinique anteponenda. De evertendis autem 24
diripiendisque urbibus, valde conſiderandum eſt, 82
ne quid temere, ne quid crudeliter. idque eſt viri magni, rebus agitatis, punire ſontes, multitudinem conſervare, in omni fortuna, recta atque honeſta retinere. Ut enim ſunt, quemadmodum ſupra dixi, qui urbanis rebus bellicas anteponant; ſic reperies multos, quibus periculoſa et calida conſilia quietis et cogitatis ſplendidiora, et maiora videantur. Nunquam omnino periculi fuga committen- 83
dum eſt, ut imbelles timidique videamur: ſed fugiendum etiam illud, ne offeramus nos periculis ſine cauſa; quo nihil poteſt eſſe ſtultius. Quapropter in adeundis periculis conſuetudo imitanda medicorum eſt, qui leviter aegrotantes leniter curant; gravioribus autem morbis periculoſas curationes et ancipites adhibere coguntur. Quare in tranquillo tempeſtatem adverſam optare, dementis eſt; ſubvenire autem tempeſtati quavis ratione, ſapientis: eoque magis, ſi plus adipiſcare re explicata bo-

ni, quam addubitata mali. Periculoſae autem rerum actiones partim iis ſunt, qui eas ſuſcipiunt, partim reipublicae. Itemque alii de vita, alii de gloria, et benevolentia civium in diſcrimen vocantur. Promtiores igitur debemus eſſe ad noſtra pericula, quam ad communia, dimicareque paratius de honore et gloria, quam de ceteris commodis.

84 Inventi autem multi ſunt, qui non modo pecuniam, ſed vitam etiam profundere pro patria parat eſſent: iidem gloriae iacturam ne minimam quidem facere vellent, ne republica quidem poſtulante: u
1 Callicratidas, qui cum Lacedaemoniorum dux fuiſſet Peloponneſiaco bello, multaque feciſſet egregie evertit ad extremum omnia, cum conſilio non parui eorum, qui claſſem ab Arginuſſis removendam, ne cum Athenienſibus dimicandum putabant. Quibus ill reſpondit, Lacedaemonios, claſſe illa amiſſa, aliam parare poſſe, ſe fugere ſine ſuo dedecore non poſſe. Atque haec quidem Lacedaemoniis plaga mediocris; ill peſtifera, qua, cum Cleombrotus, invidiam timens temere cum Epaminonda conflixiſſet, Lacedaemoniorum opes corruerunt. Quanto Q. Maximus melius? de quo Ennius:

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.
Ergo magisque magisque viri nunc gloria claret.

Quod genus peccandi vitandum eſt etiam in rebu urbanis. Sunt enim, qui, quod ſentiunt, etſi optimum ſit, tamen invidiae metu non audeant dicere.

25 Omnino qui reipublicae praefuturi ſunt, duo Pla
85 tonis praecepta teneant: unum, ut utilitatem civium

ſic tueantur, ut quaecunque agunt, ad eam refe-
rant, obliti commodorum ſuorum; alterum, ut to-
tum corpus reipublicae curent; ne, dum partem ali-
quam tuentur, reliquas deſerant. Ut enim tutela, ſic
procuratio reipublicae ad utilitatem eorum, qui
commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſa eſt,
gerenda eſt. Qui autem parti civium conſulunt, par-
tem negligunt, rem perniciosiſſimam in civitatem
inducunt, ſeditionem atque diſcordiam; ex quo eve-
nit, ut alii populares, alii ſtudioſi optimi cuiusque
videantur, pauci univerſorum. Hinc apud Athenien- 86
ſes magnae diſcordiae; in noſtra republica non ſo-
lum ſeditiones, ſed peſtifera etiam bella civilia: quae
gravis et fortis civis, et in republica dignus prin-
cipatu, fugiet atque oderit; tradetque ſe totum
reipublicae, neque opes aut potentiam conſectabi-
tur; totamque eam ſic tuebitur, ut omnibus con-
ſulat. Nec vero criminibus falſis in odium aut in-
vidiam quemquam vocabit; omninoque ita iuſti-
tiae honeſtatique adhaereſcet, ut, dum ea conſer-
vet, quamvis graviter offendat, mortemque oppe-
tat potius, quam deſerat illa, quae dixi. Miſerrima 87
eſt omnino ambitio honorumque contentio: de qua
praeclare apud eundem eſt Platonem: Similiter fa-
cere eos, qui inter ſe contenderent, uter potius rem-
publicam adminiſtraret, ut ſi nautae certarent, quis
eorum potiſſimum gubernaret. Idemque praecipit,
ut eos adverſarios exiſtimemus, qui arma contra
ferant; non eos, qui ſuo iudicio tueri rempublicam
velint: qualis fuit inter P. Africanum et Q. Metel-
lum ſine acerbitate diſſenſio.

88 Nec vero audiendi, qui graviter iraſcendum ini-
micis putabunt, idque magnanimi et fortis viri eſſe
cenſebunt. Nihil enim laudabilius, nihil magno et
praeclaro viro dignius placabilitate atque clemen-
tia. In liberis vero populis, et in iuris aequabili-
tate, exercenda etiam eſt facilitas, et altitudo animi,
quae dicitur; ne, ſi iraſcamur aut intempeſtive ac-
cedentibus, aut impudenter rogantibus, in moroſi-
tatem inutilem et odioſam incidamus. Et tamen ita
probanda eſt manſuetudo atque clementia, ut adhi-
beatur, reipublicae cauſa, ſeveritas, ſine qua admi-
niſtrari civitas non poteſt. Omnis autem et animad-
verſio et caſtigatio contumelia vacare debet; neque
ad eius, qui punitur aliquem, aut verbis caſtigat,
89 ſed ad reipublicae utilitatem referri. Cavendum eſt
etiam, ne maior poena, quam culpa ſit; et ne iisdem
de cauſis alii plectantur, alii ne appellentur quidem.
Prohibenda autem maxime eſt ira in puniendo. nun-
quam enim, iratus qui accedet ad poenam, mediocrita-
tem illam tenebit, quae eſt inter nimium et parum;
quae placet Peripateticis, et recte placet, modo ne lau-
darent iracundiam, et dicerent utiliter a natura da-
tam. Illa vero omnibus in rebus repudianda eſt; op-
tandumque, ut ii, qui praeſunt reipublicae, legum ſi-
miles ſint, quae ad puniendum non iracundia, ſed
aequitate ducuntur.

26 Atque etiam in rebus proſperis, et ad voluntatem
90 noſtram fluentibus, ſuperbiam, faſtidium, arrogan-
tiamque magno opere fugiamus. nam ut adverſas res,
ſic ſecundas immoderate ferre, levitatis eſt; praeclara-
que eſt aequabilitas in omni vita, et idem ſemper vul-

tus, eademque frons, ut de Socrate, item de C. Laelio accepimus. Philippum quidem Macedonum regem, rebus geſtis, et gloria ſuperatum a filio; facilitate et humanitate video ſuperiorem fuiſſe. Itaque alter ſemper magnus, alter ſaepe turpiſſimus fuit; ut recte praecipere videantur, qui monent, ut, quanto ſuperiores ſimus, tanto nos geramus ſummiſſius. Panaetius quidem Africanum, auditorem et familiarem ſuum, ſolitum, ait, dicere, ut equos, propter crebras contentiones proeliorum ferocitate exſultantes, domitoribus tradere ſoleant, ut his facilioribus poſſint uti; ſic homines, ſecundis rebus effrenatos, ſibique praefidentes, tanquam in gyrum rationis et doctrinae duci oportere, ut perſpicerent rerum humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunae. Atque etiam 91
in ſecundiſſimis rebus maxime eſt utendum conſilio amicorum, hisque maior etiam, quam ante, tribuenda auctoritas. iisdemque temporibus cavendum eſt, ne aſſentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos ſinamus; in quo falli facile eſt. tales enim nos eſſe putamus, ut iure laudemur. ex quo naſcuntur innumerabilia peccata; cum homines inflati opinionibus, turpiter irridentur, et in maximis verſantur erroribus. Sed haec quidem hactenus.

Illud autem ſic eſt iudicandum, maximas geri res, 92
et maximi animi ab iis, qui reſpublicas regant, quod earum adminiſtratio latiſſime pateat, ad plurimosque pertineat. eſſe autem magni animi, et fuiſſe multos etiam in vita otioſa, qui aut inveſtigarent, aut conarentur magna quaedam, ſeſeque ſuarum rerum finibus continerent; aut interiecti inter philoſophos,

et eos, qui rempublicam adminiſtrarent, delectarentur re ſua familiari, non eam quidem omni ratione exaggerantes, neque excludentes ab eius uſu ſuos; potiusque et amicis impertientes, et reipublicae, ſi quando uſus eſſet. Quae primum bene parta ſit, nullo neque turpi quaeſtu, neque odioſo: tum quam plurimis, modo dignis, ſe utilem praebeat: deinde augeatur ratione, diligentia, parſimonia; nec libidini potius luxuriaeque, quam liberalitati et beneficentiae pateat. Haec praeſcripta ſervantem licet magnifice, graviter, animoſeque vivere, atque etiam ſimpliciter, fideliter, vitaeque hominum amice.

27 Sequitur, ut de una reliqua parte honeſtatis di-
93 cendum ſit; in qua verecundia, et quaſi quidam ornatus vitae, temperantia et modeſtia, omniſque ſedatio perturbationum animi, et rerum modus cernitur. Hoc loco continetur id, quod dici Latine *decorum* poteſt: Graece enim πρέπον dicitur. Huius vis ea eſt, ut ab honeſto non queat ſeparari. Nam et quod decet, honeſtum eſt; et quod honeſtum eſt,
94 decet. Qualis autem differentia ſit honeſti et decori, facilius intelligi, quam explanari poteſt. quidquid eſt enim, quod deceat, id tum apparet, cum antegreſſa eſt honeſtas. Itaque non ſolum in hac parte honeſtatis, de qua hoc loco diſſerendum eſt, ſed etiam in tribus ſuperioribus, quid deceat, apparet. nam et ratione uti, atque oratione prudenter; et agere quod agas, conſiderate; omnique in re quid ſit veri, videre et tueri decet: contraque falli, errare, labi, decipi tam dedecet, quam delirare et mente eſſe captum. et iuſta omnia, decora ſunt;

iniuſta contra, ut turpia, ſic indecora. Similis eſt ratio fortitudinis. quod enim viriliter animoque magno ſit, id dignum viro et decorum videtur; quod contra, id ut turpe, ſic indecorum. Quare pertinet 95
quidem ad omnem honeſtatem hoc, quod dico, decorum; et ita pertinet, ut non reſcondita quadam ratione cernatur, ſed ſit in promtu. eſt enim quiddam, idque intelligitur in omni virtute, quod deceat; quod cogitatione magis a virtute poteſt, quam re ſeparari. Ut venuſtas et pulchritudo corporis ſecerni non poteſt a valetudine; ſic hoc, de quo loquimur, decorum, totum illud quidem eſt cum virtute confuſum; ſed mente et cogitatione diſtinguitur. Eſt autem eius deſcriptio duplex. nam et gene- 96
rale quoddam decorum intelligimus, quod in omni honeſtate verſatur; et aliud huic ſubiectum, quod pertinet ad ſingulas partes honeſtatis. Atque illud ſuperius ſic fere definiri ſolet: Decorum id eſſe, quod conſentaneum ſit hominis excellentiae, in eo, in quo natura eius a reliquis animantibus differat. Quae autem pars ſubiecta generi eſt, eam ſic definiunt, ut id decorum eſſe velint, quod ita naturae conſentaneum ſit, ut in eo moderatio et temperantia appareat cum ſpecie quadam liberali. Haec ita in- 28
telligi, exiſtimare poſſumus ex eo decoro, quod poe- 97
tae ſequuntur; de quo alio loco plura dici ſolent. Sed tum ſervare illud poetas dicimus, quod deceat, cum id, quod quaque perſona dignum eſt, et ſit, et dicitur. ut, ſi Aeacus, aut Minos diceret,

Oderint, dum metuant: - - - aut,

Natis ſepulcro ipſe eſt parens:

indecorum videretur; quod eos fuiſſe iuſtos accepimus. at Atreo dicente, plauſus excitantur. eſt enim digna perſona oratio. Sed poetae quid quemque deceat, ex perſona iudicabunt. nobis autem perſonam impoſuit ipſa natura, magna cum excellentia praeſtantiaque animantium reliquarum.
98 Quocirca poetae in magna varietate perſonarum, etiam vitioſis quid conveniat, et quid deceat, videbunt: nobis autem cum a natura conſtantiae, moderationis, temperantiae, verecundiae partes datae ſint; cumque eadem natura doceat non negligere, quemadmodum nos adverſus homines geramus; efficitur, ut et illud, quod ad omnem honeſtatem pertinet, decorum, quam late fuſum ſit, appareat; et hoc, quod ſpectatur in unoquoque genere virtutis. Ut enim pulchritudo corporis apta compoſitione membrorum movet oculos, et delectat hoc ipſo, quod inter ſe omnes partes cum quodam lepore conſentiunt: ſic hoc decorum, quod elucet in vita, movet approbationem eorum, quibuscum vivitur, ordine, et conſtantia, et moderatione dictorum omnium atque factorum.
99 Adhibenda eſt igitur quaedam reverentia adverſus homines, et optimi cuiusque, et reliquorum. nam negligere quid de ſe quisque ſentiat, non ſolum arrogantis eſt, ſed etiam omnino diſſoluti. Eſt autem quod differat, in hominum ratione habenda, inter iuſtitiam et verecundiam. Iuſtitiae partes ſunt, non violare homines; verecundiae, non offendere: in quo maxime perſpicitur vis decori. His igitur expoſitis, quale ſit id, quod decere dicimus, intellectum puto.

Officium autem, quod ab eo ducitur, hanc 100 primam habet viam, quae deducit ad convenientiam conſervationemque naturae: quam ſi ſequemur ducem, nunquam aberrabimus; conſequemurque et id, quod acutum et perſpicax natura eſt; et id, quod ad hominum conſociationem accommodatum; et id, quod vehemens atque forte. Sed maxima vis decori in hac ineſt parte, de qua diſputamus. neque enim ſolum corporis, qui ad naturam apti ſunt, ſed multo etiam magis animi motus probandi, qui item ad naturam accommodati ſunt. Du- 101
plex eſt enim vis animorum, atque naturae: una pars in appetitu poſita eſt, quae eſt ὁρμὴ Graece, quae hominem huc et illuc rapit; altera in ratione, quae docet et explanat, quid faciendum fugiendumve ſit. ita fit, ut ratio praeſit, appetitus obtemperet.
Omnis autem actio vacare debet temeritate, et ne- 29
gligentia; nec vero agere quidquam, cuius non poſſit cauſam probabilem reddere. Haec eſt enim fere 102
deſcriptio officii. Efficiendum autem eſt, ut appetitus rationi obediant, eamque neque praecurrant, nec propter pigritiam, aut ignaviam deſerant; ſintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant. Ex quo elucebit omnis conſtantia, omniſque moderatio. nam qui appetitus longius evagantur, et tanquam exſultantes ſive cupiendo, ſive fugiendo, non ſatis a ratione retinentur, hi ſine dubio finem et modum tranſeunt. relinquunt enim et abiiciunt obedientiam, nec rationi parent, cui ſunt ſubiecti lege naturae: a quibus non modo animi perturbantur, ſed etiam corpora. Licet ora ipſa cernere ira-

torum, aut eorum, qui aut libidine aliqua, aut me
tu commoti ſunt, aut voluptate nimia geſtiunt; quo
rum omnium vultus, voces, motus, ſtatusque mu
103 tantur. Ex quibus illud intelligitur (ut ad officii for
mam revertamur) appetitus omnes contrahendos ſe-
dandosque, excitandamque animadverſionem et dili-
gentiam, ut ne quid temere ac fortuitu, inconſiderate
negligenterque agamus. neque enim ita generati a na-
tura ſumus, ut ad ludum et iocum facti eſſe videamur;
ſed ad ſeveritatem potius, et ad quaedam ſtudia gravio
ra atque maiora. Ludo autem et ioco uti illo quidem
licet; ſed ſicut ſomno et quietibus ceteris, tum cum
gravibus ſeriisque rebus ſatisfecerimus. Ipſumque ge-
nus iocandi non profuſum, nec immodeſtum, ſed
ingenuum et facetum eſſe debet. Ut enim pueris non
omnem ludendi licentiam damus, ſed eam, quae ab
honeſtis actionibus non ſit aliena: ſic in ipſo ioco
104 aliquod probi ingenii lumen eluceat. Duplex omnino
eſt iocandi genus: unum illiberale, petulans, flagi-
tioſum, obſcoenum; alterum, elegans, urbanum, in-
genioſum, facetum. quo genere non modo Plautus
noſter, et Atticorum antiqua comoedia, ſed etiam
philoſophorum Socraticorum libri referti ſunt: mul-
taque multorum facete dicta; ut ea, quae a ſene Ca-
tone collecta ſunt, quae vocant ἀποφθέγματα. Facilis
igitur eſt diſtinctio ingenui et illiberalis ioci. alter eſt,
ſi tempore fit, ac remiſſo animo, libero dignus; alter
ne homine quidem, ſi rerum turpitudini adhibe-
tur verborum obſcoenitas. Ludendi etiam eſt quidam
modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus,
elatique voluptate in aliquam turpitudinem delaba-

tur. Suppeditant autem et campus noſter, et ſtudia venandi, honeſta exempla ludendi.

Sed pertinet ad omnem officii quaeſtionem, ſem- 30
per in promtu habere, quantum natura hominis pe- 105
cudibus, reliquisque beluis antecedat. Illae nihil ſentiunt, niſi voluptatem, ad eamque feruntur omni impetu: hominis autem mens diſcendo alitur, et cogitando, ſemper aliquid aut anquirit, aut agit, videndique et audiendi delectatione ducitur. Quin etiam, ſi quis eſt paulo ad voluptates propenſior, modo ne ſit ex pecudum genere, (ſunt enim quidam homines non re, ſed nomine,) ſed ſi quis eſt paulo erectior, quamvis voluptate capiatur, occultat et diſſimulat appetitum voluptatis, propter verecundiam. Ex quo intelligitur, corporis voluptatem non 106
ſatis eſſe dignam hominis praeſtantia, eamque contemni et reiici oportere: ſin ſit quispiam, qui aliquid tribuat voluptati, diligenter ei tenendum eſſe eius fruendae modum. Itaque victus cultusque corporis ad valetudinem referantur, et ad vires, non ad voluptatem. atque etiam, ſi conſiderare volumus, quae ſit in natura excellentia et dignitas; intelligemus, quam ſit turpe, diffluere luxuria, et delicate ac molliter vivere; quamque honeſtum, parce, continenter, ſevere, ſobrie.

Intelligendum eſt etiam, duabus quaſi nos a na- 107
tura indutos eſſe perſonis: quarum una eſt communis, ex eo, quod omnes participes ſumus rationis praeſtantiaeque eius, qua antecellimus beſtiis; a qua omne honeſtum decorumque trahitur, et ex qua ratio inveniendi officii exquiritur; altera

autem, quae proprie ſingulis eſt tributa. Ut enim in corporibus magnae diſſimilitudines ſunt; (alios enim videmus velocitate ad curſum, alios viribus ad luctandum valere: itemque in formis aliis dignitatem ineſſe, aliis venuſtatem;) ſic in animis exiſtunt etiam maiores varietates. Erat in L. Craſſo,
108 et in L. Philippo multus lepos: maior etiam, magisque de induſtria in C. Caeſare, L. F. At iisdem temporibus in M. Scauro, et in M. Druſo adoleſcente, ſingularis ſeveritas: in C. Laelio multa hilaritas: in eius familiari Scipione ambitio maior, vita triſtior. De Graecis autem, dulcem et facetum, feſtivique ſermonis, atque in omni oratione ſimulatorem, quem εἴρωνα Graeci nominaverunt, Socratem accepimus: contra, Pythagoram et Periclem ſummam auctoritatem conſecutos, ſine ulla hilaritate. Callidum Hannibalem, ex Poenorum; ex noſtris ducibus Q. Maximum accepimus: facile celare, tacere, diſſimulare, inſidiari, praecipere hoſtium conſilia. In quo genere Graeci Themiſtoclem et Pheraeum Iaſonem ceteris anteponunt. in primisque verſutum et callidum factum Solonis; qui, quo et tutior vita eius eſſet, et plus aliquanto rei-
109 publicae prodeſſet, furere ſe ſimulavit. Sunt his alii multum diſpares, ſimplices et aperti; qui nihil ex occulto, nihil ex inſidiis agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici: itemque alii, qui quidvis perpetiantur, cuivis deſerviant, dum, quod velint, conſequantur, ut Sullae M. Craſſum videbamus. quo in genere verſutiſſimum et patientiſſimum Lacedaemonium Lyſandrum accepimus; contraque

Callicratidam, qui praefectus claſſi proximus poſt Lyſandrum fuit; itemque in ſermonibus alium, quamvis praepotens ſit, efficere, ut unus de multis eſſe videatur. quod in Catulo, et in patre, et in filio; idemque in Q. Mucio Mancia vidimus. Audivi ex maioribus natu, hoc idem fuiſſe in P. Scipione Naſica; contraque patrem eius, illum, qui Ti. Gracchi conatus perditos vindicavit, nullam comitatem habuiſſe ſermonis: ne Xenocratem quidem, ſeveriſſimum philoſophorum; ob eamque rem ipſam magnum clarumque fuiſſe. Innumerabiles aliae diſſimilitudines ſunt naturae morumque, minime tamen vituperandorum. Admodum autem tenenda 31
ſunt ſua cuique, non vitioſa, ſed tamen propria, quo facilius decorum illud, quod quaerimus, retineatur. ſic enim eſt faciendum, ut contra univerſam naturam nihil contendamus; ea tamen conſervata, propriam naturam ſequamur; ut, etiam ſi ſint alia graviora atque meliora, tamen nos ſtudia noſtra noſtrae naturae regula metiamur. neque enim attinet repugnare naturae, nec quidquam ſequi, quod aſſequi nequeas. Ex quo magis emergit, quale ſit decorum illud, ideo, quia nihil decet invita (ut aiunt) Minerva, id eſt, adverſante et repugnante natura. Omnino ſi quidquam eſt decorum, ni- III
hil eſt profecto magis, quam aequabilitas univerſae vitae, tum ſingularum actionum; quam conſervare non poſſis, ſi aliorum naturam imitans, omittas tuam. Ut enim ſermone eo debemus uti, qui notus eſt nobis, ne, ut quidam, Graeca verba inculcantes iure optimo irrideamur: ſic in ac-

tiones omnemque vitam, nullam diſcrepantiam
112 conferre debemus. Atque haec differentia naturarum tantam habet vim, ut nonnunquam mortem ſibi ipſe conſciſcere alius debeat, alius in eadem cauſa non debeat. Num enim alia in cauſa M. Cato fuit, alia ceteri, qui ſe in Africa Caeſari tradiderunt? Atqui ceteris forſitan vitio datum eſſet, ſi ſe interemiſſent, propterea quod eorum vita lenior, et mores fuerant faciliores; Catoni autem cum incredibilem tribuiſſet natura gravitatem, eamque ipſe perpetua conſtantia roboraviſſet, ſemperque in propoſito ſuſceptoque conſilio permanſiſſet, moriendum potius, quam tyranni vultus ad-
113 ſpiciendus fuit. Quam multa paſſus eſt Ulyſſes in illo errore diuturno, cum et mulieribus (ſi Circe et Calypſo mulieres appellandae ſunt) inſerviret, et in omni ſermone omnibus affabilem ſe eſſe vellet? domi vero etiam contumelias ſervorum ancillarumque pertulit, ut ad id aliquando, quod cupiebat, perveniret. At Aiax, quo animo traditur, millies oppetere mortem, quam illa perpeti, maluiſſet. Quae contemplantes expendere oportebit, quid quisque habeat ſui; eaque moderari, nec velle experiri, quam ſe aliena deceant. id enim maxime quem-
114 que decet, quod eſt cuiusque maxime ſuum. Suum igitur quisque noſcat ingenium, acremque ſe et bonorum et vitiorum ſuorum iudicem praebeat; ne ſcenici plus, quam nos, videantur habere prudentiae. illi enim non optimas, ſed ſibi accommodatiſſimas fabulas eligunt. qui voce freti ſunt, Epigonos, Medumque; qui geſtu, Menalippam, Clytaemneſtram:

ſemper Rupilius, quem ego memini, Antiopam: non ſaepe Aeſopus Aiacem. Ergo hiſtrio hoc videbit in ſcena, non videbit vir ſapiens in vita? Ad quas igitur res aptiſſimi erimus, in iis potiſſimum elaborabimus. ſin aliquando neceſſitas nos ad ea detruſerit, quae noſtri ingenii non erunt; omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, ut ea, ſi non decore, at quam minimum indecore facere poſſimus. Nec tam eſt enitendum, ut bona, quae nobis data non ſint, ſequamur, quam ut vitia fugiamus. Ac duabus iis perſonis, quas 32
ſupra dixi, tertia adiungitur, quam caſus aliquis, aut 115
tempus imponit; quarta etiam, quam nobismetipſis iudicio noſtro accommodamus. nam regna, imperia, nobilitates, honores, divitiae, opes, eaque, quae ſunt his contraria, in caſu ſita, temporibus gubernantur. ipſi autem gerere quam perſonam velimus, a noſtra voluntate proficiſcitur. itaque ſe alii ad philoſophiam, alii ad ius civile, alii ad eloquentiam applicant; ipſarumque virtutum in alia alius mavult excellere. Quorum vero patres, aut maiores 116
aliqua gloria praeſtiterunt, ii ſtudent plerumque eodem in genere laudis excellere; ut Q. Mucius, P. F. in iure civili; Pauli filius Africanus in re militari. Quidam autem ad eas laudes, quas a patribus acceperunt, addunt aliquam ſuam; ut hic idem Africanus eloquentia cumulavit bellicam gloriam. quod idem fecit Timotheus, Cononis filius, qui, cum belli laude non inferior fuiſſet, quam pater, ad eam laudem, doctrinae et ingenii gloriam adiecit. Fit autem interdum, ut nonnulli, omiſſa imitatione maiorum, ſuum quoddam inſtitutum conſe-

ſequantur; maximeque in eo plerumque elaborant
ii, qui magna ſibi proponunt, obſcuris orti maiori-
117 bus. Haec igitur omnia, cum quaerimus, quid de-
ceat, complecti animo et cogitatione debemus. In
primis autem conſtituendum eſt, quos nos, et qua-
les eſſe velimus, et in quo genere vitae; quae de-
liberatio eſt omnium difficillima. Ineunte enim ado-
leſcentia, cum eſt maxima imbecillitas conſilii,
tum id ſibi quisque genus aetatis degendae conſti-
tuit, quod maxime adamavit. itaque ante implica-
tur aliquo certo genere curſuque vivendi, quam
118 potuit, quod optimum eſſet, iudicare. Nam quod
Herculem Prodicium dicunt (ut eſt apud Xenophon-
tem) cum primum pubeſceret (quod tempus a na-
tura ad deligendum, quam quisque viam vivendi
ſit ingreſſurus, datum eſt) exiſſe in ſolitudinem,
atque ibi ſedentem, diu ſecum multumque dubi-
taſſe, cum duas cerneret vias, unam Voluptatis,
alteram Virtutis, utram ingredi melius eſſet; hoc
Herculi, Iovis ſatu edito, potuit fortaſſe continge-
re; nobis non item, qui imitamur, quos cuique
viſum eſt, atque ad eorum ſtudia inſtitutaque im-
pellimur. plerique autem parentum praeceptis im-
buti, ad eorum conſuetudinem moremque deduci-
mur. alii multitudinis iudicio feruntur, quaeque ma-
iori parti pulcherrima videntur, ea maxime exop-
tant: nonnulli tamen ſive felicitate quadam, ſive bo-
nitate naturae, ſive parentum diſciplina, rectam vi-
33 tae ſecuti ſunt viam. Illud autem maxime rarum ge-
119 nus eſt eorum, qui aut excellentis ingenii magnitu-
dine, aut praeclara eruditione atque doctrina, aut utra-

que re ornati, ſpatium etiam deliberandi habuerunt,
quem potiſſimum vitae curſum ſequi vellent; in qua
deliberatione ad ſuam cuiusque naturam conſilium
eſt omne revocandum. Nam cum in omnibus quae
aguntur, ex eo modo, quo quisque natus eſt, (ut
ſupra dictum eſt,) quid deceat, exquirimus; tum
in tota vita conſtituenda, multo eſt cura maior ad-
hibenda, ut conſtare in vitae perpetuitate poſſimus
nobismetipſis, nec in ullo officio claudicare. Ad hanc 120
autem rationem quoniam maximam vim natura ha-
bet, fortuna proximam; utriusque omnino ratio ha-
benda eſt in deligendo genere vitae; ſed naturae
magis. multo enim et firmior eſt, et conſtantior:
ut fortuna nonnunquam, tanquam ipſa mortalis,
cum immortali natura pugnare videatur. Qui igi-
tur ad naturae ſuae non vitioſae genus conſilium
vivendi omne contulerit, is conſtantiam teneat. id
enim maxime decet: niſi forte ſe intellexerit erraſſe
in deligendo genere vitae. Quod ſi acciderit (po-
teſt autem accidere) facienda morum inſtitutorum-
que mutatio eſt. eam mutationem, ſi tempora ad-
iuvabunt, facilius commodiusque faciemus: ſin mi-
nus, ſenſim erit pedetentimque facienda; ut ami-
citias, quae minus delectent, et minus probentur,
magis decere cenſent ſapientes ſenſim diſſuere, quam
repente praecidere. Commutato autem genere vitae, 121
omni ratione curandum eſt, ut id bono conſilio fe-
ciſſe videamur. Sed quoniam paulo ante dictum eſt,
imitandos eſſe maiores; primum illud exceptum ſit,
ne vitia ſint imitanda: deinde, ſi natura non fe-
ret, ut quaedam imitari poſſint, ut ſuperioris Afric-

cani filius, qui hunc Paullo natum adoptavit, propter infirmitatem valetudinis non tam potuit patris ſimilis eſſe, quam ille fuerat ſui. Si igitur non poterit ſive cauſas defenſitare, ſive populum concionibus tenere, ſive bella gerere; illa tamen praeſtare debebit, quae erunt in ipſius poteſtate, iuſtitiam, fidem, liberalitatem, modeſtiam, temperantiam, quo minus ab eo id, quod deſit, requiratur. Optima autem hereditas a patribus traditur liberis, omnique patrimonio praeſtantior, gloria virtutis rerumque geſtarum; cui dedecori eſſe, nefas et impium iudicandum eſt.

34 Et quoniam officia non eadem diſparibus aetati-
122 bus tribuuntur, aliaque ſunt iuvenum, alia ſeniorum; aliquid etiam de hac diſtinctione dicendum eſt. Eſt igitur adoleſcentis, maiores natu vereri, exque his deligere optimos et probatiſſimos, quorum conſilio atque auctoritate nitatur. ineuntis enim aetatis inſcitia, ſenum conſtituenda et regenda prudentia eſt. Maxime autem haec aetas a libidinibus arcenda eſt, exercendaque in labore patientiaque et animi, et corporis; ut eorum et in bellicis, et in civilibus officiis vigeat induſtria. atque etiam cum relaxare animos, et dare ſe iucunditati volent, caveant intemperantiam, meminerint verecundiae; quod erit facilius, ſi in eiusmodi quidem rebus maiores natu
123 intereſſe velint. Senibus autem labores corporis minuendi, exercitationes animi etiam augendae videntur: danda vero opera, ut et amicos, et iuventutem, et maxime rempublicam conſilio et prudentia quam plurimum adiuvent. nihil autem magis ca-

vendum eſt ſenectuti, quam ne languori ſe deſidiaeque dedat. Luxuria vero cum omni aetati turpis, tum ſenectuti foediſſima eſt. ſin autem libidinum etiam intemperantia acceſſerit, duplex malum eſt; quod et ipſa ſenectus concipit dedecus, et facit adoleſcentium impudentiorem intemperantiam. Ac ne illud 12
quidem alienum eſt, de magiſtratuum, de privatorum, [de civium], de peregrinorum officiis dicere. Eſt igitur proprium munus magiſtratus, intelligere, ſe gerere perſonam civitatis, debereque eius dignitatem et decus ſuſtinere, ſervare leges, iura deſcribere, ea fidei ſua commiſſa meminiſſe. Privatum autem oportet aequo et pari cum civibus iure vivere, neque ſubmiſſum et abiectum, neque ſe efferentem; tum in republica ea velle, quae tranquilla et honeſta ſint. talem enim et ſentire bonum civem, et dicere ſolemus. Peregrini autem et incolae officium eſt, ni- 125
hil praeter ſuum negotium agere, nihil de alieno anquirere, minimeque in aliena eſſe republica curioſum. Ita fere officia reperientur, cum quaeretur, quid deceat, et quid aptum ſit perſonis, temporibus, aetatibus. Nihil eſt autem, quod tam deceat, quam in omni re gerenda, conſilioque capiendo ſervare conſtantiam.

Sed quoniam decorum illud in omnibus factis et 35
dictis, in corporis denique motu et ſtatu cernitur, 126
idque poſitum eſt in tribus rebus, formoſitate, ordine, ornatu ad actionem apto, difficilibus ad eloquendum; ſed ſatis erit intelligi: in his autem tribus continetur cura etiam illa, ut probemur iis, quibuscum, apud quosque vivamus: his quoque de

rebus pauca dicantur. Principio, corporis noſtri magnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem; quae formam noſtram, reliquamque figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promtu; quae partes autem corporis ad naturae neceſſitatem datae, adſpectum eſſent deformem habitu-
127 rae atque turpem, eas contexit atque abdidit. Hanc naturae tam diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia. Quae enim natura occultavit, eadem omnes, qui ſana mente ſunt, removent ab oculis; ipſique neceſſitati dant operam ut quam occultiſſime pareant: quarumque partium corporis uſus ſunt neceſſarii, eas neque partes, neque earum uſus ſuis nominibus appellant; quodque facere turpe non eſt, modo occulte, id dicere obſcoenum eſt. itaque nec aperta actio rerum illarum petulantia va-
128 cat, nec orationis obſcoenitas. Nec vero audiendi ſunt Cynici, aut ſi qui fuerunt Stoici paene Cynici, qui reprehendunt et irrident, quod ea, quae turpia re non ſint, nominibus ac verbis flagitioſa ducamus; illa autem, quae turpia ſint, nominibus appellemus ſuis. Latrocinari, fraudare, adulterari, re turpe eſt; ſed dicitur non obſcoene: liberis dare operam, re honeſtum eſt, nomine obſcoenum: pluraque in eam ſententiam ab eisdem contra verecundiam diſputantur. Nos autem naturam ſequamur, et omne, quod abhorret ab oculorum auriumque approbatione, fugiamus. Status, inceſſus, ſeſſio, accubatio, vultus,
129 oculi, manuum motus, teneant illud decorum. Quibus in rebus duo maxime ſunt fugienda; ne quid effeminatum, aut molle, et ne quid durum, aut ru-

ſticum ſit. Nec vero hiſtrionibus oratoribusque con-
cedendum eſt, ut iis haec apta ſint, nobis diſſoluta.
Scenicorum quidem mos tantam habet veteri diſci-
plina verecundiam, ut in ſcenam ſine ſubligaculo
prodeat nemo. verentur enim, ne, ſi quo caſu eve-
nerit, ut corporis partes quaedam aperiantur, ad-
ſpiciantur non decore. Noſtro quidem more cum pa-
rentibus puberes filii, cum ſoceris generi non la-
vantur. Retinenda eſt igitur huius generis verecun-
dia, praeſertim natura ipſa magiſtra et duce. Cum 36
autem pulchritudinis duo genera ſint, quorum in al- 130
tero venuſtas ſit, in altero dignitas; venuſtatem mu-
liebrem ducere debemus; dignitatem virilem. Ergo
et a forma removeatur omnis viro non dignus orna-
tus; et huic ſimile vitium in geſtu motuque cavea-
tur. nam et palaeſtrici motus ſaepe ſunt odioſio-
res; et hiſtrionum nonnulli geſtus inepti non vacant
offenſione; et in utroque genere, quae ſunt recta et
ſimplicia, laudantur. Formae autem dignitas, coloris
bonitate tuenda eſt; color, exercitationibus corporis.
Adhibenda eſt praeterea munditia non odioſa, ne-
que exquiſita nimis; tantum quae fugiat agreſtem
et inhumanam negligentiam. eadem ratio eſt habenda
veſtitus; in quo (ſicut in plerisque rebus) medio-
critas optima eſt. Cavendum eſt autem, ne aut tar- 131
ditatibus utamur in greſſu mollioribus, ut pompa-
rum ferculis ſimiles eſſe videamur: aut in feſtina-
tionibus ſuſcipiamus nimias celeritates; quae cum
fiunt, anhelitus moventur, vultus mutantur, ora tor-
quentur: ex quibus magna ſignificatio fit, non adeſ-
ſe conſtantiam. Sed multo etiam magis elaborandum

eſt, ne animi motus a natura recedant: quod aſſequemur, ſi cavebimus, ne in perturbationes, atque exanimationes incidamus; et, ſi attentos animos ad
132 decori conſervationem tenebimus. Motus autem animorum, duplices ſunt; alteri cogitationis; alteri appetitus. Cogitatio in vero exquirendo maxime verſatur; appetitus impellit ad agendum. curandum eſt igitur, ut cogitatione ad res quam optimas utamur; appetitum rationi obedientem prae-
37 beamus. Et quoniam magna vis orationis eſt, eaque duplex; altera contentionis; altera ſermonis: contentio diſceptationibus tribuatur iudiciorum, concionum, ſenatus; ſermo in circulis, diſputationibus, congreſſionibus familiarium verſetur; perſequatur etiam convivia. contentionis praecepta rhetorum ſunt; nulla ſermonis: quamquam haud ſcio, an poſſint haec quoque eſſe. ſed diſcentium ſtudiis inveniuntur magiſtri; huic autem qui ſtudeant, ſunt nulli: rhetorum turba referta omnia: quamquam quae verborum ſententiarumque praecepta ſunt, eadem ad
133 ſermonem pertinebunt. Sed cum orationis indicem, vocem habeamus; in voce autem duo ſequamur, ut clara ſit, ut ſuavis: utrumque omnino a natura petendum eſt: verum alterum exercitatio augebit, alterum imitatio preſſe loquentium, et leniter. Nihil aliud fuit in Catulis, ut eos exquiſito iudicio putares uti literarum; quamquam erant literati; ſed et alii: hi autem optime uti lingua latina putabantur. Sonus erat dulcis: literae neque expreſſae nimis, neque oppreſſae, ne aut obſcurum eſſet, aut putidum: ſine contentione vox, nec languens, nec canora. Ube-

rior oratio L. Craſſi, nec minus faceta: ſed bene
loquendi de Catulis opinio non minor. Sale vero
et facetiis Caeſar, Catuli patris frater, vicit omnes;
ut in ipſo illo forenſi genere dicendi contentiones
aliorum ſermone vinceret. In omnibus igitur his
elaborandum eſt, ſi in omni re, quid deceat, exqui-
rimus. Sit igitur hic ſermo, in quo Socratici maxime 134
excellunt, lenis minimeque pertinax: inſit in eo le-
pos. Nec vero, tanquam in poſſeſſionem venerit,
excludat alios: ſed cum reliquis in rebus, tum in
ſermone communi, viciſſitudinem non iniquam pu-
tet: ac videat in primis, quibus de rebus loquatur;
ſi ſeriis, ſeveritatem adhibeat; ſi iocoſis, leporem.
in primisque provideat, ne ſermo vitium aliquod
indicet ineſſe in moribus; quod maxime tum ſolet
evenire, cum ſtudioſe de abſentibus, detrahendi cau-
ſa, aut per ridiculum, aut ſevere, maledice, contume-
lioſeque dicitur. Habentur autem plerumque ſermo- 135
nes aut de domeſticis negotiis, aut de republica, aut
de artium ſtudiis atque doctrina. Danda igitur opera
eſt, ut etiam ſi aberrare ad alia coeperit, ad haec
revocetur oratio: ſed, utcunque aderunt; neque
enim omnes iisdem de rebus, nec omni tempore,
nec ſimiliter delectamur. Animadvertendum eſt etiam,
quatenus ſermo delectationem habeat; et, ut inci-
piendi ratio fuerit, ita ſit deſinendi modus. Sed quo- 38
modo in omni vita rectiſſime praecipitur, ut per- 136
turbationes fugiamus, id eſt, motus animi nimios,
rationi non obtemperantes; ſic eiusmodi motibus
ſermo debet vacare, ne aut ira exſiſtat, aut cupidi-
tas aliqua, aut pigritia, aut ignavia, aut tale aliquid

appareat. maximeque curandum eſt, ut eos, quibu
cum ſermonem conferimus, et vereri, et diligere v
deamur. Obiurgationes etiam nonnunquam incidu
neceſſariae, in quibus utendum eſt fortaſſe et vo
cis contentione maiore, et verborum gravitate acrie
re. id agendum etiam, ut ne ea facere videamur irati
ſed, ut ad urendum et ſecandum, ſic et ad hoc gen
caſtigandi, raro invitique veniemus; nec unquam, ni
neceſſario, ſi nulla reperietur alia medicina. ſed ta
men ira procul abſit, cum qua nihil recte fieri, nih
137 conſiderate poteſt. Magna autem parte clementi ca
ſtigatione licet uti, gravitate tamen adiuncta, ut
ſeveritas adhibeatur, et contumelia repellatur. atqu
etiam illud ipſum, quod acerbitatis habet obiurga
tio, ſignificandum eſt, ipſius cauſa, qui obiurgetu
ſuſceptum eſſe. Rectum eſt autem, etiam in illis co
tentionibus, quae cum inimiciſſimis fiunt, etiam
nobis indigna audiamus, tamen gravitatem retinere
iracundiam repellere. quae enim cum aliqua pertu
batione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, nec a
iis, qui adſunt, probari. Deforme etiam eſt, de ſ
ipſo praedicare, falſa praeſertim, et cum irriſion
39 audientium imitari militem glorioſum. Et quonia
138 omnia perſequimur, (volumus quidem certe,) di
cendum eſt etiam, qualem hominis honorati et prin
cipis domum placeat eſſe, cuius finis eſt uſus; a
quem accommodanda eſt aedificandi deſcriptio:
tamen adhibenda dignitatis commoditatisque dili
gentia. Cn. Octavio, qui primus ex illa familia con
ſul factus eſt, honori fuiſſe accepimus, quod prae
claram aedificaſſet in Palatio, et plenam dignitati

domum : quae cum vulgo viſeretur, ſuffragata do-
mino, novo homini, ad conſulatum putabatur. hanc
Scaurus demolitus, acceſſionem adiunxit aedibus. Ita-
que ille in ſuam domum conſulatum primus attulit;
hic, ſummi et clariſſimi viri filius, in domum mul-
tiplicatam, non repulſam ſolum retulit, ſed igno-
miniam, etiam calamitatem. Ornanda eſt enim dig- 139
nitas domo, non ex domo tota quaerenda; nec do-
mo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt. et
ut in ceteris habenda ratio non ſui ſolum, ſed etiam
aliorum; ſic in domo clari hominis, in quam et ho-
ſpites multi recipiendi, et admittenda hominum cu-
iusque modi multitudo, adhibenda eſt cura laxita-
tis. aliter ampla domus dedecori domino ſaepe fit,
ſi eſt in ea ſolitudo; et maxime, ſi aliquando, alio
domino, ſolita eſt frequentari. odioſum eſt enim,
cum a praetereuntibus dicitur:

O domus antiqua, heu quam diſpari dominare
domino!

quod quidem his temporibus in multis licet dicere.
Cavendum autem eſt, praeſertim ſi ipſe aedifices, 140
ne extra modum ſumtu et magnificentia prodeas;
quo in genere multum mali etiam in exemplo eſt.
ſtudioſe enim plerique, praeſertim in hanc partem,
facta principum imitantur; ut L. Luculli, ſummi
viri, virtutem, quis? at quam multi villarum mag-
nificentiam imitati ſunt? quarum quidem certe eſt
adhibendus modus, ad mediocritatemque revocan-
dus. eademque mediocritas ad uſum cultumque vi-
tae transferenda eſt. Sed haec hactenus. In omni au- 141
tem actione ſuſcipienda, tria ſunt tenenda: primum,

ut appetitus rationi pareat; quo nihil eſt ad offic conſervanda accommodatius: deinde, ut anima vertatur, quanta illa res ſit, quam efficere velimu: ut neve maior, neve minor, cura et opera ſuſcipi tur, quam cauſa poſtulet: tertium eſt, [ut cave mus,] ut ea, quae pertinent ad liberalem ſpecie et dignitatem, moderata ſint. Modus autem eſt o timus, decus ipſum tenere, de quo ante diximus nec progredi longius. Horum tamen trium praeſta tiſſimum eſt, appetitum obtemperare rationi.

40 Deinceps de ordine rerum, et temporum oppo
142 tunitate dicendum eſt. Hac autem ſcientia contin tur ea, quam Graeci ευταξιαν nominant; non haec quam interpretamur modeſtiam, quo in verbo m dus ineſt: ſed illa eſt ευταξια, in qua intelligit ordinis conſervatio. Itaque, ut eandem nos mod ſtiam appellemus, ſic definitur a Stoicis, ut mod ſtia ſit ſcientia earum rerum, quae agentur, a dicentur, loco ſuo collocandarum. itaque videt eadem vis ordinis et collocationis fore. Nam et o dinem ſic definiunt, compoſitionem rerum aptis accommodatis locis: locum autem actionis, oppo tunitatem temporis eſſe dicunt: tempus autem a tionis opportunum, Graece ευκαιρια, Latine appe latur *occaſio.* ſic ſit, ut modeſtia haec, quam ita i terpretamur, ut dixi, ſcientia ſit opportunitatis id
143 neorum ad agendum temporum. Sed poteſt eade eſſe prudentiae definitio, de qua principio diximu hoc autem loco de moderatione et temperantia, earum ſimilibus virtutibus quaerimus. Itaque, qu erant prudentiae propria, ſuo loco dicta ſunt. qu

autem harum virtutum, de quibus iamdiu loqui-
mur, quae pertinent ad verecundiam, et ad eorum
approbationem, quibuscum vivimus, nunc dicen-
da ſunt. Talis eſt igitur ordo actionum adhibendus, 144
ut, quemadmodum in oratione conſtanti, ſic in vi-
ta omnia ſint apta inter ſe et convenientia. Turpe
eſt enim, valdeque vitioſum, in re ſevera convi-
vii dicta, aut delicatum aliquem inferre ſermonem.
Bene Pericles, cum haberet collegam in praetura
Sophoclem poetam, hique de communi officio con-
veniſſent, et caſu formoſus puer praeteriret, dixiſ-
ſetque Sophocles, O puerum pulchrum, Pericle!
*At enim praetorem, Sophocle, decet non ſolum ma-
nus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Atque hoc
idem Sophocles ſi in athletarum probatione dixiſ-
ſet, iuſta reprehenſione caruiſſet. tanta vis eſt et lo-
ci, et temporis. Ut ſi quis, cum cauſam ſit actu-
rus, in itinere, aut in ambulatione ſecum ipſe me-
ditetur, aut ſi quid aliud attentius cogitet, non re-
prehendatur; at hoc idem ſi in convivio faciat, in-
humanus videatur, inſcientia temporis. Sed ea, quae 145
multum ab humanitate diſcrepant, ut, ſi quis in foro
cantet, aut ſi qua eſt alia magna perverſitas, facile
apparent, nec magnopere admonitionem et prae-
cepta deſiderant. quae autem parva videntur eſſe de-
licta, neque a multis intelligi poſſunt, ab iis eſt di-
ligentius declinandum: ut in fidibus, aut in tibiis,
quamvis paulum diſcrepent, tamen id a ſciente ani-
madverti ſolet; ſic videndum eſt in vita, ne forte
quid diſcrepet, vel multo etiam magis, quo maior et
melior actionum, quam ſonorum concentus eſt. Ita- 41

146 que, ut in fidibus muſicorum aures vel mir
ſentiunt: ſic nos, ſi acres ac diligentes eſſe v
mus animadverſores vitiorum, magna ſaepe i
ligemus ex parvis. Ex oculorum obtutu, ex ſu
ciliorum aut remiſſione, aut contractione, ex r
ſtitia, ex hilaritate, ex riſu, ex locutione, ex
ticentia, ex contentione vocis, ex ſubmiſſione
ceteris ſimilibus, facile iudicabimus, quid eo
apte fiat, quid ab officio naturaque diſcrepet. (
in genere non eſt incommodum, quale quod
eorum ſit, ex aliis iudicare; ut, ſi quid dede
in illis, vitemus et ipſi. fit enim, neſcio quo
do, ut magis in aliis cernamus, quam in no
metipſis, ſi quid delinquitur. itaque facillime
riguntur in diſcendo, quorum vitia imitantur, en
147 dandi cauſa, magiſtri. Nec vero alienum eſt,
ea eligenda, quae dubitationem afferunt, adhil
doctos homines, vel etiam uſu peritos, et, c
his de quoque officii genere placeat, exquir
Maior enim pars eo fere deferri ſolet, quo a
tura ipſa deducitur. in quibus videndum eſt,
modo quid quisque loquatur, ſed etiam, quid c
que ſentiat, atque etiam, qua de cauſa quisque
tiat. Ut enim pictores, et ii, qui ſigna fabric
tur, et vero etiam poetae, ſuum quisque op
vulgo conſiderari vult, ut, ſi quid reprehenſun
a pluribus, id corrigatur; hique et ſecum, et c
aliis, quid in eo peccatum ſit, exquirunt: ſic a
rum iudicio permulta nobis et facienda, et non
148 cienda, et mutanda, et corrigenda ſunt. Quae
ro more aguntur inſtitutisque civilibus, de iis

hil eſt praecipiendum: illa enim ipſa praecepta ſunt.
nec quemquam hoc errore duci oportet, ut, ſi
quid Socrates, aut Ariſtippus contra morem con-
ſuetudinemque civilem fecerint locutive ſint, idem
ſibi arbitretur licere. Magnis illi, et divinis bonis
hanc licentiam aſſequebantur. Cynicorum vero ra-
tio tota eſt eiicienda. eſt enim inimica verecundiae,
ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum.
Eos autem, quorum vita perſpecta in rebus hone- 149
ſtis atque magnis eſt, bene de republica ſentien-
tes, ac bene meritos, aut merentes, ſicut aliquo
honore aut imperio affectos, obſervare et colere
debemus: tribuere etiam multum ſenectuti: cede-
re iis, qui magiſtratum habebunt: habere delectum
civis et peregrini: in ipſoque peregrino, privatim-
ne, an publice venerit: ad ſummam, ne agam de
ſingulis, communem totius generis hominum con-
ciliationem et conſociationem colere, tueri, ſerva-
re debemus. Iam de artificiis et quaeſtibus, qui li- 42
berales habendi, qui ſordidi ſint, haec fere acce- 150
pimus. Primum improbantur ii quaeſtus, qui in odia
hominum incurrunt; ut portitorum, ut foenerato-
rum. Illiberales autem et ſordidi quaeſtus mercena-
riorum, omniumque, quorum operae, non artes
emuntur. eſt enim illis ipſa merces auctoramentum
ſervitutis. Sordidi etiam putandi, qui mercantur a
mercatoribus, quod ſtatim vendant. nihil enim pro-
ficiunt, niſi admodum mentiantur. nec vero quid-
quam eſt turpius vanitate. opificesque omnes in ſor-
dida arte verſantur. nec enim quidquam ingenuum
poteſt habere officina. minimeque artes hae proban-

dae, quae miniſtrae ſunt voluptatum, *cetarii*,
coqui, *fartores*, *piſcatores*, ut ait Terentius.
huc, ſi placet, unguentarios, ſaltatores, totu
151 ludum talarium. Quibus autem artibus aut pr
tia maior ineſt, aut non mediocris utilitas qu
tur, ut medicina, ut architectura, ut doctrin
rum honeſtarum, hae ſunt iis, quorum ordini
veniunt, honeſtae. Mercatura autem, ſi tenuis
ſordida putanda eſt: ſin magna et copioſa,
undique apportans, multisque ſine vanitate in
tiens; non eſt admodum vituperanda. atque e
ſi ſatiata quaeſtu, vel contenta potius, ut ſae
alto in portum, ex ipſo portu in agros ſe p
ſionesque contulerit, videtur iure optimo poſſe
dari. Omnium autem rerum, ex quibus aliqui
quiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil ube
nihil dulcius, nihil homine libero dignius. de
quoniam in Catone maiore ſatis multa diximu
linc aſſumes, quae ad hunc locum pertinebunt
43 Sed ab iis partibus, quae ſunt honeſtatis, q
152 admodum officia ducerentur, ſatis expoſitum vid
Eorum autem ipſorum, quae honeſta ſunt, p
incidere ſaepe contentio; de duobus honeſtis u
honeſtius: qui locus a Panaetio eſt praetermiſſus.
cum omnis honeſtas manet a partibus quatuor,
rum una ſit cognitionis; altera, communitatis; t
magnanimitatis; quarta, moderationis: hae in
gendo officio ſaepe inter ſe comparentur, ne
153 eſt. Placet igitur, aptiora eſſe naturae ea offi
quae ex communitate, quam ea, quae ex cogn
ne ducantur; idque hoc argumento confirmari

teſt, quod, ſi contigerit ea vita ſapienti, ut in om-
nium rerum affluentibus copiis, quamvis omnia,
quae cognitione digna ſint, ſummo otio ſecum ipſe
conſideret et contempletur; tamen, ſi ſolitudo tanta
ſit, ut hominem videre non poſſit, excedat e vita.
Princepsque omnium virtutum eſt illa ſapientia, quam
σοφιαν Graeci vocant: prudentiam enim, quam
Graeci φρονησιν dicunt, aliam quandam intelligimus;
quae eſt rerum expetendarum fugiendarumque ſcien-
tia. illa autem ſapientia, quam principem dixi, re-
rum eſt divinarum atque humanarum ſcientia; in
qua continetur deorum et hominum communitas et
ſocietas inter ipſos. ea ſi maxima eſt, ut eſt certe;
neceſſe eſt, quod a communitate ducatur officium,
id eſſe maximum. Etenim cognitio contemplatioque
naturae manca quodam modo atque inchoata ſit,
ſi nulla actio rerum conſequatur. ea autem actio in
hominum commodis tuendis maxime cernitur. Per- 154
tinet igitur ad ſocietatem generis humani. ergo haec
cognitioni anteponenda eſt: atque id optimus quis-
que re ipſa oſtendit, et iudicat. Quis enim eſt tam
cupidus in perſpicienda cognoſcendaque rerum na-
tura, ut, ſi ei tractanti contemplantique res cogni-
tione digniſſimas, ſubito ſit allatum periculum diſ-
crimenque patriae, cui ſubvenire opitularique poſ-
ſit, non illa omnia relinquat atque abiiciat, etiam ſi
dinumerare ſe ſtellas, aut metiri mundi magnitudi-
nem poſſe arbitretur? atque hoc idem in parentis,
in amici re, aut periculo fecerit. Quibus rebus in- 155
telligitur, ſtudiis officiisque ſcientiae praeponenda
eſſe officia iuſtitiae, quae pertinent ad hominum uti-

44 litatem; qua nihil homini eſſe debet antiquius. Atque illi, quorum ſtudia vitaque omnis in rerum cognitione verſata eſt, tamen ab augendis hominum utilitatibus et commodis non receſſerunt. nam et erudiverunt multos, quo meliores cives, utilioresque rebus ſuis publicis eſſent; ut Thebanum Epaminondam Lyſis Pythagoreus, Syracuſium Dionem Plato, multique multos: nosque ipſi, quidquid ad rempublicam attulimus, (ſi modo aliquid attulimus,) a doctoribus, atque a doctrina inſtructi ad eam, et ornati
156 acceſſimus. Neque ſolum vivi atque praeſentes ſtudioſos diſcendi erudiunt atque docent; ſed hoc idem etiam poſt mortem monumentis literarum aſſequuntur. nec enim locus ullus praetermiſſus eſt ab iis, qui ad leges, qui ad mores, qui ad diſciplinam reipublicae pertineret; ut otium ſuum ad noſtrum negotium contuliſſe videantur. ita illi ipſi doctrinae ſtudiis et ſapientiae dediti, ad hominum utilitatem ſuam intelligentiam prudentiamque potiſſimum conferunt. Ob eamque cauſam eloqui copioſe, modo prudenter, melius eſt, quam vel acutiſſime ſine eloquentia cogitare; quod cogitatio in ſe ipſa vertitur, eloquentia complectitur eos, quibuscum communi-
157 tate iuncti ſumus. Atque ut apum examina non fingendorum favorum cauſa congregantur, ſed, cum congregabilia natura ſint, fingunt favos; ſic homines, ac multo etiam magis, natura congregati, adhibent agendi cogitandique ſollertiam. Itaque niſi ea virtus, quae conſtat ex hominibus tuendis, id eſt, ex ſocietate generis humani, attingat cognitionem rerum, ſolivaga cognitio et ieiuna videatur. itemque

magnitudo animi, remota communitate coniunctio-
neque humana, feritas ſit quaedam et immanitas.
Ita ſit, ut vincat cognitionis ſtudium conſociatio ho-
minum atque communitas. Nec verum eſt, quod 158
dicitur a quibusdam, propter neceſſitatem vitae,
quod ea, quae natura deſideraret, conſequi ſine aliis,
atque efficere non poſſemus, idcirco iſtam eſſe cum
hominibus communitatem et ſocietatem. quod ſi
omnia nobis, quae ad victum cultumque pertinent,
quaſi virgula divina, ut aiunt, ſuppeditarentur; tum
optimo quisque ingenio, negotiis omnibus omiſſis,
totum ſe in cognitione et ſcientia collocaret. Non
eſt ita. nam et ſolitudinem fugeret, et ſocium ſtudii
quaereret: tum docere, tum diſcere vellet, tum au-
dire, tum dicere. Ergo omne officium, quod ad con-
iunctionem hominum, et ad ſocietatem tuendam va-
let, anteponendum eſt illi officio, quod cognitione
et ſcientia continetur. Illud forſitan quaerendum ſit, 45
num haec communitas, quae maxime eſt apta natu- 159
rae, ſit etiam moderationi modeſtiaeque ſemper an-
teponenda. Non placet. ſunt enim quaedam partim
ita foeda, partim ita flagitioſa, ut ea, ne conſervan-
dae quidem patriae cauſa, ſapiens facturus ſit. ea Po-
ſidonius collegit permulta, ſed ita taetra quaedam,
ita obſcoena, ut dictu quoque videantur turpia.
Haec igitur non ſuſcipiet reipublicae cauſa; ne res
quidem publica pro ſe ſuſcipi volet. Sed hoc com-
modius ſe res habet, quod non poteſt accidere tem-
pus, ut interſit reipublicae quidquam illorum face-
re ſapientem. Quare hoc quidem effectum ſit, in 160
officiis deligendis id genus officiorum excellere,

quod teneatur hominum ſocietate. etenim cognitionem prudentiamque ſequitur conſiderata actio. ita fit, ut agere conſiderate pluris ſit, quam cogitare prudenter. Atque haec quidem hactenus. patefactus eſt enim locus ipſe, ut non ſit difficile in exquirendo officio, quod cuique ſit praeponendum, videre. In ipſa autem communitate ſunt gradus officiorum; ex quibus, quid cuique praeſtet, intelligi poſſit: ut prima diis immortalibus; ſecunda, patriae; tertia, pa-
161 rentibus; deinceps gradatim reliquis debeantur. Quibus ex rebus breviter diſputatis intelligi poteſt, non ſolum id homines ſolere dubitare, honeſtumne, an turpe ſit; ſed etiam, duobus propoſitis honeſtis, utrum honeſtius. Hic locus a Panaetio eſt, ut ſupra dixi, praetermiſſus. Sed iam ad reliqua pergamus.

M. TULLII CICERONIS DE OFFICIIS AD MARCUM FILIUM LIBER II.

ARGUMENTUM.

Hoc libro de utili agitur, quae erat altera pars totius de officiis diſputationis conſtituta. Utile autem eſt vel opinatum, quod ab honeſto diſcrepat, vel verum, quod cum honeſto eſt coniunctum, & natura confuſum, & totum in virtute a Cicerone conſtituitur. Sed quoniam quaecunque ad vitam hominum tuendam & ad utilitatem noſtram pertinent, aut ſunt hominum opere perfecta, aut ſine eorum auxilio comparari non poſſunt; hominesque hominibus plurimum obeſſe & prodeſſe poſſunt: relictis omnibus, docet, conciliandos eſſe animos hominum, & ad uſus noſtros adiungendos; quod quomodo fieri poſſit, non in ſingulis modo hominibus, ſed etiam in multitudine & populo univerſo, fuſe demonſtratur, ſed ita, ut omnis amor atque benevolentia hominum a virtute & honeſtate arceſſatur, tanquam a iuſtitia, ſapientia, liberalitate, fide, humanitate, hoſpitalitate. Ad utilitatem vero quoniam pertinet etiam valetudo, pecuniaeque curatio; quomodo valetudo ſuſtentetur & pecunia honeſte quaeratur, oſtendit. In comparatione autem utilitatum, cum vel externa commoda cum commodis corporis, vel corporis commoda cum externis, aut commoda corporis inter ſe,

aut externa cum externis comparentur, non dubium eſſe pronuntiat, quin maior utilitas minori ſit anteponenda; hac tamen lege, ne ab honeſto deflectatur.

1 QUEMADMODUM officia ducerentur ab honeſtate, Marce fili, atque ab omni genere virtutis, ſatis explicatum arbitror libro ſuperiore. Sequitur, ut haec officiorum genera perſequar, quae pertinent ad vitae cultum, et ad earum rerum, quibus utuntur homines, facultatem, ad opes, ad copias. in quo tum quaeri dixi, quid utile, quid inutile; tum ex utilibus quid utilius, aut quid maxime utile. de quibus dicere aggrediar, ſi pauca prius de inſtituto, ac de
2 iudicio meo dixero. Quamquam enim libri noſtri complures non modo ad legendi, ſed etiam ad ſcribendi ſtudium excitaverunt: tamen interdum vereor, ne quibusdam bonis viris philoſophiae nomen ſit inviſum; mirenturque, in ea tantum me operae et temporis ponere. Ego autem quamdiu reſpublica per eos gerebatur, quibus ſe ipſa commiſerat, omnes meas curas cogitationesque in eam conferebam: cum autem dominatu unius omnia tenerentur, neque eſſet uſquam conſilio aut auctoritati locus; ſocios denique tuendae reipublicae, ſummos viros, amiſiſſem; nec me angoribus dedidi, quibus eſſem confectus, niſi iis reſtitiſſem, nec rurſum indignis homine docto
3 voluptatibus. Atque utinam reſpublica ſtetiſſet quo coeperat ſtatu, nec in homines non tam commutandarum rerum, quam evertendarum cupidos incidiſſet! primum enim, ut ſtante republica facere ſolebamus, in agendo plus, quam in ſcribendo, operae ponere-

mus: deinde ipſis ſcriptis non ea, quae nunc, ſed actiones noſtras mandaremus, ut ſaepe fecimus. Cum autem respublica, in qua omnis mea cura, cogitatio, opera poni ſolebat, nulla eſſet omnino, illae ſcilicet literae conticuerunt, forenſes, et ſenatoriae. Nihil agere autem cum animus non poſſet, in his 4 ſtudiis ab initio verſatus aetatis; exiſtimavi, honeſtiſſime moleſtias poſſe deponi, ſi me ad philoſophiam retuliſſem. cui cum multum adoleſcens, diſcendi cauſa, temporis tribuiſſem; poſtea quam honoribus inſervire coepi, meque totum reipublicae tradidi, tantum erat philoſophiae loci, quantum ſuperfuerat amicorum et reipublicae temporibus. Id autem omne conſumebatur in legendo; ſcribendi otium non erat. Maximis igitur in malis hoc tamen boni aſſecuti vi- 2
demur, ut ea literis mandaremus, quae nec ſatis 5
erant nota noſtris, et erant cognitione digniſſima. Quid eſt enim, per deos! optabilius ſapientia? quid praeſtantius? quid homini melius? quid homine dignius? Hanc igitur qui expetunt, philoſophi nominantur; nec quidquam aliud eſt philoſophia, ſi interpretari velis, quam ſtudium ſapientiae. Sapientia autem eſt, (ut a veteribus philoſophis definitum eſt,) rerum divinarum et humanarum, cauſarumque, quibus hae res continentur, ſcientia; cuius ſtudium qui vituperat, haud ſane intelligo, quidnam ſit, quod laudandum putet. Nam ſive oblectatio quaeritur ani- 6
mi, requieſque curarum; quae conferri cum eorum ſtudiis poteſt, qui ſemper aliquid anquirunt, quod ſpectet et valeat ad bene beateque vivendum? ſive ratio conſtantiae virtutisque ducitur; aut haec ars

eſt, aut nulla omnino, per quam eas aſſequamur. nullam dicere maximarum rerum artem eſſe, cum minimarum ſine arte nulla ſit, hominum eſt parum conſiderate loquentium, atque in maximis rebus errantium. ſi autem eſt aliqua diſciplina virtutis, ubi ea quaeretur, cum ab hoc diſcendi genere diſceſſeris? Sed haec, cum ad philoſophiam cohortamur, accuratius diſputari ſolent; quod alio quodam libro fecimus. Hoc autem tempore tantum nobis declarandum fuit, cur orbati reipublicae muneribus, ad hoc
7 nos ſtudium potiſſimum contuliſſemus. Occurritur autem nobis, et quidem a doctis et eruditis, quaerentibus, ſatisne conſtanter facere videamur, qui, cum percipi nihil poſſe dicamus, tamen et aliis de rebus diſſerere ſoleamus, et hoc ipſo tempore praecepta officii perſequamur. Quibus vellem ſatis cognita eſſet noſtra ſententia. non enim ſumus ii, quorum vagetur animus errore, nec habeat unquam, quod ſequatur. quae enim eſſet iſta mens, vel quae vita potius, non modo diſputandi, ſed etiam vivendi ratione ſublata? Nos autem, ut ceteri alia certa, alia incerta eſſe dicunt, ſic ab his diſſentientes, alia probabilia, contra, alia non pro-
8 babilia eſſe dicimus. Quid eſt igitur, quod me impediat, ea, quae mihi probabilia videantur, ſequi; quae contra, improbare; atque affirmandi arrogantiam vitantem, fugere temeritatem, quae a ſapientia diſſidet plurimum? contra autem omnia diſputatur a noſtris, quod hoc ipſum probabile elucere non poſſit, niſi ex utraque parte, cauſarum eſſet facta contentio. Sed haec explanata ſunt in Academicis noſtris ſatis, ut arbitror, diligenter. Tibi autem, mi Cice-

ro, quamquam in antiquiſſima nobiliſſimaque philoſophia, Cratippo auctore, verſaris, iis ſimillimo, qui iſta praeclara pepererunt; tamen haec noſtra, finitima veſtris, ignota eſſe nolui. Sed iam ad inſtituta pergamus.

Quinque igitur rationibus propoſitis officii perſe- 3
quendi, quarum duae ad decus, honeſtatemque per- 9
tinent; duae ad commoda vitae, copias, opes, facultates; quinta ad eligendi iudicium, ſi quando ea, quae dixi, pugnare inter ſe viderentur: honeſtatis pars confecta eſt, quam quidem tibi cupio eſſe notiſſimam. Hoc autem, de quo nunc agimus, id ipſum eſt, quod utile appellatur. in quo lapſa conſuetudo deflexit de via, ſenſimque eo deducta eſt, ut honeſtatem ab utilitate ſecernens, et conſtitueret honeſtum eſſe aliquid, quod utile non eſſet; et utile, quod non honeſtum: qua nulla pernicies maior hominum vitae potuit afferri. Summa quidem auctoritate philoſophi ſevere ſane, atque honeſte, haec tria genera confuſa, cogitatione diſtinguunt. quidquid enim iuſtum ſit, id etiam utile eſſe cenſent; itemque quod honeſtum, idem iuſtum. ex quo efficitur, ut, quidquid honeſtum ſit, idem ſit utile. Quod qui parum perſpiciunt, hi ſaepe, verſutos homines et callidos admirantes, malitiam, ſapientiam iudicant. quorum error eripiendus eſt, opinioque omnis ad eam ſpem traducenda, ut honeſtis conſiliis, iuſtisque factis, non fraude et malitia, ſe intelligant ea, quae velint,
conſequi poſſe. Quae ergo ad vitam hominum tuen- 11
dam pertinent, partim ſunt inanima, ut aurum, argentum, ut ea, quae gignuntur e terra, ut alia eius-

dem generis; partim animalia, quae habent ſuos im-
petus, et rerum appetitus. Eorum autem alia ratio-
nis expertia ſunt, alia ratione utentia. Expertes ra-
tionis, equi, boves, reliquae pecudes, apes, qua-
rum opere efficitur aliquid ad hominum uſum at-
que vitam. Ratione autem utentium duo genera po-
nuntur: unum, deorum; alterum, hominum. deos
placatos pietas efficiet et ſanctitas: proxime autem, et
ſecundum deos, homines hominibus maxime utiles
12 eſſe poſſunt. Earumque item rerum, quae noceant et
obſint, eadem diviſio eſt. Sed quia deos nocere non
putant, his exceptis, homines hominibus obeſſe plu-
rimum arbitrantur. ea enim ipſa, quae inanima di-
ximus, pleraque ſunt hominum operis effecta, quae
nec haberemus, niſi manus et ars acceſſiſſent; nec
his ſine hominum adminiſtratione uteremur. neque
enim valetudinis curatio, neque navigatio, neque agri-
cultura, neque frugum fructuumque reliquorum per-
ceptio et conſervatio ſine hominum opera ulla eſſe
13 potuiſſet. Iam vero et earum rerum, quibus abunda-
remus, exportatio, et earum, quibus egeremus, in-
vectio, certe nulla eſſet, niſi his muneribus homines
fungerentur. eademque ratione nec lapides e terra
exciderentur ad uſum noſtrum neceſſarii:

Nec ferrum, aes, aurum, argentum, effoderetur pe-
nitus abditum,

14 ſine hominum labore et manu. Tecta vero, quibus
et frigorum vis pelleretur, et calorum moleſtiae ſe-
darentur, unde aut initio generi humano dari potuiſ-
ſent, aut poſtea ſubveniri, ſi aut vi tempeſtatis, aut
terrae motu, aut vetuſtate cecidiſſent, niſi communis

vita ab hominibus harum rerum auxilia petere didicif-
ſet? Adde ductus aquarum, derivationes fluminum, ag- 14
rorum irrigationes, moles oppoſitas fluctibus, portus
manu factos, quae unde ſine hominum opera habere
poſſemus? ex quibus, multisque aliis perſpicuum eſt,
qui fructus, quaeque utilitates ex rebus iis, quae ſunt
inanimae, percipiantur, eas nos nullo modo ſine
hominum manu atque opera capere potuiſſe. Qui
denique ex beſtiis fructus, aut quae commoditas,
niſi homines adiuvarent, percipi poſſet? nam et qui
principes inveniendi fuerunt, quem ex quaque belua
uſum habere poſſumus, homines certe fuerunt; nec
hoc tempore ſine hominum opera aut paſcere eas,
aut domare, aut tueri, aut tempeſtivos fructus ex
his capere poſſemus: ab eisdemque et eae, quae no-
cent, interficiuntur; et quae uſui poſſunt eſſe, ca-
piuntur. Quid enumerem artium multitudinem, ſine 15
quibus vita omnino nulla eſſe potuiſſet? quis enim
aegris ſubveniret, quae eſſet oblectatio valentium,
qui victus, aut cultus, niſi tam multae nobis artes
miniſtrarent? quibus rebus exculta hominum vita
tantum diſtat a victu et cultu beſtiarum. Urbes vero
ſine hominum coetu non potuiſſent nec aedificari,
nec frequentari: ex quo leges, moresque conſtituti;
tum iuris aequa deſcriptio, certaque vivendi diſci-
plina. quas res et manſuetudo animorum conſecuta,
et verecundia eſt; effectumque, ut eſſet vita muni-
tior; atque ut dando et accipiendo, mutandisque
facultatibus et commodis, nulla re egeremus. Lon- 5
giores hoc loco ſumus, quam neceſſe eſt. Quis eſt 16
enim, cui non perſpicua ſint illa, quae pluribus ver-

bis a Panaetio commemorantur, neminem neque ducem bello, nec principem domi, magnas res, et ſalutares ſine hominum ſtudiis gerere potuiſſe? Commemoratur ab eo Themiſtocles, Pericles, Cyrus, Ageſilaus, Alexander, quos negat ſine adiumentis hominum tantas res efficere potuiſſe. Utitur in re non dubia teſtibus non neceſſariis. Atque ut magnas utilitates adipiſcimur conſpiratione hominum atque conſenſu; ſic nulla tam deteſtabilis peſtis eſt, quae non homini ab homine naſcatur. Eſt Dicaearchi liber de interitu hominum, Peripatetici magni et copioſi; qui, collectis ceteris cauſis, eluvionis, peſtilentiae, vaſtitatis, beluarum etiam repentinae multitudinis, quarum impetu docet quaedam hominum genera eſſe conſumta: deinde comparat, quanto plures deleti ſint homines hominum impetu, id eſt, bellis, aut ſeditionibus, quam omni reliqua calamitate.

17 Cum igitur hic locus nihil habeat dubitationis, quin homines plurimum hominibus et proſint, et obſint; proprium hoc ſtatuo eſſe virtutis, conciliare animos hominum, et ad uſus ſuos adiungere. Itaque, quae in rebus inanimis, quaeque in uſu et tractatione beluarum fiunt utiliter ad hominum vitam, artibus ea tribuuntur operoſis; hominum autem ſtudia ad amplificationem noſtrarum rerum promta ac parata, virorum praeſtantium ſapientia et virtute excitan-
18 tur. Etenim virtus omnis tribus in rebus fere vertitur: quarum una eſt in perſpiciendo quid in quaque re verum ſincerumque ſit, quid conſentanum cuique, quid conſequens, ex quo quaeque gignantur, quae cuiusque rei cauſa ſit: alterum, cohibere motus animi turbatos,

quos Graeci πάθη nominant, appetitionesque, quas illi ὁρμὰς, obedientes efficere rationi: tertium, iis, quibuſcum congregamur, uti moderate, et ſcienter, quorum ſtudiis ea, quae natura deſiderat, expleta cumulataque habeamus; per eos denique, ſi quid importetur nobis incommodi, propulſemus, ulciſcamurque eos, qui nocere nobis conati ſint, tantaque poena afficiamus, quantam aequitas humanitasque
patiatur. Quibus autem rationibus hanc facultatem 6
aſſequi poſſimus, ut hominum ſtudia complectamur, 19
eaque teneamus, dicemus; neque ita multo poſt: ſed pauca ante dicenda ſunt. Magnam vim eſſe in fortuna in utramque partem, vel ſecundas ad res, vel adverſas, quis ignorat? nam et cum proſpero flatu eius utimur, ad exitus pervehimur optatos; et cum reflavit, affligimur. Haec igitur ipſa fortuna ceteros caſus rariores habet, primum ab inanimis procellas, tempeſtates, naufragia, ruinas, incendia; deinde, a beſtiis ictus, morſus, impetus. Haec ergo, ut dixi,
rariora. At vero interitus exercituum, ut proxime 20
trium, ſaepe multorum; clades imperatorum, ut nuper ſummi ac ſingularis viri; invidiae praeterea multitudinis, atque ob eas bene meritorum ſaepe civium expulſiones, calamitates, fugae: rurſusque ſecundae res, honores, imperia, victoriae, quamquam fortuita ſunt, tamen ſine hominum opibus et ſtudiis neutram in partem effici poſſunt. Hoc igitur cognito, dicendum eſt, quonam modo hominum ſtudia ad utilitates noſtras allicere atque excitare poſſimus. quae ſi longior fuerit oratio, cum magnitudine utilitatis comparetur. ita fortaſſis etiam brevior videbitur.

21 Quaecunque igitur homines homini tribuunt ad eum augendum atque honeſtandum, aut benevolentiae gratia faciunt, cum aliqua de cauſa quempiam diligunt; aut honoris, ſi cuius virtutem ſuſpiciunt, quemque dignum fortuna quam ampliſſima putant; aut cui fidem habent, et bene rebus ſuis conſulere arbitrantur; aut cuius opes metuunt; aut contra, a quibus aliquid exſpectant, ut cum reges, populares-ve homines, largitiones aliquas proponunt; aut poſtremo, pretio ac mercede ducuntur: quae ſordidiſſima eſt illa quidem ratio, et inquinatiſſima, et his, qui ea tenentur, et illis, qui ad eam confugere co-
22 nantur. Male enim ſe res habet, cum, quod virtute effici debet, id tentatur pecunia. Sed quoniam nonnunquam hoc ſubſidium neceſſarium eſt; quemadmodum ſit utendum eo, dicemus, ſi prius iis de rebus, quae virtuti propiores ſunt, dixerimus. Atque etiam ſubiiciunt ſe homines imperio alterius et poteſtati pluribus de cauſis. ducuntur enim aut benevolentia, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis praeſtantia, aut ſpe, ſibi id utile futurum; aut metu, ne vi parere cogantur; aut ſpe largitionis, promiſſisque capti; aut poſtremo, ut ſaepe in noſtra
7 republica videmus, mercede conducti. Omnium au-
23 tem rerum nec aptius eſt quidquam ad opes tuendas ac tenendas, quam diligi; nec alienius, quam timeri. Praeclare enim Ennius: *Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, periiſſe expetit.* Multorum autem odiis nullas opes poſſe obſiſtere, ſi antea fuit ignotum, nuper eſt cognitum. Nec vero huius tyranni ſolum, quem armis oppreſſa pertulit civitas,

pareſque cum maxime mortuo, interitus declarat, quantum odium hominum valeat ad peſtem; ſed reliquorum ſimiles exitus tyrannorum: quorum haud fere quisquam interitum talem effugit. Malus enim cuſtos diuturnitatis metus; contraque benevolentia fidelis eſt, vel ad perpetuitatem. Sed iis, qui vi op- 24
preſſos imperio coercent, ſit ſane adhibenda ſaevitia, ut heris in famulos, ſi aliter teneri non poſſunt: qui vero in libera civitate ita ſe inſtruunt, ut metuantur; his nihil eſſe poteſt dementius. quamvis enim demerſae ſint leges alicuius opibus, quamvis timefacta libertas, emergunt tamen haec aliquando aut iudiciis tacitis, aut occultis de honore ſuffragiis. Acriores autem morſus ſunt intermiſſae libertatis, quam retentae. Quod igitur latiſſime patet, neque ad incolumitatem ſolum, ſed etiam ad opes et potentiam valet plurimum, id amplectamur, ut metus abſit, caritas retineatur. ita facillime, quae volemus, et privatis in rebus, et in republica conſequemur. etenim, qui ſe metui volent, a quibus metuentur, eosdem metuant ipſi, neceſſe eſt. Quid enim cenſe- 25
mus ſuperiorem illum Dionyſium, quo cruciatu timoris angi ſolitum? qui cultros metuens tonſorios, candenti carbone ſibi adurebat capillum? quid? Alexandrum Pheraeum, quo animo vixiſſe arbitramur? qui (ut ſcriptum legimus) cum uxorem Theben admodum diligeret, tamen ad eam ex epulis in cubiculum veniens, barbarum, et eum quidem, ut ſcriptum eſt, compunctum notis Threiciis, deſtricto gladio iubebat anteire; praemittebatque de ſtipatoribus ſuis, qui ſcrutarentur arculas muliebres, et, ne quod

in veſtimentis occultaretur telum, exquirerent. O miſerum, qui fideliorem et barbarum, et ſtigmatiam putaret, quam coniugem! nec eum feſellit. ab ea enim eſt ipſe, propter pellicatus ſuſpicionem, inter-
26 fectus. Nec vero ulla vis imperii tanta eſt, quae premente metu, poſſit eſſe diuturna. Teſtis eſt Phalaris, cuius eſt praeter ceteros nobilitata crudelitas: qui non ex inſidiis interiit, ut is, quem modo dixi, Alexander; non a paucis, ut hic noſter: ſed in quem univerſa Agrigentinorum multitudo impetum fecit. Quid? Macedones nonne Demetrium reliquerunt, univerſique ſe ad Pyrrhum contulerunt? Quid? Lacedaemonios iniuſte imperantes, nonne repente omnes fere ſocii deſeruerunt, ſpectatoresque ſe otioſos
8 praebuerunt Leuctricae calamitatis? Externa libentius in tali re, quam domeſtica, recordor. Verumtamen quamdiu imperium populi Romani beneficiis tenebatur, non iniuriis; bella aut pro ſociis, aut de imperio gerebantur; exitus erant bellorum aut mites, aut neceſſarii. Regum, populorum, nationum por-
27 tus erat et refugium ſenatus. Noſtri autem magiſtratus imperatoresque ex hac una re maximam laudem capere ſtudebant, ſi provincias, ſi ſocios aequitate et fide defendiſſent. itaque illud patrocinium orbis terrae verius, quam imperium poterat nominari. Senſim hanc conſuetudinem et diſciplinam iam antea minuebamus; poſt vero Sullae victoriam penitus amiſimus. deſitum eſt enim videri quidquam in ſocios iniquum, cum exſtitiſſet in cives tanta crudelitas. Ergo in illo ſecuta eſt honeſtam cauſam non honeſta victoria. eſt enim auſus dicere, haſta

poſita, cum bona in foro venderet et bonorum virorum, et locupletum, et certe civium, praedam ſuam ſe vendere. Secutus eſt, qui in cauſa impia, victoria etiam foediore, non ſingulorum civium bona publicaret, ſed univerſas provincias regionesque uno calamitatis iure comprehenderet. Itaque, 28
vexatis et perditis exteris nationibus, ad exemplum amiſſi imperii portari in triumpho Maſſiliam vidimus, et ex ea urbe triumphari, ſine qua nunquam noſtri imperatores ex Transalpinis bellis triumpharunt. multa praeterea commemorarem nefaria in ſocios, ſi hoc uno ſol quidquam vidiſſet indignius. Iure igitur plectimur. niſi enim multorum impunita ſcelera tuliſſemus, nunquam ad unum tanta perveniſſet licentia: a quo quidem rei familiaris, ad paucos; cupiditatum, ad multos improbos venit hereditas. Nec 29
vero unquam bellorum civilium ſemen et cauſa deerit, dum homines perditi haſtam illam cruentam et meminerint, et ſperabunt; quam P. Sulla cum vibraſſet, dictatore propinquo ſuo, idem ſexto triceſimo anno poſt a ſceleratiore haſta non receſſit. alter autem, qui in illa dictatura ſcriba fuerat, in hac fuit quaeſtor urbanus. Ex quo debet intelligi, talibus praemiis propoſitis, nunquam deſutura bella civilia. Itaque parietes urbis modo ſtant et manent, iique ipſi iam extrema ſcelera metuentes; rem vero publicam penitus amiſimus: atque in has clades incidimus (redeundum eſt enim ad propoſitum) dum metui, quam cari eſſe et diligi malumus. quae ſi populo Romano iniuſte imperanti accidere potuerunt, quid debent putare ſinguli? Quod cum perſpicuum

ſit, benevolentiae vim eſſe magnam, metus imbecillam; ſequitur, ut diſſeramus, quibus rebus poſſimus facillime eam, quam volumus, adipiſci cum
30 honore et fide caritatem. Sed ea non pariter omnes egemus. nam ad cuiusque vitam inſtitutam accommodandum eſt, a multisne opus ſit, an ſatis, a paucis diligi. Certum igitur hoc ſit, idque et primum et maxime neceſſarium, familiaritates habere fidas amantium nos amicorum, et noſtra mirantium. haec enim eſt una res prorſus, ut non multum differat inter ſummos et mediocres viros; eaque utris-
31 que eſt propemodum comparanda. Honore, et gloria, et benevolentia civium fortaſſe non aeque omnes egent; ſed tamen, ſi cui haec ſuppetunt, adiuvant aliquantum tum ad cetera, tum ad amicitias
9 comparandas. Sed de amicitia alio libro dictum eſt, qui inſcribitur Laelius. Nunc dicamus de gloria; quamquam ea quoque de re duo ſunt noſtri libri: ſed attingamus, quandoquidem ea in rebus maioribus adminiſtrandis adiuvat plurimum.

Summa igitur et perfecta gloria conſtat ex tribus his: ſi diligit multitudo; ſi fidem habet; ſi cum admiratione quadam honore dignos putat. Haec autem (ſi eſt ſimpliciter breviterque dicendum) quibus rebus parantur a ſingulis, eisdem fere a multitudine. Sed eſt alius quoque quidam aditus ad multitudinem, ut in univerſorum animos tan-
32 quam influere poſſimus. Ac primum de illis tribus, quae ante dixi benevolentiae praecepta, videamus; quae quidem beneficiis capitur maxime: ſecundo autem loco benefica voluntate benevolentia move-

tur, etiam ſi res forte non ſuppetit. vehementer autem amor multitudinis commovetur ipſa fama et opinione liberalitatis, beneficentiae, iuſtitiae, fidei, omniumque earum virtutum, quae pertinent ad manſuetudinem morum ac facilitatem. Etenim illud ipſum, quod honeſtum decorumque dicimus, quia per ſe nobis placet, animosque omnium natura et ſpecie ſua commovet, maximeque quaſi perlucet ex eis, quas commemoravi, virtutibus; idcirco illos, in quibus eas virtutes eſſe remur, a natura ipſa diligere cogimur. Atque hae quidem cauſae diligendi graviſſimae; poſſunt enim praeterea nonnullae eſſe leviores.
Fides autem ut habeatur, duabus rebus effici 33
poteſt: ſi exiſtimabimur adepti coniunctam cum iuſtitia prudentiam. nam et iis fidem habemus, quos plus intelligere, quam nos, arbitramur, quosque et futura proſpicere credimus, et cum res agatur, in diſcrimenque ventum ſit, expedire rem, et conſilium ex tempore capere poſſe. hanc enim utilem omnes exiſtimant, veramque prudentiam. Iuſtis autem et fidis hominibus, id eſt, bonis, ita fides habetur, ut nulla ſit in his fraudis iniuriaeque ſuſpicio. Itaque his ſalutem noſtram, his fortunas, his liberos rectiſſime committi arbitramur.
Harum igitur duarum 34
ad fidem faciendam iuſtitia plus pollet; quippe cum ea ſine prudentia ſatis habeat auctoritatis, prudentia ſine iuſtitia nihil valeat ad faciendam fidem. Quo enim quis verſutior et callidior eſt; hoc inviſior et ſuſpectior, detracta opinione probitatis. Quamobrem intelligentiae iuſtitia coniuncta, quantum volet, habebit ad faciendam fidem virium; iuſtitia ſine pru-

dentia multum poterit; ſine iuſtitia nihil valebit pru-
10 dentia. Sed, ne quis ſit admiratus, cur, cum inter
35 omnes philoſophos conſtet, a meque ipſo ſaepe diſputatum ſit, qui unam haberet, omnes habere virtutes; nunc ita seiungam, quaſi poſſit quisquam, qui non idem prudens ſit, iuſtus eſſe: alia eſt illa, cum veritas ipſa limatur in diſputatione, ſubtilitas; alia, cum ad opinionem communem omnis accommodatur oratio. Quamobrem, ut vulgus, ita nos hoc loco loquimur, ut alios fortes, alios bonos viros, alios prudentes dicamus. popularibus enim verbis eſt agendum, et uſitatis, cum loquimur de opinione populari, idque eodem modo fecit Panaetius. Sed ad pro-
36 poſitum revertamur. Erat igitur ex tribus, quae ad gloriam pertinent, hoc tertium, ut cum admiratione hominum, honore ab iis digni iudicaremur. Admirantur igitur communiter illi quidem omnia, quae magna, et praeter opinionem ſuam animadverterunt; ſeparatim autem in ſingulis, ſi perſpiciunt nec opinata quaedam bona. itaque eos viros ſuſpiciunt, maximisque efferunt laudibus, in quibus exiſtimant ſe excellentes quasdam et ſingulares virtutes perſpicere; deſpiciunt autem eos, et contemnunt, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil nervorum putant. non enim omnes eos contemnunt, de quibus male exiſtimant. nam quos improbos, maledicos, fraudulentos putant, et ad faciendam iniuriam inſtructos, eos contemnunt quidem neutiquam, ſed de his male exiſtimant. Quamobrem (ut ante dixi) contemnuntur ii, qui nec ſibi, nec alteri, ut dicitur; in quibus
37 nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admira-

tione autem afficiuntur ii, qui anteire ceteros virtute putantur, et cum omni carere dedecore, tum vero iis vitiis, quibus alii non facile poſſunt obſiſtere. nam et voluptates, blandiſſimae dominae, maiores partes animi a virtute detorquent; et dolorum cum admoventur faces, praeter modum plerique exterrentur: vita, mors, divitiae, paupertas, omnes homines vehementiſſime permovent. quae qui in utramque partem excelſo animo magnoque deſpiciunt, cumque aliqua his ampla et honeſta res obiecta eſt, totos ad ſe convertit et rapit, tum quis non admiretur ſplendorem pulchritudinemque virtutis? Ergo et 11
haec animi deſpicientia admirabilitatem magnam fa- 38
cit; et maxime iuſtitia (ex qua una virtute viri boni appellantur) mirifica quaedam multitudini videtur: nec iniuria. Nemo enim iuſtus eſſe poteſt, qui mortem, qui dolorem, qui exſilium, qui egeſtatem timet, aut qui ea, quae his ſunt contraria, aequitati anteponit. maximeque admirantur eum, qui pecunia non movetur; quod in quo viro perſpectum ſit, hunc igni ſpectatum arbitrantur. Itaque illa tria, quae propoſita ſunt ad gloriam, omnia iuſtitia conficit; et benevolentiam, quod prodeſſe vult plurimis; et ob eandem cauſam, fidem, et admirationem, quod eas res ſpernit et negligit, ad quas plerique inflammati aviditate rapiuntur.

Ac mea quidem ſententia omnis ratio atque in- 39
ſtitutio vitae adiumenta hominum deſiderat; in primisque, ut habeas, quibuscum poſſis familiares conferre ſermones: quod eſt difficile, niſi ſpeciem prae te boni viri feras. Ergo etiam ſolitario homini, at-

que in agro vitam agenti, opinio iuſtitiae neceſſaria eſt; eoque etiam magis, quod ſi eam non habebunt, iniuſti habebuntur: nullis praeſidiis ſepti, mul-
40 tis afficientur iniuriis. Atque iis etiam, qui vendunt, emunt, conducunt, locant, contrahendisque negotiis implicantur, iuſtitia ad rem gerendam neceſſaria eſt. cuius tanta vis eſt, ut ne illi quidem, qui maleficio et ſcelere paſcuntur, poſſint ſine ulla particula iuſtitiae vivere. nam qui eorum cuipiam, qui una latrocinantur, furatur aliquid, aut eripit, is ſibi ne in latrocinio quidem relinquit locum; ille autem, qui archipirata dicitur, niſi aequabiliter praedam diſpertiat, aut interficiatur a ſociis, aut relinquatur. quin etiam leges latronum eſſe dicuntur, quibus pareant, quas obſervent. Itaque propter aequabilem praedae partitionem, et Bardylis Illyrius latro, de quo eſt apud Theopompum, magnas opes habuit; et multo maiores Viriatus Luſitanus; cui quidem etiam exercitus noſtri imperatoresque ceſſerunt: quem C. Laelius, is, qui ſapiens uſurpatur, praetor fregit et comminuit, ferocitatemque eius ita repreſſit, ut facile bellum reliquis traderet. Cum igitur tanta vis iuſtitiae ſit, ut ea etiam latronum opes firmet atque augeat, quantam eius vim inter leges et iudicia, in
12 conſtituta republica fore putamus? Mihi quidem
41 non apud Medos ſolum, ut ait Herodotus, ſed etiam apud maiores noſtros, iuſtitiae fruendae cauſa videntur olim bene morati reges conſtituti. Nam cum premeretur inops multitudo ab iis, qui maiores opes habebant; ad unum aliquem confugiebant, virtute praeſtantem: qui cum prohiberet iniuria tenuiores,

aequitate conſtituenda ſummos cum infimis pari iure retinebat. Eademque conſtituendarum legum fuit cauſa, quae regum. Ius enim ſemper quaeſitum eſt aequabile; neque enim aliter eſſet ius. Id ſi ab uno iu- 42
ſto et bono viro conſequebantur, eo erant contenti. cum id minus contingeret, leges ſunt inventae, quae cum omnibus ſemper una atque eadem voce loquerentur. Ergo hoc quidem perſpicuum eſt, eos ad imperandum deligi ſolitos, quorum de iuſtitia magna eſſet opinio multitudinis. Adiuncto vero, ut iidem etiam prudentes haberentur, nihil erat, quod homines his auctoribus non poſſe conſequi ſe arbitrarentur. Omni igitur ratione colenda et retinenda iuſtitia eſt, tum ipſa propter ſeſe; nam aliter iuſtitia non eſſet; tum propter amplificationem honoris et gloriae. Sed ut pecuniae non quaerendae ſolum ratio eſt, ſed etiam collocandae, quae perpetuos ſumtus ſuppeditet, nec ſolum neceſſarios, ſed etiam liberales: ſic gloria et quaerenda, et collocanda ratione eſt. Quam- 43
quam praeclare Socrates, hanc viam ad gloriam proximam et quaſi compendiariam dicebat eſſe, ſi quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis eſſet. Quod ſi qui ſimulatione, et inani oſtentatione, et ficto non modo ſermone, ſed etiam vultu, ſtabilem ſe gloriam conſequi poſſe rentur, vehementer errant. Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur; ficta omnia celeriter, tanquam floſculi, decidunt, nec ſimulatum poteſt quidquam eſſe diuturnum. Teſtes ſunt permulti in utramque partem; ſed brevitatis cauſa, familia erimus contenti una. Ti. enim Gracchus, P. F. tamdiu laudabitur, dum memoria rerum Ro-

manarum manebit. at eius filii, nec vivi probabantur bonis, et mortui numerum obtinent iure caeſorum. Qui igitur adipiſci veram gloriam volet,
13 iuſtitiae fungatur officiis. ea quae eſſent, dictum eſt libro ſuperiore.

44 Sed, ut facillime, quales ſimus, tales eſſe videamur, etſi in eo ipſo vis maxima eſt, ut ſimus ii, qui haberi velimus, tamen quaedam praecepta danda ſunt. nam ſi quis ab ineunte aetate habet cauſam celebritatis et nominis, aut a patre acceptam, (quod tibi, mi Cicero, arbitror contigiſſe,) aut aliquo caſu atque fortuna; in hunc oculi omnium coniiciuntur, atque in eum, quid agat, quemadmodum vivat, inquiritur; et tanquam in clariſſima luce verſetur, ita nullum obſcurum poteſt nec dictum eius eſſe, nec
45 factum. Quorum autem prima aetas propter humilitatem et obſcuritatem in hominum ignoratione verſatur; hi ſimul ac iuvenes eſſe coeperunt, magna ſpectare, et ad ea rectis ſtudiis debent contendere: quod eo firmiore animo facient, quia non modo non invidetur illi aetati, verum etiam favetur. Prima igitur eſt adoleſcenti commendatio ad gloriam, ſi qua ex bellicis rebus comparari poteſt; in qua multi apud maiores noſtros exſtiterunt: ſemper enim fere bella gerebantur. Tua autem aetas incidit in id bellum, cuius altera pars ſceleris nimium habuit; altera felicitatis parum. Quo tamen in bello, cum te Pompeius alae alteri praefeciſſet, magnam laudem et a ſummo viro, et ab exercitu conſequebare equitando, iaculando, omni militari labore tolerando. atque ea quidem tua laus pariter cum republica cecidit. Mihi

autem haec oratio ſuſcepta non de te eſt, ſed de genere toto. quamobrem pergamus ad ea, quae reſtant. Ut igitur in reliquis rebus multo maiora ſunt 46
opera animi, quam corporis; ſic hae res, quas perſequimur ingenio ac ratione, graviores ſunt, quam illae, quas viribus. Prima igitur commendatio proficiſcitur a modeſtia, tum pietate in parentes, tum in ſuos benevolentia. Facillime autem, et in optimam partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros et ſapientes viros, bene conſulentes reipublicae, contulerunt: quibuscum ſi frequentes ſunt, opinionem afferunt populo, eorum fore ſimiles, quos ſibi ipſi delegerint ad imitandum. P. Rutilii 47
adoleſcentiam ad opinionem et innocentiae, et iuris ſcientiae, P. Mucii commendavit domus. nam L. quidem Craſſus, cum eſſet admodum adoleſcens, non aliunde mutuatus eſt, ſed ſibi ipſe peperit maximam laudem ex illa accuſatione nobili et glorioſa. et, qua aetate qui exercentur, laude affici ſolent, (ut de Demoſthene accepimus,) ea aetate L. Craſſus oſtendit, id ſe in foro optime iam facere, quod etiam tum poterat domi cum laude meditari. Sed 14
cum duplex ratio ſit orationis, quarum in altera 48
ſermo ſit; in altera contentio; non eſt id quidem dubium, quin contentio orationis maiorem vim habeat ad gloriam. ea eſt enim, quam eloquentiam dicimus. ſed tamen difficile dictu eſt, quantopere conciliet animos hominum comitas affabilitasque ſermonis. Exſtant epiſtolae, et Philippi ad Alexandrum, et Antipatri ad Caſſandrum, et Antigoni ad Philippum filium, trium prudentiſſimorum, (ſic enim

accepimus,) quibus praecipiunt, ut oratione benigna multitudinis animos ad benevolentiam alliciant, militesque blande appellando deleniant. Quae autem in multitudine cum contentione habetur oratio, ea ſaepe univerſam excitat. Magna eſt enim admiratio copioſe ſapienterque dicentis: quem qui audiunt, intelligere etiam, et ſapere plus, quam ceteros, arbitrantur. Si vero ineſt in oratione miſta modeſtiae gravitas, nil admirabilius fieri poteſt; eoque magis,
49 ſi ea ſunt in adoleſcente. Sed, cum ſint plurima cauſarum genera, quae eloquentiam deſiderant, multique in noſtra republica adoleſcentes et apud iudices, et apud ſenatum dicendo laudem aſſecuti ſint; maxima admiratio eſt in iudiciis: quorum ratio duplex eſt. nam ex accuſatione et defenſione conſtat; quarum etſi laudabilior eſt defenſio, tamen etiam accuſatio probata perſaepe eſt. Dixi paulo ante de Craſſo. idem fecit adoleſcens M. Antonius. etiam P. Sulpicii eloquentiam accuſatio illuſtravit, cum ſeditioſum et inutilem civem, C. Norbanum, in iu-
50 dicium vocavit. Sed hoc quidem non eſt ſaepe faciendum, nec unquam, niſi aut reipublicae cauſa, ut ii, quos ante dixi; aut ulciſcendi, ut duo Luculli; aut patrocinio, ut nos pro Siculis, pro Sardis; pro M. Albucio Iulius. in accuſando etiam M'. Aquilio L. Fufii cognita induſtria eſt. Semel igitur, aut non ſaepe certe. ſin erit, cui faciendum ſit ſaepius, reipublicae tribuat hoc muneris, cuius inimicos ulciſci ſaepius, non eſt reprehendendum. modus tamen adſit. duri enim hominis, vel potius vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis. id cum pe-

riculoſum ipſi eſt, tum etiam ſordidum ad famam, committere, ut accuſator nominere; quod contigit M. Bruto, ſummo genere nato, illius filio, qui iuris civilis in primis peritus fuit. Atque etiam hoc 51
praeceptum officii diligenter tenendum eſt, ne quem unquam innocentem iudicio capitis arceſſas: id enim ſine ſcelere fieri nullo pacto poteſt. Nam quid eſt tam inhumanum, quam eloquentiam, a natura ad ſalutem hominum, et ad conſervationem datam, ad bonorum peſtem perniciemque convertere? Nec tamen, ut hoc fugiendum eſt, ita habendum eſt religioni, nocentem aliquando, modo ne nefarium impiumque defendere. vult hoc multitudo, patitur conſuetudo, fert etiam humanitas. Iudicis eſt, ſemper in cauſis verum ſequi; patroni, nonnunquam veriſimile, etiam ſi minus ſit verum, defendere: quod ſcribere (praeſertim cum de philoſophia ſcriberem) non auderem, niſi idem placeret graviſſimo Stoicorum Panaetio. Maxime autem et gloria paritur et gratia defenſionibus; eoque maior, ſi quando accidit, ut ei ſubveniatur, qui potentis alicuius opibus circumveniri urgerique videatur. ut nos et ſaepe alias, et adoleſcentes, contra L. Sullae dominantis opes pro S. Roſcio Amerino fecimus; quae, ut ſcis, exſtat oratio.

Sed expoſitis adoleſcentium officiis, quae valeant 15
ad gloriam adipiſcendam, deinceps de beneficentia 52
ac liberalitate dicendum eſt. cuius eſt ratio duplex. nam aut opera benigne fit indigentibus, aut pecunia. facilior eſt haec poſterior, locupleti praeſertim; ſed illa lautior ac ſplendidior, et viro forti claro-

que dignior. quamquam enim in utroque ineſt gra-
tificandi liberalis voluntas, tamen altera ex arca,
altera ex virtute depromitur; largitioque, quae fit
ex re familiari, fontem ipſum benignitatis exhaurit.
ita benignitate benignitas tollitur; qua quo in plu-
53 res uſus ſis, eo minus in multos uti poſſis. At qui
opera, id eſt, virtute et induſtria, benefici et libera-
les erunt, primum, quo pluribus profuerint, eo plu-
res ad benigne faciendum adiutores habebunt: dein-
de conſuetudine beneficentiae paratiores erunt, et
tanquam exercitatiores ad bene de multis promeren-
dum. Praeclare epiſtola quadam Alexandrum filium
Philippus accuſat, quod largitione benevolentiam
Macedonum conſectetur. *Quae te, malum*, inquit, *ra-
tio in iſtam ſpem induxit, ut eos tibi fideles putares
fore, quos pecunia corrupiſſes? An tu id agis, ut Ma-
cedones non te regem ſuum, ſed miniſtrum & prae-
bitorem ſperent fore?* Bene miniſtrum et praebito-
rem; quia ſordidum regi: melius etiam, quod lar-
gitionem, corruptelam eſſe dixit. fit enim deterior,
qui accipit, atque ad idem ſemper exſpectandum pa-
54 ratior. Hoc ille filio: ſed praeceptum putemus om-
nibus. Quamobrem id quidem non dubium eſt,
quin illa benignitas, quae conſtet ex opera et in-
duſtria, et honeſtior ſit, et latius pateat, et poſſit
prodeſſe pluribus. nonnunquam tamen eſt largien-
dum, nec hoc benignitatis genus omnino repudian-
dum eſt; et ſaepe idoneis hominibus indigentibus
de re familiari impertiendum; ſed diligenter, atque
moderate. multi enim patrimonia effuderunt, incon-
ſulte largiendo. Quid autem eſt ſtultius, quam quod

libenter facias, curare, ut id diutius facere non poſ-
ſis? Atque etiam ſequuntur largitionem rapinae.
cum enim dando egere coeperint, alienis bonis ma-
nus afferre coguntur. ita, cum benevolentiae com-
parandae cauſa benefici eſſe velint; non tanta ſtudia
aſſequuntur eorum, quibus dederunt, quanta odia
eorum, quibus ademerunt. Quamobrem nec ita clau- 55
denda eſt res familiaris, ut eam benignitas aperire
non poſſit; nec ita reſeranda, ut pateat omnibus.
modus adhibeatur, isque referatur ad facultates.
Omnino meminiſſe debemus id, quod a noſtris ho-
minibus ſaepiſſime uſurpatum, iam in proverbii con-
ſuetudinem venit, largitionem fundum non habere.
etenim quis poteſt modus eſſe, cum et idem qui
conſuerunt, et idem illud alii deſiderent? Omnino 16
duo ſunt genera largorum: quorum alteri, prodigi;
alteri, liberales. Prodigi, qui epulis, et viſceratio-
nibus, et gladiatorum muneribus, ludorum vena-
tionumque apparatu, pecunias profundunt in eas
res, quarum memoriam aut brevem, aut nullam
omnino ſint relicturi: liberales autem, qui ſuis facul-
tatibus aut captos a praedonibus redimunt, aut aes
alienum ſuſcipiunt amicorum, aut in filiarum col-
locatione adiuvant, aut opitulantur vel in re quae-
renda, vel augenda. Itaque miror, quid in mentem 56
venerit Theophraſto, in eo libro, quem de divitiis
ſcripſit: in quo multa praeclare; illud abſurde. Eſt
enim multus in laudanda magnificentia et appara-
tione popularium munerum; taliumque ſumtuum fa-
cultatem, fructum divitiarum putat. Mihi autem ille
fructus liberalitatis, cuius exempla pauca poſui,

multo et maior videtur, et certior. Quanto Ariſtoteles gravius et verius nos reprehendit, qui has pecuniarum effuſiones non admiremur, quae fiunt ad multitudinem deleniendam. at ii, qui ab hoſte obſidentur, ſi emere aquae ſextarium mina cogantur, hoc primo incredibile nobis videri, omnesque mirari; ſed, cum attenderint, veniam neceſſitati dare: in his immanibus iacturis, infinitisque ſumtibus, nihil nos magnopere mirari; cum praeſertim nec neceſſitati ſubveniatur, nec dignitas augeatur; ipſaque illa delectatio multitudinis ſit ad breve exiguumque tempus; eaque a leviſſimo quoque: in quo tamen ipſo una cum ſatietate, memoria quoque mo-
57 riatur voluptatis. Bene etiam colligit, haec pueris, et mulierculis, et ſervis, et ſervorum ſimillimis liberis, eſſe grata; gravi vero homini, et ea, quae fiant, iudicio certo ponderanti, probari poſſe nullo modo. quamquam intelligo, in noſtra civitate inveteraſſe iam a bonis temporibus, ut ſplendor aedilitatum ab optimis viris poſtuletur. itaque et P. Craſſus cum cognomine dives, tum copiis, functus eſt aedilitio maximo munere: et paulo poſt L. Craſſus cum omnium hominum moderatiſſimo, Q. Mucio, magnificentiſſima aedilitate functus eſt: deinde C. Claudius, Appii filius; multi poſt, Luculli, Hortenſius, Silanus. omnes autem P. Lentulus, me conſule, vicit ſuperiores. hunc eſt Scaurus imitatus. Magnificentiſſima vero noſtri Pompeii munera ſecundo conſulatu; in quibus omnibus quid mihi pla-
17 ceat, vides. Vitanda tamen eſt ſuſpicio avaritiae.
58 Nam Mamerco, homini divitiſſimo, praetermiſſio

aedilitatis conſulatus repulſam attulit. Quare et, ſi poſtulatur a populo, bonis viris ſi non deſiderantibus, attamen approbantibus, faciendum eſt, modo pro facultatibus, nos ipſi ut fecimus; et, ſi quando aliqua res maior atque utilior populari largitione acquiritur; ut Oreſti nuper prandia in ſemitis decumae nomine magno honori fuerunt. ne M. quidem Seio vitio datum eſt, quod in annonae caritate aſſe modium populo dedit. magna enim ſe et inveterata invidia, nec turpi iactura, quando erat aedilis, nec maxima liberavit. Sed honori ſummo nuper noſtro Miloni fuit, quod gladiatoribus emtis reipublicae cauſa, quae ſalute noſtra continebatur, omnes P. Clodii conatus furoreſque compreſſit. Cauſa igitur largitionis eſt, ſi aut neceſſe eſt, aut utile. In his autem ipſis mediocritatis regu- 59
la optima eſt. L. quidem Philippus Q. F. magno vir ingenio, in primiſque clarus, gloriari ſolebat, ſe ſine ullo munere adeptum eſſe omnia, quae haberentur ampliſſima. dicebat idem C. Curio. Nobis quoque licet in hoc quodammodo gloriari. nam pro amplitudine honorum, quos cunctis ſuffragiis adepti ſumus, noſtro quidem anno, quod contigit eorum nemini, quos modo nominavi, ſane exiguus ſumtus aedilitatis fuit. Atque etiam illae impenſae 60
meliores, muri, navalia, portus, aquarum ductus, omniaque, quae ad uſum reipublicae pertinent. quamquam quod praeſens tanquam in manum datur, iucundius eſt; tamen haec in poſterum gratiora. Theatra, porticus, nova templa verecundius reprehendo, propter Pompeium: ſed doctiſſimi non probant, ut et hic ipſe Panaetius, quem multum in his libris

ſecutus ſum, non interpretatus; et Phalereus De-
metrius, qui Periclem, principem Graeciae, vitu-
perabat, quod tantam pecuniam in praeclara illa pro-
pylaea coniecerit. Sed de hoc genere toto, in iis
libris, quos de republica ſcripſi, diligenter eſt diſpu-
tatum. Tota igitur ratio talium largitionum, genere,
vitioſa eſt; temporibus, neceſſaria; et tum ipſa et ad
facultates accommodanda, et mediocritate moderan-
18 da eſt. In illo autem altero genere largiendi, quod a
61 liberalitate proficiſcitur, non uno modo in diſparibus
cauſis affecti eſſe debemus. Alia cauſa eſt eius, qui
calamitate premitur, et eius, qui res meliores quae-
62 rit, nullis ſuis rebus adverſis. Propenſior benignitas
eſſe debebit in calamitoſos, niſi forte erunt digni
calamitate. in his tamen, qui ſe adiuvari volent,
non ut ne affligantur, ſed ut altiorem gradum ad-
ſcendant, reſtricti omnino eſſe nullo modo debemus;
ſed in deligendis idoneis iudicium et diligentiam ad-
hibere. nam praeclare Ennius:

Benefacta male locata, malefacta arbitror.

63 Quod autem tributum eſt bono viro et grato, in eo
cum ex ipſo fructus eſt, tum etiam ex ceteris. teme-
ritate enim remota, gratiſſima eſt liberalitas: eoque
eam ſtudioſius plerique laudant, quod ſummi cuius-
que bonitas commune perfugium eſt omnium. Dan-
da igitur opera eſt, ut his beneficiis quam plurimos
afficiamus, quorum memoria liberis poſteriſque
prodatur, ut iis ingratis eſſe non liceat. omnes
enim immemorem beneficii oderunt; eamque iniu-
riam in deterrenda liberalitate ſibi etiam fieri; eum-
que, qui faciat, communem hoſtem tenuiorum pu-

tant. Atque haec benignitas etiam reipublicae utilis eſt, redimi e ſervitute captos, locupletari teniores; quod quidem vulgo ſolitum fieri ab ordine noſtro in oratione Craſſi ſcriptum copioſe videmus. Hanc ergo conſuetudinem benignitatis largitioni munerum longe antepono. haec eſt gravium hominum, atque magnorum; illa quaſi aſſentatorum populi, multitudinis levitatem voluptate quaſi titillantium. Convenit autem cum in dando munificum eſſe, 64
ficum eſſe, tum in exigendo non acerbum; in omnique re contrahenda, vendendo, emendo, conducendo, locando, vicinitatibus et confiniis, aequum et facilem; multa multis de iure ſuo cedentem; a litibus vero, quantum liceat, et neſcio an paulo plus etiam, quam liceat, abhorrentem. Eſt enim non modo liberale, paulum nonnunquam de ſuo iure decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. Habenda autem eſt ratio rei familiaris, quam quidem dilabi ſinere, flagitioſum eſt; ſed ita, ut illiberalitatis avaritiaeque abſit ſuſpicio. Poſſe enim liberalitate uti, non ſpoliantem ſe patrimonio, nimirum is eſt pecuniae fructus maximus. Recte etiam a Theophraſto eſt laudata hoſpitalitas. eſt enim, ut mihi quidem videtur, valde decorum, patere domos hominum illuſtrium illuſtribus hoſpitibus; idque etiam reipublicae eſt ornamento, homines externos hoc liberalitatis genere in urbe noſtra non egere. Eſt autem etiam vehementer utile iis, qui honeſte poſſe multum volunt, per hoſpites apud externos populos valere opibus et gratia. Theophraſtus quidem ſcribit, Cimonem Athenis etiam in ſuos curiales Laciadas

hoſpitalem fuiſſe. ita enim inſtituiſſe, et villicis imperaviſſe, ut omnia praeberentur, quicunque La-
19 ciades in villam ſuam devertiſſet. Quae autem ope-
65 ra, non largitione, beneficia dantur, haec tum in univerſam rempublicam, tum in ſingulos cives conferuntur. nam in iure cavere, conſilio iuvare, atque hoc ſcientiae genere prodeſſe quam plurimis, vehementer et ad opes augendas pertinet, et ad gratiam. Itaque cum multa praeclara maiorum, tum quod optime conſtituti iuris civilis ſummo ſemper in honore fuit cognitio atque interpretatio; quam quidem ante hanc confuſionem temporum in poſſeſſione ſua principes retinuerunt; nunc ut honores, ut omnes dignitatis gradus, ſic huius ſcientiae ſplendor deletus eſt; idque eo indignius, quod eo tempore hoc contigit, cum is eſſet, qui omnes ſuperiores, quibus honore par eſſet, ſcientia facile viciſſet. Haec igitur opera, grata multis, et ad benefi-
66 ciis obſtringendos homines accommodata. Atque huic arti finitima eſt dicendi gravior facultas, et gratior, et ornatior. Quid enim eloquentia praeſtabilius, vel admiratione audientium, vel ſpe indigentium, vel eorum, qui defenſi ſunt, gratia? huic quoque ergo a maioribus noſtris eſt in toga dignitatis principatus datus. Diſerti igitur hominis, et facile laborantis, quodque in patriis eſt moribus, multorum cauſas, et non gravate, et gratuito defendentis, beneficia et patro-
67 cinia late patent. Admonebat me res, ut hoc quoque loco intermiſſionem eloquentiae, ne dicam interitum, deplorarem; ni vererer, ne de me ipſo aliquid viderer queri. Sed tamen videmus, quibus ex-

ſtiſſis oratoribus, quam in paucis ſpes, quanto in paucioribus facultas, quam in multis ſit audacia. Cum autem omnes non poſſint, ne multi quidem, aut iurisperiti eſſe, aut diſerti; licet tamen opera prodeſſe multis, beneficia petentem, commendantem iudicibus et magiſtratibus, vigilantem pro re alterius, eos ipſos, qui aut conſuluntur, aut defendunt, rogantem: quod qui faciunt, plurimum gratiae conſequuntur, latiſſimeque eorum manat induſtria.
68 Iam illud non ſunt admonendi, (eſt enim in promtu,) ut animum advertant, cum iuvare alios velint, ne quos offendant. ſaepe enim aut eos laedunt, quos non debent; aut eos, quos non expedit. ſi imprudentes, negligentiae eſt; ſi ſcientes, temeritatis. Utendum etiam eſt excuſatione adverſus eos, quos invitus offendas, quacunque poſſis, quare id, quod feceris, neceſſe fuerit, nec aliter facere potueris: ceteriſque operis et officiis erit, quod violatum eſt, compenſandum. Sed cum in hominibus 20
69 iuvandis aut mores ſpectari, aut fortuna ſoleat; dictu quidem eſt proclive, itaque vulgo loquuntur, ſe in beneficiis collocandis mores hominum, non fortunam ſequi. honeſta oratio eſt. ſed quis eſt tandem, qui inopis et optimi viri cauſae non anteponat, in opera danda, gratiam fortunati et potentis? a quo enim expeditior et celerior remuneratio fore videtur, in eum fere eſt voluntas noſtra propenſior. Sed animadvertendum eſt diligentius, quae natura rerum ſit. nimirum enim inops ille, ſi bonus eſt vir, etiam ſi referre gratiam non poteſt, habere certe poteſt. Commode autem, quicunque dixit,

G 3

pecuniam qui habeat, non reddidiſſe; qui reddiderit, non habere: gratiam autem & qui retulerit, habere; & qui habeat, retuliſſe. At, qui ſe locupletes, honoratos, beatos putant, hi ne obligari quidem beneficio volunt. quin etiam beneficium ſe dediſſe arbitrantur, cum ipſi, quamvis magnum aliquod acceperint; atque etiam a ſe aut poſtulari, aut exſpectari aliquid ſuſpicantur: patrocinio vero ſe uſos, et clientes
70 appellari, mortis inſtar putant. At vero ille tenuis, cum, quidquid factum ſit, ſe ſpectatum, non fortunam putet, non modo illi, qui eſt meritus, ſed etiam illis, a quibus exſpectat, (eget enim multis,) gratum ſe videri ſtudet. neque vero verbis auget ſuum munus, ſi quo forte fungitur, ſed etiam extenuat. Videndumque illud eſt, quod ſi opulentum fortunatumque defenderis, in illo uno, aut forte in liberis eius, manet gratia: ſin autem inopem, probum tamen et modeſtum; omnes non improbi humiles (quae magna in populo multitudo eſt) praeſidium ſibi paratum vident. Quamobrem melius apud bonos, quam apud fortunatos, beneficium
71 collocari puto. Danda omnino opera eſt, ut omni generi ſatisfacere poſſimus. ſed ſi res in contentionem veniet, nimirum Themiſtocles eſt auctor adhibendus; qui cum conſuleretur, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret: *Ego vero*, inquit, *malo virum, qui pecunia egeat, quam pecuniam, quae viro.* Sed corrupti mores depravatique ſunt admiratione divitiarum: quarum magnitudo quid ad unumquemque noſtrum pertinet? Illum fortaſſe adiuvat, qui habet: ne id quidem ſem-

per: ſed fac iuvare: utentior ſane ſit; honeſtior vero quomodo? Quod ſi etiam bonus erit vir, ne impediant divitiae, quo minus iuvetur, modo ne adiuvent; ſitque omne iudicium, non quam locuples, ſed qualis quisque ſit. Extremum autem praeceptum in beneficiis, operaque danda eſt, ne quid contra aequitatem contendas, ne quid pro iniuria. fundamentum enim perpetuae commendationis et famae, eſt iuſtitia, ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile.

Sed quoniam de eo genere beneficiorum dictum 21
eſt, quae ad ſingulos ſpectant; deinceps de iis, quae 72
ad univerſos, quaeque ad rempublicam pertinent, diſputandum eſt. Eorum autem ipſorum partim eiusmodi ſunt, ut ad univerſos cives pertineant, partim ſingulos ut attingant, quae ſunt etiam gratiora. danda eſt opera omnino, ſi poſſit, utrisque, nec minus, ut etiam ſingulis conſulatur; ſed ita, ut ea res aut proſit, aut certe non obſit reipublicae. C. Gracchi frumentaria magna largitio; exhauriebat igitur aerarium: modica M. Octavii, et reipublicae tolerabilis, et plebi neceſſaria; ergo et civibus, et reipublicae ſalutaris. In primis autem videndum erit ei, qui rempub- 73
licam adminiſtrabit, ut ſuum quisque teneat, neque de bonis privatorum publice deminutio fiat. pernicioſe enim Philippus in tribunatu, cum legem agrariam ferret, quam tamen antiquari facile paſſus eſt, et in eo vehementer ſe moderatum praebuit; ſed cum in agendo multa populariter, tum illud male, *non eſſe in civitate duo millia hominum, qui rem haberent.* Capitalis oratio, et ad aequationem bonorum pertinens; qua peſte quae poteſt eſſe maior? Hanc enim ob

cauſam maxime, ut ſua tenerent, reſpublicae civitateſque conſtitutae ſunt. Nam etſi duce natura congregabantur homines, tamen ſpe cuſtodiae rerum ſuarum,
74 urbium praeſidia quaerebant. Danda etiam opera eſt, ne (quod apud maiores noſtros ſaepe fiebat, propter aerarii tenuitatem, aſſiduitatemque bellorum) tributum ſit conferendum; idque ne eveniat, multo ante erit providendum. ſin qua neceſſitas huius muneris alicui reipublicae obvenerit; (malo enim alteri, quam noſtrae, ominari; neque tamen de noſtra, ſed de omni republica diſputo;) danda erit opera, ut omnes intelligant (ſi ſalvi eſſe velint) neceſſitati eſſe parendum. atque etiam omnes, qui rempublicam gubernabunt, conſulere debebunt, ut earum rerum copia ſit, quae ſunt neceſſariae. quarum qualis comparatio fieri ſoleat et debeat, non eſt neceſſe diſputare. eſt enim in promtu: tantum locus at-
75 tingendus fuit. Caput autem eſt in omni procuratione negotii et muneris publici, ut avaritiae pellatur etiam minima ſuſpicio. Utinam, inquit C. Pontius Samnis, ad illa tempora me fortuna reſervaſſet, et tum eſſem natus, ſi quando Romani dona accipere coepiſſent! non eſſem paſſus diutius eos imperare. Nae illi multa ſecula exſpectanda fuerunt. modo enim hoc malum in hanc rempublicam invaſit. itaque facile patior tum potius Pontium fuiſſe, ſiquidem in illo tantum fuit roboris. Nondum centum et decem anni ſunt, cum de pecuniis repetundis a L. Piſone lata eſt lex, nulla antea cum fuiſſet. At vero poſtea tot leges, et proximae quaeque duriores: tot rei, tot damnati, tantum Italicum bellum propter iudicio-

entiae, non hominis eſt ſolum, ſed etiam tem-
n illorum. Omni Macedonum gaza, quae fuit
na, potitus eſt Paulus: tantum in aerarium
iae invexit, ut unius imperatoris praeda finem
rit tributorum. at hic nihil domum ſuam prae-
emoriam nominis ſempiternam detulit. Imita-
itrem Africanus, nihilo locupletior Carthagine
i. Quid? qui eius collega in cenſura fuit L.
mius, numquid copioſior, cum copioſiſſimam
a funditus ſuſtuliſſet? Italiam ornare, quam
m ſuam, maluit. quamquam Italia ornata, do-
pſa mihi videtur ornatior. Nullum igitur vitium 77
is, (ut eo, unde degreſſa eſt, referat ſe oratio,)
avaritia, praeſertim in principibus rempubli-
ubernantibus. habere enim quaeſtui rempubli-
ion modo turpe eſt, ſed ſceleratum etiam et
um. Itaque quod Apollo Pythius oraculo edi-
partam nulla re alia, niſi avaritia perituram, id
ur non ſolum Lacedaemoniis, ſed et omnibus
ntis populis praedixiſſe. Nulla autem re con-

publicae; concordiam primum, quae eſſe non poteſt, cum aliis adimuntur, aliis condonantur pecuniae; deinde aequitatem, quae tollitur omnis, ſi habere ſuum cuique non licet. id enim eſt proprium (ut ſupra dixi) civitatis atque urbis, ut ſit libera
79 et non ſollicita ſuae rei cuiusque cuſtodia. Atque in hac pernicie reipublicae ne illam quidem conſequuntur, quam putant, gratiam. nam cui res erepta eſt, eſt inimicus; cui data, etiam diſſimulat ſe accipere voluiſſe; et maxime in pecuniis creditis occultat ſuum gaudium, ne videatur non fuiſſe ſolvendo. At vero ille, qui accipit iniuriam, et meminit, et prae ſe fert dolorem ſuum; nec, ſi plures ſunt ii, quibus improbe datum eſt, quam illi, quibus iniuſte ademtum eſt, idcirco plus etiam valent. Non enim numero haec iudicantur, ſed pondere. Quam autem habet aequitatem, ut agrum multis annis, aut etiam ſeculis ante poſſeſſum, qui nullum habuit, habeat;
23 qui autem habuit, amittat? Ac propter hoc iniuriae
80 genus Lacedaemonii Lyſandrum ephorum expulerunt: Agin regem (quod nunquam antea apud eos acciderat) necaverunt: ex eoque tempore tantae diſcordiae ſecutae ſunt, ut et tyranni exſiſterent, et optimates exterminarentur, et praeclariſſime conſtituta respublica dilaberetur. nec vero ſolum ipſa cecidit, ſed etiam reliquam Graeciam evertit contagionibus malorum, quae a Lacedaemoniis profecta, manarunt latius. Quid? noſtros Gracchos, Ti. Gracchi, ſummi viri, filios, Africani nepotes, nonne agra-
81 riae contentiones perdiderunt? At vero Aratus Sicyonius iure laudatur, qui, cum eius civitas quin-

quaginta annos a tyrannis teneretur, profectus Argis Sicyonem, clandeſtino introitu urbe eſt potitus. Cùmque tyrannum Nicoclem improviſo oppreſſiſſet, ſexcentos exſules, qui fuerant eius civitatis locupletiſſimi, reſtituit, remque publicam adventu ſuo liberavit. Sed cum magnam animadverteret in bonis et poſſeſſionibus difficultatem, quod et eos, quos ipſe reſtituerat, quorum bona alii poſſederant, egere iniquiſſimum arbitrabatur, et quinquaginta annorum poſſeſſiones moveri non nimis aequum putabat, propterea quod tam longo ſpatio multa hereditatibus, multa emtionibus, multa dotibus tenebantur ſine iniuria; iudicavit, neque illis adimi, neque his non ſatisfieri, quorum illa fuerant, oportere.
Cum igitur ſtatuiſſet, opus eſſe ad eam rem con- 82
ſtituendam pecunia, Alexandriam ſe proficiſci velle dixit, remque integram ad reditum ſuum iuſſit eſſe; iſque celeriter ad Ptolemaeum, ſuum hoſpitem, venit, qui tum regnabat alter poſt Alexandriam conditam: cui cum expoſuiſſet, patriam ſe liberare velle, cauſamque docuiſſet; a rege opulento vir ſummus facile impetravit, ut grandi pecunia adiuvaretur. Quam cum Sicyonem attuliſſet, adhibuit ſibi in conſilium quindecim principes, cum quibus cauſas cognovit et eorum, qui aliena tenebant, et eorum, qui ſua amiſerant: perfecitque aeſtimandis poſſeſſionibus, ut perſuaderet aliis, ut pecuniam accipere mallent, poſſeſſionibus cederent; aliis, ut commodius putarent, numerari ſibi quod tanti eſſet, quam ſuum recuperare. Ita perfectum eſt, ut omnes, concordia conſtituta, ſine querela diſce-

83 derent. O virum magnum, dignumque, qui in noſtra
republica natus eſſet! Sic par eſt agere cum civibus;
non (ut bis iam vidimus) haſtam in foro ponere,
et bona civium voci ſubiicere praeconis. At ille
Graecus (id quod fuit ſapientis et praeſtantis viri)
omnibus conſulendum putavit; eaque eſt ſumma ratio
et ſapientia boni civis, commoda civium non divel-
lere, atque omnes aequitate eadem continere. Habi-
tent gratis in alieno? Quid ita? Ut, cum ego emerim,
aedificarim, tuear, impendam, tu, me invito, fruare
meo? Quid eſt aliud, aliis ſua eripere, aliis dare alie-
84 na? Tabulae vero novae quid habent argumenti, niſi
ut emas mea pecunia fundum; eum tu habeas, ego
24 non habeam pecuniam? Quamobrem, ne ſit aes
alienum, quod reipublicae noceat, providendum
eſt; quod multis rationibus caveri poteſt; non, ſi
fuerit, ut locupletes ſuum perdant, debitores lu-
crentur alienum. nec enim ulla res vehementius rem-
publicam continet, quam fides; quae eſſe nulla po-
teſt, niſi erit neceſſaria ſolutio rerum creditarum.
Nunquam vehementius actum eſt, quam me conſu-
le, ne ſolveretur. armis et caſtris tentata res eſt ab
omni genere hominum et ordine; quibus ſic reſtiti,
ut hoc tantum malum de republica tolleretur. nun-
quam nec maius aes alienum fuit; nec melius, nec faci-
lius diſſolutum eſt. fraudandi enim ſpe ſublata, ſolven-
di neceſſitas conſecuta eſt. At vero hic nunc victor,
tum quidem victus, quae cogitarat, ea perfecit, cum
eius iam nihil intereſſet. tanta in eo peccandi libido
fuit, ut hoc ipſum eum delectaret, peccare, etiam ſi
85 cauſa non eſſet. Ab hoc igitur genere largitionis,

cuperanda obiit invidia: praeterea quibuscun-
ebus vel bello, vel domi poterunt, rempubli-
ugeant imperio, agris, vectigalibus. Haec mag-
a hominum ſunt: haec apud maiores noſtros
ita: haec genera officiorum qui perſequuntur,
ſumma utilitate reipublicae magnam ipſi adi-
tur et gratiam, et gloriam.

nis autem utilitatum praeceptis Antipater Ty- 86
Stoicus, qui Athenis nuper eſt mortuus, duo
rita cenſet eſſe a Panaetio, valetudinis cura-
n, et pecuniae. quas res a ſummo philoſopho
ritas arbitror, quod eſſent faciles: ſunt certe
Sed valetudo ſuſtentatur notitia ſui corporis;
ervatione, quae res aut prodeſſe ſoleant, aut
; et continentia in victu omni atque cultu,
ris tuendi cauſa; et praetermittendis volupta-
poſtremo arte eorum, quorum ad ſcientiam
pertinent. Res autem familiaris quaeri debet 87
us, a quibus abeſt turpitudo; conſervari au-
liligentia et parſimonia: iisdem etiam rebus

ceſſaria. Nam et corporis commoda cum externis, et externa cum corporis, et ipſa inter ſe corporis, et externa cum externis comparari ſolent. Cum externis, corporis, hoc modo comparantur: Valere ut malis, quam dives eſſe. Cum corporis, externa, hoc modo: Dives eſſe potius, quam maximis corporis viribus. Ipſa inter ſe corporis ſic; ut Bona valetudo voluptati anteponatur, vires celeritati. Externorum au-
59 tem, ut gloria divitiis, vectigalia urbana ruſticis. Ex quo genere comparationis illud eſt Catonis ſenis: a quo cum quaereretur, quid maxime in re familiari expediret, reſpondit, Bene paſcere. Quid ſecundum? Satis bene paſcere. Quid tertium? Male paſcere. Quid quartum? Arare. Et, cum ille, qui quaeſierat, dixiſſet, Quid foenerari? Tum Cato, Quid hominem, inquit, occidere? Ex quo, et multis aliis, intelligi debet, utilitatum comparationes fieri ſolere, recteque hoc adiunctum eſſe quartum exquirendorum of-
60 ficiorum genus. Sed toto hoc de genere, de quaerenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda, commodius a quibusdam optimis viris, ad medium Ianum ſedentibus, quam ab ullis philoſophis ulla in ſchola diſputatur. Sunt tamen ea cognoſcenda. pertinent enim ad utilitatem, de qua hoc libro diſputatum eſt. Reliqua deinceps perſequemur.

M. TULLII CICERONIS DE OFFICIIS AD MARCUM FILIUM

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Hic liber de comparatione honeſtatis & utilitatis agit, quae erat tertia propoſitae diſputationis pars. Negat Cicero, aut dubitandum eſſe, aut unquam dubitari, an id, quod utile videatur, honeſto ſit anteponendum; ſed tempora incidere, quibus, quod turpe haberi ſoleat, honeſtum videatur: tanquam, quod turpe ſit, occidere aliquem, ſi tyrannus occidatur, non modo non turpe, ſed etiam glorioſum videri; in quo non anteponitur utile honeſto, ſed honeſtas utilitatem ſequitur. Itaque, ut ſine ullo errore diiudicari poſſit, ſi quando cum illo, quod honeſtum intelligitur, pugnare id videbitur, quod appellamus utile, formulam quandam conſtituit, e Stoicorum diſciplina, quam ſi quis in comparatione rerum ſequatur, nunquam ab officio recedat. Ea haec eſt: detrahere aliquid alteri, & alterius incommodo ſuum augere commodum, eſt contra naturam: pro multorum autem incolumitate & ſalute labores & moleſtias ſuſcipere, ſecundum naturam eſt. Hanc legem qui ſervaverit, nunquam aberrabit, neque aut temporibus perturbabitur, aut iure civili, quo quae conceduntur, turpia quidem pleriſque

non videntur, ſed ſunt tamen ſaepiſſime, cum formulae conſtitutae, h. e. legi naturae, repugnant. Ex hac formula deinde multas quaeſtiones propoſitas, quibus officium ex temporibus exquiritur, explicat.

1 PUBLIUM Scipionem, Marce fili, eum, qui pri-
1 mus Africanus appellatus eſt, dicere ſolitum ſcripſit Cato, qui fuit fere eius aequalis, *Nunquam ſe minus otioſum eſſe, quam cum otioſus; nec minus ſolum, quam cum ſolus eſſet.* Magnifica vero vox, et magno viro ac ſapiente digna, quae declarat, illum et in otio de negotiis cogitare, et in ſolitudine ſecum loqui ſolitum; ut neque ceſſaret unquam, et interdum colloquio alterius non egeret. Itaque duae res, quae languorem afferunt ceteris, illum acuebant, otium et ſolitudo. Vellem nobis hoc idem vere dicere liceret: ſed ſi minus imitatione tantam ingenii praeſtantiam conſequi poſſumus, voluntate certe proxime accedimus: nam et a republica forenſibusque negotiis, armis impiis, vique prohibiti, otium perſequimur; et ob eam cauſam, urbe relicta, rura
2 peragrantes, ſaepe ſoli ſumus. Sed nec otium hoc cum Africani otio, nec haec ſolitudo cum illa comparanda eſt. Ille enim requieſcens a reipublicae pulcherrimis muneribus otium ſibi ſumebat aliquando, et a coetu hominum frequentiaque interdum, tanquam in portum, ſe in ſolitudinem recipiebat. noſtrum autem otium negotii inopia, non requieſcendi ſtudio, conſtitutum eſt. exſtincto enim ſenatu, deletisque iudiciis, quid eſt, quod dignum nobis aut in
3 curia, aut in foro agere poſſimus? Itaque qui in

maxima celebritate, atque in oculis civium quondam viximus, nunc fugientes conſpectum ſceleratorum, quibus omnia redundant, abdimus nos, quantum licet, et ſaepe ſoli ſumus. Sed, quia ſic ab hominibus doctis accepimus, non ſolum ex malis eligere minima oportere, ſed etiam excerpere ex his ipſis, ſi quid ineſſet boni; propterea et otio fruor, non illo quidem, quo debeat is, qui quondam peperiſſet otium civitati; nec eam ſolitudinem languere patior, quam mihi affert neceſſitas, non voluntas. Quamquam Africanus maiorem laudem vel meo 4
iudicio aſſequebatur. nulla enim eius ingenii monumenta mandata literis, nullum opus otii, nullum ſolitudinis munus exſtat. ex quo intelligi debet, illum mentis agitatione, inveſtigationeque earum rerum, quas cogitando conſequebatur, nec otioſum, nec ſolum unquam fuiſſe. nos autem, qui non tantum roboris habemus, ut cogitatione tacita a ſolitudine abſtrahamur, ad hanc ſcribendi operam omne ſtudium curamque convertimus. Itaque plura brevi tempore, everſa, quam multis annis, ſtante republica, ſcripſimus. Sed cum tota philoſophia, 2
mi Cicero, frugifera et fructuoſa, nec ulla pars eius 5
inculta ac deſerta ſit; tum nullus feracior in ea locus eſt, nec uberior, quam de officiis, a quibus conſtanter honeſteque vivendi praecepta ducuntur. Quare quamquam a Cratippo noſtro, principe huius memoriae philoſophorum, haec te aſſidue audire atque accipere confido: tamen conducere arbitror, talibus aures tuas vocibus undique circumſonare; nec eas, ſi fieri poſſit, quidquam aliud audire. Quod 6

cum omnibus eſt faciendum, qui vitam honeſtam ingredi cogitant, tum haud ſcio, an nemini potius, quam tibi. ſuſtines enim non parvam exſpectationem imitandae induſtriae noſtrae, magnam honorum, nonnullam fortaſſe nominis. Suſcepiſti onus praeterea grave et Athenarum, et Cratippi; ad quos cum tanquam ad mercaturam bonarum artium ſis profectus, inanem redire turpiſſimum eſt, dedecorantem et urbis auctoritatem, et magiſtri. Quare quantum conniti animo potes, quantum labore contendere, (ſi diſcendi labor eſt potius, quam voluptas,) tantum fac ut efficias; neve committas, ut, cum omnia ſuppeditata ſint a nobis, tute tibi defuiſſe videare. Sed haec hactenus. multa enim ſaepe ad te cohortandi gratia ſcripſimus. nunc ad reliquam partem propoſitae diviſionis revertamur.

7 Panaetius igitur, qui ſine controverſia de officiis accuratiſſime diſputavit, quemque nos, correctione quadam adhibita, potiſſimum ſecuti ſumus, tribus generibus propoſitis, in quibus deliberare homines, et conſultare de officio ſolerent; uno, cum dubitarent, honeſtumne id eſſet, de quo ageretur, an turpe: altero, utilene, an inutile: tertio, ſi id, quod ſpeciem haberet honeſti, pugnaret cum eo, quod utile videretur, quomodo ea diſcerni oporteret: de duobus generibus primis, libris tribus explicavit: de tertio autem genere deinceps ſe ſcripſit dicturum, nec
8 id exſolvit, quod promiſerat. Quod eo magis miror, quia ſcriptum a diſcipulo eius Poſidonio eſt, triginta annis vixiſſe Panaetium, poſteaquam eos libros edidiſſet. quem locum miror a Poſidonio breviter

eſſe tactum in quibusdam commentariis; praeſertim cum ſcribat, nullum eſſe locum in tota philoſophia tam neceſſarium. Minime vero aſſentior iis, qui ne- 9
gant, eum locum a Panaetio praetermiſſum, ſed conſulto relictum, nec omnino ſcribendum fuiſſe, quia nunquam poſſet utilitas cum honeſtate pugnare: de quo alterum poteſt habere dubitationem, adhibendumne fuerit hoc genus, quod in diviſione Panaetii tertium eſt, an plane omittendum; alterum dubitari non poteſt, quin a Panaetio ſuſceptum ſit, ſed relictum. nam qui e diviſione tripartita duas partes abſolverit, huic neceſſe eſt reſtare tertiam. Praeterea in extremo libro tertio de hac parte pollicetur ſe deinceps eſſe dicturum. Accedit eodem 10
teſtis locuples, Poſidonius, qui etiam ſcribit in quadam epiſtola, P. Rutilium Rufum dicere ſolere, qui Panaetium audierat, ut nemo pictor eſſet inventus, qui Coae Veneris eam partem, quam Appelles inchoatam reliquiſſet, abſolveret: (oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi ſpem auferebat:) ſic ea, quae Panaetius praetermiſiſſet, et non perfeciſſet, propter eorum, quae perfeciſſet, praeſtantiam, neminem eſſe perſecutum.

Quamobrem de iudicio Panaetii dubitari non po- 3
teſt: rectene autem hanc tertiam partem ad exqui- 11
rendum officium adiunxerit, an ſecus, de eo fortaſſe diſputari poteſt. Nam ſive honeſtum, ſolum bonum eſt, ut Stoicis placet; ſive quod honeſtum eſt, id ita ſummum bonum eſt, quemadmodum Peripateticis noſtris videtur, ut omnia ex altera parte collocata, vix minimi momenti inſtar habeant; dubitandum

non eſt, quin nunquam poſſit utilitas cum honeſtate
contendere. Itaque accepimus, Socratem exſecrari ſo-
litum eos, qui primum haec, natura cohaerentia, opi-
nione diſtraxiſſent. cui quidem ita ſunt Stoici aſſenſi,
ut, quidquid honeſtum eſſet, id utile eſſe cenſerent;
12 nec utile quidquam, quod non honeſtum. Quod ſi is
eſſet Panaetius, qui virtutem propterea colendam di-
ceret, quod ea efficiens utilitatis eſſet, ut ii, qui res
expetendas vel voluptate, vel indolentia metiuntur;
liceret ei dicere, utilitatem aliquando cum honeſta-
te pugnare. ſed, cum ſit is, qui id ſolum bonum iu-
dicet, quod honeſtum ſit; quae autem huic repug-
nent ſpecie quadam utilitatis, eorum neque acceſ-
ſione meliorem vitam fieri, nec deceſſione peiorem;
non videtur eiusmodi debuiſſe deliberationem in-
troducere, in qua, quod utile videretur, cum eo,
13 quod honeſtum eſſet, compararetur. Etenim quod
ſummum bonum a Stoicis dicitur, *Convenienter na-
turae vivere*, id habet hanc, ut opinor, ſententiam,
cum virtute congruere ſemper; cetera autem, quae
ſecundum naturam eſſent, ita legere, ſi ea virtuti
non repugnarent. quod cum ita ſit, putant quidam,
hanc comparationem non recte introductam, nec
omnino de eo genere quidquam praecipiendum fuiſ-
ſe. Atque illud quidem honeſtum, quod proprie ve-
reque dicitur, id in ſapientibus eſt ſolis, neque a vir-
tute divelli unquam poteſt; in iis autem, in quibus
ſapientia perfecta non eſt, ipſum illud quidem per-
fectum honeſtum, nullo modo; ſimilitudines honeſti
14 eſſe poſſunt. Haec enim omnia officia, de quibus his
libris diſputamus, media Stoici appellant: ea com-

munia ſunt, et late patent; quae et ingenii bonitate multi aſſequuntur, et progreſſione diſcendi: illud autem officium, quod rectum iidem appellant, perfectum atque abſolutum eſt; et, ut iidem dicunt, omnes numeros habet; nec, praeter ſapientem, cadere in quemquam poteſt. Cum autem aliquid actum eſt, 15
in quo media officia compareant, id cumulate videtur eſſe perfectum; propterea quod vulgus, quid abſit a perfecto, non fere intelligit; quatenus autem intelligit, nihil putat praetermiſſum. quod item in poematibus, et picturis uſu venit, in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti, laudentque ea, quae laudanda non ſint, ob eam, credo, cauſam, quod inſit in his aliquid probi, quod capiat ignaros, qui iidem, quid in unaquaque re vitii ſit, nequeant iudicare. itaque cum ſunt docti a peritis, facile deſiſtunt a ſententia. Haec igitur officia, de 4
quibus his libris diſſerimus, quaſi ſecunda quaedam honeſta eſſe dicunt, non ſapientum modo propria, ſed cum omni hominum genere communia. Itaque 16
his omnes, in quibus eſt virtutis indoles, commoventur. Nec vero cum duo Decii, aut duo Scipiones, fortes viri commemorantur, aut cum Fabricius Ariſtidesve iuſtus nominatur; aut ab illis, fortitudinis, aut ab his, iuſtitiae, tanquam a ſapientibus, petitur exemplum. nemo enim horum ſic ſapiens eſt, ut ſapientem volumus intelligi: nec ii, qui ſapientes habiti ſunt, et nominati, M. Cato, et C. Laelius, ſapientes fuerunt; ne illi quidem ſeptem: ſed ex mediorum officiorum frequentia ſimilitudinem quandam gerebant ſpeciemque ſapientum. Quo- 17

circa nec id, quod vere honeſtum eſt, fas eſt cum utilitatis repugnantia comparari; nec id, quod communiter appellamus honeſtum, quod colitur ab iis, qui bonos ſe viros haberi volunt, cum emolumentis unquam eſt comparandum: tamque id honeſtum, quod in noſtram intelligentiam cadit, tuendum conſervandumque eſt nobis, quam id, quod proprie dicitur, vereque eſt honeſtum, ſapientibus. aliter enim teneri non poteſt, ſi qua eſt ad virtutem facta progreſſio. Sed haec quidem de iis, qui conſervatione officiorum
18 exiſtimantur boni. Qui autem omnia metiuntur emolumentis et commodis, neque ea volunt praeponderari honeſtate, hi ſolent in deliberando honeſtum cum eo, quod utile putant, comparare; boni viri non ſolent. Itaque exiſtimo, Panaetium, cum dixerit, homines ſolere in hac comparatione dubitare, hoc ipſum ſenſiſſe, quod dixerit, ſolere modo; non etiam oportere. etenim non modo pluris putare quod utile videatur, quam quod honeſtum; ſed haec etiam inter ſe comparare, et in his addubitare, turpiſſimum eſt. Quid eſt ergo, quod nonnunquam dubitationem afferre ſoleat, conſiderandumque videatur? credo, ſi quando dubitatio accidit, quale ſit id,
19 de quo conſideretur. Saepe enim tempore ſit, ut, quod plerumque turpe haberi ſoleat, inveniatur non eſſe turpe. Exempli cauſa, ponatur aliquid, quod pateat latius. Quod poteſt maius eſſe ſcelus, quam non modo hominem, ſed etiam familiarem hominem occidere? Num igitur ſe obſtrinxit ſcelere, ſi quis tyrannum occidit, quamvis familiarem? Populo quidem Romano non videtur, qui ex omnibus

praeclaris factis illud pulcherrimum exiſtimat. Vi-
cit ergo utilitas honeſtatem? immo vero honeſtatem
utilitas conſecuta eſt.

Itaque, ut ſine ullo errore diiudicare poſſimus,
ſi quando cum illo, quod *honeſtum* intelligimus,
pugnare id videbitur, quod appellamus *utile*, for-
mula quaedam conſtituenda eſt; quam ſi ſequemur
in comparatione rerum, ab officio nunquam rece-
demus. Erit autem haec formula, Stoicorum rationi 20
diſciplinaeque maxime conſentanea; quam quidem
in his libris propterea ſequimur, quod, quamquam
a veteribus Academicis, et a Peripateticis noſtris,
qui quondam iidem erant, qui Academici, quae ho-
neſta ſunt, anteponuntur iis, quae videntur utilia;
tamen ſplendidius haec ab eis diſſeruntur, quibus,
quidquid honeſtum eſt, idem utile videtur, nec utile
quidquam, quod non honeſtum; quam ab iis, qui-
bus aut honeſtum aliquid non utile, aut utile non
honeſtum. Nobis autem noſtra Academia magnam
licentiam dat, ut quodcunque maxime probabile oc-
currat, id noſtro iure liceat defendere. Sed redeo ad
formulam. Detrahere igitur aliquid alteri, et homi- 5
nem hominis incommodo ſuum augere commodum, 21
magis eſt contra naturam, quam mors, quam pauper-
tas, quam dolor, quam cetera, quae poſſunt aut
corpori accidere, aut rebus externis. nam principio
tollit convictum humanum, et ſocietatem. ſi enim
ſic erimus affecti, ut propter ſuum quisque emolu-
mentum ſpoliet, aut violet alterum, disrumpi ne-
ceſſe eſt eam, quae maxime eſt ſecundum naturam,
humani generis ſocietatem. Ut, ſi unumquodque 22

membrum ſenſum hunc haberet, ut poſſe putaret ſe valere, ſi proximi membri valetudinem ad ſe traduxiſſet; debilitari, et interire totum corpus neceſſe eſſet: ſic, ſi unusquisque noſtrum rapiat ad ſe commoda aliorum, detrahatque quod cuique poſſit, emolumenti ſui gratia; ſocietas hominum et communitas evertatur neceſſe eſt. nam, ſibi ut quisque malit, quod ad uſum vitae pertineat, quam alteri, acquirere, conceſſum eſt, non repugnante natura: illud natura non patitur, ut aliorum ſpoliis noſtras facultates, co-
23 pias, opes augeamus. Neque vero hoc ſolum natura, id eſt, iure gentium, ſed etiam legibus populorum, quibus in ſingulis civitatibus reſpublica continetur, eodem modo conſtitutum eſt, ut non liceat ſui commodi cauſa nocere alteri. hoc enim ſpectant leges, hoc volunt, incolumem eſſe civium coniunctionem; quam qui dirimunt, eos morte, exſilio, vinculis, damno coercent. atque hoc multo magis exigit ipſa naturae ratio, quae eſt lex divina, et humana; cui parere qui velit, (omnes autem parebunt, qui ſecundum naturam volent vivere,) nunquam committet, ut alienum appetat, et id, quod alteri detraxe-
24 rit, ſibi aſſumat. Etenim multo magis eſt ſecundum naturam excelſitas animi, et magnitudo; itemque comitas, iuſtitia, liberalitas, quam voluptas, quam vita, quam divitiae: quae quidem contemnere, et pro nihilo ducere, comparantem cum utilitate communi, magni animi et excelſi eſt: detrahere autem alteri ſui commodi cauſa, magis eſt contra naturam, quam mors, quam dolor, quam cetera generis eius-
25 dem. Itemque, magis eſt ſecundum naturam, pro

omnibus gentibus, ſi fieri poſſit, conſervandis, aut iuvandis maximos labores moleſtiasque ſuſcipere, imitantem Herculem illum, quem hominum fama, beneficiorum memor, in concilio coeleſtium collocavit; quam vivere in ſolitudine, non modo ſine ullis moleſtiis, ſed etiam in maximis voluptatibus, abundantem omnibus copiis; ut excellas etiam pulchritudine, et viribus. Quocirca optimo quisque et ſplendidiſſimo ingenio longe illam vitam huic anteponit. Ex quo efficitur, hominem naturae obedientem, homini nocere non poſſe. Deinde, qui al- 26
terum violat, ut ipſe aliquid commodi conſequatur; aut nihil ſe exiſtimat contra naturam facere; aut magis fugiendam cenſet mortem, paupertatem, dolorem, amiſſionem etiam liberorum, propinquorum, amicorum, quam facere cuipiam iniuriam. ſi nihil exiſtimat contra naturam fieri hominibus violandis; quid cum eo diſſeras, qui omnino hominem ex homine tollat? ſin fugiendum id quidem cenſet, ſed et multo illa peiora, mortem, paupertatem, dolorem; errat in eo, quod ullum aut corporis, aut fortunae vitium, animi vitiis gravius exiſtimat. Ergo 6
unum debet eſſe omnibus propoſitum, ut eadem ſit utilitas uniuscuiusque, et univerſorum; quam ſi ad ſe quisque rapiat, diſſolvetur omnis humana conſortio. Atque etiam, ſi hoc natura praeſcribit, ut ho- 27
mo homini, quicunque ſit, ob eam ipſam cauſam, quod is homo ſit, conſultum velit; neceſſe eſt ſecundum eandem naturam omnium utilitatem eſſe communem. quod ſi ita eſt, una continemur omnes, et eadem lege naturae; idque ipſum ſi ita eſt,

certe violare alterum lege naturae prohibemur. verum autem primum: verum igitur et extremum.
28 Nam illud quidem abſurdum eſt, quod quidam dicunt, parenti ſe aut fratri nihil detracturos, commodi ſui cauſa; aliam rationem eſſe civium reliquorum. hi ſibi nihil iuris, et nullam ſocietatem, communis utilitatis cauſa ſtatuunt eſſe cum civibus; quae ſententia omnem ſocietatem diſtrahit civitatis. Qui autem civium rationem dicunt habendam, externorum negant; hi dirimunt communem humani generis ſocietatem; qua ſublata, beneficentia, liberalitas, bonitas, iuſtitia funditus tollitur: quae qui tollunt, etiam adverſus deos immortales impii iudicandi ſunt. ab iis enim conſtitutam inter homines ſocietatem evertunt; cuius ſocietatis arctiſſimum vinculum eſt, magis arbitrari eſſe contra naturam, hominem homini detrahere, ſui commodi cauſa, quam omnia incommoda ſubire vel externa, vel corporis, vel etiam ipſius animi, quae vacent iuſtitia. haec enim una virtus, omnium eſt domina et re-
29 gina virtutum. Forſitan quiſpiam dixerit: Nonne igitur ſapiens, ſi fame ipſe conficiatur, abſtulerit cibum alteri, homini ad nullam partem utili? Minime vero. non enim mihi eſt vita mea utilior, quam animi talis affectio, neminem ut violem commodi mei gratia. Quid? ſi Phalarim, crudelem tyrannum et immanem, vir bonus, ne ipſe frigore conficiatur,
30 veſtitu ſpoliare poſſit; nonne faciat? Haec ad iudicandum ſunt facillima. nam, ſi quid ab homine ad nullam partem utili, tuae utilitatis cauſa detraxeris; inhumane feceris, contraque naturae legem:

ſin autem is tu ſis, qui multam utilitatem reipublicae atque hominum ſocietati, ſi in vita remaneas, afferre poſſis; ſi quid ob eam cauſam alteri detraxeris, non ſit reprehendendum. ſin autem id non ſit eiuſmodi; ſuum cuique incommodum ferendum eſt potius, quam de alterius commodis detrahendum. Non igitur magis eſt contra naturam morbus, aut egeſtas, aut quid huiusmodi; quam detractio aut appetitio alieni. Sed communis utilitatis dere- 31
lictio contra naturam eſt. eſt enim iniuſta. itaque lex ipſa naturae, quae utilitatem hominum conſervat et continet, decernit profecto, ut ab homine inerti atque inutili, ad ſapientem, bonum, fortemque virum transferantur res ad vivendum neceſſariae; qui ſi occiderit, multum de communi utilitate detraxerit: modo hoc ita faciat, ut ne ipſe de ſe bene exiſtimans, ſeſeque diligens, hanc cauſam habeat ad iniuriam. ita ſemper officio fungetur, utilitati conſulens hominum, et ei, quam ſaepe commemoro, humanae ſocietati. Nam quod ad 32
Phalarim attinet, perfacile iudicium eſt. nulla enim nobis ſocietas cum tyrannis, ſed potius ſumma diſtractio eſt; neque eſt contra naturam, ſpoliare eum, ſi poſſis, quem honeſtum eſt necare; atque hoc omne genus peſtiferum atque impium, ex hominum communitate exterminandum eſt. Etenim, ut membra quaedam amputantur, ſi et ipſa ſanguine, et tanquam ſpiritu carere coeperunt, et nocent reliquis partibus corporis: ſic iſta in figura hominis feritas et immanitas beluae, a communi tanquam humanitate corporis ſegreganda eſt. Huius generis ſunt

quaeſtiones omnes eae, in quibus ex tempore offi-
7 cium exquiritur. Eiusmodi igitur credo res Panae-
33 tium perſecuturum fuiſſe, niſi aliqui caſus, aut oc-
cupatio conſilium eius peremiſſet: ad quas ipſas con-
ſultationes ex ſuperioribus libris ſatis multa praecepta
ſunt, quibus perſpici poſſit, quid ſit propter turpi-
tudinem fugiendum; quid ſit id, quod idcirco fugien-
dum non ſit, quia omnino turpe non ſit. Sed quo-
niam operi inchoato; et prope iam abſoluto, tan-
quam faſtigium imponimus; ut geometrae ſolent non
omnia docere, ſed poſtulare, ut quaedam ſibi con-
cedantur, quo facilius, quae velint, explicent: ſic
ego a te poſtulo, mi Cicero, ut mihi concedas, ſi
potes, nihil, praeter id, quod honeſtum ſit, propter
ſe eſſe expetendum. ſin hoc non licet per Cratip-
pum; at illud certe dabis, quod honeſtum ſit, id eſſe
maxime propter ſe expetendum. Mihi utrumvis ſa-
tis eſt; et cum hoc, tum illud probabilius videtur, nec
34 praeterea quidquam probabile. Ac primum Panaetius
in hoc defendendus eſt, quod non utilia cum ho-
neſtis pugnare aliquando poſſe dixerit; (neque enim
ei fas erat;) ſed ea, quae viderentur utilia. Nihil
vero utile, quod non idem honeſtum; nihil ho-
neſtum, quod non idem utile ſit, ſaepe teſtatur:
negatque, ullam peſtem maiorem in vitam homi-
num invaſiſſe, quam eorum opinionem, qui iſta di-
ſtraxerint. Itaque non ut aliquando anteponeremus
utilia honeſtis, ſed ut ea ſine errore diiudicaremus,
ſi quando incidiſſent, induxit eam, quae videretur
eſſe, non quae eſſet, repugnantiam. Hanc igitur par-
tem relictam explebimus, nullius adminiculis, ſed

veri neceſſe eſt. ſed ſi, cum animum atten- 35
turpitudinem videas adiunctam ei rei, quae
n utilitatis attulerit; tunc non utilitas relin-
eſt, ſed intelligendum, ubi turpitudo ſit, ibi
em eſſe non poſſe. Quod ſi nihil eſt tam con-
ıram, quam turpitudo (recta enim, et conve-
, et conſtantia natura deſiderat, aſpernatur-
ntraria) nihilque tam ſecundum naturam,
ıtilitas; certe in eadem re utilitas et turpitu-
non poteſt. itemque, ſi ad honeſtatem na-
ıs, eaque aut ſola expetenda eſt, ut Zenoni
eſt; aut certe omni pondere gravior haben-
am reliqua omnia, quod Ariſtoteli placet; ne-
ſt, quod honeſtum ſit, id eſſe aut ſolum, aut
m bonum: quod autem bonum, id certe utile:
dquid honeſtum, id utile. Quare error homi- 36
on proborum, cum aliquid, quod utile vi-
t, arripuit, id continuo ſecernit ab honeſto.
icae, hinc venena, hinc falſa teſtamenta naſ-
: hinc furta, peculatus, expilationes, direp-

ſed ipſius turpitudinis, quae acerbiſſima eſt, non vi-
37 dent. Quamobrem hoc quidem deliberantium genus pellatur e medio (eſt enim totum ſceleratum et impium) qui deliberant, utrum id ſequantur, quod honeſtum eſſe videant, an ſe ſcientes ſcelere contaminent: in ipſa enim dubitatione facinus ineſt, etiamſi ad id non pervenerint. Ergo ea deliberanda omnino non ſunt, in quibus eſt turpis ipſa deliberatio. atque etiam ex omni deliberatione celandi et occultandi ſpes opinioque removenda eſt. ſatis enim nobis (ſi modo in philoſophia aliquid profecimus) perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos homineſque celare poſſimus, nihil tamen avare, nihil iniuſte, nihil
9 libidinoſe, nihil incontinenter eſſe faciendum. Hinc
38 ille Gyges inducitur a Platone: qui, cum terra diſceſſiſſet magnis quibuſdam imbribus, in illum hiatum deſcendit, aeneumque equum (ut ferunt fabulae) animadvertit, cuius in lateribus fores eſſent; quibus apertis hominis mortui vidit corpus magnitudine inviſitata, annulumque aureum in digito: quem ut detraxit, ipſe induit: (erat autem regius paſtor:) tum in concilium paſtorum ſe recepit. ibi cum palam eius annuli ad palmam converterat, a nullo videbatur, ipſe autem omnia videbat. idem rurſus videbatur, cum in locum annulum inverterat. Itaque hac opportunitate annuli uſus, reginae ſtuprum intulit, eaque adiutrice regem dominum interemit, ſuſtulitque quos obſtare arbitrabatur; nec in his eum quiſquam facinoribus potuit videre. ſic repente annuli beneficio rex exortus eſt Lydiae. Hunc igitur ipſum annulum ſi habeat ſapiens, nihilo plus ſibi li-

a id eſſe, aut fieri potuiſſe defendat. Haec eſt iius annuli, et huius exempli: ſi nemo ſcitu- emo ne ſuſpicaturus quidem ſit, cum aliquid, arum, potentiae, dominationis, libidinis cauſa, ; ſi id diis hominibusque futurum ſit ſemper im; ſisne facturus? negant id fieri poſſe: ne- am poteſt id quidem. ſed quaero, quod ne- oſſe, id ſi poſſet, quidnam facerent? Urgent : ſane. negant enim poſſe, et in eo perſtant: verbum quid valeat, non vident. Cum enim mus, ſi poſſint celare, quid facturi ſint; non mus, poſſintne celare; ſed tanquam tormenta am adhibemus, ut, ſi reſponderint, ſe, impuni- ropoſita, facturos quod expediat, facinoro- eſſe fateantur: ſi negent, omnia turpia per fugienda eſſe concedant. Sed iam ad propo- revertamur.

idunt ſaepe multae cauſae, quae conturbent 10
s utilitatis ſpecie; non, cum hoc deliberetur, 40
uendane ſit honeſtas propter utilitatis magni-

ſent, cognationem Superbi, nomenque Tarquinic
rum, et memoriam regni eſſe tollendam; quod er
utile, patriae conſulere, id erat ita honeſtum, ut etia
ipſi Collatino placere deberet. Itaque utilitas valu
propter honeſtatem, ſine qua ne utilitas quidem eſ
41 potuiſſet. At in eo rege, qui urbem condidit, non it
ſpecies enim utilitatis animum pepulit eius: cui cu
viſum eſſet utilius, ſolum, quam cum altero regna
re, fratrem interemit. Omiſit hic et pietatem, e
humanitatem, ut id, quod utile videbatur, nequ
erat, aſſequi poſſet; et tamen muri cauſam oppoſuit
ſpeciem honeſtatis neque probabilem, neque ſati
idoneam. Peccavit igitur; pace vel Quirini, vel Ro
42 muli dixerim. Nec tamen noſtrae nobis utilitate
omittendae ſunt, aliisque tradendae, cum his ip
egeamus: ſed ſuae cuique utilitati, quod ſine alte
rius iniuria fiat, ſerviendum eſt. Scite Chryſippus
ut multa: Qui ſtadium, inquit, currit, eniti et conten
dere debet, quam maxime poſſit, ut vincat: ſupplan
tare eum, quicum certet, aut manu depellere, nullo
modo debet. ſic in vita ſibi quemque petere, quod
pertineat ad uſum, non iniquum eſt; alteri deripere
43 ius non eſt. Maxime autem perturbantur officia in
amicitiis; quibus et non tribuere, quod recte poſſis
et tribuere quod non ſit aequum, contra officium eſt
Sed huius generis totius, breve et non difficile prae-
ceptum eſt. Quae enim videntur utilia, honores, di-
vitiae, voluptates, cetera generis eiusdem, haec
amicitiae nunquam anteponenda ſunt. At neque con-
tra rempublicam, neque contra iusiurandum ac fi-
dem, amici cauſa, vir bonus faciet; ne ſi iudex

quidem erit de ipſo amico. ponit enim perſonam amici, cum induit iudicis. Tantum dabit amicitiae, ut veram amici cauſam eſſe malit; et ut orandae litis tempus, quoad per leges liceat, accommodet. Cum 44
vero iurato ſententia dicenda ſit; meminerit, deum ſe adhibere teſtem, id eſt (ut arbitror) mentem ſuam, qua nihil homini dedit deus ipſe divinius. Itaque praeclarum a maioribus accepimus morem rogandi iudicis, ſi eum teneremus, *Quae ſalva fide facere poſſit.* Haec rogatio ad ea pertinet, quae paulo ante dixi, honeſte amico a iudice poſſe concedi. nam, ſi omnia facienda ſint, quae amici velint; non amicitiae tales, ſed coniurationes putandae ſint. Lo- 45
quor autem de communibus amicitiis. nam in ſapientibus viris perfectisque, nihil poteſt eſſe tale. Damonem et Phintiam, Pythagoreos, ferunt hoc animo inter ſe fuiſſe, ut, cum eorum alteri Dionyſius tyrannus diem necis deſtinaviſſet, et is, qui morti addictus eſſet, paucos ſibi dies commendandorum ſuorum cauſa poſtulaviſſet, vas factus ſit alter eius ſiſtendi; ut, ſi ille non revertiſſet, moriendum eſſet ipſi. qui cum ad diem ſe recepiſſet, admiratus eorum fidem tyrannus, petivit, ut ſe ad amicitiam tertium adſcriberent. Cum igitur id, quod utile videtur in 11
amicitia, cum eo, quod honeſtum eſt, comparatur; 46
iaceat utilitatis ſpecies, valeat honeſtas. cum autem in amicitia, quae honeſta non ſunt, poſtulabuntur; religio et fides anteponantur amicitiae: ſic habebitur is, quem exquirimus, delectus officii. Sed utilitatis ſpecie in republica ſaepiſſime peccatur, ut in Corinthi diſturbatione noſtri. durius etiam Athenienſes,

qui ſciverunt, ut Aeginetis, qui claſſe valebant, pollices praeciderentur. hoc viſum eſt utile. nimis enim imminebat, propter propinquitatem, Aegina Piraeeo: ſed nihil, quod crudele, utile. eſt enim hominum naturae, quam ſequi debemus, maxime inimica crudeli-
47 tas. Male etiam, qui peregrinos urbibus uti prohibent, eosque exterminant, ut Pennus apud patres noſtros, Papius nuper. Nam eſſe pro cive, qui civis non ſit, rectum eſt non licere: quam tulerunt legem ſapientiſſimi conſules, Craſſus et Scaevola: uſu vero urbis prohibere peregrinos, ſane inhumanum eſt. Illa praeclara, in quibus publicae utilitatis ſpecies prae honeſtate contemnitur. Plena exemplorum eſt noſtra respublica, cum ſaepe, tum maxime bello Punico ſecundo: quae, Cannenſi calamitate accepta, maiores animos habuit, quam unquam rebus ſecundis: nulla timoris ſignificatio, nulla mentio pacis. tanta
48 vis eſt honeſti, ut ſpeciem utilitatis obſcuret. Athenienſes cum Perſarum impetum nullo modo poſſent ſuſtinere, ſtatuerentque, ut urbe relicta, coniugibus et liberis Troezene depoſitis, naves conſcenderent, libertatemque Graeciae claſſe defenderent; Cyrſilum quendem, ſuadentem, ut in urbe manerent, Xerxemque reciperent, lapidibus obruerunt. Atque ille utilitatem ſequi videbatur: ſed ea nulla erat repug-
49 nante honeſtate. Themiſtocles poſt victoriam eius belli, quod cum Perſis fuit, dixit in concione, Se habere conſilium reipublicae ſalutare, ſed id ſciri opus non eſſe. poſtulavit, ut aliquem populus daret, quicum communicaret. datus eſt Ariſtides. Huic ille, claſſem Lacedaemoniorum, quae ſubducta eſſet ad

Gytheum, clam incendi poſſe: quo facto frangi Lacedaemoniorum opes neceſſe eſſet. Quod Ariſtides cum audiſſet, in concionem magna exſpectatione venit; dixitque, Perutile eſſe conſilium, quod Themiſtocles afferret; ſed minime honeſtum. Itaque Athenienſes, quod honeſtum non eſſet, id ne utile quidem putaverunt; totamque eam rem, quam ne audierant quidem, auctore Ariſtide repudiaverunt. Melius hi, quam nos, qui piratas immunes; ſocios vectigales habemus. Maneat ergo, quod turpe ſit, id nunquam 12
eſſe utile; ne tum quidem, cum id, quod eſſe utile putes, adipiſcare. hoc enim ipſum utile putare, quod turpe ſit, calamitoſum eſt.

Sed incidunt (ut ſupra dixi) ſaepe cauſae, cum 50
repugnare utilitas honeſtati videtur, ut animadvertendum ſit, repugnetne plane, an poſſit cum honeſtate coniungi. Eius generis hae ſunt quaeſtiones: Si (exempli gratia) vir bonus Alexandria Rhodum magnum frumenti numerum advexerit in Rhodiorum inopia et fame, ſummaque annonae caritate; ſi idem ſciat, complures mercatores Alexandria ſolviſſe, naveſque in curſu, frumento onuſtas, petentes Rhodum, viderit; dicturusne ſit id Rhodiis, an ſilentio ſuum quam plurimo venditurus? Sapientem et bonum virum fingimus: de eius deliberatione et conſultatione quaerimus, qui celaturus Rhodios non ſit, ſi id turpe iudicet; ſed dubitet, turpe ſit, an non ſit.
In huiusmodi cauſis aliud Diogeni Babylonio videri 51
ſolet, magno et gravi Stoico; aliud Antipatro, diſcipulo eius, homini acutiſſimo. Antipatro, omnia patefacienda, ut ne quid omnino, quod venditor norit,

emtor ignoret: Diogeni, venditorem, quatenus iure civili conſtitutum ſit, dicere vitia oportere, cetera ſine inſidiis agere; et quoniam vendat, velle quam optime vendere. Advexi, expoſui, vendo meum non pluris, quam ceteri: fortaſſe etiam minoris, cum
52 maior eſt copia. cui ſit iniuria? Exoritur Antipatri ratio ex altera parte: Quid ais? tu, cum hominibus conſulere debeas, et ſervire humanae ſocietati, eaque lege natus ſis, et ea habeas principia naturae, quibus parere, et quae ſequi debeas, ut utilitas tua, communis utilitas ſit, viciſſimque communis utilitas, tua ſit; celabis homines, quid iis adſit commoditatis et copiae? Reſpondebit Diogenes fortaſſe ſic, Aliud eſt celare, aliud tacere: neque ego nunc te celo, ſi tibi non dico, quae natura deorum ſit, qui ſit finis bonorum; quae tibi plus prodeſſent cognita, quam tritici vilitas: ſed non quidquid tibi audire utile eſt, id
53 mihi dicere neceſſe eſt. Immo vero (inquiet ille) neceſſe eſt, ſi quidem meminiſti, eſſe inter homines natura coniunctam ſocietatem. Memini, inquit ille, ſed num iſta ſocietas talis eſt, ut nihil ſuum cuiusque ſit? quod ſi ita eſt, ne vendendum quidem quid-
13 quam eſt, ſed donandum. Vides in hac tota diſceptatione non illud dici, Quamvis hoc turpe ſit; tamen, quoniam expedit, faciam; ſed ita expedire, ut turpe non ſit: ex altera autem parte; ea re, quia
54 turpe ſit, non eſſe faciendum. Vendat aedes vir bonus propter aliqua vitia, quae ipſe norit, ceteri ignorent: peſtilentes ſint, et habeantur ſalubres: ignoretur, in omnibus cubiculis apparere ſerpentes: male materiatae, ruinoſae: ſed hoc praeter dominum, nemo

ſciat. quaero, ſi hoc emtoribus venditor non dixerit, aedesque vendiderit pluris multo, quam ſe venditurum putarit, num id iniuſte, et improbe fecerit. Ille ve- 55
ro, inquit Antipater. quid enim eſt aliud, erranti viam non monſtrare, (quod Athenis exſecrationibus publicis ſancitum eſt,) ſi hoc non eſt, emtorem pati ruere, et per errorem in maximam fraudem incurrere? plus etiam eſt, quam viam non monſtrare. nam eſt ſcientem in errorem alterum inducere. Diogenes contra: Num te emere coegit, qui ne hortatus quidem eſt? ille, quod non placebat, proſcripſit; tu, quod placebat, emiſti. quod ſi qui proſcribunt, *villam bonam, beneque aedificatam*, non exiſtimantur feſelliſſe, etiam ſi illa nec bona eſt, nec aedificata ratione; multo minus, qui domum non laudarunt. ubi enim iudicium emtoris eſt, ibi fraus venditoris quae poteſt eſſe? ſin autem dictum non omne praeſtandum eſt; quod dictum non eſt, id praeſtandum putas? quid vero eſt ſtultius, quam venditorem, eius rei, quam vendat, vitia narrare? quid autem tam abſurdum, quam ſi domini iuſſu ita praeco praedicet, *Domum peſtilentem vendo*? Sic ergo in qui- 56
busdam cauſis dubiis ex altera parte defenditur honeſtas, ex altera ita de utilitate dicitur, ut id, quod utile videatur, non modo facere honeſtum ſit; ſed etiam, non facere, turpe. Haec eſt illa, quae videtur utilium fieri cum honeſtis ſaepe diſſenſio. Quae diiudicanda ſunt. non enim, ut quaereremus, expoſuimus, ſed ut explicaremus. Non igitur videtur nec 57
frumentarius ille Rhodios, nec hic aedium venditor celare emtores debuiſſe. Neque enim id eſt celare,

quidquid reticeas; ſed cum, quod tu ſcias, id ignorare emolumenti tui cauſa velis eos, quorum interſit id ſcire. Hoc autem celandi genus quale ſit, et cuius hominis, quis non videt? certe non aperti, non ſimplicis, non ingenui, non iuſti, non viri boni; verſuti potius, obſcuri, aſtuti, fallacis, malitioſi, callidi, veteratoris, vafri. haec tot, et alia plura, nonne inutile eſt vitiorum ſubire nomina?

14 Quod ſi vituperandi ſunt, qui reticuerunt: quid
58 de iis exiſtimandum eſt, qui orationis vanitatem adhibuerunt? C. Canius, eques Romanus, nec infacetus, et ſatis literatus, cum ſe Syracuſas otiandi (ut ipſe dicere ſolebat) non negotiandi cauſa, contuliſſet, dictitabat, ſe hortulos aliquos velle emere, quo invitare amicos, et ubi ſe oblectare ſine interpellatoribus poſſet. quod cum percrebuiſſet, Pythius ei quidam, qui argentariam faceret Syracuſis, dixit, venales quidem ſe hortos non habere, ſed licere uti Canio, ſi vellet, ut ſuis; et ſimul ad coenam hominem in hortos invitavit in poſterum diem. cum ille promiſiſſet, tum Pythius, qui eſſet, ut argentarius, apud omnes ordines gratioſus, piſcatores ad ſe convocavit, et ab his petivit, ut ante ſuos hortulos poſtridie piſcarentur; dixitque, quid eos facere vellet. Ad coenam tempore venit Canius: opipare a Pythio apparatum convivium: cymbarum ante oculos multitudo: pro ſe quisque quod ceperat, afferebat: ante
59 pedes Pythii piſces abiiciebantur. Tum Canius, Quaeſo, inquit, quid eſt hoc, Pythi? tantumne piſcium? tantumne cymbarum? Et ille, Quid mirum? inquit, hoc loco eſt, Syracuſis quidquid eſt piſcium:

haec aquatio: hac villa iſti carere non poſſunt. Incenſus Canius cupiditate, contendit a Pythio, ut venderet. Gravate ille primo. quid multa? impetrat: emit homo cupidus et locuples, tanti, quanti Pythius voluit, et emit inſtructos: nomina facit: negotium conficit. invitat Canius poſtridie familiares ſuos. venit ipſe mature. ſcalmum nullum videt. quaerit ex proximo vicino, num feriae quaedam piſcatorum eſſent, quod eos nullos videret. Nullae, (quod ſciam,) inquit ille: ſed hic piſcari nulli ſolent. itaque heri mirabar, quid accidiſſet. Stoma- 60
chari Canius. Sed quid faceret? nondum enim Aquillius, collega et familiaris meus, protulerat de dolo malo formulas; in quibus ipſis cum ex eo quaereretur, quid eſſet *dolus malus*; reſpondebat, *Cum eſſet aliud ſimulatum, aliud actum.* Hoc quidem ſane luculenter, ut ab homine perito definiendi. Ergo et Pythius, et omnes aliud agentes, aliud ſimulantes, perfidi, improbi, malitioſi ſunt. Nullum igitur factum eorum poteſt utile eſſe, cum ſit tot vitiis inquinatum. Quod ſi Aquillia- 15
na definitio vera eſt; ex omni vita ſimulatio, diſſimulatioque tollenda eſt. ita nec ut emat melius, nec ut vendat, quidquam ſimulabit, aut diſſimulabit vir bonus. Atque iſte dolus malus etiam legibus erat 61
vindicatus, ut tutela XII tabulis, et circumſcriptio adoleſcentium lege Laetoria; et ſine lege iudiciis, in quibus additur, EX FIDE BONA. Reliquorum autem iudiciorum haec verba maxime excellunt: in arbitrio rei uxoriae, MELIUS, AEQUIUS; in fiducia, UT INTER BONOS BENE AGIER. Quid ergo? aut in eo, quod MELIUS, AEQUIUS, poteſt ulla pars ineſſe frau-

dis? aut, cum dicitur, INTER BONOS BENE AGIER, quidquam agi doloſe, aut malitioſe poteſt? Dolus autem malus ſimulatione et diſſimulatione, ut ait Aquillius, continetur. tollendum eſt igitur ex rebus contrahendis omne mendacium. non licitatorem venditor, nec qui contra ſe liceatur, emtor apponet: uterque, ſi ad eloquendum venerit, non plus, quam ſemel, elo-
62 quentur. Q. quidem Scaevola, P. F. cum poſtulaſſet, ut ſibi fundus, cuius emtor erat, ſemel indicaretur, idque venditor ita feciſſet, dixit, ſe pluris aeſtimare: addidit centum millia. nemo eſt, qui hoc boni viri fuiſſe neget; ſapientis, negant: ut ſi minoris, quam potuiſſet, vendidiſſet. Haec igitur eſt illa pernicies, quod alios bonos, alios ſapientes exiſtimant. ex quo Ennius, *nequidquam ſapere ſapientem, qui ſibi ipſe prodeſſe non quiret.* Vere id quidem, ſi, quid eſſet *prodeſſe*, mihi cum Ennio con-
63 veniret. Hecatonem quidem Rhodium, diſcipulum Panaetii, video in iis libris, quos de Officio ſcripſit Q. Tuberoni, dicere, Sapientis eſſe, nihil contra mores, leges, inſtituta facientem, habere rationem rei familiaris. neque enim ſolum nobis divites eſſe volumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximeque reipublicae. ſingulorum enim facultates et copiae, divitiae ſunt civitatis. Huic Scaevolae factum (de quo paulo ante dixi) placere nullo modo poteſt. etenim omnino tantum ſe negat facturum compendii ſui cauſa, quod non liceat. Huic nec laus
64 magna tribuenda, nec gratia eſt. Sed ſive et ſimulatio et diſſimulatio, dolus malus eſt; perpaucae res ſunt, in quibus dolus iſte malus non verſetur: ſive vir

bonus eſt is, qui prodeſt, quibus poteſt, nocet nemini, certe iſtum virum bonum non facile reperiemus. Nunquam igitur eſt utile peccare, quia ſemper eſt turpe; et, quia ſemper eſt honeſtum, virum bonum eſſe, ſemper eſt utile.

16 Ac de iure quidem praediorum ſancitum eſt apud
65 nos iure civili, ut in his vendendis vitia diceren-
tur, quae nota eſſent venditori. Nam, cum ex XII tabulis ſatis eſſet ea praeſtari, quae eſſent lingua nuncupata; quae qui infitiatus eſſet, dupli poenam ſubiret: a iureconſultis etiam reticentiae poena eſt conſtituta. Quidquid enim eſſet in praedio vitii, id ſtatuerunt, ſi venditor ſciret, niſi nominatim dic-
66 tum eſſet, praeſtari oportere, Ut, cum in arce augu-
rium augures acturi eſſent, iuſſiſſentque T. Claudium Centumalum, qui aedes in Coelio monte habebat, demoliri ea, quorum altitudo officeret auſpiciis; Claudius proſcripſit inſulam, vendidit: emit P. Calpurnius Lanarius. huic ab auguribus illud idem denuntiatum eſt. Itaque Calpurnius cum demolitus eſſet, cognoſſetque, Claudium aedes poſtea proſcripſiſſe, quam eſſet ab auguribus demoliri iuſſus, arbitrum illum adegit, quidquid ſibi dare, facere oporteret *ex fide bona.* M. Cato ſententiam dixit, huius noſtri Catonis pater. ut enim ceteri ex patribus, ſic, qui lumen illud progenuit, ex filio eſt nominandus. Is igitur iudex ita pronuntiavit: cum in venundando rem eam ſciſſet, et non pronuntiaſſet, emtori damnum praeſtari oportere. Igitur ad fidem bonam ſtatuit pertinere, notum eſſe emtori vitium, quod
67 noſſet venditor. Quod ſi recte iudicavit; non recte

frumentarius ille, non recte aedium peſtilentiur
ditor tacuit. ſed huiusmodi reticentiae iure
omnes comprehendi non poſſunt: quae auter
ſunt, diligenter tenentur. M. Marius Gratid
propinquus noſter, C. Sergio Oratae vend
aedes eas, quas ab eodem ipſe paucis ante
emerat. hae Sergio ſerviebant; ſed hoc in r
pio Marius non dixerat. Adducta res in iuc
eſt. Oratam Craſſus, Gratidianum defendeba
tonius. ius Craſſus urgebat; quod vitii ve
non dixiſſet ſciens, id oportere praeſtari:
tatem Antonius; quoniam id vitium ignotur
gio non fuiſſet, qui illas aedes vendidiſſet
fuiſſe neceſſe dici; nec eum eſſe deceptum, c
68 quod emerat, quo iure eſſet, teneret. Qu
haec? ut illud intelligas, non placuiſſe maiorit
17 ſtris aſtutos. Sed aliter leges, aliter philoſophi t
aſtutias: leges, quatenus manu tenere poſſunt
loſophi, quatenus ratione et intelligentia. Rat
tur poſtulat, ne quid inſidioſe, ne quid ſimul
quid fallaciter. Suntne igitur inſidiae, tendere
etiam ſi excitaturus non ſis feras, nec agitaturus
enim, nullo inſequente, ſaepe incidunt. ſic tu
proſcribas, tabulam, tanquam plagam, pona
mum propter vitia vendas; in eam aliquis ir
69 imprudens. Hoc quamquam video propter dep
tionem conſuetudinis, neque more turpe h
neque aut lege ſanciri, aut iure civili; tamen n
lege ſancitum eſt. ſocietas enim eſt, (quod etſ
dictum eſt, dicendum tamen eſt ſaepius,) latiſſin
dem quae pateat, hominum inter homines: ii

eorum, qui eiusdem gentis ſunt; propior eorum, qui eiusdem civitatis. Itaque maiores aliud ius gentium, aliud ius civile eſſe voluerunt. quod civile, non idem continuo gentium; quod autem gentium, idem civile eſſe debet. Sed nos veri iuris, germanaeque iuſtitiae ſolidam et expreſſam effigiem nullam tenemus; umbra et imaginibus utimur: eas ipſas utinam ſequeremur! feruntur enim ex optimis naturae et veritatis exemplis. Nam quanti verba il- 70
la, *Uti ne propter te, fidemve tuam captus, fraudatusve ſim?* quam illa aurea! *Ut inter bonos bene agier oportet, et ſine fraudatione?* Sed, qui ſint *boni*, et quid ſit *bene agi*, magna quaeſtio eſt. Q. quidem Scaevola, pontifex maximus, ſummam vim dicebat eſſe in omnibus iis arbitriis, in quibus adderetur EX FIDE BONA; fideique bonae nomen exiſtimabat manare latiſſime, idque verſari in tutelis, ſocietatibus, fiduciis, mandatis, rebus emtis, venditis, conductis, locatis, quibus vitae ſocietas contineretur: in his magni eſſe iudicis, ſtatuere, (praeſertim cum in plerisque eſſent iudicia contraria,) quid quemque cuique praeſtare oporteret. Quocirca aſtutiae tollendae ſunt, 71
eaque malitia, quae vult illa quidem videri ſe eſſe prudentiam; ſed abeſt ab ea, diſtatque plurimum. Prudentia eſt enim locata in delectu bonorum et malorum; malitia (ſi omnia, quae turpia ſunt, mala ſunt) mala bonis anteponit. Nec vero in praediis ſolum ius civile, ductum a natura, malitiam fraudemque vindicat; ſed etiam in mancipiorum venditione fraus venditoris omnis excluditur. qui enim ſcire debuit, de ſanitate, de fuga, de furtis, praeſtat

72 edicto aedilium. heredum alia cauſa eſt. Ex quo intelligitur, quoniam iuris natura fons ſit, hoc ſecundum naturam eſſe, neminem id agere, ut ex alterius praedetur inſcientia. nec ulla pernicies vitae maior inveniri poteſt, quam in malitia ſimulatio intelligentiae; ex quo iſta innumerabilia naſcuntur, ut utilia cum honeſtis pugnare videantur. Quotus enim quisque reperietur, qui impunitate et ignoratione omnium propoſita, abſtinere poſſit iniuria?

18 Periclitemur, ſi placet, in iis quidem exemplis,
73 in quibus peccari vulgus hominum fortaſſe non putat. Neque enim de ſicariis, veneficis, teſtamentariis, furibus, peculatoribus hoc loco diſſerendum eſt; qui non verbis ſunt et diſputatione philoſophorum, ſed vinculis et carcere fatigandi: ſed haec conſideremus, quae faciunt ii, qui habentur boni. L. Minucii Baſili, locupletis hominis, falſum teſtamentum quidam e Graecia Romam attulerunt: quod quo facilius obtinerent, ſcripſerant heredes ſecum M. Craſſum et Q. Hortenſium, homines eiusdem aetatis potentiſſimos: qui, cum illud falſum eſſe ſuſpicarentur, ſibi autem nullius eſſent conſcii culpae; alieni facinoris munuſculum non repudiaverunt. Quid ergo? ſatin' hoc eſt, ut non deliquiſſe videantur? mihi quidem non videtur; quamquam alterum amavi vivum, alte-
74 rum non odi mortuum. Sed cum Baſilus M. Satrium, ſororis filium, nomen ſuum ferre voluiſſet, eumque feciſſet heredem: *Hunc dico patronum agri Piceni et Sabini:* (o turpem notam temporum illorum!) num erat aequum, principes cives rem habere, ad Satrium nihil praeter nomen pervenire? Etenim, ſi is,

qui non defendit iniuriam, neque propulſat a ſuis, cum poteſt, iniuſte facit, ut in primo libro diſſerui; qualis habendus eſt is, qui non modo non repellit, ſed etiam adiuvat iniuriam? Mihi quidem etiam verae hereditates, non honeſtae videntur, ſi ſint malitioſis blanditiis officiorum, non veritate, ſed ſimulatione quaeſitae. Atqui in talibus rebus aliud utile interdum, aliud honeſtum videri ſolet. Falſo: 75
nam eadem utilitatis, quae honeſtatis eſt regula. qui hoc non perviderit, ab hoc nulla fraus aberit, nullum facinus. ſic enim cogitans: *Eſt iſtuc quidem honeſtum, verum hoc expedit:* res a natura copulatas audebit errore divellere; qui fons eſt fraudium, maleficiorum, ſcelerum omnium. Itaque ſi vir bo- 19
nus habeat hanc vim, ut, ſi digitis concrepuerit, poſſit in locupletium teſtamenta nomen eius irrepere, hac vi non utatur, ne ſi exploratum quidem habeat, id omnino neminem unquam ſuſpicaturum. At dares hanc vim M. Craſſo, ut digitorum percuſſione heres poſſet ſcriptus eſſe, qui re vera non eſſet heres; in foro, mihi crede, ſaltaret. homo autem iuſtus, isque, quem ſentimus virum bonum, nihil cuiquam, quod in ſe transferat, detrahet. hoc qui admiratur, is ſe, quid ſit vir bonus, neſcire fateatur. At vero ſi quis voluerit animi ſui compli- 76
catam notionem evolvere, iam ſe ipſe doceat, eum virum bonum eſſe, qui proſit quibus poſſit; noceat nemini, niſi laceſſitus iniuria. Quid ergo? hic non noceat, qui quodam quaſi veneno perficiat, ut veros heredes moveat, in eorum locum ipſe ſuccedat? Non igitur faciat (dixerit quis) quod utile ſit, quod ex-

pediat? Immo intelligat, nihil nec expedire, nec utile eſſe, quod ſit iniuſtum. hoc qui non didicerit, bonus
77 vir eſſe non poterit. Fimbriam conſularem, audiebam de patre noſtro puer, iudicem M. Lutatio Pinthiae fuiſſe, equiti Romano ſane honeſto, cum is ſponſionem feciſſet, *ni bonus vir eſſet.* itaque ei dixiſſe Fimbriam, ſe illam rem nunquam iudicaturum, ne aut ſpoliaret fama probatum hominem, ſi contra iudicaſſet; aut ſtatuiſſe videretur, virum bonum aliquem eſſe, cum ea res innumerabilibus officiis et laudibus contineretur. Huic igitur viro bono, quem Fimbria etiam, non modo Socrates noverat, nullo modo videri poteſt quidquam eſſe utile, quod non honeſtum ſit. Itaque talis vir non modo facere, ſed ne cogitare quidem quidquam audebit, quod non audeat praedicare. Haec nonne eſt turpe dubitare philoſophos, quae ne ruſtici quidem dubitent? a quibus natum eſt id, quod iam contritum eſt vetuſtate proverbium. cum enim fidem alicuius bonitatemque laudant; dignum eſſe dicunt, quicum in tenebris mices. Hoc quam habet vim, niſi illam, nihil expedire, quod non deceat, etiam ſi id poſſis
78 nullo refellente obtinere? Videsne igitur, hoc proverbio, neque Gygi illi poſſe veniam dari, neque huic, quem paulo ante fingebam, digitorum percuſſione hereditates omnium poſſe convertere? Ut enim, quod turpe eſt, id quamvis occultetur, tamen honeſtum fieri nullo modo poteſt; ſic, quod honeſtum non eſt, id utile ut ſit, effici non poteſt, ad-
20 verſante et repugnante natura. At enim, cum per-
79 magna praemia ſunt, eſt cauſa peccandi. C. Marius

ſpe conſulatus longe abeſſet, et iam ſepti-
nnum poſt praeturam iaceret, neque petitu-
quam conſulatum videretur; Q. Metellum,
egatus erat, ſummum virum, et civem, cum
imperatore ſuo, Romam miſſus eſſet, apud
m Romanum criminatus eſt, bellum illum du-
i ſe conſulem feciſſent, brevi tempore, aut vi-
ut mortuum Iugurtham ſe in poteſtatem popu-
ani redacturum. Itaque factus eſt ille quidem
, ſed a fide iuſtitiaque diſceſſit, qui optimum
iſſimum civem, cuius legatus, et a quo miſ-
et, in invidiam falſo crimine adduxerit. Ne 80
quidem Gratidianus officio boni viri functus
ı, cum praetor eſſet, collegiumque praetorum
i plebis adhibuiſſent, ut res numaria de com-
ſententia conſtitueretur. iactabatur enim tem-
s illis numus, ſic, ut nemo poſſet ſcire, quid
t. Conſcripſerunt communiter edictum cum
atque iudicio; conſtituuntque, ut omnes
in Roſtra poſt meridiem eſcenderent. et ce-
uidem alius alio; Marius a ſubſelliis in Roſtra
idque quod communiter compoſitum fuerat,
edixit. et ea res (ſi quaeris) ei magno ho-
uit. omnibus vicis ſtatuae: ad eas thus et ce-
uid multa? nemo unquam multitudini fuit ca-
Haec ſunt, quae conturbant homines in deli- 81
one nonnunquam, cum id, in quo violatur
as, non ita magnum; illud autem, quod ex eo
r, permagnum videtur: ut Mario, praeripere
is et tribunis plebis popularem gratiam, non
pe; conſulem ob eam rem fieri, quod ſibi tunc

propoſuerat, valde utile videbatur. Sed omnium una regula eſt, quam tibi cupio eſſe notiſſimam: aut illud, quod utile videtur, turpe ne ſit; aut, ſi turpe eſt, ne videatur eſſe utile. Quid igitur? poſſumusne aut illum Marium, virum bonum iudicare, aut hunc? Explica, atque excute intelligentiam tuam, ut videas, quae ſit in ea ſpecies, forma, et notio viri
20 boni. Cadit ergo in virum bonum, mentiri emolumenti ſui cauſa, criminari, praeripere, fallere? nihil profecto minus. Eſt ergo ulla res tanti, aut commodum ullum tam expetendum, ut viri boni et ſplendorem, et nomen amittas? quid eſt, quod afferre tantum utilitas iſta, quae dicitur, poſſit, quantum auferre, ſi boni viri nomen eripuerit? fidem iuſtitiamque detraxerit? Quid enim intereſt, utrum ex homine ſe quis convertat in beluam, an in hominis
21 figura immanitatem gerat beluae? Quid? qui omnia recta et honeſta negligunt, dummodo potentiam conſequantur; nonne idem faciunt, quod is, qui etiam ſocerum habere voluit eum, cuius ipſe audacia potens eſſet? utile ei videbatur plurimum poſſe alterius invidia. id quam iniuſtum in patriam, quam inutile, quam turpe eſſet, non videbat. Ipſe autem ſocer in ore ſemper Graecos verſus de Phoeniſſis habebat, quos dicam ut potero, incondite fortaſſe, ſed tamen ut res poſſit intelligi.

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia
Violandum eſt: aliis rebus pietatem colas.

Capitalis Eteocles, vel potius Euripides, qui id unum, quod omnium ſceleratiſſimum fuerat, exceperit.
22 Quid igitur minuta colligimus, hereditates, merca-

turas, venditiones fraudulentas? Ecce tibi, qui rex populi Romani dominuſque omnium gentium eſſe concupierit, idque perfecerit. Hanc cupiditatem ſi honeſtam quis eſſe dicit, amens eſt. probat enim legum et libertatis interitum, earumque oppreſſionem taetram et deteſtabilem, glorioſam putat. Qui autem fatetur, honeſtum non eſſe in ea civitate, quae libera fuit, quaeque eſſe debeat, regnare, ſed ei, qui id facere poſſit, eſſe utile; qua hunc obiurgatione, aut quo potius convicio a tanto errore coner avellere? Poteſt enim, dii immortales! cuiquam eſſe utile foediſſimum et taeterrimum parricidium patriae; quamvis is, qui ſe eo obſtrinxerit, ab oppreſſis civibus Parens nominetur? Honeſtate igitur dirigenda utilitas eſt, et quidem ſic, ut haec duo, verbo inter ſe diſcrepare, re tamen unum ſonare videantur. Non habeo, ad vulgi opinionem, quae ma- 84
ior utilitas, quam regnandi, eſſe poſſit; nihil contra inutilius ei, qui id iniuſte conſecutus ſit, invenio, cum ad veritatem coepi revocare rationem: poſſunt enim cuiquam eſſe utiles, angores, ſollicitudines, diurni et nocturni metus, vita inſidiarum periculorumque pleniſſima?

Multi iniqui atque infideles regno, pauci ſunt boni, inquit Accius. At cui regno? quod a Tantalo et Pelope proditum iure obtinebatur. Nam quanto plures ei regi putas, qui exercitu populi Romani populum ipſum Romanum oppreſſiſſet, civitatemque non modo liberam, ſed etiam gentibus imperantem, ſervire ſibi coegiſſet? Hunc tu quas conſcientiae labes 85
in animo cenſes habuiſſe? quae vulnera? Cuius au-

tem vita ipſi poteſt utilis eſſe, cum eius vitae ea conditio ſit, ut, qui illam eripuerit, in maxima et gratia futurus ſit, et gloria? Quod ſi haec utilia non ſunt, quae maxime videntur, quia plena ſunt dedecoris ac turpitudinis; ſatis perſuaſum eſſe debet, ni-
22 hil eſſe utile, quod non idem honeſtum ſit. Quam-
86 quam id quidem, cum ſaepe alias, tum Pyrrhi bello a C. Fabricio, conſule iterum, et a ſenatu noſtro iudicatum eſt. Cum enim rex Pyrrhus populo Romano bellum ultro intuliſſet, cumque de imperio certamen eſſet cum rege generoſo ac potente; perfuga ab eo venit in caſtra Fabricii, eique eſt pollicitus, ſi praemium ſibi propoſuiſſet, ſe, ut clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra rediturum, et eum veneno necaturum. Hunc Fabricius reducendum curavit ad Pyrrhum; idque factum eius a ſenatu laudatum eſt. Atqui ſi ſpeciem utilitatis opinionemque quaerimus, magnum illud bellum perfuga unus, et gravem adverſarium imperii ſuſtuliſſet; ſed magnum dedecus et flagitium, quicum laudis certamen fuiſſet, eum non virtute,
87 ſed ſcelere ſuperatum. Utrum igitur utilius vel Fabricio, qui talis in hac urbe, qualis Ariſtides Athenis fuit, vel ſenatui noſtro, qui nunquam utilitatem a dignitate ſeiunxit, armis cum hoſte certare, an venenis? Si gloriae cauſa imperium expetendum eſt, ſcelus abſit, in quo non poteſt eſſe gloria: ſin ipſae opes expetuntur quoquo modo, non poterunt utiles eſſe cum infamia. Non igitur utilis illa L. Philippi, Q. F. ſententia, quas civitates L. Sulla, pecunia accepta, ex ſenatusconſulto liberaviſſet, ut hae rurſus vectigales eſſent; neque his pecuniam, quam

pro libertate dederant, redderemus. Eſt ei ſenatus aſſenſus. turpe imperio. piratarum enim melior fides, quam ſenatus. At aucta vectigalia: utile igitur. Quousque audebunt dicere quidquam utile, quod non honeſtum? Poteſt autem ulli imperio, quod gloria fultum eſſe debet, et benevolentia ſociorum, utile eſſe 88
odium et infamia? Ego etiam cum Catone meo ſaepe diſſenſi. nimis mihi praefracte videbatur aerarium vectigaliaque defendere, omnia publicanis negare, multa ſociis; cum in hos benefici eſſe deberemus, cum illis ſic agere, ut cum colonis noſtris ſoleremus; eoque magis, quo illa ordinum coniunctio ad ſalutem reipublicae pertinebat. Male etiam Curio, cum cauſam Transpadanorum aequam eſſe dicebat; ſemper autem addebat, *Vincat utilitas*. Potius diceret, non eſſe aequam, quia non eſſet utilis reipublicae, quam, cum utilem eſſe diceret, non eſſe aequam fateretur.

Plenus eſt ſextus liber de officiis Hecatonis talium 23
quaeſtionum: Sitne boni viri, in maxima caritate 89
annonae, familiam non alere. in utramque partem diſputat: ſed tamen ad extremum utilitate putat officium dirigi magis, quam humanitate. Quaerit, ſi in mari iactura facienda ſit, equine pretioſi potius iacturam faciat, an ſervuli vilis. hic alio res familiaris, alio ducit humanitas. Si tabulam de naufragio ſtultus arripuerit, extorquebitne eam ſapiens, ſi potuerit? negat, quia ſit iniurium. Quid? dominus navis, eripietne ſuum? minime: non plus, quam ſi navigantem in alto eiicere de navi velit, quia ſua ſit. quoad enim perventum ſit eo, quo ſumta

navis eſt, non domini eſt navis, ſed navigantium.
90 Quid, ſi una tabula ſit, duo naufragi, aeque ſapientes, ſibi uter rapiat, an alter cedat alteri? cedat vero; ſed ei, cuius magis interſit vel ſua, vel reipublicae cauſa, vivere. Quid, ſi haec paria in utroque? nullum erit certamen, ſed quaſi ſorte, aut micando victus, alteri cedat alter. Quid ſi pater ſana expilet, cuniculos agat ad aerarium; indicetne id magiſtratibus filius? nefas id quidem eſt. quin etiam defendat patrem, ſi arguatur. non igitur patria praeſtat omnibus officiis? immo vero; ſed ipſi patriae conducit, pios cives habere in parentes. Quid, ſi tyrannidem occupare, ſi patriam prodere conabitur pater? ſilebitne filius? immo vero obſecrabit patrem, ne id faciat. ſi nihil proficiet, accuſabit: minabitur etiam: ad extremum ſi ad perniciem patriae res ſpectabit,
91 patriae ſalutem anteponet ſaluti patris. Quaerit etiam, ſi ſapiens adulterinos numos acceperit imprudens pro bonis; cum id reſcierit, ſoluturusne ſit eos, ſi cui debeat, pro bonis. Diogenes ait: Antipater negat; cui potius aſſentior. Qui vinum fugiens vendat ſciens, debeatne dicere? Non neceſſe putat Diogenes: Antipater viri boni exiſtimat. Haec ſunt quaſi controverſa iura Stoicorum. In mancipio vendendo, dicendane vitia, non ea, quae niſi dixeris, redhibeatur mancipium iure civili; ſed haec, men-
92 dacem eſſe, aleatorem, furacem, ebrioſum. Alteri dicenda videntur, alteri non videntur. Si quis aurum vendens, orichalcum ſe putet vendere, indicetne ei vir bonus, aurum illud eſſe, an emat denario, quod ſit mille denarium? Perſpicuum iam eſt,

et quid mihi videatur, et quae ſit inter eos philoſophos, quos nominavi, controverſia. Pacta et pro- 24
miſſa ſemperne ſervanda ſint, quae nec vi, nec dolo malo (ut praetores ſolent) facta ſint? Si quis medicamentum cuipiam dederit ad aquam intercutem, pepigeritque, ne illo medicamento unquam poſtea uteretur: ſi eo medicamento ſanus factus fuerit; et annis aliquot poſt inciderit in eundem morbum; nec ab eo, quicum pepigerat, impetret, ut iterum eo liceat uti, quid faciendum ſit? Cum ſit is inhumanus, qui non concedat uti, nec ei quidquam fiat iniuriae; vitae et ſaluti conſulendum. Quid? ſi quis 93
ſapiens rogatus ſit ab eo, qui eum heredem faciat, cum ei teſtamento ſeſtertium millies relinquatur, ut ante quam hereditatem adeat, luce palam in foro ſaltet, idque ſe facturum promiſerit, quod aliter eum heredem ſcripturus ille non eſſet; faciat, quod promiſerit, necne? Promiſiſſe nollem, et id arbitror fuiſſe gravitatis. ſed quoniam promiſit, ſi ſaltare in foro turpe ducet, honeſtius mentietur, ſi ex hereditate nihil ceperit: niſi forte eam pecuniam in reipublicae magnum aliquod tempus contulerit; ut vel ſaltare eum, cum patriae conſulturus ſit, turpe non ſit. Ac 25
ne illa quidem promiſſa ſervanda ſunt, quae non 94
ſunt iis ipſis utilia, quibus illa promiſeris. Sol Phaethonti filio (ut redeamus ad fabulas) facturum ſe eſſe dixit, quidquid optaſſet: optavit, ut in currum patris tolleretur: ſublatus eſt; atque inſanus, qua conſtitit, ictu fulminis deflagravit. Quanto melius fuerat, in hoc, promiſſum patris non eſſe ſervatum? Quid, quod Theſeus exegit promiſſum a Neptuno?

cui cum tres optationes Neptunus dediſſet, optavit interitum Hippolyti, filii ſui, cum is patri ſuſpectus eſſet de noverca: quo optato impetrato,
95 Theſeus in maximis fuit luctibus. Quid? Agamemnon cum devoviſſet Dianae, quod in ſuo regno pulcherrimum natum eſſet illo anno, immolavit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius. promiſſum potius non faciendum, quam tam taetrum facinus admittendum fuit. Ergo et promiſſa non facienda nonnunquam: neque ſemper depoſita reddenda. Si gladium quis apud te ſana mente depoſuerit, repetat inſaniens; reddere, peccatum ſit; non reddere, officium. Quid? ſi is, qui apud te pecuniam depoſuerit, bellum inferat patriae, reddasne depoſitum? non, credo: facias enim contra rempublicam, quae debet eſſe cariſſima. Sic multa, quae honeſta natura videntur eſſe, temporibus fiunt non honeſta. facere promiſſa, ſtare conventis, reddere depoſita, commutata utilitate, fiunt non honeſta. Ac de iis quidem, quae videntur eſſe utilitates contra iuſtitiam ſimulatione prudentiae, ſatis arbitror dictum.

96 Sed quoniam a quatuor fontibus honeſtatis primo libro officia duximus, in eisdem verſabimur, cum docebimus, ea, quae videntur eſſe utilia, neque ſunt, quam ſint virtutis inimica. Ac de prudentia quidem, quam vult imitari malitia; itemque de iuſtitia, quae ſemper eſt utilis, diſputatum eſt. Reliquae ſunt duae partes honeſtatis, quarum altera in animi excellentis magnitudine et praeſtantia cernitur; altera in conformatione et moderatione continentiae et
26 temperantiae. Utile videbatur Ulyſſi, ut quidem poe-

tae tragici prodiderunt: nam apud Homerum, op- 97
timum auctorem, talis de Ulyſſe nulla ſuſpicio eſt:
ſed inſimulant eum tragoediae, ſimulatione inſaniae
militiam ſubterfugere voluiſſe. non honeſtum con-
ſilium: at utile (ut aliquis fortaſſe dixerit) regna-
re, et Ithacae vivere otioſe cum parentibus, cum
uxore, cum filio. Ullum tu decus in quotidianis pe-
riculis et laboribus cum hac tranquillitate conferen-
dum putas? Ego vero iſtam contemnendam et ab-
iiciendam; quoniam, quae honeſta non ſit, ne uti-
lem quidem eſſe arbitror. Quid enim auditurum pu- 98
tas fuiſſe Ulyſſem, ſi in illa ſimulatione perſeveraſ-
ſet? qui cum maximas res geſſerit in bello, tamen
haec audiat ab Aiace:

Cuiu' ipſe princeps iurisiurandi fuit,
Quod omnes ſcitis, ſolus neglexit fidem.
Furere aſſimulavit; ne coiret, inſtitit.
Quod ni Palamedis perſpicax prudentia
Iſtius percepſet malitioſam audaciam,
Fide ſacratum ius perpetuo falleret.

Illi vero non modo cum hoſtibus, verum etiam 99
cum fluctibus, id quod fecit, dimicare melius fuit,
quam deſerere conſentientem Graeciam ad bellum
barbaris inferendum. Sed dimittamus et fabulas, et
externa: ad rem factam, noſtramque veniamus. M.
Atilius Regulus, cum conſul iterum in Africa ex
inſidiis captus eſſet, duce Xantippo Lacedaemonio,
imperatore autem patre Hannibalis, Hamilcare, iu-
ratus miſſus eſt ad ſenatum, ut, niſi redditi eſſent
Poenis captivi nobiles quidam, rediret ipſe Car-

thaginem. is cum Romam veniſſet, utilitatis ſpeciem videbat, ſed eam, ut res declarat, falſam iudicavit; quae erat talis. manere in patria, eſſe domi ſuae cum uxore, cum liberis; quam calamitatem accepiſſet in bello, communem fortunae bellicae iudicantem, tenere conſularis dignitatis gradum. quis haec neget eſſe utilia? quae cenſes? magnitudo animi et
27 fortitudo negat. Num locupletiores quaeris auctores?
100 harum enim eſt virtutum proprium, nil extimeſcere, omnia humana deſpicere; nihil, quod homini accidere poſſit, intolerandum putare. itaque quid fecit? In ſenatum venit: mandata expoſuit: ſententiam ne diceret, recuſavit: quamdiu iureiurando hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem. Atque illud etiam, (o ſtultum hominem, dixerit quiſpiam, et repugnantem utilitati ſuae!) reddi captivos, negavit eſſe utile: illos enim adoleſcentes eſſe, et bonos duces, ſe iam confectum ſenectute. cuius cum valuiſſet auctoritas, captivi retenti ſunt: ipſe Carthaginem rediit; neque eum caritas patriae retinuit, nec ſuorum. Neque vero tum ignorabat, ſe ad crudeliſſimum hoſtem, et ad exquiſita ſupplicia proficiſci; ſed iusiurandum conſervandum putabat. Itaque tum, cum vigilando necabatur, erat in meliore cauſa, quam ſi domi ſenex captivus, periurus
101 conſularis remanſiſſet. At ſtulte, qui non modo non cenſuerit captivos remittendos, verum etiam diſſuaſerit. Quomodo ſtulte? etiamne ſi reipublicae conducebat? poteſt autem, quod inutile reipublicae ſit,
28 id cuiquam civi utile eſſe? Pervertunt homines ea, quae ſunt fundamenta naturae, cum utilitatem ab

honeſtate ſeiungunt. omnes enim expetimus utilitatem, ad eamque rapimur, nec facere aliter ullo modo poſſumus. nam quis eſt, qui utilia fugiat? aut quis potius, qui ea non ſtudioſiſſime perſequatur? ſed quia nusquam poſſumus, niſi in laude, decore, honeſtate utilia reperire, propterea illa prima et ſumma habemus: utilitatis nomen non tam ſplendidum, quam neceſſarium ducimus. Quid eſt igitur, 102
dixerit quis, in iureiurando? num iratum timemus Iovem? At hoc quidem commune eſt omnium philoſophorum, non eorum modo, qui deum nihil habere ipſum negotii dicunt, et nihil exhibere alteri; ſed eorum etiam, qui deum ſemper agere aliquid, et moliri volunt, nunquam nec iraſci deum, nec nocere. Quid autem iratus Iupiter plus nocere potuiſſet, quam nocuit ſibi ipſe Regulus? nulla igitur vis fuit religionis, quae tantam utilitatem perverteret. An ne turpiter faceret? Primum, minima de malis. Num igitur tantum mali turpitudo iſta habebat, quantum ille cruciatus? denique illud etiam apud Attium,

Fregiſti fidem: neque dedi, neque do infideli cuiquam:

quamquam ab impio rege dicitur, luculente tamen dicitur. Addunt etiam, quemadmodum nos dicamus, 103
videri quaedam utilia, quae non ſint; ſic ſe dicere, videri quaedam honeſta, quae non ſint: ut hoc ipſum videtur honeſtum, conſervandi iurisiurandi cauſa ad cruciatum revertiſſe; ſed ſit non honeſtum, quia, quod per vim hoſtium eſſet actum, ratum eſſe non debuit. Addunt etiam, quidquid valde utile ſit, 29

104 id fieri honeſtum, etiam ſi antea non videretur. Haec ſere contra Regulum. Sed prima videamus. Non fuit Iupiter metuendus, ne iratus noceret; qui neque iraſci ſolet, neque nocere. Haec quidem ratio non magis contra Regulum, quam contra omne iusiurandum valet. ſed in iureiurando, non qui metus, ſed quae vis ſit, debet intelligi. eſt enim iusiurandum, affirmatio religioſa. quod autem affirmate, quaſi deo teſte, promiſeris; id tenendum eſt. iam enim non ad iram deorum, quae nulla eſt; ſed ad iuſtitiam, et ad fidem pertinet. nam praeclare Ennius:

O fides alma, apta pinnis, et iusiurandum Iovis!

Qui igitur iusiurandum violat, is fidem violat, quam in Capitolio vicinam Iovis Optimi Maximi (ut in Catonis oratione eſt) maiores noſtri eſſe voluerunt.

105 At enim ne iratus quidem Iupiter plus Regulo nocuiſſet, quam ſibi nocuit ipſe Regulus. Certe, ſi nihil malum eſſet, niſi dolere. Id autem non modo non ſummum malum, ſed ne malum quidem eſſe, maxima auctoritate philoſophi affirmant; quorum quidem teſtem non mediocrem, ſed haud ſcio an graviſſimum, Regulum, nolite, quaeſo, vituperare. quem enim locupletiorem quaerimus, quam principem populi Romani, qui retinendi officii cauſa cruciatum ſubierit voluntarium? Nam quod aiunt, minima de malis, id eſt, ut turpiter potius, quam calamitoſe: an eſt ullum maius malum turpitudine? quae ſi in deformitate corporis habet aliquid offenſionis, quanta illa depravatio et foeditas turpificati
106 animi debet videri? Itaque, nervoſius qui iſta diſ-

ſerunt, ſolum audent malum dicere id, quod turpe ſit; qui autem remiſſius, hi tamen non dubitant ſummum malum dicere. Nam illud quidem,

Neque dedi, neque do fidem infideli cuiquam:

idcirco recte a poeta, quia, cum tractaretur Atreus, perſonae ſerviendum fuit. Sed ſi hoc ſibi ſumunt, nullam eſſe fidem, quae infideli data ſit; videant, ne quaeratur latebra periurio. Eſt autem ius etiam bel- 107
licum, fidesque iurisiurandi ſaepe cum hoſte ſervanda. Quod enim ita iuratum eſt, ut mens conciperet fieri oportere, id ſervandum eſt: quod aliter; id ſi non feceris, nullum eſt periurium. ut, ſi praedonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi iuratus quidem id non feceris. nam pirata non eſt ex perduellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium. cum hoc nec fides debet, nec iusiurandum eſſe commune. Non enim falſum iu- 108
rare, periurare eſt; ſed, quod ex animi tui ſententia iuraris, ſicut verbis concipitur more noſtro, id non facere, periurium eſt. Scite enim Euripides:

Iuravi lingua, mentem iniuratam gero.

Regulus vero non debuit conditiones pactionesque bellicas et hoſtiles perturbare periurio. cum iuſto enim et legitimo hoſte res gerebatur; adverſus quem et totum ius fetiale, et multa ſunt iura communia. quod ni ita eſſet, nunquam claros viros ſenatus vinctos hoſtibus dedidiſſet. At vero T. Veturius et Sp. 30
Poſtumius, cum iterum conſules eſſent, quia, cum 109
male pugnatum apud Caudium eſſet, legionibus noſtris ſub iugum miſſis, pacem cum Samnitibus fece-

rant, dediti ſunt his: iniuſſu enim populi ſenatusque fecerant. eodemque tempore Ti. Numicius, Q. Maelius, qui tum tribuni plebis erant, quod eorum auctoritate pax erat facta, dediti ſunt, ut pax Samnitium repudiaretur. Atque huius deditionis ipſe Poſtumius, qui dedebatur, ſuaſor et auctor fuit. quod idem multis annis poſt C. Mancinus; qui, ut Numantinis, quibuscum ſine ſenatus auctoritate foedus fecerat, dederetur, rogationem ſuaſit eam, quam L. Furius et Sex. Atilius ex ſenatusconſulto ferebant: qua accepta, eſt hoſtibus deditus. Honeſtius hic, quam Q. Pompeius, quo, cum in eadem cauſa eſſet, deprecante, accepta lex non eſt. hic ea, quae videbatur utilitas, plus valuit, quam honeſtas: apud ſuperiores, utilitatis ſpecies falſa, ab honeſtatis aucto-
110 ritate ſuperata eſt. At non debuit ratum eſſe, quod erat actum per vim. Quaſi vero forti viro vis poſſit adhiberi. Cur igitur ad ſenatum proficiſcebatur, cum praeſertim de captivis diſſuaſurus eſſet? Quod maximum in eo eſt, id reprehenditis. non enim ſuo iudicio ſtetit, ſed ſuſcepit cauſam, ut eſſet iudicium ſenatus; cui niſi ipſe auctor fuiſſet, captivi profecto Poenis redditi eſſent. ita incolumis in patria Regulus reſtitiſſet. quod quia patriae non utile putavit, idcirco ſibi honeſtum et ſentire illa, et pati credidit. Nam, quod aiunt, quod valde utile ſit, id fieri honeſtum; immo vero eſſe, non fieri. eſt enim nihil utile, quod idem non honeſtum: nec quia uti-
31 le, honeſtum eſt; ſed quia honeſtum, utile. Quare
111 ex multis mirabilibus exemplis, haud facile quis dixerit hoc exemplo aut laudabilius, aut praeſtantius. Sed

ex tota hac laude Reguli, unum illud eſt admiratione dignum, quod captivos retinendos cenſuerit. nam quod rediit, nobis nunc mirabile videtur; illis quidem temporibus aliter facere non potuit. itaque iſta laus non eſt hominis, ſed temporum. nullum enim vinculum ad adſtringendam fidem iureiurando maiores arctius eſſe voluerunt. id indicant leges in XII tabulis, indicant ſacratae, indicant foedera, quibus etiam cum hoſte devincitur fides: indicant notiones animadverſioneſque cenſorum; qui nulla de re diligentius, quam de iureiurando, iudicabant. L. Man- 112
lio, A. F. cum dictator fuiſſet, M. Pomponius, tribunus plebis, diem dixit, quod is paucos ſibi dies ad dictaturam gerendam addidiſſet: criminabatur etiam, quod Titum filium, qui poſtea eſt Torquatus appellatus, ab hominibus relegaſſet, et ruri habitare iuſſiſſet. quod cum audiviſſet adoleſcens filius, negotium exhiberi patri; accurriſſe Romam, et cum prima luce Pomponii domum veniſſe dicitur. cui cum eſſet nuntiatum; quod illum iratum allaturum ad ſe aliquid contra patrem arbitraretur: ſurrexit e lectulo, remotiſque arbitris, ad ſe adoleſcentem iuſſit venire. At ille, ut ingreſſus eſt, confeſtim gladium deſtrinxit, iuravitque, ſe illum ſtatim interſecturum, niſi iusiurandum ſibi dediſſet, ſe patrem miſſum eſſe facturum. Iuravit, hoc coactus terrore Pomponius. rem ad populum detulit: docuit, cur ſibi cauſa deſiſtere neceſſe eſſet: Manlium miſſum fecit. tantum temporibus illis iusiurandum valebat. Atque hic T. Manlius is eſt, qui ad Anienem Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto,

cognomen invenit: cuius tertio conſulatu Latini ad Veſerim fuſi, et fugati: magnus vir in primis, et qui perindulgens in patrem, idem acerbe ſeverus in
32 filium. Sed, ut laudandus Regulus in conſervando
113 iureiurando, ſic decem illi, quos poſt Cannenſem pugnam iuratos ad ſenatum miſit Hannibal, ſe in caſtra redituros ea, quorum potiti erant Poeni, niſi de redimendis captivis impetraviſſent, ſi non redierunt, vituperandi. De quibus non omnes uno modo. nam Polybius, bonus auctor inprimis, ſcribit, ex decem nobiliſſimis, qui tum erant miſſi, novem revertiſſe, a ſenatu re non impetrata; unum ex decem, qui paulo poſt, quam egreſſus erat e caſtris, rediſſet, quaſi aliquid eſſet oblitus, Romae remanſiſſe. Reditu enim in caſtra, liberatum ſe eſſe iureiurando interpretabatur: non recte. fraus enim adſtringit, non diſſolvit [periurium]. Fuit igitur ſtulta calliditas, perverſe imitata prudentiam. Itaque decrevit ſenatus, ut ille veterator et callidus, vinctus ad
114 Hannibalem duceretur. Sed illud maximum: octo hominum millia tenebat Hannibal, non quos in acie cepiſſet, aut qui periculo mortis diffugiſſent, ſed qui relicti in caſtris fuiſſent a Paullo et Varrone, conſulibus. eos ſenatus non cenſuit redimendos, cum id parva pecunia fieri poſſet; ut eſſet inſitum militibus noſtris aut vincere, aut emori. Qua quidem re audita, fractum animum Hannibalis ſcripſit idem, quod ſenatus populusque Romanus rebus afflictis tam excelſo animo fuiſſet. ſic honeſtatis comparatione, ea, quae videntur utilia, vincuntur. Acilius autem, qui Graece ſcripſit hiſtoriam, plures ait

fuiſſe, qui in caſtra revertiſſent, eadem fraude, ut iureiurando liberarentur, eosque a cenſoribus omnibus ignominiis notatos. Sit iam huius loci finis. 115
perſpicuum eſt enim, quae timido animo, humili, demiſſo, fractoque fiant, (quale fuiſſet Reguli factum, ſi aut de captivis, quod ipſi opus eſſe videretur, non quod reipublicae, cenſuiſſet, aut domi remanere voluiſſet,) non eſſe utilia, quia ſint flagitioſa, foeda, turpia.

Reſtat quarta pars, quae decore, moderatione, 33
modeſtia, continentia, temperantia continetur. Po- 116
teſt igitur quidquam eſſe utile, quod ſit huic talium virtutum choro contrarium? Atqui ab Ariſtippo Cyrenaici atque Annicerii philoſophi nominati, omne bonum in voluptate poſuerunt; virtutemque cenſuerunt ob eam rem eſſe laudandam, quod efficiens eſſet voluptatis. quibus obſoletis floret Epicurus, eiusdem fere adiutor auctorque ſententiae. Cum his viris equisque, ut dicitur, ſi honeſtatem tueri ac retinere ſententia eſt, decertandum eſt. Nam ſi non 117
modo utilitas, ſed vita omnis beata, corporis firma conſtitutione, eiusque conſtitutionis ſpe explorata, ut a Metrodoro ſcriptum eſt, continetur; certe haec utilitas, et quidem ſumma, (ſic enim cenſent,) cum honeſtate pugnabit. nam ubi primum prudentiae locus dabitur? an, ut conquirat undique ſuavitates? quam miſer virtutis famulatus, ſervientis voluptati! quod autem munus prudentiae? an legere intelligenter voluptates? fac nihil iſto eſſe iucundius: quid cogitari poteſt turpius? Iam, qui dolorem ſummum malum dicat, apud eum quem habet locum

fortitudo, quae eſt dolorum laborumque contemtio? quamvis enim multis in locis dicat Epicurus (ſicut hic dicit) ſatis fortiter de dolore; tamen non ſpectandum eſt, quid dicat, ſed quid conſentaneum ſit ei dicere, qui bona, voluptate terminaverit; mala, dolore: ut, ſi illum audiam de continentia et temperantia; dicit ille quidem multa multis locis; ſed aqua haeret, ut aiunt. nam qui poteſt temperantiam laudare is, qui ponat ſummum bonum in voluptate? eſt enim temperantia libidinum inimica; libidines
118 autem conſectatrices voluptatis. Atque in his tamen tribus generibus, quoquo modo poſſunt, non incallide tergiverſantur. Prudentiam introducunt, ſcientiam ſuppeditantem voluptates, depellentem dolores. fortitudinem quoque aliquo modo expediunt, cum tradunt rationem negligendae mortis, perpetiendique doloris. etiam temperantiam inducunt, non facillime illi quidem, ſed tamen quoquo modo poſſunt. dicunt enim, voluptatis magnitudinem doloris detractione finiri. Iuſtitia vacillat, vel iacet potius, omneſque eae virtutes, quae in communitate cernuntur, et in ſocietate generis humani. neque enim bonitas, nec liberalitas, nec comitas eſſe poteſt, non plus quam amicitia, ſi haec non per ſe expetantur,
34 ſed ad voluptatem, utilitatemve referantur. Confe-
119 ramus igitur in pauca. nam ut utilitatem nullam eſſe docuimus, quae honeſtati eſſet contraria; ſic omnem voluptatem dicimus honeſtati eſſe contrariam. quo magis reprehendendos Calliphonem et Dinomachum iudico, qui ſe diremturos controverſiam putaverunt, ſi cum honeſtate voluptatem, tanquam

cum homine pecudem, copulaviſſent. Non recipit iſtam conjunctionem honeſtas, aſpernatur, repellit. nec vero finis bonorum, [et malorum,] qui ſimplex eſſe debet, ex diſſimilibus rebus miſceri et temperari poteſt. Sed de hoc (magna enim res eſt) alio loco pluribus. nunc ad propoſitum. Quemadmo- 120
dum igitur, ſi quando ea, quae videretur utilitas, honeſtati repugnat, diiudicanda res ſit, ſatis eſt ſupra diſputatum. ſin autem ſpeciem utilitatis etiam voluptas habere dicetur, nulla poteſt eſſe ei cum honeſtate coniunctio. nam, ut tribuamus aliquid voluptati, condimenti fortaſſe nonnihil, utilitatis certe nihil habebit.

Habes a patre munus, Marce fili, mea quidem 121
ſententia, magnum; ſed perinde erit, ut acceperis. quamquam tibi hi tres libri, inter Cratippi commentarios, tanquam hoſpites, erunt recipiendi. Sed, ut, ſi ipſe veniſſem Athenas, (quod quidem eſſet factum, niſi me e medio curſu clara voce patria revocaſſet,) aliquando me quoque audires; ſic, quoniam his voluminibus ad te profecta vox eſt mea, tribues his temporis quantum poteris; poteris autem, quantum voles. cum vero intellexero, te hoc ſcientiae genere gaudere, tum et praeſens tecum propediem, (ut ſpero,) et, dum aberis, abſens loquar. Vale igitur, mi Cicero, tibique perſuade, eſſe te quidem mihi cariſſimum; ſed multo fore cariorem, ſi talibus monimentis praeceptisque laetabere.

M. TULLII CICERONIS CATO MAIOR.

M. TULLII CICERONIS
ATO MAIOR
SEU
DE SENECTUTE
AD
POMPONIUM ATTICUM.

ARGUMENTUM.

logus de Senectute verſatur in defendenda ſenectute ab his, ui eam accuſare ſolent. Quatuor autem de cauſis ſenectus utatur miſera; quarum prima eſt, quod avocet a rebus geendis; altera, quod corpus ſaciat infirmius; tertia, quod rivet omnibus fere voluptatibus; quarta, quod haud proul abſit a morte. Itaque ſingulas eas accuſationis partes liluit, atque negat partim eas in ſenectutem convenire, parim vero iis rebus miſeram ſenectutem reddi. Diſputatio utem tribuitur Catoni maiori, quod is aequiſſimo animo uliſſe ſenectutem dicebatur. Et quoniam conſtabat, eum enem literas Graecas didiciſſe, doctior ei tribuitur oratio, uam ei convenire videbatur, cuius reliqui libri nullam eruitionem redolerent.

TITE, ſi quid ego adiuero, curamve levaſſo, 1
Quae nunc te coquit, & verſat in pectore fixa, 1
Ecquid erit pretii?

et enim verſibus iiſdem mihi affari te, Attice, quiſ affatur Flamininum,

Ille vir, haud magna cum re, ſed plenus fidei.

Quamquam certo ſcio, non, ut Flamininum,

Sollicitari te, Tite, ſic noctesque diesque.

novi enim moderationem animi tui, et aequitatem; teque non cognomen ſolum Athenis deportaſſe, ſed humanitatem et prudentiam intelligo. et tamen ſuſpicor, iisdem rebus te, quibus meipſum, interdum gravius commoveri; quarum conſolatio et maior eſt, et in aliud tempus differenda. Nunc autem mihi
2 viſum eſt de Senectute aliquid ad te conſcribere. Hoc enim onere, quod mihi tecum commune eſt, aut iam urgentis, aut certe adventantis ſenectutis, et te, et meipſum levari volo: etſi te quidem id modice ac ſapienter (ſicut omnia) et ferre, et laturum eſſe certo ſcio. Sed mihi, cum de ſenectute aliquid vellem ſcribere, tu occurrebas dignus eo munere, quo uterque noſtrum communiter uteretur. Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio fuit, ut non modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias, ſed effecerit mollem etiam et iucundam ſenectutem. nunquam igitur ſatis laudari digne poterit philoſophia, cui qui pareat, omne tempus aetatis ſine moleſtia
3 poſſit degere. Sed de ceteris et diximus multa, et ſaepe dicemus: hunc librum de ſenectute ad te miſimus. Omnem autem ſermonem tribuimus non Tithono, ut Ariſto Chius, ne parum eſſet auctoritatis in fabula; ſed M. Catoni ſeni, quo maiorem auctoritatem haberet oratio: apud quem, Laelium et Scipionem facimus admirantes, quod is tam facile ſenectutem ferat, iisque eum reſpondentem. qui ſi eruditius videbitur diſputare, quam conſuevit ipſe in

ſuis libris, attributo Graecis literis, quarum conſtat eum perſtudioſum fuiſſe in ſenectute. Sed quid opus eſt plura? iam enim ipſius Catonis ſermo explicabit noſtram omnem de ſenectute ſententiam.

Scipio. Saepenumero admirari ſoleo cum hoc C. 2
Laelio, tum ceterarum rerum tuam excellentem, M. 4
Cato, perfectamque ſapientiam, tum vel maxime, quod nunquam ſenectutem tibi gravem eſſe ſenſerim; quae pleriſque ſenibus ſic odioſa eſt, ut onus ſe Aetna gravius dicant ſuſtinere. *Cato.* Rem haud ſane difficilem, Scipio et Laeli, admirari videmini. quibus enim nihil opis eſt in ipſis ad bene beateque vivendum, iis omnis gravis eſt aetas: qui autem omnia bona a ſe ipſis petunt, iis nihil poteſt malum videri, quod naturae neceſſitas afferat. quo in genere in primis eſt ſenectus; quam ut adipiſcantur, omnes optant, eandem accuſant adepti: tanta ineſt ſtultitiae inconſtantia atque perverſitas. Obrepere aiunt eam citius, quam putaſſent. Primum, quis coegit eos falſum putare? qui enim citius adoleſcentiae ſenectus, quam pueritiae adoleſcentia obrepit? deinde, qui minus gravis eſſet iis ſenectus, ſi octingenteſimum annum agerent, quam octogeſimum? praeterita enim aetas, quamvis longa, cum effluxiſſet, nulla conſolatione permulcere poſſet ſtultam ſenectutem. Quocirca ſi ſapientiam meam admirari ſoletis, 5
(quae utinam digna eſſet opinione veſtra, noſtroque cognomine!) in hoc ſumus ſapientes, quod naturam optimam ducem, tanquam deum, ſequimur, eique paremus; a qua non veriſimile eſt, cum ceterae partes aetatis bene deſcriptae ſint, extremum

actum, tanquam ab inerti poeta, eſſe neglectum. ſed tamen neceſſe fuit eſſe aliquid extremum, et tanquam in arborum baccis terraeque frugibus, maturitate tempeſtiva quaſi vietum et caducum. quod ferendum eſt molliter ſapienti. quid enim eſt aliud, gigantum modo bellare cum diis, niſi naturae re-
6 pugnare? *Laelius.* Atqui, Cato, gratiſſimum nobis, ut etiam pro Scipione pollicear, feceris, ſi, quoniam ſperamus (volumus quidem certe) ſenes fieri, ante multo a te didicerimus, quibus facillime rationibus ingraveſcentem aetatem ferre poſſimus. *Cat.* Faciam vero, Laeli; praeſertim ſi utrique veſtrum, ut dicis, gratum futurum eſt. *Scip.* Volumus ſane, niſi moleſtum eſt, Cato, tanquam aliquam viam longam confeceris, quam nobis quoque ingrediendum ſit, iſtuc, quo perveniſti, videre, quale ſit.
3 *Cat.* Faciam, ut potero, Laeli. ſaepe enim inter-
7 fui querelis meorum aequalium, (pares autem cum paribus, veteri proverbio, facillime congregantur,) quae C. Salinator, quae Sp. Albinus, homines conſulares, noſtri fere aequales, deplorare ſolebant; tum quod voluptatibus carerent, ſine quibus vitam nullam putarent; tum quod ſpernerentur ab iis, a quibus eſſent coli ſoliti. qui mihi non id videbantur accuſare, quod eſſet accuſandum. nam ſi id culpa ſenectutis accideret, eadem mihi uſu evenirent, reliquisque omnibus, maioribus natu; quorum ego multorum cognovi ſenectutem ſine querela, qui ſe et libidinum vinculis laxatos eſſe non moleſte ferrent, nec a ſuis deſpicerentur. ſed omnium iſtiusmodi querelarum in moribus eſt culpa, non in aetate. mo-

derati enim, et nec difficiles, nec inhumani ſenes,
tolerabilem agunt ſenectutem. importunitas autem et
inhumanitas omni aetati moleſta eſt. *Lael.* Eſt, ut 8
dicis, Cato. ſed fortaſſe dixerit quispiam, tibi, prop-
ter opes et copias et dignitatem tuam, tolerabilio-
rem ſenectutem videri; id autem non poſſe multis
contingere. *Cato.* Eſt iſtuc quidem, Laeli, aliquid;
ſed nequaquam in iſto ſunt omnia: ut Themiſto-
cles fertur Seriphio cuidam in iurgio reſpondiſſe,
cum ille dixiſſet, non eum ſua, ſed patriae gloria
ſplendorem aſſecutum: Nec hercule, inquit, ſi ego
Seriphius eſſem, nobilis; nec tu, ſi Athenienſis eſſes,
clarus unquam fuiſſes. quod eodem modo de ſenectu-
te poteſt dici. neque enim in ſumma inopia non levis
eſſe ſenectus poteſt, ne ſapienti quidem; nec inſipienti
etiam in ſumma copia non gravis. Aptiſſima om- 9
nino ſunt, Scipio et Laeli, arma ſenectutis, artes,
exercitationesque virtutum, quae in omni aetate cul-
tae, cum multum diuque vixeris, mirificos efferunt
fructus, non ſolum quia nunquam deſerunt, ne in
extremo quidem tempore aetatis, (quamquam id ma-
ximum eſt,) verum etiam quia conſcientia bene ac-
tae vitae, multorumque benefactorum recordatio,
iucundiſſima eſt. Ego Q. Maximum, eum, qui Ta- 4
rentum recepit, adoleſcens ita dilexi ſenem, ut ae- 10
qualem. erat enim in illo viro comitate condita gra-
vitas; nec ſenectus mores mutaverat: quamquam
eum colere coepi non admodum grandem natu, ſed
tamen iam aetate provectum. anno enim poſt con-
ſul primum fuerat, quam ego natus ſum; cumque eo
quartum conſule adoleſcentulus miles profectus ſum

ad Capuam, quintoque anno poſt ad Tarentum: quaeſtor deinde quadriennio poſt factus ſum, quem magiſtratum geſſi conſulibus Tuditano et Cethego, cum quidem ille admodum ſenex, ſuaſor legis Cinciae de donis et muneribus fuit. hic et bella gerebat, ut adoleſcens, cum plane grandis eſſet; et Hannibalem iuveniliter exſultantem patientia ſua molliebat: de quo praeclare familiaris noſter Ennius:

Unus qui nobis cunctando reſtituit rem.
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.
Ergo magisque magisque viri nunc gloria claret.

11 Tarentum vero qua vigilantia, quo conſilio recepit? cum quidem, me audiente, Salinatori, qui, amiſſo oppido, fugerat in arcem, glorianti, atque ita dicenti: Mea opera, Q. Fabi, Tarentum recepiſti: *Certe*, inquit ridens: *nam niſi tu amiſiſſes, nunquam recepiſſem.* Nec vero in armis praeſtantior, quam in toga: qui conſul iterum, Sp. Carvilio collega quieſcente, C. Flaminio tribuno plebis, quoad potuit, reſtitit, agrum Picentem et Gallicum viritim contra ſenatus auctoritatem dividenti: augurque cum eſſet, dicere auſus eſt, optimis auſpiciis ea geri, quae pro reipublicae ſalute gererentur; quae contra rem-
12 publicam ferrentur, contra auſpicia ferri. Multa in eo viro praeclara cognovi: ſed nihil eſt admirabilius, quam quomodo ille mortem filii tulit, clari viri, et conſularis. eſt in manibus laudatio: quam cum legimus, quem philoſophum non contemnimus? nec vero ille in luce modo, atque in oculis civium magnus; ſed intus domique praeſtantior. qui ſermo? quae praecepta? quanta notitia antiqui-

ſcerem neminem. Quorſum igitur haec tam 5
e Maximo? quia profecto videtis, nefas eſſe 13
niſeram fuiſſe talem ſenectutem. Nec tamen
poſſunt eſſe Scipiones, aut Maximi, ut ur-
:pugnationes, ut pedeſtres navalesve pugnas,
a ſe geſta, triumphosque recordentur. eſt
uiete, et pure, et eleganter actae aetatis
ac lenis ſenectus; qualem accepimus Plato-
i uno et octogeſimo anno ſcribens mortuus
alem Iſocratis, qui eum librum, qui Pana-
is inſcribitur, quarto et nonageſimo anno
: ſe dicit, vixitque quinquennium poſtea:
agiſter Leontinus Gorgias, centum et ſep-
nplevit annos; neque unquam in ſuo ſtu-
ıe opere ceſſavit. qui, cum ex eo quaere-
ur tamdiu vellet eſſe in vita? *Nihil habeo,*
quod incuſem ſenectutem. Praeclarum reſpon-
docto homine dignum. Sua enim vitia in- 14
s, et ſuam culpam in ſenectutem conferunt;
m faciebat is, cuius modo mentionem feci

Flamininus, et M'. Acilius facti ſunt: ille autem Caepione et Philippo iterum conſulibus, mortuus eſt; cum ego quidem, V et LX annos natus, legem Voconiam voce magna, et bonis lateribus ſuaſiſſem. Annos LXX natus (tot enim vixit Ennius) ita ferebat duo, quae maxima putantur onera, paupertatem et
15 ſenectutem, ut eis paene delectari videretur. Etenim, cum contemplor animo, reperio quatuor cauſas, cur ſenectus miſera videatur: unam, quod avocet a rebus gerendis; alteram, quod corpus faciat infirmius; tertiam, quod privet omnibus fere voluptatibus; quartam, quod haud procul abſit a morte. Earum, ſi placet, cauſarum quanta, quamque ſit iuſta unaquaeque, videamus.

6 A rebus gerendis ſenectus abſtrahit? Quibus? an iis, quae geruntur iuventute et viribus? Nullaene igitur res ſunt ſeniles, quae vel infirmis corporibus, animo tamen adminiſtrentur? Nihil ergo agebat Q. Maximus? nihil L. Paulus, pater tuus, Scipio, ſocer optimi viri, filii mei? ceteri ſenes, Fabricii, Curii, Coruncanii, cum rempublicam conſilio et auctori-
16 tate defendebant, nihil agebant? Ad App. Claudii ſenectutem accedebat etiam, ut caecus eſſet: tamen is, cum ſententia ſenatus inclinaret ad pacem, et foedus faciendum cum Pyrrho, non dubitavit dicere illa, quae verſibus perſecutus eſt Ennius:

Quo vobis mentes, rectae quae ſtare ſolebant
Antehac, dementes ſeſe flexere?

ceteraque graviſſime; notum enim vobis carmen eſt; et tamen ipſius Appii exſtat oratio. atque hanc ille egit ſeptem, et decem annos poſt alterum conſula-

tum, cum inter duos conſulatus anni decem interfluxiſſent, cenſorque ante conſulatum ſuperiorem fuiſſet. Ex quo intelligitur, Pyrrhi bello grandem ſane fuiſſe; et tamen ſic a patribus accepimus. Nihil 17
igitur afferunt, qui in re gerenda verſari ſenectutem negant, ſimilesque ſunt iis, qui gubernatorem in navigando agere nihil dicant, cum alii malos ſcandant, alii per foros curſent, alii ſentinam exhauriant; ille autem clavum tenens ſedeat in puppi quietus. non faciat ea, quae iuvenes: at vero multo maiora et meliora facit. Non viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnae geruntur; ſed conſilio, auctoritate, ſententia: quibus non modo non orbari, ſed etiam augeri ſenectus ſolet. Niſi forte ego vobis, 18
qui et miles, et tribunus, et legatus, et conſul verſatus ſum in vario genere bellorum, ceſſare nunc videor, cum bella non gero. At ſenatui, quae ſunt gerenda, praeſcribo, et quomodo: Carthagini, male iam diu cogitanti, bellum multo ante denuntio; de qua vereri non ante deſinam, quam illam exciſam eſſe cognovero. Quam palmam utinam dii immortales tibi, 19
Scipio, reſervent, ut avi reliquias perſequare! cuius a morte hic tertius et triceſimus eſt annus: ſed memoriam illius viri excipient omnes anni conſequentes. Anno ante me cenſorem mortuus eſt, novem annis poſt meum conſulatum, cum conſul iterum, me conſule, creatus eſſet. Num igitur, ſi ad centeſimum annum vixiſſet, ſenectutis eum ſuae poeniteret? nec enim excurſione, nec ſaltu, nec eminus haſtis, aut cominus gladiis uteretur; ſed conſilio, ratione, ſententia. quae niſi eſſent in ſenibus, non

ſummum conſilium maiores noſtri appellaſſent *Se-*
20 *natum.* Apud Lacedaemonios quidem ii, qui amplissimum magiſtratum gerunt, ut ſunt, ſic etiam nominantur ſenes. Quod ſi legere, aut audire voletis externa, maximas respublicas ab adoleſcentibus labefactas, a ſenibus ſuſtentatas et reſtitutas reperietis.

Cedo, qui veſtram rempublicam tantam amiſiſtis
tam cito?

ſic enim percontanti, ut eſt in Naevii poetae Ludo, reſpodentur et alia, et haec in primis:

Proveniebant oratores novi, ſtulti, adoleſcentuli.

Temeritas eſt videlicet florentis aetatis; prudentia, ſeneſcentis. At memoria minuitur. credo, niſi eam
7 exerceas, aut ſi ſis natura tardior. Themiſtocles om-
21 nium civium nomina perceperat. num igitur cenſetis eum, cum aetate proceſſiſſet, qui Ariſtides eſſet, Lyſimachum ſalutare ſolitum? Equidem non modo eos novi, qui ſunt; ſed eorum patres etiam, et avos. nec ſepulcra legens veror (quod aiunt) ne memoriam perdam: his enim ipſis legendis redeo in memoriam mortuorum. nec vero quemquam ſenum audivi oblitum, quo loco theſaurum obruiſſet. omnia, quae curant, meminerunt; vadimonia conſtitu-
22 ta; qui ſibi, quibus ipſi debeant. Quid iurisconſulti? quid pontifices? quid augures? quid philoſophi ſenes? quam multa meminerunt? manent ingenia ſenibus, modo permaneat ſtudium et induſtria; nec ea ſolum in claris et honoratis viris, ſed in vita etiam privata et quieta. Sophocles ad ſummam ſenectutem tragoedias fecit: quod propter ſtudium, cum rem

n negligere videretur, a filiis in iudicium
eſt; ut, quemadmodum noſtro more male
ntibus patribus bonis interdici ſolet; ſic il-
ſi deſipientem, a re familiari removerent
Tum ſenex dicitur eam fabulam, quam in
habebat, et proxime ſcripſerat, Oedipum
n recitaſſe iudicibus, quaeſiſſeque, num il-
en deſipientis videretur. quo recitato, ſen-
licum eſt liberatus. Num igitur hunc, num 23
n, num Heſiodum, num Simonidem, num
m, num, quos ante dixi, Iſocratem, Gor-
m philoſophorum principes; Pythagoram,
tum; num Platonem, num Xenocratem,
ea Zenonem, Cleanthem, aut eum, quem
Romae vidiſtis, Diogenem Stoicum, coe-
s ſtudiis obmuteſcere ſenectus? an non in
iis ſtudiorum agitatio vitae aequalis fuit?
ſta divina ſtudia omittamus, poſſum nomi- 24
gro Sabino ruſticos Romanos, vicinos et fa-
neos, quibus abſentibus, nunquam fere ulla
naiora opera fiunt, non ſerendis, non per-
, non condendis fructibus. quamquam in il-
hoc mirum. nemo enim eſt tam ſenex, qui
non putet poſſe vivere: ſed iidem elaborant
ae ſciunt nihil omnino ad ſe pertinere:

arbores, quae alteri ſeculo proſint,

ius noſter in Synephebis. Nec vero dubi- 25
la, quamvis ſenex, quaerenti, cui ſerat,
e: Diis immortalibus, qui me non acci-
lo haec a maioribus voluerunt, ſed etiam

8 poſteris prodere. Melius Caecilius de ſene alteri ſeculo proſpiciente, quam illud:

Aedepol, ſenectus, ſi nihil quidquam aliud vitii
Apportes tecum, cum advenis; unum id ſat eſt,
Quod diu vivendo, multa, quae non vult, videt.

Et multa fortaſſe, quae vult: atque in ea quidem, quae non vult, ſaepe etiam adoleſcentia incurrit. Illud vero idem Caecilius vitioſius:

Tum equidem in ſenecta hoc deputo miſerrimum,
Sentire ea aetate eſſe ſe odioſum alteri.

16 Iucundum potius, quam odioſum. ut enim adoleſcentibus bona indole praeditis ſapientes ſenes delectantur, leviorque ſit eorum ſenectus, qui a iuventute coluntur et diliguntur; ſic adoleſcentes ſenum praeceptis gaudent, quibus ad virtutum ſtudia ducuntur. nec minus intelligo me vobis, quam vos mihi eſſe iucundos. Sed videtis, ut ſenectus non modo languida atque iners non ſit, verum etiam ſit operoſa, et ſemper agens aliquid et moliens; tale ſcilicet, quale cuiusque ſtudium in ſuperiore vita fuit. Quid, quod etiam addiſcunt aliquid? ut Solonem verſibus gloriantem videmus, qui ſe quotidie aliquid addiſcentem, ſenem fieri dicit; ut ego feci, qui Graecas literas ſenex didici: quas quidem ſic avide arripui, quaſi diuturnam ſitim explere cupiens, ut ea ipſa mihi nota eſſent, quibus me nunc exemplis uti videtis. quod cum feciſſe Socratem in fidibus audirem, vellem equidem et illud: (diſcebant enim fidibus antiqui:) ſed in literis certe elaboravi.

9 Ne nunc quidem vires deſidero adoleſcentis, (is

enim erat locus alter de vitiis ſenectutis,) non plus, 27
quam adoleſcens tauri, aut elephanti deſiderabam.
quod eſt, eo decet uti; et quidquid agas, agere pro
viribus. Quae enim vox poteſt eſſe contemtior, quam
Milonis Crotoniatae? qui, cum iam ſenex eſſet, athle-
tasque ſe in curriculo exercentes videret, adſpexiſſe
lacertos ſuos dicitur, illacrymansque dixiſſe, *At hi
quidem iam mortui ſunt.* Non vero tam iſti, quam tu
ipſe, nugator. neque enim ex te unquam es nobili-
tatus, ſed ex lateribus et lacertis tuis. Nihil Sex. Aelius
tale, nihil multis annis ante Ti. Coruncanius, nihil
modo P. Craſſus; a quibus iura civibus praeſcribe-
bantur: quorum uſque ad extremum ſpiritum eſt pro-
vecta prudentia. Orator, metuo, ne langueſcat ſenec- 28
tute. eſt enim munus eius non ingenii ſolum, ſed la-
terum etiam, et virium. Omnino canorum illud in
voce ſplendeſcit etiam, neſcio quo pacto, in ſenec-
tute; quod equidem adhuc non amiſi; et videtis an-
nos: ſed tamen eſt decorus ſermo ſenis, quietus et
remiſſus; facitque perſaepe ipſa ſibi audientiam di-
ſerti ſenis comta et mitis oratio. quod ſi ipſe exſequi
nequeas, poſſis tamen Scipioni praecipere, et Laelio.
Quid enim eſt iucundius ſenectute, ſtipata ſtudiis iu-
ventutis? An ne eas quidem vires ſenectuti relinque- 29
mus, ut adoleſcentulos doceat, inſtituat, ad omne
officii munus inſtruat? quo quidem opere quid po-
teſt eſſe praeclarius? Mihi vero Cn. et P. Scipiones,
et avi tui duo, L. Aemilius, et P. Africanus comitatu
nobilium iuvenum fortunati videbantur. nec ulli bo-
narum artium magiſtri non beati putandi, quamvis
conſenuerint vires, atque defecerint. etſi iſta ipſa defe-

tio virium, adoleſcentiae vitiis efficitur ſaepius;
quam ſenectutis. libidinoſa etenim et intemperans ado-
30 leſcentia effoetum corpus tradit ſenectuti. Cyrus qui-
dem apud Xenophontem eo ſermone, quem moriens
habuit, cum admodum ſenex eſſet, negat ſe unquam
ſenſiſſe, ſenectutem ſuam imbecilliorem factam,
quam adoleſcentia fuiſſet. Ego L. Metellum memini
puer (qui cum quadriennio poſt alterum conſula-
tum pontifex maximus factus eſſet, viginti et duos
annos ei ſacerdotio praefuit) ita bonis eſſe viribus
extremo tempore aetatis, ut adoleſcentiam non re-
quireret. Nihil neceſſe eſt mihi de me ipſo dicere;
quamquam eſt id quidem ſenile, aetatique noſtrae
10 conceditur. Videtisne, ut apud Homerum ſaepiſſime
31 Neſtor de virtutibus ſuis praedicet? tertiam enim
iam aetatem hominum vivebat; nec erat ei veren-
dum, ne vera de ſe praedicans, nimis videretur aut
inſolens, aut loquax. etenim (ut ait Homerus) ex
eius lingua melle dulcior fluebat oratio; quam ad
ſuavitatem nullis egebat corporis viribus: et tamen
dux ille Graeciae nuſquam optat, ut Aiacis ſimiles
habeat decem, at ut Neſtoris; quod ſi acciderit, non
32 dubitat, quin brevi Troia ſit peritura. Sed redeo ad
me. quartum annum ago et octogeſimum: equidem
poſſe vellem idem gloriari, quod Cyrus; ſed tamen
hoc queo dicere, non me quidem iis eſſe viribus,
quibus aut miles bello Punico, aut quaeſtor eodem
bello, aut conſul in Hiſpania fuerim, aut quadrien-
nio poſt, cum tribunus militaris depugnavi apud
Thermopylas, M'. Acilio Glabrione conſule: ſed ta-
men (ut vos videtis) non plane me enervavit, nec

neɛtus : non curia vires meas deſiderat, non
non amici, non clientes, non hoſpites. nec
juam ſum aſſenſus veteri illi laudatoque pro-
juod monet, mature fieri ſenem, ſi diu velis
x. Ego vero me minus diu ſenem eſſe mal-
ım eſſe ſenem ante, quam eſſem. Itaque ne-
c convenire me voluit, cui fuerim occupa-
iinus habeo virium, quam veſtrum utervis. 33
juidem T. Pontii centurionis vires habetis.
rco eſt ille praeſtantior? moderatio modo
dſit, et tantum, quantum poteſt, quisque
ıae ille non magno deſiderio tenebitur vi-
lympiae per ſtadium ingreſſus eſſe Milo di-
m humeris ſuſtineret bovem vivum. utrum
s corporis, an Pythagorae tibi malis vires
ari? denique iſto bono utare, dum adſit;
t, ne requiras: niſi forte adoleſcentes pueri-
ılum aetate progreſſi adoleſcentiam debeant
. Curſus eſt certus aetatis, et una via natu-
ıe ſimplex; ſuaque cuique parti aetatis tem-
eſt data; ut et infirmitas puerorum, et fe-
ıvenum, et gravitas iam conſtantis aetatis,
utis maturitas naturale quiddam habeat,
tempore percipi debeat. Arbitror te audi- 34
, hoſpes tuus avitus Maſiniſſa quae faciat
onaginta annos natus: cum ingreſſus iter pe-
in equum omnino non adſcendere; cum
equo non deſcendere: nullo imbre, nullo
dduci, ut capite operto ſit: ſummam in eo
oris ſiccitatem: itaque exſequi omnia regis
munera. Poteſt igitur exercitatio, et tempe-

rantia etiam in ſenectute conſervare aliquid priſtini
34 roboris. Non ſunt in ſenectute vires? ne poſtulantur quidem vires a ſenectute. ergo et legibus et inſtitutis vacat aetas noſtra muneribus iis, quae non poſſunt ſine viribus ſuſtineri. itaque non modo, quod non poſſumus, ſed ne quantum poſſumus quidem, cogi-
35 mur. At ita multi ſunt imbecilli ſenes, ut nullum officii, aut omnino vitae munus exſequi poſſint. At id quidem non proprium ſenectutis eſt vitium, ſed commune valetudinis. Quam fuit imbecillus P. Africani filius is, qui te adoptavit? quam tenui, aut nulla potius valetudine? quod ni ita fuiſſet, alterum ille exſtitiſſet lumen civitatis. ad paternam enim magnitudinem animi doctrina uberior acceſſerat. Quid mirum igitur in ſenibus, ſi infirmi ſunt aliquando, cum ne id quidem adoleſcentes effugere poſſint? Reſiſtendum, Laeli et Scipio, ſenectuti eſt, eiusque vitia diligentia compenſanda ſunt. Pugnandum, tanquam contra
36 morbum, ſic contra ſenectutem. Habenda ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis: tantum cibi et potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. Nec vero corpori ſoli ſubveniendum eſt, ſed menti atque animo multo magis. nam haec quoque, niſi tanquam lumini oleum inſtilles, exſtinguuntur ſenectute. et corpora quidem defatigatione et exercitatione ingraveſcunt; animi autem exercitando levantur. nam quos ait Caecilius, *comicos ſtultos ſenes;* hos ſignificat credulos, oblivioſos, diſſolutos: quae vitia ſunt non ſenectutis, ſed inertis, ignavae, ſomniculoſae ſenectutis. ut petulantia, ut libido, magis eſt adoleſcentium, quam ſenum;

m animum, tanquam arcum, habebat, nec
ens ſuccumbebat ſenectuti. tenebat non mo-
ritatem, ſed etiam imperium in ſuos: metue-
vi, verebantur liberi, carum omnes habe-
gebat in illa domo patrius mos et diſciplina.
ſenectus honeſta eſt, ſi ſe ipſa defendit, ſi 38
ı retinet, ſi nemini emancipata eſt, ſi uſque
mum ſpiritum dominatur in ſuos. ut enim
ntem, in quo ſenile aliquid; ſic ſenem, in
ıdoleſcentis aliquid, probo: quod qui ſequi-
pore ſenex eſſe poterit, animo nunquam erit.
s mihi Originum liber eſt in manibus: om-
quitatis monumenta colligo: cauſarum illu-
quaſcunque defendi, nunc cum maxime
orationes: ius augurum, pontificum, civile
multum etiam Graecis literis utor: Pythago-
que more exercendae memoriae gratia, quid
die dixerim, audierim, egerim, commemoro
Hae ſunt exercitationes ingenii, haec curri-

enim in his ſtudiis laboribusque viventi non intelligitur, quando obrepat ſenectus. Ita ſenſim ſine ſenſu aetas ſeneſcit; nec ſubito frangitur, ſed diuturnitate exſtinguitur.

12 Sequitur tertia vituperatio ſenectutis, quod eam
39 carere dicunt voluptatibus. O praeclarum munus aetatis, ſi quidem id aufert nobis, quod eſt in adoleſcentia vitioſiſſimum! Accipite enim, optimi adoleſcentes, veterem orationem Archytae Tarentini, magni in primis, et praeclari viri; quae mihi tradita eſt, cum eſſem adoleſcens Tarenti cum Q. Maximo. Nullam capitaliorem peſtem, quam corporis voluptatem, hominibus dicebat a natura datam; cuius voluptatis avidae libidines temere et effrenate ad
40 potiundum incitarentur. Hinc patriae proditiones, hinc rerumpublicarum everſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina colloquia naſci: nullum denique ſcelus, nullum malum facinus eſſe, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impelleret: ſtupra vero, et adulteria, et omne tale flagitium, nullis aliis illecebris excitari, niſi voluptatis. cumque homini ſive natura, ſive quis deus nihil mente praeſtabilius dediſſet; huic divino muneri ac dono
41 nihil eſſe tam inimicum, quam voluptatem. Nec enim libidine dominante temperantiae locum eſſe; neque omnino in voluptatis regno virtutem poſſe conſiſtere. quod quo magis intelligi poſſet, fingere animo aliquem iubebat, tanta incitatum voluptate corporis, quanta percipi poſſet maxima. nemini cenſebat fore dubium, quin tamdiu, dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione

ũ poſſet. quocirca nihil eſſe tam deteſtabile,
peſtiferum, quam voluptatem; ſi quidem ea,
aior eſſet atque longior, omne animi lumen
ıeret. Haec cum C. Pontio Samnite, patre
quo, Caudino proelio, Sp. Poſtumius et T. Ve-
conſules ſuperati ſunt, locutum Archytam,
us Tarentinus, hoſpes noſter, qui in amicitia
Romani permanſerat, ſe a maioribus natu ac-
dicebat, cum quidem ei ſermoni interfuiſſet
thenienſis; quem Tarentum veniſſe, L. Ca-
Appio Claudio conſulibus, reperio. Quorſum 42
ıt intelligatis, ſi voluptatem aſpernari ratione
entia non poſſemus, magnam habendam ſe-
gratiam, quae efficeret, ut id non liberet,
on oporteret. Impedit enim conſilium volup-
oni inimica eſt, ac mentis (ut ita dicam) prae-
oculos, nec habet ullum cum virtute com-
n. Invitus quidem feci, ut fortiſſimi viri T.
ni fratrem L. Flamininum e ſenatu eiicerem,
annis poſt, quam conſul fuiſſet: ſed notan-
ıtavi libidinem. Ille enim cum eſſet conſul,
a exoratus in convivio a ſcorto eſt, ut ſecuri
aliquem eorum, qui in vinculis eſſent dam-
capitalis. hic Tito, fratre ſuo, cenſore, (qui
us ante me fuerat,) elapſus eſt; mihi vero et
ıeutiquam probari potuit tam flagitioſa et tam
libido, quae cum probro privato coniunge-
erii dedecus. Saepe audivi a maioribus natu, 13
orro pueros a ſenibus audiſſe dicebant, mi- 43
itum C. Fabricium, quod, cum apud regem
n legatus eſſet, audiſſet a Theſſalo Cinea, eſſe

quendam Athenis, qui ſe ſapientem profiteretur;
eumque dicere, omnia, quae faceremus, ad voluptatem
eſſe referenda. quod ex eo audientes M'. Curium
et Ti. Coruncanium optare ſolitos, ut id Samnitibus,
ipſique Pyrrho perſuaderetur; quo facilius
vinci poſſent, cum ſe voluptatibus dediſſent. Vixerat
M'. Curius cum P. Decio, qui quinquennio ante
eum conſulem ſe pro republica quarto conſulatu devoverat.
Norat eundem Fabricius, norat Coruncanius:
qui cum ex ſua vita, tum ex eius, quem dico,
P. Decii facto, iudicabant eſſe profecto aliquid natura
pulchrum atque praeclarum, quod ſua ſponte
peteretur, quodque ſpreta et contemta voluptate
44 optimus quisque ſequeretur. Quorſum igitur tam
multa de voluptate? quia non modo vituperatio
nulla, ſed etiam ſumma laus ſenectutis eſt, quod ea
voluptates nullas magnopere deſiderat. caret epulis,
exſtructisque menſis, et frequentibus poculis? caret
ergo etiam vinolentia, et cruditate, et inſomniis.
Sed ſi aliquid dandum eſt voluptati, quoniam eius
blanditiis non facile obſiſtimus, (divine enim Plato
eſcam malorum voluptatem appellat, quod ea videlicet
homines capiantur, ut hamo piſces,) quamquam
immoderatis epulis careat ſenectus, modicis
tamen conviviis delectari poteſt. C. Duillium, M. F.
qui Poenos claſſe primus devicerat, redeuntem a
coena ſenem ſaepe videbam puer: delectabatur crebro
funali et tibicine, quae ſibi nullo exemplo pri-
45 vatus ſumſerat: tantum licentiae dabat gloria. Sed
quid ego alios? ad me ipſum iam revertar. Primum
habui ſemper ſodales. ſodalitates autem me quaeſto-

quam coetu amicorum et ſermonibus metie-
ne enim maiores noſtri accubitionem epula-
icorum, quia vitae coniunctionem haberet,
um nominarunt; melius, quam Graeci, qui
n tum compotationem, tum concoenationem
: ut, quod in eo genere minimum eſt, id ma-
obare videantur. Ego vero propter ſermo- 14
ctationem tempeſtivis quoque conviviis de- 46
iec cum aequalibus ſolum, (qui pauci admo-
ſtant,) ſed cum veſtra etiam aetate, atque
m; habeoque ſenectuti magnam gratiam,
ihi ſermonis aviditatem auxit, potionis et ci-
it. Quod ſi quem etiam iſta delectant; (ne
bellum indixiſſe videar voluptati, cuius eſt
rtaſſe quidam naturalis modus;) non intelli-
n iſtis quidem voluptatibus ipſis, carere ſen-
ctutem. Me vero et magiſteria delectant a
is inſtituta; et is ſermo, qui more maiorum
o adhibetur in poculis; et pocula, ſicut

deſideratio quidem. nihil autem moleſtum, quod
non deſideres. Bene Sophocles, cum ex eo quidam
iam affecto aetate quaereret, uteretumne rebus vene-
reis: Dii meliora, inquit. libenter vero iſtinc, tan-
quam a domino agreſti ac furioſo profugi. cupidis
enim rerum talium, odioſum et moleſtum eſt fortaſſe
carere; ſatiatis vero et expletis iucundius eſt carere,
quam frui. quamquam non caret is, qui non deſide-
rat. Ergo hoc non deſiderare, dico eſſe iucundius,
48 quam frui. Quod ſi iſtis ipſis voluptatibus bona ae-
tas fruitur libentius; primum parvulis fruitur rebus,
ut diximus; deinde iis, quibus ſenectus, ſi non abun-
de potitur, non omnino caret. Ut Turpione Am-
bivio magis delectatur, qui in prima cavea ſpectat;
delectatur tamen etiam qui in ultima: ſic adoleſcen-
tia voluptates prope intuens magis fortaſſe laetatur:
ſed delectatur etiam ſenectus, procul eas ſpectans, tan-
49 tum, quantum ſat eſt. At illa quanti ſunt, animum,
tanquam emeritis ſtipendiis libidinis, ambitionis,
contentionis, inimicitiarum, cupiditatum omnium,
ſecum eſſe, ſecumque (ut dicitur) vivere? ſi vero
habet aliquod tanquam pabulum ſtudii atque doctri-
nae, nihil eſt otioſa ſenectute iucundius. mori pae-
ne videbamus in ſtudio dimetiundi coeli atque ter-
rae C. Gallum, familiarem patris tui, Scipio. quo-
ties illum lux noctu aliquid deſcribere ingreſſum,
quoties nox oppreſſit, cum mane coepiſſet? quam
delectabat eum, defectiones ſolis et lunae multo
50 nobis ante praedicere? Quid in levioribus ſtudiis,
ſed tamen acutis? quam gaudebat bello ſuo Punico
Naevius! quam Truculento Plautus! quam Pſeudo-

P. Scipionis, qui his paucis diebus pontifex
.is factus eſt? Atqui eos omnes, quos comme-
., his ſtudiis flagrantes ſenes vidimus. M. ve-
legum, quem recte *Suadae medullam* dixit En-
uanto ſtudio exerceri in dicendo videbamus,
enem? Quae ſunt igitur epularum, aut ludo-
ut ſcortorum voluptates cum his voluptatibus
randae? Atque haec quidem ſtudia doctrinae;
uidem prudentibus et bene inſtitutis pariter
tate creſcunt: ut honeſtum illud Solonis ſit,
it verſiculo quodam, ut ante dixi, ſeneſcere
lta in dies addiſcentem: qua voluptate animi
rte poteſt eſſe maior. Venio nunc ad volup- 15
ricolarum, quibus ego incredibiliter delector: 51
c ulla impediuntur ſenectute, et mihi ad ſa-
vitam proxime videntur accedere. habent
ationem cum terra, quae nunquam recuſat
ım, nec unquam ſine uſura reddit, quod ac-
ed alias minore, plerumque maiore cum foe-
uamquam me quidem non fructus modo,

pium, ſenſim adoleſcit; culmoque erecta geniculato, vaginis iam quaſi pubeſcens includitur; e quibus cum emerſerit, fundit frugem ſpici, ordine ſtructam, et contra avium minorum morſus munitur vallo ariſtarum.
52 Quid ego vitium ſatus, ortus, incrementa commemorem? ſatiari delectatione non poſſum, ut meae ſenectutis requietem oblectamentumque noſcatis. Omitto enim vim ipſam omnium, quae generantur e terra: quae ex fici tantulo grano, aut ex acino vinaceo, aut ex ceterarum frugum ac ſtirpium minutiſſimis ſeminibus tantos truncos ramosque procreat: malleoli, plantae, ſarmenta, viviradices, propagines, nonne ea efficiunt, ut quemvis cum admiratione delectent? Vitis quidem, quae natura caduca eſt, et niſi fulta ſit, ad terram fertur; eadem, ut ſe erigat, claviculis ſuis, quaſi manibus, quidquid eſt nacta, complectitur: quam ſerpentem multiplici lapſu et erratico, ferro amputans coercet ars agricolarum, ne ſilveſcat ſarmentis, et in omnes partes nimia fundatur.
53 Itaque ineunte vere in iis, quae relicta ſunt, exſiſtit tanquam ad articulos ſarmentorum ea, quae gemma dicitur, a qua oriens uva ſeſe oſtendit: quae et ſucco terrae, et calore ſolis augeſcens, primo eſt peracerba guſtatu, deinde maturata dulceſcit; veſtitaque pampinis, nec modico tempore caret, et nimios ſolis defendit ardores. quia quid poteſt eſſe cum fructu laetius, tum adſpectu pulchrius? cuius quidem non utilitas me ſolum, ut ante dixi, ſed etiam cultura, et ipſa natura delectat; adminiculorum ordines, capitum iugatio, religatio, et propagatio vitium; ſarmentorumque, ea, quam dixi, aliorum amputatio,

m immiſſio. Quid ego irrigationes ? quid foſ- 54
agri, repaſtinationesque proferam, quibus fit
ı terra foecundior ? Quid de utilitate loquar
ırandi ? dixi in eo libro, quem de rebus ruſticis
i ; de qua doctus Heſiodus ne verbum quidem
cum de cultura agri ſcriberet. At Homerus,
ıultis, ut mihi videtur, ante ſeculis fuit, Laer-
:nientem deſiderium, quod capiebat e filio, co-
n agrum, et eum ſtercorantem facit. Nec vero
bus ſolum, et pratis, et vineis, et arbuſtis res ru-
laetae ſunt ; ſed etiam hortis et pomariis : tum
.um paſtu, apium examinibus, florum omnium
ate. Nec conſitiones modo delectant, ſed etiam
ınes ; quibus nihil invenit agricultura ſollertius.
m perſequi multa oblectamenta rerum ruſtica- 16
ſed ea ipſa, quae dixi, fuiſſe ſentio longiora. 55
:etis autem. nam et ſtudio rerum ruſticarum
ctus ſum, et ſenectus eſt natura loquacior ; ne
ınibus eam vitiis videar vindicare. Ergo in hac
I'. Curius, cum de Samnitibus, de Sabinis, de
o triumphaſſet, conſumſit extremum tempus
; : cuius quidem villam ego contemplans (abeſt
non longe a me) admirari ſatis non poſſum vel
iis ipſius continentiam, vel temporum diſcipli-
Curio, ad focum ſedenti, magnum auri pon-
ımnites cum attuliſſent, repudiati ab eo ſunt.
nim aurum habere, praeclarum ſibi videri dixit;
, qui haberent aurum, imperare. Poteratne tan-
imus non iucundam efficere ſenectutem ? Sed 56
ad agricolas, ne a me ipſo recedam. In agris erant
enatores, et iidem ſenes : ſiquidem aranti L.

Quinctio Cincinnato nuntiatum eſt, eum dictatorem eſſe factum; cuius dictatoris iuſſu magiſter equitum C. Servilius Ahala Sp. Maelium, regnum appetentem, occupatum interemit. a villa in ſenatum arceſſebantur et Curius, et ceteri ſenes; ex quo, qui eos arceſſebant, *viatores* nominati ſunt. num igitur eorum ſenectus miſerabilis fuit, qui ſe agri cultione oblectabant? mea quidem ſententia haud ſcio, an ulla beatior eſſe poſſit; neque ſolum officio, quod hominum generi univerſo cultura agrorum eſt ſalutaris, ſed et delectatione, quam dixi, et ſaturitate copiaque omnium rerum, quae ad victum hominum, ad cultum etiam deorum pertinent; ut, quoniam haec quidam deſiderant, in gratiam iam cum voluptate redeamus. Semper enim boni aſſiduique domini referta cella vinaria, olearia, etiam penaria eſt, villaque tota locuples eſt: abundat porco, haedo, agno, gallina, lacte, caſeo, melle. Iam hortum ipſi agricolae ſuccidiam alteram appellant: tum conditiora facit haec, ſupervacanei etiam operis aucu-
57 pium atque venatio. Quid de pratorum viriditate, aut arborum ordinibus, aut vinearum olivetorumque ſpecie dicam? Brevi praecidam. Agro bene culto nil poteſt eſſe, nec uſu uberius, nec ſpecie ornatius: ad quem fruendum non modo non retardat, verum etiam invitat atque allectat ſenectus. Ubi enim poteſt illa aetas, aut caleſcere vel apricatione melius, vel igni; aut viciſſim umbris aquisve refrigerari ſa-
58 lubrius? Sibi igitur habeant arma, ſibi equos, ſibi haſtas, ſibi clavam; ſibi pilam, ſibi natationes et curſus: nobis ſenibus ex luſionibus multis talos re-

tis, nihil ei tam regale videri, quam ſtudium
olendi, Socrates in eo libro loquitur cum Cri-
, Cyrum minorem, regem Perſarum, prae-
n ingenio atque imperii gloria, cum Lyſander
aemonius, vir ſummae virtutis, veniſſet ad
ardis, eique dona a ſociis attuliſſet; et ceteris
us comem erga Lyſandrum atque humanum
, et ei quendam conſeptum agrum, diligenter
um oſtendiſſe. cum autem admiraretur Lyſan-
proceritates arborum, et directos in quincun-
rdines, et humum ſubactam atque puram, et
atem odorum, qui afflarentur e floribus; tum
lixiſſe, mirari ſe non modo diligentiam, ſed
ſollertiam eius, a quo eſſent illa dimenſa atque
pta; et ei Cyrum reſpondiſſe: Atqui ego omnia
m dimenſus; mei ſunt ordines, mea deſcriptio;
e etiam iſtarum arborum mea manu ſunt ſatae.
Lyſandrum intuentem eius purpuram, et nito-
corporis, ornatumque Perſicum multo auro,

vum accepimus ad centeſimum annum perduxiſſe, cum eſſet acta iam aetate in agris, eosque coleret; cuius inter primum et ſextum conſulatum ſex et quadraginta anni interfuerant. itaque quantum ſpatium aetatis maiores noſtri ad ſenectutis initium eſſe voluerunt, tantus illi curſus honorum fuit. atque eius extrema aetas hoc beatior, quam media, quod auctoritatis plus habebat, laboris vero minus. Apex
61 autem ſenectutis eſt auctoritas. Quanta fuit in L. Caecilio Metello? quanta in Atilio Calatino? in quem illud elogium unicum: PLURIMAE CONSENTIUNT GENTES, POPULI PRIMARIUM FUISSE VIRUM. notum eſt carmen, inciſum in ſepulcro. Iure igitur gravis, cuius de laudibus omnium eſſet fama conſentiens. Quem virum P. Craſſum, nuper pontificem maximum, quem poſtea M. Lepidum eodem ſacerdotio praeditum vidimus? Quid de Paullo, aut Africano loquar? aut, ut iam ante, de Maximo? quorum non in ſententia ſolum, ſed etiam in nutu reſidebat auctoritas. Habet ſenectus, honorata praeſertim, tantam auctoritatem, ut ea pluris ſit, quam omnes ado-
18 leſcentiae voluptates. Sed in omni oratione memen-
62 tote, eam me laudare ſenectutem, quae fundamentis adoleſcentiae conſtituta ſit. ex quo id efficitur, quod ego magno quondam cum aſſenſu omnium dixi: Miſeram eſſe ſenectutem, quae ſe oratione defenderet. non cani, non rugae repente auctoritatem arripere poſſunt; ſed honeſte acta ſuperior aetas fructus ca-
63 pit auctoritatis extremos. Haec enim ipſa ſunt honorabilia, quae videntur levia atque communia, ſalutari, appeti, decedi, aſſurgi, deduci, reduci, con-

i tribuitur aetati, nusquam eſt ſenectus hono-
quin etiam memoriae proditum eſt, cum Athe-
dis, quidam in theatrum grandis natu veniſ-
magno conſeſſu locum ei a ſuis civibus nus-
datum: cum autem ad Lacedaemonios acceſ-
qui legati cum eſſent, in loco certo con-
nt, conſurrexiſſe omnes, et ſenem illum ſeſſum
ſe. Quibus cum a cuncto conſeſſu plauſus eſ-
ltiplex datus, dixiſſe ex iis quendam, Athe-
s ſcire, quae recta eſſent, ſed facere nolle.
in noſtro collegio praeclara; ſed hoc, de quo 64
s, inprimis, quod, ut quisque aetate antece-
a ſententiae principatum tenet: neque ſolum
e antecedentibus, ſed iis etiam, qui cum im-
ſunt, maiores natu augures anteponuntur. Quae
itur voluptates corporis cum auctoritatis prae-
omparandae? quibus qui ſplendide uſi ſunt, ii
videntur fabulam aetatis peregiſſe, nec, tan-
inexercitati hiſtriones, in extremo actu cor-
At ſunt moroſi, et anxii, et iracundi, et 65

ſenſio eſt. quae tamen omnia dulciora fiunt et moribus bonis, et artibus; idque tum in vita, tum in ſcena intelligi poteſt ex iis fratribus, qui in Adelphis ſunt. quanta in altero duritas, in altero comitas! Sic ſe res habet. ut enim non omne vinum, ſic non omnis aetas vetuſtate coaceſcit. ſeveritatem in ſenectute probo, ſed eam (ſicut alia) modicam; acerbitatem nullo modo. avaritia vero ſenilis quid
66 ſibi velit, non intelligo. Poteſt enim quidquam eſſe abſurdius, quam, quo minus viae reſtat, eo plus viatici quaerere?

19 Quarta reſtat cauſa, quae maxime angere atque ſollicitam habere noſtram aetatem videtur, appropinquatio mortis; quae certe a ſenectute non poteſt longe abeſſe. O miſerum ſenem, qui mortem contemnendam eſſe in tam longa aetate non viderit! quae aut plane negligenda eſt, ſi omnino exſtinguit animum; aut etiam optanda, ſi aliquo eum deducit, ubi ſit futurus aeternus. Atqui tertium certe nihil inveniri
67 poteſt. Quid igitur timeam, ſi aut non miſer poſt mortem, aut beatus etiam futurus ſum? quamquam quis eſt tam ſtultus, quamvis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad veſperum eſſe victurum? quin etiam aetas illa multo plures, quam noſtra, mortis caſus habet. facilius in morbos incidunt adoleſcentes; gravius aegrotant; triſtius curantur. itaque pauci veniunt ad ſenectutem: quod ni ita accideret, melius et prudentius viveretur. Mens enim, et ratio, et conſilium, in ſenibus eſt; qui ſi nulli fuiſſent, nullae omnino civitates eſſent. Sed redeo ad mortem impendentem. quod illud eſt crimen ſenectutis, cum il-

ſipienter ſperat. quid enim ſtultius, quam in-
ro certis habere, falſa pro veris? Senex ne
ſperet quidem habet. At eſt eo meliore con-
:, quam adoleſcens, cum id, quod ille ſperat,
ı conſecutus eſt. Ille vult diu vivere; hic diu
Quamquam, o dii boni! quid eſt in hominis 69
.u? da enim ſupremum tempus: exſpectemus
iorum regis aetatem: fuit enim (ut ſcriptum
) Arganthonius quidam Gadibus, qui octogin-
ıavit annos, centum et viginti vixit. Sed mihi
:urnum quidem quidquam videtur, in quo eſt
l extremum. cum enim id advenit, tunc illud,
raeteriit, effluxit: tantum remanet, quod vir-
recte factis conſecutus ſis. horae quidem ce-
et dies, et menſes, et anni; nec praeteritum
s unquam revertitur; nec, quid ſequatur, ſciri
quod cuique temporis ad vivendum datur, eo
eſſe contentus. Neque enim hiſtrioni, ut pla- 70
peragenda eſt fabula, modo, in quocunque
actu probetur: neque ſapienti uſque ad *Plau-*

ros: reliqua tempora demetendis fructibus et perci-
71 piendis accommodata ſunt. Fructus autem ſenectutis
eſt (ut ſaepe dixi) ante partorum bonorum memo-
ria et copia. Omnia vero, quae ſecundum naturam
fiunt, ſunt habenda in bonis. quid eſt autem tam ſe-
cundum naturam, quam ſenibus emori? quod idem
contingit adoleſcentibus, adverſante et repugnante
natura. Itaque adoleſcentes mori ſic mihi videntur,
ut cum aquae multitudine vis flammae opprimitur;
ſenes autem, ſicut ſua ſponte, nulla adhibita vi, con-
ſumtus ignis exſtinguitur. et quaſi poma ex arbori-
bus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur; ſi matura et cocta,
decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſeni-
bus maturitas: quae mihi quidem tam iucunda eſt,
ut, quo propius ad mortem accedam, quaſi terram
videre videar, aliquandoque in portum ex longa na-
vigatione eſſe venturus. Omnium aetatum certus
72 eſt terminus; ſenectutis autem nullus: recteque in
ea vivitur, quoad munus officii exſequi et tueri
poſſis; et tamen mortem contemnere. ex quo fit,
ut animoſior etiam ſenectus ſit, quam adoleſcen-
tia, et fortior. Hoc illud eſt, quod Piſiſtrato tyran-
no a Solone reſponſum eſt; cum illi quaerenti,
Qua tandem ſpe fretus ſibi tam audaciter obſiſte-
ret, reſpondiſſe dicitur, Senectute. Sed vivendi finis
eſt optimus, cum integra mente, ceteriſque ſenſibus,
opus ipſa ſuum eadem, quae coagmentavit, natura
73 diſſolvit. Ut navem, ut aedificium idem deſtruit fa-
cillime, qui conſtruxit; ſic hominem eadem optime,
quae conglutinavit, natura diſſolvit. iam omnis con-
glutinatio recens, aegre; inveterata, facile divelli-

tur. ita fit, ut illud breve vitae reliquum nec avide appetendum ſenibus, nec ſine cauſa deſerendum ſit; vetatque Pythagoras, iniuſſu imperatoris, id eſt, dei, de praeſidio et ſtatione vitae decedere. Solonis quidem ſapientis elogium eſt, quo ſe negat velle ſuam mortem dolore amicorum et lamentis vacare. vult, credo, ſe eſſe carum ſuis. Sed haud ſcio, an melius Ennius:

Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu
Faxit.

Non cenſet lugendam eſſe mortem, quam immortalitas conſequatur. Iam ſenſus moriendi aliquis eſſe poteſt, 74
isque ad exiguum tempus, praeſertim ſeni: poſt mortem quidem ſenſus aut optandus, aut nullus eſt. Sed hoc meditatum ab adoleſcentia debet eſſe, mortem ut negligamus; ſine qua meditatione, tranquillo eſſe animo nemo poteſt. moriendum enim certe eſt; et id incertum, an eo ipſo die. Mortem igitur omnibus 75
horis impendentem timens, qui poterit animo conſiſtere? de qua non ita longa diſputatione opus eſſe videtur, cum recorder, non ſolum L. Brutum, qui in liberanda patria eſt interfectus; non duo Decios, qui ad voluntariam mortem curſum equorum incitaverunt; non M. Atilium, qui ad ſupplicium eſt profectus, ut fidem hoſti datam conſervaret; non duo Scipiones, qui iter Poenis vel corporibus ſuis obſtruere voluerunt; non avum tuum L. Paullum, qui morte luit collegae in Cannenſi ignominia temeritatem; non M. Marcellum, cuius interitum ne crudeliſſimus quidem hoſtis honore ſepulturae carere paſſus eſt: ſed legiones noſtras (quod ſcripſi in Originibus) in eum

ſaepe locum profectas alacri animo et erecto, unde ſe nunquam redituras arbitrarentur. Quod igitur adoleſcentes, et ii quidem non ſolum indocti, ſed etiam
76 ruſtici contemnunt, id docti ſenes extimeſcent? Omnino (ut mihi quidem videtur) ſtudiorum omnium ſatietas, vitae facit ſatietatem. Sunt pueritiae certa ſtudia. num igitur ea deſiderant adoleſcentes? ſunt et ineuntis adoleſcentiae. num ea iam conſtans requirit aetas, quae media dicitur? ſunt etiam huius aetatis. ne ea quidem quaeruntur a ſenectute. ſunt extrema quaedam ſtudia ſenectutis. ergo, ut ſuperiorum aetatum ſtudia occidunt, ſic occidunt etiam ſenectutis. quod cum evenit, ſatietas vitae tempus maturum
21 mortis affert. Equidem non video, cur, quid ipſe
77 ſentiam de morte, non audeam vobis dicere; quod eo melius mihi cernere videor, quo ab ea propius abſum. Ego veſtros patres, P. Scipio, tuque, C. Laeli, viros clariſſimos, mihique amiciſſimos, vivere arbitror; et eam quidem vitam, quae eſt ſola vita nominanda. Nam, dum ſumus in his incluſi compagibus corporis, munere quodam neceſſitatis, et gravi opere perſungimur. eſt enim animus coeleſtis ex altiſſimo domicilio depreſſus, et quaſi demerſus in terram, locum divinae naturae, aeternitatique contrarium. Sed credo, deos immortales ſparſiſſe animos in corpora humana, ut eſſent, qui terras tuerentur, quique coeleſtium ordinem contemplantes, imitarentur eum vitae modo atque conſtantia. nec me ſolum ratio ac diſputatio impulit, ut ita crederem; ſed nobilitas etiam ſummorum philoſophorum, et auctoritas.

iudicabant Pythagoram, Pythagoreoſque, incolas 78
ne noſtros, qui eſſent Italici philoſophi quondam
ninati, nunquam dubitaſſe, quin ex univerſa men-
livina delibatos animos haberemus. demonſtra-
tur mihi praeterea, quae Socrates ſupremo vitae
de immortalitate animorum diſſeruiſſet, is, qui
t omnium ſapientiſſimus oraculo Apollinis iudi-
is. Quid multa? ſic mihi perſuaſi, ſic ſentio, cum
a celeritas animorum ſit, tanta memoria praeteri-
im, futurorumque prudentia, tot artes, tantae
ntiae, tot inventa, non poſſe eam naturam, quae
es contineat, eſſe mortalem: cumque ſemper
etur animus, nec principium motus habeat, quia
ſe moveat; ne finem quidem habiturum eſſe mo-
quia nunquam ſe ipſe ſit relicturus. et, cum ſim-
: animi natura eſſet, neque haberet in ſe quid-
m admiſtum diſpar ſui, atque diſſimile, non poſ-
im dividi: quod ſi non poſſit, non poſſe interi-
magnoque eſſe argumento, homines ſcire plera-
ante, quam nati ſint, quod iam pueri, cum artes
ciles diſcant, ita celeriter res innumerabiles arri-
it, ut eas non tum primum accipere videantur,
reminiſci et recordari. Haec Plato noſter. Apud 22
ophontem autem moriens Cyrus maior, haec di- 79
»Nolite arbitrari, o mihi cariſſimi filii, me, cum
vobis diſceſſero, nuſquam, aut nullum fore. nec
im, dum eram vobiſcum, animum meum vide-
tis; ſed eum eſſe in hoc corpore, ex iis rebus,
as gerebam, intelligebatis. eundem igitur eſſe
ditote, etiam ſi nullum videbitis. Nec vero cla- 80
rum virorum poſt mortem honores permane-

» rent, ſi nihil eorum ipſorum animi efficerent, quo » diutius memoriam ſui teneremus. Mihi quidem » nunquam perſuaderi potuit, animos, dum in cor» poribus eſſent mortalibus, vivere; cum exiſſent » ex iis, emori : nec vero tum animum eſſe in» ſipientem, cum ex inſipienti corpore evaſiſſet; » ſed cum omni admixtione corporis liberatus, pu» rus et integer eſſe coepiſſet, tum eſſe ſapien» tem. Atque etiam, cum hominis natura morte diſ» ſolvitur, ceterarum rerum perſpicuum eſt, quo » quaeque diſcedant : abeunt enim illuc omnia, unde » orta ſunt; animus autem ſolus, nec cum adeſt, nec
81 » cum diſcedit, apparet. Iam vero videtis, nihil eſſe » morti tam ſimile, quam ſomnum. Atqui dormien» tium animi maxime declarant divinitatem ſuam. » multa enim, cum remiſſi et liberi ſunt, futura pro» ſpiciunt. Ex quo intelligitur, quales futuri ſint, cum » ſe plane corporis vinculis relaxaverint. Quare, ſi » haec ita ſunt, ſic me colitote, ut deum. ſin una eſt » interiturus animus cum corpore, vos tamen deos » verentes, qui hanc omnem pulchritudinem tuentur » et regunt, memoriam noſtri pie inviolateque ſerva» bitis. » Cyrus quidem haec moriens. Nos, ſi pla-
23 cet, noſtra videamus. Nemo unquam mihi, Scipio,
82 perſuadebit, aut patrem tuum Paullum, aut duos avos, Paullum et Africanum, aut Africani patrem, aut patruum, aut multos praeſtantes viros, quos enumerare non eſt neceſſe, tanta eſſe conatos, quae ad poſteritatis memoriam pertinerent, niſi animo cernerent, poſteritatem ad ſe pertinere. An cenſes (ut de me ipſo aliquid more ſenum glorier) me tantos labo-

·igens ſe, poſteritatem ſemper ita proſpiciebat,
cum exceſſiſſet e vita, tum denique victurus
quod quidem ni ita ſe haberet, ut animi im-
les eſſent, haud optimi cuiusque animus maxi-
immortalitatem gloriae niteretur. Quid, quod 83
tiſſimus quisque aequiſſimo animo moritur,
imus iniquiſſimo? nonne vobis videtur animus
i plus cernat et longius, videre, ſe ad meliora
iſci; ille autem, cuius obtuſior ſit acies, non
? Equidem efferor ſtudio patres veſtros, quos
et dilexi, videndi: neque vero eos ſolum con-
aveo, quos ipſe cognovi; ſed illos etiam, de
audivi, et legi, et ipſe conſcripſi. Quo qui-
ne proficiſcentem haud ſane quis facile retraxe-
que tanquam Peliam recoxerit. Quod ſi quis
nihi largiatur, ut ex hac aetate repueriſcam, et
nis vagiam, valde recuſem; nec vero velim,
decurſo ſpatio, ad carceres a calce revocari.
enim habet vita commodi? quid non potius la- 84

85 dedit. O praeclarum diem, cum ad illud divinum animorum concilium coetumque proficiſcar, cumque ex hac turba et colluvione diſcedam! proficiſcar enim non ad eos ſolum viros, de quibus ante dixi; ſed etiam ad Catonem meum, quo nemo vir melior natus eſt, nemo pietate praeſtantior: cuius a me corpus crematum eſt; quod contra decuit ab illo meum. animus vero non me deſerens, ſed reſpectans, in ea profecto loca diſceſſit, quo mihi ipſi cernebat eſſe veniendum. quem ego meum caſum fortiter ferre viſus ſum: non quod aequo animo ferrem; ſed me ipſe conſolabar, exiſtimans, non longinquum inter
86 nos digreſſum et diſceſſum fore. His mihi rebus, Scipio (id enim te cum Laelio admirari ſolere dixiſti) levis eſt ſenectus, nec ſolum non moleſta, ſed etiam iucunda. quod ſi in hoc erro, quod animos hominum immortales eſſe credam, lubenter erro; nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo. ſin mortuus (ut quidam minuti philoſophi cenſent) nihil ſentiam; non vereor, ne hunc errorem meum mortui philoſophi irrideant. Quod ſi non ſumus immortales futuri, tamen exſtingui homini ſuo tempore optabile eſt. nam habet natura, ut aliarum omnium rerum, ſic vivendi modum. ſenectus autem, peractio aetatis eſt, tanquam fabulae; cuius defatigationem fugere debemus, praeſertim adiuncta ſatietate. Haec habui, de ſenectute quae dicerem; ad quam utinam perveniatis! ut ea, quae ex me audiſtis, re experti probare poſſitis.

M. TULLII CICERONIS LAELIUS.

M. TULLII ICERONIS LAELIUS

SIVE

AMICITIA DIALOGUS

AD

POMPONIUM ATTICUM.

ARGUMENTUM.

ıter P. Scipionem Africanum & Laelium ſummam usque ıortem amicitiam fuiſſe conſtaret, Ciceroni de amici-cripturo idoneus viſus eſt Laelius, quem induceret de :itia diſputantem, rogatu generi utriusque C. Fannii & Mucii Scaevolae. Docet ergo Laelius, quid ſit amicitia, ıs de cauſis amici quaeſiti ſint, & quibus cauſis ami- contrahatur: deinde inter quos amicitia eſſe poſſit: ſit amicitiae lex, quae officia, & quibus denique mo- perpetuo conſervetur.

UINTUS Mucius augur multa narrare de C. Lae- I
ocero ſuo, memoriter et iucunde ſolebat, nec are, illum in omni ſermone appellare ſapien- Ego autem a patre ita eram deductus ad Scae- n, ſumta virili toga, ut, quoad poſſem, et liceret, s latere nunquam diſcederem. Itaque multa ab udenter diſputata, multa etiam breviter et com-

mode dicta, memoriae mandabam; fierique ſtudebam eius prudentia doctior. Quo mortuo, me ad pontificem Scaevolam contuli; quem unum noſtrae civitatis et ingenio, et iuſtitia praeſtantiſſimum audeo dicere. Sed de hoc alias: nunc redeo ad augu-
2 rem. Cum ſaepe multa, tum memini domi in hemicyclio ſedentem, ut ſolebat, cum et ego eſſem una, et pauci admodum familiares, in eum ſermonem illum incidere, qui tum fere omnibus erat in ore. meminiſti enim profecto, Attice, et eo magis, quod P. Sulpicio utebare multum, (cum is tribunus plebis capitali odio a Q. Pompeio, qui tum erat conſul, diſſideret, quocum coniunctiſſime et amantiſſime vixerat,) quanta hominum eſſet vel admi-
3 ratio, vel querela. Itaque tum Scaevola, cum in eam ipſam mentionem incidiſſet, expoſuit nobis ſermonem Laelii de amicitia, habitum ab illo ſecum, et cum altero genero C. Fannio, M. F. paucis diebus poſt mortem Africani. Eius diſputationis ſententias memoriae mandavi; quas in hoc libro expoſui meo arbitratu. quaſi enim ipſos induxi loquentes, ne *inquam*, et, *inquit*, ſaepius interponeretur; atque ut, tanquam a praeſentibus, coram haberi ſermo vide-
4 retur. Cum enim ſaepe mecum ageres, ut de amicitia ſcriberem aliquid, digna mihi res cum omnium cognitione, tum noſtra familiaritate, viſa eſt. itaque feci non invitus, ut prodeſſem multis tuo rogatu. Sed, ut in Catone Maiore, qui eſt ſcriptus ad te de ſenectute, Catonem iuduxi ſenem diſputantem, quia nulla videbatur aptior perſona, quae de illa aetate loqueretur, quam eius, qui et diutiſſime ſenex fuiſ-

ſet, et in ipſa ſenectute prae ceteris floruiſſet: ſic, cum accepiſſemus a patribus, maxime memorabilem C. Laelii et P. Scipionis familiaritatem fuiſſe, idonea mihi Laelii perſona viſa eſt, quae de amicitia ea ipſa diſſereret, quae diſputata ab eo meminiſſet Scaevola. Genus autem hoc ſermonum, poſitum in hominum veterum auctoritate, et eorum illuſtrium, plus, neſcio quo pacto, videtur habere gravitatis. Itaque ipſe mea legens, ſic afficior interdum, ut Catonem, non me loqui exiſtimem. Sed ut tum ad ſe- 5
nem ſenex de ſenectute, ſic hoc libro ad amicum amiciſſimus de amicitia ſcripſi. Tum eſt Cato locutus, quo erat nemo fere ſenior temporibus illis, nemo prudentior: nunc Laelius, et ſapiens (ſic enim eſt habitus) et amicitiae gloria excellens, de amicitia loquitur. Tu velim animum a me parumper avertas, Laelium loqui ipſum putes. C. Fannius, et Q. Mucius ad ſocerum veniunt poſt mortem Africani: ab his ſermo oritur. reſpondet Laelius: cuius tota diſputatio eſt de amicitia, quam legens tu te ipſe cognoſces.

Fannius. Sunt iſta, Laeli. nec enim melior vir fuit 2
Africano quisquam, nec clarior. Sed exiſtimare de- 6
bes, omnium oculos in te eſſe coniectos: unum te ſapientem et appellant et exiſtimant. tribuebatur hoc modo M. Catoni. ſcimus L. Atilium apud patres noſtros appellatum eſſe ſapientem. ſed uterque alio quodam modo: Atilius, quia prudens eſſe in iure civili putabatur; Cato, quia multarum rerum uſum habebat, multaque eius et in ſenatu, et in foro vel proviſa prudenter, vel acta conſtanter, vel reſponſa

acute, ferebantur. propterea quaſi cognomen iam habebat in ſenectute ſapientis. te autem alio quodam modo, non ſolum natura et moribus, verum etiam ſtudio et doctrina eſſe ſapientem; nec ſicut vulgus, ſed ut eruditi ſolent appellare ſapientem, qualem in tota Graecia meminem. nam qui ſeptem appellantur, eos, qui iſta ſubtilius quaerunt, in nu-
7 mero ſapientium non habent. Athenis unum accepimus, et eum quidem etiam Apollinis oraculo ſapientiſſimum iudicatum. hanc eſſe in te ſapientiam exiſtimant, ut omnia tua in te poſita ducas, humanosque caſus virtute inferiores putes. itaque ex me quaerunt, credo item ex te, Scaevola, quonam pacto mortem Africani feras; eoque magis, quod his proximis Nonis, cum in hortos D. Bruti auguris, commentandi cauſa, ut aſſolet, veniſſemus, tu non aſfuiſti, qui diligentiſſime ſemper illum diem, et illud
8 munus ſolitus eſſes obire. *Scaevola.* Quaerunt quidem, C. Laeli, multi, ut eſt a Fannio dictum: ſed ego id reſpondeo, quod animadverti, te dolorem, quem acceperis cum ſummi viri, tum amiciſſimi morte, ferre moderate; nec potuiſſe non commoveri, nec fuiſſe id humanitatis tuae. quod autem his Nonis in noſtro collegio non affuiſſes, valetudinem cauſam, non moeſtitiam fuiſſe. *Laelius.* Recte tu quidem, Scaevola, et vere. nec enim ab iſto officio, quod ſemper uſurpavi, cum valerem, abduci incommodo meo debui; nec ullo caſu arbitror hoc conſtanti homini poſſe contingere, ut ulla intermiſſio
9 fiat officii. Tu autem, Fanni, qui mihi tantum tribui dicis, quantum ego nec agnoſco, nec poſtulo, facis

amice; ſed, ut mihi videris, non recte iudicas de Ca-
tone. aut enim nemo, quod quidem magis credo,
aut, ſi quisquam, ille ſapiens fuit. Quomodo enim
(ut alia omittam) mortem filii tulit? memineram
Paullum, videram Gallum: ſed hi in pueris; Cato
in perfecto et ſpectato viro. Quamobrem cave Ca-
toni anteponas, ne iſtum quidem ipſum, quem Apol-
lo, ut ais, ſapientiſſimum iudicavit. huius enim
facta, illius dicta laudantur. De me autem (ut iam
cum utroque loquar) ſic habetote. Ego, ſi Scipio- 3
nis deſiderio me moveri negem, quam id recte fa- 10
ciam, viderint ſapientes; ſed certe mentiar. Moveor
enim tali amico orbatus, qualis, ut arbitror, nemo
unquam erit; et, ut confirmare poſſum, nemo certe
fuit. ſed non egeo medicina: me ipſe conſolor, et
maxime illo ſolatio, quod eo errore careo, quo
amicorum deceſſu plerique angi ſolent. nihil enim
mali accidiſſe Scipioni puto. mihi accidit, ſi quid
accidit. ſuis autem incommodis graviter angi, non
amicum, ſed ſe ipſum amantis eſt. Cum illo vero 11
quis neget actum eſſe praeclare? niſi enim, quod
ille minime putabat, immortalitatem optare vellet,
quid non eſt adeptus, quod homini fas eſſet optare?
qui ſummam ſpem civium, quam de eo iam puero
habuerant, continuo adoleſcens incredibili virtute
ſuperavit. qui conſulatum petivit nunquam, factus
eſt conſul bis; primum ante tempus; iterum ſibi,
ſuo tempore, reipublicae, paene ſero: qui, duabus
urbibus everſis, inimiciſſimis huic imperio, non mo-
do praeſentia, verum etiam futura bella delevit.
Quid dicam de moribus facillimis? de pietate in

matrem? liberalitate in ſorores? bonitate in ſuo iuſtitia in omnes? haec nota ſunt vobis: quam aut civitati carus fuerit, moerore funeris indicatum e Quid igitur hunc paucorum annorum acceſſio iuv re potuiſſet? ſenectus enim quamvis non ſit grav ut memini Catonem anno ante quam mortuus eſt, n cum et cum Scipione diſſerere, tamen aufert eam v
12 riditatem, in qua etiamnum erat Scipio. Quamobre vita quidem talis fuit, vel fortuna, vel gloria, nihil poſſet accedere. moriendi autem ſenſum cel ritas abſtulit. quo de genere mortis difficile dictu e quid homines ſuſpicentur, videtis. Hoc tamen ve licet dicere, P. Scipioni, ex multis diebus, quos vita celeberrimos laetiſſimosque viderit, illum die clariſſimum fuiſſe, cum, ſenatu dimiſſo, domum r ductus ad veſperum eſt a patribus conſcriptis, a p puli Romani ſociis et Latinis, pridie quam exceſſit vita; ut ex tam alto dignitatis gradu ad ſuperos v
13 deatur potius, quam ad inferos perveniſſe. Neq enim aſſentior iis, qui haec nuper diſſerere co perunt, cum corporibus ſimul animos interire, a
4 que omnia morte deleri. Plus apud me antiquoru auctoritas valet, vel noſtrorum maiorum, qui mo tuis tam religioſa iura tribuerunt; quod non feciſſe profecto, ſi nihil ad eos pertinere arbitrarentu vel eorum, qui in hac terra fuerunt, magnamq Graeciam (quae nunc quidem deleta eſt, tum fl rebat) inſtitutis et praeceptis ſuis erudierunt: v eius, qui Apollinis oraculo ſapientiſſimus eſt iu catus; qui non tum hoc, tum illud, ut in pleriſqu ſed idem dicebat ſemper, Animos hominum eſſe div

nos; iisque, cum e corpore exceſſiſſent, reditum in coelum patere, optimoque et iuſtiſſimo cuique expeditiſſimum. Quod idem Scipioni videbatur; qui 14
quidem, quaſi praeſagiret, perpaucis ante mortem diebus, cum et Philus, et Manilius adeſſent, et alii plures, tuque etiam, Scaevola, mecum veniſſes, triduum diſſeruit de republica; cuius diſputationis fuit extremum fere de immortalitate animorum; quae ſe in quiete per viſum ex Africano audiſſe dicebat. Id ſi ita eſt, ut optimi cuiusque animus in morte facillime evolet, tanquam e cuſtodia vinculisque corporis; cui cenſemus curſum ad deos faciliorem fuiſſe, quam Scipioni? quocirca, moerere hoc eius eventu, vereor, ne invidi magis, quam amici ſit. Sin autem illa veriora, ut idem interitus ſit animorum et corporum, nec ullus ſenſus maneat; ut nihil boni eſt in morte, ſic certe nihil mali. ſenſu enim amiſſo, fit idem, quaſi natus non eſſet omnino: quem tamen eſſe natum et nos gaudemus, et haec civitas, dum erit, laetabitur. Quam- 15
obrem cum illo quidem (ut ſupra dixi) actum optime eſt; mecum incommodius; quem fuerat aequius, ut prius introieram, ſic prius exire de vita. ſed tamen recordatione noſtrae amicitiae ſic fruor, ut beate vixiſſe videar, quia cum Scipione vixerim; quocum mihi coniuncta cura de re publica, et de privata fuit; quocum et domus, et militia communis; et id, in quo eſt omnis vis amicitiae, voluntatum, ſtudiorum, ſententiarum ſumma conſenſio. Itaque non tam iſta me ſapientiae, quam modo Fannius commemoravit, ſama delectat, falſa praeſertim, quam quod amicitiae noſtrae memoriam ſpero ſempiternam fore. idque

mihi eo magis eſt cordi, quod ex omnibus ſeculis
vix tria, aut quatuor nominantur paria amicorum:
quo in genere ſperare videor, Scipionis et Laelii
16 amicitiam notam poſteritati fore. *Fannius.* Iſtud qui-
dem, Laeli, ita neceſſe eſt: ſed, quoniam amicitiae
mentionem feciſti, et ſumus otioſi, pergratum mihi
feceris, (ſpero item Scaevolae,) ſi, quemadmodum
ſoles, de ceteris rebus, cum ex te quaeruntur, ſic
de amicitia diſputaris, quid ſentias, qualem exiſti-
mes, quae praecepta des. *Scaevola.* Mihi vero per-
gratum erit; atque, id ipſum cum tecum agere co-
narer, Fannius antevertit. quamobrem utrique no-
ſtrum gratum admodum feceris. *Laelius.* Ego vero
17 non gravarer, ſi mihi ipſe confiderem. nam et prae-
clara res eſt, et ſumus, ut dixit Fannius, otioſi. ſed
quis ego ſum? aut quae in me eſt facultas? doctorum
eſt iſta conſuetudo, eaque Graecorum, ut iis po-
natur, de quo diſputent, quamvis ſubito. Magnum
opus eſt, egetque exercitatione non parva. Quamob-
rem quae diſputari de amicitia poſſunt, ab eis cen-
ſeo petatis, qui iſta profitentur. ego vos hortari tan-
tum poſſum, ut amicitiam omnibus rebus huma-
nis anteponatis. nihil eſt enim tam naturae aptum,
tam conveniens ad res vel ſecundas, vel adverſas.
18 Sed hoc primum ſentio, niſi in bonis amicitiam eſſe
non poſſe: neque id ad vivum reſeco, ut illi, qui
haec ſubtilius diſſerunt; fortaſſe vere, ſed ad com-
munem utilitatem parum. negant enim, quemquam
virum bonum eſſe, niſi ſapientem. Sit ita ſane. ſed
eam ſapientiam interpretantur, quam adhuc morta-
lis nemo eſt conſecutus. nos autem ea, quae ſunt in

, vitaque communi, non ea, quae finguntur, aut
ıntur, ſpectare debemus. nunquam ego dicam,
'abricium, M'. Curium, Ti. Coruncanium, quos
entes noſtri maiores iudicabant, ad iſtorum nor-
a fuiſſe ſapientes. Quare ſibi habeant ſapientiae
ıen et invidioſum, et obſcurum; concedantque,
i boni viri fuerint. Ne id quidem facient. nega-
t, id, niſi ſapienti, poſſe concedi. Agamus igitur 19
qui Minerva, ut aiunt. Qui ita ſe gerunt, ita vi-
t, ut eorum probetur fides, integritas, libera-
; nec ſit in illis ulla cupiditas, vel libido, vel
acia; ſintque magna conſtantia, ut ii fuerunt,
lo quos nominavi: hos viros bonos, ut habiti
, ſic etiam appellandos putemus; quia ſequan-
(quantum homines poſſunt) naturam, optimam
: vivendi ducem. ſic enim mihi perſpicere vi-
:, ita natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocie-
quaedam; maior autem, ut quiſque proxime ac-
ːret. itaque cives, potiores, quam peregrini;
ropinqui, quam alieni. cum his enim amicitiam
ra ipſa perperit: ſed ea non ſatis habet firmi-
. namque hoc praeſtat amicitia propinquitati,
l ex propinquitate benevolentia tolli poteſt, ex
citia non poteſt. ſublata enim benevolentia, ami-
e nomen tollitur, propinquitatis manet. Quanta 20
m vis amicitiae ſit, ex hoc intelligi maxime po-
quod ex infinita ſocietate generis humani, quam
ciliavit ipſa natura, ita contracta res eſt, et ad-
a in anguſtum, ut omnis caritas aut inter duos,
nter paucos iungeretur. Eſt autem amicitia nihil 6
l, niſi omnium divinarum humanarumque re-

O 3

rum, cum benevolentia et caritate, ſumma conſenſio: qua quidem haud ſcio, an, excepta ſapientia, nihil quidquam melius homini ſit a diis immortalibus datum. divitias alii praeponunt, bonam alii valetudinem, alii potentiam, alii honores, multi etiam voluptates. beluarum hoc quidem extremum eſt; illa autem ſuperiora, caduca et incerta, poſita non tam in noſtris conſiliis, quam in fortunae temeritate. Qui autem in virtute ſummum bonum ponunt, praeclare illi quidem; ſed haec ipſa virtus amicitiam et gignit, et continet; nec ſine virtute amicitia eſſe
21 ullo pacto poteſt. Iam virtutem ex conſuetudine vitae ſermonisque noſtri interpretemur; nec eam, ut quidam docti, verborum magnificentia metiamur; virosque bonos eos, qui habentur, numeremus, Paullos, Catones, Gallos, Scipiones, Philos. his communis vita contenta eſt. eos autem omittamus, qui omnino nusquam reperiuntur. Tales igitur inter viros amicitia tantas opportunitates habet, quan-
22 tas vix queo dicere. Principio, *cui poteſt eſſe vita vitalis*, ut ait Ennius, qui non in amici mutua benevolentia conquieſcat? Quid dulcius, quam habere, quicum omnia audeas ſic loqui, ut tecum? Quis eſſet tantus fructus in proſperis rebus, niſi haberes, qui illis aeque, ac tu ipſe, gauderet? adverſas vero ferre difficile eſſet ſine eo, qui illas gravius etiam, quam tu, ferret. denique ceterae res, quae expetuntur, opportunae ſunt ſingulae rebus fere ſingulis: divitiae, ut utare; opes, ut colare; honores, ut laudere; voluptates, ut gaudeas; valetudo, ut dolore careas, et muneribus fungare corporis: amicitia res pluri-

nas continet. quoquo te verteris, praeſto eſt: nullo loco excluditur: nunquam intempeſtiva, nunquam moleſta eſt. Itaque non aqua, non igni, ut aiunt, pluribus locis utimur, quam amicitia. neque ego nunc de vulgari, aut de mediocri, (quae tamen ipſa et delectat, et prodeſt,) ſed de vera et perfecta loquor, qualis eorum, qui pauci nominantur, fuit. nam et ſecundas res, ſplendidiores facit amicitia, et adverſas partiens communicansque, leviores. Cumque plu- 7
rimas et maximas commoditates amicitia contineat, 23
tum illa nimirum praeſtat omnibus, quod bona ſpe praelucet in poſterum; nec debilitari animos, aut cadere patitur. Verum etiam amicum qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur ſui. quocirca et abſentes adſunt, et egentes abundant, et imbecilles valent, et, quod difficilius dictu eſt, mortui vivunt: tantus eos honos, memoria, deſiderium proſequitur amicorum. ex quo illorum beata mors videtur; horum vita laudabilis. quod ſi exemeris ex natura rerum benevolentiae coniunctionem; nec domus ulla, nec urbs ſtare poterit; ne agri quidem cultus permanebit. id ſi minus intelligitur, quanta vis amicitiae concordiaeque ſit; ex diſſenſionibus atque diſcordiis percipi poteſt. quae enim domus tam ſtabilis, quae tam firma civitas eſt, quae non odiis atque diſſidiis funditus poſſit everti? ex quo, quantum boni ſit in amicitia, iudicari poteſt. Agrigentinum 24
quidem, doctum quendam virum, carminibus Graecis vaticinatum ferunt, quae in rerum natura totoque mundo conſtarent, quaeque moverentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare diſcordiam. atque hoc

quidem omnes mortales et intelligunt, et re probant. Itaque, ſi quando aliquod officium exſtitit amici in periculis aut adeundis, aut communicandis, quis eſt, qui id non maximis efferat laudibus? qui clamores tota cavea nuper in hoſpitis et amici mei M. Pacuvii nova fabula; cum, ignorante rege, uter eorum eſſet Oreſtes, Pylades Oreſtem ſe eſſe diceret, ut pro illo necaretur; Oreſtes autem, ita ut erat, Oreſtem ſe eſſe perſeveraret? ſtantes plaudebant in re ficta; quid arbitramur in vera fuiſſe facturos? facile indicabat ipſa natura vim ſuam; cum homines, quod facere ipſi non poſſent, id recte fieri in altero iudicarent. Hactenus mihi videor, de amicitia quid ſentirem, potuiſſe dicere. ſi qua praeterea ſunt, (credo autem eſſe multa,) ab iis, ſi videbitur, qui iſta
25 diſputant, quaeritote. *Fann.* Nos autem a te potius: quamquam etiam ab iſtis ſaepe quaeſivi, et audivi, non invitus equidem: ſed aliud quoddam expetimus filum orationis tuae. *Scaev.* Tum magis id diceres, Fanni, ſi nuper in hortis Scipionis, cum eſt de Republica diſputatum, affuiſſes. qualis tum patronus iuſtitiae fuit contra accuratam orationem Phili! *Fann.* Facile id quidem fuit, iuſtitiam iuſtiſſimo viro defendere. *Scaev.* Quid amicitiam? nonne facile ei, qui ob eam ſumma fide, conſtantia, iuſtitia-
8 que ſervatam, maximam gloriam ceperit? *Lael.* Vim
26 hoc quidem eſt afferre. quid enim refert, qua me ratione cogatis? cogitis certe. ſtudiis enim generorum, praeſertim in re bona, cum difficile eſt, tum ne aequum quidem, obſiſtere.

Saepiſſime igitur mihi de amicitia cogitanti, maxi-

me illud conſiderandum videri ſolet, num propter
imbecillitatem atque inopiam deſiderata ſit amicitia;
ut dandis recipiendisque meritis, quod quisque mi-
nus per ſe ipſe poſſet, id acciperet ab alio, viciſſim-
que redderet: an eſſet hoc quidem proprium amici-
tiae; ſed antiquior, et pulchrior, et magis a natura
ipſa profecta alia cauſa. amor enim (ex quo amicitia
nominata) princeps eſt ad benevolentiam coniungen-
dam. nam utilitates quidem etiam ab iis percipiuntur
ſaepe, qui ſimulatione amicitiae coluntur et obſer-
vantur cauſa temporis. In amicitia autem nihil fic-
tum, nihil ſimulatum; et, quidquid in ea eſt, id eſt
verum et voluntarium. Quapropter a natura mihi vi- 27
detur potius, quam ab indigentia, orta amicitia, et
applicatione magis animi cum quodam ſenſu aman-
di, quam cogitatione, quantum illa res utilitatis eſſet
habitura. Quod quidem quale ſit, etiam in beſtiis qui-
busdam animadverti poteſt; quae ex ſe natos ita
amant ad quoddam tempus, et ab eis ita amantur, ut
facile earum ſenſus appareat. quod in homine multo
eſt evidentius. Primum ex ea caritate, quae eſt inter
natos et parentes; quae dirimi, niſi deteſtabili ſcele-
re, non poteſt. Deinde, cum ſimilis ſenſus exſtitit
amoris, ſi aliquem nacti ſumus, cuius cum moribus
et natura congruamus, quod in eo quaſi lumen ali-
quod probitatis et virtutis perſpicere videamur. Ni- 28
hil eſt enim amabilius virtute; nihil, quod magis alli-
ciat ad diligendum; quippe cum propter virtutem
et probitatem eos etiam, quos nunquam vidimus,
quodam modo diligamus. Quis eſt, qui C. Fabricii,
M'. Curii non cum caritate aliqua et benevolentia me-

moriam uſurpet, quos nunquam viderit? quis autem eſt, qui Tarquinium Superbum, qui Sp. Caſſium, Sp. Maelium non oderit? Cum duobus ducibus de imperio in Italia decertatum eſt, Pyrrho et Hannibale. ab altero, propter probitatem eius, non nimis alienos animos habemus; alterum propter crudelitatem ſemper
9 haec civitas oderit. Quod ſi tanta vis probitatis eſt,
29 ut eam vel in eis, quos nunquam vidimus, vel, quod maius eſt, in hoſte etiam diligamus; quid mirum, ſi animi hominum moveantur, cum eorum, quibuſcum uſu coniuncti eſſe poſſunt, virtutem et bonitatem perſpicere videantur? Quamquam confirmatur amor et beneficio accepto, et ſtudio perſpecto, et conſuetudine adiuncta; quibus rebus ad illum primum motum animi et amoris adhibitis, admirabilis quaedam exardeſcit benevolentiae magnitudo: quam ſi qui putant ab imbecillitate proficiſci, ut ſit, per quem quisque aſſequatur, quod deſideret; humilem ſane relinquunt, et minime generoſum, ut ita dicam, ortum amicitiae, quam ex inopia atque indigentia natam volunt. quod ſi ita eſſet; ut quisque minimum in ſe eſſe arbitraretur, ita ad amicitiam eſſet aptiſſimus. quod longe ſe-
30 cus eſt. Ut enim quisque ſibi plurimum confidit, et ut quisque maxime virtute et ſapientia ſic munitus eſt, ut nullo egeat, ſuaque omnia in ſe ipſo poſita iudicet; ita in amicitiis expetendis colendisque maxime excellit. Quid enim Africanus indigens mei? minime hercle: ac ne ego quidem illius: ſed ego admiratione quadam virtutis eius, ille viciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit: auxit benevolentiam conſuetudo. Sed quam-

m utilitates multae et magnae conſecutae ſunt, non
t tamen ab earum ſpe cauſae diligendi profectae.
enim benefici liberalesque ſumus, non ut exiga- 31
s gratiam, (neque enim beneficium foeneramur,)
natura propenſi ad liberalitatem ſumus; ſic amici-
n non ſpe mercedis adducti, ſed quod omnis eius
ctus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus. At 32
qui pecudum ritu ad voluptatem omnia referunt,
ge diſſentiunt. nec mirum. nihil enim altum, nihil
gnificum ac divinum ſuſpicere poſſunt, qui ſuas
nes cogitationes abiecerunt in rem tam humilem,
que contemtam. quamobrem hos quidem ab hoc
none removeamus; ipſi autem intelligamus, na-
a gigni ſenſum diligendi, et benevolentiae carita-
, facta ſignificatione probitatis. quam qui appeti-
unt, applicant ſeſe et propius admovent, ut et uſu
s, quem diligere coeperunt, fruantur, et moribus;
que pares in amore, et aequales; propenſiores
: ad bene merendum, quam ad repoſcendum; at-
: haec inter eos ſit honeſta certatio. Sic et utilitates
amicitia maximae capientur; et erit eius ortus a
ura, quam ab imbecillitate, et gravior, et verior.
n ſi utilitas amicitias conglutinaret, eadem com-
tata diſſolveret. ſed quia natura mutari non poteſt,
irco verae amicitiae ſempiternae ſunt. Ortum qui-
n amicitiae videtis, niſi quid ad haec forte vultis.
in. Tu vero perge, Laeli. pro hoc enim, qui mi-
eſt natu, meo iure reſpondeo. *Scaev.* Recte tu 33
dem. quamobrem audiamus.

Lael. Audite ergo, optimi viri, ea, quae ſaepiſſi- 10
inter me et Scipionem de amicitia diſſerebantur.

quamquam ille quidem nihil difficilius eſſe dicebat; quam amicitiam uſque ad extremum vitae permanere. nam, vel ut non idem expediret utrique, incidere ſaepe; vel ut de republica non idem ſentirent: mutari etiam mores hominum ſaepe dicebat, alias adverſis rebus, alias aetate ingraveſcente. atque earum rerum exemplum ex ſimilitudine capiebat ineuntis aetatis, quod ſummi puerorum amores ſaepe una cum prae-
34 texta ponerentur. Sin autem ad adoleſcentiam perduxiſſent; dirimi tamen interdum contentione, vel uxoriae conditionis, vel commodi alicuius, quod idem adipiſci uterque non poſſet. quod ſi qui longius in amicitia provecti eſſent, tamen ſaepe labefactari, ſi in honoris contentionem incidiſſent: peſtem enim maiorem eſſe nullam amicitiis, quam in plerisque pecuniae cupiditatem; in optimis quibusque honoris certamen, et gloriae; ex quo inimicitias maxi-
35 mas ſaepe inter amiciſſimos exſtitiſſe. Magna etiam diſſidia, et plerumque iuſta naſci, cum aliquid ab amicis, quod rectum non eſſet, poſtularetur; ut aut libidinis miniſtri, aut adiutores eſſent ad iniuriam. quod qui recuſarent, quamvis honeſte id facerent, ius tamen amicitiae deſerere arguerentur ab iis, quibus obſequi nollent: illos autem, qui quidvis ab amico auderent poſtulare, poſtulatione ipſa profiteri, omnia ſe amici cauſa eſſe facturos. eorum querela inveteratas non modo familiaritates exſtingui ſolere, ſed etiam odia gigni ſempiterna. Haec ita multa, quaſi fata, impendere amicitiis, ut omnia ſubterfugere non modo ſapientiae, ſed etiam felicitatis diceret ſibi videri.

Ɔuamobrem id primum videamus, ſi placet, qua- 11
s amor in amicitia progredi debeat. num, ſi Co- 36
anus habuit amicos, ferre contra patriam arma
:um Coriolano debuere? num Viſcellinum amici
ıum appetentem, num Sp. Maelium debuerunt iu-
:? Ti. quidem Gracchum rempublicam vexan- 37
, a Q. Tuberone, aequalibusque amicis derelic-
videbamus. At C. Bloſſius, Cumanus, hoſpes fa-
ae veſtrae, Scaevola, cum ad me, qui aderam
nati et Rupilio conſulibus in conſilio, deprecatum
iſſet, hanc, ut ſibi ignoſcerem, cauſam afferebat,
d tanti Ti. Gracchum feciſſet, ut, quidquid ille
et, ſibi faciendum putaret. Tum ego, Etiamne,
in Capitolium faces ferre vellet? *Nunquam*, in-
, *voluiſſet id quidem.* Sed, ſi voluiſſet? *Paruiſſem.*
:tis, quam nefaria vox. et hercle ita fecit, vel
etiam, quam dixit. non enim paruit ille Ti. Grac-
temeritati, ſed praefuit; nec ſe comitem illius fu-
s, ſed ducem praebuit. itaque hac amentia, quae-
ae nova perterritus, in Aſiam profugit, ad hoſtes
ɔntulit, poenas reipublicae graves iuſtasque per-
it. Nulla eſt igitur excuſatio peccati, ſi amici
ſa peccaveris. nam, cum conciliatrix amicitiae
ıtis opinio fuerit, difficile eſt amicitiam manere,
virtute defeceris. Quod ſi rectum ſtatuerimus, 38
concedere amicis, quidquid velint, vel impetrare
is, quidquid velimus, perfecta quidem ſapientia
ıs, ſi nihil habeat res vitii; ſed loquimur de iis
cis, qui ante oculos ſunt, quos videmus, aut de
ɔus memoriam accepimus, aut quos novit vita
ımunis. ex hoc numero nobis exempla ſumenda

ſunt; et eorum quidem maxime, qui ad ſapie
39 proxime accedunt. Videmus Papum Aemilium (
cino familiarem fuiſſe; (ſic a patribus accepin
bis una conſules, et collegas in cenſura; tum e
iis, et inter ſe, coniunctiſſimos fuiſſe M'. Curi
Ti. Coruncanium, memoriae proditum eſt. igi
ſuſpicari quidem poſſumus, quemquam horu
amico quippiam contendiſſe, quod contra fi
contra iusiurandum, contra rempublicam eſſet.
hoc quidem in talibus viris quid attinet dice
contendiſſet, impetraturum non fuiſſe? cu
ſanctiſſimi viri fuerint; aeque autem nefas ſit
aliquid et facere rogatum, et rogare. At ver
Gracchum ſequebantur C. Carbo, C. Cato, et
me tunc quidem Caius frater, nunc idem acerr
12 Haec igitur lex in amicitia ſanciatur, ut neque
40 mus res turpes, nec faciamus rogati. turpis enii
cuſatio eſt, et minime accipienda, cum in ceteri
catis, tum ſi quis contra rempublicam ſe amici
feciſſe fateatur. Etenim eo loco, Fanni et Scae
locati ſumus, ut nos longe proſpicere oporteat
ros caſus reipublicae. Deflexit enim iam aliqu
lum de ſpatio curriculoque conſuetudo maiorum
Gracchus regnum occupare conatus eſt, vel reg
is quidem paucos menſes. Num quid ſimile po
41 Romanus audierat, aut viderat. Hunc etiam
mortem ſecuti amici et propinqui, quid in P. Sc
nem effecerint, ſine lacrymis non queo dicere.
Carbonem quoquo modo potuimus, propter re
tem poenam Ti. Gracchi, ſuſtinuimus. De C. C
chi autem tribunatu, quid exſpectem, non libet a

ɔit deinde res; quae proclivius ad perniciem,
ıel coepit, labitur. Videtis in tabella iam an-
a ſit facta labes, primo Gabinia lege, biennio
oſt, Caſſia. Videre iam videor populum a ſe-
iunctum, multitudinisque arbitrio res maxi-
. Plures enim diſcent, quemadmodum haec
ıam quemadmodum his reſiſtatur. Quorſum 42
uia ſine ſociis nemo quidquam tale conatur.
endum eſt igitur bonis, ut, ſi in eiusmodi
s ignari caſu aliquo inciderint, ne exiſti-
a ſe alligatos, ut ab amicis, magna aliqua re in
licam peccantibus non diſcedant: improbis
ɔoena ſtatuenda eſt; nec vero minor iis, qui
erunt alterum, quam iis, qui ipſi fuerint im-
duces. Quis clarior in Graecia Themiſtocle?
entior? qui cum imperator bello Perſico ſer-
Graeciam liberaſſet, propterque invidiam in
miſſus eſſet, ingratae patriae iniuriam non
ıam ferre debuit. fecit idem, quod XX annis
ıd nos fecerat Coriolanus. His adiutor contra
inventus eſt nemo. itaque mortem ſibi uter-
ıſcivit. Quare talis improborum conſenſio 43
ɔdo excuſatione amicitiae tegenda non eſt,
us omni ſupplicio vindicanda; ut ne quis ſibi
ım putet, amicum, vel bellum patriae infe-
ſequi. quod quidem, ut res coepit ire, haud
aliquando futurum ſit. Mihi autem non mi-
rae eſt, qualis respublica poſt mortem meam
it, quam qualis hodie ſit. Haec igitur prima 13
:itiae ſanciatur, ut ab amicis honeſta petamus, 44
ım cauſa honeſta faciamus: ne exſpectemus

quidem, dum rogemur: ſtudium ſemper adſit, cunctatio abſit: conſilium vero dare gaudeamus libere: plurimum in amicitia amicorum bene ſuadentium valeat auctoritas: eaque et adhibeatur ad monendum non modo aperte, ſed etiam acriter, ſi res poſtulabit; et adhibitae pareatur.

45 Nam quibusdam, quos audio ſapientes habitos in Graecia, placuiſſe opinor mirabilia quaedam. ſed nihil eſt, quod illi non perſequantur argutiis: partim fugiendas eſſe nimias amicitias, ne neceſſe ſit unum ſollicitum eſſe pro pluribus: ſatis ſuperque eſſe ſuarum cuique rerum: alienis nimis implicari moleſtum eſſe: commodiſſimum eſſe, quam laxiſſimas habenas habere amicitiae; quas vel adducas, cum velis, vel remittas. caput enim eſſe ad beate vivendum, ſecuritatem; qua frui non poſſit animus, 46 ſi tanquam parturiat unus pro pluribus. Alios autem dicere aiunt multo etiam inhumanius, (quem locum breviter perſtrinxi paulo ante,) praeſidii adiumentique cauſa, non benevolentiae, neque caritatis, amicitias eſſe expetendas. itaque ut quisque minimum firmitatis habeat minimumque virium, ita amicitias appetere maxime. ex eo fieri, ut mulierculae magis amicitiarum praeſidia quaerant, quam viri; et inopes, quam opulenti; et calamitoſi, quam ii, qui 47 putentur beati. O praeclaram ſapientiam! Solem enim e mundo tollere videntur, qui amicitiam e vita tollunt; qua a diis immortalibus nihil melius habemus, nihil iucundius. quae eſt enim iſta ſecuritas? ſpecie quidem, blanda, ſed reapſe multis locis repudianda. Neque enim eſt conſentaneum, ullam ho-

ı actionemve, ne ſollicitus ſis, aut non
aut ſuſceptam deponere. Quod ſi curam
irtus fugienda eſt; quae neceſſe eſt, cum
ı res ſibi contrarias aſpernetur atque ode-
nitas malitiam, temperantia libidinem,
ortitudo. Itaque videas rebus iniuſtis iuſtos
lere, imbecillibus fortes, flagitioſis mode-
hoc proprium eſt animi bene conſtituti, et
s rebus, et dolere contrariis. Quamobrem 48
ſapientem animi dolor; (qui profecto ca-
eius animo exſtirpatam humanitatem ar-
) quae cauſa eſt, cur amicitiam funditus
vita, ne aliquas propter eam ſuſcipiamus
Quid enim intereſt, motu animi ſublato,
nter hominem et pecudem, ſed inter ho-
ſaxum, aut truncum, aut quidvis gene-
ı? neque enim ſunt iſti audiendi, qui vir-
am, et quaſi ferream eſſe volunt; quae
t cum multis in rebus, tum in amicitia,
ue tractabilis; ut et bonis amici quaſi
ur, et incommodis contrahantur. Quam-
gor iſte, qui pro amico ſaepe capiendus
tantum valet, ut tollat e vita amicitiam;
quam ut virtutes, quia nonnullas curas
as afferunt, repudientur. Cum autem con- 14
citiam, (ut ſupra dixi,) ſi qua ſignificatio
uceat, ad quam ſe ſimilis animus appli-
ungat; id cum contingit, amor exoriatur
:. Quid enim tam abſurdum, quam delecta- 49
inanibus rebus, ut honore, ut gloria, ut
ut veſtitu cultuque corporis; animo autem

virtute praedito, eo, qui vel amare, vel (ut ita dicam) redamare poſſit, non admodum delectari? Nihil eſt enim remuneratione benevolentiae, nihil vi-
50 ciſſitudine ſtudiorum officiorumque iucundius. Quod ſi etiam illud addimus, quod recte addi poteſt, nihil eſſe, quod ad ſe rem ullam tam alliciat, et tam attrahat, quam ad amicitiam ſimilitudo; concedetur profecto verum eſſe, ut bonos boni diligant, adſciſcantque ſibi, quaſi propinquitate coniunctos atque natura. Nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius, quam natura. Quamobrem hoc quidem, Fanni et Scaevola, conſtat, (ut opinor,) bonis inter bonos quaſi neceſſariam benevolentiam eſſe; qui eſt amicitiae fons a natura conſtitutus. Sed eadem bonitas etiam ad multitudinem pertinet. non eſt enim inhumana virtus, neque immunis, neque ſuperba; quae etiam populos univerſos tueri, eisque optime conſulere ſoleat: quod non faceret profecto, ſi a
51 caritate vulgi abhorreret. Atque etiam mihi quidem videntur, qui utilitatis cauſa fingunt amicitias, amabiliſſimum nodum amicitiae tollere. non enim tam utilitas parta per amicum, quam amici amor ipſe delectat; tumque illud fit, quod ab amico eſt profectum, iucundum, ſi cum ſtudio eſt profectum: tantumque abeſt, ut amicitiae propter indigentiam colantur, ut ii, qui opibus et copiis, maximeque virtute praediti, (in qua plurimum eſt praeſidii,) minime alterius indigeant, liberaliſſimi ſint, et beneficentiſſimi. Atque haud ſcio, an ne opus ſit quidem, nihil unquam omnino deeſſe amicis. Ubi enim ſtudia noſtra viguiſſent, ſi nunquam conſilio, nunquam

ſtra nec domi, nec militiae Scipio eguiſſet? ır utilitatem amicitia, ſed utilitas amicitiam ı eſt. Non ergo erunt homines deliciis diffıudiendi, ſi quando de amicitia, quam nec 52 ratione habent cognitam, diſputabunt. Nam pro deum fidem, atque hominum! qui veque diligat quemquam, nec ipſe ab ullo dicircumfluere omnibus copiis, atque in omum abundantia vivere? haec enim eſt tyranita; in qua nimirum nulla fides, nulla caılla ſtabilis benevolentiae poteſt eſſe fiduıia ſemper ſuſpecta, atque ſollicita: nullus ıicitiae. Quis enim aut eum diligat, quem 53 aut eum, a quo ſe metui putat? Coluntur nulatione duntaxat ad tempus. quod ſi fort plerumque) ceciderint; tum intelligitur, erint inopes amicorum. quod Tarquinium ːrunt, exſulantem ſe intellexiſſe, quos fios habuiſſet, quos infidos, cum iam neutris referre poſſet. quamquam miror, illa ſuimportunitate ſi quemquam habere potuit. t huius, quem dixi, mores, veros amicos 54 on potuere; ſic multorum opes praepotenıludunt amicitias fideles. Non enim ſolum una caeca eſt, ſed eos etiam plerumque effis, quos complexa eſt. Itaque efferuntur illi dio et contumacia; neque quidquam inſirtunato intolerabilius fieri poteſt. Atque hoc videre licet, eos, qui antea commodis fueribus, imperio, poteſtate, proſperis rebus i, ſpernique ab iis veteres amicitias, indul-

55 geri novis. Quid autem ſtultius, quam, cum pluri
mum copiis, facultatibus, opibus poſſint, cetera pa
rare, quae parantur pecunia, equos, famulos, veſte
egregiam, vaſa pretioſa; amicos non parare, opti
mam et pulcherrimam vitae, ut ita dicam, ſupel
lectilem? etenim cetera cum parant, cui parent, ne
ciunt, nec cuius cauſa laborent. eius enim eſt iſto
rum quodque, qui vincit viribus: amicitiarum ſu
cuique permanet ſtabilis et certa poſſeſſio; ut, etiam
ſi illa maneant, quae ſunt quaſi dona fortunae, tame
vita inculta et deſerta ab amicis non poſſit eſſe iu
cunda. Sed haec hactenus.
16 Conſtituendi autem ſunt, qui ſint in amicitia fines
56 et quaſi termini diligendi; de quibus tres video ſen
tentias ferri, quarum nullam probo: unam, ut eo
dem modo erga amicum affecti ſimus, quo erga nos
metipſos: alteram, ut noſtra in amicos benevolen
tia, illorum erga nos benevolentiae pariter aequali
terque reſpondeat: tertiam, ut, quanti quisque ſe
57 ipſe facit, tanti fiat ab amicis. Harum trium ſenten
tiarum nulli prorſus aſſentior. nec enim illa prima
vera eſt, ut, quemadmodum in ſe quisque, ſic in
amicum ſit animatus. Quam multa enim, quae no
ſtra cauſa nunquam faceremus, facimus cauſa ami
corum? precari ab indigno, ſupplicare; tum acer
bius in aliquem invehi, inſectarique vehementius;
quae in noſtris rebus non ſatis honeſte, in amicorum
fiunt honeſtiſſime: multae quoque res ſunt, in quibus
de ſuis commodis viri boni multa detrahunt, detra
hique patiuntur, ut iis amici potius, quam ipſi, fruan
58 tur. Altera ſententia eſt, quae definit amicitiam pa

officiis ac voluntatibus. hoc quidem eſt nimis
ie et exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut
it ratio acceptorum et datorum. Ditior mihi
fluentior videtur eſſe vera amicitia; nec ob-
ire reſtricte, ne plus reddat, quam acceperit.
e enim verendum eſt, ne quid excidat, aut
uid in terram defluat, aut ne plus aequo quid
nicitiam congeratur. Tertius vero ille finis de- 59
mus, ut, quanti quisque ſe ipſe faciat, tanti
ib amicis. ſaepe enim in quibusdam aut ani-
abiectior eſt, aut ſpes amplificandae fortunae
ior. non eſt igitur amici, talem eſſe in eum,
is ille in ſe eſt; ſed potius eniti et efficere, ut
i iacentem animum excitet, inducatque in ſpem
tationemque meliorem. Alius igitur finis verae
itiae conſtituendus eſt, ſi prius, quid maxime
ehendere Scipio ſolitus ſit, edixero. Negabat ul-
vocem inimiciorem amicitiae potuiſſe reperiri,
n eius, qui dixiſſet, ita amare oportere, ut ſi
iando eſſet oſurus. nec vero ſe adduci poſſe, ut
, quemadmodum putaretur, a Biante eſſe dictum
eret, qui ſapiens habitus eſſet unus e ſeptem;
impuri cuiusdam, aut ambitioſi, aut omnia ad
i potentiam revocantis eſſe ſententiam. Quonam
i modo quisquam amicus eſſe poterit, cui ſe pu-
: inimicum eſſe poſſe? quin etiam neceſſe erit
ere et optare, ut quam ſaepiſſime peccet amicus,
plures det ſibi tanquam anſas ad reprehenden-
: rurſum autem recte factis commodisque ami-
um neceſſe erit angi, dolere, invidere. Quare 60
quidem praeceptum, cuiuscunque eſt, ad tol-

lendam amicitiam valet. Illud potius praecipie
ſuit, ut eam diligentiam adhiberemus in an
comparandis, ut ne quando amare inciperemu
quem aliquando odiſſe poſſemus. quin etiam
nus felices in deligendo fuiſſemus, ferendum i
pio potius, quam inimicitiarum tempus cogita
17 putabat. His igitur finibus utendum arbitr
61 cum emendati mores amicorum ſint, tum ſit
eos omnium rerum, conſiliorum, voluntatum
ulla exceptione communitas: ut, etiam ſi qua
na acciderit, ut minus iuſtae amicorum vol
adiuvandae ſint, in quibus eorum aut caput a
aut fama, declinandum ſit de via, modo ne ſ
turpitudo ſequatur. eſt enim quatenus amicitia
venia poſſit. nec vero negligenda eſt fama; ne
diocre telum ad res gerendas exiſtimare opor
nevolentiam civium; quam blanditiis et affe
colligere turpe eſt. virtus, quam ſequitur c
minime repudianda eſt.

62 Sed ſaepe (etenim redeo ad Scipionem,
omnis ſermo erat de amicitia) querebatur, qu
nibus in rebus homines diligentiores eſſent;
pras et oves quot quisque haberet, dicere p
amicos quot haberet, non poſſet dicere: et i
quidem parandis adhibere curam, in amicis e
dis negligentes eſſe: nec habere quaſi ſigna qua
et notas, quibus eos, qui ad amicitiam eſſent i
iudicarent. Sunt igitur firmi, et ſtabiles, et con
eligendi; cuius generis eſt magna penuria; et iu
difficile eſt ſane, niſi expertum. experiendum
eſt in ipſa amicitia. ita praecurrit amicitia iud

experiendi poteſtatem. Eſt igitur pruden- 63
nere, ut currum, ſic impetum benevolen-
o utamur quaſi equis tentatis, ſic amicitiis,
rte periclitatis moribus amicorum. Quidam
arva pecunia perſpiciuntur, quam ſint leves:
quos parva movere non potuit, cognoſcun-
agna. ſin vero erunt aliqui reperti, qui pe-
praeferre amicitiae, ſordidum exiſtiment;
inveniemus, qui honores, magiſtratus,
poteſtates, opes amicitiae non anteponant?
ex altera parte propoſita haec ſint, ex al-
amicitiae, non multo illa malint? imbe-
n natura eſt ad contemnendam potentiam;
iam ſi neglecta amicitia conſecuti ſunt, ob-
iri arbitrantur, quia non ſine magna cau-
glecta amicitia. Itaque verae amicitiae dif- 64
reperiuntur in iis, qui in honoribus reque
verſantur. Ubi enim iſtum invenias, qui
amici anteponat ſuo? Quid? haec ut
, quam graves, quam difficiles pleriſque vi-
alamitatum ſocietates? ad quas non eſt facile
, qui deſcendat. Quamquam Ennius recte:
cus certus in re incerta cernitur:
aec duo levitatis et infirmitatis pleroſque
int; aut ſi in bonis rebus contemnunt, aut in
ſerunt. Qui igitur utraque in re gravem, 18
em, ſtabilem ſe in amicitia praeſtiterit, hunc
ne raro hominum genere iudicare debemus,
divino.
amentum autem ſtabilitatis conſtantiaeque 65
am in amicitia quaerimus, fides eſt. nihil

enim ſtabile eſt, quod infidum eſt. Simplicem prae-
terea, et communem, et conſentientem, qui rebus
iisdem moveatur, eligi par eſt: quae omnia perti-
nent ad fidelitatem. neque enim fidum poteſt eſſe
multiplex ingenium, et tortuoſum. Neque vero,
qui non iisdem rebus movetur, et natura conſentit,
aut fidus, aut ſtabilis poteſt eſſe. Addendum eodem
eſt, ut ne criminibus aut inferendis delectetur, aut
credat oblatis; quae omnia pertinent ad eam, quam
iamdudum tracto, conſtantiam. Ita fit verum illud,
quod initio dixi, amicitiam, niſi inter bonos, eſſe
non poſſe. eſt enim boni viri, (quem eundem ſa-
pientem licet dicere,) haec duo tenere in amicitia:
primum, ne quid fictum ſit, neve ſimulatum: aperte
enim vel odiſſe, magis ingenui eſt, quam fronte oc-
cultare ſententiam. deinde, non ſolum ab aliquo
allatas criminationes repellere, ſed ne ipſum quidem
eſſe ſuſpicioſum, ſemper aliquid exiſtimantem ab
66 amico eſſe violatum. Accedat huc ſuavitas quaedam
oportet ſermonum atque morum, haudquaquam me-
diocre condimentum amicitiae. Triſtitia autem, et
in omni re ſeveritas, habet illa quidem gravitatem;
ſed amicitia remiſſior eſſe debet, et liberior, et dul-
cior, et ad omnem comitatem facilitatemque pro-
19 clivior. Exſiſtit autem hoc loco quaedam quaeſtio
67 ſubdifficilis, num quando amici novi, digni amici-
tia, veteribus ſint anteponendi, ut equis vetulis te-
neros anteponere ſolemus. Indigna homine dubita-
tio. non enim amicitiarum eſſe debent, ſicut alia-
rum rerum, ſatietates. Veterrima quaeque (ut ea
vina, quae vetuſtatem ferunt) eſſe debent ſuaviſſi-

rumque illud eſt, quod dicitur, multos mo-
is ſimul edendos eſſe, ut amicitiae munus
n ſit. Novitates autem, ſi ſpem afferunt, ut, 68
ı in herbis non fallacibus, fructus appareat,
t illae quidem repudiandae; vetuſtas tamen
ɔ conſervanda eſt. maxima eſt enim vis ve-
et conſuetudinis. atqui in ipſo equo, cuius mo-
tionem feci, ſi nulla res impediat, nemo eſt,
ı eo, quo conſuevit, libentius utatur, quam
ːo●t novo: nec modo in hoc, quod eſt ani-
d in iis etiam, quae ſunt inanimata, conſue-
ılet; cum locis etiam ipſis montuoſis delec-
et ſilveſtribus, in quibus diutius commorati
Sed maximum eſt in amicitia, ſuperiorem 69
eſſe inferiori. ſaepe enim excellentiae quae-
ːt: qualis erat Scipionis in noſtro, ut ita di-
rege. Nunquam ſe ille Philo, nunquam Rupi-
ıquam Mummio antepoſuit, nunquam infe-
rdinis amicis. Q. vero Maximum fratrem,
m virum, omnino ſibi nequaquam parem,
; anteibat aetate, tanquam ſuperiorem cole-
osque omnes per ſe eſſe ampliores volebat.
aciendum imitandumque eſt omnibus: ut, ſi 70
raeſtantiam virtutis, ingenii, fortunae conſe-
ıt, impertiant eam ſuis, communicentque cum
is: ut, ſi parentibus nati ſint humilibus, ſi
juos habeant imbecilliores vel animo, vel
, eorum augeant opes, eisque honori ſint
itati; ut in fabulis, qui aliquamdiu propter
ionem ſtirpis et generis in famulatu fue-
ım cogniti ſunt, et aut deorum, aut regum

filii inventi, retinent tamen caritatem in paſtores, quos patres multos annos eſſe duxerunt. Quod quidem eſt multo profecto magis in veris patribus certisque faciendum. Fructus enim ingenii et virtutis, omnisque praeſtantiae, tum maximus capitur, cum in proximum quemque confertur. Ut igitur
71 ii, qui ſunt in amicitiae coniunctionisque neceſſitudine ſuperiores, exaequare ſe cum inferioribus debent; ſic inferiores non dolere, ſe a ſuis amicis aut ingenio, aut fortuna, aut dignitate ſuperari: quorum plerique aut queruntur ſemper aliquid, aut etiam exprobrant; eoque magis, ſi habere ſe putant, quod officioſe, et amice, et cum labore aliquo ſuo factum queant dicere. Odioſum ſane genus hominum, officia exprobrantium; quae meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare, qui contulit.
72 Quamobrem ut ii, qui ſuperiores ſunt, ſummittere ſe debent in amicitia; ſic quodam modo inferiores extollere. ſunt enim quidam, qui moleſtas amicitias faciunt, cum ipſi ſe contemni putant; quod non fere contingit, niſi iis, qui etiam contemnendos ſe arbitrantur; qui hac opinione non modo verbis,
73 ſed etiam opere levandi ſunt. Tantum autem cuique tribuendum, primum, quantum ipſe efficere poſſis; deinde etiam, quantum ille, quem diligas atque adiuves, ſuſtinere. non enim tu poſſis, quantumvis excellas, omnes tuos ad honores ampliſſimos perducere; ut Scipio P. Rutilium potuit conſulem efficere, fratrem eius Lucium non potuit. quod ſi etiam poſſis quidvis deferre ad alterum, videndum eſt tamen, quid ille poſſit ſuſtinere. Omnino amicitiae,
74

corroboratis iam confirmatiſque et ingeniis, et aetatibus, iudicandae ſunt; nec, ſi qui ineunte aetate venandi, aut pilae ſtudioſi fuerint, eos habere neceſſarios oportet, quos tum eodem ſtudio praeditos dilexerunt. iſto enim modo nutrices et paedagogi iure vetuſtatis plurimum benevolentiae poſtulabunt; qui negligendi quidem non ſunt, ſed alio quodam modo colendi: aliter amicitiae ſtabiles permanere non poſſunt. Diſpares enim mores, diſparia ſtudia ſequuntur, quorum diſſimilitudo diſſociat amicitias: nec ob aliam cauſam ullam boni, improbis; improbi, bonis amici eſſe non poſſunt, niſi quod tanta eſt inter eos, quanta maxima poteſt eſſe, morum ſtudiorumque diſtantia. Recte etiam praecipi poteſt 75
in amicitiis, ne intemperata quaedam benevolentia (quod perſaepe ſit) impediat magnas utilitates amicorum. nec enim (ut ad fabulas redeam) Troiam Neoptolemus capere potuiſſet, ſi Lycomedem, apud quem erat educatus, multis cum lacrymis iter ſuum impedientem, audire voluiſſet. et ſaepe incidunt magnae res, ut diſcedendum ſit ab amicis: quas qui impedire vult, quod deſiderium non facile ferat, is et infirmus eſt mollisque natura, et ob eam ipſam cauſam in amicitia parum iuſtus. Atque in omni re 76
conſiderandum eſt, et quid poſtules ab amico, et quid patiare a te impetrari.

Eſt etiam quaſi quaedam calamitas in amicitiis di- 21.
mittendis nonnunquam neceſſaria: iam enim a ſapientium familiaritatibus ad vulgares amicitias oratio noſtra delabitur. Erumpunt ſaepe vitia amicorum cum in ipſos amicos, tum in alienos; quorum tamen ad

amicos redundet infamia. tales igitur amicitiae ſunt remiſſione uſus eluendae, et (ut Catonem dicere audivi) diſſuendae magis, quam diſcindendae. niſi quaedam admodum intolerabilis iniuria exarſerit, ut neque rectum, neque honeſtum ſit, neque fieri poſſit,
77 ut non ſtatim alienatio disiunctioque facienda ſit. Sin autem morum, aut ſtudiorum commutatio quaedam (ut fieri ſolet) facta erit, aut in reipublicae partibus diſſenſio intercefferit, (loquor enim iam, ut paulo ante dixi, non de ſapientium, ſed de communibus amicitiis,) cavendum erit, ne non ſolum amicitiae depoſitae, ſed inimicitiae etiam ſuſceptae videantur. nihil enim eſt turpius, quam cum eo bellum gerere, quicum familiariter vixeris. Ab amicitia Q. Pompeii meo nomine ſe removerat (ut ſcitis) Scipio; propter diſſenſionem autem, quae erat in republica, alienatus eſt a collega noſtro Metello. utrumque egit graviter,
78 auctoritate, et offenſione animi non acerba. Quamobrem primum danda opera eſt, ne qua amicorum diſcidia fiant: ſin tale aliquid evenerit; ut exſtinctae potius amicitiae, quam oppreſſae eſſe videantur. Cavendum vero eſt, ne etiam in graves inimicitias convertant ſe amicitiae; e quibus iurgia, maledicta, contumeliae gignantur. quae tamen ſi tolerabiles erunt, ferendae ſunt; et hic honos veteri amicitiae tribuendus eſt, ut is in culpa ſit, qui faciat, non qui patiatur iniuriam. Omnino omnium horum vitiorum atque incommodorum una cautio eſt, atque una proviſio, ut ne nimis cito diligere incipiamus, neve non
79 dignos. Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa, cur diligantur. Rarum genus, (et quidem

praeclara rara,) nec quidquam difficilius, quam
re, quod ſit omni ex parte in ſuo genere perfec-
ed plerique neque in rebus humanis quidquam
norunt, niſi quod fructuoſum ſit; et amicos,
m pecudes, eos potiſſimum diligunt, ex qui-
erant ſe maximum fructum eſſe capturos. Ita 80
tiſima illa et maxime naturali carent amicitia,
et propter ſe expetenda; nec ipſi ſibi exemplo
aec vis amicitiae qualis et quanta ſit. Ipſe enim
que diligit, non ut aliquam a ſe ipſe mercedem
caritatis ſuae, ſed quod per ſe ſibi quisque ca-
quod niſi idem in amicitiam transferatur, ve-
icus nunquam reperietur. eſt enim is quidem
m alter idem. Quod ſi hoc apparet in beſtiis, 81
ibus, nantibus, agreſtibus, cicuribus, feris,
n ut ſe ipſae diligant: (id enim pariter cum
nimante naſcitur:) deinde, ut requirant, atque
nt, ad quas ſe applicent, eiusdem generis ani-
; idque faciunt cum deſiderio, et cum quadam
dine amoris humani: quanto id magis in ho-
t natura, qui et ſe ipſe diligit, et alterum an-
cuius animum ita cum ſuo miſceat, ut efficiat
unum ex duobus? Sed plerique perverſe, ne 82
impudenter, amicum habere talem volunt,
ipſi eſſe non poſſunt; quaeque ipſi non tri-
amicis, haec ab iis deſiderant. Par eſt autem,
ipſum eſſe virum bonum, tum alterum ſimi-
quaerere. in talibus ea, quam iamdudum trac-
ſtabilitas amicitiae, confirmari poteſt; cum
s benevolentia coniuncti, primum cupiditati-
, quibus ceteri ſerviunt, imperabunt; deinde

aequitate iuſtitiaque gaudebunt, omniaque alter pro
altero ſuſcipiet: neque quidquam unquam niſi hone-
ſtum et rectum alter ab altero poſtulabit; neque ſo-
lum ſe colent inter ſe, ac diligent, ſed etiam verebun-
tur. nam maximum ornamentum amicitiae tollit, qui
83 ex ea tollit verecundiam. Itaque in iis perniciosus eſt
error, qui exiſtimant, libidinum peccatorumque om-
nium patere in amicitia licentiam. Virtutum amicitia
adiutrix a natura data eſt, non vitiorum comes; ut,
quoniam ſolitaria non poſſet virtus ad ea, quae ſum-
ma ſunt, pervenire, coniuncta et conſociata cum al-
tera perveniret; quae ſi quos inter ſocietas aut eſt,
aut fuit, aut futura eſt, eorum eſt habendus ad ſum-
mum naturae bonum optimus beatiſſimusque comita-
84 tus. Haec eſt, inquam, ſocietas, in qua omnia in-
ſunt, quae putant homines expetenda, honeſtas, glo-
ria, tranquillitas animi, atque iucunditas; ut, cum
haec adſint, beata vita ſit, et ſine his eſſe non poſſit.
Quod cum optimum maximumque ſit, ſi id volumus
adipiſci, virtuti opera danda eſt; ſine qua neque ami-
citiam, neque ullam rem expetendam conſequi poſ-
ſumus. ea vero neglecta, qui ſe amicos habere arbi-
trantur, tum ſe denique erraſſe ſentiunt, cum eos
85 gravis aliquis caſus experiri cogit. Quocirca (dicen-
dum eſt enim ſaepius) cum iudicaveris, diligere opor-
tet; non cum dilexeris, iudicare. ſed cum multis in
rebus negligentia plectimur; tum maxime in amicis
et diligendis et colendis. praepoſteris enim utimur
conſiliis, et acta agimus, quod vetamur veteri pro-
verbio. Nam implicati ultro et citro, vel uſu diutur-
no, vel etiam officiis, repente in medio curſu amici-

as, exorta aliqua offenſione, dirumpimus. Quo etiam 23
agis vituperanda eſt rei maxime neceſſariae tanta 86
curia. Una eſt enim amicitia in rebus humanis, de
ius utilitate omnes uno ore conſentiunt. quamquam
multis ipſa virtus contemnitur, et venditatio quae-
am atque oſtentatio eſſe dicitur. multi divitias de-
iciunt, quos parvo contentos tenuis victus cultus-
e delectat: honores vero, quorum cupiditate qui-
m inflammantur, quam multi ita contemnunt, ut
hil inanius, nihil levius eſſe exiſtiment? itemque ce-
ra, quae quibusdam admirabilia videntur, permulti
nt, qui pro nihilo putent. de amicitia omnes ad
um idem ſentiunt; et ii, qui ad rempublicam ſe
ontulerunt; et ii, qui rerum cognitione doctrinaque
electantur; et ii, qui ſuum negotium gerunt otioſi;
oſtremo ii, qui ſe totos tradiderunt voluptatibus,
ne amicitia vitam eſſe nullam ſentiunt, ſi modo ve-
nt aliqua ex parte liberaliter vivere. ſerpit enim,
eſcio quomodo, per omnium vitas amicitia; nec
llam aetatis degendae rationem patitur eſſe exper-
em ſui. Quin etiam ſi quis ea aſperitate eſt, et im- 87
anitate naturae, congreſſus ut hominum fugiat at-
ue oderit, qualem fuiſſe Athenis Timonem neſcio
uem accepimus; tamen is pati non poſſit, ut non an-
uirat aliquem, apud quem evomat virus acerbitatis
uae. Atque hoc maxime iudicaretur, ſi quid tale poſ-
et contingere, ut aliquis nos deus ex hac hominum
requentia tolleret, et in ſolitudine uſpiam colloca-
et, atque ibi ſuppeditans omnium rerum, quas na-
ura deſiderat, abundantiam et copiam, hominis om-
ino adſpiciendi poteſtatem eriperet. quis tam eſſet

ferreus, qui eam vitam ferre poſſet, cuique non au-
88 ferret fructum voluptatum omnium ſolitudo? Verum
ergo illud eſt, quod a Tarentino Archyta, ut opinor,
dici ſolitum, noſtros ſenes commemorare audivi, ab
aliis ſenibus auditum: Si quis in coelum adſcendiſſet,
naturamque mundi, et pulchritudinem ſiderum per-
ſpexiſſet, inſuavem illam admirationem ei fore; quae
iucundiſſima fuiſſet, ſi aliquem, cui narraret, habuiſ-
ſet. Sic natura ſolitarium nihil amat, ſemperque ad
aliquod tanquam adminiculum annititur; quod in
24 amiciſſimo quoque dulciſſimum eſt. Sed cum tot ſig-
nis eadem natura declaret, quid velit, anquirat, ac
deſideret; obſurdeſcimus tamen neſcio quomodo,
nec ea, quae ab ea monemur, audimus. eſt enim va-
rius et multiplex uſus amicitiae, multaeque cauſae
ſuſpicionum offenſionumque dantur; quas tum evi-
tare, tum elevare, tum ferre, ſapientis eſt.

Una illa ſubeunda offenſio eſt, ut et veritas in
amicitia, et fides retineatur. nam et monendi amici
ſaepe ſunt, et obiurgandi; et haec accipienda amice,
89 cum benevole fiunt. Sed neſcio quomodo verum eſt,
quod in Andria familiaris meus dicit:

Obſequium amicos, veritas odium parit.

Moleſta veritas, ſi quidem ex ea naſcitur odium; quod
eſt venenum amicitiae: ſed obſequium multo mole-
ſtius, quod peccatis indulgens, praecipitem amicum
ferri ſinit. maxima autem culpa in eo eſt, qui et veri-
tatem aſpernatur, et in fraudem obſequio impellitur.
Omni igitur hac in re habenda ratio et diligentia eſt:
primum, ut monitio acerbitate, deinde obiurgatio
contumelia careat: in obſequio autem (quoniam Te-

ɔ verbo lubenter utimur) comitas adſit; aſſen-
itiorum adiutrix, procul amoveatur; quae
ıdo amico, ſed ne libero quidem digna eſt. ali-
ı cum tyranno, aliter cum amico vivitur. Cu- 90
m aures veritati clauſae ſunt, ut ab amico ve-
dire nequeat, huius ſalus deſperanda eſt. ſci-
enim illud Catonis, ut multa: Melius de qui-
acerbos inimicos mereri, quam eos amicos,
ces videantur: illos verum ſaepe dicere, hos
m. Atque illud abſurdum eſt, quod ii, qui
ur, eam moleſtiam, quam debent capere, non
; eam capiunt, qua debent vacare. peccaſſe
: non anguntur, obiurgari moleſte ferunt;
ontra oportebat, delicto dolere, correctione
:. Ut igitur et monere, et moneri, proprium 25
ae amicitiae; et alterum libere facere, non 91
alterum patienter accipere, non repugnan-
habendum eſt, nullam in amicitiis peſtem eſſe
m, quam adulationem, blanditiam, aſſenta-
. quamvis enim multis nominibus eſt hoc vi-
ɔtandum, levium hominum atque fallacium,
ıntatem loquentium omnia, nihil ad verita-
ıum autem omnium rerum ſimulatio eſt vitio- 92
ılit enim iudicium veri, idque adulterat,) tum
ae repugnat maxime. delet enim veritatem, ſi-
nomen amicitiae valere non poteſt. nam cum
ae vis ſit in eo, ut unus quaſi animus fiat ex
s; qui id fieri poterit, ſi ne in uno quidem
: unus animus erit, idemque ſemper; ſed va-
ommutabilis, multiplex? Quid enim poteſt 93
n flexibile, tam devium, quam animus eius,

qui ad alterius non modo ſenſum ac voluntatem, ſed etiam vultum atque nutum convertitur?

Negat quis? nego: ait? aio. poſtremo imperavi egomet mihi,
Omnia aſſentari,

ut ait idem Terentius: ſed ille ſub Gnathonis perſona; quod amici genus adhibere, omnino levitatis eſt.
94 Multi autem Gnathonum ſimiles cum ſint loco fortuna, fama ſuperiores: horum eſt aſſentatio moleſta,
95 cum ad vanitatem acceſſit auctoritas. Secerni autem blandus amicus a vero et internoſci tam poteſt, adhibita diligentia, quam omnia fucata, et ſimulata a ſinceris atque veris. Concio, quae ex imperitiſſimis conſtat, tamen iudicare ſolet, quid interſit inter popularem, id eſt, aſſentatorem et levem civem, et inter conſtantem, ſeverum, et gravem. Quibus blanditiis C. Papirius nuper influebat in aures concionis, cum ferret legem de tribunis plebis reficiendis? Diſſuaſimus nos. ſed nihil de me; de Scipione dicam libentius.
96 Quanta illa, dii immortales! fuit gravitas? quanta in oratione maieſtas? ut facile ducem populi Romani, non comitem diceres. ſed affuiſtis; et eſt in manibus oratio. itaque lex popularis, ſuffragiis populi repudiata eſt. Atque, ut ad me redeam; meminiſtis, Q. Maximo, fratre Scipionis, et L. Mancino conſulibus, quam popularis lex de ſacerdotiis C. Licinii Craſſi videbatur. cooptatio enim collegiorum ad populi beneficium transferebatur. Atque is primum inſtituit in forum verſus agere cum populo. tamen illius vendibilem orationem religio deorum immortalium, nobis defendentibus, facile vincebat. atque id

:t praetore me, quinquennio ante, quam con-
factus. itaque re magis, quam ſumma aucto-
:auſa illa defenſa eſt. Quod ſi in ſcena, id eſt, 26
orre, in qua rebus fictis et adumbratis loci 97
m eſt, tamen verum valet, (ſi modo id pate-
:t illuſtratum eſt;) quid in amicitia fieri opor-
.e tota veritate perpenditur? in qua niſi (ut
| apertum pectus videas, tuumque oſtendas,
.um, nihil exploratum habeas; ne amare qui-
ırt amari; cum id, quam vere fiat, ignores.
uam iſta aſſentatio, quamvis pernicioſa ſit,
tamen nemini poteſt, niſi ei, qui eam recipit,
ı delectatur. ita fit, ut is aſſentatoribus pate-
ıres ſuas maxime, qui ipſe ſibi aſſentetur, et
.me ipſe delectet. Omnino eſt amans ſui vir- 98
ime enim ſe ipſa novit, quamque amabilis ſit,
ıt. ego autem non de virtute nunc loquor, ſed
ıtis opinione. virtute enim ipſa non tam multi
i eſſe, quam videri volunt. Hos delectat aſſen-
ıis fictus ad ipſorum voluntatem ſermo cum
ur, orationem illam vanam, teſtimonium
ıdum ſuarum putant. nulla eſt igitur haec
a, cum alter verum audire non vult, alter ad
ndum paratus eſt. Nec paraſitorum in com-
s aſſentatio nobis faceta videretur, niſi eſſent
gloriosi.

Iagnas vero agere gratias Thais mihi?
'rat reſpondere, *magnas* : *ingentes*, inquit.
· auget aſſentator id, quod is, cuius ad vo-
m dicitur, vult eſſe magnum. Quamobrem, 99
'is blanda iſta vanitas apud eos valeat, qui ipſi

illam alleċtant et invitant; tamen etiam gravi conſtantioresque admonendi ſunt, ut animum ac tant, ne callida aſſentatione capiantur. aperte adulantem nemo non videt, niſi qui admodum excors. callidus ille et occultus ne ſe inſinuet, ſt ſe cavendum eſt. nec enim facillime agnoſc quippe qui etiam adverſando ſaepe aſſentetur litigare ſe ſimulans, blandiatur, atque ad extre det manus, vincique ſe patiatur; ut is, qui il ſit, plus vidiſſe videatur. quid autem turpius, illudi? Quod ne accidat, magis cavendum eſ in Epiclero:

Hodie me ante omnes comicos ſtultos ſenes
Verſaris, atque luſeris lautiſſime.

Haec enim etiam in fabulis ſtultiſſima perſon improvidorum et credulorum ſenum. Sed n quo pacto ab amicitiis perfectorum hominum eſt, ſapientium, (de hac dico ſapientia, quae vi in hominem cadere poſſe,) ad leves amicitias flexit oratio. Quamobrem ad illa prima redea eaque ipſa concludamus aliquando.

27 Virtus, virtus, inquam, C. Fanni, et tu, Q. I et conciliat amicitias, et conſervat. in ea eſt convenientia rerum, in ea ſtabilitas, in ea conſt quae cum ſe extulit, et oſtendit lumen ſuum, et

ſcit ex amicitia, etiam ſi tu eam minus ſequutus . hac nos adoleſcentes benevolentia ſenes illos L. ullum, M. Catonem, C. Gallum, P. Naſicam, Ti. racchum, Scipionis noſtri ſocerum, dileximus. ec etiam magis elucet inter aequales, ut inter me, Scipionem, L. Furium, P. Rupilium, Sp. Mumium. viciſſim autem ſenes in adoleſcentium carite acquieſcimus; ut in veſtra, ut in Q. Tuberos. equidem etiam admodum adoleſcentis, P. Ruii, A. Virginii familiaritate delector. Quoniamque ratio comparata eſt vitae naturaeque noſtrae, ut a aetas oriatur; maxime quidem optandum eſt, ut m aequalibus poſſis, quibuscum tanquam e carribus emiſſus ſis, cum iisdem ad calcem, ut ditur, pervenire. Sed quoniam res humanae fragi- 102
s caducaeque ſunt, ſemper aliqui anquirendi ſunt, os diligamus, et a quibus diligamur. caritate enim, nevolentiaque ſublata, omnis eſt e vita ſublata iunditas. Mihi quidem Scipio, quamquam eſt ſubito eptus, vivit tamen, ſemperque vivet: virtutem im amavi illius viri, quae exſtincta non eſt. nec mihi li verſatur ante oculos, qui illam ſemper in mabus habui, ſed etiam poſteris erit clara et inſignis. mo unquam animo, aut ſpe maiora ſuſcipiet, qui i non illius memoriam atque imaginem proponenm putet. Equidem ex omnibus rebus, quas mihi 103
t fortuna, aut natura tribuit, nihil habeo, quod m amicitia Scipionis poſſim comparare. In hac hi de republica conſenſus, in hac rerum privatam conſilium; in eadem requies plena oblectationis it. nunquam illum ne minima quidem re offendi,

quod quidem ſenſerim; nihil audivi ex eo ipſe, quod nollem. una domus erat, idem victus, isque communis: neque ſolum militia, ſed etiam peregri-
104 nationes, ruſticationesque communes. Nam quid ego de ſtudiis dicam cognoſcendi ſemper aliquid, atque diſcendi, in quibus remoti ab oculis populi, omne otioſum tempus contrivimus? Quarum rerum recordatio et memoria, ſi una cum illo occidiſſet, deſiderium coniunctiſſimi atque amantiſſimi viri ferre nullo modo poſſem. ſed nec illa exſtincta ſunt, aluntur que potius et augentur cogitatione et memoria: et, ſi illis plane orbatus eſſem, magnum tamen afferret mihi aetas ipſa ſolatium: diutius enim iam in hoc deſiderio eſſe non poſſum. omnia autem brevia, tolerabilia eſſe debent, etiam ſi magna ſint. Haec habui, de amicitia quae dicerem. Vos autem hortor, ut ita virtutem locetis, ſine qua amicitia eſſe non poteſt, ut, ea excepta, nihil amicitia praeſtabilius putetis.

M. TULLII CICERONIS PARADOXA.

M. T·U L L I I
:I C E R O N I S
A R A D O X A
A D
M. B R U T U M.

ſIMADVERTI, Brute, ſaepe Catonem, avun- 1
tuum, cum in ſenatu ſententiam diceret, lo-
aves ex philoſophia tractare, abhorrentes ab
u forenſi et publico; ſed dicendo conſequi ta-
ut illa etiam populo probabilia viderentur.
:o maius eſt illi, quam aut tibi, aut nobis; quia
philoſophia plus utimur, quae peperit dicendi
ı, et in qua dicuntur ea, quae non multum
ıant ab opinione populari. Cato autem per-
(mea ſententia) Stoicus, et ea ſentit, quae
ne probantur in vulgus; et in ea eſt haereſi,
ullum ſequitur florem orationis, neque dilatat
:ntum: minutis interrogatiunculis, quaſi punc-
od propoſuit, efficit. Sed nihil eſt tam incre-
quod non dicendo fiat probabile; nihil tam
ım, tam incultum, quod non ſplendeſcat ora-
et tanquam excolatur. quod cum ita putarem,
am audacius, quam ille ipſe, de quo loquor.
nim dumtaxat de magnitudine animi, de con-
ı, de morte, de omni laude virtutis, de diis
talibus, de caritate patriae, Stoice ſolet, ora-
ırnamentis adhibitis, dicere. Ego vero illa ip-

ſa, quae vix in gymnaſiis, et in otio Stoici probant, ludens conieci in communes locos. quae, quia ſunt admirabilia, contraque opinionem omnium, ab ipſis etiam παραδοξα appellantur, tentare volui, poſſentne proferri in lucem, id eſt, in forum, et ita dici, ut probarentur; an alia quaedam eſſet erudita, alia popularis oratio: eoque ſcripſi libentius, quod mihi iſta, παραδοξα quae appellant, maxime videntur eſſe Socratica, longeque veriſſima. Accipies igitur hoc parvum opuſculum, lucubratum his iam contractioribus noctibus; quoniam illud maiorum vigiliarum munus in tuo nomine apparuit: et deguſtabis genus hoc exercitationum earum, quibus uti conſuevi, cum ea, quae dicuntur in ſcholis θετικα, ad noſtrum hoc oratorium transfero dicendi genus. Hoc tamen opus in acceptum ut referas, nihil poſtulo. non eſt enim tale, ut in arce poni poſſit, quaſi illa Minerva Phidiae; ſed tamen, ut ex eadem officina exiſſe appareat.

PARADOXON I.

'Οτι μονον ἀγαθον, το καλον.

Quod honeſtum ſit, id ſolum bonum eſſe.

1 Vereor, ne cui veſtrum ex Stoicorum hominum diſputationibus, non ex meo ſenſu depromta haec videatur oratio: dicam tamen, quod ſentio; et dicam brevius, quam res tanta dici poſcit. Nunquam mehercule ego neque pecunias iſtorum, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime adſtricti ſunt, voluptates in bonis rebus aut expetendis eſſe duxi; quippe cum viderem, rebus his circumfluentibus, ea tamen deſide-

rare maxime, quibus abundarent. neque enim expletur unquam, nec ſatiatur cupiditatis ſitis; neque ſolum, ea qui habent, libidine augendi cruciantur, ſed etiam amittendi metu. in quo equidem continentiſſimorum hominum, maiorum noſtrorum, ſaepe requiro prudentiam, qui haec imbecilla et commutabilia pecuniae membra, verbo Bona putaverunt appellanda, cum re ac factis longe aliter iudicaviſſent. Poteſtne bonum cuiquam malo eſſe? aut poteſt quisquam in abundantia bonorum ipſe eſſe non bonus? Atqui iſta omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, et obſint probis. Quamobrem licet irrideat, ſi quis vult; plus apud me tamen vera ratio valebit, quam vulgi opinio. neque ego unquam bona perdidiſſe dicam, ſi qui pecus, aut ſupellectilem amiſerit; neque non ſaepe laudabo ſapientem illum, Biantem, ut opinor, qui numeratur in ſeptem: cuius cum patriam Prienen cepiſſet hoſtis, ceterique ita fugerent, ut multa de ſuis rebus ſecum aſportarent; cum eſſet admonitus a quodam, ut idem ipſe faceret: *Ego vero*, inquit, *facio. nam omnia mea porto mecum.* Ille haec ludibria fortunae, ne ſua quidem putavit, quae nos appellamus etiam bona. Quid eſt igitur, quaeret aliquis, bonum? ſi quid recte fit, et honeſte, et cum virtute, id bene fieri, vere dicitur; et, quod rectum, et honeſtum, et cum virtute eſt, id ſolum opinor Bonum. Sed haec videri poſ- 2
ſunt obſcuriora, cum lentius diſputantur. vita atque factis illuſtranda ſunt ſummorum virorum haec, quae verbis ſubtilius, quam ſatis eſt, diſputari videntur. Quaero enim a vobis, num ullam cogitationem ha-

buiſſe videantur ii, qui hanc rempublicam tam praeclare fundatam nobis reliquerunt, aut argenti ad avaritiam, aut amoenitatum ad delectationem, aut ſupellectilis ad delicias, aut epularum ad voluptates? Ponite ante oculos unumquemque regum. Vultis a Romulo? vultis poſt liberam civitatem, ab iis ipſis, qui liberaverunt eam? Quibus tandem gradibus Romulus eſcendit in coelum? iisne, quae iſti bona appellant? an rebus geſtis atque virtutibus? Quid? a Numa Pompilio? minusne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas fuiſſe, quam filicatas aliorum pateras arbitramur? Omitto reliquos: ſunt enim omnes pares inter ſe, praeter Superbum. Brutum ſi quis roget, quid egerit in patria liberanda; ſi quis item reliquos eiusdem conſilii ſocios, quid ſpectaverint, quid ſecuti ſint; num quis exſiſtet, cui voluptas, cui divitiae, cui denique praeter officium fortis et magni viri, quidquam aliud propoſitum fuiſſe videatur? Quae res ad necem Porſennae C. Mucium impulit, ſine ulla ſpe ſalutis ſuae? quae vis Coclitem contra omnes hoſtium copias tenuit in ponte ſolum? quae patrem Decium, quae filium devotavit, atque immiſit in armatas hoſtium copias? Quid continentia C. Fabricii, quid tenuitas victus M'. Curii ſequebatur? Quid duo propugnacula belli Punici, Cn. et P. Scipiones, qui Carthaginienſium adventum corporibus ſuis intercludendum putaverunt? quid Africanus maior? quid minor? quid inter horum aetates interiectus Cato? quid innumerabiles alii? nam domeſticis exemplis abundamus: cogitaſſe putamus, quidquam in vita ſibi ex-

ndum, niſi quod laudabile eſſe, et praeclarum
eretur? Veniant igitur iſti irriſores huius oratio- 3
ac ſententiae; et iam vel ipſi iudicent, utrum ſe
um alicuius, qui marmoreis tectis, ebore et auro
entibus, qui ſignis, qui tabulis, qui caelato auro
rgento, qui Corinthiis operibus abundant, an C.
ricii, qui nihil eorum habuit, nihil habere vo-
, ſimiles eſſe malint? Atque haec quidem, quae
do huc, modo illuc transferuntur, facile adduci
nt, ut in rebus bonis eſſe negent; illud tamen
e tenent, accurateque defendunt, voluptatem
ſummum bonum. quae quidem mihi vox pe-
um videtur eſſe, non hominum. Tu, cum tibi
deus, ſive mater (ut ita dicam) rerum omnium,
ura, dederit animum, quo nihil eſt praeſtantius,
ue divinius, ſic te ipſe abiicies atque proſternes,
nihil inter te atque quadrupedem aliquam putes
reſſe? Quidquam bonum eſt, quod non eum, qui
poſſidet, meliorem facit? Ut enim quisque eſt
xime boni particeps, ita et laudabilis maxime:
ue eſt ullum bonum, de quo non is, qui id ha-
it, honeſte poſſit gloriari. quid autem eſt horum
voluptate? melioremne efficit, aut laudabiliorem
um? an quisquam in potiundis voluptatibus glo-
ndo ſeſe, et praedicatione effert? Atqui ſi volup-
, quae plurimorum patrociniis defenditur, in re-
s bonis habenda non eſt; eaque, quo eſt maior,
magis mentem e ſua ſede et ſtatu dimovet; pro-
to nihil eſt aliud bene et beate vivere, niſi honeſte
recte vivere.

PARADOXON II.

Ὅτι αὐταρκης ἡ ἀρετη προς εὐδαιμονιαν.

In quo virtus ſit, ei nihil deeſſe ad beate vivendum.

1 Nec vero ego M. Regulum, aerumnoſum, nec infelicem, nec miſerum unquam putavi. non enim magnitudo animi eius excruciabatur a Poenis, non gravitas, non fides, non conſtantia, non ulla virtus, non denique animus ipſe; qui tot virtutum praeſidio, tantoque comitatu, cum corpus eius caperetur, capi certe ipſe non potuit. C. vero Marium vidimus, qui mihi ſecundis in rebus unus ex fortunatis hominibus; in adverſis, unus ex ſummis viris videbatur; quo beatius eſſe mortali nihil poteſt. Neſcis, inſane, neſcis, quantas vires virtus habeat. nomen tantum virtutis uſurpas; quid ipſa valeat, ignoras. Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, quique in ſe uno ſua ponit omnia. cui ſpes omnis, et ratio, et cogitatio pendet ex fortuna; huic nihil poteſt eſſe certi; nihil quod exploratum habeat, permanſurum ſibi unum diem. Eum tu hominem terreto, ſi quem eris nactus, iſtis mortis, aut exſilii minis. mihi vero quidquid acciderit in tam ingrata civitate, ne recuſanti quidem evenerit, non modo non repugnanti. Quid enim ego laboravi, aut quid egi, aut in quo evigilaverunt curae et cogitationes meae, ſi quidem nihil peperi tale, nihil conſecutus ſum, ut eo ſtatu eſſem, quem neque fortunae temeritas, neque inimicorum labefactaret iniuria? Mortemne mihi minitaris, ut omnino ab hominibus, an exſilium, ut ab improbis demigrandum ſit? mors terribilis eſt iis, quorum cum vita omnia exſtin-

:ur; non iis, quorum laus emori non poteſt:
ım autem illis, quibus quaſi circumſcriptus eſt
ındi locus; non iis, qui omnem orbem terra-
unam urbem eſſe ducunt. Te miſeriae, te
ınae premunt, qui te beatum, qui florentem
: tuae libidines te torquent: tu dies noctesque
aris; cui nec ſat eſt, quod eſt, et id ipſum, ne
it diuturnum, times: te conſcientiae ſtimulant
iciorum tuorum: te metus exanimant iudicio-
ıtque legum: quocunque adſpexiſti, ut furiae,
ae tibi occurrunt iniuriae, quae te reſpirare non
t. Quamobrem ut improbo, et ſtulto, et inerti
ıi bene eſſe poteſt; ſic bonus vir, et fortis, et
ıs, miſer eſſe non poteſt. Nec vero, cuius vir-
ıoresque laudandi ſunt, eius non laudanda vita
ıeque porro fugienda vita, quae laudanda eſt.
autem fugienda, ſi eſſet miſera. Quamobrem
uid eſt laudabile, idem et beatum, et florens, et
endum videri debet.

PARADOXON III.

)τι ἰσα τα ἁμαρτηματα, και τα κατορθωματα.

Iequalia eſſe peccata, & recte facta.

rva, inquis, res eſt: at magna culpa. nec enim 1
ıta, rerum eventu, ſed vitiis hominum metienda
In quo peccatur, id poteſt aliud alio maius eſſe,
ıinus: ipſum quidem illud peccare, quoquo te
ris, unum eſt. Auri navem evertat gubernator,
leae, in re aliquantulum, in gubernatoris in-
tia nihil intereſt. Lapſa eſt libido in muliere ig-
: dolor ad pauciores pertinet, quam ſi petu-
uiſſet in aliqua generoſa ac nobili virgine: pec-

cavit vero nihilo minus, ſi quidem eſt peccare, tanquam tranſilire lineas; quod cum feceris, culpa commiſſa eſt: quam longe progrediare, cum ſemel tranſieris, ad augendam tranſeundi culpam nihil pertinet. Peccare certe licet nemini. quod autem non licet, id hoc uno tenetur, ſi arguitur non licere. Id ſi nec maius, nec minus unquam fieri poteſt; (quoniam in eo eſt peccatum, ſi non licuit; quod ſemper unum, et idem eſt;) quae ex eo peccata naſcuntur, aequalia ſint oportet. Quod ſi virtutes pares ſunt inter ſe; paria eſſe etiam vitia neceſſe eſt. Atqui pares eſſe virtutes, nec bono viro meliorem, nec temperante temperantiorem, nec forti fortiorem, nec ſapiente ſapientiorem poſſe fieri, facillime poteſt perſpici. An virum bonum dices, qui depoſitum nullo teſte, cum lucrari impune poſſet, auri pondo decem, reddiderit, ſi idem in decem millibus pondo non idem fecerit? aut temperantem eum, qui ſe in aliqua libidine continuerit, in aliqua effuderit? Una virtus eſt conſentiens cum ratione et perpetua conſtantia. nihil huic addi poteſt, quo magis virtus ſit; nihil demi, ut virtutis nomen relinquatur. etenim ſi benefacta, recte facta ſunt, et nihil recto rectius; certe ne bono quidem melius quidquam inveniri poteſt. Sequitur igitur, ut etiam vitia ſint paria; ſiquidem pravitates animi recte vitia dicuntur. Atqui quoniam pares virtutes ſunt; recte facta, quando a virtutibus proficiſcuntur, paria eſſe debent: itemque peccata, quoniam ex vitiis manant ſint aequalia neceſſe eſt. A philoſophis, inquis, iſta ſumis. Metuebam, ne a lenonibus diceres. Socrates diſputabat iſto modo. Bene hercle nar-

n iſtum doctum et ſapientem virum fuiſſe,
ae traditum eſt. Sed tamen quaero ex te,
verbis inter nos contendimus, non pugnis,)
le bonis eſt quaerendum, quid baiuli atque
i, an quid homines doctiſſimi ſenſerint? prae-
um hac ſententia non modo verior, ſed ne
quidem hominum vitae reperiri ulla poſſit.
is enim eſt, quae magis arceat homines ab
tate omni, quam ſi ſenſerint, nullum in de-
e diſcrimen? aeque peccare ſe, ſi privatis,
giſtratibus manus afferant? quamcunque in
ſtuprum intulerint, eandem eſſe labem libidi-
hilne igitur intereſt, (nam hoc dicet aliquis,)
quis enecet, an ſervum? Nuda iſta ſi ponas,
, qualia ſint, non facile poſſunt. patrem vita
, ſi per ſe ſcelus eſt; Saguntini, qui parentes
eros emori, quam ſervos vivere maluerunt,
ae fuerunt. ergo et parenti nonnunquam adi-
ſine ſcelere poteſt; et ſervo ſaepe ſine iniu-
poteſt. Cauſa igitur haec, non natura diſtin-
uae quando utro acceſſit, id fit propenſius;
ue adiuncta ſit, paria fiant, neceſſe eſt. illud
intereſt, quod in ſervo necando, ſi adſit in-
mel peccatur; in patris vita violanda, multa
ur. violatur is, qui procreavit; is, qui aluit;
erudivit; is, qui in ſede ac domo, atque in
a collocavit. multitudine peccatorum prae-
que poena maiore dignus eſt. Sed nos in vita,
ae cuique peccato poena ſit, ſed quantum
iceat, ſpectare debemus: quidquid non opor-
us eſſe; quidquid non licet, nefas putare de-

in vita tu, quae omni genu moderatior, omni aptior eſſe debet, ut in ſyllaba te peccare dices tam non audio in nugis; in vitae ſocietate a civem, digitis peccata dimetientem ſua? q viſa ſunt breviora, leviora qui poſſint videri quidquid peccatur, perturbatione peccetur r 'atque ordinis? perturbata autem ſemel ratio ordine, nihil poſſit addi, quo magis peccari videatur.

PARADOXON IV.

'Οτι πας ἄφρων μαινεται.

Omnem ſtultum inſanire.

Ego vero te non ſtultum, ut ſaepe; non i bum, ut ſemper; ſed dementem et inſanum vincam neceſſariis. Sapientis animus magnit conſilii, tolerantia rerum humanarum, conten fortunae, virtutibus denique omnibus, ut moe ſeptus, vincetur et expugnabitur, qui ne ci quidem pelli poteſt? Quae eſt enim civitas? O ne conventus etiam ferorum et immanium? c

latrocinium in foro conſtitutum, et reliquiae
urationis a Catilinae furiis ad tuum ſcelus furo-
que converſae, non civitas erat. Itaque pulſus
civitate non ſum, quae nulla erat; arceſſitus in
atem ſum, cum eſſet in republica conſul, qui
nullus fuerat; eſſet ſenatus, qui tum occiderat;
conſenſus populi liberi; eſſet iuris et aequitatis
ae vincula ſunt civitatis) repetita memoria. Ac
, quam iſta tui latrocinii tela contemſerim, iac-
et immiſſam a te nefariam in me iniuriam ſem-
duxi; perveniſſe ad me nunquam putavi: niſi
, cum parietes diſturbabas, aut cum tectis ſce-
as faces inferebas, meorum aliquid ruere, aut
grare arbitrabare. Nihil neque meum eſt, neque
squam, quod auferri, quod eripi, quod amitti
ſt. Si mihi eripuiſſes divinam animi mei con-
iam, meas curas, vigilias, conſilia, quibus res-
ica te invitiſſimo ſtat; ſi huius aeterni beneficii
ortalem memoriam deleviſſes; multo etiam ma-
illam mentem, unde haec conſilia manarunt,
eripuiſſes; tum ego accepiſſe me confiterer in-
m. Sed ſi haec nec feciſti, nec facere potuiſti;
um mihi glorioſum iniuria tua dedit, non exi-
calamitoſum. Ergo ego ſemper civis; et tum
me, cum meam ſalutem ſenatus exteris natio-
, ut civis optimi, commendabat; tu, ne nunc
em: niſi forte idem eſſe hoſtis, et civis po-
An tu civem ab hoſte natura ac loco, non
o factiſque diſtinguis? Caedem in foro feciſti:
tis latronibus templa tenuiſti: privatorum do-
, aedes ſacras incendiſti. Cur hoſtis Spartacus,

nec quid loquare? neſcis, exſilium ſcelerui poenam? meum illud iter ob praeclariſſimas re geſtas eſſe ſuſceptum? Omnes ſcelerati atque quorum tu te ducem eſſe profiteris, quos leg lio affici volunt, exſules ſunt, etiam ſi ſolui mutarunt. an cum omnes leges te exſulem e beant, non eris tu exſul? Num appellatur ini qui cum telo fuerit? ante ſenatum tua ſica henſa eſt. qui hominem occiderit? tu plurin cidiſti. qui incendium fecerit? aedes Nymp manu tua deflagravit. qui templa occupave foro caſtra poſuiſti. Sed quid ego commu ges profero, quibus omnibus es exſul? Famil mus tuus de te privilegium tulit, ut, ſi in o Bonae Deae acceſſiſſes, exſulares. At te id f etiam gloriari ſoles. Quomodo igitur tot legi exſilium eiectus, nomen exſulis non perhor Romae ſum, inquis. et quidem in operto fuiſt igitur ubi quisque erit, eius loci ius tenebit eum legibus eſſe non oportebit.

aut cui tandem hic libero imperabit, qui non poteſt cupiditatibus ſuis imperare? Refrenet primum libidines, ſpernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat avaritiam, ceteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cum ipſe improbiſſimis dominis, dedecori ac turpitudini parere deſierit. dum quidem his obediet, non modo imperator, ſed liber habendus omnino non erit. praeclare enim eſt hoc uſurpatum a doctiſſimis, quorum auctoritate non uterer, ſi mihi apud aliquos agreſtes haec habenda eſſet oratio. cum vero apud prudentiſſimos loquar, quibus haec inaudita non ſunt; cur ego ſimulem, me, ſi quid in his ſtudiis operae poſuerim, perdidiſſe? Dictum eſt igitur ab eruditiſſimis viris, niſi ſapientem, liberum eſſe neminem. Quid eſt enim libertas? poteſtas vivendi, ut velis. Quis igitur vivit, ut vult, niſi qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui vivendi via conſiderata atque proviſa eſt? qui legibus quidem non propter metum paret, ſed eas ſequitur atque colit, quia id ſalutare maxime eſſe iudicat; qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac libere; cuius omnia conſilia, resque omnes, quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodemque feruntur; nec eſt ulla res, quae plus apud eum polleat, quam ipſius voluntas atque iudicium; cui quidem etiam (quae vim habere maximam dicitur) Fortuna ipſa cedit, ſicut ſapiens poeta dixit, *Suis ea cuique fingitur moribus.* Soli igitur hoc contingit ſapienti, ut nihil faciat invitus, nihil dolens, nihil coactus. quod etſi ita eſſe, pluribus verbis diſſerendum eſt; illud

tamen et breve et confitendum eſt, niſi qui ita ſit affectus, eſſe liberum neminem. Igitur omnes improbi, ſervi. nec hoc tam re eſt, quam dictu inopinatum atque mirabile. non enim ita dicunt, eos eſſe ſervos, ut mancipia, quae ſunt dominorum facta nexu, aut aliquo iure civili; ſed, ſi ſervitus ſit, ſicut eſt, obedientia fracti animi et abiecti, et arbitrio carentis ſuo, quis neget, omnes leves, omnes cupidos, omnes denique improbos, eſſe
2 ſervos? An ille mihi liber, cui mulier imperat? cui leges imponit, praeſcribit, iubet, vetat, quod videtur? qui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet? Poſcit? dandum eſt: vocat? veniendum: eiicit? abeundum: minatur? extimeſcendum. Ego vero iſtum non modo ſervum, ſed nequiſſimum ſervum, etiam ſi in ampliſſima familia natus ſit, appellandum puto. Atque ut in magna familia ſunt alii lautiores (ut ſibi videntur) ſervi, ſed tamen ſervi, atrienſes ac topiarii; pari ſtultitia ſunt, quos ſigna, quos tabulae, quos caelatum argentum, quos Corinthia opera, quos aedificia magnifica nimio opere delectant. At ſumus, inquiunt, civitatis principes. Vos vero ne conſervorum quidem veſtrorum principes eſtis. Sed ut in familia, qui tractant iſta, qui tergunt, qui ungunt, qui verrunt, qui ſpargunt, non honeſtiſſimum locum ſervitutis tenent: ſic in civitate, qui ſe iſtarum rerum cupiditatibus dediderunt, ipſius ſervitutis locum paene infimum obtinent. Magna, inquis, bella geſſi; magnis imperiis et provinciis praefui. Gere igitur animum laude dignum. Echionis

te ſtupidum detinet, aut ſignum aliquod
ti. Mitto, unde ſuſtuleris, et quomodo
intuentem te, admirantem, clamores tol-
cum video, ſervum te eſſe ineptiarum om-
udico. Nonne igitur ſunt iſta feſtiva? Sint.
s quoque oculos eruditos habemus. ſed ob-
:, ita venuſta habeantur iſta, non ut vincula
n ſint, ſed ut oblectamenta puerorum. Quid
enſes? ſi L. Mummius aliquem iſtorum vide-
tellionem Corinthium cupidiſſime tractantem,
ſe totam Corinthum contemſiſſet; utrum
ivem excellentem, an atrienſem diligentem
? Reviviſcat M'. Curius, aut eorum aliquis;
r in villa ac domo nihil ſplendidum, nihil
n fuit, praeter ipſos; et videat aliquem,
populi beneficiis uſum, barbatulos mullos
ntem de piſcina, et pertractantem, et murae-
copia gloriantem; nonne hunc hominem
um iudicet, ut ne in familia quidem dignum
aliquo negotio putet? An eorum ſervitus
ſt, qui cupiditate peculii nullam conditionem
: duriſſimae ſervitutis? hereditatis ſpes quid
tis in ſerviendo non ſuſcipit? quem nutum
is orbi ſenis non obſervat? loquitur ad
tem; quidquid denuntiatum ſit, facit; aſſec-
ſidet, muneratur. quid horum eſt liberi?
nique non ſervi inertis? Quid? iam illa cu- 3
(quae videtur eſſe liberalior) honoris, im-
rovinciarum, quam dura eſt domina! quam
ſa! quam vehemens! Cethego, homini non
ſimo, ſervire coegit eos, qui ſibi eſſe am-

pliſſimi videbantur; munera mittere, noctu venire domum ad eum, precari, denique ſupplicare. quae ſervitus eſt, ſi haec libertas exiſtimari poteſt? Quid? cum cupiditatum dominatus exceſſit, et alius eſt dominus exortus ex conſcientia peccatorum, timor? quam eſt illa miſera, quam dura ſervitus! adoleſcentibus paulo loquacioribus eſt ſerviendum: omnes, qui aliquid ſcire videntur, tanquam domini, timentur. Iudex vero quantum habet dominatum? quo timore nocentes afficit? An non eſt omnis metus, ſervitus? Quid valet igitur illa eloquentiſſimi viri, L. Craſſi, copioſa magis, quam ſapiens oratio? *Eripite nos ex ſervitute.* quae eſt iſta ſervitus, tam claro homini, tamque nobili? Omnis animi debilitati, et humilis, et fracti timiditas, ſervitus eſt. *Nolite ſinere nos cuiquam ſervire.* In libertatem vindicari vult? minime. Quid enim adiungit? *niſi vobis univerſis*, (dominum mutare, non liber eſſe vult,) *quibus et poſſumus et debemus.* Nos vero, ſiquidem animo excelſo, et alto, et virtutibus exaggerato ſumus, nec debemus, nec poſſumus. Tu poſſe te dicito, quoniam quidem potes: debere ne dixeris; quoniam nihil quisquam debet, niſi quod eſt turpe non reddere. Sed haec hactenus. Ille videat, quomodo imperator eſſe poſſit: cum eum ne liberum quidem eſſe ratio et veritas ipſa convincat.

PARADOXON VI.

Ὅτι μονος ὁ σοφος πλȣσιος.

Solum ſapientem eſſe divitem.

1 Quae eſt iſta in commemoranda pecunia tua tam inſolens oſtentatio? ſolusne tu dives? Proh dii im-

tales! egone me audiviſſe aliquid, et didiciſſe,
gaudeam? Solusne tu dives? Quid, ſi ne dives
em? quid, ſi pauper etiam? Quem enim intel-
ius divitem? aut, hoc verbum, in quo homine
mus? opinor in eo, cui tanta poſſeſſio eſt, ut
beraliter vivendum facile contentus ſit; qui nihil
rat, nihil appetat, nihil optet amplius. Animus
rtet tuus ſe iudicet divitem, non hominum
o, neque poſſeſſiones tuae: nihil ſibi deeſſe
t, nihil curet amplius. ſatiatus eſt, aut contentus
n pecunia? concedo, dives es. ſin autem propter
itatem pecuniae nullum quaeſtum turpem putas,
iſti ordini ne honeſtus quidem poſſit eſſe ullus:
iotidie fraudas, decipis, poſcis, paciſceris, au-
, eripis: ſi ſocios ſpolias, aerarium expilas: ſi
menta amicorum exſpectas, aut ne exſpectas
lem, atque ipſe ſupponis: haec utrum abun-
is, an egentis ſigna ſunt? Animus hominis, dives,
arca appellari ſolet. quamvis illa ſit plena,
te inanem videbo, divitem non putabo. ete-
ex eo, quantum cuique ſatis eſt, metiuntur
ines divitiarum modum. Filiam quis habet?
nia eſt opus. duas? maiore. plures? maiore
n. et ſi, ut aiunt, Danao quinquaginta ſint filiae;
dotes magnam quaerunt pecuniam. quantum
i cuique opus eſt, ad id accommodatur, ut
dixi, divitiarum modus. qui igitur non filias
es, ſed innumerabiles cupiditates habet, quae
i tempore maximas copias exhaurire poſſint;
: quo modo ego appellabo divitem, cum ipſe
n egere ſe ſentiat? multi ex te audierunt, cum

diceres, neminem eſſe divitem, niſi qui exercitum alere poſſet ſuis fructibus; quod populus Romanus tantis vectigalibus iampridem vix poteſt. ergo hoc propoſito, nunquam eris dives ante, quam tibi ex tuis poſſeſſionibus tantum reficiatur, ut eo tueri ſex legiones, et magna equitum ac peditum auxilia poſſis. Iam fateris igitur, non eſſe te divitem, cui tantum deſit, ut expleas id, quod exoptas. itaque iſtam paupertatem, vel potius egeſtatem ac mendi-
2 citatem tuam nunquam obſcure tuliſti. Nam ut iis, qui honeſte rem quaerunt mercaturis faciendis, operis dandis, publicis ſumendis, intelligimus opus eſſe quaeſito; ſic, qui videt domi tuae pariter accuſatorum atque iudicum conſociatos greges, qui nocentes et pecunioſos reos eodem te auctore corruptelam iudicii molientes, qui tuas mercedum pactiones in patrociniis, interceſſiones pecuniarum in coitionibus candidatorum, dimiſſiones libertorum ad foenerandas diripiendasque provincias; qui expulſiones vicinorum, qui latrocinia in agris, qui cum ſervis, cum libertis, cum clientibus ſocietates, qui poſſeſſiones vacuas, qui proſcriptiones locupletium, qui caedes municipiorum, qui illam Sullani temporis meſſem recordetur, qui teſtamenta ſubiecta, qui ſublatos tot homines, qui denique omnia venalia, delectum, decretum, alienam, ſuam ſententiam, forum, domum, vocem, ſilentium: quis hunc non putet confiteri, ſibi quaeſito opus eſſe? cui autem quaeſito opus ſit, quis unquam hunc vere dixerit divitem? eſt enim divitiarum fructus in copia: copiam autem declarat ſatietas

rerum, atque abundantia; quam tu quoniam nunquam aſſequere, nunquam omnino es futurus dives. Meam autem quoniam pecuniam contemnis, et recte; (eſt enim ad vulgi opinionem mediocris; ad tuam, nulla; ad meam, modica;) de me ſilebo: de te loquar. Si cenſenda nobis atque aeſtimanda res ſit, utrum tandem pluris aeſtimemus pecuniam Pyrrhi, quam Fabricio dabat, an continentiam Fabricii, qui illam pecuniam repudiabat? utrum aurum Samnitum, an reſponſum M'. Curii? hereditatem L. Paulli, an liberalitatem Africani, qui eius hereditatis Q. Maximo fratri partem ſuam conceſſit? Haec profecto, quae ſunt ſummarum virtutum, pluris aeſtimanda ſunt, quam illa, quae ſunt pecuniae. Quis igitur (ſi quidem, ut quisque, quod plurimi ſit, poſſideat, ita ditiſſimus habendus ſit) dubitet, quin in virtute divitiae ſint? quoniam nulla poſſeſſio, nulla vis auri et argenti, pluris, quam virtus, aeſtimanda eſt. O dii immortales! non in- 3
telligunt homines, quam magnum vectigal ſit parſimonia. venio enim iam ad ſumtuoſos; relinquo iſtum quaeſtuoſum. Capit ille ex ſuis praediis ſexcenta ſeſtertia; ego centena ex meis: illi aurata tecta in villis, et ſola marmorea facienti, et ſigna, tabulas, ſupellectilem, et veſtem infinite concupiſcenti, non modo ad ſumtum ille eſt fructus, ſed etiam ad foenus, exiguus. ex meo tenui vectigali, detractis ſumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit. Uter igitur eſt ditior, cui deeſt, an cui ſuperat? qui eget, an qui abundat? cuius poſſeſſio quo eſt maior, eo plus requirit ad ſe tuendam; an quae ſuis

ſe viribus ſuſtinet ? Sed quid ego de me loquor, qui morum ac temporum vitio aliquantum etiam ipſe fortaſſe in huius ſeculi errore verſer ? M'. Manilius patrum noſtrorum memoria (ne ſemper Curios et Luſcinos loquamur) pauper tandem fuit. habuit enim aediculas in Carinis, et fundum in Labicano. nos igitur ditiores, qui plura habemus? utinam quidem! ſed non aeſtimatione cenſus, verum victu atque cultu terminatur pecuniae modus. non eſſe cupidum, pecunia eſt: non eſſe emacem, vectigal eſt. contentum vero ſuis rebus eſſe, maximae ſunt certiſſimaeque divitiae. Etenim ſi iſti callidi rerum aeſtimatores prata et areas quasdam magno aeſtimant, quod ei generi poſſeſſionum minime quaſi noceri poteſt; quanti eſt aeſtimanda virtus, quae nec eripi, nec ſurripi poteſt unquam; neque naufragio, neque incendio amittitur; nec tempeſtatum, nec temporum perturbatione mutatur ? qua praediti qui ſunt, ſoli ſunt divites. ſoli enim poſſident res et fructuoſas, et ſempiternas; ſolique (quod eſt proprium divitiarum) contenti ſunt rebus ſuis. ſatis eſſe putant, quod eſt; nihil appetunt, nulla re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt. Improbi autem, et avari, quoniam incertas, atque in caſu poſitas habent, et plus ſemper appetunt, nec eorum quisquam adhuc inventus eſt, cui, quod haberet, eſſet ſatis; non modo non copioſi ac divites, ſed etiam inopes ac pauperes exiſtimandi ſunt.

[redacted]

M. TULLII CICERONIS FRAGMENTA

EX

LIBRIS PHILOSOPHICIS.

INDEX LIBRORUM

ad quos pertinent, quae ſequuntur, FRAGMENTA.

Oeconomicorum e Xenophonte Libri III.
Protagoras, ex Platone.
De Republica Libri VI, in quorum ultimo ineſt Somnium Scipionis.
De Iure civili Liber.
De Auguriis Liber.
Hortenſius, vel, de Philoſophia.
M. Cato, ſeu, Laus M. Catonis.
De Gloria Libri II.
De Conſolatione.
De ſuis Conſiliis.
De Virtutibus.
Chorographia.
Academicorum Libri IV.
De Natura Deorum.
De Divinatione.
De Legibus.
De Fato.
Timaeus, ex Platone.

M. TULLII CICERONIS RAGMENTA EX LIBRIS PHILOSOPHICIS.

OECONOMICORUM EX XENOPHONTE

LIB. I.

conomicum Xenophontis Cicero adoleſcens admodum convertit (vid. de Off. II, 87.) quem librum de tuenda re familiari unicum pro ſuo arbitratu in tres diviſit: quorum primus praecepta habuit, quemadmodum mater familias domi agere deberet; ſecundus quemadmodum foris pater familias; tertius agri colendi rationem eſt complexus.

RISC. *lib.* 8.) Homo ex eo numero hominum, ui apud nos hoc nomine dignantur.

COLUM. *lib. 12, cap. 1.*) Maritale coniugium comparatum eſt natura, ut non ſolum iucunſſima, verum etiam utiliſſima vitae ſocietas initur, et ne genus humanum temporis longinquitate cideret. propter hoc mas cum femina eſt connctus: deinde ut ex hac eadem ſocietate mortaius adiutoria ſenectutis, nec minus propugnacula

praeparentur: tum etiam, cum victus et cultus humanus non, uti feris, in propatulo, ac ſilveſtribus locis, ſed domi ſub tecto accurandus eſſet, neceſſarium fuit, alterutrum foris ſub dio eſſe, qui labore et induſtria compararet; intus, qui tectis reconderet atque cuſtodiret: ſi quidem vel ruſticari, vel navigare, vel etiam alio genere negotiari neceſſe erat, ut aliquas facultates acquireremus. Cum vero paratae res ſub tectum eſſent congeſtae, alium eſſe oportuit, qui et illatas cuſtodiret, et cetera conficeret opera, quae domi deberent adminiſtrari. nam et fruges, et cetera alimenta terreſtria indigebant tecto; et ovium ceterarumque pecudum foetus atque fructus clauſo cuſtodienda erant; nec minus reliqua utenſilia, quibus aut alitur hominum genus, aut etiam excolitur. Quare cum et operam, et diligentiam ea, quae propoſuimus, deſiderarent, nec exigua cura foris acquirerentur, quae domi cuſtodiri oporteret; iure, ut dixi, a natura comparata eſt opera mulieris ad domeſticam diligentiam, viri autem ad exercitationem forenſem et extraneam. itaque viro calores et frigora perpetienda, tum etiam itinera et labores pacis ac belli, id eſt, ruſticationis, et militarium ſtipendiorum, diſtribuit: mulieri deinceps, quod omnibus his rebus fecerat inhabilem, domeſtica negotia curanda tradidit. Et quoniam hunc ſexum cuſtodiae et diligentiae aſſignaverat, idcirco timidiorem reddidit, quam virilem. nam metus plurimum confert ad diligentiam cuſtodiendi. Quod autem neceſſe erat foris et in aperto victum quaerentibus nonnunquam iniuriam propul-

:o virum, quam mulierem, fecit audacio-
ı vero partis opibus aeque fuit opus me-
liligentia; non minorem feminae, quam
n rerum tribuit poſſeſſionem. Tum etiam,
)lex natura non omnes res commodas
'olebat, idcirco alterum alterius indigere
ıoniam, quod alteri deeſt, praeſto ple-
t alteri.

ı. *lib.* 12. *c.* 2.) Nam vetus eſt prover-
ıpertatem certiſſimam eſſe, cum alicuius
uti eo non poſſe, quia ignoretur, ubi
iaceat, quod deſideretur. itaque in re
ıborioſior eſt negligentia, quam diligentia.
ı dubitet, nihil eſſe pulchrius in omni
itae, diſpoſitione atque ordine? quod
icris ſpectaculis licet ſaepe cognoſcere.
chorus canentium, non certis modis,
neris praeeuntis magiſtri conſenſit, diſſo-
dam ac tumultuoſum audientibus canere
At ubi certis numeris ac pedibus, velut
ſpiratione, conſenſit atque concinuit; ex
vocum concordia, non ſolum ipſis canen-
ıicum quiddam et dulce reſonat, verum
ctantes audientesque laetiſſima voluptate
ıtur.

r. *in Ter.*) Quid igitur, proh deum immor-
rimum eam docebas? quaeſo.

ı.) Praeparatis idoneis locis, inſtrumentum
ctilem diſtribuere coepimus, ac primum
imus, quibus ad res divinas uti ſolemus;
ındum muliebrem, qui ad dies feſtos com-

paratur; deinde virilem: item dierum ſollemnium ornatum, nec minus calceamenta utrique ſexui convenientia: tum iam ſeorſum arma ac tela ſeponebantur, et in altera parte inſtrumenta, quibus ad lanificia utuntur: poſt, quae ad cibum conficiendum vaſa (ut aſſolent) conſtituebantur; inde, quae ad lavationem, quae ad exornationem, quae ad menſam quotidianam atque epulationem pertinerent, exponebantur: poſtea ex iis, quibus quotidie utimur, quod menſtruum eſſet, ſepoſuimus; quod annuum quoque, in duas partes diviſimus. nam ſic minus fallit, qui exitus futurus ſit. Haec poſtquam omnia ſecrevimus, tum ſuo quaeque loco diſpoſuimus: deinde quibus quotidie ſervuli utuntur, quae ad lanificia, quae ad cibaria coquenda et conficienda pertinent, haec ipſa iis, qui uti ſolent, tradidimus, et ubi ea ponerent, demonſtravimus, et ut ſalva eſſent, praecepimus. Quibus autem ad dies feſtos, et ad hoſpitum adventum utimur, haec primo tradidimus, et loca ſingula demonſtravimus, et cuique ſua annumeravimus, atque annumerata ipſi exſcripſimus, eamque admonuimus, ut quodcunque opus eſſet, ſciret unde daret; et meminiſſet atque adnotaret, quid, et quando, et cui dediſſet, et cum recepiſſet, ut quidque ſuo loco reponeret.

M. Tullii Ciceronis OECONOMICORUM ex XENOPHONTE Lib. II.

Colum. *lib. 2. cap. 1.*) Utrumne, Iſchomache, inquam, ſi res familiaris deſideraſſet, mercari villicum

tanquam fabrum, an ipſe inſtituere conſueviſti? Ego vero ipſe inſtituo. Etenim qui me abſente in meum locum ſubſtituitur, et vicarius meae diligentiae ſuccedit, is ea, quae ego, ſcire debet.

EIUSDEM OECONOMICORUM EX XENOPHONTE LIB. III.

NONIUS. *Interfici.*) Nullo modo facilius arbitror poſſe neque herbas areſcere, et interfici; neque terram ab ſole percoqui.

QUINCT. *l. 12. c. 5.* NON. *profligare.*) Cum vero affecta iam prope aeſtate, uvas a ſole miteſcere tempus eſt.

MACR. *lib. 3. cap. 10.*) Qui neque ſerit vitem, neque quae ſata eſt, diligenter colit; oleum, ficus, poma non habet.

CARIS. *lib. 1.*) Apes in alvearium conceſſerunt.

CICERO *de ſenectute.*) Cum ad Cyrum minorem, regem Perſarum, praeſtantem ingenio, atque imperii gloria, Lyſander Lacedaemonius, vir ſummae virtutis, veniſſet Sardis. *Et reliqua, quae peti poſſunt ex cap. 17. libri* DE SENECTUTE; *quae omnia ab* GRUTERO *hic repetita ſunt, et quidem aliter quaedam, quam illic edidit.*

SERVIUS *in 2. Georg.*) Scrobes.

M. TULLII CICERONIS PROTAGORAS EX PLATONE.

Hunc Platonis dialogum a Cicerone converſum fuiſſe Hieronymi, Priſciani, & Donati teſtimoniis tantum ſcimus; idque extremo tempore aetatis ab eo factum videtur.

Prisc. *lib.* 6.) Quid tu? unde tandem appares, o Socrate? an id quidem dubium non eſt, quin ab Alcibiade?

Prisc. *lib.* 8.) Nunc a vobis, Protagora et Socrate, poſtulo, ut de iſto concedatis alter alteri, et inter vos de huiuſcemodi rebus controverſemini, non concertetis.

Prisc. *lib.* 6.) Quae igitur poteſt eſſe indignitas voluptatis ad moleſtiam, niſi in magnitudine, aut longitudine alterius utrius poſita?

Donatus *in* Phormion.) Confirmandi genera compluria.

FRAGMENTA
M. TULLII CICERONIS
LIBRORUM SEX DE REPUBLICA.

Sex libros de republica ſcripſit Cicero anno urbis 699. aetatis 53. Hanc autem diſputationem de optimo ſtatu civitatis & de optimo cive in Africani minoris perſonam, & Phili, & Laelii, & Manilii contulit. Adiunxit adoleſcentes Q. Tuberonem, P. Rutilium, & duo Laelii generos, Scaevolam & Fannium. Suorum de republica librorum multis locis mentionem facit Tullius. Vid. de Divinat. 2, 3. Libros de Legibus, & Epiſt. ad Attic. Libb. 3. 4. 7 &c.

EX
M. T. CICERONIS
DE REPUBLICA
LIBRO I.

Fronto.) Nuntiatum eſt, venire Laelium, domoque iam exiſſe.

NON. *Propter.*) Eum quoque ut ſalutavit, propter Tuberonem iuſſit aſſidere.

FRONTO.) Negotii publici expers.

NON. *Cituma.*) Quare, ſi placet, deduc orationem tuam de coelo ad haec cituma.

DIOMED.) Quaſi, alius aſſimulare rempublicam aut melius non poſſit, aut omnino non poſſit.

NON. *Accommodatum*) * expoſitamque ad exemplum noſtrae reipublicae accommodabo ad eam, ſi potero, omnem illam orationem, quae eſt mihi habenda de optimo civitatis ſtatu.

NON. *Urbs a civitate.*) Quam cum locis manuque ſepſiſſent, eiuſmodi coniunctionem tectorum, oppidum vel urbem appellarunt, delubris diſtinctam, ſpatiisque communibus. omnis ergo populus, qui eſt talis coetus multitudinis, qualem expoſui, civitas eſt: omnis civitas, quae eſt conſtitutio populi, reſpublica.

D. AUGUST. *epiſt. 5.*) * brevi multitudo diverſa atque vaga, concordia civitas facta erat.

NON. *Cognoſcere.*) Cognoſcere mehercule, inquit, conſuetudinem iſtam, et ſtudium, ſermonemque.

SENECA *lib. 19. epiſt.*) * duos Romanos reges eſſe, quorum alter patrem non habet, alter matrem. Nam de Servii matre dubitatur. Anci Marcii pater quoque ignoratur. tantum hic Marcius, Numae nepos dicitur.

NON. *Dimittere.*) Tum inſtituti annui conſules, tum dimiſſi populo faſces.

Seneca *l. 19. epiſt.*) * provocationem ad populum etiam a regibus fuiſſe.

Non. *Horrendum ab horrido.*) Horum enim ſeveritatem dicitur inhorruiſſe primum civitas.

Seneca *lib. 19. epiſt.*) Quem nos dictatorem dicimus, et in hiſtoria ita nominari legimus, apud antiquos magiſter populi vocatus eſt, quod, qui ab illo nominatur, magiſter equitum eſt.

Cic. *6. ad Atticum 9.*) * Cn. Flavius faſtos protulit.

Fronto.) Ipſa cognitio nos delectavit.

Non. *Aemulus.*) Quomodo enim iudicatur iſte optimas, aut optimatium aemulus doctrina, artibus, ſtudiis. audio, quando?

Non.) Sed audiſſe te credo, tum vero Platonem, Socrate mortuo, primum in Aegyptum diſcendi cauſa, poſt in Italiam contendiſſe.

Non. *Anima.*) Tum virtute, labore, induſtria quaereret ſummi viri indolem, niſi nimis animoſe ferax natura illum neſcio quo pacto.

Non. *Conſitura.*) Quae videlicet ille non ex agri conſitura, quam cernebat, ſed ex doctrinae indiciis interpretabatur.

Non. *Antiquus, Antiquior.*) Sed quoniam plurima beneficia continet patria, et eſt antiquior parens, quam is, qui, ut aiunt, creaverit, maior ei profecto, quam parenti, debetur gratia.

Non. *Pignerari.*) Sed ut plurimas et maximas noſtri animi, ingenii, conſilii prima ipſa ſibi ad utilitatem pigneraretur.

Non. *Conducere.*) Facillimam autem in ea repub-

ſſe poſſe concordiam, in qua idem conducat bus.

)N. *Firmitudo.*) Habent aequabilitatem quan-, qua carere diutius vix poſſunt liberi, deinde tudinem.

)N. *L. de doct. indagine.*) Nec tantum Carthago ſſet opum ſexcentos fere annos ſine conſiliis ſciplina.

)N. *Dominatus.*) Quid? tunc cum es iratus, ittis illi iracundiae dominatum animi tui?

)N. *Anima.*) Ergo non probares conſilio pulſo nes, quae ſunt innumerabiles, iracundias; quae nt omnia. Ego vero nihil iſto animo, nihil ita ato homine miſerius ducerem.

)N. *Invitare.*) Denique ipſa natura non invitaret ı, ſed etiam cogeret.

ONTO.) Populo gratificans et aliena, et ſua.

ONTO.) Nec vero iam meo nomine abſtinet.

ON. *Horrendum ab horrido.*) Sed ut ille, qui na-, cum ſubito mare coepit horreſcere.

ACR. *lib. de different. et ſocietatibus Graeci Lati-verbi.*) Libenter tibi, Laeli, uti eum deſideras, lem conceſſero.

EX

M. TULLII CICERONIS

DE REPUBLICA

LIBRO II.

)N. *Exſultare.*) Eſt igitur quiddam turbulentum ominibus ſingulis, quod vel exſultat voluptate, ıoleſtia frangitur.

NON. *Volutabundus.*) Cupido autem, et expetenti, et libidinoſo, et volutabundo in voluptatibus.

NON. *Anxitudo.*) Quantaque anxitudo prona ad luctum, et moerens, ſemperque ipſa ſe ſollicitans.

NON. *Timor, & timiditas.*) Eſſe autem angore et miſeria afflictas, atque abiectas timiditate et ignavia.

NON. *Elidere.*) Ut auriga indoctus e curru trahitur, operitur, eliditur, laniatur.

NON. *Offendere.*) Sed imitor Archytam Tarentinum, qui cum ad villam veniſſet, et omnia aliter offendiſſet.

NON. *urbs a civitate.*) * quo auctore et principe vocitatur civitas.

NON. *Modicum.*) Statuo eſſe optime conſtitutam rempublicam, quae ex tribus generibus illis, regali, optimo, et populari confuſa modice, nec puniendo irritet animum immanem ac ferum, nec omnia praetermittendo, licentia cives deteriores reddat.

D. AUG. *lib. 2. c. 21. Civit.*) Ut in fidibus, ac tibiis, atque cantu ipſo, ac vocibus concentus eſt quidam tenendus ex diſtinctis ſonis, quem immutatum ac diſcrepantem aures eruditae ferre non poſſunt, isque concentus ex diſſimillimarum vocum moderatione concors tamen efficitur et congruens; ſic ex ſummis, et infimis, et mediis interiectis ordinibus, ut ſonis, moderata ratione civitas conſenſu diſſimillimorum concinit, et quae harmonia a muſicis dicitur in cantu, ea eſt in civitate concordia, arctiſſimum atque optimum omni in repub-

ca vinculum incolumitatis: quae ſine iuſtitia nullo aćto eſſe poteſt.

NON. *Proiećtum.*) Iuſtitia foras ſpećtat, et pro-ećta tota eſt, atque eminet.

NON. *Explicare.*) Quae virtus praeter ceteras to-im ſe ad alienas utilitates porrigit, atque explicat.

NON. *Exſultare.*) * quae ſanguine alitur, atque in mni crudelitate ſic exſultat, ut vix hominum acer-is funeribus ſatietur.

NON. *lib. de doćt. indagine.*) Itaque praeclara illa ıſtitutio Romuli cum ducentos annos et triginta :re firma manſiſſet.

NON. *Viritim.*) Ac primus agros, quos bello Ro-ıulus ceperat, diviſit viritim civibus.

FRONTO.) Cum aliud nihil domum ſuam depor-ıviſſet.

NON. *Pecunioſus.*) * multaque ditione ovium et oum, quod tunc erat res in pecore, et in loco-um poſſeſſionibus, ex quo pecunioſi et locupletes ocabantur.

NON. *Calumnia.*) * ut Carneadi reſpondeatis, ui ſaepe optimas cauſas ingenii calumnia ludificari olebat.

FRONTO.) Neque enim ad mare admovit, quod i fuit facillimum.

D. AUG. *lib. 2. c. 21. Civit.*) Nihil eſt, quod adhuc e republica putem dićtum, et quo poſſim longius rogredi, niſi ſit confirmatum, non modo falſum ſſe illud, ſine iniuria non poſſe, ſed hoc veriſſimum, ine ſumma iuſtitia rempublicam regi non poſſe.

EX M. TULLII CICERONIS DE REPUBLICA LIBRO III.

D. AUG. *lib. 4. contra Pelagium.*) Homo non ut a matre, ſed ut a noverca natura editus eſt in vitam corpore nudo, et fragili, et infirmo; animo autem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines: in quo tamen ineſt tanquam obrutus quidam divinus ignis ingenii et mentis.

SENECA *lib. 19. epiſt.*) Quoniam ſumus ab ipſa calce eius interpellatione revocati.

LACT. *Epitome cap. 1.*) Nullum eſt ius naturale. itaque omnes animantes ipſa ducente natura commoda ſua defendunt: et ideo iuſtitia, ſi alienis utilitatibus conſulat, ſuas negligat, ſtultitia eſt dicenda. Quod ſi omnes populi, penes quos ſit imperium, ipſique Romani, qui orbem totum poſſedere, iuſtitiam ſequi velint, ac ſuum cuique reſtituere, quod vi et armis occupaverunt, ad caſas, et egeſtatem revertentur. quod ſi fecerint, iuſtos dicemus quidem, ſed tamen ſtultos iudicare neceſſe eſt, qui, ut aliis proſint, ſibi nocere contendunt.

LACT. (*l. 5. c. 16.*) *Epit. c. 56.*) Bonus vir ſi habeat ſervum fugitivum, vel domum inſalubrem ac peſtilentem, quae vitia ſolus ſciat, et ideo proſcribat, ut vendat; utrumne profitebitur, fugitivum ſervum, ac peſtilentem domum ſe vendere, an celabit emtorem? ſi profitebitur; bo-

nus quidem, quia non fallet, ſed tamen ſtultus iudicabitur, quia vel parvo vendet, vel omnino non vendet. ſi celevarit, erit quidem ſapiens, quia rei conſulet; ſed idem malus, quia fallet. Deinde, ſi reperiat hominem, qui aut aurum pro orichalco, aut argentum pro plumbo vendat per errorem, atque id emere neceſſitas cogat; utrum diſſimulabit, et emet parvo, an potius indicabit? iuſtus utique dicetur, quia non fefellit, ſed idem ſtultus, qui alteri fecerit lucrum, ſibi damnum. ſed facile de damno eſt: quid? ſi vita eius in periculum veniet, ut eum aliquando neceſſe ſit, aut occupare, aut mori, quid faciet? Poteſt hoc evenire, ut naufragio facto inveniat aliquem imbecillum, tabulae inhaerentem; aut victo exercitu, fugiens reperiat aliquem vulneratum, equo inſidentem; utrumne aut illum tabula, aut hunc equo deturbabit, ut ipſe poſſit evadere? ſi volet iuſtus eſſe, non faciet. ſed idem ſtultus iudicabitur, qui, dum alterius vitae parcit, ſuam perdet. ſi faciet, ſapiens quidem videbitur, quia ſibi conſulit; ſed et idem malus, quia nocebit.

Lact. *lib. 5. cap. 12.*) Quaero, ſi duo ſint, quorum alter optimus vir, aequiſſimus, ſumma iuſtitia, ſingulari fide; alter inſigni ſcelere et audacia exiſtimetur: et ſi in eo ſit errore civitas, ut bonum illum virum, ſceleratum, facinoroſum, nefarium putet; contra autem, qui ſit improbiſſimus, ſumma eſſe probitate ac fide exiſtimet, proque hac opinione omnium civium, bonus ille vir vexetur, rapiatur, manus ei denique afferantur, effodiantur oculi,

damnetur, vinciatur, uratur, exterminetur, egeat; poſtremo iure etiam optimo omnibus miſerrimus eſſe videatur; contra autem ille improbus laudetur, colatur, ab omnibus diligatur, omnes ad eum honores, omnia imperia, omnes opes, omnes denique copiae conferantur; vir denique optimus omnium exiſtimatione, et digniſſimus omni fortuna iudicetur: quis tandem erit tam demens, qui dubitet, utrum ſe eſſe malit?

NON. *Famulatur.*) Eſt enim genus iniuſtae ſervitutis, cum ii ſunt alterius, qui ſui poſſunt eſſe. cum autem hi famulantur.

NON. *Infeſtum mare. Myoparo.*) Nam cum quaereretur ex eo, quo ſcelere compulſus mare haberet infeſtum uno myoparone: Eodem, inquit, quo tu orbem terrae.

GELL. *lib. 1. cap.* 22.) Non gravarer, Laeli, niſi et hos velle putarem, et ipſe cuperem te quoque aliquam partem huius noſtri ſermonis attingere; praeſertim cum heri dixeris, te nobis etiam ſuperfuturum. verum, ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis, omnes te rogamus.

LACT. *lib.* 6. *c.* 8.) Eſt quidem vera lex, recta ratio, naturae congruens, diffuſa in omnes, conſtans, ſempiterna, quae vocet ad officium iubendo, vetando a fraude deterreat: quae tamen neque probos fruſtra iubet, aut vetat, nec improbos iubendo, aut vetando movet. Huic legi nec obrogari fas eſt, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt. Nec vero aut per ſenatum, aut per populum ſolvi hac lege poſſumus. Neque eſt quaerendus ex-

planator, aut interpres eius alius: nec erit alia lex Romae, alia Athenis, alia nunc, alia poſthac; ſed et omnes gentes, et omni tempore una lex, et ſempiterna, et immortalis continebit; unusque erit communis quaſi magiſter, et imperator omnium Deus ille, legis huius inventor, diſceptator, lator: cui qui non parebit, ipſe ſe fugiet, ac naturam hominis aſpernabitur, atque hoc ipſo luet maximas poenas, etiamſi cetera ſupplicia, quae putantur, effugerit.

LACT. *lib. 5. c. 19.*) Huic tu viro quas divitias obiicies? quae imperia? quae regna? qui iſta omnia putat humana, ſua bona divina iudicat.

PRISC. *l. 8.*) * quibus aſſentior, ſollicitam et periculoſam iuſtitiam non eſſe ſapientis.

NON. *Ubi genit. pro ablativo.*) Noſter autem populus, ſociis defendendis, terrarum iam omnium potitus eſt.

NON. *Largitas.*) * Pyrrhi ridetur largitas a conſule, aut Samnitium copiae Curio defuerunt.

NON. *Apud.*) Cuius etiam focum Cato ille noſter, cum venerat ad ſe in Sabinos, ut ex ipſo audiebamus, viſere ſolebat, apud quem ſedens, Samnitium, quondam hoſtium, tum iam clientium ſuorum, dona repudiaverat.

D. AUG. *lib. 22. cap. 6.*) Nullum bellum ſuſcipitur a civitate optima, niſi aut pro fide, aut pro ſalute.

D. AUG. *lib. 22. cap. 4. Civit.*) * quorum non corpora ſunt in coelum elata: neque enim natura pateretur, ut id, quod eſſet de terra, niſi in terra maneret.

D. Aug. *lib.* 22. *c.* 6. *Civit.*) Magis eſt in Rŏmulo admirandum, quod ceteri, qui dii ex hominibus facti eſſe dicuntur, minus eruditis hominum ſeculis fuerunt, ut fingendi proclivior eſſet ratio, cum imperiti facile ad credendum impellerentur. Romuli autem aetatem minus his ſexcentis annis, iam inveteratis literis atque doctrinis, omnique illo antiquo ex inculta hominum vita errore ſublato, fuiſſe cernimus.

D. Aug. *ibidem.*) Ex quo intelligi poteſt, permultis annis ante Homerum fuiſſe, quam Romulum; ut iam doctis hominibus, ac temporibus ipſis eruditis ad fingendum vix quidquam eſſet loci. antiquitas enim recepit fabulas, fictas etiam nonnunquam incondite. Haec aetas autem, iam exculta praeſertim, et erudita, omne quod fieri non poteſt, reſpuit.

Lactant. *lib.* 5. *c.* 19. Seneca *lib.* 19. *epiſt.* 4.) Apud Ennium ſic loquitur Africanus:

Si fas endo plagas coeleſtum aſcendere cuiquam eſt,
Mi ſoli coeli maxima porta patet.

Eſt vero, inquit, Africane. nam et Herculi eadem ipſa porta patuit.

Seneca *ibid.*)

Hic eſt ille ſitus, cui nemo civi', neque hoſtis,
Quivit pro factis reddere operae pretium.

D. Aug. *lib.* 3. *c.* 15. *Civit.*) * tantum eſt conſecutus, ut, cum ſubito ſole obſcurato, non comparuiſſet, deorum in numero collocatus putaretur: quam opinionem nemo unquam mortalis aſſequi potuit ſine eximia virtutis gloria.

Aug. *lib.* 22. *cap.* 6.) Propterea et iſtum non um inter Deos receptum tali morte, quia for- juod erat in Romulo probatum, Romani vul- ioluerunt, ſi hoc et alteri tribueretur.

ct. *lib.* 5. *cap.* 19.) Vult plane virtus honorem; ſt virtutis ulla alia merces, quam tamen illa t facile, exigit non acerbe. ſed ſi aut ingrati rſi, aut invidi multi, aut inimici potentes ſuis em praemiis ſpoliant, nae illa ſe tamen multis s oblectat, maximeque ſuo decore ſe ipſam itat.

Aug. *lib.* 22. *cap.* 6. *Civit.*) Sed his poenis, etiam ſtultiſſimi ſentiunt, egeſtate, exſilio, lis, verberibus elabuntur ſaepe privati, oblata s celeritate. Civitatibus autem mors ipſa poena juae videtur a poena ſingulos vindicare. debet conſtituta ſic eſſe civitas, ut aeterna ſit. Ita- ullus interitus eſt reipublicae naturalis, ut ho- , in quo mors non modo neceſſaria eſt, verum optanda perſaepe. Civitas autem cum tollitur, ır, exſtinguitur, ſimile eſt quodammodo, ut is parva conferamus, ac ſi omnis hic mundus at ac concidat.

Aug. *lib.* 2. *cap.* 21. *Civit.*) Reſpublica eſt res li. Populus autem non omnis coetus multitu- , ſed coetus iuris conſenſu, et utilitatis com- one ſociatus.

Aug. *ibidem.*) Reſpublica res eſt populi, cum ac iuſte geritur, ſive ab uno rege, ſive a paucis iatibus, ſive ab univerſo populo. cum vero us eſt rex, quem tyrannum voco; aut iniuſti

optimates, quorum conſenſus factio eſt; aut iniuſtus ipſe populus, cui nomen uſitatum nullum reperio, niſi ut etiam ipſum tyrannum appellem: non iam vitioſa, ſed omnino nulla reſpublica eſt, quoniam non eſt res populi, cum tyrannus eam, factiove capeſſat; nec ipſe populus iam populus eſt, ſi ſit iniuſtus, quoniam non eſt multitudo iuris conſenſu, et utilitatis communione ſociata.

D. Aug. *lib. 22. cap. 21. Civit.*) Ubi vero iuſtitia non eſt, nec ius poteſt eſſe. quod enim iure fit, profecto iuſte fit: quod autem fit iniuſte, nec iure fieri poteſt. non enim iura dicenda ſunt, vel putanda, iniqua hominum conſtituta, cum illud etiam ipſi ius eſſe dicant, quod de iuſtitiae fonte manaverit, falſumque ſit, quod a quibusdam non recte ſentientibus dici ſolet, id ius eſſe, quod ei, qui plus poteſt, utile eſt.

D. Aug. *lib. 4. contra Pelagium.*) An non cernimus, optimo cuique dominatum ab ipſa natura, cum ſumma utilitate infimorum datum? Cur igitur deus homini, animus imperat corpori, ratio libidini, iracundiaeque, et ceteris vitioſis eiusdem animi partibus?

D. Aug. *ibidem.*) Sed et imperandi, et ſerviendi ſunt diſſimilitudines cognoſcendae. Nam, ut animus corpori dicitur imperare, dicitur etiam libidini; ſed corpori, ut rex civibus ſuis, aut parens liberis; libidini autem, ut ſervis dominus, quod eam coercet et frangit: ſic regum, ſic imperatorum, ſic magiſtratuum, ſic patrum, ſic populorum imperia civibus, ſociisque praeſunt, ut corporibus animus. do-

mini autem ſervos ita fatigant, ut optima pars animi, id eſt, ſapientia, eiusdem animi vitioſas, imbecillasque partes, ut libidines, ut iracundias, et perturbationes ceteras.

NON. *Mercatura.*) Phoenices primi mercaturis et mercibus ſuis avaritiam, et magnificentiam, et inexplebiles cupiditates omnium rerum ſupportaverunt in Graeciam.

NON. *Confidentia.*) * duas ſibi res, quo minus in vulgus et in foro diceret, confidentiam et vocem defuiſſe.

NON. *Proferre.*) Sapientia iubet proferre opes, amplificare divitias.

NON. *Periculum.*) * ſed ut ipſi ſeu animum periclitentur; ſeu videant, quid ſe putent eſſe facturos.

NON. *Impigritas.*) Nunquam viri fortiſſimi fortitudinis, impigritatis, patientiae.

PRISC. *lib. 6.*) Quid ergo illa ſibi vult abſurda exceptio, niſi quis Athonem pro monumento vult funditus efficere? quis enim eſt Atho, aut Olympus tantus?

NON. *Vaſrum.*) Non ſunt in diſputando vafri, non veteratores, non malitioſi.

EX
M. TULLII CICERONIS
DE REPUBLICA
LIBRO IV.

NON. *Ubi accuſativus pro genitivo.*) Atque ipſa mens, quae futura videt, praeterita meminit.

NON. *Mitis.*) Cumque autumno terras ad conci-

piendas fruges patefecerit, hieme ad conficiendas compreſſerit, vere ad effundendas relaxarit, aeſtate ac maturitate alias mitigaverit, alias torruerit.

NON. *Aptam.*) * eademque ſoli obiecta umbram noctemque efficiat, cum ad numerum dierum aptam, tum ad laborum quietem.

LACT. *de opif. Dei.*) Nec voluntatem mihi defuiſſe, nec curam.

D. AUG. *lib. 9. cap. 9. Civit.*) Nunquam comoediae, niſi conſuetudo vitae pateretur, probare ſua theatris flagitia potuiſſent.

D. AUG. *ibidem.*) Quem illa non attigit, vel potius quem non vexavit? cui pepercit? Eſto: populares homines, improbos in rempublicam, ſeditioſos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum laeſit. patiamur: etſi huiusmodi cives a cenſore melius eſt, quam a poeta notari. Sed Periclem, cum iam ſuae civitati maxima auctoritate plurimos annos domi et belli praefuiſſet, violari verſibus, et eos agi in ſcena, non plus decuit, quam ſi Plautus noſter voluiſſet, aut Naevius, P. et Cn. Scipioni, aut Caecilius M. Catoni maledicere.

D. AUG. 6.) Noſtrae contra XII tabulae cum perpaucas res capite ſanxiſſent, in his hanc quoque ſanciendam putaverunt, *Si quis actitaviſſet, ſive carmen condidiſſet, quod infamiam afferret, flagitiumve alteri.* Praeclare, iudiciis enim, ac magiſtratuum diſceptationibus legitimis propoſitam vitam, non poetarum ingeniis habere debemus; nec probrum audire, niſi ea lege, ut reſpondere liceat, et iudicio defendere.

G. *lib.* 2. *c.* 10. *Civit.*) Aeſchines Athenien-
loquentiſſimus, cum adoleſcens tragoedias
:t, rempublicam capeſſivit; et Ariſtodemum
item auctorem, maximis de rebus pacis
legatum ad Philippum Athenienſes ſaepe

G. *lib.* 2. *cap.* 12. *Civit.*) * Probris et iniuriis
ı ſubiectam vitam famamque habere nolue-
pite etiam puniri ſancientes, tale carmen
ſi quis auderet.

ıG. *lib.* 2. *cap.* 13. *Civit.*) * Cum artem ludi-
enamque totam in probro ducerent, genus
ıum non modo honore civium reliquorum
ſed etiam tribu moveri notatione cenſoria
ıt.

ıG. *lib.* 2. *cap.* 14. *Civit.*) Ad quos cum ac-
clamor et approbatio populi, quaſi magni
ı et ſapientis magiſtri, quas illi obducunt
? quos invehunt metus? quas inflammant
:es?

Fingere.) Ego vero eodem, quo ille Home-
ımitum coronis, et delibutum unguentis,
:x ea urbe, quam ipſe ſibi fingit.

CEL. *lib.* 30.) Cumque nihil tam incorruptum
ıeat in republica, quam ſuffragium, quam
ı: non intelligo, cur, qui ea pecunia corru-
ɔoena dignus ſit; qui eloquentia, laudem
rat. Mihi quidem hoc plus mali facere vide-
oratione, quam qui pretio iudicem corrum-
ıod pecunia corrumpere prudentem nemo
dicendo poteſt.

T 2

Non. *Impurus & immanis.*) * Sed iuventuti noſtrae minime audiendus. Quippe ſi illa ſenſit, ut loquitur, eſt homo impurus; ſin aliter, quod malo, oratio eſt tamen immanis.

Non. *Ignominia.*) Cenſoris iudicium nihil fere damnato affert, niſi ruborem. Itaque quia omnis ea iudicatio verſatur tantummodo in nomine, animadverſio illa ignominia dicta eſt.

Non. *ubi dativus pro accuſativo.*) Nec vero mulieribus praefectus praeponatur, qui apud Graecos creari ſolet, ſed ſit cenſor, qui viros doceat moderari uxoribus.

Non. *Temulenta.*) Magnam habet vim diſciplina verecundiae. carent temeto omnes mulieres.

Non. *Fama.*) * atque etiam ſi qua erat famoſa, ei cognati oſculum non ferebant.

Non. *Clepere.*) Non modo ut Spartae, rapere ubi pueri, et clepere diſcunt.

Serv.) Apud Graecos opprobrio fuit adoleſcentibus, ſi amatores non haberent.

Non. *Iurgium a lite.*) Admiror, nec rerum ſolum, ſed verborum etiam elegantiam. *Si iurgant*, inquit: benevolorum concertatio, non lis inimicorum, iurgium dicitur.

Non. *Ibid.*) Iurgare igitur lex putat inter ſe vicinos, non litigare.

Non. *Petulantia*, *Procacitas.*) Itaque a petendo petulantia, a procando, id eſt, poſcendo, procacitas nominata eſt.

Non. *Fides.*) Fides enim nomen ipſum mihi videtur habere, cum ſit, quod dicitur.

NON. *Blandimentum.*) In cive excelſo, atque homine nobili, blanditiam, oſtentationem, ambitionem, notam eſſe levitatis.

NON. *Portitor.*) Nolo enim eundem populum, imperatorem et portitorem eſſe terrarum: optimum autem et in privatis familiis, et in republica vectigal duco eſſe parſimoniam.

NON. *Pecuda.*) * cum adhibent in pecuda paſtores.

NON. *Excipere.*) * quod inſepultos reliquiſſent eos, quos ex mari, propter vim tempeſtatis, excipere non potuiſſent, innocentes necaverint.

NON. *Proprium.*) Et noſter Plato, magis etiam, quam Lycurgus, omnia prorſus iubet eſſe communia, ne quis civis propriam, aut ſuam rem ullam queat dicere.

NON. *de doctr. ind.*) Nec in hac diſſenſione ſuſcepi populi cauſam, ſed bonorum.

NON. *Auguro.*) Cui quidem utinam vere auguraverim.

NON. *Sanctitudo.*) * eosdem terminos hominum curae, atque vitae: ſic pontificio iure ſanctitudo ſepulturae.

PRISC. *lib. 15.*) Non enim facile valenti populo reſiſtitur, ſi aut nihil impertias iuris, aut parum.

PRISC. *Carm.*) Brachialia.

PRISC.) Armentum habeo.

EX
M. TULLII CICERONIS
DE REPUBLICA
LIBRO V.

D. AUG. *lib. 2. c. 21. Civit.* & NON. *quendam lo-*

cum, qui eſt in hoc fragm. profert in verum.) Ennius:

Moribus antiquis res ſtat Romana, viriſque.

Quem quidem ille verſum, vel brevitate, vel veritate, tanquam ex oraculo mihi quodam eſſe effatus videtur. nam neque viri, niſi ita morata civitas fuiſſet, neque mores, niſi hi viri praefuiſſent, aut fundare, aut tamdiu tenere potuiſſent, tantam, et tam lònge lateque imperantem rempublicam. Itaquè ante noſtram memoriam et mos ipſe patrius praeſtantes viros adhibebat, et veterum morem, ac maiorum inſtituta retinebant excellentes viri. noſtra vero aetas cum rempublicam ſicut picturam accepiſſet egregiam, ſed iam evaneſcentem vetuſtate, non modo eam coloribus iisdem, quibus fuerat, renovare neglexit, ſed ne id quidem curavit, ut formam ſaltem eius, et extrema tanquam lineamenta ſervaret. quid enim manet ex antiquis moribus, quibus ille dixit *rem ſtare* Romanam? quos ita oblivione obſoletos videmus, ut non modo non colantur, ſed etiam ignorentur. Nam de viris quid dicam? mores enim ipſi interierunt virorum penuria. cuius tanti mali non modo reddenda ratio nobis, ſed etiam tanquam reis capitis quodammodo dicenda cauſa eſt. noſtris enim vitiis, non caſu aliquo, rempublicam verbo retinemus; reapſe vero iampridem amiſimus.

CIC. *lib. 8. epiſt. ad Atticum.*) Ut enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori victoria; ſic huic moderatori reipublicae beata civium vita propoſita eſt, ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit. huius

enim operis maximi inter homines, atque optimi, illum eſſe effectorem volo.

DIOMED. *lib. 1.*) Excellunt.

NON. *Contemtio.*) Quae virtus fortitudo vocatur, in qua eſt magnitudo animi, mortis doloriſque magna contemtio.

NON. *Lentum.*) Marcellus, ut acer et pugnax. Maximus, ut conſideratus et lentus.

NON. *ubi nominativus, vel.*) Sed tamen, ut bono patriſamilias colendi, aedificandi, ratiocinandi quidam uſus, opus eſt.

GEL. *lib. 12. c. 2.*) Menelao Laconi quaedam fuit ſuaviloquens iucunditas.

Idem ib.) Breviloquentiam in dicendo colat.

NON. *Imbuere.*) Quae cum Scipio dixiſſet, admodum probans: nimio enim erat odio rhetorum imbutus.

NON. *Ferocia.*) Qui comperit eius vim et effrenatam illam ferociam.

CARIS. *l. 1. Orbi.*) Orbi terrarum comprehenſos.

NON. *Impertire.*) Quod moleſtias ſenectutis ſuae veſtris familiis impertire poſſet.

NON.) Quod non modo ſingulis hominibus, ſed potentiſſimis populis ſaepe contingit.

M. TULLII CICERONIS DE REPUBLICA

LIBR. VI.

NON. *Prudentia.*) Totam igitur exſpectas prudentiam huius rectoris, quae ipſum nomen hoc nacta eſt ex providendo.

T 4

NON. *Triſtis.*) Qui numeros optimatum, et principum obtulit his vocibus, et gravitatis ſuae liquit illum triſtem et plenum dignitatis ſonum.

NON. *Expleri atque ſatiari.*) Graves enim dominae cogitationum libidines, infinita quaedam cogunt atque imperant: quae quia expleri atque ſatiari nullo modo poſſunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris ſuis incenduntur.

NON. *Samium.*) Oratio exſtat, Laeli, quam omnes habemus in manibus, quam ſimpuvia pontificum diis immortalibus grata ſint, Samiaeque, ut hic ſcribit, capedines.

NON. *Firmiter*, et PRISC.) Firmiter enim maiores noſtri ſtabilita matrimonia eſſe voluerunt.

NON. *Comparare.*) Quamobrem ſe comparet hic civis ita neceſſe eſt, ut ſit contra haec, quae civitatis ſtatum pervertunt, ſemper armatus.

NON. *Seditio.*) Eaque diſſenſio civium, quod ſeorſum eunt alii ad alios, ſeditio dicitur.

NON. *de doctr. ind.*) Et vero in diſſenſione civili, cum boni plus, quam multi valent, expendendos ab his, non numerandos puto.

GEL. *lib. 6. c. 16.* et NON. *Deprecari.*) Quod equidem eo fuit maius, quia cum in cauſa pari collegae eſſent, non modo invidia pari non erant, ſed etiam Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.

NON. *Mactare.*) Ferunt hos laudibus, mactant honoribus.

D. AUG. *l. 5. c. 13. Civit.*) Alendus hic eſt gloria.

NON. *Deſubito.*) * in his, ut meminiſtis, concurſu

viſſimae multitudinis aere congeſto funus deſubito
ſet ornatum.

NON. *ubi genitivus pro nominativo.*) Ut quemad-
odum ſcribit ille, quotidiano in forum mille ho-
inum cum palliis conchylio tinctis deſcenderent.

MACR. *lib. 1. Somn.*) Sed quamquam ſapientibus
nſcientia ipſa factorum egregiorum ampliſſimum
irtutis praemium eſt, tamen illa divina virtus, non
atuas plumbo inhaerentes, nec triumphos areſcen-
bus laureis, ſed ſtabiliora quaedam et viridiora
aemiorum genera deſiderat. Quae tandem iſta
nt? inquit Laelius. Tum Scipio, Patimini me
inquit) quoniam tertium diem feriati ſumus....

S O M N I U M
S C I P I O N I S.

SCIPIO LOQUITUR.

CUM in Africam veniſſem, M'. Manilio conſuli 1
l quartam legionem tribunus (ut ſcitis) militum;
hil mihi potius fuit, quam ut Maſiniſſam conve-
rem, regem familiae noſtrae iuſtis de cauſis ami-
ſſimum. Ad quem ut veni, complexus me ſenex
llacrymavit, aliquantoque poſt ſuſpexit in coelum:
, Grates, inquit, tibi ago, ſumme Sol, vobisque
liqui coelites, quod, ante quam ex hac vita migro,
nſpicio in meo regno, et his tectis P. Cornelium
ipionem, cuius ego nomine ipſo recreor; ita nun-
iam ex animo meo diſcedit illius optimi atque in-

victiſſimi viri memoria. Deinde ego illum de ſuo regno, ille me de noſtra republica percontatus eſt; multisque verbis ultro citroque habitis, ille nobis conſumtus eſt dies. poſt autem regio apparatu accepti, ſermonem in multam noctem produximus, cum ſenex nihil niſi de Africano loqueretur, omniaque eius non facta ſolum, ſed etiam dicta meminiſſet. deinde, ut cubitum diſceſſimus, me et feſſum de via, et qui ad multam noctem vigilaſſem, arctior, quam ſolebat, ſomnus complexus eſt. Hic mihi (credo equidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim fere, ut cogitationes ſermonesque noſtri pariant aliquid in ſomno tale, quale de Homero ſcribit Ennius, de quo videlicet ſaepiſſime vigilans ſolebat cogitare, et loqui) Africanus ſe oſtendit ea forma, quae mihi ex imagine eius, quam ex ipſo, erat notior. quem ut agnovi, equidem cohorrui. ſed ille, Ades, inquit, animo, et omitte timorem, Scipio, et quae dicam, trade

2 memoriae. Videsne illam urbem, quae parere populo Romano coacta per me, renovat priſtina bella, nec poteſt quieſcere? (oſtendebat autem Carthaginem de excelſo, et pleno ſtellarum, illuſtri et claro quodam loco) ad quam tu oppugnandam nunc venis paene miles? hanc hoc biennio conſul evertes, eritque cognomen id tibi per te partum, quod habes adhuc a nobis hereditarium. Cum autem Carthaginem deleveris, triumphum egeris, cenſorque fueris, et obieris legatus Aegyptum, Syriam, Aſiam, Graeciam, deligere iterum conſul abſens, bellumque maximum conficies, Numantiam exſcindes. Sed cum eris curru Capitolium invectus, offendes rempubli-

ım perturbatam conſiliis nepotis mei. Hic tu, fricane, oſtendas oportebit patriae lumen animi, ıgenii, conſiliique tui. Sed eius temporis ancipi- :m video quaſi fatorum viam. nam cum aetas tua :ptenos octies ſolis anfractus reditusque converte- .t, duoque hi numeri, quorum uterque plenus, ter altera de cauſa, habetur, circuitu naturali ſum- ıam tibi fatalem confecerint; in te unum, atque ı tuum nomen, ſe tota convertet civitas: te ſena- ıs, te omnes boni, te ſocii, te Latini intuebuntur: ı eris unus, in quo nitatur civitatis ſalus; ac ne ıulta, dictator rempublicam conſtituas oportet, ſi npias propinquorum manus effugeris. Hic cum xclamaſſet Laelius, ingemuiſſentque ceteri vehe- ıentius; leniter arridens Scipio, Quaeſo, inquit, e me e ſomno excitetis, et parum rebus: audite :tera. Sed quo ſis, Africane, alacrior ad tutandum 3
:mpublicam, ſic habeto: Omnibus, qui patriam onſervarint, adiuverint, auxerint, certum eſſe in oelo ac definitum locum, ubi beati aevo ſempi- :rno fruantur. nihil eſt enim illi principi Deo, qui mnem hunc mundum regit, quod quidem in terris at, acceptius, quam concilia coetusque homi- um iure ſociati, quae civitates appellantur: ha- ım rectores et conſervatores hinc profecti, huc :vertuntur. Hic ego, etſi eram perterritus, non ım metu mortis, quam inſidiarum a meis, quae- vi tamen, viveretne ipſe et Paullus pater, et alii, uos nos exſtinctos arbitraremur. Immo vero, in- uit, ii vivunt, qui ex corporum vinculis, tanquam carcere, evolaverunt: veſtra vero, quae dicitur

vita, mors eſt. quin tu adſpicias ad te venientem Paullum patrem. Quem ut vidi, equidem vim lacrymarum profudi. Ille autem me complexus, atque oſculans, flere prohibebat. Atque ego ut primum, fletu repreſſo, loqui poſſe coepi, Quaeſo, inquam, pater ſanctiſſime atque optime, quoniam haec eſt vita, (ut Africanum audio dicere,) quid moror in terris? quin huc ad vos venire propero? Non eſt ita, inquit ille. Niſi enim Deus is, cuius hoc templum eſt omne, quod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberaverit, huc tibi aditus patere non poteſt. homines enim ſunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medium vides, quae terra dicitur; hisque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quae ſidera et ſtellas vocatis: quae globoſae, et rotundae, divinis animatae mentibus, circulos ſuos orbesque conficiunt celeritate mirabili. Quare et tibi, Publi, et piis omnibus retinendus eſt animus in cuſtodia corporis; nec iniuſſu eius, a quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, ne munus humanum aſſignatum a Deo defugiſſe videamini. Sed ſic, Scipio, ut avus hic tuus, ut ego, qui te genui, iuſtitiam cole, et pietatem; quae, cum ſit magna in parentibus et propinquis, tum in patria maxima eſt. ea vita, via eſt in coelum, et in hunc coetum eorum, qui iam vixerunt, et corpore laxati, illum incolunt locum, quem vides. erat autem is ſplendidiſſimo candore inter flammas circus elucens, quem vos, ut a Graiis accepiſtis, orbem lacteum nuncupatis: ex quo omnia mihi contemplanti, praeclara cetera et

ilia videbantur. erant autem eae ſtellae, quas
iam ex hoc loco vidimus; et eae magnitudines,
im, quas eſſe nunquam ſuſpicati ſumus: ex
s erat illa minima, quae ultima coelo, citima
, luce lucebat aliena. ſtellarum autem globi
: magnitudinem facile vincebant. Iam ipſa ter-
mihi parva viſa eſt, ut me imperii noſtri,
quaſi punctum eius attingimus, poeniteret.
ı cum magis intueret, Quaeſo, inquit Africa- 4
quousque humi defixa tua mens erit? nonne
:is, quae in templa veneris? novem tibi or-
, vel potius globis, connexa ſunt omnia: quo-
mus eſt coeleſtis, extimus, qui reliquos omnes
lectitur, ſummus ipſe Deus, arcens et conti-
:eteros; in quo infixi ſunt illi, qui volvuntur,
um curſus ſempiterni: cui ſubiecti ſunt ſeptem,
:rſantur retro, contrario motu, atque coelum:
ibus unum globum poſſidet illa, quam in terris
iam nominant. deinde eſt hominum generi
erus et ſalutaris ille fulgor, qui dicitur Iovis:
rutilus, horribilisque terris, quem Martem
;. deinde ſubter mediam fere regionem Sol ob-
dux, et princeps, et moderator luminum reli-
im, mens mundi, et temperatio, tanta magni-
e, ut cuncta ſua luce illuſtret, et compleat. hunc
aites conſequuntur, alter Veneris, alter Mercurii
s: in infimoque orbe Luna, radiis ſolis accen-
nvertitur. infra autem iam nihil eſt, niſi mor-
t caducum, praeter animos generi hominum,
re deorum datos. ſupra lunam ſunt aeterna om-
am ea, quae eſt media, et nona tellus, neque

movetur, et infima eſt, et in eam feruntur omnia
5 ſuo nutu pondera. Quae cum intuerer ſtupens, ut me recepi, Quid? hic, inquam, quis eſt, qui complet aures meas tantus et tam dulcis ſonus? Hic eſt, inquit ille, qui intervallis coniunctus imparibus, ſed tamen, pro rata parte, ratione diſtinctis, impulſu et motu ipſorum orbium conficitur; qui acuta cum gravibus temperans, varios aequabiliter concentus efficit. nec enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt, et natura fert, ut extrema ex altera parte graviter, ex altera autem acute ſonent. Quam ob cauſam ſummus ille coeli ſtelliferi curſus, cuius converſio eſt concitatior, acuto et excitato movetur ſono: graviſſimo autem hic lunaris atque infimus. nam terra, nona, immobilis manens, ima ſede ſemper haeret, complexa medium mundi locum. illi autem octo curſus, in quibus eadem vis eſt duorum, Mercurii et Veneris, ſeptem efficiunt diſtinctos intervallis ſonos; qui numerus rerum omnium fere nodus eſt. quod docti homines nervis imitati, atque cantibus, aperuere ſibi reditum in hunc locum: ſicut alii, qui praeſtantibus ingeniis in vita humana divina ſtudia coluerunt. Hoc ſonitu oppletae aures hominum obſurduerunt; nec eſt ullus hebetior ſenſus in vobis: ſicut ubi Nilus ad illa, quae Catadupa nominantur, praecipitat ex altiſſimis montibus, ea gens, quae illum locum accolit, propter magnitudinem ſonitus, ſenſu audiendi caret. Hic vero tantus eſt totius mundi incitatiſſima converſione ſonitus, ut eum aures hominum capere non poſſint; ſicut intueri ſolem adverſum nequitis, eiusque radiis acies veſtra ſenſus-

vincitur. Haec ego admirans, referebam tamen
os ad terram identidem. Tum Africanus, Sen- 6
inquit, te ſedem etiam nunc hominum ac do-
a contemplari: quae ſi tibi parva, ut eſt, ita vi-
r, haec coeleſtia ſemper ſpectato; illa humana
emnito. Tu enim quam celebritatem ſermonis
inum, aut quam expetendam gloriam conſequi
s? vides habitari in terra raris et anguſtis in lo-
et in ipſis quaſi maculis, ubi habitatur, vaſtas
udines interiectas: hosque, qui incolunt terram,
modo interruptos ita eſſe, ut nihil inter ipſos
liis ad alios manare poſſit; ſed partim obliquos,
im averſos, partim etiam adverſos ſtare vobis;
ibus exſpectare gloriam certe nullam poteſtis.
nis autem eandem terram, quaſi quibusdam redi-
m et circumdatam cingulis: e quibus duos,
ime inter ſe diverſos, et coeli verticibus ipſis ex
que ſubnixos, obriguiſſe pruina vides; medium
m illum, et maximum, ſolis ardore torreri. duo
habitabiles; quorum auſtralis ille, in quo qui
tunt, adverſa vobis urgent veſtigia, nihil ad ve-
m genus. Hic autem alter ſubiectus aquiloni,
m incolitis, cerne, quam tenui vos parte contin-
omnis enim terra, quae colitur a vobis, anguſta
icibus, lateribus latior, parva quaedam inſula
circumfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod
gnum, quem Oceanum appellatis in terris: qui
en tanto nomine, quam ſit parvus, vides. Ex
ipſis cultis notisque terris, num aut tuum aut
isquam noſtrum nomen, vel Caucaſum hunc,
m cernis, tranſcendere potuit, vel illum Gangem

transnatare? quis in reliquis orientis, aut obeuntis ſolis ultimis, aut aquilonis auſtrive partibus, tuum nomen audiet? quibus amputatis, cernis profecto, quantis in anguſtiis veſtra gloria ſe dilatari velit. Ipſi autem, qui de vobis loquuntur, quam loquentur
7 diu? Quin etiam, ſi cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscuiusque noſtrum a patribus acceptas poſteris prodere; tamen propter eluviones exuſtionesque terrarum, quas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modo non aeternam, ſed ne diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus. Quid autem intereſt, ab iis, qui poſtea naſcentur, ſermonem fore de te, cum ab iis nullus fuerit, qui ante nati ſint, qui nec pauciores, et certe meliores fuerunt viri? cum praeſertim apud eos ipſos, a quibus audiri nomen noſtrum poteſt, nemo unius anni memoriam conſequi poſſit: homines enim populariter annum tantummodo ſolis, id eſt, unius aſtri reditu metiuntur: cum autem ad idem, unde ſemel profecta ſunt, cuncta aſtra redierint, eandemque totius coeli deſcriptionem longis intervallis retulerint, tum ille vere vertens annus appellari poteſt: in quo vix dicere audeo, quam multa ſecula hominum teneantur. namque, ut olim deficere ſol hominibus exſtinguique viſus eſt, cum Romuli animus haec ipſa in templa penetravit: ita quandoque eadem parte ſol, eodemque tempore iterum defecerit, tum ſignis omnibus ad idem principium, ſtellisque revocatis, expletum annum habeto. huius quidem anni nondum viceſimam partem ſcito eſſe converſam. Quocirca, ſi reditum in hunc locum deſperaveris, in quo omnia ſunt magnis

et praeſtantibus viris; quanti tandem eſt iſta hominum gloria, quae pertinere vix ad unius anni partem exiguam poteſt? Igitur alte ſpectare ſi voles, atque hanc ſedem, et aeternam domum contueri; neque te ſermonibus vulgi dederis, nec in praemiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum: ſuis te oportet illecebris ipſa virtus trahat ad verum decus. quid de te alii loquantur, ipſi videant; ſed loquentur tamen. ſermo autem omnis ille, et anguſtiis cingitur iis regionum, quas vides; nec unquam de ullo perennis fuit; et obruitur hominum interitu; et oblivione poſteritatis exſtinguitur. Quae cum dixiſſet, Ego vero, 8
inquam, o Africane, ſi quidem bene meritis de patria quaſi limes ad coeli aditum patet, quamquam a pueritia veſtigiis ingreſſus patriis, et tuis, decori veſtro non defui; nunc tamen, tanto praemio propoſito, enitar multo vigilantius. Et ille, Tu vero enitere, et ſic habeto, non eſſe te mortalem, ſed corpus hoc. nec enim tu is es, quem forma iſta declarat: ſed mens cuiusque, is eſt quisque; non ea figura, quae digito demonſtrari poteſt. Deum te igitur ſcito eſſe: ſi quidem Deus eſt, qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui providet, qui tam regit, et moderatur, et movet id corpus, cui praepoſitus eſt, quam hunc mundum ille princeps Deus: et ut mundum ex quadam parte mortalem ipſe Deus aeternus, ſic fragile corpus animus ſempiternus movet. Nam quod ſemper movetur, aeternum eſt: quod autem motum affert alicui, quodque ipſum agitatur aliunde; quando finem habet motus, vivendi finem habeat neceſſe eſt. ſolum igitur, quod

ſeſe movet, quia nunquam deſeritur a ſe; nunquam ne moveri quidem deſinit: quin etiam ceteris, quae moventur, hic fons, hoc principium eſt movendi. principio autem nulla eſt origo. nam ex principio oriuntur omnia: ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt: nec enim id eſſet principium, quod gigneretur aliunde: quod ſi nunquam oritur, ne occidit quidem unquam. nam principium exſtinctum, nec ipſum ab alio renaſcetur, nec ex ſe aliud creabit; ſi quidem neceſſe eſt a principio oriri omnia. Ita fit, ut motus principium ex eo ſit, quod ipſum a ſe movetur: id autem nec naſci poteſt, nec mori; vel concidat omne coelum, omnisque natura, et conſiſtat neceſſe eſt, nec vim ullam nanciſcatur, qua a primo
9 impulſa moveatur. Cum pateat igitur, aeternum id eſſe, quod a ſe ipſo moveatur; quis eſt, qui hanc naturam animis eſſe tributam neget? inanimum eſt enim omne, quod pulſu agitatur externo: quod autem animal eſt, id motu cietur interiore, et ſuo. nam haec eſt natura propria animi, atque vis. quae ſi eſt una ex omnibus, quae ſeſe moveat; neque nata eſt certe, et aeterna eſt. Hanc tu exerce in optimis rebus. ſunt autem optimae curae, de ſalute patriae; quibus agitatus et exercitatus animus, velocius in hanc ſedem et domum ſuam pervolabit: idque ocius faciet, ſi iam tum, cum erit incluſus in corpore, eminebit foras, et ea, quae extra erunt, contemplans, quam maxime ſe a corpore abſtrahet. Namque eorum animi, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumque ſe quaſi miniſtros praebuerunt, impulſuque libidinum voluptatibus obedientium,

deorum et hominum iura violaverunt, corporibus elapſi circum terram ipſam volutantur; nec hunc in locum, niſi multis exagitati ſeculis, revertuntur. Ille diſceſſit: ego ſomno ſolutus ſum.

M. TULLII CICERONIS
DE IURE CIVILI.

Librum de iure civili in artem redigendo ſcripſiſſe Ciceronem teſtes ſunt Gellius & Cariſius: quin ipſe Tullius id ſibi in animo fuiſſe declarat de Oratore L. I, 190.

CARIS.) Aliquo excellente ac nobili viro.

GEL. *l. 1. c.* 22.) Nec vero ſcientia iuris maioribus ſuis Q. Aelius Tubero defuit, doctrina etiam ſuperfuit.

M. TULLII CICERONIS
DE AUGURIIS.

Citantur a Cariſio & Servio Libri Ciceronis Augurales, ii fortaſſe, quos ille Ciliciae proconſul ad Appium Pulchrum adornavit, Librorum eiuſdem argumenti auctorem. Vid. Epiſt. ad famil. 3, 11.

Omnia ex CARISIO.) Oſcen.

Avi incerta.

Oſcinis.

M. TULLII CICERONIS
DE PHILOSOPHIA SIVE HORTENSIUS.

Tullius de Finibus I, 2 ſcribit hoc libro a ſe defenſam & collaudatam eſſe philoſophiam, cum eſſet accuſata & vitupe-

rata ab Hortenſio. Huic autem ſermoni Q. Catulum, et L. Lucullum interfuiſſe cenſet Sigonius. Hunc librum omnium pulcherrimum fuiſſe, veterum, qui illum legerunt, teſtimonia multa confirmant. D. quidem Auguſtinus non ſemel profitetur, ſe illius potiſſimum lectione incenſum eſſe ad verae philoſophiae contemplationem. De hoc eodem libro mentio fit de Divinatione L. I, 1.

NON. *Occupare.*) * et Paullum Marcelli occupaviſſe.

NON. *Annuere.*) Quod cum uterque noſtrum annuiſſet, omneſque ad id tempus, quod erat dictum, poſtero die veniſſemus.

FRONTO.) Lucullo quidem noſter adventus et gratus et iucundus fuiſſe.

Idem.) Hic primum Catulus delectatur ipſo loco.

NON. *Inanima.*) Nam cum omnis ſollertia admiranda eſt, tum ea, quae efficit, ut inanima quae ſunt, vivere et ſpirare videantur.

NON. *Effero.*) * praeter ceteras noſtra extulit civitas.

NON. *Lentus.*) * hunc Craſſum, qui lentus (ut ſcitis) dicere ſolebat, ad imitationem quaſi noſtri generis contendiſſe.

NON. *Imbuere, ſufficere.*) Ut ii, qui combibi purpuram volunt, ſufficiunt prius lanam medicamentis quibuſdam, ſic literis, talibuſque doctrinis ante excoli animos, et ad ſapientiam concipiendam imbui, et praeparari decet.

NON. *Subigere ſegetes.*) Ut enim ſegetes agricolae ſubigunt aratris multo ante, quam ſerant.

NON. *Grave, Acre, Mite.*) Quid enim aut Herodoto dulcius, aut Thucydide gravius, aut Philiſto

brevius, aut Theopompo acrius, aut Theophraſto mitius inveniri poteſt?

NON. *Cognoſcere, Grave.*) Unde autem facilius, quam ex annalium monumentis, aut res bellica, aut omnis reipublicae diſciplina cognoſcitur? unde ad agendum, aut dicendum copia depromi maior graviſſimorum exemplorum, quaſi incorruptorum teſtimoniorum poteſt?

NON. *Exorſum.*) Perge, quaeſo: nec enim imperite exorſus es.

NON. *Contendere.*) Magna etiam animi contentio adhibenda eſt in explicando Ariſtotele, ſi legeris.

NON. *Comeſt.*) Se ad extremum pollicetur prolaturum, quae ſe ipſa comeſt. quod efficit dialecticorum ratio.

NON. *Relaxo. Remitto.*) Quaero enim, non quibus intendam rebus animum, ſed quibus relaxem et remittam.

LACT. *l. 3. c. 15.*) Quando philoſophi eſſe coepeperunt? Thales, ut opinor, primus. recens haec quidem aetas.

D. AUG. *lib. 3. contra Acad.*) Id enim eſt ſapientis, providere: ex quo ſapientia eſt appellata, prudentia.

SERVIUS.) Epicurei plures volunt eſſe coelos.

NON. *Urgeo.*) Itaque tunc Democriti manus urgebatur. eſt enim non magna.

SERVIUS *in 1 & 2 Aeneid.*) *annum magnum eſſe voluerunt omnibus planetis in eundem recurrentibus locum, quod fit poſt XII millia nongentos quinquaginta quatuor annos.

D. Aug. *lib. 12. cap. 4. Trin.*) Beati certe omnes eſſe volumus.

Non. *Differre.*) Quantum inter ſe homines ſtudiis, moribus, et omni vitae ratione differant.

Non. *Praefractum.*) Huic contrarius Ariſto Chius, praefractus, ferreus, nihil bonum, niſi quod rectum et honeſtum eſt.

D. Aug. *lib. 13. cap. 5. Trin.*) Ecce autem non philoſophi illi quidem, ſed promti tamen ad diſputandum homines, omnes aiunt eſſe beatos, qui vivant, ut ipſi velint. Falſum id quidem. Velle enim quod non deceat, id ipſum miſerrimum eſt; nec tam miſerum eſt, non adipiſci quod velis, quam adipiſci velle, quod non oporteat.

Lact. *lib. 1. cap. 7.*) Si Deus unus eſt, quis beatus eſſe in ſolitudine queat?

Non. *Praecipere.*) Praecipiunt hoc iſti, et facit nemo.

Lact. *lib. 3. c. 16.*) Profecto omnis iſtorum diſputatio, quamquam uberrimos fontes virtutis et ſcientiae contineat, tamen, collata cum horum actis perfectisque rebus, vereor, ne tantum videatur attuliſſe negotiis hominum quandam oblectationem otii.

Non. *Lautum.*) Quae eſt igitur philoſophia, Socrates? nec dubito, quin, quaecunque ſit, lautum victum et elegantem, magnifice, neque minus quam deceret, colere inſtituiſſet.

Non. *de doct. ind.*) Vidi in dolore podagrae vel omnium maximum Stoicorum Poſſidonium, nihilo

ipſum, quam Nicomachum Tyrium, hoſpitem meum, fortiorem.

NON. *Sublatum.*) * eloquentiam tueri, quam tu in coelum, Hortenſi, credo, ut ipſe cum ea ſimul adſcenderes, ſuſtuliſſes.

NON. *Eventus.*) Tu me et alias nonnunquam, et paulo ante adhortatus es, ut aliorum facta et eventa conquiram.

FRONTO.) Qui cum hodie bellum cum mortuo gerant.

NON. *Sumo.*) Quare velim dari mihi, Luculle, iubeas indicem tragicorum, ut ſumam, ſi qui forte mihi deſunt.

NON. *Faceſſo.*) Faceſſant igitur omnes, qui docere nihil poſſunt, quo melius ſapientiusque vivamus.

D. AUG. *l. 4. c. 2. Trin.*) Prudentiae partes ſunt, memoria, intelligentia, providentia.

D. AUG. *ibid.*) Si nobis, cum ex hac vita migraverimus, in beatorum inſulis, immortale aevum, ut fabulae ferunt, degere liceret, quid opus eſſet eloquentia, cum iudicia nulla fierent? aut ipſis etiam virtutibus? nec enim fortitudinis indigeremus, nullo propoſito aut labore, aut periculo; nec iuſtitia, cum eſſet nihil, quod appeteretur alieni; nec temperantia, quae regeret eas, quae nullae eſſent, libidines: ne prudentia quidem egeremus, nullo delectu propoſito bonorum et malorum. Una igitur eſſemus beati cognitione naturae, et ſcientia, quae ſola etiam deorum eſt vita laudanda. ex quo intelligi poteſt, cetera neceſſitatis eſſe; unum hoc, voluptatis.

NON. *Capere.*) * deinde boni mores, et modeſtiores, et ad capienda praecepta molliores.

NON. *Aptum.*) Altera eſt nexa cum ſuperiore, et inde, apteque pendens.

NON. *Spectare.*) * coeli ſignorum admirabilem ordinem, inſatiabilemque pulchritudinem magis ſpectant.

D. AUG. *l.* 4. *c.* 15. *Civit.*) * ut easdem tenebras efficiat, quas effecit in interitu Romuli; qui in obſcuratione ſolis factus eſt.

NON. *Increpo.*) Tune pſeudomenon, et ſoritem, et totam dialecticam aut illudis, aut increpas?

NON. *Preſſum.*) Quis te aut eſt, aut fuit unquam in partiendis rebus, in definiendis, in explanandis preſſior?

LACT. *l.* 6. *c.* 2.) Malo vel unum parvum de officio libellum, quam longam orationem pro ſeditioſo homine Cornelio.

NON. *Convenire.*) Nam quod vereris, ne non conveniat noſtris aetatibus iſta oratio, quae ſpectat ad hortandum.

NON. *Caedere.*) Aut tibi id ipſum pervertendum fuit, quod tu ne attigiſti quidem; aut eius partes, quaſi membra quaedam, caedendae.

NON. *Aera.*) Quid tu, inquam? ſoles, cum rationem a diſpenſatore accipis, ſi aera ſingula probaſti, ſummam, quae ex his confecta ſit, non probare?

NON. *Scripta.*) Itaque tibi concedo, quod in duodecim ſcriptis ſolemus, ut calculum reducas, ſi te alicuius dati poenitet.

Non. *Gratificari.*) Quare egredere, quaeſo; et gratificare reipublicae.

Idem, Tollere.) * nihil tamen eſſe, in quo ſe animus excellens tollat.

Idem, Capere.) Captum me fortaſſe, inquit, tu putas, et id quod nollem, confiteri coactum.

Idem Subducere.) An cum videat me, et meos comites, fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam, conſtantiam, gravitatem, fidem, ipſa ſe ſubducat?

Prisc. *l.* 6.) * ut ait Ennius: *Refugiat timido ſanguen, atque exalbeſcat metu.*

Non. *Praeſtare.*) Itaque nec in philoſophia cuiquam ceſſit, et vitae gravitate praeſtitit.

Idem, Contemtus.) * magnitudo animi, patientia laborum, mortis denique contemtio.

Idem, Detrahere.) * ut ea ſibi ratio vera reſtituat, quae conſuetudo vitioſa detraxerit.

Idem, Deſpicere.) Conſolabitur eum magnitudo animi, et humanarum opinionum alta quaedam deſpectio.

Idem, Deductum.) Habet enim ipſa certam et definitam viam, ſed ex ea multis vitiis et erroribus depravata deducitur.

Idem, Vindicare.) * deinde imitator, ut ſibi quidem videtur, naturae mos vindicat.

Idem, Exſultare.) Imbecillus autem eſt pudoris magiſter timor, qui ſi quando paululum aberraverit, ſtatim ſpe impunitatis exſultat.

Servius *l.* 9. *Aen.*) Sufficit ad gloriam benefacti conſcientia.

NON. *Redundo.*) Tum intelligas, quam illud non ſit neceſſarium, quod redundat.

Idem, Gliſco.) Ad iuvenilem libidinem, copia voluptatum gliſcit illa, ut ignis oleo.

Idem, Verecundantur.) Hi noſtri amici verecundantur, capti ſplendore virtutis.

D. AUG. *Vita beata.*) Oratae, homini ditiſſimo, amoeniſſimo, delicatiſſimo, neque ad voluptatem quidquam defuit, neque ad gratiam, neque ad bonam integramque valetudinem. Nam et praediis quaeſtuoſiſſimis, amicis iucundiſſimis, quantum libuit, et abundavit, et illis omnibus aptiſſime ad ſalutem corporis uſus eſt; eiusque (ut breviter totum explicem) omne inſtitutum, voluntatemque omnem ſucceſſio proſpera conſecuta eſt.

NON. *Balneae.*) Primus balneolas ſuſpendit, incluſit piſces.

PRISC. *l. 10.*) * et amoenitate ſumma perfructus eſt.

NON. *Oſtrea.*) * ſollertiamque eam, quae poſſet vel in tegulis proſeminare oſtreas.

Idem, Summus.) Vixit ad ſummam ſenectutem valetudine optima.

Idem, Invitare.) Voluptates autem nulla ad res neceſſarias invitamenta afferunt ſenibus.

D. AUG. *l. 4. contra Pelagium.* (NON. *Conficere.*) An vero voluptates corporis expetendae, quae vere et graviter a Platone dictae ſunt illecebrae atque eſcae malorum? quae enim confectio eſt valetudinis, quae deformatio coloris et corporis, quod turpe damnum, quod dedecus, quod non evocetur atque eliciatur voluptate? cuius motus ut quisque eſt maximus, ita

eſt inimiciſſimus philoſophiae. congruere enim cum cogitatione magna voluptas corporis non poteſt. quis enim, cum utatur voluptate ea, qua nulla poſſit maior eſſe, attendere animum, inire rationem, cogitare omnino quidquam poteſt? quis autem tantus eſt gurges, qui dies et noctes ſine ulla minimi temporis intermiſſione velit ita moveri ſuos ſenſus, ut moventur in ſummis voluptatibus? quis autem bona mente praeditus non mallet nullas omnino nobis a natura voluptates datas?

D. AUG. *contra Pelag. lib. 5. cap. 5.*) * tunc obſequatur naturae, cum ſine magiſtro ſenſerit, quid natura deſideret.

NON. *Ubi genitivus pro ablativo.*) Et qui exſpectat, pendet animi, quia ſemper, quid futurum ſit, incertum eſt.

NON. *Noxia a noxa.*) Et ceteris quidem in rebus, in quibus peccata non maxima inſunt, noxias tamen inferunt.

NON. *Equuleus.*) Ut igitur domitores equorum non verbera ſolum adhibent ad domandum, ſed cibum etiam ſubtrahunt, ut fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis.

NON. *Lentum.*) Qui cum publicas iniurias lente tuliſſet, ſuam non tulit.

NON. *Continens.*) In continentibus quidem terris veſtrum nomen dilatari poteſt.

NON. *Conficere.*) Ea facultas noſtris maioribus erat, qui confectis ſenatusconſultis.

NON. *Acre.*) * quod alterius ingenium ſic dulce,

ut acetum Aegyptium; alterius ſic acre, ut mel Hymettium dicimus.

NON. *Fides.*) Ponendae ſunt fides et tibiae.

NON. *Severum.*) Aliud ex ſilvis ſeverum et triſte.

NON. *Tenue.*) Eundem enim non modo ex mediocri pecunia, ſed etiam ex tenui percipere poſſum.

NON. *Priores a Primores.*) Qui iidem neſcio quid, quod in primoribus habent, ut aiunt, labris.

NON. *Subducere.*) * non et ſine ea cogitatione ineundis, ſubducendisque rationibus.

D. AUG. *lib. 4. contra Pelagium.*) Ex quibus humanae vitae erroribus et aerumnis fit, ut interdum veteres illi ſive vates, ſive in ſacris initiisque tradendis divinae mentis interpretes, qui nos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore, poenarum luendarum cauſa natos eſſe dixerunt, aliquid vidiſſe videantur, verumque ſit illud, quod eſt apud Ariſtotelem, ſimili nos affectos eſſe ſupplicio, atque eos, qui quondam, cum in praedonum Etruſcorum manus incidiſſent, crudelitate excogitata necabantur; quorum corpora viva cum mortuis, adverſa adverſis accommodata, quam aptiſſime colligabantur: ita noſtros animos cum corporibus copulatos, ut vivos cum mortuis eſſe coniunctos.

NON. *Appendix.*) Vidit enim, quod videndum fuit, appendicem animi eſſe corpus, nihilque in eo eſſe magnum.

D. AUG. *lib. 14. cap. ult. Trin.*) Quae nobis dies noctesque conſiderantibus, acuentibusque intelligentiam, quae eſt mentis acies, caventibusque, ne quando illa hebeſcat, magna ſpes eſt, aut ſi hoc, quod

ius et ſapimus, mortale et caducum eſt, iu-
m nobis, perfunctis muneribus humanis, oc-
, neque moleſtam exſtinctionem, et quaſi quie-
tae fore: aut ſi, ut antiquis philoſophis, hisque
nis, longeque clariſſimis placuit, aeternos ani-
ac divinos habemus; ſic exiſtimandum eſt,
nagis hi fuerint ſemper in curſu, id eſt, in ra-
et inveſtigandi cupiditate, et quo minus ſe ad-
erint atque implicuerint hominum vitiis atque
ibus, hoc illis faciliorem adſcenſum et reditum
elum fore. Quapropter, ut aliquando termine-
ratio, ſi aut exſtingui tranquille volumus, cum
artibus vixerimus, aut ſi ex hac in aliam haud
meliorem domum ſine mora demigrare, in his
s nobis omnis opera et cura ponenda eſt.

M. TULLII CICERONIS
. CATO, SEU, LAUS M. CATONIS.

em Uticenſem Tullius coelo aequavit eo libro, quem
cribit in Oratore 35, nunquam attigiſſet, tempora timens
nica virtuti, niſi M. Bruto hortanti, & illius memoriam
itanti, non parere nefas eſſe duxiſſet. Huic Caeſar Ca-
is inimiciſſimus, reſcripta oratione, quam Anticatonem
ellavit, velut apud iudices reſpondit cum maximis Ci-
onis laudibus. Vid. ad Attic. XII, 4. & 40. & lib. XIII,
& de Div. II, 3.

ELL. *lib.* 13. *cap.* 18.) Pronepos M. Catonis
orii.

ACR. *lib.* 6. *cap.* 2.) Contingebat in eo, quod
sque contra ſolet, ut maiora omnia re, quam
viderentur, id quod non ſaepe evenit, ut ex-

ſpectatio a cognitione, aures ab oculis vincerentur.

M. TULLII CICERONIS DE GLORIA LIB. I.

Librorum de Gloria meminit Cicero ad Attic. XV, 27 & XVI, 2 & 6. & de Off. II, 3. Ex iis Gellius XV, 6 notat errorem Ciceronis, verba tribuentis Aiaci, quae ſunt apud Homerum Hectoris.

CARIS.) In Tuſculanum mihi nuntiabantur gladiatorii ſibili.

FESTUS *lib. 13.*) Oppidorum appellationem uſurpatione appellatam eſſe exiſtimo, quod opem darent.

M. TULLII CICERONIS DE GLORIA LIB. II.

GEL. *lib. 15. cap. 6.*) Apud eundem poetam Aiax cum Hectore congrediens depugnandi cauſa agit, ut ſepeliatur, ſi ſit forte victus, declaratque, ſe velle, ut ſuum tumulum multis etiam poſt ſeculis praetereuntes, ſic loquantur:

Hic ſitus eſt vitae iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
Fabitur hoc aliquis, mea ſemper gloria vivet.

CARIS.) Quo ſtante, et incolumi.

PHILARGYR. *ad Virgil. Eclog. 2.*) Satuerunt gloria leaena.

M. TULLII CICERONIS DE CONSOLATIONE LIBER.

Quanto dolore ex morte Tulliae cariſſimae filiae Cicero exarſerit, ipſe oſtendit in epiſtolis, quas tum ad Atticum mi-

ſit, quae exſtant lib. XII & XIII. Acceptis eo tempore a pluribus, atque ab ipſo Caeſare conſolatoriis epiſtolis, ſe ipſe per literas conſolatus eſt, ſcripſitque librum, quem Conſolationem, vel de luctu minuendo inſcripſit.

PLIN. *Praefatione.*) Crantorem ſequor.

LACT. *lib. 3. cap. 18.*) Idcirco nati ſumus, ut ſcele- m poenas lueremus.

LACT. *lib. 2. cap. 19.*) Non naſci, longe optimum, c in hos ſcopulos incidere vitae: proximum autem, natus ſis, quamprimum mori, et tanquam ex in- ndio effugere fortunae.

LACT. *lib. 3. cap. 14.*) Sed neſcio qui nos teneat er- r, aut miſerabilis ignoratio veri.

CIC. *Tuſc. 1.* LACT. *ira cap. 10. lib. 1. cap. 5. Inſtit.*) nimorum nulla in terris origo inveniri poteſt. nihil nim eſt in animis mixtum atque concretum, aut iod ex terra natum atque fictum eſſe videatur; nihil : aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. s enim in naturis nihil ineſt, quod vim memoriae, entis, cogitationis habeat, quod et praeterita te- :at, et futura provideat, et complecti poſſit prae- ntia; quae ſola divina ſunt. nec invenietur un- iam, unde ad hominem venire poſſint, niſi a Deo. igularis eſt igitur quaedam natura, atque vis animi, iuncta ab his uſitatis notisque naturis. Ita quidquid t illud, quod ſapit, quod vult, quod viget, coe- ſte et divinum eſt; ob eamque rem aeternum ſit :ceſſe eſt. nec vero Deus ipſe, qui intelligitur a)bis, alio modo intelligi poteſt, niſi mens ſoluta iaedam et libera, ſegregata ab omni concretione

mortali, omnia ſentiens et movens, ipſaque praedita motu ſempiterno.

LACT. *lib. 1. cap. 15.*) Cum vero et mares, et feminas complures ex hominibus in deorum numero eſſe videamus, et eorum in urbibus atque agris auguſtiſſima templa veneremur; aſſentiamur eorum ſapientiae, quorum ingeniis et inventis omnem vitam, legibus et inſtitutis excultam, conſtitutamque habemus. Quod ſi ullum unquam animal conſecrandum fuit, illud profecto fuit. ſi Cadmi, aut Amphionis progenies, aut Tyndari, in coelum tollenda fama fuit, huic idem honos certe dicandus eſt. quod quidem faciam, teque omnium optimam doctiſſimamque, approbantibus diis immortalibus ipſis, in eorum coetu locatam, ad opinionem omnium mortalium conſecrabo.

LACT. *lib. 3. cap. 19.*) Nec enim omnibus iidem illi ſapientes arbitrati ſunt eundem curſum in coelum patere. nam vitiis et ſceleribus contaminatos deprimi in tenebras, atque in coeno iacere docuerunt; caſtos autem, puros, integros, incorruptos, bonis etiam ſtudiis atque artibus expolitos, levi quodam ac facili lapſu ad deos, id eſt, ad naturam ſui ſimilem pervolare.

LACT. *lib. 3. cap. 28.*) Cedo et manum tollo.

M. T. CICERONIS DE SUIS CONSILIIS VEL EXPOSITIO SUORUM CONSILIORUM.

Citatur a Boetio liber Ciceronis de conſiliis ſuis, quem librum eundem eſſe putat Sigonius, atque eum, quem Aſconius,

ırio orationis in toga candida vocat *Expoſitio*-rum ſuorum.

b. 1. Muſ.) Sed ut aliqua ſimilitudine ıximis minima conferam, ut cum vino-entes, tibiarum etiam cantu, ut fit, in-ieris pudicae fores frangerent, admo-ıam, ut ſpondeum caneret, Pythagoras l cum illa feciſſet, tarditate modorum, cantus, illorum furentem petulantiam

---

M. T. CICERONIS

RTUTIBUS LIBER.

:t Ciceronem in hoc libro, quae copioſe in li-:iis tradiderat, breviter comprehenſa literis con-

'. 2.) Illud neutiquam probares.

M. T. CICERONIS

E NOTIS LIBER

modeſtus.	epiſtola.
immodeſtus.	litera.
modicus.	literae.
immodicus.	ſyllaba.
commodus.	tempus.
incommodus.	per tempus.
accommodat.	per idem tempus.
in modum.	temporalis.
admodum.	extemporalis.
quemadmodum.	homo.

M. T. CICERONIS
CHOROGRAPHIA.

Hic liber in Priſciano citatur, errore fortaſſe librarii, tanquam Ciceronis; ſed eſt plane *Chorographia* Varronis.

PRISC. *lib. 6.*) Ibi quercorum rami ad terram iacent, ut ſues, quaſi caprae ex ramis, glande paſcantur.

EX
M. T. CICERONIS
AD VARRONEM ACADEMICORUM
LIBRO I.

Fragmenta haec ex Academicis, ad eos libros pertinent, qui erant poſterioris editionis. Nonius, dum quartum eſſe putat eius editionis, qui eſt prioris ſecundus, fecit ut quarti libri fragmentum certum demonſtrari nullum poſſit.

NON. *Digladiari cap. c. 1. 331.*) Quid autem ſtomachetur Mneſarchus, quid Antipater digladietur cum Carneade tot voluminibus?

Ex lib. II. Academicorum, ad Varronem.

NON. *Adhamare. II. 5.*) Qui enim ſerius honores adhamaverunt, vix admittuntur ad eos, nec ſatis commendati multitudini poſſunt eſſe.

NON. *Exponere. II. 275.*) Frangere avaritiam, ſcelera ponere, vitam ſuam exponere ad imitandum iuventuti.

NON. *Hebes. II. 408.*) Quid? lunae quae lineamen-

, poteſne dicere ? cur eius naſcentis alias hebe- alias acutiora videantur cornua ?

N. *Purpuraſcit. II. 717.*) Quid ? mare nonne eum ? at eius unda, cum eſt pulſa remis, pur- :it : et quidem aqua tinctum quodammodo et ım.

N. *Aequor. I. 332.*) Quid tam planum videtur ; mare ? ex quo etiam aequor illud poetae vocant.

N. *Alabaſter. XV. 17.*) Quibus etiam alabaſter ; unguenti putere videatur.

N. *Siccum. IV. 426.*) Alius adultis, alius ſeni- alius aegris, alius ſanis : alius ſiccis, alius vi- is.

N. *Urinari. VII. 57.*) Si quando enim nos de- nus, ut qui urinantur, aut nihil ſuperum, aut re admodum cernimus.

N. *Perpendiculum. II. 718.*) Atqui, ſi id crede- , non egeremus perpendiculis, non normis, egulis.

N. *Gallina. II. 372.*) Cum ovum inſpexerant ; gallina peperiſſet, dicere ſolebant.

N. *in Concinnare. I. 207.*) Quae cum ſimilitu- 'erbi concinnare (*concinere e* Mss. *Daviſ.*) ma- ſibi videretur.

OMED. *L. I. col. 373. et Putſch.* Opera affixa, *a io refertur ad* L. *III.*

Ex lib. III Academicorum, ad Varronem.

N. *Ingenerari. II. 417.*) In tanta animalium va- : homini ut ſoli cupiditas ingeneraretur cogni- et ſcientiae.

Non. *Vindico. IV. 487.*) Aliquam poteſtas ſi ſit, vindicet ſe in libertatem.

Non. *Digladiari. I. 331.*) Digladiari autem ſemper, depugnare cum facinoroſis et audacibus, qui non cum miſerrimum, tum etiam ſtultiſſimum dixerit?

Non. *Exſulto. I. 335.*) Et ut nos nunc ſedemus ad Lucrinum, piſciculosque exſultantes videmus.

Non. *in Gallinae. II. 375.*) Qui gallinas permultas quaeſtus cauſa alere ſolerem. (*ſolerent* Acad. II, 18.)

Lact. *lib. 6. c. 24.*) Quod ſi liceret, ut iis, qui in itinere deerraviſſent, ſic vitam deviam ſecutis, corrigere errorem poenitendo, facilior eſſet emendatio temeritatis.

Ex lib. incerto Academicorum, ad Varronem.

Lact. *l. 3. c. 15.*) Mihi autem non modo ad ſapientiam caeci videmur, ſed ad ea ipſa, quae aliqua ex parte cerni videantur, hebetes et obtuſi.

Marcian. *lib. 5.* Fortun. *lib. 3.*) Latent iſta omnia, Varro, magnis obſcurata et circumfuſa tenebris.

D. Aug. *lib. 3. contra Acad. c. 7.*) Academico ſapienti ab omnibus ceterarum ſectarum, qui ſibi ſapientes viderentur, ſecundae partes dantur, cum primas ſibi quemque vindicare neceſſe ſit. ex quo poteſt probabiliter confici, eum recte primum eſſe iudicio ſuo, qui omnium ceterorum iudicio ſit ſecundus. Fac enim, verbi cauſa, Stoicum adeſſe ſapientem: nam contra eos potiſſimum Academicorum exarſit ingenium. ergo Zeno, vel Chryſippus, ſi in-

terrogentur, quid ſit ſapiens, reſpondebit, eum eſſe, quem ipſe deſcripſerit. Contra Epicurus, vel quis alius adverſariorum negabit, ſuumque potius peritiſſimum voluptatum aucupem, ſapientem eſſe contendet. Inde ad iurgium. Clamat Zeno, et tota illa porticus tumultuatur, hominem natum ad nihil aliud quam honeſtatem: ipſam ſuo ſplendore in ſe animos ducere, nullo prorſus commodo extrinſecus poſito, et quaſi lenocinante mercede; voluptatemque illam Epicuri ſolis inter ſe pecoribus eſſe communem, in quorum ſocietátem et hominem, et ſapientem trudere nefas eſſe. Contra ille, convocata de hortulis in auxilium quaſi libera turba temulentorum, quaerentium tantum, quem incomtis unguibus bacchantes, aſperoque ore diſcerpant, voluptatis nomen, ſuavitatem, quietem teſte populo exaggerans, inſtat acriter, ut ſine ea beatus nemo eſſe poſſe videatur. In quorum rixam ſi Academicus incurrerit, utrosque audiet trahentes ſe ad ſuas partes. ſed ſi in illos, aut in iſtos conceſſerit, ab eis, quos deſerit, inſanus, imperitus, temerariusque clamabitur. Itaque cum et huc, et illuc aurem diligenter admoverit, interrogatus, quid ei videatur, dubitare ſe dicet. Roga nunc Stoicum, quis ſit melior, Epicurusne, qui delirare illum clamat, an Academicus, qui ſibi adhuc de re tanta deliberandum eſſe pronuntiat. nemo dubitat, Academicum praelatum iri. Rurſus te ad illum converte, et quaere, quem magis amet, Zenonem, a quo beſtia nominatur, an Arceſilam, a quo audit, Tu fortaſſe verum dicis, ſed requiram diligentius: nonne apertum eſt, totam illam porticum inſanam,

Academicos autem prae illis modeſtos, cautoſque homines viſum iri Epicuro?

D. Aug. *l.* 2. *contra Acad. c.* 11.) Talia mihi videntur omnia, quae probabilia, vel veriſimilia putavi nominanda: quae tu ſi alio nomine vis vocare, nihil repugno: ſatis enim mihi eſt, te iam bene accepiſſe, quid dicam, id eſt, quibus rebus haec nomina imponam. non enim vocabulorum opificem, ſed rerum inquiſitorem decet eſſe ſapientem.

D. Aug. *l.* 3. *contra Acad. c.* 25.) Mos fuit Academicis occultandi ſententiam ſuam, nec eam cuiquam, niſi qui ſecum ad ſenectutem uſque vixiſſent, aperiendi.

Ex lib. DE NATURA DEORUM, *III.*

Lact. *l.* 2. *c.* 9.) Primum igitur non eſt probabile, eam materiam rerum, unde orta ſunt omnia, eſſe divina providentia effectam, ſed habere et habuiſſe vim, et naturam ſuam. Ut igitur faber, cum quid aedificaturus eſt, non ipſe facit materiam, ſed ea utitur, quae ſit parata; fictorque item e cera: ſic iſti providentiae divinae materiam praeſto eſſe oportuit, non quam ipſa faceret, ſed quam haberet paratam. quod ſi non eſt a Deo materia facta, ne terra quidem, et aqua, et aer, et ignis a Deo factus eſt.

Lact. *lib.* 2. *cap.* 3.) Non ſunt iſta vulgo diſputanda, ne ſuſceptas publice religiones diſputatio talis exſtinguat.

Ex lib. I. DE DIVINATIONE.

)IOMED. *l. 1.*) Praeterea ſimiliter cohortatione
.m conciliabula antecellunt.

Ex lib. I. DE LEGIBUS.

.ACT. *l. 5. c. 8.*) Sicut una eademque natura mun-
omnibus partibus inter ſe congruentibus cohae-
ac nititur; ſic omnes homines inter ſe natura
ſuſi, pravitate diſſentiunt, nec ſe intelligunt eſſe
ſanguineos, et ſubiectos omnes ſub unam ean-
ıque tutelam: quod ſi teneretur, deorum profecto
m omnes viverent.

Ex lib. II. de legibus.

.ACT. *l. 1. c. 20.*) Magnum audaxque conſilium
.ecia ſuſcepit, quod Cupidinum et Amorum ſimu-
a in gymnaſiis conſecravit.

Ex lib. V. de legibus.

ΛACR. *lib. 6. c. 4.*) Visne igitur, quoniam ſol pau-
ım a meridie iam devexus videtur, neque dum
s ab his novellis arboribus omnis hic locus opaca-
, deſcendamus ad Lirim, eaque, quae reſtant, in
alnorum umbraculis perſequamur?

Ex libro incerto de legibus.

.ACT. *l. 3. cap. 19.*) Gratulemurque nobis, quo-
m mors aut meliorem, quam qui eſt in vita, aut
te non deteriorem eſt allatura ſtatum. nam ſine
pore, animo vigente, divina eſt vita: ſenſu ca-
ti nihil profecto eſt mali.

\UGUST. *l. 21. Civit. c. 11.*) Octo poenarum genera

in legibus continentur, damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exſilium, mors, ſervitus.

Ex lib. DE FATO.

GELL. *lib. 5. c. 3.*) Chryſippus aeſtuans, laboransque, quonam pacto explicet, et fato omnia fieri, et eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

MACR. *lib. 3.*) Nam, cum eſſet apud ſe ad Laverinium Scipio, unaque Pontius; allatus eſt forte Scipioni acipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis, ut ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio unum et alterum ex iis, qui eum ſalutatum venerant, invitaſſet, pluresque etiam invitaturus videretur; in aurem Pontius, *Scipio*, inquit, *vide quid agas: acipenſer iſte paucorum hominum eſt.*

Ex TIMAEO, SEU DE UNIVERSO, *ex Platone.*

D. Hieronymus de Timaei Ciceroniana verſione ita iudicavit: *obſcuriſſimus Platonis Timaeus ne Ciceronis quidem aureo ore fit planior.*

NON. *Curriculum.*) Ratione igitur, et mente divina ad originem temporis curriculum inventum eſt ſolis, et lunae.

PRISC. *l. 1. part.*) * Defenſtrix.

M. TULLII CICERONIS TIMAEUS

SEU

E UNIVERSO, FRAGMENTUM.

MULTA ſunt a nobis et in Academicis con- 1
ipta contra phyſicos, et ſaepe cum P. Nigidio, rneadeo more et modo diſputata. fuit enim vir : cum ceteris artibus, quae quidem dignae libero ent, ornatus omnibus; tum acer inveſtigator, et igens earum rerum, quae a natura involutae vi- ıtur. Denique ſic iudico, poſt illos nobiles Py- goreos, quorum diſciplina exſtincta eſt quodam- ›do, cum aliquot ſecula in Italia Siciliaque vi- ſſet; hunc exſtitiſſe, qui illam renovaret. Qui cum in Ciliciam proficiſcentem, Epheſi exſpectaviſ- , Romam ex legatione ipſe decedens; veniſſetque lem Mytilenis mei ſalutandi et viſendi cauſa Cra- pus, Peripateticorum omnium, quos quidem ego liverim, meo iudicio facile princeps; perlibenter Nigidium vidi, et Cratippum cognovi. Ac primum dem tempus ſalutationibus, reliquum perconta- ıe conſumſimus.

Deſunt multa.

Quid eſt, quod ſemper ſit, neque ullum habeat 2
um? et quod gignatur, nec unquam ſit? Quorum

alterum intelligentia et ratione comprehenditur: quod unum ſemper, atque idem eſt: alterum, quod affert opinionem per ſenſus, rationis expers; quod totum opinabile eſt, id gignitur, et interit, nec unquam eſſe vere poteſt. Omne autem quod gignitur, ex aliqua cauſa gigni neceſſe eſt. nullius enim rei, cauſa remota, reperiri origo poteſt. Quocirca ſi is, qui aliquod munus efficere molitur, eam ſpeciem, quae ſemper eſt eadem, intuebitur, atque eam ſibi proponet exemplar, praeclarum opus efficiat neceſſe eſt. ſin autem illam, quae gignitur; nunquam illam, quam expetet, pulchritudinem conſequetur. Omne igitur coelum, ſive mundus, ſive quovis alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatus ſit. De quo id primum conſideremus, quod principio eſt in omni quaeſtione conſiderandum, ſemperne fuerit, nullo generatus ortu; an ortus ſit ab aliquo temporis principatu. Ortus eſt, quandoquidem cernitur, et tangitur, et eſt undique corporatus. Omnia autem talia ſenſum movent; ſenſuſque moventia quae ſunt, eadem in opinione conſidunt, quae ortum habere gignique diximus: nihil autem gigni poſſe ſine cauſis. Atque illum quidem quaſi parentem huius univerſitatis invenire, difficile; et cum iam inveneris, indicare in vulgus, nefas. Rurſus igitur videndum, ille fabricator tanti operis utrum ſit imitatus exemplar, idne, quod ſemper unum et idem, et ſui ſimile; an id, quod generatum ortumque dicimus. Atqui ſi pulcher eſt hic mundus, ſi probus eius artifex; profecto ſpeciem aeternitatis imitari maluit: ſin ſecus, quod ne dictu quidem fas eſt; generatum exem-

ılum eſt pro aeterno ſecutus. Non igitur dubium, quin aeternitatem maluerit exſequi, quandoquidem ıeque mundo quidquam pulchrius, neque eius aedi- icatore praeſtantius. Sic ergo generatus, ad id eſt ffectus, quod ratione ſapientiaque comprehenditur, tque immutabili aeternitate continetur. Ex quo effi- :itur, ut ſit neceſſe, hunc, quem cernimus, mun- lum, ſimulacrum aeternum eſſe alicuius aeterni. Difficillimum autem eſt in omni conquiſitione ratio- ıis exordium. De iis igitur, quae diximus, haec ſit

ırima diſtinctio. In omni oratione cum iis rebus, de 3

quibus explicandum, videtur eſſe cognitio. Itaque :um de re ſtabili et immutabili diſputatur; oratio ta- is ſit, qualis ſit illa, quae neque redargui, neque :onvinci poteſt. Cum autem ingreſſa eſt imitata et ·ffica ſimulacra; bene agi putat, ſi ſimilitudinem veri :onſequatur. Quantum enim ad id, quod ortum eſt, ıeternitas valet; tantum ad fidem veritas. Quocirca ſi forte de deorum natura ortuque mundi differen- tes, minus id, quod habemus, animo conſequimur, ıt tota dilucide et plane exornata oratio ſibi conſtet, :t ex omni parte ſecum ipſa conſentiat; haud ſane erit mirum; contentique eſſe debebitis, ſi probabilia di- centur. aequum eſt enim meminiſſe, et me, qui diſ- ſeram, hominem eſſe; et vos, qui iudicetis: ut, ſi probabilia dicentur, nil ultra requiratis. Quaeramus igitur cauſam, quae eum impulerit, qui haec machi- ıatus ſit, ut originem rerum, et molitionem novam quaereret. Probitate videlicet praeſtabat: probus au- tem invidet nemini. itaque omnia ſui ſimilia genera- vit. Haec nimirum gignendi mundi cauſa iuſtiſſima.

Nam cum conſtituiſſet Deus bonis omnibus explere mundum, mali nihil admiſcere, quoad natura pateretur; quidquid erat, quod in cernendi ſenſum caderet, id ſibi aſſumſit, non tranquillum et quietum, ſed immoderate agitatum et fluctuans; idque ex inordinato in ordinem adduxit. hoc enim iudicabat eſſe praeſtantius. Fas autem nec eſt, nec unquam fuit, quidquam niſi pulcherrimum facere eum, qui eſſet optimus. Cum rationem igitur habuiſſet, reperiebat nihil eſſe eorum, quae natura cernerentur, non intelligens, intelligente, in toto genere, praeſtantius. intelligentiam autem ulli rei adiunctam eſſe, ſine animo nefas eſſe. Quocirca intelligentiam in animo, animum concluſit in corpore. Sic ratus eſt opus illud effectum eſſe pulcherrimum. Quam ob cauſam non eſt cunctandum profiteri, ſi modo inveſtigari aliquid coniectura poteſt, hunc mundum animal eſſe, idque intelligens, et divina providentia conſtitutum. Hoc

4 poſito; quod ſequitur, videndum eſt, cuiusnam animantium Deus in figendo mundo ſimilitudinem ſecutus ſit. Nullius profecto, eorum quidem, quae ſunt nobis nota animantia. ſunt enim omnia in quaedam genera partita, aut inchoata, nulla ex parte perfecta. imperfecto autem nec abſoluto ſimile, pulchrum eſſe nihil poteſt. cuius ergo omne animal quaſi particula quaedam eſt, ſive in ſingulis, ſive in diverſo genere cernatur, eius ſimilem mundum eſſe dicamus. Omnes igitur, qui animo cernuntur, et ratione intelliguntur animantes, complexu rationis et intelligentiae, ſicut homines hoc mundo, et pecudes, et omnia, quae ſub adſpectum cadunt, comprehendun-

. quod enim pulcherrimum in rerum natura in-
igi poteſt, et quod ex omni parte abſolutiſſimum
, cum Deus ſimilem mundum efficere vellet, ani-
l unum, adſpectabile, in quo omnia animalia
atinerentur, effecit. Rectene igitur unum mun-
m dixerimus; an ſint plures, an innumerabiles,
lu verius et melius? Unus profecto, ſiqui-
m factus eſt ad exemplum. quod enim om-
s animantes eos, qui ratione intelliguntur, com-
ectitur, id non poteſt eſſe cum altero. Rurſus
im alius animans, qui eum contineat, ſit neceſſe
, cuius partes ſint animantes ſuperiores, coelum-
e hoc, ſimulacrum illius ultimi ſit, non proximi.
iorum ne quid accideret, atque ut hic mundus
et animanti abſoluto ſimillimus, hoc ipſo, quod
lus atque unus eſſet, idcirco ſingularem Deus hunc
undum, atque unigenam procreavit. Corporeum au-
n, et adſpectabile, itemque tractabile omne neceſſe
: eſſe, quod natum eſt. Nihil porro, igni vacuum,
deri poteſt; nec vero tangi, quod careat ſolido;
lidum autem nihil, quod terrae ſit expers. Quam-
orem mundum efficere moliens Deus, terram pri-
um, ignemque iungebat. Omnia autem duo ad co-
erendum, tertium aliquid requirunt, et quaſi no-
im vinculumque deſiderant. Sed vinculorum id eſt
tiſſimum atque pulcherrimum, quod ex ſe, atque
: his, quae adſtringit, quam maxime unum efficit.
optime aſſequitur, quae Graece ἀναλογια, Latine
iudendum eſt enim, quoniam haec primum a nobis
ovantur) comparatio, proportiove dici poteſt.
uando enim trium vel numerorum, vel figurarum, ſ

vel quorumcunque generum contingit, ut quod medium ſit, uti primum proportione, ita id poſtremo comparetur, viciſſimque ut extremum cum medio, ſic medium cum primo conferatur; id quod medium eſt, tum primum ſit, tum poſtremum; poſtrema vero, et prima media fiunt. ita neceſſitas cogit, ut eadem ſint ea, quae diiuncta fuerunt. eadem autem cum facta ſint, efficitur, ut omnia ſint unum. Quod ſi univerſitatis corpus, planum et aequabile explicaretur, neque in eo quidquam eſſet requiſitum; unum interiectum medium, et ſe ipſum, et ea, quibus eſſet interpoſitum, colligaret. Sed cum ſoliditas mundo quaereretur; ſolida autem omnia uno medio nunquam, duobus ſemper copulentur; ita contigit, ut inter ignem et terram, aquam Deus, animamque poneret, eaque inter ſe compararet, et proportione coniungeret, ut quemadmodum ignis, animae; ſic anima aquae: quodque anima aquae; id aqua terrae proportione redderet. Qua ex coniunctione coelum ita aptum eſt, ut ſub adſpectum et tactum cadat. Itaque et ob eam cauſam, et ab iis rebus, numero quatuor, mundi eſt corpus effectum, ea conſtructum proportione, qua dixi: ex quo ipſe ſe concordi quadam amicitia et caritate complectitur; atque ita apte cohaeret, ut diſſolvi nullo modo queat, niſi ab eodem, a quo eſt colligatus. Earum autem quatuor rerum, quas ſupra dixi, ſic in omni mundo omnes partes collocatae ſunt, ut nulla pars huiusce generis excederet extra, atque in hoc univerſo ineſſent genera illa univerſa. Id ob eas cauſas, primum ut mundus animans poſſit ex perfectis partibus eſſe perfec-

; deinde ut unus eſſet, nulla parte, unde alter
ıeretur, relicta; poſtremo ne quis morbus eum
ſit, aut ſenectus affligere. Omnis enim coagmen-
ɔ corporis, vel calore, vel frigore, vel aliqua
ulſione vehementi labefactatur et frangitur, et
morbos ſenectutemque compellitur. Hanc igitur
uit rationem effector mundi, molitorque Deus,
ınum opus totum atque perfectum ex omnibus
s atque perfectis abſolveretur, quod omni morbo
ove careret. Formam autem et maxime ſibi cog- 6
ım et decoram dedit. A quo enim animante om-
reliquos contineri vellet animantes, hunc ea for-
figuravit, qua una omnes reliquae formae con-
luntur: et globoſus eſt fabricatus; quod σφαι-
ȓεις Graeci vocant. cuius omnis extremitas pari-
a medio radiis attingitur: idque ita tornavit, ut
il effici poſſit rotundius, nihil ut aſperitatis ha-
et, nihil offenſionis, nihil incluſum angulis, nihil
fractibus, nihil eminens, nihil lacunoſum; om-
que partes ſimillimae omnium, quoad eius prae-
ıat iudicio diſſimilitudini ſimilitudo. Omni autem
am figuram mundi laevitate circumdedit. nec
m oculis egebat, quia nihil extra, quod cerni
ſet, relictum erat; nec auribus, quia ne quod
liretur quidem; neque erant anima circumfuſa
rema mundi, ut reſpirationem requireret; nec
o deſiderabat aut alimenta corporis, aut detrac-
nem confecti et conſumti cibi. neque enim ulla
ceſſio fieri poterat, neque acceſſio; neque vero
t unde. ita ſe ipſe conſumtione et ſenio alebat
, cum ipſe per ſe, et a ſe et pateretur, et face-

ret omnia. ſic enim ratus eſt ille, qui iſta iunxit et condidit, ipſum ſe contentum eſſe mundum, neque egere altero. Itaque nec ei manus affinxit, quia nec capiendum quidquam erat, nec repellendum; nec pedes, nec alia membra, quibus ingreſſum corpore ſuſtineret. motum enim dedit coelo eum, qui figurae eius ſit aptiſſimus, qui unus ex ſeptem motibus mentem atque intelligentiam cohiberet maxime. Itaque una converſione atque eadem ipſe circum ſe torquetur et vertitur. Sex autem reliquos motus ab eo ſeparavit. itaque eum ab omni erratione liberavit. Ad hanc igitur converſionem, quae pedibus et gradu non egeret, ingrediendi membra non dedit. Haec Deus is, qui erat, de aliquando Deo futuro cogitans, laevem eum effecit et undique aequabilem, et a medio ad ſummum parem, et perfectum atque abſolutum ex abſolutis atque perfectis. Animum autem ut in eo medio collocavit, ita per totum tetendit: deinde eum circumdedit corpore, et veſtivit extrinſecus: coeloque ſolivago, et volubili, et in orbem incitato complexus eſt, quod ſecum ipſum propter virtutem facile eſſe poſſet, nec deſideraret alterum, ſatis ſibi ipſum notum et familiare. Sic Deus ille aeternus hunc perfecte beatum Deum procreavit. ſed animum haud ita, ut modo locuti ſumus, tum denique, cum corpus ei effeciſſet, inchoavit. neque enim eſſet rectum, minori parere maiorem. Sed nos multa inconſiderate ac temere
7 dicimus. Deus autem et ortu, et virtute antiquiorem genuit animum, eumque ut dominum atque imperantem, obedienti praefecit corpori; idque

us tali quodam eſt modo. Ex materia, quae idua eſt, et quae ſemper unius modi, ſuique s, et ex ea, quae corporibus dividua gignitur, m materiae genus ex duobus in medium admiſ- quod eſſet eiusdem naturae, et quod alterius; : interiecit inter individuum, atque id, quod uum eſſet in corpore. Ea cum tria ſumſiſſet, in ſpeciem temperavit; naturamque illam, alterius diximus, vel cum eadem coniunxit, mem, et eius copulationis alienam, permiſcens materia, cum ex tribus effeciſſet unum, id ip- in ea, quae decuit, membra partitus eſt. Iam s ſingulas ex eodem, et ex altero, et ex mate- mperavit. Fuit autem talis illa partitio. Unam ipio partem detraxit ex toto: ſecundam autem ie partis duplam: deinde tertiam, quae eſſet dae ſesquialtera, primae tripla: deinde quar- quae ſecundae dupla eſſet: quintam inde, quae e tripla: tum ſextam octuplam primae: poſtre- eptimam, quae ſeptem et viginti partibus ante- et primae. Deinde inſtituit dupla et tripla in- lla explere, partes rurſus ex toto deſecans; quas vallis ita locabat, ut in ſingulis eſſent bina me- vix enim audeo dicere medietates, quas Graeci ητας appellant: ſed quaſi ita dixerim, intelliga- erit enim planius. Earum alteram, eadem parte tantem extremis, eademque ſuperatam: alteram numero praeſtantem extremis, parique numero ratam. Sesquialteris autem intervallis, et ſesqui- s, et ſesquioctavis ſumtis ex his colligationibus imis intervallis, ſesquioctavo intervallo, ſesqui-

tertia omnia explebat, cum particulam ſingulorum
relinqueret. Eius autem particulae intervallo habebat
numerus ad numerum eandem proportionem, com-
parationemque in extremis, quam habent CCLVI
cum CCXLIII, atque ita permiſtum illud, ex quo
haec ſecuit, iam omne conſumſerat. Hanc igitur
omnem coniunctionem, duplicem in longitudinem
diſſidit; mediaeque accommodans mediam, quaſi
decuſſavit: deinde in orbem torſit, ut et ipſae ſe-
cum, et inter ſe, ex commiſſura, quae e regione
eſſet, iungerentur; eoque motu, cuius orbis ſemper
in eodem erat, eodemque modo ciebatur, undique
eſt eas circumplexus. Atque ita cum alterum eſſet
exteriorem amplexus orbem; illum, eiusdem natu-
rae; hunc, alterius nominavit: eamque, quae erat
eiusdem, detorſit a latere in dextram partem; hanc
autem citimam, a media linea direxit ad laevam:
ſed principatum dedit ſuperiori, quam ſolam indivi-
duam reliquit. Interiorem autem cum in ſex partes
diviſiſſet, ſeptem orbes diſpares, duplo et triplo
intervallo moveri iuſſit, contrariis inter ſe curſibus.
eorum autem trium fecit pares celeritates: ſed qua-
tuor, et inter ſe diſpares, et diſſimiles trium reli-
8 quorum. Animum igitur cum ille procreator mundi
Deus ex ſua mente et divinitate genuiſſet; tum de-
nique omne, quod erat concretum atque corporeum,
ſubſternebat animo, interiusque faciebat: atque ita
medio medium accommodans copulabat. Sic animus
a medio profectus, extremitatem coeli a ſuprema re-
gione rotundo ambitu circumiecit, ſeſeque ipſe ver-
ſans, divinae, ſempiternae, ſapientisque vitae indu-

xit exordium. Et corpus quidem coeli ſpectabile effectum eſt, animus autem oculorum effugit obtutum. Eſt autem animus ex omnibus, rationis concentionisque (ἁρμονιη Graece) ſempiternarum rerum, et ſub intelligentiam cadentium, compos et particeps; quo nihil ab optimo et praeſtantiſſimo genitore melius procreatum: quippe qui ex eadem vinctus, alteraque natura, adiuncta materia, temperatione trium partium, proportione compacta, ſe ipſe converſans, cum materiam mutabilem arripuiſſet, et cum rurſus individuam atque ſimplicem, per quam omnis movetur, diſcernitque, quid ſit eiusdem generis, et quid alterius, et cetera diiudicat, quid cuique rei ſit maxime aptum, quid quoque loco, aut modo, aut tempore contingat, quaeque diſtinctio ſit inter ea, quae gignantur, et ea, quae ſint ſemper eadem. Ratio autem vera, quae verſatur in iis, quae ſunt ſemper eadem, et in iis, quae mutantur, cum in eodem, et in altero movetur ipſa per ſe ſine voce, et ſine ullo ſono, cum eandem partem attingit, qua ſenſus cieri poteſt: orbis illius generis alterius immutatus et rectus omnia animo mentique denuntiat: tum opiniones aſſenſionesque firmae veraeque gignuntur. Cum autem in illis rebus vertitur, quae manentes ſemper eaedem, non ſenſu, ſed intelligentia continentur; tum intelligentia ſcientiaque neceſſario efficitur.

Deſunt multa.

Ratione igitur et mente divina, ad originem tempo- 9
ris, curriculum inventum eſt ſolis et lunae. *** Corpora autem eorum ſingulorum cum effeciſſet Deus,

ea ad eas converſiones collocavit, quas alterius
cuitus conficiebat, quae ſunt ſeptem, et ut illa
tem. ita vim ſuam natura convertit, ut terram l
curſus proxime ambiret, eique ſupra terram pr
ma ſolis circumvectio eſſet. Lucifer deinde, et ſa
Mercurii ſtella curſum habent ſolis celeritati par
ſed vim quandam contrariam: eaque converſic
quam inter ſe habent Lucifer, Mercurius, Sol,
alios vincunt, viciſſimque vincuntur. Reliquo
ſiderum quae cauſa collocandi fuerit, quaeque
rum ſit collocatio, in ſermonem alium differen
eſt, ne in eo, quod attingendum fuit, quam in
cuius cauſa id attigimus, longior ponatur or
Quando igitur unumquodque eorum ſiderum cur
decorum eſt adeptum, e quibus erat motus temp
conſignandus; colligatisque corporibus vinculis
malibus, tum animantia orta ſunt; eaque imp
parere didicerunt: tunc ex alterius naturae mot
transverſa, in eiusdem naturae motum incurren
in eoque haerentia, atque impedita, cum alia m
rem luſtrarent orbem, alia minorem, tardiu
maiorem, celeriusque minorem, motu vero u
eiusdemque naturae; quae velociſſime movebar
ea celeritate vinci a tardioribus, et cum ſuperab
ſuperari videbantur. omnis enim orbis eorum c
facilitatis inflexione vertebatur: quam bifariam
trarie ſimul procedentia efficiebant, ut quod
tardiſſimum, id proximum fieret celerrimo. A
ut eſſet menſura quaedam evidens, quae in iſtis
curſibus celeritates tarditatesque declararet; I
ipſe ſolem, quaſi lumen, accendit ad ſecundum

erram ambitum, ut quam maxime coelum om-
ı colluceret, animantesque, quibus ius eſſet do-
ab eiusdem motu, et ab eo, quod ſimile eſſet,
trorum naturam vimque cognoſceret. Nox igi-
et dies ad hunc modum, et ob has generata cau-
unum circuitum orbis efficit ſapientiſſimum at-
optimum: menſis autem, quando luna, luſtrato
urſu, ſolem conſecuta eſt: annus, ubi ſol ſuum
n confecit et peragravit orbem. Ceterorum au-
ſiderum ambitus ignorantes homines, praeter
odum paucos, neque nomen appellant, neque
ſe numero commetiuntur. itaque neſciunt, hos
um errores, id ipſum eſſe, quod rite dicitur
ius, multitudine infinita, varietate admirabili
litos. Attamen illud perſpici et intelligi poteſt,
uto perfectoque numero temporis, abſolutum
ctumque annum, tunc compleri denique, cum
cto ambitus, confectis ſuis curſibus, ad idem
t retulerunt, cumque eos permenſus eſt idem,
mper ſui ſimilis orbis. Has igitur ob cauſas nata
ſunt, quae per coelum penetrantia, ſolſtitiali ſe
umali revocatione converterent: ut hoc omne
ıal, quod videmus, eſſet illi animali, quod ſen-
s, ad aeternitatis imitationem ſimillimum. Et 10
a quidem usque ad temporis ortum impreſſa ab
quae imitabatur, effinxerat: ſed quia nondum
e animal in mundo intus incluſerat, ex ea parte
iebat ad propoſitum exemplar imaginis ſimilitu-
Quot igitur, et quales animalium formas mens,
eciem rerum intuens, poterat cernere, totidem
les in hoc mundo ſecum cogitavit effingere. Erant

autem animantium genera quatuor: quorum unum divinum atque coeleſte: alterum pennigerum et aerium: tertium aquatile: terreſtre, quartum. Divinae animationis maxime ſpeciem faciebat ex igne, ita ut ſplendidiſſimus eſſet, et adſpectu pulcherrimus. cumque ſimilem univerſitatis naturae efficere vellet, ad volubilitatem rotundavit, comiteque eum ſapientia quam optimae mentis effecit, circumque coelum aequaliter diſtribuit, ut hunc hac varietate diſtinctum bene Graeci κοσμον, nos lucentem mundum nominaremus. Dedit autem divinis duo genera motus: unum, quod ſemper eſſet in eodem aeque, et idem in omnibus, atque uno modo celeraret: alterum, quod in anticam partem a converſione eiusdem, et ſimilis pelleretur. Quinque autem reliquis motibus orbem eum eſſe voluit expertem, immobilem, et ſtantem. Ex quo genere ea ſunt ſidera, quae infixa coelo non moventur loco; quae ſunt animantia, eaque divina; ob eamque cauſam ſuis ſedibus inhaerent, et perpetuo manent. Quae autem vaga et mutabili ratione labuntur, ita generata ſunt, ut ſupra diximus. Iam vero terram, altricem noſtram, quae traiecto axe ſuſtinetur, diei noctisque effectricem, eandemque cuſtodem, antiquiſſimam deorum voluit eſſe eorum, qui intra coelum gignerentur. Flexiones autem deorum, et inter ipſos deos concurſiones, quaeque in orbibus eorum converſiones anteceſſionesque eveniant, cumque inter ſe paene contingant, eos, qui prope copulentur contraria regione, et pone quos, aut ante labantur, quibusque temporibus a noſtro adſpectu oblitesſcant, rurſusque emerſi erro-

rem incutiant rationis expertibus, ſi verbis explicare
conemur, nullo poſito ſub oculis ſimulacro, earum
rerum fruſtra ſuſcipiatur labor. Sed haec ſatis ſint
dicta nobis, quae de deorum, qui cernuntur, quique
orti ſunt, natura praefati ſumus; habeant hunc ter-
minum. Reliquorum autem, quos Graeci δαίμονας 11
appellant, noſtri (opinor) Lares, ſi modo hoc recte
converſum videri poteſt, et noſſe, et nuntiare ortum
eorum, maius eſt, quam ut profiteri ſcribere nos
audeamus. Credendum nimirum eſt veteribus et
priſcis, ut aiunt, viris, qui ſe progeniem deorum
eſſe dicebant. itaque eorum vocabula nobis prodide-
runt. noſſe autem generatores ſuos optime poterant:
ac difficile factu eſt, a diis ortis, fidem non habere;
quamquam nec argumentis, nec rationibus certis
eorum oratio confirmatur: ſed quia de ſuis rebus ac
ſibi notis videntur loqui, veteri legi morique paren-
dum eſt. Sic igitur, ut ab his eſt traditum, horum deo-
rum ortus habeatur, atque dicatur: ut Oceanum Sa-
laciamque Coeli ſatu, Terraeque conceptu generatos
editosque memoremus: ex his Phorcyn, Saturnum,
et Opem; deinceps Iovem atque Iunonem, reliquos,
quos fratres inter ſe, agnatosque uſurpari atque ap-
pellari videmus, et eorum, ut utamur veteri verbo,
proſapiam. Quando igitur omnes, et qui moventur,
palamque oſtenduntur, et qui eatenus nobis decla-
rantur, qua ipſi volunt, creati ſunt; tum ad eos is
Deus, qui omnia genuit, fatur haec: Vos, qui deo-
rum ſatu orti eſtis, attendite. Quorum operum ego
parens effectorque ſum, quae per me facta, non ſunt
diſſoluta, me invito; quamquam omne colligatum

ſolvi poteſt : ſed haudquaquam boni eſt, ratione vinctum velle diſſolvere. Sed quoniam orti eſtis, immortales vos quidem eſſe, et indiſſolubiles non poteſtis: neutiquam tamen diſſolvemini, nec vos ulla mortis fata periment, nec fraus valentior, quam conſilium meum, quod maius eſt vinculum ad perpetuitatem veſtram, quam illa, quibus eſtis tum, cum gignebamini, colligati. Quid ſentiam igitur, cognoſcite. Tria nobis genera reliqua ſunt, eaque mortalia: quibus praetermiſſis, coeli abſolutio perfecta non erit. omnia enim genera animalium complexu non tenebit: teneat autem oportebit, ut eodem ne quid abſit, quae a me ipſo effecta ſint, quod deorum vitam poſſit adaequare. Ut igitur mortali generentur conditione, vos ſuſcipite, ut illa gignatis, imiteminique vim meam, qua in veſtro ortu me uſum eſſe meminiſtis: in quibus qui tales creantur, ut deorum immortalium quaſi gentiles eſſe debeant, divini generis appellentur, teneantque omnium animantium principatum, vobisque iure et lege volentes pareant: quorum vobis initium ſtatusque traditur a me. Vos autem ad id, quod erit immortale, partem attexitote mortalem. Ita orientur animantes, quos et vivos alatis, et conſumtos ſinu recipiatis. Haec ille
12 dixit. Deinde ad temperationem ſuperiorem revertit: in qua omnem animum univerſae naturae temperans permiſcebat, ſuperiorisque permixtionis reliquias fundens aequabat, eodem modo ferme, niſi quod non ita incorruptas, ut ea, quae ſemper idem. ſed a diis ſecundum ſumebat, atque tertium. Toto igitur omnino conſtituto, ſideribus parem numerum

imorum, et ſingulos adiunxit ad ſingula,
uaſi in currum univerſitatis impoſuit,
ıvitque, leges fatales ac neceſſarias, et
mum ortum unum fore omnibus, eum-
ıtum atque conſtantem, nec ab ullo im-
ıtis autem, et quaſi ſparſis animis, fore,
nporum intervallis orıretur animal, quod
um deorum aptiſſimum. Sed cum duplex
generis humani, ſic ſe res habebant, ut
genus eſſet eorum, qui eſſent futuri viri.
animis corpora cum neceſſitate inſeviſ-
: ad corpora neceſſitate tum acceſſio fie-
ɔſceſſio; neceſſe erat, ſenſum exſiſtere
munemque omnium vehementiore motu
ɔniunctoque naturae: deinde voluptate
mixtum amorem: poſt iram, et metum,
notus animi, comites ſuperiorum, et his
arios diſſidentes: quos qui ratione rexe-
xerit; qui autem his ſe dediderit, iniuſte.
qui recte et honeſte curriculum vivendi
tum confecerit, ad illud aſtrum, quo-
uerit, revertetur. qui autem immoderate
ıte vixerit, eum ſecundus ortus in figuram
transferet. et ſi ne tum quidem finem vi-
et; gravius etiam iactabitur, et in ſuis
illimas figuras pecudum et ferarum trans-
ıue malorum terminum prius adſpiciet,
ſequi coeperit converſionem, quam ha-
ipſe, eiusdem et unius, ſimul innatam
Quod tum eveniet, cum illa, quae ex
aqua, atque terra, turbulenta et rationis

alios in reliquas mundi partes, quae ſunt ad t
rum temporis ſignificationem notae conſtitutae
gens quaſi ſerebat. Poſt autem ſationem eam d
ita dicam, iunioribus permiſit, ut corpora m
effingerent, quantumque eſſet reliquum ex hu
animo, quod deberet accedere, id omne, e
ſequentia eſſent, perpolirent et abſolverent:
ut huic animanti principem ſe ducemque prae
vitamque eius pulcherrime regeret et gubernar
quatenus ipſe benefactus ſua culpa ſibi aliquid
riae quaereret. Atque is quidem, qui cuncta c
fuit, conſtanter in ſuo manebat ſtatu. qui auten
ab eo creati, cum parentis ordinem cognov
hunc ſequebantur. Itaque cum accepiſſent imm
principium mortalis animantis, imitantes gen
et effectorem ſui, particulas ignis, et terrae, et
et aeris a mundo, quas rurſus redderent, mut
tur, easque inter ſe copulabant, haud iisdem
lis, quibus ipſi erant colligati, ſed talibus, qua
non poſſent propter parvitatem, crebris quaſi

motibus veheretur. nam et ante, et pone, ad laevam, et ad dextram, et ſurſum, et deorſum, modo huc, modo illuc * * *

ſex oras, regionesque verſus errans procedebat,

Deſunt nonnulla.

Iam vero earum imaginum, quae finguntur et redduntur in ſpeculis, eorumque, quae ſplendida et laevia ſunt, rationem perſpicere, haud difficile eſt. Nam ex ignis utriusque externi atque interni communione inter ipſos, cum unus per ſingulas partes effectus, et multis modis concors et aptus redditus in laevore conſedit. * * *

Sed ſi in ſplendore conſedit: tum vel eadem ſpecies, vel interdum immutata redditur. 14

omniaque huiusmodi neceſſario in ſpeculo referuntur,

cum ignis oculorum cum eo igne, qui eſt ob os offuſus,

in re levi, et ſplendida,

ſe confudit, et contulit. Dextra autem videntur, quae laeva ſunt, quia contrariis partibus oculorum, contrarias partes attingunt.

praeter morem uſitatum adiectionis et commiſſurae.

Reſpondent autem dextra dextris, laeva laevis converſione luminum, cum ea inter ſe non cohaereſcunt. Id fit, cum ſpeculorum laevitas hinc illincque altitudinem aſſumſit, et ita dextra detruſit in laevam partem oculorum, laevaque in dextram. Supina etiam

ora cernuntur depulſione luminis: quae convertens inferiora reddit, quae ſunt ſuperiora. Atqui haec omnia ex eo genere ſunt, quae rerum adiuvant cauſas. Quibus utitur miniſteriis Deus, cum optimi ſpeciem, quoad fieri poteſt, efficit. Sed exiſtimant plerique, non haec adiuvantia cauſarum, ſed has ipſas eſſe omnium cauſas, quae vim habeant frigoris et caloris, concretionis et liquoris; careant autem omni intelligentia atque ratione, quae, niſi in animo, nulla alia in natura reperiantur. Animus autem ſenſum omnem effugit oculorum. At ignis, et aqua, et terra, et aer, corpora ſunt, eaque cernuntur. Illum autem, qui intelligentiae ſapientiaeque ſe amatorem profitetur, neceſſe eſt, intelligentis ſapientiſque naturae primas cauſas conquirere: deinde ſecundas cauſas rerum earum, quae neceſſario movent alias, cum ipſae ab aliis moventur. Quocirca nobis ſic cerno eſſe faciendum, ut de utroque nos quidem dicamus genere cauſarum, ſeparatim autem de iis, quae cum intelligentia ſunt efficientes pulcherrimarum rerum atque optimarum: et de iis, quae vacantes prudentia, inconſtantia, perturbataque efficiunt. Ac de oculorum quidem cauſis, ut haberent eam vim, quam nunc habent, ſatis ferme eſſe dictum puto. Maxima autem eorum utilitas donata humano generi deorum munere deinceps explicetur. Rerum enim optimarum cognitiones nobis oculi attulerunt. Nam haec, quae eſt habita de Univerſitate oratio a nobis, haud unquam eſſet inventa, ſi neque ſidera, neque ſol, neque coelum ſub oculorum adſpectum cadere potuiſſent. Nunc vero dies, noctesque oculis cognitae,

tum menſium, annorumque converſiones ad numerum machinatae ſunt, et ſpatium temporis demènſae ſunt, et ad quaeſtionem totius naturae impulerunt. quibus ex rebus philoſophiam adepti ſumus: quo bono nullum optabilius, nullum praeſtantius, neque datum eſt mortalium generi deorum conceſſu, atque munere, neque dabitur.

Multa deſiderantur.

INDICES.

INDEX

ƷEOGRAPHICUS.

A.

ABDERA, urbs Thraciae, craſſo coelo, Democriti patria. Roma Abdera ad Att. 4, 16 dicitur, propter ſtuporem ſenatorum. Unde *Abderites*, de Nat. Deor. 1, 23.

BYDUS, oppidum Troadis, ad Helleſpontum, e regione Seſti.

CARNANIA, pars Graeciae verſus occidentem ad mare Ionium inter Ambracium ſinum & Acheloum fluvium.

CHAEI & ACHIVI, populi Graeciae, proprie qui Achaiam incolunt in Peloponneſo.

CHAICUS, Act. 1. in Verr. 2.

CHAIA, provincia Romana, Peloponneſum & Graeciam proprie ſic dictam cum circumiectis inſulis continens. Proprie pars Peloponneſi, iſthmo vicina.

CHERINI, L. 3, in Verr. 43. Siciliae populus, exiguae civitatis, ſed ignotae veteribus auctoribus. Itaque Cluverus Sic. Ant. 2, 2. vocem vitiatam putat, &, probante Harduino, legendum coniicit *Scherini* a *Schera*, urbe Siciliae mediterraneae verſus ſeptemtrionem, inter Hypſam & Crimiſſum fluvium. Ap. Silium 8, 269. memoratur *pubes liquentis Acheti*, pro quo Dan. Heinſius ſcribebat, *Pubes ingentis Acheti;* qui ipſe fluvius aut locus ignotus eſt. unde illud nomen varie tentatur. *Pubes Acheti* poſſunt dici *Achetini*. Et fortaſſe ſic ſcripſit Cicero. Sed nil definio.

CMONENSES, pr. Flacc. 15. incolae *Acmoniae* Phrygiae magnae. In Hieroclis Synecdemo ἀκμῶνα dicitur. ad q. l. v. Weſſelingius. Alia eſt *Acmonia* Daciae Traiani. Vitioſe edd. vett. quaedam *Aemonenſes.*

CRADINA, vel *Achradina*, in Verr. lib. 4, 53. pars Syracuſarum.

CRONOMA, ad Att. 13, 40. locus incertus. Pithoeus in margine libri ſui ſcripſit *ſaxa Acherontia*, quod, ſive ex ingenio, ſive ex libro eſt, non abſurdum puto. Nam

Acherontia urbs Apuliae in alto ſaxo iacebat, unde *ſitum Acherontiae* appellat Horatius.

ACTIUM, urbs & promontorium Acarnaniae prope ſinum Ambracium, pugna inter Octavium & Antonium nobilitatum.

ACTIUM CORCYRAE, ad Att. 7, 2. Locus ſ. portus inſulae Corcyrae, cui inſulae nomen adiicitur, ne cum Actio Acarnaniae confundatur.

ACULANUM, ad Att. 16, 2. putant eſſe idem cum *Aeculano*, quod eſt oppidum in Hirpinis. Sed Manutius negat, locum ſanum eſſe, & coniicit *Herculanum*, quod non longe abeſt a Pompeiano. pro *Aeculanum* dicitur & *Eclanum*, in Itinerar. Anton. ubi vid. Weſſelingium. conf. Goeſii Ind. in ſcript. R. Agr.

ADRIANUM MARE, ad Att. 10, 7. quod vulgo *Adriaticum* dicitur. Sic etiam dicitur in Piſonem, & apud Horatium.

ADRAMYTENUS, Or. p. Flacc. 13, ab Adramytteo ſ. Adramyttio, nobili Myſiae urbe in maritima ora.

ADRUMETUM, pro Flacc. oppidum Africae propriae, Byzacenae provinciae caput. Sed non eſt dubitandum, quin cum Graevio recipiendum ſit e Camerarii, Urſini, Sylvii coniectura *Adramyttium.* Quid enim *Adrumetum* Africae ad Praetorem Aſiae eiusque legatum?

AEDUI, populi in Gallia Lugdunenſi.

AEGAEUM MARE, inter Aſiam & Europam; hinc Graeciam Macedoniamque, illinc Cariam & Ioniam, adluens.

AEGINA, inſula in ſinu Saronico, inter inſulas Graeciae minores, circa Peloponneſum.

AEGINETAE, de Offic. 3, 11. incolae inſulae Aeginae.

AEMILIA, ad Div. 10, Ep. 30. Via in Gallia Ciſpadana a Placentia ad Ariminum, ita dicta, quia ab Aemilio Lepido ſtrata eſt.

AENARIA, ad Att. 10, 13. inſula oppoſita Campaniae, quae & *Pithecuſa* dicitur.

AENUS, ex emend. Turnebi Adverſ. 22, 28. pro Flacco 14. Thraciae urbs antiquiſſima, Homer. Iliad. δ. 520. laudata, ad oſtium orientale Hebri. Locis de hac urbe a Cellario G. A. T. I. p. 1061. allatis addendus hic Plinii H. N. XVII. 4. *Vites aduri — Aenos ſenſit admoto Hebro.* Pro *Aeno* ap. Ciceronem olim lectum *Aemo*, & inde *Haemo*, non eſt mirum, cum facilis confuſio ſit.

AEOLIA, regio Aſiae minoris maritima, quae a Lydia uſque ad Helleſpontum, atque Propontidem adeo, pertinet.

AEQUI, populi Latii, Sabinis & Marſis confines.

AEQUIMELIUM, de Div. 2, 17. locus Romae, ſic dictus, quod Melii domus ibi aequata ſolo eſt. Liv. 4, 16.

AETNENSES, in Verr. 3, 18. ad montem Aetnam, populi urbis *Aetnae*. Gr. Αἰτναῖοι, qui occurrunt in numis. v. Gotham Numar. 5, 4.

AETOLIA, pars Graeciae inter Acarnaniam & Locrin & ſinum Corinthium; unde *Aetoli*.

AGERENSIS ager, Or. de Leg. Agrar. 2, 19. in Aſiae regione fuit, quae a P. Servilio Iſaurico imperio Rom. adiuncta eſt; ſi quidem ſana lectio eſt. ſed Turnebus, Graevius aliique legi volunt: *Sagalaſſenſis* vel *Agalaſſenſis*, a Sagalaſſo, urbe Piſidiae, in ea regione, quam ſub Rom. poteſtatem Servilius redegit.

AGRAGIANAE ſ. *Acragianae portae*, Tuſc. 5, 23. portae Syracuſarum, quae imminebant viae, quae Agrigentum ferebat. Dorvillius ad Charit. p. 193. putat, verum eſſe *Achradinae*, vel *Agragantinae*.

AGRIGENTUM, in Verr. lib. 2, 26. oppidum Siciliae, in maritima ora verſus meridiem. Dicitur *Acragas* & *Agragas*, de Graeco. Eius urbis accuratiſſima deſcriptio eſt ap. Polybium L. 9, p. 779. ed. Gr. Unde

AGRIGENTINI, in Verr. L. 2, 50.

AGRINAE, in Piſ. c. 37. ſunt populi Theſſaliae. Sed pro Gen. *Agrinarum* Turnebo *Agrianum* placet, cuius populi mentio ap. Liv. 28, 5.

AGYRIUM, in Verr. 3, 27. oppidum Siciliae prope fl. Symaethum.

AGYRINENSIS, in Verr. 2, 9. 3, 18. &c.

ALABANDUM, ſ. *Alabandus*, de Nat. D. 3, 15. urbs Cariae prope flumen Maeandrum. Unde

ALABANDEIS, ad Div. 13, ep. 56. qui eſt pluralis Graecus ex *Alabandeus* (ἀλαβανδεὺς) quod eſt in Brut. 95. ex quo male quidam fecere *Alabandaeus*. item: *Alabandenſes*.

ALBA, ad Att. 8, 12. eſt Alba Fucentis, ad Lacum Fucinum, colonia Rom. in Marſis. Nam ea eſt non procul Sulmone, cui l. c. a Cicerone iungitur. conf. 9, 6. & ibi Malaſp.

ALBANA, or. pro lege Agrar. 2, 34. vicus, vel forum Capuae, ubi unguentarii venales merces habebant.

ALBANA *aqua*, de Div. 1, 44. eſt lacus Albanus in Latio prope Albam Longam ab Aſcanio conditam, de qua Liv. 1, 3.

ALBANUM, ad Att. 4, 11. praedium Pompeii in agro prope Albam Longam.

ALBANUS *mons*, nomen habet ab Alba longa. In eo quotannis feriae latinae celebrabantur a Rom. & Latinis in memoriam foederis, olim inter eos icti. Curatio ſacri erat Conſulum. vide de Div. L. 1, 11. pro Milone *Albani tumuli* dicuntur.

ALBANUS *lacus*, de Div. 1, 44.

ALBENSES, ad Herenn. 2, 28. Varro de L. L. 7, p. m. 91. *Cum duae ſint Albae, ab una dicuntur Albani, ab altera Albenſes.* nempe ab ea, quae eſt ad lacum Fucinum.

ALETRINAS, or. pro Cluent. 16. ab oppido Aletrio Latii in Hernicis.

ALETRIENSIS, pro Corn. Balb.

ALEXANDRIA, Acad. 4, 4. eſt Aſiatica in Troade.

ALGIDA, Or. 45. terra circa Algidum montem & urbem in Latio.

ALIFANUS ager, Or. de Leg. Agrar. circa Alifas, oppidum Samnitium, inter Venafrum & Sabati confluentem, ſupra laevam Vulturni ripam.

ALIPHERA, ad Att. 6, 2. urbs maritima Achaiae.

ALLIENSIS, ad Att. 9, 5. ab Allia fluvio, ad quem infelix cum Gallis pugna facta, de qua Liv. L. V. 38. unde *Allienſes dies* dicti infelices, nefaſti.

ALLOBROGES, populi Galliae Narbonenſis: quorum caput *Geneva.*

ALSIENSE, ep. 6. ad Div. lib. 9, praedium dictum ab Alſio, oppido in ora Etruriae. v. ad Att. 8, 50.

ALYZIA, ep. 2. ad Div. Lib. 16. oppidum Acarnaniae, citra Leucadem a Patris Italiam verſus.

AMALTHEA, ad Att. 1, 13. villa Attici in Epiro, cuius ſaepe mentio fit.

AMALTHEUM, ad Att. 1, 16. gymnaſium in Amalthea fuiſſe videtur.

AMANUS, ad Div. 2, ep. 10. Mons Ciliciae a Tauro procurrens, & eius quaſi ramus. ab oriente Ciliciam claudit, & a Syria dirimit.

AMANIENSIS, ad Div. lib. 2, ep. 10. incolae montis Amani in Cilicia.

MANTIA, Phil. 11, 11. oppidum in ora Illyricana.
MBRACIA, ad Brut. 6. urbs Theſprotiae in Epiro, ad ſinum Ambracium. Unde
MBRACIOTA, Tuſc. Q. 1, 34.
MERIA, municipium in Umbria. Unde *Amerini.*
MESTRATINUS, in Verr. lib. 3, 39. 5, 51. ab Amaſtra ſ. Ameſtrato oppido Siciliae, mare verſus, ad Haleſum fluvium.
MISUS, Leg. Man. 8. oppidum nobile Ponti.
MPHICTYONES, de Inv. 2, 23. commune Graeciae concilium, cuius ſaepe mentio apud Demoſthenem.
MPHILOCHIA, in Piſon. 40. ager circa Argos, Amphilochorum urbem in Acarnania.
MPSANCTUS, de Div. 1, 36. Lacus peſtilentis vaporis in Hirpinis.
NAGNIA, dives urbs in Hernicis. Virgil. Aen. 7, 684. Unde
NAGNINI, Philip. 2, 41. &
NAGNINUM, ad Att. 12, 1. praedium in agro Anagniae.
NCON, ad Att. 7, 11. eadem quae vulgo *Ancona*, urbs maritima in agro Piceno.
NCONITANUS, or. pro Cluent. 14.
NDRIA Terentii, ab Andro Cycladum inſula.
NIO, fluvius Sabinorum.
NIENSIS, ad Div. 8, 8. tribus ruſticanae nomen.
NTILIBANUS, mons ſupra mare Sidonium, qui cum Libano, cui exadverſum ſitus eſt, ubique fere aequalibus diſiunctus ſpatiis, Coeleſyriam complectitur. ad Att. 2, 16.
NTIOCHIA, ad Att. 5, 18. caput Syriae. Hinc *Antiochinus*, Phil. 11, 7.
NTIUM, urbs veteris Latii ad mare, celebris olim re navali, templo Fortunae & Sortibus, de quibus in utroque de Divinat. libro. Hinc dicuntur.
NTIATES, ad Att. 2, 6.
ONIUS, ad Att. 5, 21. ab Aonia i. e. Boeotia.
PAMEA, ad Att. 5, 16. urbs Phrygiae maioris ad Marſyae & Maeandri confluentes. de hac ſemper intelligendus eſt Cicero, cum de ea in Epiſtolis loquitur, quae ipſa, Ciliciae Pro-Conſuli, attributa fuit.
POLLONIA, ad Brut. 2. urbs Macedoniae maritima, literarum ſtudiis nobilis.
POLLONIENSIS, in Verr. 3, 43. ab Siciliae oppido Apollonia.

APOLLONIS, pro Flacco 21. oppidum. Lyciae, quae & Apollonidea & Apollonidia dicitur. Unde

APOLLONIDIENSIS ſ. *Apollonidenſis*. ad Q. Fr. 1, 2. 3. Att. 5, 13.

APENNINUS, mons Italiam, veluti dorſum, paene totam percurrens, laudatur v. c. de Or. 3, 19. Phil. 12, 11.

APPIA, ad Att. 2, 12. via celeberrima & Regina viarum, uti Statius appellat, Roma Capuam, & Capua Brundiſium ferens, ab Appio Caeco Cenſore ſtrata, magnifice. Liv. 9, 29.

APPIANI, ad Div. 3, ep. 7. incolae *Appiae* in Phrygia.

APPII FORUM, v. *Forum Appii.*

APULIA, pars Graeciae magnae extrema, unde *Apuli* dicuntur.

AQUILEIA, oppidum & colonia in regione Transpadana in Venetis.

AQUINUM, urbs Latii novi. unde *Aquinates* dicuntur.

ARCADIA, regio Peloponneſi mediterranea.

ARCANUM, ad Att. 5, 1. & multis aliis locis, in primis ep. ad Q. Fr. fuit praedium Q. Fratris prope Minturnas.

ARADUS, ad Att. 9, 9. urbs Phoenices in inſula parva, continenti iuncta.

ARDEATES, ab *Ardea*, Latii urbe.

ARETHUSA, celeber fons Siciliae ad Syracuſas.

ARGENTEUS FLUVIUS, ep. 34. ad Div. lib. 10. in Gallia Transalpina ad Forum Iulium.

ARGENTEUS PONS, ad Div. 10, 34. locus vel vicus cum ponte in fluvio Argenteo.

ARGI, urbs Argolidis, unde

ARGIUS, Tuſc. Q. 1, 47. *Argia Sacerdos.*

ARGIVUS, Brut. 13.

ARGOLICUS, de Fin. 5, 18.

ARGILETUM, ad Att. 12, 32. mons urbis Romae, ubi Cicerones domum aut tabernas habuiſſe videntur; unde *Argiletanus*, ad Att. 1, 14.

ARGINUSAE Off. 1, 24. inſulae tres prope Lesbum, ad quas Lacedaemoniorum dux Callicratidas ab Athenienſibus in bello Peloponneſiaco victus eſt.

ARICIA, oppidum Latii ſub Albano monte.

ARIMINUM, Umbriae oppidum, trans Apenninum ad mare ſitum. Unde

ARIMINENSES, in Verr. Lib. 1, 12.

ARIOPAGUS, ad Att. 5, 11. mons, ubi Mars iudicatus erat; deinde iudicium Athenienſium; unde *Ariopagitae*, de Div. 1, 30.

ARMENII, populi Aſiae.

ARNIENSIS, de Lege Agrar. 2, 29. tribus Rom. & Regio Etruriae.

ARPI, ad Att. 9, 3. oppidum Apuliae.

ARPINUM, ad Att. 2, 11. urbs Italiae & municipium, duobus civibus C. Mario & M. Cicerone nobilitatum, unde *Arpinates* dicuntur: & *Arpinas*, ad Att. 1, 6. 5, 1. de praedio.

ARRETIUM, ad Div. 16, ep. 12. oppidum Etruriae, unde *Arretini* dicuntur. pro Caecina c. 33. pr. Mur. 24. &c. ad Att. 1, 19.

ARTEMITANI, ad Att. 1, 19. Sed legendum cum Graeviana *Arretini. Artemita* enim nulla fuit in Italia, quod conſtet. v. Intt. ad Anton. Itiner.

ASCULUM, Brut. 46. oppidum in Agro Piceno, quod & *Aſclum* dicitur, & ap. Hieroclem Ἄσκλος. unde pro Sull. 8. *Aſculani.*

ASPENDUM, in Verr. Lib. 1, 20. urbs Pamphyliae.

ASSORINUS AGER, in Verr. Lib. 3, 18. circa *Aſſorum*, Siciliae oppidum inter Agyrium & Ennam. Verr. 4, 44.

ASSYRIA, pars Aſiae maioris, ultra Tigrin, unde *Aſſyrii* dicuntur.

ASTURA, ad Div. 4, ep. 19. ad Att. 12, 40. flumen Latii, in quo inſula eiusdem nominis, ubi Ciceronis villa.

ASTYPALENSIS, de N. D. 3, 18. ab *Aſtypalaea* inſula maris Cretici, unde rectius dicitur *Aſtypalaeenſis* quam *Aſtypalenſis*, & ſic eſt in Daviſiana.

ATANDRIUS ſ. ANTANDRIUS, ad Qu. Frat. 1, 2. 2. ab oppido Myſiae *Atandro* ſ. *Antandro*, ut Strabo appellat, & vulgo laudant; idque rectius videtur Cel. Weſſelingio ad Hieroclem p. 661. qui ἀτανδρος habet.

ATELLA, de Lege Agrar. 2, 31. oppidum Campaniae inter Capuam & Neapolim. Dicitur *Atellanum* municipium, ad Q. Fr. 2, 14. & *Atellanius verſus*, de Div. 2, 10. e fabula Atellana.

ATHAMANUM GENS, in Piſon. 40. populus Athamaniae, regionis Graecae, de cuius ſitu diſputant, aliis ad Illyricum, aliis ad Theſſaliam, aliis ad Aetoliam, ad Epirum denique aliis referentibus.

ATHOS, mons Macedoniae, a Xerxe perfoſſus. de Fin. 2, 34.
ATINAS, ad Att. 15, 3. ager circa *Atinam*, urbem Latii.
ATLAS, mons Mauretaniae Tingitanae in Africa altiſſimus.
ATTALENSES, Or. de Leg. Agrar. 1, 2. 2, 19. populi *Attaleae*, urbis Lyciae, quamquam alii alio referunt.
AULIS, Tuſc. Qu. 1, 48. portus Boeotiae ad Euripum, unde claſſis Graecorum Troiam profectura ſolvit.
AURELIA VIA, Phil. 12, 9. per maritima Etruriae ducens Piſas verſus, vel ad illas, ut ex Peutingeriana tabula & Itinerar. Antonini intelligitur, in quibus etiam tractus eius commemoratur.
AURELII GRADUS, pro Flacco 28. v. *Aurelium tribunal.*
AURELIUM TRIBUNAL, in Piſon. 5. nomen habet, incertum a quo Aurelio: exſtructum ſaxo, cum vulgo lignea & mobilia tribunalia magiſtratuum eſſent, circumdatumque gradibus, qui inde *Aurelii gradus* dicuntur. Ceterum e locis Ciceronis, in quibus tribunalis Aurelii & graduum Aureliorum mentio fit, intelligi poteſt, ibi verſari ſolitam fuiſſe multitudinem hominum plebeiorum & perditorum, inter hos etiam Iudaeos.
AVENTINUM, ad Att. 12, 32. mons urbis Romae, in quo Cicerones domum aut tabernas habuiſſe videntur.
AVERNUS, Tuſc. Quaeſt. 1, 16. Lacus in Campania peſtilens.
AXIA, Caecin. 7. caſtellum in agro Tarquinienſi.

B.

BAIAE, locus amoeniſſimus in Campania, prope mare, & frequens hominibus, qui eo propter aquas calidas veniebant.
BALEARICUS, de Divin. 1, 2. a Balearibus inſulis, prope Hiſpaniam. Cognomen Metelli.
BARGYLETAE, ad Div. 13, ep. 56. incolae Bargyli, oppidi in Caria: Gr. Βαργυλιῆται. Unde *Bargylietae* malunt ſcribi viri docti. v. Duker. ad Liv. 37, 17.
BAULI, Acad. 4, 40. villa Hortenſii inter Lucrinum lacum & Baias in Campania.
BELLOVACI, populi in Gallia Belgica.
BENEVENTUM, oppidum Samnitium. Unde
BENEVENTANUS, Verr. 1, 15.

BESSICA gens, in Piſon. 34. in Thracia.
BIDIS, Verr. 2, 22. oppidum tenue Siciliae, non longe a Syracuſis. Unde
BIDINUS, Verr. 2, 22.
BITHYNIA, regio Aſiae minoris, in ora Pontica.
BLANDENONA, ad Q. Frat. 2, 15. nomen urbis prope Placentiam, ut ex ipſa epiſtola intelligitur, cuius nulla in reliquis omnibus libris mentio. Sed corruptum nomen videtur. P. Manutio legendum videbatur: *Laude, nonis. Laus* enim eſt oppidum prope Placentiam. In Itinerario Antonini p. 272. occurrit *Blandona.* ſed nec loca conveniunt, nec illud ipſum nomen a ſuſpicione corruptionis liberum eſt. In libris antiquis fere eſt *Blandenone* in ablativo, unde verum nomen videtur *Blandeno.*
BOEOTIA, regio Graeciae, Euripo, Attica, Phocide & Locride cincta. Unde *Boeotius*, Div. 2, 25.
BONONIA, urbs Galliae Cispadanae.
BORIA vel BOREA, ad Attic. 16, 4. urbs Africae, forte ad promontorium *Boreum* in Cyrenaica, ad Syrtim maiorem. Plin. 5, 4. ſed nomen dubium eſt. Procopius περὶ τῶν κτισμάτων 6, 2 memorat urbem *Borium*, ultimam Pentapoleos verſus occidentem.
BOSPORUS, Mur. 15. fretum, quod Propontidem & Pontum Euxinum committit. a quo dicuntur
BOSPORANI, L. Man. 4, populi ad Bosporum Aſiatici.
BOVIANUM, Cluent. 79. oppidum Samnitium.
BOVILLAE, ad Att. 6, 13. oppidum non procul a lacu Albano ad viam Appiam, ad quod Clodius a Milone interfectus eſt, quam caedem Cicero *pugnam Bovillam* vocat. ap. Front. de Colon. p. 103 eſt etiam *Bovilla.*
BOVILLUS adi. ad Att. 5, 13.
BOVILLANA vicinitas, pro Planc. 9.
BOVILLANUS FUNDUS, ad Q. Fr. 3, 1. 2. ab ignobili loco in Arpinati, non Bovillis illis, quae ſunt ad Appiam.
BRUNDUSIUM, oppidum in Calabria, portu in primis nobili, e quo traiectus in Graeciam.
BRUTTII, populi magnae Graeciae.
BULLIENSES, in Piſon. 40. ſine dubio a *Bullide* Macedoniae (proprie Illyriae) urbe & Caeſari de B. C. 3, 40. memorata, unde F. Urſinus reſcribebat: *Bullidenſes*, ut habet idem Caeſar l. c. c. 12. item Plinius maior 4, 10. Phil. 11, 11. dicitur *Byllis.* ad Div. 13, 42. *Bulliones.*

BUTHROTUM, oppidum Epiri, in quo Atticus domum habuit. De eius urbis cauſa ſaepe eſt in epp. ad Att. quae cognoſcitur optime ex epiſtola ad Plancum, ad Att. 16, 16.

BUTHROTUM, ad Att. 4, 8. adiective.

BYLLIS, Philip. 11, 11. oppidum in ora maritima Macedoniae, ſ. Illyriae, quod & *Bullis* dicitur: unde in libris *Bullienſes* ſ. *Bullidenſes* & *Byllidenſes*.

C.

CAESENA, ad Div. 16, 27. oppidum in Gallia Ciſpadana Senonum.

CAICUS, Flacc. 29. amnis Myſiae.

CAIETA, ad Att. 1, 3. portus celeber Italiae, ad mare inferum, prope Formias, ubi erat Ciceronis Formianum.

CALES, ad Att. 7, 14. oppidum mediterraneum Campaniae.

CALENUM municipium, Agrar. 2, 31. idem oppidum.

CALENUS, ad Att. 8, 3. intellige *ager*, circa Cales.

CALACTA, in Verr. lib. 3, 43. oppidum Siciliae poſt Haleſam. unde *Calactini*, Verr. 3, 43.

CALATIA, ad Att. 16, 6. urbs agri Campani.

CALPE, ad Div. 10, ep. 32. mons praealtus Hiſpano litori ad fretum Gaditanum adiacens.

CAMERINUM, ad Att. 8. 12. oppidum in montibus, qui Picenum ab Umbria dirimunt.

CAMERS AGER, pro Sull. 19. circa oppidum Camerinum.

CAMERTINUS, pro Corn. Balb. 20. ubi eſt *foedus Camertinum*, de quo v. Liv. 9, 36.

CANDAVIA, ad Att. 3, 7. regio montibus aſpera, quae ab extrema Epiro ad Macedoniam uſque pertinebat.

CANNAE, Tuſc. Q. 1, 37. vicus Apuliae, clade Rom. bello Punico 2. nobilitatus.

CANUSIUM, ad Att. 8, 11. urbs Apuliae, unde *Canuſinus*, ad Att. 1, 13.

CAPENA PORTA Romana, a qua via Appia ducebatur. ad Att. 4, 1. origo nominis dubia eſt.

CAPENAS, ad Div. 9, 17. Agr. 2, 26. a *Capena* oppido Etruriae inter Veios & Tiberim in ripa ſito, quod apud Frontinum & *Capenus* dicitur p. 121.

CAPITINA, in Verr. 3, 43. intell. *urbs*. *Capitium* eſt urbs mediterranea Siciliae.

CAPPADOCIA, ad Att. 5, 18. & propria quidem, regio Aſiae inter Taurum & Antitaurum, propinqua Ciliciae.

CARACHIUM, ad Brut. 3. locus ignotus veteribus Geographis & reliquis auctoribus. Urſinus & Ortelius coniiciebant legendum: *Dyrrachium*. & ita poſtulat ep. ſequens.

CARIA, Orator. 2. regio Aſiae minoris, a qua *Caricae* dicuntur, ſc. ficus, quod optimum genus eſt.

CARINAE, ad Q. Fr. 2, 3. locus urbis Romae, ubi Cicero aedes habebat ab avis hereditate acceptas.

CARTEIA, ad Att. 15, 20. urbs Hiſpaniae Baeticae ad promontorium Calpen, de qua vid. Cellar. G. A. T. I. p. 69. ſqq. de eius ſitu diſputant Hiſpani.

CASILINUM, ad Att. 16, 8. urbs agri Campani, Colonia Romana ad Vulturnum. unde *Caſilinenſes*, de Invent. 2, 51.

CASINAS, Agrar. 2, 26. 3, 3. ager circa *Caſinum* oppidum Latii in Volſcis.

CASSIA VIA, Philipp. 12, 9. per mediam Etruriam ducebat; media inter Flaminiam & Aureliam. Nomen habet a *Caſſio*, incertum, quo.

CASSINAS fundus, Philipp. 2, 40. M. Varronis, de quo vid. de R. R. 3, 5. prope *Caſinum*, unde *Caſinas* & *Caſſinas* fit.

CASTULONENSIS ſaltus, ad Div. 10, ep. 38. in Hiſpania Tarraconenſi prope urbem *Caſtulonem* ad ripas Baetis ſitam.

CATINA, in Verr. 2, 75. urbs Siciliae. unde *Catinenſes*, Verr. 2, 40.

CAUCASUS, Tuſc. 2, 10. mons Aſiae, Iberiam & Albaniam a ſeptemtrione claudens.

CAUDICINI, de Offic. 3, 30. oppidum Samnii, a quo *furcae Caudinae*, *pax Caudina* dicuntur. item *Caudinum proelium*, Cato 12.

CAUNII, ad Q. Fr. 1, 1. 11. cives *Cauni*, de Div. 2, 40. urbis Cariae maritimae. ubi & eſt *Cauneus*. *Ficus Cauneae* in magno pretio in Italia erant. vid. l. c. ſunt enim Caricae optimae.

CELTIBERI, Tuſc. 2, 27. populi Hiſpaniae Tarraconenſis, a

CELTIBERIA, Phil. 11, 5. regione Hiſpaniae Tarraconenſis.

CENTURIPAE, Verr. 4, 29. oppidum Siciliae 12, m. p.

ab Aetna, ut eſt in Itiner. Anton. p. 93. Sed ibi eſt *Centuripa*, quod Weſſelingio neutrum pl. videtur.

CENTURIPINUS, in Verr. 2, 58.

CEOS, ad Att. 5, 12. inſula celebris e Cycladibus; dicitur & *Cea.* patria Simonidis.

CEPHALEDUM, in Verr. 2, 52. oppidum Siciliae.

CERAMICUS, ad Att. 1, 10. locus celeber Athenis duplex, alter in urbe, alter extra vrbem, cuius ſaepiſſime apud Graecos mentio. de utroque docte ſcripſit Meurſius in libello de *Ceramico gemino*, qui exſtat Theſ. Gronoviani T. 4.

CHALCEDONIUS, a *Chalcedone* urbe Bithyniae.

CHALCIDICUS EURIPUS, de Nat. D. 3, 10. fretum inter Euboeam & Graeciam continentem, quod nomen habet a *Chalcide*, Euboeae urbe, ſepties die ac nocte reciprocans de vulgari fama.

CHAONIA, ad Att. 6, 3. regio Epiri.

CHERRONESUS, ad Brut. 2. eſt Thraciae Cherſoneſus, unde

CHERRONENSES, in Piſon. 35.

CHERSONESUS, ad Att. 6, 1. Taurica.

CHIUS, inſula Aſiatica, ad oram occidentalem, in qua urbs cognominis; unde *Chii*, pro Arch. 8.

CHRYSAS, in Verr. 4, 44. fluvius Siciliae per Aſſorinorum & Agyrinorum agrum fluens.

CIBYRA, in Verr. 4, 13. oppidum, quod ab aliis ad Piſidiam, ab aliis ad Phrygiam refertur. quia eſt fere in confinio. Hinc

CIBYRATAE, in Verr. 4, 13. ad Att. 5, 2. qui venatus ſtudioſi & periti erant, pantheraſque capiebant, unde *Cybiratae pantherae.* item

CIBYRATICUS, ad Att. 5, 21. & aliis locis.

CIMBRI, pro L. Manil. 20. populi Germaniae in Cherſoneſo ab Albis oſtio in ſeptemtrionem longe procurrente, quae Cimbria ab iis dicitur, hodie *Iutland.*

CIMMERII, Acad. 5, 19. ſunt populi fabuloſi Italiae ab oppido *Cimmerio*, quod ad Baianum & Avernum ſinum fuiſſe dicitur.

CINGULUM, ad Att. 7, 11. oppidum in Piceno, belli civilis Caeſariani tempore aedificatum a T. Labieno. Sed fuit praeterea aliud *Cingulum*, quod *Florentinum* dicitur, ut ab hoc *Piceno* diſtinguatur.

EII, ad Att. 12, 19. urbs cum promontorio Veteris
:ii, ſubiecta Pomtinae paludi.
IEUS, a *Cittio*, Cypri urbe.
RINI, in Verr. 3, 43. Cluverius legendum cenſet *Ce-*
ini, a *Cetaria*, urbe Siciliae inter Segeſtanorum empo-
m & promontorium.
RO, ad Div. 10, ep. 23. locus in finibus Allobrogum,
ectio recta eſt. Nam Mſſ. quidam habent *Cuiaro*: un-
Scaliger, Sirmondus, & alii legi volunt *Cularo*, quae
Gratianopolis, hodie *Grenoble*: quos bene ſequitur
ievius.
IIUS Br. 51. a *Claro* urbe Colophoniorum.
TIDIUM, Tuſc. Q. 4, 22. vicus Galliae Ciſalpinae.
ERNA, ad Div. 12, ep. 5. oppidum Lingonum in
llia Ciſpadana, iuxta amnem eiuſdem nominis.
OMENAE, Tuſc. 1, 43. urbs Ioniae.
ERNINUS, ad Div. 12, 22. a *Cliterno*, Aequorum
oido.
IUS, pro L. Manil. 12. urbs Cariae, unde *Cnidius*,
Verr. 4, 60. &c.
SII, de Legg. 1, 5. incolae urbis *Cnoſii* in Creta.
OMACHUS, pro Font. 5. vicus ignobilis inter Tolo-
i & Narbonem.
YTUS, de Nat. D. 3, 17. fluvius ap. inferos.
IMONTANA PORTA, in Piſon. 23. Romana porta,
ta a *Coeli* monte, in cuius clivo erat.
CHIS, regio ad litus orientale Ponti Euxini notiſſima,
us populi *Colchi*.
LATIA, Agrar. 2, 35. oppidum Latii non procul ab
oe Roma.
OPHON, urbs Ioniae celebris. unde *Colophonii*.
ENSIS, ad Att. 5, 11. a *Como* ſ. *Novocomo*, colonia
nſpadana Galliae ciſalpinae.
MAGENE, ad Div. 3, 10. pars Syriae, Amano mon-
& Euphrati interiecta: unde *Commagenus*, ad Att. 2,

MORIS, ad Div. 15, ep. 4. vicus vel caſtellum Cili-
e in Amano monte.
SENTINI, de Fin. B. 1. 3. cives oppidi *Conſentiae* in
diterranea Bruttiorum.
S, in Verr. 4, 60. ab inſula *Co*, inter Aſiaticas ſita ad
im occidentalem, in qua urbs eodem nomine.

CORCYRA, inſula nota Graeca a parte occidentali, cuius populi *Corcyraei*.
CORDUBA, urbs in Hiſpania ulteriori ſ. Baetica.
CORFINIUM, ad Att. 8, 3. &c. municipium Pelignis, cum bello Italico, tum civili Caeſaris nobilitatum. v. Caeſ. de B. C. L. I. unde *Corfinienſis* ad Att. 8, 5.
CORINTHUS, urbs Achaiae, ad Iſthmum; a Mummio deleta & a Iul. Caeſare inſtaurata: a qua dicuntur *Corinthia vaſa*, Roſc. Amer. 46. Tuſc. 2, 14. & *Corinthium aes*, ad Att. 2, 1. &c. factitium, e variis metallis artificioſe miſtum & ante Corinthum a Mummio deletam notum. v. Dukerus ad Flor. 2, 16. Bochartus Hieroz. 2, 6. 16. Forte poſt eam dirutam primum Romae innotuit, cum in praeda Corinthia ſigna & vaſa ex huiusmodi aere facta Romam perlata eſſent.
CORIOLANUS, ad Att. 9, 10. a *Coriolis* urbe Latii ad viam Appiam.
CORYCUS, ad Div. 12, 13. oppidum Ciliciae.
COSANUM, ad Att. 9, 6. ager urbis *Coſae* in Etruria.
CRABRA AQUA, Agrar. 3, aquae ductus ex agro Tuſculano ad urbem deductus: unde & Tuſculana dicitur Balb. 20. ſed poſt Tuſculanis aqua Crabra relicta ſub Auguſto. v. de ea Frontin. de Aquaeduct. n. 9.
CRANNON, de Or. 2, 6. urbs Theſſaliae: melior ſcriptura eſt *Cranon*, ut docet Drakenb. ad Liv. 36, 10.
CRATER, ad Att. 2, 8. fuit ſinus inter Miſenum & Minervae promontorium amoeniſſimus.
CRETA, inſula Graeca inter Aegaeum & Cyrenaicum mare.
CRETES, Tuſc. 2, 14. incolae Cretae.
CRODUNUM, pro Fontei. 5. pro quo alii *Crodimum* legunt: locus fuit obſcurus in provincia Gallia, forte non procul Toloſa.
CROMMIU-ACRA, ad Div. 12, ep. 13. promontorium Cypri, κρομμύυ ἄκρα Gr. contra Anemurium, promontorium Ciliciae. v. Victor. ad h. l.
CROTON, ad Att. 9, 19. urbs in Brutiis: unde *Crotoniatae*, de Invent. 2, 1.
CRUSTUMINA tribus, Planc. 16.
CULARO, v. *Civaro*.
CUMAE, urbs Campaniae; unde *Cumani*, incolae urbis, & *Cumanus* ager, Agr. 2, 26.
CUMANUM, ad Att. 4, 10. praedium Pompeii prope Cumas.

CUMANUM, Acad. 1, 1. praedium Varronis.

CURES, ad Div. 15, ep. 20. urbs Sabinorum princeps, unde *Cures Sabinae* dicuntur.

CYBIRATAE, v. Cibyratae.

CYBISTRA, ad Div. 15, ep. 2. 4. oppidum Cappadociae.

CYDNUS, flumen in Cilicia, Phil. 2, 11.

CYMAEUS FUNDUS, pro Flac. 20. ad *Cymen*, Aeolidis oppidum.

CYPRUS, inſula Aſiatica e regione Ciliciae aſperae, unde Ciceronis provinciae Ciliciae attributa erat.

CYRENAE, pro Planc. 5. urbs Cyrenaicae regionis in Africa, unde *Cyrenaeus*, Tuſc. Q. 1, 42. & *Cyrenaicus*, Acad. 4, 42.

CYRRHESTICA, ad Att. 5, 18. pars Syriae, confinis Ciliciae, nomen habet a *Cyrrho* urbe, Plin. 5, 23. quae non confundenda eſt cum *Cyrrho* Macedoniae, a qua *Cyrrheſtica Minerva* dicitur, quod in ea urbe templum Minervae Alexandri M. iuſſu exſtructum eſt. Inde autem cultus migravit in Syriam, ubi templum *Cyrrheſticae Minervae* memorat Strabo L. 16, p. 1090. Ipſa urbs *Cyrrhus* Syriae ab altera Macedoniae nomen traxiſſe videtur, ut plures aliae urbes Syriae cognomines urbibus Macedoniae & Theſſaliae invenias, quod iis Theſſali & Macedones ſuarum urbium nomina tribuere.

CYZICUM & CYZICUS, urbs Myſiae minoris, ad Propontidem, ſ. Helleſponti. Nam in Hieroclis Synecdemo Cyzicus Helleſponti metropolis eſt, quemadmodum v. c. Lampſacus, quod ap. Cic. Verr. 1, 24. oppidum in Helleſponto dicitur, quod ab aliis ad Myſiam refertur. v. in *Helleſpontus*. In bello Mithridatico nobili obſidione inclaruit, & hoc nomine ſaepe apud Ciceronem commemoratur. Inde *Cyzicenus*.

D.

DALMATIA, regio Europae, Illyrico & Moeſiae confinis.

DANAI, Graeci, a Danao.

DARDANI Sext. 34. incolae Dardaniae, quae eſt pars Moeſiae ſuperioris, Illyrico & Macedoniae finitima.

DELUS, inſula celebris propter Latonae partum & religionem, in mari Aegaeo; unde *Deliacus*, Orator. 70. & *Delius*, de Divin. 1, 54. *Deliaca vaſa*, Roſc. Am. 46.

Verr. 4, 1. *Deliaca ſupellex*, Verr. 2, 72. v. Harduin. Plin. 33, 11. *Deliacus Gallinarius*, Acad. 2, c. 26. c. 18. v. Taylor ad Marmor Sandvicenſe p. 57.
DELPHI, urbs Phocidis.
DELPHICAE MENSAE, Verr. 4, 59. genus abaci, menſae e marmore, quod primum Delphis factum & ventum.
DENSELETAE, in Piſon. 34. Thraciae populi; etiam D *teletae* dicuntur.
DERTHONA, ad Div. 11, ep. 10. urbs Liguriae, in Genuam & Placentiam ſita, Colonia Romanorum.
DIANIUM, in Verr. Lib. 1. 34. 5, 36. oppidum in H pania Baetica maritima, dictum a Diana, praecipue culta.
DIONYSIPOLITAE, ad Q. Fr. 1, 2. 2. pro quo Urſin *Dionyſopolitae*, a *Dionyſopoli* Phrygiae urbe, quae Ciceronis provinciam Ciliciam pertinuit, de qua loqui Cicero.
DODONA, urbs Epiri, in cuius querceto templum Io & oraculum. quod dicitur *Dodonaeum*, de Div. 1, 1.
DOLOPES, populi Epiri.
DOMITIA VIA, Or. pro Font. 4. in Gallia provincia, qu nomen tuliſſe putat Hotomannus a Cn. Domitio, q Pro-Coſ. cum Gallis & Allobrogibus bellum geſſit.
DORES, populi Graeciae, in Aetolia, a Doro filio H lenis, qui terram illam primus occupavit.
DORYLENSES, pro Flacc. 17. incolae oppidi *Dorylaei* quod erat in Phrygia.
DREPANITANUS, in Verr. 2, 57. a *Drepano* Siciliae o pido & promontorio.
DYMAEI, ad Att. 16, 1. a *Dyma* urbe Achaiae, in qu Pompeius bello piratico magnum numerum piratarum l caverat, ut, quoniam ea urbs mediterranea eſſet, a n pinis maritimis abſtraherentur.
DYRRHACHIUM, celebris urbs in Illyrico, ad mare, u de in Italiam traiectus erat.

E.

ECBATANA, L. Manil. 4. *Mediae* caput, quod Tigran Rex Armeniae tenebat. Armenii enim Medis aliquot pr vincias eripuerant, atque cum his etiam Ecbatana, toti

Mediae caput. v. Graev. ad h. l. multa de hac urbe lectu digna habet Bochart. Geogr. S. P. I. L. 3, 14. ubi inter alia docet, nomen habere a diverſicoloribus pinnis ſeptem murorum, quibus cincta fuit.

EDISSA, in Verr. lib. 5, 34. urbs Siciliae cum portu: nemo praeter Ciceronem mentionem fecit.

EDUI, v. *Aedui.*

EGGYNA ſc. civitas, in Verr. 3, 43. male pro *Engyna*, quod vide. cf. Cluver. Sic. Antiq. 2, 11.

ELEUSIS, ſ. ELEUSIN, de Nat. Deor. 1, 42. ad Att. 4, 1. oppidum Atticae Megaram verſus, ad dextram ripam Cephiſi, celeberrimum *initiis* ſ. *myſteriis*. Nat. D. 1, 42. Libri quidam ſcripti & edd. habent *Eleuſinam*, ut aliis veterum ſcriptorum locis: ſed eam terminationem Ciceronis aevo iam uſitatam fuiſſe merito dubitat Drakenb. ad Liv. 31, 25.

ELEUTHEROCILICES ad Attic. 5, 20. ad Div. 15, 4. populi Ciliciae liberi, Graecis etiam Ἐλευθερῖται dicti, de quibus vid. Spanh. in Orbe Rom exerc. 2, c. 11. p. m. 231. ſq. de Uſu & Pr. Num. p. 785. ubi de toto hoc genere populorum Imp. Rom. liberorum agit.

ELIS, ad Div. 13, 26. urbs Peloponneſi, a qua & ipſa regio *Elis* dicitur, unde *Elii*, de Div. 2, 12.

ELORINI, in Verr. lib 3, 43. ab oppido *Eloro* Siciliae, iuxta fluvium cognominem.

EMATHIUS, de Leg. 2, 3. ab Emathia, quae Macedonia eſt antiquo nomine.

ENGYNI, in Verr. 3, 43. 4, 44. it. 5, 72. incolae oppidi *Engyi* in Sicilia mediterranea. Dicitur & ſcribitur etiam *Enguium* & *Enguini*.

ENNA, in Verrinis ſaepe, oppidum Siciliae celeberrimum, prope quod nemus eſt, ex quo rapta Proſerpina dicitur. vid. 3, 48.

ENTELLINI, in Verr. lib. 3, 43. incolae oppidi *Entellae* in Sicilia ad Crimiſſum.

EPICTETUS, ad Div. 3, ep. 10. dicitur Phrygia minor.

EPIDAURUS, urbs Argolidis.

EPIPHANEA, ad Div. 15, 4. oppidum Ciliciae ad Amanum montem, diverſum ab eo, quod inter Arethuſam & Lariſſam Syriae fuit. Plin. 5, 23.

EPIRUS, regio Graeciae, ad mare Ionium. unde *Epiroticus*, Attic. 1, 5.

EPOREDIA, ad Div. 11, 20. colonia Romanorum in Transpadana Gallia, Sibyllinis libris a pop. Rom. condi iuſſa, in faucibus Salaſſorum vallis inter Vercellas & Vitricium.
EPHESUS, nobiliſſima Ioniae & totius Aſiae urbs, Dianae templo in primis celebrata.
EQUUSTUTICUS, ad Att. 6, 1. urbs exigua Apuliae in colle ſita, dicitur etiam *Aequum Tuticum*, item *Tuticum* ſimpliciter : nec non *Equituticum*.
ERANA, ad Div. 15, 4. vicus Ciliciae in Amano.
ERETRIAS, Acad. Qu. 4, 42. ab *Eretria*, urbe Euboeae.
ERETRICUS, Tuſc. Qu. 5, 38. ab eadem urbe.
ERYCUS mons, in Verr. lib. 2, 8, 47. celeberrimus *Veneris Erycinae* religione, quae ſaepe in Verrinis memoratur. Ceterum hic mons *Eryx* potius nominatur & *Erycinus* quam *Erycus* : unde Viri docti reponunt, auctore etiam Aſconio, *Erycinum*, quod verum eſt, vel *Erycium*. In aliis tamen etiam libris interdum haec forma invenitur.
ERYMANTHIA bellua, Tuſc. 2, 8. ab *Erymantho* monte Arcadiae. *Erymanthius* aper. Tuſc. 4, 22.
ERYTHRAE, Verr. 1, 19. oppidum Ioniae.
ESERNIA, ſ. *Aeſernia*, ad Attic. 8, 11. oppidum Samnitium ad laevam Vulturni.
ESQUILIAE, de Nat. Deor. 3, 25. mons, in quo Romae pars poſita, a quo dicebatur *Eſquilina porta*, Cluent. 13, item in Piſon. 23. &c.
EUPHRATES, fluvius Aſiae, terminus imperii Rom. ultra quem Parthi habitabant.
EURIPUS, pro Mur. 15. dicitur in genere pro freto longiori & tenuiori, quale Euboicum eſt, Taurominitanum in Sicilia &c. de *Euboico* v. *Chalcidicus Euripus*.
EUROTAS, ad Att. 15, 9. fluvius Laconiae prope Spartam, nobilis certaminibus & exercitationibus, quae a Spartanis ad eum habebantur; v. Tuſc. 5, 34. ubi memoratur : *curſus ab Eurota*. Ad fluvii ripam ſedebant ſpectatores. hinc proverbii vim habere dicunt, *ad Eurotam ſedere*, ut ſit, aliorum miſerias & labores otioſum ſpectare. Sed *Eurotam* Brutus appellabat rivum, qui villam Lanuvinam rigabat. Itaque *ad Eurotam ſedere* eſt in villa otioſum verſari.
EUXINUS PONTUS, mare inter Europam & Aſiam, ſupra Propontidem.

F.

.TERIA, ad Div. 9, 24. oppidum Volſcorum ad am- Trerum, hodie *Falvatera.*

.NUS, ager ad radices montis Maſſici in Campania, nobilis. v. *Gaurus mons.*

.NUM, Phil. 13, 5. praedium in agro Falerno.

CUS, ſc. ager, circa *Falerios* Etruriae oppidum, cu- ncolae *Faliſci.* de eo v. Heinſ. ad Ovid. Am. 3, 13.

ITANI, Cluent. 69. incolae oppidi *Ferentii* in Apulia, ii Venuſiae. Sic vulgo. Sed Graevius bene cenſet le- lum *Frentani*, qui ſunt vicini Marucinis, quibuscum iunguntur. Nam, non modo nullum eſt *Ferentium Ferentum* in Apulia, quod vulgo putant, ſed ne *Fe- ini* quidem ulli ſunt.

.AE, Catil. 3, 6. 2, 9. oppidum olim Etruriae ad nnini radices prope Florentiam. Sulla coloniam ibi tituit. Unde

.ANI, Mur. 24.

.NUS, Leg. 2, 1. fluvius, qui per Arpinatem Cice- s fundum ferebatur.

.ENSE, ad Att. 12, 34. praedium prope *viam Ficu- m*, quae nomen habuit a veteri urbe *Ficulea* ſ. *Ficul-* (unde & *Ficulnenſe* ſcribitur,) in Sabinis, ultra ſa- n montem.

IAE, Agrar. 2, 35. oppidum Sabinorum.

UM, ad Att. 8, 12. oppidum in agro Piceno. unde *iani*, Phil. 7, 8.

INIA VIA, antiquiſſima & celeberrima, Roma fere- per Etruriam Ariminum uſque: ſtraverat C. Flami- Cenſor A. U. 533. unde nomen ſortita.

IENTANA PORTA Romae, ad Att. 7, 4.

IIAE, municipium Latii in Aruncis.

IIANUM, ad Att. 1, 4. praedium Ciceronis in agro miano prope Caietam. it. ep. 10. ad Div. lib. 16.

IIANUM, ad Att. 15, 13. praedium Dolabellae pro- Formias.

M APPII, ad Att. 1, 10. oppidum Latii veteris, pro- res Tabernas. De hoc genere oppidorum, quae *Fora* intur, agit Sigonius Ant. Iur. Ital. 2, 5.

M CORNELIUM, ad Div. 12. ep. 5. ſeu *Cornelii,*

oppidum Lingonum ad viam Flaminiam, dictum a L. *Cornelio Sulla.*
FORUM GALLORUM ad Div. 10, 30. oppidum in Gallia Ciſpadana in via Aemilia.
FORUM IULII, ad Div. 10, 17. colonia Iulii Caeſaris in Gallia Narbonenſi.
FORUM VOCONII, ad Div. 10, ep. 17. oppidum Galliae Narbonenſis prope flumen Argenteum. Sed ep. 34 eſt *Vocontium.*
FREGELLAE, oppidum Volſcorum in Latio ad ripam Liris unde *Fregellani* & *Fregellanus* ager.
FRETENSE MARE, ad Att. 10. 7. eſt fretum inter Italiam & Siciliam. v. Turneb. Adverſar. 18, 10. Nam *fretum* κατ' ἐξοχὴν dicitur pro Siculo, ap. Flor. 1, 26. extr.
FRUSINAS, ad Att. 11, 4. praedium non procul a *Fruſino*. Latii oppido.
FULGINAS, Fragm. Or. 2, pro L. Varen. a *Fulgino* oppidulo in Umbria ad Tiniam amnem.
FUNDANUS, Or. de lege Agrar. 2, 25. ager circum *Fundos*, ad Att. 14, 6. oppidum Latii novi, inter Tarracinam & Formias ſitum. Ab eo & *Lacus Fundanus* dicitur.

G.

GABINA vicinitas, pro Plancio 9. a *Gabiis* oppido Latii, fere medio inter Romam & Praeneſte loco.
GADES, Inſula cum oppido eiuſdem nominis, in Hiſpania Baetica, ad oſtium fluvii Baetis, quod oppidum celebrem portum habet, hodie *Cadix*: inde *Gaditanus.*
GALATAE, populi Phrygiae confines, cuius olim pars fuit *Galatia.* A Gallis poſtea occupata eſt, quibus Graeci admiſti fuerunt, unde & *Gallo-Graeci* dicuntur.
GALLICANUS ſaltus, Or. pro Quinct. 25.
GALLICUS ager, Brut. 14. Varr. I. de R. R. c. 2: *Ager Gallicus Romanus vocatur, qui viritim cis Ariminum datus eſt, ultra agrum Picenum.* Sic autem dictus eſt ager iſte, quod inde expulſi ſunt Galli Senones. Atque ſic capiendum vocabulum, ubi Gallicus Picenuſque iunguntur, ut fit Catil. 2, aliquoties.
GALLINARIA Silva, ad Div. 9, 23. in Campania inter oſtia Vulturni & Literni iuxta litus.
GARGETTIUS, ad Div. 15, 16. a Gargetto δήμῳ ſ. pago Atthenienſi.

GAURUS mons, Agrar. 2, 14. in Campania, vino nobilis. Montes continui ſunt, quorum occidentalis pars *Gaurus*, orientalis *Maſſicus*, ſeptemtrionalis *Falernus* dicitur.

GEDUSANUS ager, Agrar. 2, 19. memoratur inter loca a P. Servilio Iſaurico ſub imperium Rom. redacta. Graevio corrupta vox videtur.

GELENSES, Verr. 4, 33. 3, 43. ab oppido *Gela* Siciliae, iuxta fluvium, qui *Gelas* dicitur.

GERMALUS, ad Att. 4, 3. mons & pars urbis Romae.

GETAE, ad Attic. 9, 10. populi Thraciae Dacis vicinae.

GORTYNIUS, Phil. 3, 5. a Gortyna, Cretae urbe.

GRAECIA dupliciter dicitur: 1) latius, duas provincias Macedoniam & Achaiam complexa. 2) anguſtius de parte ea, quae inter Iſthmum Peloponneſi & Theſſaliam interiacet, quae Graecia proprie dicitur.

GRAECIA MAGNA, pars inferioris Italiae, Coloniis Graecorum occupata. de eius terminis & nominis ratione vid. Cellar. G. A. T. 1, p. 512.

GRAECOSTASIS, ad Q. Fr. 2, 1. locus Romae in foro ante curiam, ubi legati exterorum populorum & regum conſiſtere ſolebant & exſpectare, donec reſponſa acciperent a ſenatu.

GYARUS, ad Att. 5, 12. aſperrima inſula in Aegaeo.

GYTHEUM, de Off. 3, 4. navale Spartanorum.

H.

HALES, ad Div. 7, ep. 20. flumen in Lucania. add. *Heles*.

HALESA vel HALAESA. in Verr. lib. 2, 7. oppidum Siciliae; unde *Haleſini*, qui ſaepe in Verrinis memorantur.

HALENTINUS, in Verr. 3, 43. pro quo eſt in Graeviana *Alentinus*; quod ſic eſſe in numis oſtendere viri docti. Eſt autem ab *Alento* vel *Aluntio*, oppido maritimo inter Lilybaeum & Pelorum.

HALICARNASSUS, princeps urbs Cariae.

HALICYENSES, Verr. 2, 33. ab *Haliciis*, oppido Siciliae Lilybaeum verſus.

HALUNTINUS, Verr. 4, 23. v. *Halentinus*.

HALYS, de Div. 2, 56. fluvius Paphlagoniae.

HAEDUI, ad Div. 7, 10. v. *Aedui*.

HELES, *etis*, ad Att. 16. 7. fluvius nobilis prope Veliam. vid. ad Div. 7, 20. ubi *Hales* appellatur.

HELIOPOLIS, de Nat. Deor. 3, 21. urbs Aegypti, nobilis templo Solis.
HELLESPONTUS, fretum Europam ab Aſia dividens. Dicitur etiam de tota iſta Aſiae parte, quae eſt ad Helleſpontum. Hinc in Verr. 1, 24. *Lampſacum* Helleſponti oppidum dicitur. ad Div. 13, 53. *Pariana* civitas in Helleſponto.
HEMONIS, ad Att. 8, 15. loci nomen eſſet, ſi locus ſinus eſſet. ſed ſine dubio in hac voce corruptus eſt.
HERA, ad Att. 2, 1. urbs Siciliae, quae & *Hybla* notiori nomine dicitur.
HERACLEA, Verr. 2, 50. oppidum Siciliae, circa oſtium fluvii Halyci. a qua dicuntur
HERACLIENSES, Verr. 3, 43.
HERACLEOTAE, ad Div. 13. 56. incolae urbis Heracleae in Caria.
HERBITA, in Verr. 3, 32. oppidum Siciliae mediterraneae ad Heraeos montes: unde
HERBITENSES, in Verr. lib. 2, 64. & aliis locis. Hodie urbs in ruinis iacet ab Enna verſus ſeptemtrionem euntibus obvia.
HERCULANUM, ſ. *Herculaneum*, ad Att. 7, 3. oppidum non procul Pompeiis. Gr. Ἡρακλειον, a quo dicitur
HERCULANEA VIA, Agr. 2, 14. inter lacum Lucrinum & mare in Campania, via multarum deliciarum.
HERCULANENSIS, ad Div. 9, 25. ab eodem oppido.
HERNICI, populi Latii.
HIEROSOLYMA Flacc. 28. urbs *ſuſpicioſa* & *maledica* dicitur.
HIEROSOLYMARIUS, ad Att. 2, 9. per iocum Pompeius dicitur ab Hieroſolymis captis.
HIMERA, in Verr. 4, 33. urbs & fluvius Siciliae.
HIRPINI, de Div. 1, 36. populi Italiae.
HISPALIS, ad Div. 10, 32. Hiſpaniae Baeticae urbs, hodie *Sevilla*.
HISPANIENSIS, de Nat. D. 3, 10.
HISTER, fluvius, Orator. 45. Danubii ea pars, quae in Illyrico eſt.
HYBLENSIS, in Verr. 3, 43. ab *Hybla* urbe. Sed tres *Hyblae* ſunt. *Maior* prope Centuripas: *parva*, quae & *Megara* dicitur, unde *Hyblaeae apes*: & *minor*, quae & *Hera* dicitur. de qua Cicero loquatur, non ſatis liquet. Forte

de magna. Nam minorem ipſe *Heram* appellat ad Att. 2, 1. & minorem *Megaridem* in Verr. 5, 25.

HYDRUS, *untis*, ad Att. 15, 21. 16, 5. urbs Calabriae cum portu, unde traiectus breviſſimus in Graeciam. dicitur etiam *Hydruntum*.

HYMETTUS, de Fin. B. 2, 34. mons Atticae, melle & marmore nobilis.

HYPANIS, Tuſc. Qu. 1, 39. fluvius in regione ad Boſporum Cimmerium.

HYPERBOREI, de N. D. 3, 23. populi Sauromatiae maxime boreales.

HYRCANIA, regio in Aſia maiori, ad mare Hyrcanum ſ. Caſpium.

I.

IANICULUM, Agr. 2, 5. mons, in quo Romae pars poſita.

IAPIDES, pro Balbo 14. ſunt populi *Iapidiae* in ora Italiae maritima, cum ex Illyride in Italiam venitur.

ICONIUM, caput Lycaoniae.

IDAEA, de Leg. 2, 9. ab *Ida*, notiſſimo monte Phrygiae.

IGUVIUM, ad Att. 7, 13. oppidum Umbriae ad viam Flaminiam; hodie *Eugubium*, *Gubio*. v. Manut. ad hunc locum.

ILLYRICUM, Man. 12. regio mari Adriatico adiacens, Italiae oppoſita.

IMACHARENSIS, in Verr. 3, 42. ab *Imachara* ſ. *Machara*, ut Mſ. Huydecoperianus habet, Siciliae oppido, Herbitam verſus.

INALPINI, ad Div. 11, 4. populi, qui in Alpibus habitant.

INDUS, de Nat. Deor. 2, 52. fluvius in India.

INSUBRES, pro Balb. 14. populi Galliae Ciſpadanae.

INTEMELIUM, ad Div. 8, 14. urbs citra Alpes, Plin. 3, 5.

INTERAMNAE, ſ. INTERAMNA, quod eſt ap. Frontinum, urbs Umbriae.

IONIA, regio Aſiae minoris.

IONIUM MARE, de Orat. 3, 19. eſt mare Adriaticum: vocat enim *ſuperum*, & opponit *infero*. Alias ſic dicitur mare omne inter Italiam, Siciliam & Graeciam.

IRPINUS fundus, Agr. 3, 2. *Hirpinus*.

ISAURI, ad Div. 15, 2. populi Iſauriae.

ISAURICUS, ad Att. 5, 21. ab *Iſauria*, quae eſt regio interiecta Piſidiae, Pamphyliae, Ciliciae & Lycaoniae.
ISARA, ad Div. 10. 15. flumen Galliae Tranſalpinae.
ISSUS, ad Att. 5, 20. urbs Ciliciae ad Pinarum amnem & ſinum Iſſicum, qui ab ipſa urbe nomen tulit.
ITALIA, Agr. 2, 25. anguſtius dicitur & antiquius de Latio.
ITHACA, inſula Ulyſſis ad Leucadiam peninſulam in mari Ionio ſita.
ITHYREI & ITURAEI, Phil. 13, 8. ſunt populi Syriae, artis ſagittariae periti, ex quibus ſervi gladiatores &c.
IUTURNA, Cluent. 36. lacus vel fons in Italia ſaluber iuxta Numicum amnem, a Iuturna Nympha, de qua eſt ap. Virgilium in Aeneide ultima.

L.

LABICI, Agrar. 2, 35. oppidum Latii, quod & *Labicum* dicitur, a qua via *Labicana* 15 m. p. ab urbe. Unde *Labicanum*. Paradox. 6, 3. ager circa oppidum.
LACONICUM, ad Att. 4, 10. ſudatorium in balneis, in hemiſphaerium aedificatum, quo utebantur crudi. Inventum eſt hoc genus a Lacedaemoniis: inde nomen.
LACAENA, Tuſc. Qu. 1, 42. femina Spartana; ut *Laco* de viris.
LAMPSACUM, in Verr. 1, 24. urbs Myſiae ſ. Helleſponti. Nam Cicero: *Lampſacum eſt urbs in Helleſponto.* Helleſpontus autem complectitur etiam Myſiam. v. *Helleſpontus.*
LANUVIUM, pro Muren. 41. oppidum Latii; municipium, cultu Iunonis Soſpitae celebre. Unde *Lanuvini*, de Nat. D. 1, 29.
LANUVINUM, de Divin. 1, 36. ager circa Lanuvium.
LANUVINUM, ad Att. 9, 9. praedium in agro Lanuvino.
LAODICEA, ad Att. 5, 15. quae & *Laudicea*, ut *Laodiceni* & *Laudiceni*, dicitur; urbs Phrygiae maioris, ad fluvium Lycum, non procul ab Apamea. de hac capiendus eſt Cicero, quoties de Laodicea provinciae ſuae attributa loquitur.
LAPITHAE, in Piſon. 10. in Theſſalia populi, fabulis celebrati.
LARINUM, ad Att. 4, 12. 7, 13. 8, 13. municipium ad fines Apuliae in Ferentanis, ad dexteram Tiferni ripam. Inde *Larinus* & *Larinas*, pro Cluent. 5, 6.

LATERIUM, ad Att. 10. 1. fundus Q. Ciceronis in Arpinati agro. conf. 4, 7. ad Q. Fr. 3, 1.

LATIARIS, pro Milon. 31. cognomen Iovis, qui Latio praeſidet, in Latio colitur: pro quo ſcribunt alii *Latialis.* ſed in Gronov. refertur ad montem: quod merito reprehendit Graevius. Mons enim, de quo ibi ſermo, eſt *Albanus*, non *Latiaris.*

LATINI, populi Italiae, incolae Latii.

LATINIENSES, de Haruſpic. Reſp. 28. iidem.

LATMUS, Tuſc. 1, 38. mons Cariae, in quo Endymion obdormivit.

LATRO, ad Q. Fr. 2, 6. urbs & portus Etruriae.

LAVERNIUM, ad Att. 7, 8. nomen loci aut fani a *Laverna* Dea dicti.

LAVICANUS, pro Planc. 9. ab Lavico. v. *Labici.*

LAURENTUM, oppidum Latii.

LEBADIA, de Divin. 1, 33. urbs Boeotiae; ad quam fanum & antrum Trophonii.

LEMNUS, inſula Graeca in mari Aegaeo. Unde *Lemnium ſaxum*, de Fin. B. 2, 29.

LEMONIA tribus, Planc. 16.

LEOCORION de Nat. D. 3, 19. templum Athenis. v. Suidas in λεωκόριον, in primis Aelian. V. H. 12, 28.

LEONATICUM, de Nat. Deor. 3, 19. videtur a Cicerone factum vocabulum, ut λεωκόριον exprimeret; pro quo Leopardus & Lambinus *Leo natarum*, coniiciebant, probante nuper Bohierio.

LEONTINI, in Verr. 2, 66. urbs Siciliae in ora maris Siculi inter Catanam & Syracuſas; dicitur & *Leontium*, a qua dicitur

LEONTINUS CAMPUS, Philipp. 2, 17. publicus populi Romani, mire fertilis, qui propterea aeque ac Campanus a Cicerone inter patrimonia reip. Rom. refertur: qui & *Leontinus ager*, de Divin. 1, 33.

LEPREON & LEPREOS, ad Att. 6, 2. urbem maritimam Arcadiae eſſe cenſuit Dicaearchus in libris de deſcenſu in Trophonii antrum. Sed eſt urbs maritima Achaiae. Arcadia eſt mediterranea. pro *Arcadiae* legendum ſuſpicarer *Achaiae*, niſi Pauſanias quoque L. 1, c. 5. referret, nonnullos *Lepreon* ad Arcadiam referre, cum ſit Elidis. Achaia & Elis confines ſunt, itaque facile eadem urbs ab aliis ad Achaiam, ab aliis ad Elidem referri po-

tuit: cuius confuſionis multa exempla exſtant.
LEPTIS, in Verr. 5, 59. duplex Leptis eſt, altera magna, propę Syrtim maiorem, altera minor, prope Adrumetum. De qua l. c. ſermo ſit, coniectura colligendum. Civis Rom. dicitur Lepti negociatus eſſe. Fuit ergo ea Lepis in provincia Rom. Atqui Leptis eſt inter Adrumetum & Tisdram, qui ſunt conventus Rom. ap. Hirtium de bello Africano. Ideoque in hanc mihi convenire videtur. Memoratur eadem Leptis minor ap. Hirt. l. c. c. 7. & libera civitas appellatur. Sed in ea licebat negotiari.
LESBIACI, Tuſc. Qu. 1, 31. incolae inſulae Lesbi.
LETINI, in Verr. 3, 43. Nulli ſunt, quod conſtet, in Sicilia *Letini*. Itaque docti coniecere legendum *Ietini*. conf. Harduin. ad Plin. 3, 8. Legi etiam poſſet *Netini*, qui ipſi Ciceroni in Verrinis memorantur.
LEUCADIA, Tuſc. Qu. 4, 34. peninſula Acarnaniae.
LEUCAS, Tuſc. Qu. 4, 18. promontorium peninſulae Leucadiae; ſed v. *Leucata*.
LEUCAS ad Div. 16, ep. 1, oppidum eiuſdem peninſulae.
LEUCATA, ad Att. 5, 9. celebre Leucadiae promontorium, unde amoribus irretiti ſe praecipitare ſolebant in mare, ut amore liberarentur. conf. Tuſc. 4, 18, & ibi Daviſium, qui oſtendit, non eſſe legendum *Leucade*, ſed *Leucata*.
LEUCOPETRA TARENTINORUM, ad Att. 16, 6. ignota eſt Geographis. *Leucopetra* autem *Rheginorum* e Ciceronis Phil. 1, 3. & Att. 16, 7. nota, unde Cluverius in Ital. Vet. pro *Tarentinorum* legebat *Rheginorum*. Alii aliter hunc locum tentarunt.
LEUCTRA, Tuſc. Qu. 1, 46. oppidum Boeotiae, ad quam celebrem victoriam a Spartanis Thebani, ductu Epaminondae, retulerunt; unde *Leuctricus*, v. c. ad Att. 6, 1.
LIBYA, regio Africae maritima inter Cyrenaicam & Africam provinciam.
LIGUR, e Liguria Galliae Ciſalpinae.
LIGUSTICUM BELLUM, de Nat. D. 2, 23. a Liguribus, quibuſcum geſtum eſt.
LILYBAEUM, promontorium Siciliae, unde *Lilybaetanus*, Div. in Caecil. 17.
LINDUS, urbs inſulae Rhodi.
LINTERNUS, Agrar. 2, 26. ab *Linterno*, oppido Campaniae, ſ. *Literno*. unde *Linterninum* ſ. *Literninum* praedium, ad Att. 10. 13.

LIPARENSIS, in Verr. 3, 37. a Lipara inſula, quae & urbem hoc nomine habet, principe inſularum inter Siciliam & Italiam medio mari poſitarum; quae dicuntur Aeoliae, eaedemque Vulcaniae & Liparaeae.

LIRIS, amnis Latii.

LITERNINUM, v. *Linterninum.*

LOCRI, ad Att. 6, 1. urbs in Bruttiis, ad ſinum, qui ab urbe *Locrenſis* dicitur, nobilitata legiſlatore Zaleuco.

LOCRI, de Nat. D. 2, 2. populus.

LUCA, ad Div. 1, 9. oppidum Etruriae.

LUCANI AGRI, Phil. 13, 5. in Magna Graecia, aut certe confines ei; nam non convenit inter auctores, utrum Lucania ſit Magnae Graeciae, nec ne.

LUCANI, Tuſc. Qu. 1, 37. populi

LUCEIUM, pro Deiot. 6. caſtellum Deiotari in Galatia.

LUCENSE MUNICIPIUM, ad Div. 13, ep. 13. eſt *Luca.*

LUCERIA, ad Div. 15, 15. ad Att. 7, 12. oppidum Apuliae, infra Teanum, ad fluvium Cerbalum; colonia Romanorum.

LUCRETINUS, ad Att. 7, 11. a *Lucreto* vel *Lucretio* in Sabinis, ubi Atticus praedium habebat. Horatius *Lucretilem* appellat.

LUCRINUS lacus, ad Att. 14, 16. in Campania.

LUCRINENSES, ad Att. 4, 10. oſtreae, quae in lacu Lucrino capiuntur.

LUPERCAL, ad Div. 7, 20. locus Pani ſacer.

LUSITANIA, pars Hiſpaniae veteris, cuius populi *Luſitani.*

LUSIUS, de Nat. D. 3, 22. fluvius Arcadiae, a Cellario omiſſus. Eum deſcribit Pauſan. in Arcadic. c. 28. qui circa fontes ita appellari dicit, quod Iupiter recens natus in eo lotus ſit; qua vero longius a fonte recedat, *Gortynium* ab urbe *Gortyna* appellari.

LYCAONIA, ad Att. 5, 15. regio Aſiae inter Ciliciam, Piſidiam, Pamphyliam & Cappadociam; unde *Lycaones* dicuntur.

LYCEUM, de Orat. 1, 21. locus Athenis, in quo Peripatus Ariſtotelis erat.

LYCIA, regio Aſiae minoris, ad mare mediterraneum, Cariae & Pamphyliae interiecta, unde *Lycii.*

LYDIA, regio Aſiae minoris verſus mare Aegaeum, inter Ioniam, Aeoliam & Phrygiam magnam, unde dicuntur *Lydi* populi, pro Flac. 2. & *Lydius*, de Div. 1, 12.

M

MACEDONIA. [illegible] eſt pars Graeciae inter Theſſaliam, Thraciam, [illegible] [illegible] [illegible] ad Graeciam [illegible] [illegible]
M[illegible], in Verr. [illegible] [illegible]
MA[illegible]. [illegible] 4. 1[illegible]. promontorium [illegible]
MAMERTINI. in Verr. 2. [illegible] populi [illegible] Meſſanae incolae, quae civitas Mamertina [illegible] [illegible]. Mamertini olim Campaniae populi fuere, ſed Meſſanam [illegible] occuparunt.
MANTINEA, de Fin. B. 2. 30. urbs Arcadiae.
MARATHON, urbs Atticae prope mare Euboicum, ad quam nobilem victoriam Miltiade duce Athenienſes conſecuti ſunt.
MARATHONIUS TAURUS, Tuſc. Qu. 4, 22. a Theſeo comprehenſus.
MARSI, populi Latii, a quibus Italicum ſ. ſociale bellum *Marſicum* de Divin. 1. 44. dicitur, quod eius praecipui auctores fuere, apud eoſque bellum ortum eſt.
MARTIUS CAMPUS, locus patens prope Tiberim, in quo comitia populi Romani centuriata habebantur. Marti conſecratus eſt a Bruto, ne Tarquinio, cuius agri fuerant, reddi poſſet.
MARUCINI, Cluent. 69. populi Campaniae ad mare Adrianum, Ferentanis & Pelignis confines.
MASSICUS, vino nobilis mons Campaniae. v. *Gaurus.*
MASSILIA, urbs nobilis in Gallia Narbonenſi, hodie *Marſeille.* quamquam Voſſius ad Melam p. 477. docet, Maſſiliam veterem non ſitam fuiſſe, ubi hodierna eſt, ſed longe ab ea ad promontorium, ubi & nunc eius rudera ſint, & ſaepe numi effodiantur.
MAURITANIA, pars Africae maritima.
MAURI, ad Div. 10, 30. incolae Mauritaniae.
MAECIA, ad Att. 4, 15. tribus pop. Rom. al. *Metia.*
MAEOTIS, palus ſ. lacus in Sarmatia ultra Iſthmum Tauricum.
MEDI, populi Aſiae maioris, ultra Tigridem.
MEGARA, urbs Megaridis, Atticae confinis, atque adeo eius, ex veterum nonnullorum ſententia, pars.
MEGARIS, in Verr. 5, 25. urbs Siciliae prope Syracuſas

mare, quae & *Hybla minor* dicitur. Liv. 24, 35. &
bi *Megara* vocat in plurali. Sed feminino genere etiam
nius dixit H. N. 4, 7.
ARICI, Acad. 4, 42. philoſophi ex Euclidis ſchola.
ARICA SIGNA, ad Att. 1, 8. id eſt, Megaris e la-
.e, qui ibi naſcitur, elaborata. Statuae Megaricae val-
celebres.
ITA, inſula maris Siculi, quae hodie *Malta* dicitur.
de *Melitenſis veſtis*, Verr. 2, 72. e goſſypio facta.
ENII, in Verr. 3, 43. incolae oppidi Siciliae *Menae*
ti, quod ſubiacebat lacui Palicorum.
;ANA, urbs Siciliae ad fretum poſita, quae & *Mamer-*
a civitas dicitur in Verrinis.
OPOTAMIA, regio Aſiae maioris inter Euphratem &
gridem.
APONTUS, de Fin. B. 5, 2. urbs Magnae Graeciae
ma a Tarento ad mare ſita.
HYMNAEUS, Tuſc. Qu. 2, 27. a *Methymna*, urbe
ılae Lesbi, cuius vites & uvae celebrantur apud Vir-
um.
.TUS, urbs Ioniae, a qua Mileſii. Celebrantur etiam
Ciceronem in Verrinis *lanae Mileſiae.*
'ADUM COMMUNE, in Verr. 1, 38. regiuncula &
s in Lycia ad Taurum montem.
TURNAE, oppidum in Auruncis in confinio Campa-
e & Latii ad Liris oſtia. unde *Minturnenſes.*
JCIA VIA, ad Att. 9, 6. Roma a porta Minucia
ndiſium ferebat, ut Appia, ſed alio tractu, nempe
Sabinos, ſtrata a L. Minucio eo, de quo ap. Liv. 4,

NUM, promontorium, portus & oppidum Campaniae.
'LENAE f. *Mytilenae*, nam utrumque rectum eſſe do-
Voſſ. ad Melam p. 502. urbs Lesbi.
OSSI, populus Epiri.
S SACER, poſt Anienem in Sabinis, ita dictus a *le-*
is ſacratis.
;UHESTIA, ad Div. 3, 8. Μόψου (regis Argivorum)
ία, oppidum Ciliciae, ad Pyramum amnem prope
re.
VIUS Pons, ad Att. 13, 33. qui Tiberim iungit, pro-
Romam. de quo v. Tacit. A. 13, 47.
GANTINUS AGER, al. *Murgentinus*, in Verr. 3, 18.

qui eſt ad *Morgantium*, oppidum Siciliae, ſupra oſtium Simaethi, prope mare.
MUTINA, oppidum Galliae Ciſpadanae, hodie *Modena*.
MUTYCENSIS, in Verr. lib. 3, 43. a *Mutica* Sicil. oppido: ſ. *Muticenſis*, ut habet Mſ. Huydecoperianus, alii *Mutyenſis*.
MYCENENSES, a *Mycenis* in Argolide.
MYLASA, Phil. 5, 7. urbs Cariae; unde *Mylaſei*, ad Div. 13, 56. Haec eſt urbs, in quam cum Stratonicus veniſſet, propter templorum multitudinem clamavit: *audite templa*.
MYNDUS, oppidum Cariae. *Myndenſes*, eius cives. ad Div. 3, 8. ubi tamen Manutius legi volebat *Synnadenſes*: Quarterius ap. Olivetum *Midaënſes*, ab oppido Phrygiae *Midaio* (Graece Μιδάειον). Fuit enim ea pars Phrygiae ſub Procoſ. Ciliciae; a qua longe aberat *Myndus* Cariae.
MYRINA, ad Div. 5, ep. 20. urbs Aeoliae.
MYSIA, regio Aſiae min. ad mare Aegaeum & Helleſpontum, unde
MYSORUM GENS, Or. pro Flacco 3.

N.

NAR ad Att. 4, 15. fluvius Lucaniae prope lacum Velinum.
NARBO, caput Galliae Narbonenſis.
NARONA, ad Div. 5, ep. 9. 10. oppidum Dalmatiae. In Graev. Cod. erat *Narbona*, & hoc Scaliger ad Euſebium Plinio, Itinerariis reſtituere volebat, quod etiam vulgatas Ptolemaei edd. obſidet. Sed rectum eſt *Narona*, quod etiam H. Surita Ptolemaeo reſtituit ad Itin. Ant. p. 338. ed. noviſſ.
NEAPOLIS, Campaniae oppidum.
NEAPOLITANUM Pompeii, ad Att. 7, 2.
NEAPOLIS, Verr. 4, 53. pars Syracuſarum noviſſima.
NEMAEUS leo, Tuſc. Q. 4, 22. a Nemea loco in Argolide.
NEMORENSIS, ad Att. 6, 1. intellige *ager*. Lucus erat in agro Aricino Dianae ſacer; ei adiacentem agrum, Nemorenſem dicebant.
NEMUS, ad Att. 15, 4. lucus Dianae ſacer in agro Aricino. Unde *Nemorenſis*.
NERVII, populus Galliae, e Caeſare notus.
NESIS, ad Att. 16, 1. inſula Campaniae obiecta, in qua Lucullus filius villam habebat.

NETUM, in Verr. 4. 26. oppidum Siciliae.

NETINI ſ. NETINENSES, in Verr. 5, 51. 2, 64.

NICAEA, ad Att. 14, 1. urbs Liguriae prope mare: hodie *Nizza*.

NICAEENSES, ad Div. 13, ep. 61. incolae *Nicaeae* in Bithynia.

NILUS, fluvius Aegypti.

NOLA, urbs in Campania, unde *Nolani*, & *Nolanus ager*, item *Nolanum*, praedium prope Nolam, ad Att. 13, 8.

NORENSIS, Fragm. Or. 17, pro M. Aem. Scauro. p. 10. a *Nora*, oppido Sardiniae.

NOVAE, de Orat. 2, 66. ſc tabernae argentariorum in foro Rom. exornatae ſcutis Cimbrorum, ut *Veteres* Samnitium. Livius 9, 40.

NOVOCOMENSES, ad Div. 13, 35. incolae oppidi Novi Comi in Inſubria ad lacum Larinum.

NUCERIA, Agrar. 2, 31. eſt oppidum Campaniae, quod Itin. Ant. 16, m. p. a Nola abeſſe dicit. Ceterum plures eſſe Nucerias ad l. c. obſervat Surita.

NUMANTIA, urbs Hiſpaniae Tarraconenſis nobilis. unde *Numantinum foedus*, de Fin B. 2, 17.

NYSAEI, ad Div. 13, ep. 64. incolae oppidi *Nyſae* in Moeonia Lydia.

O.

OCRICULANA villa, pro Milon. 24. ad *Ocriculum*, oppidum in Umbria cis Apenninum.

OETA, mons inter Theſſaliam & Macedoniam; unde *Oetaeus*.

OLBIA, ad Q. Fr. 2, 7. urbs Sardiniae. Unde *Olbienſis*, ad Q. Fr. 2, 3. ſc. epiſtola, i. e. Olbiae ſcripta. Nam de ea ibi ſermonem eſſe, ex ipſa epiſtola facile intelligitur.

OLYMPENI, ab Olympo, urbe Pampyhliae, a P. Servilio Iſaurico capta. Agr. 1, 2. 2, 19.

OLYMPIA, de Orat. 3, 32. ad Att 13. 30. urbs Elidis in Peloponneſo, iuxta Alpheum in Piſaeo agro, celebris ludis Olympicis.

OLYMPUS, de Div. 1, 12. &c. mons inter Theſſaliam & Macedoniam.

ONCHESMITES, ad Att. 7, 2. ventus ab Oncheſmo Epiri portu flans.

OPUS, ad Att. 6, 2. urbs Locridis, metropolis *Opuntiorum*

ORESTIS, Har. Reſp. 16. pars Macedoniae libera.
ORINDICUS AGER, Agr. 2, 19. ſ. potius *Orondicus* aut *Orondius*, ab *Oronda*, urbe inter Piſidiam & Iſauriam.
OROPUS, ad Att. 12, 23. urbs Boeotiae in finibus Atticae.
OSTIA, celebris colonia ad oſtium Tiberis. Unde
OSTIENSIS PROVINCIA, pro Mur. 8. quaeſtoria. & *Oſtienſe* incommodum, Man. 12. quod experti Rom. ſunt, cum ad Oſtiam claſſis Rom. a piratis capta & oppreſſa eſt.

P.

PACHYNUM, Verr. 5, 34. promontorium Siciliae.
PAESTUM, ad Att. 11, 17. urbs Lucaniae, Gr. *Poſſidonia*, a qua ſinus *Paeſtanus* dicitur. ad Att. 16, 6. *Paeſtana praefectura* memoratur ap. Front. de Colon. p. 109.
PALATIUM, mons unus ex his, in quibus exſtructa eſt Roma: *mons Palatinus.*
PALATINA, tribus populi Romani urbana.
PALATINAE BALNEAE, pro Roſc. Amer. 7. quia fuere ad Palatinum montem vel in monte.
Πάλτος, ad Div. 12, ep. 13. oppidum prope Laodiceam.
PAMPHYLIA, regio Aſiae minoris ad mare mediterraneum (unde *mare Pamphylium* eius pars, quae Pamphyliam alluit, dicitur) inter Lyciam & Ciliciam.
PANORMITANI, cives urbis *Panormi*, quae eſt urbs Siciliae celebris & portus in parte occidentali.
PAPHLAGONIA, regio Aſiae min. ad Pontum Euxinum inter Bithyniam & Pontum.
PAPHUS, urbs Cypri notiſſima propter cultum Veneris, quae inde *Paphia.*
PARIANA CIVITAS, ad Div. 13, 53, *Pariorum* in Helleſponto urbs, *Paros.*
PARMA, urbs Galliae Ciſpadanae. unde *Parmenſes.*
PARTHI, proprie populi Perſiae, ultra Euphratem: deinde omnes, qui olim Perſae.
PARTHINI, in Piſon. 40. populi in Illyrico.
PATARANI, pro Flacc. 32. urbis *Patarae* in Lycia cives.
PATRAE, urbs notiſſima Achaiae.
PEDANUM, ad Att. 9, 18. praedium in agro Pedano h. e. prope *Pedum*, oppidum inter Praeneſte, Tibur & Tuſculum.

PELASGI, populi Graeciae.
PELIGNUS, e Pelignis, populo Italiae, Marſis, Marrucinis, & Ferentanis confini.
PELION NEMUS, ad Heren. 2, 22. in monte Pelio in Theſſalia.
PELIUS MONS, de fat. 15.
PELLA, ad Att. 3, 8. caput Macedoniae, unde reges Macedoniae, Philippus & Alexander *Pellaei* dicti. Philippum Demoſthenes de Corona contemtus cauſa appellat ἐν Πέλλῃ τραφέντα, & cum contemtu de ea urbe loquitur.
PELOPONNESUS, magna peninſula, reliquae Graeciae Iſthmo Corinthio adhaerens.
PELORUM, promontorium ad Siciliae fretum.
PENTELICUS, ad Att. 1, 8. Hermes Pentelicus, eſt ſtatua eius generis, quod *Hermas* vocabant, facta e marmore, quod praeſtantiſſimum e monte Atticae Pentelico, auctore Pauſania L. 1, 19. 32. 7, 23. 25. 26. excidebatur, inventore *Byze Naxio.*
PERGA, urbs Pamphyliae.
PERGAMUS, urbs Myſiae maioris celeberrima, unde *Pergameni.*
PERRHAEBIA, in Piſon. 40. pars Theſſaliae; alii tamen ad Macedoniam, item ad Aetoliam referunt.
PERSICE, ad Att. 15, 9. porticus celeberrima Lacedaemone fuit, quae hoc nomine appellabatur, quod e manubiis Perſaruum aedificata erat. Vitruv. 1, 2. Ad hanc alludens Brutus in villa Lanuvina porticum Perſicen appellabat. v. *Eurotas.*
PESSINUS, urbs Gallo-Graeciae ſ. Galatiae, unde *Peſſinuntius.*
PETRINI, in Verr. 3, 39. Petrae oppidi in Sicilia cives.
PETRINUM, ad Div. 6, 19. praedium a vico Petrino, qui fuit in agro Sinueſſano.
PHAEACES, Br. 18. populi Corcyrae, molliſſimi; quorum mollitiem iam Homerus in Odyſſea celebravit.
PHALEREUS, eſt cognomen Demetrii rhetoris, a pago Attico, in quo natus erat.
PHARSALICUS, a Pharſalo Theſſaliae urbe.
PHASELIS, urbs ultima Lyciae, ad fines Pamphyliae.
PHASELITAE, Agrar. 2, 18. incolae urbis Phaſelidos.
PHENEATAE, de Nat. D. 3, 22. a *Pheneo*, oppido Arcadiae.

PHOENICE, Acad. 4, 20. par
diſtinguitur propter nobilitate
14. Cellarius aliique negant
Schwarz adduxit contra loci
Sed etiam de Fin. 4, 20. edi
nicia. In Gronoviana autem
nice: quod utrumque recte d
ces apud Latinos, poëtas tar
Latinam formam habent. Si
ce, *Circa*. Librarii, qui hoc r
poëtica, unde *Manutius* fecit
ſecuti ſunt.

PHRYGES, populi Aſiae minor

PHRYGIA, regio Aſiae min. ad
mare.

PHTHIA, urbs Phthiotidis, Th
ta, Tuſc. Qu. 1, 10.

PICENUS AGER, in Italia, U
cens ager, de Senect. 4. v. Gr
1, 19. item *Picentinus*. *Picen*
26.

PINDENISSAE, ad Att. 5, 2
expugnatione Ciceronis nobili
citur, ad Div. 2, 10.

PIRAEEUS, portus Athenienſis

PISAURUM, oppidum Umbri
terlabitur fluvius cognominis

'ONIUM, de Div. 1, 36. templum Plutonis in Ly-
, & quidem in pago Acharaca, qui eſt in via inter
lles & Nyſam.

ENTIA, ad Div. 11, 13. Phil. 11. 6. oppidum Li-
iae ſupra Albam, haud procul Tanari ac Sturae con-
ntibus.

?EIA VIA, Verr. 5, 66. via in Sicilia poſt urbem
ſſanam.

?EIANUM, ad Att. 1, 20. praedium Ciceronis in
Pompeiano. Aliud eſt *Pompeianum*, ad Div. 7, 3.
edium Marii: & ad Att. 5, 1. Panſae praedium. Di-
tur a *Pompeiis*, oppido Campaniae, ut *Pompeiani* Sull.

?TINUM, campus Latii in Volſcis: item praedium
llo agro.

?TINA, ad Att. 4, 15. tribus pop. Rom. ruſtic. quae
Pontina, ad Att. 7, 5.

[US, regio Aſiae ad Pontum Euxinum.

LIA, ad Div. 8, 8. tribus ruſticanae nomen.

NTIA, Har. Reſp. 28. locus in agro Piceno.

NESTE, oppidum Latii non procul Roma.

IUS LACUS, pro Mil. 27. in Etruria. Graev. *Prelius*,
d probat Cellar. G. A.

NE, Paradox. 1, urbs Ioniae.

ERNAS, a *Priverno*, oppido Latii.

'ONTIS, mare inter duo freta Helleſpontum & Boſ-
um Cimmerium interiectum, quaſi veſtibulum Ponti
ini.

'ANEUM, locus Athenis, ubi bene meriti de rep. pub-
alebantur.

EMAEUM, de Fin. 5, 1. gymnaſium Athenis.

EMAIS, ad Div. 1, ep. 7. oppidum Aegypti Ale-
idriae propinquum.

CANUS pro PUNICUS, pro Mur. 36. *Punicana tri-
ia*, humilia & vilis materiae. v. Scalig. ad Varr. R. R.
7. ubi tamen *feneſtras Punicanas* non recte interpretari
etur. Plin. 33, 11. *Punicana* commemorat, ſed ita ut
iis ſpecies magis quam materia videatur.

NIA, Agr. 2, 35. ager Romae propinquus verſus E-
riam, ap. Varr. R. R. 1, 9, 5. Colum. 1, 4, 2. Li-
Pupinienſis; a quo tribus *Pupinia* nomen habet.

OLI, locus celeberrimus in veteri hiſtoria in Cam-

pania, hodie *Pozzuolo*; unde dicuntur *Puteolani*: & *Puteolanum*, ad Div. 5, 15. praedium in agro Puteolano.
PYRAMUS, fluvius Ciliciae.
PYRGENSIS, de Or. 2, 71. a *Pyrgo* Tuſciae urbe.
PYRIPHLEGETON, de Nat. D. 3, 7. fluvius igne ardens apud inferos.

Q.

QUIRINA, ad Div. 8, tribus urbanae nomen.

R.

RAVENNA, colonia & portus ad mare Adriaticum in Gallia Ciſpadana.
REATINA PRAEFECTURA, de Nat. Deor. 2, 2. ab *Reate* oppido Sabinorum, amoeniſſima urbe. *Reatini* ſaepe memorantur a Cicerone.
RECENTORICUS, SICILIENSIS AGER, de lege Agr. paſſim, v. c. 1, 4. 2, 21. fuit publicus populi Rom.
REGILLUS LACUS, de Nat. Deor. 2, 2. lacus in Latio.
REGIUM vel RHEGIUM, ad Att. 16, 6. urbs & promontorium in ora maritima Bruttiorum, unde traiectus in Graeciam; unde *Rhegini*.
RHEGIUM LEPIDI, ad Diverſ. 12, 5. 11, 9. urbs Galliae Ciſpadanae in via Aemilia; nomen tulit ab Aemilio Lepido, qui cum C. Flaminio Conſul fuit: ab ea dicuntur *Rhegienſes*, ad Div. 13, 7. cf. Plin. 3, 15.
RHENUS, fluvius Germaniae.
RHODANUS, fluvius Galliae Tranſalpinae.
RHODUS, inſula Aſiatica in mediterraneo mari, celeberrima ſtudiis eloquentiae, philoſophiae & rei navalis; in qua & urbs cognominis.
RHOSIACUS, ad Att. 6, 1. a *Rhoſo* urbe Ciliciae, in ſinu Iſſico, celebri vaſis fictilibus; unde Atticus, *vaſa Rhoſiaca* ut ſibi mitteret, Ciceronem rogarat.
ROMILIA, tribus pop. Romani.
ROSIA vel ROSEA, ad Att. 4, 15. ſunt campi fertiliſſimi agri Reatini, forte illi ipſi, qui in hac ipſa epiſtola τέμπη Reatinorum vocantur.
RUDINI, de Orat. 3, 42. incolae oppidi in Calabria Rudiarum. pro Arch. 10. *Rudius* eſt. Sed hic quoque Ant. Auguſtinus & Urſinus reſcribi volebant *Rudinus*.

S.

NI, populus Latii.
ːA VIA, ad Att. 4, 3. via urbis Romae, quae nomen bet a foedere, quod in ea inter Romulum & Tatium um eſt.
ːA, de Nat. D. 2, 2. fluvius Bruttiorum inter Locros Cauloniam in Magna Graecia.
JNTUM, urbs Hiſpaniae Tarraconenſis; unde *Sagun-i.*
AE, de Nat. Deor. 3, 23. a *Sai* urbe Aegypti, & qui-m in Delta.
ıMIS, de Off. 1, 18. una ex inſulis Graecis circa Pe-ʾonneſum, nobilis clade Xerxis.
ıMIS, ad Att. 6, 1. urbs Cypri. Unde *Salaminii*, ad t. 5, 21. pro Arch. 8.
ıPINI, Agrar. 2, 27. incolae Salapinae.
ıRIA, de Nat. D. 3, 5. Via a porta Collina in Sabi-s, a ſale dicta per eam Romam devecto.
ːNTINI, Roſc. Amer. 46. incolae oppidi *Salentiae*, Calabria.
ːRNUM, Herenn. 4, 51. oppidum Picentinorum, pop. Magna Graecia.
NITES, populi Samnii. item
NIS, genus gladiatorum, quod armis Samniticis ute-tur. v. Liv. L. 9, 10.
NIUM, regio Italiae inter Volſcos, Pelignos, Cam-nos, Apulos, Lucanos.
AROBRIVAE, ad Div. 7, 2. oppidum Galliae Belgi-e in Ambianis.
OS, inſula Aſiatica in mari Aegaeo, cum urbe eiuſ-m nominis, unde *Samii*, *Samia vaſa*, pro Mur. 36. tilia & vilia.
OTHRACIA, inſula una ex iis, quae circa Thraciam ːent.
DI, incolae Sardiniae, inſulae in mari Liguſtico.
DIS, de Senect. 17. urbs praecipua Lydiae, a qua *Sar-ani.* ad Div. 13, 55.
DONIUS, ad Div. 7, 25. a Sardinia.
RICUM, urbs Latii antiqui ad Appiam viam.
A RUBRA, Phil. 2, 31. locus inter Cremonam & Ve-s.

SCANTIA SILVA, Agrar. 1, 1. & aliis locis: in Campania fuit publica ſilva pop. Rom. quam Cenſores pecuariis locabant. *Aquae Scantiae* ſunt ap. Plin. H. N. 2, 107.
SCEPSIUS, Tuſculan. Qu. 1, 24. a *Scepſi*, Myſiae oppido.
SCYLLA, Syrtis ad fretum Siculum.
SCYRUS, ad Att. 5, 12. inſula maris Aegei.
SCYTHAE, populi Sarmatiae.
SCYTHIA, pars Sarmatiae Europaeae.
SEBUSIANI, Quinct. 25. populi Galliae Lugdunenſis, Aeduis & Allobrogibus interiecti, ut intelligitur ex loco Cicer. & Caeſ. B. G. 7, 64. Aliis dicuntur *Seguſiani*, item *Secuſiani*. Hotomannus ad Caeſarem probat *Seguſiani*; ad Ciceronem: *Sebuſiani*.
SEGESTA, oppidum Siciliae, de quo vid. Verr. 4, 33. unde *Segeſtani* & *Segeſtenſes* 3, 34.
SEIANUM, ad Div. 7, ep. 1. nomen praedii, quod ab obſcuro aliquo oppidulo nomen habet, in agro Etruſco.
SELEUCEA PIERIA, ad Att. 11, 20. urbs Syriae ad Euphraten. de qua vide Polyb. 5, 59. & Cellar. G. A. 3, 12. 26. ſeqq.
SELEUCIA, ad Div. 8, 14. regia Parthorum.
SEMURIUM, Phil. 6, 6. ager a Larentia pop. Romano legatus. v. Macrob. Saturn. Lib. 1, c. 10.
SENENSES, Brut. 18. a *Sena*, Etruriae oppido.
SEPLASIA, in Piſon. 7. 11. locus Capuae, ubi unguenta vendebantur. cf. Agrar. 2, 34.
SEPTEM AQUAE, ad Att. 4, 15. Lacus agri Reatini.
SEPYRA, ad Div. 15, ep. 4. vicus Ciliciae, in ea Amani parte, ſub cuius radicibus Arae Alexandri erant.
SERIPHUS, de Nat. D. 1, 31. inſula in mari Aegaeo, inter Cycladas; unde *Seriphius*, de Sen. 3.
SETINUS AGER, Agrar. 2, 25. in Latio, frugum & vini fertiliſſimus, ab *Setia*, oppido non ignobili.
SERVILIUS LACUS, S. Roſc. 32. Romae fuit.
SICILIENSIS, de Nat. Deor. 3, 10. Agr. 1, 4.
SICYON, ad Att. 1, 13. una de ſeptem civitatibus veteribus Graeciae in Peloponneſo prope Iſthmum. Celebrantur *calcei Sicyonii* apud veteres. vid. de Or. 1, 54. & *olivae Sicyoniae* apud Virgilium in Georgicis.
SIDA, ad Div. lib. 3, 6. urbs Pamphyliae.
SIDICINUS, ad Att. 6, 1. a *Sidicino*, colonia agri Campani.

SIGEUM, promontorium, oppidum & portus Troadis.
SILA SILVA Br. 22. picariis celebris ſilva in Bruttiis, prope Mamertinam urbem. v. Fabric. & Heinſ. ad Virgil. Aen. 12, 715. Fabricius ait, ſe primum illum Ciceronis locum e MSS.* reſtituiſſe.
SILVA SCANTIA, v. *Scantia ſilva.*
SINOPE, urbs Ponti.
SINUESSANUM diverſorium, ad Div. 12, 20. *Sinueſſa*, oppidum & colonia Latii in finibus Campaniae trans Lirin amnem.
SIPONTUM, urbs Apuliae. Graecis *Sipus*, ad Att. 6, 2.
SIPYLUS, mons Lydiae, ad quem Magneſia altera.
SISAPO, Phil. 2, 19. urbs Hiſpaniae, cuius verus ſitus non ſatis certus eſt. Ad eam miniaria metalla, quae ſocietates publicanorum exercebant. vid Plin. 33, 7. Unde proverbium: *Tenes cum ſociis, tanquam Siſaponem.*
SMYRNA, urbs Ioniae, unde *Smyrnaei.*
SOLENTINI, in Verr. lib. 3, 43. incolae oppidi in Sicilia, quod eſt *Solentum* vel *Solus;* unde & *Soluntini* dicuntur, quae ſcriptura eſt in numis.
SOLI, oppidum Ciliciae.
SOLONIUM ad Att. 2, 7. campus agri Lanuvini. item de Divin. aliquoties.
SORANUS, a *Sora* oppido Latii.
SPARTA, urbs Peloponneſi, quae & Lacedaemon, caput Laconicae; unde *Spartiatae.*
STABIANUM, ad Div. lib. 7, 1. praedium ad *Stabias*, oppidum Campaniae.
STATIELLENSES, ad Div. lib. 11, 11. cives urbis Liguriae, inter Dertonam & Vada Sabatia, quae dicebatur *Aquae Statiellae* ſeu *Aquae Statiellonum.*
STELLATIS CAMPUS, Agrar. 1, 7. in mediterranea Campania, de quo adeundus Camillus Campan. Fel. Diſſ. 2, c. 33. ſq.
SUBURANA, Agrar. 2, 29. tribus urbana.
SUCRO, Balb. 1. fluvius Hiſpaniae.
SUESSA, Phil. 3, 4. *Aurunca* in Campania prope Minturnas.
SULMO, urbs in Pelignis.
SUNIUM, promontorium, urbs & pagus Atticae.
SYBOTA, plur. ad Att. 5, 9. inſulae tres prope Corcyram. Schol. Thucyd. ad 1, 47.

dinis.

TANAGRA, pro Dom.
TARENTUM, urbs C
nis, &c.
TARPEIUS, mons Rom
TARQUINII, oppidum
cipium, pro Caecin. 1.
TARRACINA, ad Att. 7
Anxur dicitur Volſco
TARICHEA CASTRA, a
pidum Iudaeae muniti
TARSUS, caput Ciliciae.
TARTESSIUS, ad Att. 7
ticae Hiſpaniae ad ipſa
ia, ut vulgo Geograph
TAURI PYLAE, ad Att.
patet ex Cappadocia in
TAUROMINIUM, vel T
& certior ſcriptura, urbs
Verr. 2, 66. it. 3, 6. &c
p. 411.
TAURUS, mons Aſiam pa
TAYGETUS, mons Graec
cam procurrens, ad uſq
TEANUM SIDICINUM

TEMENITES Apollo. Verr. 4, 53. a *Temeno*, loco prope Syracuſas, cuius incolae *Temenitae*.

TEMNUS, pro Flacc. 18. oppidum Aeoliae.

TEMSA, Verr. 5, 16. oppidum primum Bruttiorum. ſcribitur etiam *Temeſa* & *Tempſa*. Unde *Temſanum incommodum*, in Verr. 5, 15. direptio Temſae a fugitivis. *Aes Temeſaeum*, v. Intt. ad Ovid. Metamorph. 15, init.

TENE, ad Att. 6, 2. pro quo alii, probante Graevio, legunt *Tenea*, eſt vicus maritimus Achaiae, inter Corinthum & Mycenen. *Tenea*, Mela, Strabo. Plinius *Atene*, manifeſte pro *Tenea*.

TENEDICA SECURIS, ad Qu. Fr. 2, 11. proverbio dicitur in iis rebus, quae praeciduntur & plane celeriterque auferuntur. originem proverbii vide in Adag. Eraſm. p. m. 1451. ſq. In numis Tenediorum eſt Securis: de quibus exſtat libellus.

TENEDUS, Verr. 1, 19. inſula Aſiatica ad oram occidentalem Troiano agro oppoſita; unde *Tenedii*: in qua urbs eiuſdem nominis. Nat. D. 3, 15.

TERENTINA, ad Div. 8, 8. tribus ruſticanae nomen.

TERINAEUS, Qu. Tuſc. 2, 48. a *Terina* urbe in Bruttiis, a quo *ſinus Terinaeus* dictus eſt. Gr. Τέρεινα.

TERRACINA, urbs Latii.

THASUS, inſula Graeca ad Thraciae oram.

THEANUM, v. *Teanum*.

THEBAE, urbs Boeotiae.

THERMAE, Verr. 2, 35. oppidum Siciliae; unde *Thermitanus*, ibid. 43. &c.

THERMOPYLAE, anguſtus tranſitus per praeruptos montes, ſilvis impervios, ex Theſſalia in Boeotiam & Locridem.

THESSALONICA, urbs Macedoniae.

THESPIAE, urbs Boeotiae ſub Helicone ad ſinum Criſſeum, Muſis ſacra, quae inde *Theſpiades* dicuntur.

THESPROTIA, regio & urbs Epiri, ad ſinum Ambracium.

THEUTONI, Manil. 20. populi Germaniae veteris ad ſinum Codanum, & in inſulis eius ſinus, de quibus vid. Cellar. Diſſ. de Cimbris & Teutonis.

THREICIUS, de Off. 2, 7.

THRECIDICA arma gladiatorum, qui *Threces* vel *Thraeces* dicebantur, ab armaturae genere.

THURIUM, & THURII (nam utrumque eſt ap. Cic.) ad

Att. 3, 15. 9, 19. urbs Calabriae, olim *Sybaris* dicta, quo nomine propter ſummas incolarum voluptates innotuit.

THYAMIS, ad Att. 7, 2. fluvius Epiri nobilis.

THYREUM, ad Div. 16, 5. oppidum Acarnaniae prope mare & urbem Leucadem.

TIBARANI ſ. TIBARENI, ad Div. 15, 4. populi Eleutherocilicibus finitimi, a Cic. victi.

TIBUR, oppidum Latii ad Anienem amnem. Unde *Tiburs*, ad Att. 8, 4. ager circa Tibur. *Tiburtinum Scipionis*, Phil. 5, 7. praedium in agro Tiburtino.

TIGURINUS AGER, pagus Helvetiorum.

TIRENUS PONS, ad Att. 16. 13. Codd. in hoc nomine variant. Sed haec eſt optimorum lectio. Fuit Minturnis, forte in fluvio Liri. Nam is Minturnas praeterlabitur.

TISSENSIS, in Verr. 3, 38. a *Tiſſa*, oppido Siciliae, iuxta Aetnam.

TMOLITES, pro Flacc. 3. qui habitat in *Tmolo*, pro Flacc. 19. monte Lydiae, odoribus celebri.

TOLOSA, oppidum Galliae Narbonenſis. Unde *Toloſanum aurum*, Nat. Deor. 3, 30. eſt, quod Q. Servilius Caepio e templo Toloſano ſuſtulit. de Orat. 2, 47. ea de cauſa a C. Norbano reus factus & condemnatus dicitur.

TRALLES, urbs Lydiae nobilis, ad Maeandrum fluvium, ex vulgari opinione, quam dubiam reddidit nuper Cel. Weſſeling. ad Hieroclem p. 659. unde *Tralliani*.

TRASIMENUS LACUS, in Etruria, clade Romana nobilitatus, de Div. 2, 8.

TREBULANUM, ad Att. 5, 2. praedium Pontii in agro Trebulano: a *Trebula*, urbe Campaniae, citra Vulturnum. Primo de urbe Campaniae, non de Trebula Sabinorum capiendum eſſe, intelligitur ex ipſo Cicerone, qui dicit, ſe cogitaſſe eo die, quo iſta ſcripſerit, tantum ex Pompeiano ad Trebulanum Pontii; reliquis diebus ſe iuſta itinera facturum. Epiſtola ſequens eſt e Trebulano. quomodo autem tam exiguo tempore potuiſſet Trebulam Sabinorum venire? Alterum citra Vulturnum fuiſſe, docet Liv. 23, 39.

TREBULANUS AGER, Agrar. 2, 25. circa *Trebulas Sabinorum*.

TRES TABERNAE, ad Att. 1, 13. locus in via Appia, cuius in deſcriptione itineris Paullini mentio fit; ad quem

erti viatores & cibo vinoque ſe reficere poterant.
ICALINUM, Verrin. 5, 4. a *Triocalis*, oppido Siciliae diterraneae inter Himeram fluvium & Crimiſſum.
IA, ad Att. 6, 2. urbs maritima Achaiae.
ZENE, urbs Argolidis.
GINI, de Divin. 2, 37. *Troginorum* tetrarchia dicitur otaro a Caeſare erepta. Sed nemo veterum *Troginos* morat: unde J. Gronovius *Trocmorum* coniiciebat.
GLODYTAE, de Divinat. 2, 44. populi Africae va- in ſpeluncis habitare ſoliti. Errant enim, qui unum um populum hoc nomine dici putant.
A, urbs Troadis in Aſia minori.
ANUM, Att. 9, 13. villa in agro Laurentino, dicta urbe Troia in eodem agro.
MENTINA, ad Att. 4, 16. tribus populi Rom. ruſti- a, a campo *Tromento*. Feſtus.
PHONIANUS, ad Att. 6, 2. *Trophoniana narratio* eſt eo, qui in antrum *Trophonii* deſcendit, quod in Boeo- fuit.
NTINUM CASTRUM, ad Att. 8, in agro Piceno, idum ad oſtium fluvii *Truenti*, unde nomen accepit.
I, iidem qui Etruſci.
ULANUM, praedium Ciceronis in agro Tuſculano, e memoratur. *Tuſculum* eſt urbs Latii. *Tuſculanum* ſaris, de Orat. 2, 3. *Tuſculanum* Craſſi, ad Att. 4, *Tuſculanum*, ad Att. 1, 14. praedium Q. Fratris.
., ad Div. 15, 1. trans Euphraten, ſive vicus, ſive urbs rit, ignotum eſt.
IA, Verr. 4, 53. pars Syracuſarum.
DARITANI, ad Att. 15, 2. a *Tyndari* f. *Tyndaride*, e Siciliae ad Heliconem amnem.
RHENA GENS, eſt Etruſca, quod Etruria etiam *Tyr- nia* dicta eſt.
JS, urbs Phoenices prima.

V.

ı, ad Div. 11, ep. 10. ſunt vada Sabatia, Sabata f. atorum. *Sabata* erat oppidum maritimum, in ora Ge- nſi, praecipuum, non longe Savona diſtans, cui ad- nt campi paluſtres, qui Vada dicuntur, & vada Sa- iorum ſeu Sabatia. Cluver. Ital. Ant. 1, 8.

VEIENTINA, ad Att. 4, 16. tribus pop. Rom.
VELIA, oppidum Lucaniae, proximum fluvio H
quod eſt portus Velinus.
VELIA, ad Att. 7, 13. regio editior Romae, Palat
propinqua.
VELIENSES, pro Corn. Balbo 24. incolae oppid
VELINA, ad Att. 4, 15. tribus pop. Rom.
VELINUS LACUS, ad Att. 4, 15. prope Velian
VENAFRANI, incolae oppidi *Venafri*, quod eſt
Campaniae in ſeptemtriones, nobile oleis.
VENUSIA, oppidum in finibus Apuliae & Lucani
Horatii Flacci; unde *Venuſini.*
VERCELLAE, ad Div. 11, 19. municipium Galli
padanae.
VESCIANUM, ad Att. 15, 2. praedium prope V
bem, non procul a Minturnis: a qua tamen
potius dicendum fuiſſe bene notat I. F. Gronov
& *Veſcinus* (Agrar. 2, 25.) ager circa Veſcian
VESERIS, locus in Campania ſub monte Veſuvi
VIBO, ad Att. 3, 3. oppidum Bruttiorum, hod
Leone. v. Graev. ad h. l. olim *Hippo* dictum.
VICENTINI, ſ. VICETINI, ad Div. 11. 19. in
pidi *Vicentiae*, (dicitur etiam *Vincentia*, und
Vincentini) quod ſitum fuit in regione Tranſp
Venetorum finibus.
VIENNA, ad Div. 10, 9. urbs Allobrogum, in G
bonenſi

NTII, ad Div. 10, ep. 23. populi Galliae Tranſal-
:, quorum caput *Forum Vocontiorum.*
TERRAE, oppidum Etruriae. Unde *Volaterrana vada*,
ıct. 6, in Etruria, non procul a Volaterris.
ıE, Or. pro Font. 7. vulgo *Volgae:* quod bene cor-
Graevius. eſt populus Allobrogibus confinis, in ea,
hodie *Languedocia* vocatur.
:I, populi Italiae in Latio.
NIA, pro Planc. 16. Tribus Rom.
HALON, Font. 5. locus ignotus in provincia Gallia
ıſalpina.

U.

RAE, ad Div. 7, 18. oppidulum Latii in agro Pom-
Unde *Ulubranus populus*, ibid. 12.
IA, regio Italiae ad mare ſuperum, Etruriae ex ad-
ım ſita.
, urbs & conventus in Africa propria, ſ. in Zeu-
ıa eius parte; a qua Cato Uticenſis dictus eſt.

X.

ıE BALNEAE, Coel. 29. pro quo alii *Seniae*, pars
rum.

Z.

MA, ad Q. Fr. 2, 12. oppidum ſ. potius tractus plu-
ı oppidorum in Coeleſyria ad Euphratem, nomen
:ns a ponte, quo Euphrates ibi iungitur.
ER, ad Att. 5, 12. promontorium Atticae & portus
oppido.

INDEX HISTORICUS.

A.

ABSYRTUS, Nat. D. 3, 19. apud Pacuvium *Aegialeus* ſ. *Aegialus* dicitur: Medeae frater.

ACADEMIA, gymnaſium Athenis. Acad. 1, 4. Academia vetus aqua abſumta diu.

ACADEMICI, Veteres iidem qui Peripatetici, Offic. 3, 4. & Stoici. ibid. 1, 1. 2. licentiam habent, quodcunque probabile eſt, defendere. Offic. 3, 4. totius philoſophiae Academicae veteris deſcriptio, conſtitutio & ratio, in compendio, de Fin. 4, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Acad. 1, 4-9. Academicae philoſophiae hiſtoria a Socrate ad Arceſilam, Acad. 1, 4-13. ab Arceſila ad Carneadem, quae eſt *nova Academia*. ibid. 13. ſqq. Academici opinari poſſunt, & ſapienti opinari licere contendunt. Acad. 4, 35. ſqq.

ACASTUS, ad Diverſ. 14, 5. 16, 5. ad Attic. ſaepiſſime. Ciceronis ſervus.

L. ACCIUS, ſ. ATTIUS, Heren. 1, 4. *& infinitis aliis locis*. Controverſiam habuit praetore P. Mucio. Heren. 2, 13. Familiaris D. Bruti, Brut. 28. D. Bruti monumenta verſibus ornat, Arch. 9. annales ſcripſit, qui laudantur. Brut. 18. *hi annales carmine ſcripti fuerunt, itaque de Leg. 1, 2. ubi commemoratur inter hiſtoricos Latinos proſaicos,* pro Accius *alii legunt* Macer, *quod ex Codicibus firmat Daviſius. fuit autem poëta Latinus Tragicus, circa annum U. DC. Eius fabulae ſaepiſſime laudantur a veteribus, quarum fragmenta a Stephanis, Delrione & Scriverio collecta ſunt.*

P. ACCIUS pro *Attius* vel *Atius*, Lig. 2. &c. eſt Varus, de quo in *Varus*.

T. ACCIUS, Piſaurenſis, Brut. 78. Eques Rom. qui accuſavit Aulum Cluentium. Hermagorae praecepta didicerat.

ACHANTO, de Nat. D. 3, 21. Rhodia, mater Solis.

ACHILLES, de Divin. 1, 30. ei propinquam mortem Hector moriens denuntiat. &c. Arch. ſepulcrum eius in Sigeo.

ACIDINUS, Div. 4, 12. *legatus, ut opinor, Sulpicii Pro-*

Cos. Achaiae &c. cognomen gentis *Manliae*. ad Att. 4, 3. eſt *C. Manlius Acidinus*, princeps Catilinarii belli. Agrar. 2, 24. eſt *L. Manlius Acidinus*, *qui Conſul fuit cum Fulvio Flacco. E faſtis Capitolinis apparet, fuiſſe fratrem germanum Fulvii, adoptatum in familiam Manliam.*

ACILII, familia plebeia, cuius praenomen *Manius*, cognomen *Glabrio*. vid. in *Glabrio*, & *Balbus*.

L. ACILIUS, de Leg. 2, 23. ICtus, Commentarios ſcripſit in XII. tabulas.

ACILIUS, Off. 3, 22. hiſtoricus. Scripſit hiſtoriam graece. *Eius opus Claudius latinum fecit. v.* Liv. 25, 30.

ACRION, Fin. 5, 29. Locrenſis, Pythagoreus, Platonis temporibus. *Nemini praeter Ciceronem memoratur, quod ſciam, niſi Valerio M. ex hoc ipſo Ciceronis loco. Sed ibi Codd. & edd. praeferunt* Arion, *quod nomen notius eſt quam* Acrion, *quod corruptioni locum fecit.*

ACTIUS ſ. ATTIUS DIONYSIUS, ad Div. 12, 30. *pro* Attius *Corradus & Manutius malebant* Atticus: *ut ſit* M. Pomponius Atticus Dionyſius, *ſervus Ciceronis, in Attici gratiam libertate donatus.*

C. ACULEO, de Orat. 1, 43. eques Rom. acuto ingenio & Iuris civilis peritiſſimus. ibid. 2, 1. propinquus Ciceronis, quocum erat Cic. matertera: unde filios eius conſobrinos ſuos vocat. ibid. 2, 65. a Craſſo defenditur. Brut. 76. pater C. Viſellii Varronis.

ACUSILAS, de Orat. 2, 12. Argivus, hiſtoricus non indiſertus. *Vixit ante bellum Peloponneſiacum, auctore Dionyſio Halicarnaſſio, de Thucyd. Charact. Diogenes Laërt.* 1, 41. *Cabae ſ. Scabrae filium facit, & a nonnullis adnumeratum ſeptem ſapientibus tradit.*

ACUSIUS, ad Att. 11, 23. Rhodius.

ACUTILIUS, ad Att. 1, 4.

AEACIDES, de Div. 2, 56. Off. 1, 13. eſt Pyrrhus.

M. AEBUTIUS, Flacc. 37.

SEX. AEBUTIUS, pro Caec. 1, accuſator Caecinae.

AEETAS, Tuſc. 3, 12. Medeae pater, & Solis filius.

AEGIALUS & AEGIALEUS, N. D. 3, 19. apud Pacuvium eſt Abſyrtus.

AEGISTHUS, N. D. 3, 38. libidinoſus: *Agamemnonis interfector.*

AEGYPTA, ad Att. 8, 15. Diverſ. 16, 15. ſervus & deinde libertus Ciceronis.

AELII, pro Cluent. 26. *familia Rom. plebeia, cuius cognomina ap. Ciceronem*, Catus, Paetus, Tubero, Lamia: *neque plura in numis aut aliis monimentis.*

AELIUS, pro Sext. 43. Ligur. (Piſonis ſocer.) v. *Ligur.*

L. AELIUS, ad Her. 4, 12. ei Lucilius libros Satyrarum inſcripſit, *verſus h. l. prolatus eſt e libro primo, neque affertur a Douſa.* Brut. 64. Caepionem defendit contra T. Betucium, &c. orationes ſcripſit tantum, non egit. Brut. 56. eques Rom. eruditus Graecis literis & Latinis, Stoicus, antiquitatis & ſcriptorum veterum literate peritus, M. Varronis praeceptor, etiam a Cicerone adoleſcente perſtudioſe auditus. Orator non fuit, ſed ſcripſit tantum orationes aliis. Acad. 1, 2. de antiquitate Romana ſcripſit. de Leg. 2, 23. ſcripſit in XII. tabulas. *Cognomine dictus duplici*, Stilo *&* Praeconinus.

L. AELIUS, Piſ. 27. &c. &c. *Lamia* cognomine, *quem* Piſo & Gabinius conſules urbe exire iuſſerunt, *inſignis amicus & defenſor Ciceronis, eques Rom. qui cum ceteris equitibus clivum Capitolinum obſederat, cum de Catilinariis deliberaret Senatus. Saepiſſime nomine Lamiae Ciceroni commemoratur.*

M. AELIUS, Att. 15, 26.

P. AELIUS, Cluent. 59. teſtamento Cluentium heredem facit. *Larinas videtur fuiſſe. Alium ab hoc eſſe P. Aelium, Sexti Aelii fratrem, ex temporis ratione intelligitur.*

Q. AELIUS, Br. 28. Paetus, qui cum M. Penno conſul fuit. (A. U. DLXXXVII.)

S. AELIUS Catus, Brut. 20. Diverſ. 7, 22. ICtus & eloquens, de Orat. 1, 45. propter iuris civilis ſcientiam appellatur. de Orat. 1, 56. commentarios ſcripſit de iure civili. Or. 3, 33. omnibus civibus conſilii ſui copiam fecit. Top. 3. quomodo *locuples* explicet. de Leg. 2, 23. XII. tabulas interpretatus eſt.

AEMILIA, Div. 2, 37. filia Aemilii Paulli.

AEMILIANUS Scipio, Phil. 13, 2. *Lucii Aemilii Paulli filius a P. Africani Maioris fil. adoptatus. vid. Scipio.*

AEMILIUS Alba. in Verr. 3, 62. ſcurra, Verris familiaris.

L. AEMILIUS, Phil. 13, 4. vid. L. *Paullus.*

M. AEMILIUS Avianus, Div. 13, 21. negotiator.

M. AEMILIUS Lepidus Porcina, Br. 25. orator bonus, orationes reliquit.

M. AEMILIUS (Lepidus), vid. *Lepidus.*

M. AEMILIUS (Scaurus), vid. *Scaurus*.
AESCHINES *Mileſius*, Brut. 95. Aſiaticus orator, aequalis Ciceronis, quo genere orationis uſus ſit.
AESCHINES Socraticus, de Inv. 1, 31. inductionis Rhetoricae exemplum ab eo petitum.
AESCHINES, Or. 2, 23. orator. de Or. 3, 56. Athenis cedit Rhodum, laudat Demoſthenem. *eius oratio contra Cteſiphontem ſaepe commemoratur apud Ciceronem.*
AESCHINES, Or. 1, 11. Academicus cum Carneade Clitomacho Academiam obtinuit. *Neapolitanus fuit, Melanthii Rhodii diſcipulus.*
AESCHRIO, in Verr. 2, 14. Syracuſanus.
AESCHYLUS, Acad. 1, 3. Tuſc. 2, 10. *aliiſque pluribus locis.* Poëta & Pythagoricus.
AESCHYLUS Cnidius, Brut. 91. Rhetor, quocum fuit in Aſia Cicero adoleſcens.
AESCHYLUS Tyndaritanus, in Verr. 4, 22.
AESCULAPIUS, N. D. 3, 22. plures Aeſculapii.
AESERNINUS, Opt. gen. dic. 6. gladiatoris nomen ab Aeſernia urbe.
AESERNINUS, Brut. 35. *cognomen M. Claudii Marcelli, filii Marci Marcelli.*
AESOPUS, Or. 1, 61. Sext. 58. Q. Fr. 1, 24. Tuſc. 2, 16. hiſtrio nobilis, ad Diverſ. 7, 1. hiſtrio, male agit in ludis Pompeii II. conſulis. Divin. 1, 37. familiaris Ciceronis, laudatur. Off. 1, 31. non facile agit Aiacem.
AESOPUS, *tragoedi filius*, ad Att. 11, 13. 15. ſocius Dolabellae in adulteriis cum pellicibus: excruciat Ciceronem, *vita* ſc. flagitioſa & deperdita.
AETIDENUS, Flacc. 22. Trallianus.
AETION, Brut. 18. pictor. *Huius pictoris aliquoties mentio eſt apud Lucianum in Imaginibus. Alius* Aetion *ſtatuarius eſt, qui memoratur ap. Theocritum epigramm.* 7.
L. AFRANIUS, *poëta*, Brut. 45. imitatur C. Titium. Fin. 1, 3. Menandrum ſolebat convertere &c.
L. AFRANIUS, Att. 1, 18. 19. 20. Auli filius dicitur. ad Div. 16, 12. legatus Pompeii in Hiſpania. Nomen eius eſt etiam ad Div. 1, 1. Phil. 13, 13. *Conſul fuit cum Metello Celere A. U. DCXCIII.*
P. AFRICANUS *maior*, Acad. 2, 2. Panaetium ſecum habet. Offic. 2, 22. eius abſtinentia a Panaetio laudatur. de Or. 3, 7. in dicendo gravis. Har. Reſp. 12. pro Corn.

I. in ſecundo Conſulatu cum Ti. Longo Senatoria ſubſellia a populi conſeſſu ſeparat in Megalenſibus, & Senatui primum locum dat. de Or. 2, 67. Cenſor. Offic. 1, 33. eius filius (P. Afr.) L. Paulli filium adoptat; propter infirmitatem valetudinis non potuit patris ſimilis eſſe. *add.* Brut. 19. *Fuit tamen cum patre legato fratris L. Scipionis in bello Syriaco in Aſia, & Augur. Habuit & alterum filium Cnaeum.*

P. AFRICANUS *minor*, Offic. 1, 32. L. Paulli. fil. *v. L. Paullus Macedonicus, a quo Aemilianus dicitur, quia familiae Aemiliae fuit.* ibid. eloquentia cumulat belli gloriam. Brut. 21. Divinat. in Caec. 21. accuſat L. Cottam. Or. 2, 6, Brut. 87. εἴρων dictus eſt a Fannio in hiſtoria, de Fat. 7. &c. Carthaginem capit, Verr. 1, 4. Carthagine capta Siculis monimenta ſua reſtituit, Mil. 3. Ti. Gracchum iure interfectum pro concione interrogatus reſpondet, Offic. 1, 25. a Q. Metello, (Macedonico) ſine acerbitate diſſenſit, Q. Fr. 1, 8. Xenophontis Cyropaediam non ponit de manibus, Mil. 7. domi noctu interficitur, de Or. 2, 40. in qua caede ſocius fuit C. Carbo. *Sed de eadem re tantum tanquam de ſuſpicione hominum loquitur ad Div. 9, 21. ad Heren. 4, 23. memoratur* Scipionis *nomine, item in Laelio & paucis aliis locis, quod res facile indicabit.*

AGAMEDES, Tuſc. 1, 47. cum Trophonio *fratre* templum Delphicum aedificat. Eius votum.

AGAMEMNON, *Homericus ille, ſaepe commemoratur.*

AGAMEMNON, *nomen ſervi eſt in Epiſt. ad Atticum.*

AGATHINUS, in Verr. 2, 36. Thermitanus.

AGATHOCLES, in Verr. 4, 55. *Notiſſimus Siciliae Rex.*

AGATHOCLES, de Div. 1, 24. eius Hiſtoria commemoratur. *Agathocles hiſtorici duo ſunt, Babylonius, qui & Cyzicenus dicitur, quod de Cyzico ſcripſit; & Samius, qui de Rep. Peſſinuntiorum ſcripſit. Utrum ea Hiſtoria, quam Cicero affert, ex libris de Cyzicenorum rebus, an vero ex alio ſumta ſit, non dixerim. Quatuordecim hoc nomine viros ex antiquitate collegit Fabric. Bibl. Gr. 3, 11. p. 273. quibus adde decimum quintum Agathoclem, Archontem Athenienſem Olymp. CV. eo ipſo tempore, quo Delphici Apollinis fanum diripere aggreſſi ſunt Phocenſes.*

AGESILAUS, ad Diverſ. 5, 12. Spartiates, neque pictam, neque fictam imaginem ſuam exſtare voluit. Offic. 2, 5. ſine adiumentis hominum magnas res efficere potuit.

S, Off. 2, 23. rex Lacedaemoniorum, *diverſus ab eo, ii vixit tempore Lyſandri, quo duce Athenienſes ad flumen legos victi ſunt.*

.AOPHON, de Orat. 3, 7. pictor excellens. *Quo Aglao-hontes pictores ſunt, pater & filius.*

.GRIUS, Flacc. 13. eques Rom.

)NIS, in Caecil. 17. Lilybaetana mulier, Veneris li-erta.

.GUSIUS, ad Div. 13, 70. Ciceronis comes in exſilio.

.LA, *cognomen Serviliorum.* v. c. Phil. 2, 2. *ubi eſt ſer-o de* C. Servilio Ah. *qui Melium interfecit. Quod in eo-:m capite ait :* Quid duos Servilios, Caſcas an Ahalas icam &c. *id ita intellige : Servilios, facinore hoc prome-tos, ut Ahalae potius quam Caſcae dicerentur. Ciceronis etate nullos* Ahalas *fuiſſe demonſtratum eſt.*

S LOQUENS, de Div. 2, 32. nomen Dei, ara eius.

. ex AXILLA, cognomen Servilii, Or. 45. ubi tamen .amb. correxit *Hala* pro *Ahala.*

.BANDUS, Nat. D. 3, 15. conditor Alabandi & Deus rbis.

.BARCHES, ad Att. 2, 17. *eſt Pompeius, qui iactabat : vectigalia pop. Rom. valde auxiſſe. Quam autem accom-iodatum ſit hoc nomen, ex eo intelligi poteſt; quod Plinius 'adit, quia olim vectigalia in ſolis paſcuis fuerint, prop-:rea ſervatum eſſe a cenſoribus, ut omnia vectigalia reipubl. aſcuorum nomine in tabulis, & in pactionibus Cenſores)mplecterentur. Vectigal enim e paſcuis* ſcriptura *dicitur, · Alabarches dicitur ab* ἀλάβα, *atramentum, eſtque adeo iagiſter ſcripturae. Sed alii praeferunt Arabarcha, ut in oc Ciceronis loco, ita in aliis, ubi huius magiſtratus ıentio.*

ALBANIUS, Att. 13, 31.

[. ALBEDIUS, Phil. 13, 13. Senator, beneficio An-onii.

ALBINUS, ad Div. 13, 8. Senator, P. Sextii frater.

ALBINOVANUS, Har. Reſp. 8. pontifex minor.

3INOVANUS, (M. Tullius) Vatin. 1. accuſator P. Sex-i de vi.

ALBINUS, Acad. Qu. 4, 45. Brut. 21. Praetor P. Sci-ione & M. Marcello Coſſ. Conſul cum L. Lucullo, ius, qui Mithridaticum bellum geſſit, avo, (DCII.)

Sp. ALBINUS, Brut. :
tum oppreſſus eſt,
L. ALBIUS, Sext. fil.
memoratur de Orat. 2
Statius ALBIUS Oppia
a Cluentio veneficii
vitricus. vid. in *Op.*
ALBIANUM iudicium
ALBIUS, Sabinus, At
M. ALBUTIUS, Offic
legendum: T. Albuci
niae accuſatus eſſe a
convenit.
T. ALBUTIUS, Brut.
tus Epicureus evaſit,
liquit. Fin. 1, 3. A
Scaevolae in eum ioc
henditur nimium ſtu
19. Praetor Sardiniae
Pompeius Strabo qua
38. Offic. 2, 14. in S
Sardinia triumphum
rep. pecuniis accuſat
Athenis aequo anim
etiam de Orat. 2, 70
ALCAEUS, de N. D. 1
pueri. Tuſc.

ALCMAEON, Tuſc. 3, 5. furioſus fit. *Is, qui parricidium fecit, ut eſt in fabulis.*

ALCMAEON, Acad. 2, 17. Crotoniates. N. D. 1, 11. Pythagoricus, ſideribus & animo divinitatem tribuit.

ALEDIUS ſ. ALLEDIUS, Att. 12, 4. amicus Caeſaris & Attici.

L. ALENUS, de Nat. D. 3, 30. tabulas publicas tranſcribit, chirographum ſex primorum imitatus.

ALEO, de Nat. D. 3, 21. filius Atrei.

ALEXANDER, ad Her. 4, 30. qui & *Paris* dicitur, raptor Helenae.

ALEXANDER, ad Div. 5, 12. ab Apelle tantum pingi & a Lyſippo fingi vult. de Div. 1, 23. Ei Calanus mortem propinquam praedixit. de Div. 2, 66. eius ſomnium. Tuſc. 4, 50. Clitum interficit.

ALEXANDER PHERAEUS, de Inv. 2, 49. In Theſſalia tyrannidem occupat, de Off. 2, 7. inſidias uxoris, Thebes, quomodo caverit. de Inv. 2, 49. ab ea interficitur, *ſcil. adiuvantibus fratribus. Vixit circa Olymp. CV.*

ALEXANDER, Agr. 2, 16. Rex Aegypti. *Ptolemaei Alexandri filius, qui eiectus regno, Tyri mortuus eſt: dicebatur Romanos feciſſe heredes regni.*

ALEXANDER, Att. 2, 20. 22. poëta Graecus, Geographus & Aſtrologus, negligens homo & non bonus poëta, ſed tamen non inutilis & indoctus. *Eſt Alexander Epheſius, cognomine Lychnus, quem Strabo aliique tradunt Coſmographiam verſibus ſcripſiſſe. Alexander Polyhiſtor ſcripſit quoque Geographica multa.*

ALEXION, Att. 7, 2. Medicus Ciceronis. Att. 13, 25. moritur ibid. 15, 1. 2.

ALEXIS, Att. 5, 20. &c. ſervus Attico iucundus.

ALEXINUS, Acad. 4, 24. *Philoſophus Megaricus de Schola Eubulidae. Zenoni Stoico inprimis adverſarius erat, quem multis ſophiſmatibus vexabat. Ex l. c. Cic. intelligi poteſt, eum contra ſenſus diſputaſſe, quorum certitudinem Zeno defendebat.*

C. ALFIUS, Vat. 16. in petitione praeturae repulſam fert, Planc. 17. praetor, Quaeſitor in cauſa Cn. Plancii. Vat. 16. laudatur a Caeſare. *Nomen eius eſt etiam ad* Qu. Fr. 3, 1. §. 7. & ep. 3.

ALLIENUS, in Caecil. 15. homo a ſubſelliis, rabula.

A. ALLIENUS, Phil. 12, 12. legatus C. Trebonii a Dolabella interfecti, ad Diverſ. 12, 11. & 12. *Lathyri nepos.* legatus Dolabellae, VI legiones ex Aegypto eductas tradit C. Caſſio in Syria. Att. 10, 15. praetor Lentulo & Marcello conſulibus.

SEXT. ALPHENUS, Quint. 5. it. 24. a Sulla proſcriptus. Eius bona emerant P. Quintius & Sext. Naevius.

C. AMAFANIUS ſeu AMAFINIUS, ad Diverſ. 15, 19. Epicureus. Acad. 1, 1. malus auctor de philoſophia Latinus. Phyſica Epicurea ſcripſit, Tuſcul. 4, 3. Eius libris commoventur homines, ut Philoſophiam Epicuream diſcant.

AMIANUS, Att. 6, 1.

AMMONIUS, ad Diverſ. 1, 1. legatus Ptolemaei Auletae, Romam miſſus, auxilii contra ſeditioſos Alexandrinos petendi cauſa.

AMPIA, ad Diverſ. 6, 12. filia Ampii Balbi.

T. AMPIUS BALBUS, ad Div. 1, 3. praetor Ciliciae ante Lentulum. ibid. 2, 16. 10, 29. quae tota epiſtola ad eum ſcripta eſt. Att. 8, 11. Pompeianus, delectum habet.

AMPHIARAUS, ad Diverſ. 6, 8. de Nat. D. 2, 3. augur. de Divin. 1, 40. augur clarus & praeſtans.

AMPHILOCHUS, de Divin. 1, 40. Argivorum rex & augur.

AMPHION, ad Herenn. 2, 27. de Divin. 2, 64. *Iovis & Antiopae filius, eodem partu cum Zetho editus. Lyrae cantu muros Thebanos aedificaſſe fertur &c.*

AMYNOMACHUS, de Fin. 2, 31. heres Epicuri. *cf. Laërt.* 9, 16, 17.

AMYNTAS, Att. 12, 9. Philippi Regis Macedoniae pater. Amyntae filius *h. l. eſt L. Marcius Philippus.*

AMYNTAS, Flacc. 30. Apollonidienſis.

ANACES ſeu ANACTES, Nat. D. 3, 21. Iovis & Proſerpinae filii, Dioſcuri, Tritopatreus, Eubuleus & Dionyſius.

ANACHARSIS, Scythes, Tuſc. 5, 32. eius αὐτάρκεια; epiſtola ad Hannonem.

ANACREON, Tuſc. 4, 33. Eius poëſis tota eſt amatoria.

ANAXAGORAS, Clazomenius, Phyſicus. de Or. 3, 33. Brut. 11. Periclis praeceptor. de Or. 3, 15. otium ſecutus eſt. Tuſcul. 5, 39. patrimonium ſuum relinquit diſcendi ſtudio. Tuſc. 3, 13. quomodo mortem filii tulerit. Acad,

4, 31. nivem albam eſſe negat, quia aqua nigra, unde concreta eſſet. Acad. 4, 37. Homoeomeriae, de N. D. 1, 11. primus mundum mentis infinitae vi deſignatum eſſe dicit, Acad. 1, 13. confitetur ignorantiam, ut Socrates. Tuſc. 1, 43. Lampſaci moritur.

ANAXARCHUS, Democriticus. Tuſc. 2, 21. fortitudo in ſubeunda morte a Nicocreonte. *Abderita, Democriticus. Apud Alexandrum M. gratioſus fuit, cuius menſae cum eſſet una cum Nicocreonte, Cypri praefecto, adhibitus, eum acriter perſtrinxit, quem deinde dolorem mortuo Alexandro ſic ultus eſt Nicocreon.*

ANAXIMANDER ſeu ANAXIMANDRUS, de Divin. 1, 50. phyſicus, praedicit Lacedaemoniis terrae motum Acad. 4, 37. Omnia gigni ex infinitate naturae dicit. de Nat. D. 1, 10. Nativos & mortales Deos facit.

ANAXIMENES, Acad. 2, 57. Ex aëre omnia fieri. de N. D. 1, 10. Aëra Deum facit, eum gigni, immenſum & ſemper in motu eſſe.

ANCARIUS, Cluent. 59. paſtor.

Qu. ANCHARIUS, Q. F. Sext. 53. Trib. pl. Caeſare & Bibulo Conſulibus, quo uſus Bibulus in impedienda C. Caeſaris Agraria lege. in Piſon. 38. ad Diverſ. 13, 40. Macedoniae proconſul poſt Piſonem ex praetura.

ANCHIALUS, ad Div. 13, 45. ſervus L. Egnatii equitis Rom.

ANDRICUS, ad Div. 16, 14. ſervus Ciceronis, qui & *Menander* dicebatur.

ANDROMACHA, Att. 4, 15. de Div. 1, 13. Ennii fabula.

ANDROMEDA, Nat. D. 2, 43. ſidus.

ANDROMENES, Att. 13, 24.

ANDRON, Verr. 3, 45. Aetnenſis Senator.

ANDRON, ad Div. 13, 67. Artemonis filius, Laodicenſis.

C. ANDRONICUS, Puteolanus. Att. 5, 15. familiaris Ciceronis.

ANEMO, Nat. D. 3, 20. (*pro quo Daviſius: Almo*) Deus Romanorum: proprie fluvius prope Romam.

ANICATUS, Att. 2, 20. amicus Attici.

L. ANICIUS, Brut. 83. a quo *Anicianum vinum*, *Aniciana nota.* Conſul fuit a. U. DXCIII.

C. ANICIUS, ad Div. 7, 26. 12, 21. Senator legatione libera in Africam legatur.

ANNALIS, ad Div. 13, 8. cognomen Villiorum, unde? v. in *Lex Annalis.*

ANNEIUS Brocchus, Verr. 3, 40. Senator Panormitanus.

C. ANNEIUS, ad Div. 12, 25.

M. ANNEIUS, ad Div. 13, 55. 15, 4. legatus Ciceronis in Cilicia.

ANNIA, in Verr. 1, 43.

ANNICERII, philoſophi. Offic. 3, 33. *Cyrenaici Philoſophi ab Ariſtippo profecti. Nomen habent ab Anniceride, diſcipulo Hegeſiae, qui eſt Ariſtippi diſcipulus.*

ANNIUS Saturninus, Att. 5, 1.

C. ANNIUS Bellienus. Font. 4. legatus Marci Fonteii, Praetoris Galliae.

L. ANNIUS, Verr. 1, 41. propinquus P. Annii Aſelli, & heres ſecundus.

M. ANNIUS Appius, Balb. 20. Camertinus, a C. Mario civitate donatus.

M. ANNIUS, Verr. 1, 5. civis Romanus.

M. ANNIUS, Verr. 5, 29. homo ſplendidiſſimus, eques Rom. qui teſtimonium contra Verrem dixit.

M. ANNIUS, Att. 5, 4. legatus Ciceronis.

P. ANNIUS Aſelius, Verr. 1, 41. civis Rom. Sacerdote praetore urbano mortuus.

T. ANNIUS Luſcus, Brut. 20. Q. Fulvii Nobilioris collega *in Conſulatu a. DÇ. adverſarius Ti. Gracchi agrariam ferenti.*

T. ANNIUS, ad Quirit. poſt redit. 6. Milo. Trib. pl. eo anno, quo Cicero revocatus eſt. *vid plura in* Milo.

T. ANNIUS Cimber, Phil. 11, 6. Lyſidici Graeci hominis filius, Antonianus. Phil. 13, 12. praetorius, de beneficio Caeſaris.

T. ANNIUS Velina. Brut. 48. in concionibus tolerabilis orator.

ANTAEUS, Att. 13, 44.

ANTEROS, de Nat. D. 3, 23. filius Veneris ex Marte.

ANTEROS, Att. 9, 14. 11, 1. ſervus vel libertus Attici.

ANTHERUS, ad Div. 16, 21. ſervus.

ANTHROPINUS, in Verr. 5, 34. Appollonienſis.

ANTICLEA, Tuſc. 5, 16. fuit mater Ulyſſis. *ſed hoc loco Cicero ancillam nominare voluit, quae* Euriclea *dicebatur, auctore Homero. Niſi vero librariorum error eſt.*

ANTIGENIDAS, Br. 50. tibicen, qui diſcipulo frigenti ad populum dixit: mihi cane & Muſis.

ANTIGONUS, Deiot. 15. legatus Deiotari ad Caeſarem.

ANTIGONUS, ad Div. 13, 32, libertus Cn. Otacilii Naſonis.

ANTIGONUS, Off. 2, 14. Macedoniae Rex, eius epiſtola ad Philippum filium. Eſt Antigonus II. Soter, qui mortuo Demetrio II. tutor impuberis filii fuit, ducta matre & diademate ſumto, ita tamen, ut privigno regnum conſervaretur.

ANTIMACHUS, Brut. 51. poëta, poëma ſuum (*quod Ciceronis aetate exſtitit,* Thebaida) cum recitaret, omnes praeter Platonem eum reliquerunt. *Obſcuritas huius hominis paene in proverbium abiit.*

ANTIOCHUS MAGNUS, de Or. 2, 18. Syriae rex, Hannibalem recipit. Verr. 1, 21. a L. Scipione vincitur. Sext. 27. intra Taurum regnare iubetur. Aſia, qua ille mulctatur, Attalo donatur, Deiot. 13. oblatam a Romanis Aſiae partem aequo animo fert.

ANTIOCHUS *Epiphanes M. F.* Phil. 8, 7. a Popilio iubetur abſcedere Alexandria.

ANTIOCHUS, Phil. 9, 2. Antiochi magni nepos: ad eum Cn. Octavius mittitur, ut eum claſſes habere & elephantos alere prohiberet. *Eſt Epiphanis fil.*

ANTIOCHUS Antiochi X. Pii & *Selenes* (v. inf.) *filius, Seleuci Cybioſactis frater.* Verr. 4, 27. Romam venit, Aegypti petendi cauſa, & per Siciliam tranſiens a Verre expilatur. *Eſt is, qui vulgo* Aſiaticus *dicitur: cui Pompeius regnum Syriae ademit, & ſolam Commagenen cum particula Meſopotamiae reliquit, unde* Rex Commagenus *vocatur* ad Div. 15, 1. *Nam eundem eſſe, ut Valenti de Numis Seleuc. videtur, temporum ratio arguit.*

ANTIOCHUS Aſcalonita, Acad. 1, 3. magiſter M. Varronis, e nova Academia remigrat in veterem, ſcribit contra Philonem. Brut. 19. Academiae nobiliſſimus, auditur a Cicerone. Acad. 4, 5-18. Diſputationis eius contra Academiam novam compendium, Cap. 19-22. inconſtantia eius in ſentiendo, 4, 43. germaniſſimus Stoicus, ſi pauca mutaſſet. 1, 4. librum contra Philonem ſcribit nomine *Soſus.* 4, 9. quomodo oſtenderit concedendum eſſe ab Academicis, perceptum eſſe hoc: *nihil percipi poſſe.* Nat. D. 1, 7. librum ſcribit ad Balbum.

Ab eo dicuntur *Antiochinae partes*, ad Diverſ. 9, 8. *Ex his patet vere Sextum Empiricum ſcripſiſſe:* Ὁ Ἀντίοχος τὴν στοὰν μετήγαγεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

ANTIOCHUS, Caecin. 8. ſervi nomen.

ANTIOCHUS, Flacc. 36. libertus.

ANTIOCHUS Gabinius, Att. 4, 16. libertus Gabinii.

ANTIOPA, Nat. D. 3, 21. uxor Pieri, mater Pieridum. Fin. 1, 2. *& alibi* tragoedia Pacuvii.

L. ANTIPATER, (Coelius) Brut. 26. ſcriptor luculentus, iuris civilis peritus, L. Craſſi magiſter. Orat. 2, 12. L. Craſſi Oratoris familiaris, ſcripſit belli Punici II. hiſtoriam, diſertius quam ſuperiores, etſi non plane probetur. Legg. 1, 2. hiſtoricus Latinus, Fannio aequalis, accuratius ſcripſit ſuperioribus, tamen ſine nitore. *De compendio eius a M. Bruto facto v. in M. Brutus.*

ANTIPATER CYRENAICUS, Tuſc. 5, 37. caecus fuit.

ANTIPATER DERBETES, ad Div. 13, 73. familiaris Ciceronis.

ANTIPATER SIDONIUS, Or. 3, 50. de Fato 2. poëta, qui poterat verſus hexametros alioſque variis modis fundere ex tempore. *Huius Antipatri epigrammata ſunt quaedam in Anthologia, quae ſuggerit Index Auctorum Anthol. ſubiectus.*

ANTIPATER, Offic. 2, 24. Tyrius, Stoicus, *Ciceronis temporibus floruit, & paullo ante mortuus eſt, quam filius M. Ciceronis Athenas veniſſet. Ex eodem loco intelligi poteſt, eum de officiis ſcripſiſſe. Dicitur enim reprehendiſſe Panaetium, quod in utilitatum praeceptis quaedam omiſerit.*

ANTIPATER TARSENSIS, Acad. 4, 6. reprehenditur, quod contra Academicos (in primis Carneadem) diſputet. de Divin. 1, 3, duo libros edidit de Divinatione. de Divin. 1, 20. 2, 15. ſtatuit ad hoſtiam deligendam ducem eſſe vim quandam ſentientem atque divinam, quae toto confuſa mundo ſit. Offic. 3, 12. Diogenis Babylonii diſcipulus, quaedam magiſtri reprehendit. *Hi tres Antipatri ſaepe a doctiſſimis hominibus permiſcentur.*

ANTIPATER, Offic. 2, 14. rex Macedoniae. Eius ad Caſſandrum filium epiſtola. *Dicitur rex, quia poteſtate regia uſus eſt poſt Alexandri M. mortem, rege Philippo Aridaeo. Caſſander demum diadema ſumſit.*

ANTIPHON, Att. 4, 15. ſervus, hiſtrio.

ANTIPHON, Orat. 2, 59. nomen comicum.

ANTIPHON RHAMNUSIUS, Brut. 12. Socratis aequalis, ſophiſta, locos communes ſcripſit: optime capitis cauſam oravit. *Ab hoc boni rhetores dicti* Rhamnuſii.

ANTIPHON, de Divin. 1, 20. 2, 70. coniector quidam ſomniorum. de Div. 1, 51. eius artificioſa ſomniorum, oraculorum, & vaticinationum interpretatio. *Athenienſis fuit, ὀνειροκρίτης, qui & libros de Interpretatione ſomniorum ſcripſit,* v. Fabric. B. G. 2, 26. *ubi Antiphontes plures commemorantur.*

ANTISTHENES, Nat. D. 1, 13. eius liber, qui *Phyſicus* dicebatur. Naturalem unum Deum facit. Att. 12, 38. eius dialogus laudatur. homo acutus magis, quam eruditus. Orat. 3, 17. Patientiam & duritiem maxime in Socraticis adamarat, ab eoque Cynici & Stoici orti ſunt.

ANTISTIUS, Roſc. 32. accuſator, bello civili Sullano caeſus.

C. ANTISTIUS, Verr. 3, 71. eques Rom. magiſter publicanorum in Sicilia.

L. ANTISTIUS, Balb. 12. Orator. P. ſcribendum putat Abramius.

M. ANTISTIUS, Or. 2, 71. Pyrgenſis. equum ei ademit Lepidus cenſor.

P. ANTISTIUS, Brut. 49. 63. rabula probabilis reſtitit C. Iulio L. F. contra leges (Villiam) Conſulatum petenti, in tribunatu A. U. DCLXVI. cf. c. 90.

T. ANTISTIUS, ad Div. 13, 29. Quaeſtor Macedoniae initio belli civilis. Corcyrae moritur. *Pater, ut opinor, Conſularis.*

ANTISTIUS SEVERUS, ad Q. Fr. 2, 1. tribus pl. a. U. DCXCVII. *Manutius pro* Severus *legi vult* Vetus, *ut idem ſit cum ſequente.*

ANTISTIUS *Vetus*, ad Brut. 11. libertatis vindex & defenſor, M. Bruto cariſſimus. *Vir aedilitius, cum illa epiſtola ſcriberetur, petiturus mox praeturam, ut ex illa epiſtola patet; & legatus M. Bruti.*

Sp. ANTIUS, Phil. 9, 2. in legatione a Larte Tolumnio occiſus. *Sed ap. Plin. H. N. 34, 6. eſt* Sp. Nautius: *quod hic reponendum putat Harduinus: idque verum puto.*

M. ANTIUS BRISO, Brut. 25. tribunus pl. reſtitit L. Caſſii legi tabellariae.

C. ANTONIUS M. fil. ad Div. 5, 5. Flacc. 38. *Ciceronis collega.* Habuit quandam infamiam. Eius damnatione Ca-

tilinae ſepulcrum floribus ornatum & epulis celebratum. Dom. 16. a Cicerone defenditur de maieſtate reus. Vat. 11. reus factus eſt de repetundis & de maieſtate. Coel. 31. accuſatur a M. Coelio. ad Div. 5, 6. procoſ. Macedoniae minus officioſus eſt in Ciceronem. ad Att. 1, 12. Pompeius ei in Macedonia ſucceſſum vult. Dicit Ciceroni partem pecuniae quaeri in Macedonia. *M. Antonii Oratoris filius.*

C. ANTONIUS, Phil. 7, 6. frater M. Antonii Triumviri, Phil. 3, 10. (*qui ibidem* L. Antonius *in Vulgatis dicitur, male tamen, ut omnes fatentur,*) Macedoniam ſortitus eſt, ſortiente M. Antonio Coſ. fratre.

L. ANTONIUS, Phil. 5, 8. frater M. Antonii Triumviri, gladiator Aſiaticus dicitur. Phil. 5, 2. a M. Antonio creatur. VIIvir agrorum dividendorum. Phil. 6, 5. eius ſtatua in foro. ad Div. 10, 15. eum perſequitur poſt pugnam Mutinenſem Plancus cum fratre. ad Div. 10, 33. poſt pugnam Mutinenſem Alpes occupat.

M. ANTONIUS, Offic. 2, 14. orator. accuſando nobilitatus eſt. Brut. 36. qualis Orator. Tuſc. 2, 23. eius in dicendo contentio. Cluent. 50. quare nullas orationes ediderit. Or. 2, 1. omnis eruditionis expers putatus eſt Verr. 1, 23. putatus eſt nullas tabulas conficere. falſo. ad Quir. poſt Red. 5. Conſul cum A. Albino. Or. 2, 1. Ciliciam Proconſul rexit. ibid. 46. M'. Aquillium & C. Norbanum defendit. ibid. 2, 67. Cenſor de ambitu reus factus eſt. ad Div. 6, 2. bellum civile praecidit. Or. 3, 3. interfectus in Mariana proſcriptione, caput in roſtris poſitum eſt. ad Her. 4, 5, v. in Bruto. Or. 1, 7.

M. ANTONIUS M. f. in Verr. 2, 3. 3, 91. praetor. infinitum imperium eius, *quod ſcil. nactus eſt in omnes oras maritimas factione Cethegi & gratia Cottae Conſulis a. U. DCLXXIX.* avariſſimus homo, Siciliam depopulatur. *Eſt oratoris filius, Triumviri pater, qui in expeditione Cretenſi, a qua Creticus eſt appellatus, periit.*

M. ANTONIUS, *M. Antonii Cretici F. Oratoris N.* Phil. 2, 2. Q. Fadii libertini filiam ducit. Cum C. Curione fil. libidinem exercet. ad Div. 3, 6. praefectus evocatorum in Cilicia. Phil. 2, 20. In Quaeſtura ſine SCto, ſorte, lege, egeſtate coactus, ad Caeſarem in provinciam proficiſcitur. In tribunatu C. Marcello & L. Lentulo Coſſ. contra Caeſarem intercedit, & ad Caeſarem fugit. Mil. 15.

lium interficere conatur. Att. 7, 8. eius tribuni
.cio in Pompeium. ad Div. 8, 14. augur fit. Phil.
a C. Trebonio ſevocatur, dum Caeſar interfici-
il. 1, 1. ſtatim poſt caedem Caeſaris Optimatibus
& Dictaturam in perpetuum tollit. ibid. 2. Ama-
ſeudo-Marium interficit in conſulatu. ad Div. 12,
ari ſtatuam ponit in roſtris, & inſcribit: PAREN-
'TIME MERITO, (hanc deinde Dolabella ever-
Att. 10, 13. eius leones. Att. 10, 10. Phil. 24. 25.
idem ſecum lectica aperta portat. ad Div. 10, 30.
ad Mutinam vincitur, quod proelium deſcribitur
, 9. Mutinam obſidet &c.

ONIUS, diverſus a IIIviro eſt Phil. 3, 10.

, ad Att. 15, 17.

Nat. D. 3, 21. Muſa, ex primis quatuor natis Io-
ro.

, ad Div. 10, ep. 17.

, ad Div. 7, ep. 25. libertus M. Fabii Galli.

Chius, Att. 12, 19. columnarum artifex.

, Brut. 18. pictor. ad Div. 1, ep. 9. Venerem
ectam reliquit. de Off. 3, 2. nemo eam abſolvere
e confiſus eſt. ad Div. 5, 12. apud Alexandrum
us, qui ab eo ſolo ſe pingi voluit.

, ad Att. 4, 7. ſervus.

, Brut. 48. aptior concionibus orator, quam iu-

), Nat. D. 3, 23. Arcades Nomionem appellant.
. cum Hercule de tripode certat. ib. 23. cum Io-
Creta. Acad. 4, 28. crinitus. Tuſc. 4, 34. ſanc-
err. 4, 52. Temenites.

NIS operta, de Div. 2, 55.

NARES ludi Phil. 1, 15. 2, 13. Att. 2, 19. *Ac-
e IV. Id. Iul. e Cicerone, Macrobio & Dione demon-
Voriſius.*

DORUS Pyragrus, Verr. 3, 31. Argyrinenſis.

DORUS, Nat. 3, 33. Tyrannus Caſſandreae.

DORUS, Att. 12, 23. ad eius Chronica reſpi-
*Ea ſunt Apollodori Athenienſis, cuius nobis Biblio-
ſola e ſcriptis pluribus reliqua eſt.*

DORUS, Nat. D. 1, 34. *Eſt Academicus, Ze-*

noni Epicureo aequalis, a quo maledictis, ut Cicero ait, figebatur.

APOLLONIDES, Flaccian. 21. Temnites.

APOLLONIUS, Alabandenſis. Or. 1, 28. mercede docuit rhetoricam, ſed minus idoneos noluit docere. ib. 17. ab eo rhetoricam didicit aliquando Cicero: *quo nomine ſaepe apud Ciceronem commemoratur. Cognomen eius eſt* Molo *vel* Molonis. *Vixit in Rhodo inſula.*

APOLLONIUS, Verr. 6, 7. Panormitanus.

APOLLONIUS, ad Div. 13, 16. libertus P. Craſſi M. F. doctus.

APOLLONIUS, Att. 4, 7. homo Graecus.

APONIUS, v. *Apronius.*

APPIO, (*ſic enim Latini ſcribunt; rectius tamen foret more Graecorum* Apio.) Agrar. 2, 19. Ptolemaeus, Rex Cyrenarum, qui pop. Romanum heredem fecit.

APPII, ſunt Claudiae familiae, de quibus vid. in Claudiis.

APRONIUS, Verr. 2, 44. homo foedus, de cohorte Verris.

Q. APRONIUS, 3, 9. princeps decumanorum.

APRONIUS, Milon. 27. iuvenis. Sic Vulgg. quod correctum eſt *Aponius.*

L. APULEIUS Saturninus, Brut. 62. ſeditioſorum poſt Gracchos eloquentiſſimus. *Huius tribuni pl. ſaepe mentio eſt ap. Ciceronem.*

APULEIA, populi, Att. 4, 11. dicitur P. Clodius, propter ſeditiones & libidines.

L. APULEIUS, Div. 15. ſubſcriptor Q. Caecilii, nullo uſu forenſi.

L. APULEIUS, Planc. 11. praetor Macedoniae Quaeſtore Cn. Plancio.

APULEIUS, ad Div. 13, 45. Proquaeſtor in Aſia Q. Philippi Proconſulis.

P. APULEIUS, Phil. 6, 1. trib. pl. Hirtio & Panſa Coſſ. Ciceronem producit, & de M. Antonio interrogat. Phil. 14, 6. Ciceronem a ſuſpicione faſcium ad populum liberat. Att. 12, 13. 14. fit augur.

APULEIUS, *praediator*, Att. 12, 13. 17. *diverſum putant ab Apuleio augure, qui in eadem ep. nominatur. Et ſic videtur, quod additur* praediator: *quod diſtinctionis cauſa factum, veriſimillimum eſt.* An idem eſt 5, 1.

AQUILA, Phil. 11, 6. *Pontius, de percuſſoribus Caeſaris,* L. Plancum Pollentia expellit.

Q. AQUILLIUS GALLUS, Caec. 27. ICtus ſummus, mirifice laudatur. Brut. 42. paratus in agendo & celer in reſpondendo. de Offic. 3, 14. Tulit formulas de dolo malo. Quint. 1. &c. ſaepe nominatur. ad Att. 1, 1. non vult Conſ. petere propter valetudinem & regnum iudiciale. Top. 7. quomodo *litus* definierit.

MANIUS AQUILLIUS, Agrar. 2, 30. bello fugitivorum, liberalis in civitates Siciliae. in Verr. 3, 54. Proconſ. Siciliae. Br. 62. de Offic. 2, 14. accuſatur diligenter a L. Fufio. p. Flacc. 38. abſolvitur propter memoriam belli cum fugitivis. in Caecil. 21. accuſatur a P. Lentulo, principe ſenatus. Orat. 2, 45. eum defendit Antonius orator. Tuſc. 5, 5. crudeli morte periit. *Eſt enim a Mithridate, auro liquefacto in os infuſo, necatus.*

AQUINIUS, Tuſc. 5, 22. malus poëta, *qui etiam a Catullo notatur, ep. 14.*

ARATUS, Nat. D. 2, 41. eius carmina a Cicerone admodum adoleſcentulo convertuntur. de Or. 1, 16. Acad. 4, 28.

ARATUS Sicyonius, Offic. 2, 23. laudatur. Patriam a tyranno oppreſſam liberat. *Eſt auctor foederis Achaici, cuius vitam luculenter ſcripſit Plutarchus.*

ARBUSCULA, ad Att. 4, 18. Mima, *de qua eſt apud Horat.*

ARCESILAS, de Or. 3, 18. Polemonis diſcipulus. Fin. 5, 31. Podagrae dolores fortiter fert. Acad. 1, 13. negat quidquam ſciri poſſe, illud ipſum quod Socrates reliquerat. cum Zenone certat. Acad. 4, 24. Zenonis & Arceſilae diſputatio in quo vertatur.

ARCHAGATHUS, Haluntinus, in Verr. 4, 22.

ARCHE, Nat. D. 3, 21. Muſa ex primis quatuor, nata Iove altero.

ARCHELAUS, Div. 2, 42. ſummus Aſtrologus tempore Panaetii.

ARCHELAUS, Tuſc. 5, 4. Anaxagorae diſcipulus, *idemque Socratis praeceptor.*

ARCHELAUS, Tuſc. 5, 12. Perdiccae filius, fortunatiſſimus putatus.

ARCHELAUS, Rab. P. 8. Comanorum ſacerdos. *gener Ptolemaei, regis Aegypti, qui Alexandriam, Ptolemaeo*

Aulete pulſo, occuparat. Eſt filius Archelai ducis Mithridatici contra Sullam in Graecia.
ARCHIAS, *Aulus Licinius, Poëta*, Arch. 1. ſqq. Antiochenus; civitate donatus a Craſſo, Ciceronem ad ſtudia cohortatur & in iis iuvat. ibid. 3. eius fama, amicitiae, inſignis facultas poëtica, libri, ad Att. 1, 16. Lucii Luculli Mithridatico bello geſtas res ſcribit. Suſpicatur Cicero res Metelli Numidici ſcripturum, Div. 1, 36. eius verſiculi quidam Latine converſi. *Epigrammata quaedam hominis reſtant in Anthol. Gr.*
ARCHIDEMUS, Acad. 4, 48. Dialecticus, Stoicus. *Tarſenſis fuit.*
ARCHIDEMUS, Flacc. 22. Trallianus.
ARCHILOCHUS, Tuſc. 1, 1. regnante Romulo vixit. ad Att. 16, 11. Ab eo Archilochium edictum Bibuli. Attic. 2, 21. i. e. *acerbum.*
ARCHIMEDES, Orat. 3, 23. Tuſc. 1, 25. Nat. D. 2, 34. eius ſphaera. Fin. 5, 19. patriam captam prae ſtudio non ſenſit. Verr. 4, 58. Marcellus eius mortem moleſte fert. Tuſc. 4, 23. eius ſepulcrum a Cicerone Quaeſtore repertum.
ARCHONIDES, Verr. 3, 56. 4, 26. Elorinus.
ARCHYTAS Tarentinus, de Orat. 3, 34. Pythagoreus, Philolai praeceptor. Fin. 5, 29. Platonis tempore vixit, Fin. 2, 14. Platonis ad eum epiſtola, *nona inter epiſtolas Platonis.* Tuſc. 4, 36. irae potens.
AREUS, Att. 5, 9. libertus.
ARGANTHONIUS, Cato 19. rex Tarteſſiorum, qui octoginta annos regnavit, centum & viginti vixit.
ARIARATHES, ad Div. 15, 2. Att. 13, 2. Ariobarzanis filius; & alius, Ariobarzanis frater.
ARION Methymnaeus, Tuſc. 2, 27. *Citharoedus, de quo nota eſt ex Herodoto fabula.*
ARIOBARZANES, Manil. 2. rex Cappadociae a Mithridate regno expulſus. ſocius populi Romani. Euſebes & Philoromaeus *dicitur: qui tituli etiam in numis occurrunt.* Ciliciae Pronconſuli Ciceroni commendatur a Senatu; & ab eo magno periculo liberatur, laudatur. *conſ.* ad Div. 15, 2. 4. Attic. 5, 20. Prov. 5. Gabinio in ulciſcendis inimicis utitur.
ARISTAEUS, Nat. D. 3, 18. olivae inventor, Apollinis filius. Verr. 4, 57.

ARISTAEUS, Verr. 5, 42. Dexionis filius.
ARISTIDES, de Offic. 3, 4. *Iuſtus* dictus eſt. ibid. 3, 11. Themiſtoclis conſilium utile, quia iniuſtum, non probat.
ARISTIPPUS, Socraticus, de Orat. 3, 17. Cyrenaicae philoſophiae auctor. ad Div. 9, 26. eius dictum de Laide. Acad. 4, 42. voluptatem ſummum bonum facit. Offic. 1, 41. licentia eius contra morem conſuetudinemque loquendi non eſt imitanda.
ARISTO, ad Div. 2, 18.
ARISTO *Chius*, *Stoicus*. Acad. 4, 42. Fin. 2, 11. 13. ſummum bonum in ἀδιαφορίᾳ ponit. Nat. D. 1, 14. eius de natura Deorum ſententia. *Commemoratur etiam* Ariſto *quidam* Tuſc. 5, 8. qui Bruto perſuaſerat, virtute effici vitam beatam, non beatiſſimam, & quocum Ciceroni hoc nomine diſputatio fuit: *ſed ibi* Ariſtus *legendum*.
ARISTO, Balb. 22. Maſſilienſis, a Sulla civitate donatus.
ARISTODAMUS, Apollonidienſis. Verr. 5, 6.
ARISTODEMUS, ad Att. 2, 7.
ARISTOCRITUS, ad Div. 14, 3. ſervus aut libertus potius.
ARISTOGITON, Tuſc. 1, 49. *Athenienſis, qui cum Harmodio Piſiſtrati tyrannidem evertit.*
ARISTOMACHE, Tuſc. 5, 20. uxor Dionyſii tyranni.
ARISTONICUS, Phil. 11, 8. cum eo bellum geſtum L. Valerio & P. Licinio Coſſ. Agr. 2, 33.
ARISTOPHANES, Comicus, Legg. 2, 15. poeta facetiſſimus. Or. 9.
ARISTOPHANES, Or. 3, 33. Grammaticus inſignis. Fin. 5, 19. Att. 16, 11.
ARISTOTELES, Tuſc. 3, 38. ſperat philoſophiam brevi tempore abſolutam fore. Acad. 1, 4. Socratis dubitationem & diſſerendi genus relinquit, Platonis ubertatem complexus. Acad. 1, 8. quintum genus elementorum ſtatuit, e quo mentes & ſidera. Tuſc. 1, 10. ἐντελέχεια, de mente ſententia. de Fin. 5, 4. primus inſtituit exercitationem de omnibus rebus in utramque partem diſſerendi. Fin. 5, 5. Duplex ſcribendi genus Ariſtotelis, populare & ſubtile, cauſa eſt, quare interdum non idem dicere videatur. Eius libri de moribus, utrum ipſius an filii? Nat. D. 1, 13. Scripſit libros de philoſophia, *quorum hic tertius laudatur.* In ſententia de Deo inconſtans.

de Off. 3, 8. honeſtatem omnibus rebus praefert. de Inv. 1, 5. plurimum Oratoriae profuit. de Orat. 3, 35. eloquentiam profeſſus eſt, quod videret Iſocratem in eo genere frequentari. ad Div. 1, 9. eius ratio oratoria omnis libris de Oratore Ciceronianis continetur. ibid. Ariſtotelius mos eſt, *cum ſcribimus in ſermone ac dialogo.* ad Att. 2, 1. Ariſtotelia pigmenta h. e. *ornamenta orationis ex Ariſtotelis praeceptis.* Or. 2, 39. liber eius, in quo artes dicendi omnium ſuperiorum narravit.

ARISTOTELES, A. Licinius, Melitenſis, ad Div. 13, 52. hoſpes Ciceronis.

ARISTOXENUS, Fin. 5, 19. Muſicus. Att. 8, 4. Or. 3, 33. Tuſc. 1, 10. quid de anima ſenſerit. ibid. 18. ſententia de anima reprehenditur. Ariſtotelis diſcipulus.

ARISTUS, Academicus, Att. 5, 10. Acad. 1, 3. frater Antiochi, *eius, qui auctor eſt quintae Academiae, de quo ſupra: quocum coniungitur* Tuſc. 5, 8. *Sic enim ibi legendum, non* Ariſto: *ut docuere ad illum locum Daviſius & Buherius.* M. Bruti magiſter. *Plutarchus in Brut. init. adeo φίλον &* *συμβιώτην vocat.* Brut. 97. Academiae heres, hoſpes & familiaris Ciceronis.

ARISTUS, in Verr. 4, 12. Panormitanus.

ARQUUS, ſ. ARCUS, *Arqui.* Nat. D. 3, 19. Thaumantis filius.

C. ARRIUS, ad Att. 2, 14. 15. &c. amicus Ciceronis & vicinus eius in Formiano. ad Q. Fr. 1, 3. ſummam amicitiam cum Cicerone ſimulans, eum inſidioſe tractat. *Sed fortaſſe etiam hoc alterum ad Q. Arrium fil. referri poteſt, quem ipſum Vat. 12. familiarem ſuum appellat.*

Q. ARRIUS, Br. 69. grata populo verborum copia fuit, qua, infimo loco natus, pecuniam & honores conſecutus eſt. &c. Verr. 2, 15. & 4, 20. praetor Siciliae deſignatus, *non ſucceſſit Verri, quod exorto bello ſervili miſſus eſt contra Crixum & Spartacum: quorum illum profligavit, ab hoc victus eſt.*

Q. ARRIUS, ad Att. 2, 5. deſtituitur in petitione Conſulatus a Caeſare, quem ipſe ante iuverat. Vat. 12. epulum dedit in honorem patris, *Caeſare & Bibulo Coſſ. Is eſt etiam, quem amicum ſuum vocat, p. Milon. c. 17. Videtur autem eſſe filius Q. Arrii Praetoris Siciliae deſignati, & hoc epulum dediſſe eam ipſam ob cauſam, ut populi au-*

ram captaret, conſidatum petiturus. Magnificum hoc epulum fuiſſe vel Horatii locus indicat. Satyr. 2, 3.

ARSACES, ad Div. 8, 14. Rex Parthorum; quocum Cicero bellum geſſit in Cilicia. *Eſt* Orodes, *Phraatis III. fil. ut alio loco a Cicerone vocatur.*

ARSINOA, Nat. D. 3, 22. Arſippi uxor.

ARSIPPUS, Nat. D. 3, 22. Arſinoae vir, Aeſculapii cuiuſdam pater.

ARTAVASDES, Att. 5, 20. Rex Armeniorum. 5, 21. eius filia nubit Deiotaro filio. ad Div. 15, 2.

ARTAXERXES, Att. 10, 8. Xerxis filius, ad quem Themiſtocles confugit.

ARTEMIDORUS Aetnenſis, Verr. 3, 44.

ARTEMIDORUS Cornelius, Verr. 3, 49. medicus Verris.

ARTEMIDORUS Pergaeus, Verr. 3, 21. quo adiutore Verres Dianae Pergaeae templum expilavit.

ARTEMIDORUS, Verr. 1, 31. *qui ſit neſcio, & videtur ibi locum non habere. Neque de ullo Artemidoro ſermo, ſed de Philodamo: quod nomen etiam Pantagathus reponebat.*

ARTEMISIA, Tuſc. 3, 31. Mauſoli regis Cariae uxor. ſepulcrum magnificum Mauſolo Halicarnaſſi extruxit.

ARTEMO, Verr. 3, 85. Entellinus.

ARTEMO, ad Div. 13, 64. Laodicenus.

ARTEMO Climachias, Ver. 2, 51. Cephaleditanus.

ARTEMO, Verr. 3, 45. Aetnenſis Senator.

ARUNS, Tuſc. 4, 22. filius Tarquinii Sup. cum L. Bruto ſimul interiit.

L. ARUNTIUS, ad Div. 7, 18.

P. ASCITIUS, Coel. 10. in ſuſpicionem interfecti Dionis, Alexandrinorum legati, contra Ptolemaeum, vocatur.

ASCLAPO Patrenſis, ad Div. 13, 19. 16, 9. medicus.

ASCLEPIADES, Tuſc. 5, 39. Eretricus philoſophus. Caecitatem aequo animo fert.

ASCLEPIADES, Flacc. 15. Acmonenſis.

ASCLEPIADES, de Or. 1, 14. medicus, amicus Craſſi, eloquens.

M. ASELLIUS, Clu. 61. Larinas.

ASELLIUS, de Legg. 1, 2. hiſtoricus Latinus languidus et inſcitus.

ASELLUS, Or. 2, 64.

ASINIUS, Phil. 13, 13. Senator voluntarius, qui ſe ipſe fecit Senatorem, beneficio Antonii.

ASINIUS *Larinas*, Cluent. 13.
ASINIUS *Dento*, Attic. 5, 20. Centurio primi pili in exercitu Bibuli.
ASINIUS *Pollio*, ad Div. 10, ep. 33. amicus Antonii. ibid. 31. & 32. 33. ex Hiſpania, cui a Caeſare praefectus erat, ad Ciceronem ſcribit, & libertatis ſe cupidum oſtendit &c. *Eius epiſtolae ſunt* L. 10, 31. 32. 33.
ASPASIA, de Inv. 1, 31. *Sophiſtria Mileſia celebris, Socratis in eloquentiae ſtudio magiſtra, Periclis tandem uxor.*
ASTARTE, N. D. 3, 23. Venus Syria, quae Adonidi nupſit.
ASTERIA, Nat. D. 3, 26. Latonae ſoror, ex qua Hercules Tyrius.
ASTYANAX, de Div. 1, 49. eo regnante quae ſolis defectio facta eſt, eam praedicit Thales.
ASTYANAX, Att. 4, 15. tragoedus.
ATEDIUS, Att. 12, 24. 27. vid. Aledius.
C. ATEIUS *Capito*, de Div. 1, 26. Craſſum in provinciam abeuntem diris proſequitur, & propterea ab Appio Cenſore tanquam ementitus auſpicia ſubſcribitur.
C. ATEIUS *Plaguleius*, ad Att. 10, 8. commemoratur inter Caeſarianos Ciceronis inimicos.
L. ATEIUS, L. F. Arrienſis Capito. ad Div. 8, 8. videtur idem eſſe ad Q. Fr. 2, 10.
ATHAMAS, Har. Reſp. 18. furioſus poſt matricidium factus. Tuſc. 3, 6. furioſus.
ATHAMAS, Piſ. 36. ſaltator, L. Piſonis in Macedonia comes.
ATHAMAS, Attic. 12, 10. ſervus.
ATHENAEUS, ad Div. 15, 4. apud Ariobarzanem gratioſus.
ATHENAIS, ad Div. 15, 4. nomen feminae, uxoris, aut matris Ariobarzanis.
ATHENAGORAS, Cymaeus, Flacc. 7.
ATHENIO, Verr. 2, 54. Haruſp. Reſp. 12. dux fugitivorum & Siculorum, qui cum fugitivis ſe coniunxerant. Hinc Attic. 2, 12. Athenio *dicitur* Sex. Clodius, *quia fuit dux ſervorum Romae tumultuantium, ut Athenio fugitivorum: itemque Siculus, ut Athenio.*
ATHENODORUS Calvus, Att. 16, 11. 14.
ATHENODORUS, *Tarſenſis*, Sandonis filius, ad Div. 3, ep. 7. *Philoſophus*, (*Caeſaris Octavii praeceptor.*) *Videtur* de nobilitate *ſcripſiſſe.*

ATHERIANUM ius, ad Div. 9, ep. 18. *ab Atherio quodam vel Hatherio ICto, vel Aterio potius.* Aterium & Haterium *promiſcue eſt in libris. Ius Aterianum non eſſe cibum, inde patet, quod, ſi cibus eſſet, ambiguitatis luſus & iocus tolleretur. Neque tamen de lege Ateria cum Cortio capiendum; ſed de illius temporis ICto. Aterios autem equites Rom. eo tempore fuiſſe, ex loco Valerii colligi poteſt.*

ATIDIUS, Verr. 3, 32. C. Verris praefectus.

C. ATINIUS Labeo, pro Dom. 47. a Q. Metello Cenſore e Senatu eiicitur, & poſtea eius, Metelli Macedonici, bona conſecrat in tribunatu. idem Cn. Lentulo Cenſori facit.

L. ATRATINUS, Coel. 1. filius L. Atratini eius, qui a M. Coelio de ambitu accuſatus erat; accuſat Coelium de ambitu. Patrem defenderat Cicero.

ATTAE, Sext. 51. *quidam per Enallagen dici putant pro Atta, qui fuerit poëta Latinus. Sed cum Abramio Graevius interpretatur: Senes philoſophos Graeculos. quos vide.*

ATTALUS, *Rex Pergamenus*, Sext. 27. ei Aſia Antiocho M. adempta condonatur. Deiot. 7. in P. Africanum liberalis fuit: *ubi tamen aut Cicero lapſus eſt*, Attalum *pro* Antiocho *ponens*, aut Antiochus (*M.*) *reponendus.*

ATTALICA, in Verr. 4, 12. *in peripetaſmata auro intertexta, ab Attalo rege inventa & uſurpata.*

ATTALUS *Iphemeneus*, ad Q. Fr. 1, 2. 4. homo Graecus de Quinti provincia.

ATTALUS *Netinus*, Verr. 4, 26.

ATTELLIUS, ad Att. 5, 19. debitor Ciceronis, ſi lectio ſana eſt.

ATTICUS, Att. 12, 23. annalis eius: *ſc. liber, qui laudatur.* Brut. 3. 3, 20. adoptatur ab avunculo. 2, 1. ſcripſit de Conſulatu Ciceronis. Brut. 45. eius ſtilus. de Fin. 2, 21. colligit hiſtoriae theſauros. *Hiſtoriae peritiſſimum fuiſſe, etiam ex eo colligitur, quod in epiſtolis ſaepe a Cicerone de rebus hiſtoricis conſulitur. Epicureum fuiſſe, opinio eſt.* v. ad Div. 13, 1.

ATTICULA, ad Attic. 4, 5. filia Attici; *quae &* Caecilia *dicitur.*

A. ATTILIUS, pro Caecin. 10. teſtis in Caecinam.

C. ATTILIUS, Roſc. Am. 1. 18. ſua manu ſemen ſpargentem conveniunt legati. *Hic eſt, qui primus* Serrani *cog-*

nomen accepit M. F. M. N. Conſul fuit a. U. 495. *&* 503. *Non autem fuit filius illius Reguli, qui a Poenis captus eſt, uti vulgo putant.*
L. ATTILIUS, pro Caec. 10. A. filius, teſtis in Caec.
L. ATTILIUS ſ. ATILIUS, ad Att. 2, 3. *ubi tamen Tunſtallus legi vult* A. filius: *qui eſt L. Afranius.*
M. ATTILIUS REGULUS, Tuſc. 5, 3. Sext. 59. &c. de Offic. 3, 26. bis conſul fuit, de Senect. 20. Carthaginem redit ad ſupplicium.
M. ATTILIUS *Calatinus*, Nat. D. 2, 23. Fidem dedicat. *Conſul* a. 495. 498. *Dictator* a. 504. *A. F. C. N. Eius etiam mentio eſt pro Planc.* 25. *de Senect.* 17.
M. ATTILIUS, Act. 1, Verr. 13. de maieſtate damnatus.
Sex. ATTILIUS, Offic. 3, 30. Attic. 12, 5. Coſ. cum Furio, legem fert de foedere Numantino.
ATTILIUS, ad Div. 13, 62. eques Rom.
ATTILIUS, de Fin. 1, 2. Sophoclis Electram Latinam facit. qualis ſcriptor? confer Att. 14, 20.
S. ATTILIUS *Gavianus*, Sext. 34. tribunus plebis, qui Ciceronis reſtitutionem impedierat: Serranum ſe ferebat: adoptatus in familiam Atiliam.
ATTIUS *Navius*, de Div. 1, 17. augur, tentatur a Tarquinio Priſco. Novacula cotem praecidit.
C. ATTIUS *Pelignus*, Att. 8, 4. Sulmone portas aperuit Antonio in bello civili.
L. ATTIUS *Poëta*. vid. *Accius*.
M. ATTIUS *Balbus*, Phil. 3, 6. Praetorius.
P. ATTIUS, Att. 7, 13. *v. in* P. Varus *& in* Accius.
T. ATTIUS, Cluent. 23. accuſator Cluentii.
ATTIUS, ad Div. 15, 17. pigmentarius.
ACUTUS, ad Div. 13, 50. (*Acilius*) Proconſul, Sulpitii ſucceſſor.
CN. AUFIDIUS, Tuſc. Qu. 5, 39. Praetorius Cicerone puero, caecus, in Senatum tamen venit, hiſtoriam Graecam ſcripſit. cf. de Fin. 5, 19. Dom. 13. adoptat Oreſten.
SEXT. AUFIDIUS, ad Div. 12, 26. 27.
T. AUFIDIUS, Br. 48. ICtus, T. Iuventii & P. Orbii aemulus, frater M. Virgilii. *Idem eſſe videtur, qui* Flacc. 19. Praetor Aſiae *vocatur.*
AUFIDIUS, Att. 1, 1. *inter eos ponitur, quos competitores Ciceroni in Conſulatu fore opinio erat. Diverſus eſt ab* Lur-

cone, *qui eo fere tempore tribunus plebis fuit. Forte eſt* T. Aufidius, *de quo ante.*

AUFIUS, Att. 6, 1. amicus Ciceronis. *Corradus coniicit* Alfius.

AVIANUS, Acad. 4, 25. Puteolanus, amicus Ciceronis.

C. AVIANUS *Hammonius*, ad Div. 13, 21. M. Aemilii Aviani libertus, *idem eſt*, *qui* ep. 25. C. Avianus Evander *dicitur.* ad Div. 7, 23. ſtatuarius.

C. AVIANIUS, vel AVIANUS Flaccus. ad Div. 13, 35. 37.

C. AVIANUS Philoxenus, ad Div. 13, 35. Siculus, a Caeſare in Novocomenſes relatus, Ciceronis beneficio. *Nomen aſſumſit* Flacci Aviani, *quod eo familiariſſime uſus erat, cum Tullii nomen aſſumere debuiſſet ob beneficium.*

AVIDIUS, Leg. 2, 3. dicitur a Pompeio & Cicerone defenſus eſſe. *pro quo quidam* Balbus.

AVILIUS *Larinas*, Cluent. 13.

AVITUS, Or. 29. *eſt Cluentius*, *pro quo eſt Oratio.*

AVIUS, vel AULUS, Att. 12, 5. *forte eſt* argentarius, Att. 13, 4.

M. AULANUS, ſ. AULIANUS, Sext. 4. Tribunus militum C. Antonii, Catilinarius, a P. Sextio Capua expellitur.

AULETES, Poſtum. 10. *eſt cognomen* Ptolemeai, *qui regno pulſus eſt.*

AULUS, Att. 6, 2. *eſt* Gabinius. *vid. Auli Lex.*

AULI filius, Att. 1, 20. Afranius, Att. 1, 16. *eſt idem* L. Afranius.

AURATA, Or. 1, 39. *eſt* Orata: *de quo infra. Cur hic ſcribatur* Aurata, *lepidam rationem affert Chapmannus in notis Pearcianis ad Offic. 3, 16.*

AURELIANUS, Att. 4, 16.

AURELIUS, Att. 4, 9. ab Hirtio Germanis praepoſitus.

AURELIUS, ad Diverſ. 16, 24. ad Att. creditor Ciceronis.

C. AURELIUS, Verr. 1, 50. Conſul a. U. DCLXXVIII. cum L. Octavio.

L. & C. AURELII, L. filii *Oreſtae*, ad Div. 13, 39. orationes reliquerunt.

M. AURELIUS SCAURUS, Brut. 35. Latine dixit, (*Conſul* a. U. DCLVI.) in Q. Caecil. 19. Quaeſtor L. Flacci, Flaccum ei accuſare non permittitur, Verr. 1, 33. Epheſi prohibitus eſt ſervum e templo Dianae abducere.

L. AURIFEX, Orat. 2, 60. eques Romanus.

A. AURIUS, Cluent. 8. Larinas.

AXILLA, Or. 45. *cog*
factus eſt.
AXIANUS, ad Att.
AXIUS, Att. 4, 15. ſ
ad Att. 3, 15.
Q. AXIUS, Att. 1, 12
cum ſuperiori.

BABULLIUS, Att. 13
BACCHUS, Nat. D. 3
BACIS, *Boeotius*, Div.
BAEBIUS, Att. 9, 14.
M. BAEBIUS, Piſ. 35.
terficitur.
Q. BAEBIUS, *Tampilus*
rum ad Hannibalem
& Tamphilus *ſcribitu*
P. BAGIENNUS, ad I
Antonii fuiſſe videtur.
BALBILIUS, Att. 15, 1
ſubſidium ſenectutis ſ
bum minorem.
BALBINUS, ad Att. 13
BALBUS, *cognomen Am*
Thoriorum: ubi vid.

S, *eſt è fratre nepos Corn. Balbi; unde* minor Att.
, *dicitur.* Aſinii Pollionis quaeſtor fuit in Hiſpania: flagitia commemorantur. ad Div. 10, 32.
S, Sull. 19. Fauſti libertus.
S, p. Caelio 11. accuſator M. Caelii. *forte eſt P. rius Balbus.*
duo. Orat. 3, 21. Stoici. vid. in *Lucilius.*
TIUS, Cluent. 60. Larinas.
RICUS, de Div. 1, 2. Metellus. v. *Metellus.*
), Q. Roſc. 7. nomen Comicum lenonis.
MBALIO, Phil. 2, 36. *eſt Q. Fadius, M. Antonii , pater Fulviae.*
AL, Venerius. Verrin. 3, 37.
Caſſius, Phil. 13, 2. amicus Caeſaris & Anto- cuius quaeſtor fuit, auctore Appiano.
TIUS, Phil. 13, 2. amicus Caeſaris & Antonii.
LIS, Offic. 2, 11. Illyricus latro, propter aequa- praedae partitionem, magnas opes habuit. *Apud os quosdam ſcribitur* Bardyllis.
EUS, Att. 14, 19.
ILIUS, ſ. *Baſilus*, Cluent. 38. Senator.
US, ad Div. 6, 15. Caeſarianus, qui poſtea in eum ravit.
US, Phil. 2, 41. gladiator de grege M. Antonii.
IS, Att. 7, 9. buſtum Baſili, locus in via Appia ibus infeſtus.
IS Minucius: *v. in Minucius.*
, ad Div. 7, 20. vid. *Caecilius.*
Lucilius. *v. in Lucilius.*
RA, ad Div. 7, 9. *pro quo alii:* Vacerra. *videtur fa- is Trebatii fuiſſe.*
NIUS, Att. 6, 8. amicus Attici & Ciceronis.
RIUS, Cluent. 16. Senator Rom.
ROPHON, Tuſc. 3, 26.
ius BELLIENUS. Font. c. 4.
LIENUS, Phil. 2, 36. Pompeianus, cuius domus caedem Caeſaris incenſa eſt & deflagravit.
NUS, ad Diverſ. 8, 15. verna Demetrii. Cum prae- eſt Intemelii. A quo forte non diverſus eſt alter iv. 16, 22. homo peſſimus, flagitioſus. *Quidam:* Bi- : *quod idem nomen eſt.*
, Nat. D. 3, 16, Indorum Hercules.

L. BESTIA *e Calpurniis.* Brut. 34. bonus tribunus pl. Popilium a C. Graccho expulſum ſua rogatione reſtituit, poſt conſulatum oppreſſus eſt lege Mamilia. Or. 2, 70. a C. Memmio accuſatur. *Beſtia eſt cognomen Calpurniae familiae.*

BESTIA, Phil. 13, 12. Coel. 12. accuſatur de ambitu, in petitione praeturae. defenditur a Cicerone. Qu. Fr. 2, 3. Phil. 12, 8. & Phil. 11, 5. conſulatum in Bruti locum petit.

T. BETUCIUS, *Barrus Aſculanus.* Brut. 46. aliquot orationibus Aſculi habitis, & una Romae contra Caepionem, nobilis, cui Caepionis ore reſpondit Aelius.

BIAS, Parad. 1. Prienae patria. de Amic. 16. e ſeptem Sapientibus.

M. BIBULUS, Att. 1, 16. Caeſaris amicitiam quaerit, aedilitate & praetura omiſſam, ut conſulatum eo facilius conſequatur. Har. Reſp. 22. Caeſare collega in Conſulatu leges ferente ſemper ſervat de coelo. Dom. 15. ſervat de coelo, cum Caeſar de adoptando Clodio legem Curiatam fert. Vatin. 9. Vatinius trib. pl. Conſulem in vincula ducit, reliquis tribunis mitti iubentibus. Att. 2, 19. eius edictis, quae domo abditus (*vim Caeſarianorum timens*) dat, iraſcitur Pompeius, quod iis laceratur. In Caeſarem acerba edicta dat, quae inde *Archilochia* dicuntur, populo vehementer grata. Dom. 26. cenſet, ut pontifices de domo Ciceronis ſtatuant. ad Div. 15, 1. Proconſul Syriae. 12, 19. quam diu Parthi in provincia eius ſunt, Antiochia ſe tenet, urbe munita. 8, 6. contra Parthos male pugnat. 2, 17. Ciceroni proconſuli Ciliciae invidet. Brut. 77. ſcriptitavit accurate. Bello civili periit.

BILIENUS, ad Div. 16, 2. *idem qui* Bellienus, *ubi v.*

C. BILIENUS, Brut. 47. aequalis M. Bruti ICti laudatur. *v. ibid.*

A. BINNIUS, Cluent. 59. Copo de via Latina.

BION, Tuſc. 3, 26. eius apophthegmata.

BITHYNICUS, ad Div. 6, 16. *Caeſarianus e gente Pompeia, fil. Q. Pompeii Bithynici, A. N. a Bithynia dictus, devicta a patre. Poſt mortem Caeſaris Siciliae praetor fuit.*

BITON, Tuſc. 1, 47. pietas in matrem, mors placida. Cleobis frater.

BLANDENIUS ZEUXIS, ad Q. Fr. 1, 2. 2.
BLESAMIUS, Deiot. 12. Gallo-Graecus, Deiotari legatus.
BLOSSII, Agr. 2, 34. nobiles Campani bello Punico II.
C. BLOSSIUS, *Cumanus*, de Amic. 11. *Philoſophus Stoicus, Antipatri Tarſenſis Romae auditor. Apud Plutarchum dicitur incitaſſe Ti. Gracchum ad legem Agrariam ferendam; de qua re poſt accuſatus, ſe amicitia ſumma Ti. Gracchi defendit. Cic. l. c.*
BOETHUS, Verr. 4, 14. caelator & *ſtatuarius, laudatus Plinio* 33, 55. 34, 8. *ubi argento meliorem fuiſſe, quam cetero genere materiae dicit. Carthaginienſis fuit, teſte Pauſan. L. V. cap. 17.*
BOETHUS, de Div. 1, 8. 2, 20. Stoicus prognoſticorum cauſas elicere conatus eſt. Sed effecit tantum, ut earum rerum rationes paterent, quae in mari coelove fierent. *A Laërtio memorantur libri de Natura & de Fato, in quibus forte libris de prognoſticis egit.*
BOGUDES, ad Div. 10, 32. Rex Mauritaniae Tingitanae: *a quo* Regnum Bogudis & Mauritania Bogudiana: *quae alias* Tingitana.
BOIUS, ad Herenn. 4, 3. nomen curſoris.
L. BOLANUS, ad Div. 13, 77. amicus Ciceronis. *Alii ſcribunt* Bollanus: *quae forma eſt etiam ap. Horatium.*
BONA DEA, Dom. 38. &c. *Eius ſacra habita in aedibus Pontif. M. a matronis pro ſalute pop. Rom.*
BRENNUS, de Div. 1, 37. cum Gallicis copiis fano Apollinis bellum intulit. Pythiae de ea re reſponſum.
BRINNIUS, Att. 13, 12. 14. Ciceronem heredem facit.
. BROCCHUS, Lig. 4, 11. avunculus Q. Ligarii. Furiae *familiae cognomen.*
BROGITARUS, Gallo-Graecus. Har. Reſp. 13. 27. Ei Clodius ſacerdotium Peſſinuntium vendidit, expulſo iuſto ſacerdote, & regis nomen dedit.
BRULLA, de Or. 3, 23. delectabatur vehementius talis.
BRUTTIUS, ad Div. 16, 21. homo iucundus, quem M. Cic. fil. ſecum Athenis habuit; *a quo diverſus videtur.*
. BRUTTIUS, ad Div. 13, 38. eques Romanus. Siculus.
. BRUTUS, *e familia patricia Iunia.* Brut. 53. Planc. 25. Romam regio dominatu liberavit. de Offic. 3, 10. Collegae Collatino imperium abrogat. Tuſc. 4, 22. interiit cum Arunte. Brut. 14. Phil. 1, 6. princeps nobilitatis Brutorum.

D. IUNIUS BRUTUS, M. filius, *collega* Africani min. *in Conſulatu DCXVI.* Brut. 28. Graece doctus. de Leg. 3, 9. a Trib. Curiatio in vincula coniicitur. pro Balbo 17. in Hiſpania ulteriori feliciter pugnat, & de Gallaecis triumphat. Arch. 9. Attii verſibus monumenta ſua inſcripſit. Eiusdem etiam mentio fit in Bruto 22.

D. BRUTUS, Brut. 47. pro Rabir. 7. Att. 12, 22. Graece & Latine doctus. *Conſul fuit cum Mamerco Aemilio Lepido Liviano.*

D. BRUTUS, Verr. 1, 55. Phil: 3, 1. provinciam Galliam a Caeſare ipſi datam eripere audet Antonius. Eius edictum cap. 4. ad Diverſ. 10, 10. exercitum alit ſuo ſumtu. ibid. 11. obſidione liberatur. ibid. 11, 1. poſtulat, ut ſibi & M. Bruto, Caſſio cum publico praeſidio liceat Romae eſſe, ut tuti ſint: idem liberam legationem poſtulat & reliquis ſuis. ibid. 21. in Decemviris eſt, creatis, ut ab Antonio rationem geſti conſulatus repeterent.

M. BRUTUS, *pater*, ad Div. 7, 22. Brut. 47. ICtus. Brut. 62. iuris publici & privati peritus, a forenſi eloquentia abfuit. Or. 2, 32. libri de iure laudantur. pro Cluent. 51. initia librorum de iure civili. Fin. 1, 4. Negat partum ancillae in fructu habendum &c.

M. BRUTUS, *filius*. Or. 2, 54. filius eius, qui libros de iure Civili ſcripſit, Cn. Plancium accuſavit, defenſore Craſſo, qui cum ab eo laceſſitus eſſet, in illa accuſatione egregie eum ultus eſt. cf. Cluent. 51. Brut. 34. accuſationem factitavit, nullos magiſtratus petivit, dedecus familiae vocatur. Cluent. 51. Orator vehemens, bona paterna effudit. Font. 13. accuſat Scaurum. Off. 2, 14. Iuris civilis peritus, propter multas accuſationes *accuſator* cognominatus eſt.

M. BRUTUS, Quinct. 20. Tribun. pl. a. U. DCLXX. *Scipione & Norbano Conſulibus, Hotomanno & Manutio videtur eſſe M. Bruti, qui Caeſarem interfecit, pater, a Cn. Pompeio bello Sullano necatus.* Agr. 2, 33. Trib. pl. qui coloniam Capuam ferre voluit.

M. BRUTUS, Phil. 1, 3. Eius & Caſſii praetorum edictum poſt caedem Caeſaris. cap. 4. urbe cedit. Phil. 2, 12. interfecto Caeſare pugionem extollit, & Ciceronem nominatim exclamavit, Phil. 2, 14. ei provincia datur poſt caedem Caeſaris & quaeſtores. ad Div. 3, 4. gener

Cn. Pompeii M. 6, 6. a Caeſare Galliae praeficitur. 12, 15. 13, 10. Att. 12, 5. epitomen Fannianam ſcripſit, i. e. hiſtoriae a Fannio ſcriptae. 13, 8. eius epitome Coelianorum. Acad. 1, 3. de philoſophia Latine ſcripſit. audivit Athenis Ariſtum. Fin. 1, 3. Liber de virtutibus ad M. Tullium. Tuſc. Qu. 5, 1. eius avunculus eſt Cato Uticenſis.

Q. CAEPIO BRUTUS, Phil. 10, 11. *eſt idem M. Brutus, qui ita dicitur, quod a matris Serviliae fratre adoptatus erat.*

M. BUCCULEIUS, Or. 1, 39.

BUCILIANUS, Att. 16, 4. 15, 17. unus e coniuratis in Caeſarem.

BULBUS, Verr. 2, 32. Cluent. 26. Senator Rom. homo ſordidus.

P. BURIENUS, Quinct. 6. praetor urbanus: *a. U. DCLXX. Scipione & Norbano Coſſ.*

BURRHUS, Orat. 48. Ennius dixit pro: *Pyrrhus.*

T. BURSA, (*Munatius Plancus*) ad Div. 7, 2. damnatur poſt tribunatum, *Pompeio M. III. Conſule geſtum.*

BUSRENUS, Q. Fr. 2, 12. regulus barbarus & obſcurus.

BUSSENNIUS, Att. 8, 12. Pompeianus.

C.

C. CACURRIUS, in Verr. 4, 17. civis Rom. Lilybaei.

CAECILIA, Metelli Balearici filia. de Div. 1, 2. ex eius ſomnio Iunonis Soſpitae templum refectum. de Div. 1, 44. 2, 40. *S. Roſc. 50. Nepotis* (*maioris*) *ſoror.*

CAECILIA, Att. 6, 2. & 4. eſt filia Attici. *Ipſe enim Atticus* Caecilius *dicitur, quia a* Caecilio *avunculo adoptatus erat.*

C. CAECILIUS, Flacc. 36. eques Romanus.

CAECILIUS, Or. 2, 10. Inſuber Gallus, poeta comicus. Att. 7, 3. malus auctor latinitatis.

CAECILIUS TRYPHO, Att. 3, 8.

L. CAECILIUS, in Sen. p. Red. 9. Milon. 4. praetor P. Lentulo Spinthere Conſule. *Sed alii malunt* Coelius. *Et fuit* M. Coelius Rufus *Orator aequalis Calvo, qui exitum non bonum habuit: de quo infra.*

L. CAECILIUS, Sull. 22. Trib. pl. legem Caeciliam fert.

vid. *Lex Caecilia:* legi Agrariae Rulli ſe interceſſurum profitetur.

L. CAECILIUS, ad Q. Fr. 1, 2. negotiator in provincia Qu. Ciceronis.

M. CAECILIUS, Divin. in Caecil. 9. frater Q. Caecilii, *eius, in quem eſt divinatio.*

Q. CAECILIUS, pro Corn. 1. Conſul cum M. Iunio Silano. *Eſt Metellus Numidicus.*

Q. CAECILIUS, Q. F. Metellus Pius Scipio. ad Div. 8, 8. *adoptatus a Q. Metello Pio, Numid. fil. ante P. Scipio, ut appellatur pro Domo. Socer Pompeii Magni, eiusdem collega in conſulatu. Hic eſt ille Scipio, qui contra Caeſarem in Africa bellum geſſit.*

Q. CAECILIUS BASSUS, Att. 2, 9. Quaeſtor Caeſare & Bibulo Coſſ. ad Diverſ. 11, 1. eum ſperabat Brutus firmiorem fore, nuntio de morte Caeſaris allato. Phil. 11, 13. exercitum in Aſia privatus habet. ad Div. 12, 11. in Syria legionem habuit, quae ad C. Caſſium venit, invito Baſſo. ad Div. 12, 18. Deiot. 8. 9. *ubi male vulgo* Cattius *eſt.*

Q. CAECILIUS, Att. 1, 1. 12. foenerator, avunculus Attici.

Q. CAECILIUS, Q. fil. Pomponianus Atticus. Att. 3, 20. *eſt T. Pomponius Atticus, qui ab avunculo Q. Caecilio teſtamento adoptatus erat, quod ei Cicero gratulatur.*

Q. CAECILIUS, Div. in Caecil. 2. cognomine *Niger, Siculus, Verris quaeſtor, qui accuſationem Verris petebat, in quem eſt Divinitatio.*

T. CAECILIUS, *Eutychides*, Att. 4, 15. libertus Attici, *qui praenomen habet Attici ante adoptionem, & nomen eius poſt adoptionem.*

A. CAECINA, ad Div. 10, 25. cuius eſt epiſtola libr. 6. ibid. 13, 66. negotiatus eſt in Aſia. 6, 5-8 exſul, quod contra Caeſarem ſcripſerat. librum Ciceroni mittit. it. ep. 9. in Sicilia exſul.

A. CAECINA, Caecin. 1. (*Licinius*) Volaterranus, *pro quo eſt oratio. Hunc eundem cum ſuperiori putat Demſterus Paſſeratius.*

CAECINA, Att. 16, 5. Volaterranus: *diverſus ab utroque ſuperiori.*

CAECIUS Att. 9. 13. *qui ſit, nemo tradidit.*

ELIUS, Att. 9, 11. ab Appio cum mandatis ad Ci-
nem mittitur.

ELIUS, vid. *M. Coelius.*

EPARIUS, Catil. 3, 6. ſocius Catilinae, *apud Sallu-*
n Qu. *dicitur. Cat.* 46.

L. CAEPASII, fratres. Brut. 69. ignoti homines, op-
ino & incondito genere dicendi, quaeſtores facti ſunt.

AEPIO, Att. 12, 20. Serviliae Claudii pater, vivo
e naufragio perierit, an mortuo? de Fin. 2, 16. Ei
ernitur quaeſtio in Tubulum

IONES duo, CN. & QU. Brut. 25. Font. 7. eorum
monium in Q. Pompeium reiicitur.

vilius CAEPIO Brut. 42. collega C. Laelii in Conſu-
(a. DCXIII.) *Is, qui in Luſitania bellum gerens Vi-*
um per inſidias interſecit. Eius filius videtur eſſe, qui
itur.

rvilius CAEPIO, Tuſcul. 5, 5. ad Herenn. 1, 14.
is a Cimbris, cauſam dixit, decem annis poſt reus
us a CN. Iunio Norbano. Balb. 11. damnatus de re-
indis poſt praeturam Galliae ex conſulatu (*quem cum*
lio Serrano geſſit.) Smyrnae vixit. ad Her. 1, 12. quae-
urbanus (A. DCLIV.) cum Apuleius Saturninus le-
i frumentariam ferret, perfecit, ut ea antiquaretur,
i auctoritate, tum vi. *Hunc eſſe eundem, qui ante a.*
XLVII. Conſul cum Atilio fuerat, Pighio placet: itaque
undem haec retulimus. legem iudiciariam fruſtra tulit de
ciis, quae ex lege Gracchi apud equites erant, cum
itu communicandis (*unde Patronus Senatus eſt appel-*
s) Brut. 56. Br. 62. equeſtri ordini nimis deditus Brut.
accuſatur a T. Betucio Barro Aſculano, & ſe defen-
Dom. 46. M. Druſi inimicus.

rvilius CAEPIO, Fin. 3, 2. avus Luculli pueri. magni
i fecit Cicero. *Nam L. Lucullus Serviliam Caepionis*
uit in matrimonio, quem P. Manutius ad h. l. putat eſſe
im eius Q. Caepionis, qui bello ſociali periit. Eum ſane
ro dicit, poſſe eſſe in principibus ſi viveret: quod in hunc
cadit.

AEPIO, Fin. 3, 2. amicus Ciceronis. *Eſt filius prae-*
ntis, frater Serviliae Luculli: qui M. Brutum adoptavit.

AEPIO, ad Div. 7, 21. *eſt M. Brutus, adoptatus a Q.*
pione, de quo ante. Praetor urbanus eo anno, quo
ſar interfectus eſt. Att. 2, 24. Cn. Caepio Brutus,

ditanis beneficia tribuerit. Att. 2, 21. conci
bulum concitare non poteſt. Dom. 9. gratul
dio remotum ex urbe Catonem. Att. 2, 3.
gendo Pompeio & Craſſo laborat. ad Div. 1
mina ἀποφθεγμάτων conficit. Cat. 4, 4. ſe
de Catilinariis. ad Div. 6, 18. legem, qua pr
in Decurionibus, qui facerent praeconium, 1
de Div. 1, 15. Deiotarum tetrarchiae regno
Div. 13, 4. in lege Agraria Volaterranos lib
qualis in dicendo. de ratione latine loquendi
me ſcripſit. Marc. 1. beneficium in M. Marc
tur. Att. 13, 10. in ſuſpicione eſt, eius iuſ
cellum interfectum eſſe; ſed defenditur. Att.
pe iubet occidi Metellum tribunum pl. de I
cum immolaret, in extis bovis opimi cor no
25. ſcripſit contra Catonem Ciceronis. ad A
de Catone & contra Catonem ſcribit, de Di
Curia Pompeia ante ſimulacrum Pompeii t
cet &c.

C. CAESAR *Octavius*, Phil. 3, 15. ad Senatus
ſe confert. Phil. 11, 8. adoleſcentulo imperi
dinarium Cicero ſententia ſua tradit. ad Di
tum Ciceronis aegre fert. ad Div. 12. 23.

L. CAESAR, L. f. Tuſc. 5, 19. iuſſu Cinnae
Eſt is, qui cum P. Rutilio a. U. DCLXIII. co
frater adde in L. Iulius.

.em Antonianam ſententia ſua diſſolvit, & iuvante
ıne VII-Virum acta ſuſtulit Sull. 19.
AR, L. f. (*Caeſ. B. C.* 1. 8.) Att. 7, 13. man-
ıbſurdiſſima a Caeſare habet, non homo, ſed ſco-
ılutae, *de quibus pluribus epp. ſeqq.* ad Div. 9, 7.
*m Proquaeſtor Africae, cui, Catone interfecto, Cae-
am conceſſit.*
ıESAR, Haruſp. 6. flamen Quirinalis.
NIA, Caecin. 4. Tarquinienſis.
ENNIUS. ibid. 4. Tarquinienſis.
ETIUS, Lig. 11. eques Rom. Ligarii advocatus.
13, 15. trib. pl. a Caeſare ab rep. remotus. Phil.
. provinciam ſibi ab Antonio datam recuſavit.
ETIUS, Verr. 5, 25. legatus Verris.
IUS, Q. Fr. 1, 14. de cohorte praetoria Q. Ci-
s in Aſia. *add.* 2, 2. forte idem eſt 3., 1.
SIUS, Verr. 1, 10. Praetor cum C. Annio Sa-
:e.
SIUS, ad Div. 13, 11. Aedilis Arpini.
IUS, Balb. 22. eques Romanus a Cn. Pompeio
civitate donatus, ad Div. 13, 51.
ıESIUS, Flacc. 26. eques Romanus.
IINUS *Calventius*, Red. in Sen. 6. *eſt L. Piſo,
i cum A. Gabinio Conſul fuit. v. in L. Piſo. Cae-
s cognomen Piſonum fuit, antequam Frugi dicerentur.*
SONIUS, Act. 1. in Verr. 10. Aedilis cum Ci-
e. *add.* Att. 1, 1. 12, 11.
STIUS, Flacc. 13. eques Rom. Att. 5, 13.
STIUS, Br. 34. accuſator de plebe; tempore Iu-
ini belli.
ENUS, Br. 34. accuſator.
IS, Br. 18. ſtatuarius, dura quidem ſigna fecit,
ımen molliora ſignis Canachi.
US, Tuſc. 2, 21. Indus, ſua voluntate vivus com-
ır. Div. 1, 13. Alexandro propinquam mortem
natur.
INUS, Agrar. 2, 24. *eſt M. Attilius Calatinus, de*
: Attilius.
AS, Or. 22. vates Graecorum in obſidione Troia-
Nat. D. 2, 3. Augur. Div. 1, 33. ex paſſerum nu-
belli Troiani annos auguratus eſt.

CALDUS, Inv. 2, 9. cognomen, quod temerarii & callidi conſilii hominibus tribuitur.
CALDUS, Att. 6, 4. *cognomen* C. Coelii Quaeſtoris.
M. CALENIUS, Att. 8, 12. Pompeianus.
L. CALENUS, Verr. 2, 8. civis Rom.
CALENUS, Phil. 10, 1. (*Fufius*) Brutum non probat, ſed Antonium, & propterea a Cicerone reprehenditur. Att. 1, 14. trib. pl. P. Clodio favet. vid. *Lex Fufia* & in Q. *Fufius*.
Cn. CALIDIUS, Verr. 4, 20. eques Rom. in Sicilia negotiator, cuius filius ſenator fuit.
M. CALIDIUS, Q. Fr. in Sen. p. Redit. 9. Praetor deſ. P. Lentulo Spinthere Coſ. Br. 79. orator prope ſingularis.
Q. CALIDIUS, Planc. 28. 29. lege Q. Metellum Numid. reſtituit. fit praetor, ſupplicante populo Metello. Verr. 3, 25. a Q. Lollio accuſatur. ſc. *e Praetura Hiſpanienſi quanquam Aſconius id a Gallio factum putat. quod Menardus non concoquebat.* Act. 1. in Verr. 13. Planc. 29. condemnatur.
CALLICRATIDAS, Off. 1, 24. Lacedaemoniorum dux, cum multa feciſſet egregie, ad extremum vertit omnia, np. proelio ad Arginuſas. de Off. 1, 30. impatiens.
CALLIDAMA, Verr. 2, 36. Agathini fil. Thermitana.
CALLIMACHUS, Orat. 3, 33. Grammaticus & Poeta. Tuſc. 1, 34. 39.
CALLIPHANA, *Velienſis*, Balb. 23. lege a C. Valerio Flacco lata fit civis Romana.
CALLIPHO, Fin. 2, 6. 11. Acad. 4, 42. voluptatem & honeſtatem ſummum bonum eſſe dicit. Fin. 5, 25. quomodo in hanc ſententiam inciderit.
CALLIPPIDES, Att. 13, 12. proverbium de eo.
CALLISTHENES, Orat. 2, 14. Olynthius, Ariſtotelis diſcipulus, Alexandri comes, ſcripſit hiſtoriam paene rhetorum more. Tuſc. 3, 10. mors a Theophraſto peculiari libro deploratur. Rab. Poſtum. 9. ab Alexandro necatur. ad Div. 5, 12. ſcripſit Troicum bellum. de Div. 1, 34. 2, 25.
CALPURNIA gens, in Piſ. 23. eſt *Piſonum*, *Beſtiarum*, *Bibulorum*, *Caeſenninorum*.
L. CALPURNIUS, Att. 10, 8. *eſt* L. Calpurnius Piſo,

iſſimus Antonii. Qui nominatur pro Caec. 12. neſcio ſit.

RNIUS, Lanarius, Offic. 3, 16. Sed P. Manu-
i volebat: Cafurnius.

URNIUS, Verr. 4, 49. P. Mutii collega in Con-
a. DCXX.

Att. 15, 3.

l, Att. 14, 5. 9. 16, 11. eſt Mutius, Caeſaris

TIUS, v. Caeſoninus.

IS, eſt cognomen familiae Domitiae.

ISIUS, ad Div. 12, 25. ad Div. 10, 25. 26.
amans. Phil. 3, 10. Africam. quam ante iam
rat, (nunc autem Cornificius obtinebat) ſortiente
onio ſortitur.

, ad Div. 15, 21. orator, a Cicerone laudatur,
Licinius Calvus.

Att. 1, 16. appellatur M. Craſſus, quod ali-
ſub Calvi nomine in auctione Nonneii quaedam

), mulier, cui inſervit Ulyſſes. Off. 1, 13.

LLUS, ad Div. 9, 20. 14, 5. 14. &c. poſt At-
miciſſimus Ciceroni. ad Div. 5, 20. iuris prae-
peritus.

LUS, Cato 12. qui cum Appio Claudio Con-
(a. U. CCCCIV.) e familia Furia.

LLUS, Tuſc. 1, 37. is eſt, qui Romam a Gal-
am reſtituit.

S, Nat. D. 3, 21. conditor Camiri, oppido Rho-

, Att. 5, 21. centurio.

JRCIUS, Coel. 30. de crimine, neſcio quo, in
commiſſo, condemnatus.

tt. 13, 41. Graev. Kana, filia Gellii Cani, quam
ollocare cogitabant, ſi ei placeret.

US, Brut. 18. ſtatuarius. eius ſigna rigidiora ſunt,
ut imitentur veritatem.

ORAE, Verr. 4, 3. dicebantur virgines Athe-
ae in ſacris Cereris caniſtra ferebant in capi-

S, ad Div. 10, 21. legatus Lepidi IIIviri, aut
it ſimile quid.

CANIDIUS, *ſ. potius, ut putant,* Calidius, ad Div. 8, 9. diſertus. Canidius *etiam quidam de Lepidi exercitu memoratur ad Div. 10, 21, qui legati aut tribuni munere functus videtur, quo uſus eſt Lepidus ad milites incitandos, ut pacem flagitarent.*

C. CANINIUS, *Gallus*, ad Div. 2, 8. a Cicerone defenditur. 7, 1. amicus M. Varronis & Ciceronis. 9, 2. 9, 6. ad Div. 1, 2. trib. pl. Marcellino & Philippo Coſſ. ibid. tempus Caninianum.

T. CANINIUS, *Rebilus.* Att. 12, 37. legatus Caeſaris in Gallia. ad Div. 7, 30. Conſul prid. Kal. Ian. *anno ante mortem Caeſaris.*

CANINIUS *Satrius*, Att. 1, 1.

C. CANIUS, Off. 3, 14. eques Romanus facetus & literatus. Syracuſas otiandi cauſa ſe contulit. de Or. 2, 69. *ubi vulgg. habent* Cannius.

CANULEIUS, Att. 10, 5.

L. CANULEIUS, in Verr. 2, 70. in portu Syracuſano publicanus.

M. CANULEIUS, Br. 92.

CANUS ſ. Kanus. Att. 13, 31. *eſt Q.* Gellius Canus.

P. CANUTIUS, Br. 56. homo diſertus. ſubieciſſe dicitur P. Sulpicio mortuo orationes. Cluent. 18. Scamandrum accuſat. ib. 10. accuſator Oppianici.

Ti. CANUTIUS, (trib. pl.) ad Div. 12, 3. Ciceronem producit. ibid. 23. Phil. 3, 9.

CAPHO, Phil. 10, 10. 11, 5. veteranus. 8, 3. de grege Antonii nebulo, centurio.

C. CAPITO, Att. 13. Caeſarianus. ad Div. 8, 8. 13, 29. *cognomen familiae Ateiae. v. Ateius.*

L. CAPITO, Q. Fr. 3, 1. 5. cum C. Memmio trib. pl. Gabinium poſtulat.

CAPIUS, ad Div. 7, 24. hiſtrio. *Sed legendum videtur* Catius, *e veſtigiis MSS. qui habent* Citius: *niſi id eſt pro* Cipius.

CAPRIUS, Nat. D. 3, 23. pater Dionyſi, ſeu Bacchi cuiusdam.

CARBO, ad Div. 9, 21. *cognomen familiae* Papiriae *plebeiae. De hac familia epiſtola illa claſſica eſt.*

C. CARBO, *Arvina.* ad Div. 9, 21. a L. Damaſippo praetore occiſus eſt. Unus e Carbonibus bonus civis fuit

ːu C. CARBO & eius frater, ſcurra, ad Div. 9, 21. ɩines improbi.

'ARBO, ad Div. 9, 21. a M. Antonio accuſatus mento ſutorio ſumto moritur. *Eius, auctore Cicerone, tres filii hi ſunt:*

ARBO, Act. 1, in Verr. 4. Proconſ. Galliae, quae: Verre. de Or. 3, 3. ter Conſul fuit. ad Div. 9, a Cn. Pompeio Lilybaei interfectus eſt. Homo im›iſſimus.

ɩRBO, ad Div. 9, 21. P. Flacco accuſante condemɪr. Fur magnus e Sicilia.

RBO, Brut. 27. 43. eloquentiſſimus. Or. 1, 34. exercitationes oratoriae. Brut. 25. M. Aemilium idum Porcinam ſtudioſe audivit. Or. 1, 10. Iuris is & morum maiorum ignarus fuit. *nam ibi pro* Cn. *legendum* C. *res ipſa loquitur & MSti Lambini pro-. vid. Pearcius ad hunc locum.* Or. 2. trib. pl. eo anquo Tib. Gracchus caeſus eſt, ſeditioſus fuit; in 'ulatu autem ſanior, nam L. Opimium, qui C. ːchum interfecerat, ad populum defendit. Mil. 7. ɪn. pl. P. Africanum interrogat in concione, quid aede Ti. Gracchi ſentiat. Or. 2, 40. ad Div. 9, 21. aede P. Africani ſocius fuiſſe putatus eſt. Brut. 27. Verr. 3, 1. ad Div. 9, 21. a L. Craſſo ob ſediem Gracchanam accuſatus, cantharidas ſumſit & ſe cio ita ſubtraxit. de Amic. 25. legem fert de tris pl. ut, quoties vellet plebs, eos reficere liceret, h. 4. legem fert cum Silvano de civitate.

RBO, *C. Fil. Cn. N.* Brut. 62. parum acutus or.

RFULENUS, Phil. 3, 9. Senator, ad Div. 10, 33. tus Panſae, interiit in proelio Mutinenſi duce Panſa. 15, 4. *tranſiit ab Antonio ad Octavianum.*

EADES, Or. 1, 11. Cyrenaeus, auctor Academiae ae. Tuſc. 4, 3. Academicus Cyrenaeus. Acad. 1, quartus ab Arceſila, in Arceſilae ratione manet. d. 2, 30. Dialecticus. diſcit a Diogene Stoico. Fin. 12. in Dialecticis exercitatus & ſumma eloquentia. d. 4, 42. quod ſummum bonum ſtatuerit. ibid. 45. iphontis ſententiam de ſummo bono valde defenibid. 31. eius de viſis ſententia. ib. 9. Quomodo ipatro Stoico reſponderit, qui ſibi concedi volebat

hoc, modo illud. N.
vehebatur, Div. 1,
Stoicos diſputavit. A
Bene eveniat &c. *Gr.*
in re Venerea. Tuſc.
nus miſſus.
L. CARPINATIUS, Ver.
magiſtro.
T. CARRINAS, ad Att.
L. CARTEIUS, ad Div.
citu Caſſii in Syria te
CARVILII, Petit. Conſ.
SP. CARVILIUS, de Or
ſed equeſtris tamen.
CASCA, *cognomen Servili*
curſores Caeſaris. Att.
eius tribunatus. *v.* Serv
CASCELLIUS, Balb. 19.
volae. *Huic familiae h*
ſtudium fuit.
M. CASCELLIUS, Q. Fr.
Q. Ciceronis.
CASSANDER, Div. 2, 4
Panaetii.

C. CASSIUS, *Varus, qui Conſul fuit cum M. Terentio Varrone Lucullo, non L. Gellio, ut Manutius ad Or. pro Rabir. Perd. cap. 7. tradit. nam Gellius anno poſt conſul fuit.* L. Manil. 23. Legi Maniliae favet. Cluent. 49. Verr. 1, 23. in Verr. 3, 41. conſul a. U. DCLXXX. primo anno praeturae Siculae Verris. *Forte hic eſt pater trium Caſſiorum C. L. & Q. qui diſerte non traditur.*

C. CASSIUS, *frater Q. Caſſii,* Att. 5, 21. *ad quem ſunt epiſtolae Ciceronis L. XII. & ipſius duae ibid.* 11. 12. *is, qui Caeſarem interfecit.* ad Div. 6, 6. legatus Caeſaris. 7, 33. declamat apud Ciceronem. 8, 10. quaeſtor M. Craſſi *contra Parthos pugnantis* Craſſo interfecto reliquias exercitus collegit. 15, 14. Proquaeſtor M. Craſſi. 15, 16. Epicureus fit. *Nam Cicero Epicureos appellat eius novos amicos.* 15, 19. Ciceronem, Epicureum Catium propter malum dicendi genus ridentem, ulciſcitur acri epiſtola. Att. 7, 21. trib. pl. initio belli civilis Caeſariani Capuam venit ad Conſules, qui ex urbe fugerant, ut Romam redirent, & pecuniam de ſanctiori aerario auferrent.

L. CASSIUS, Planc. 24. adoleſcens, ſubſcriptor Laterenſis, contra Plancium, familiaris Ciceronis. Phil. 2, 14. ei provincia datur poſt caedem Caeſaris & Quaeſtores. *Frater C. Caſſii, qui Caeſarem interfecit.* Phil. 3, 9. Ei tribuno pl. mortem denuntiat M. Antonius, ſi in Senatum veniſſet.

L. CASSIUS *Ravilla*, Verr. 1, 55. Cenſor, *pater eius, qui legem tabellariam tulit: conſul a. U. DCXXVI. cum L. Cinna.*

L. CASSIUS, ad Her. 4, 34. auctor legis Tabellariae & ſeveriſſimus in iudiciis exercendis, S. Roſc. 30. *unde ab eo iudices Caſſiani dicti ſunt.* Brut. 25. 27. legem tabellariam tulit Lepido & Mancino Coſſ. Sext. 48. legem tabellariam fert. de Leg. 3, 16. legem tabellariam fert, auram popularem captans.

L. CASSIUS, Clu. 38. Senator, & iudex in cauſa Oppianici.

L. CASSIUS, Catil. 3, 4. pro Sull. 3. ſocius Catilinae: *fuit competitor Ciceronis in Conſulatu. An idem ſit cum praecedente, neſcitur.*

Q. CASSIUS, *Longinus frater Caii, percuſſoris Caeſaris.* Att. 6, 6. quaeſtor Pompeii in Hiſpania ſine ſorte. ad Div. 16. 11. Trib. pl. Lentulo & Marcello Coſſ. cum Antonio & Curione ad Caeſarem proficiſcitur. *add.* ad Att.

7, 3. 16. Phil. 3, 10. Hiſpaniam ſortitur, ſortiente M. Antonio.

SP. CASSIUS, *Viſcellinus.* Lael. 11. Balb. 23. Cum Conſul cum Poſthumio Cominio eſſet, foedus factum cum Latinis. *Is eſt conſulatus ſecundus. a. U. CCLX. Nam ter conſul fuit.* Dom. 38. eius domus ob regnum appetitum evertitur, & in eo loco aedes Telluris exſtruitur.

CASSIUS, *cuius eſt epiſtola ad Ciceronem 12, 13. e Cypro.* Quaeſtor *vocatur in inſcriptione epiſtolae.* Mari perſequitur claſſem Dolabellae &c. *Videtur ergo C. Caſſii quaeſtor fuiſſe, aut potius Trebonii in Aſia.*

CASSIUS, Balb. 17. *pro quo Manutius legit:* Craſſus, *& intelligit de P.* Craſſo *M. patre, qui conſul cum Cn. Lentulo fuit, & de Luſitanis triumphavit.*

CASTORIS, ſc. aedes, Quinct. 4. *In ea pecunias depoſitas eſſe commemorat Graevius. Sed hoc nil ad rem. Locus explicandus videtur e* Verr. 1, 49. *de ea aede multa in eadem Verrina. eius & alibi crebra mentio* de Div. 1, 40. aedes Caſtoris Tuſculi.

CASTOR, Deiot. 1. nepos regis Deiotari, qui avum apud Caeſarem accuſavit de inſidiis. *Eius pater quoque* Caſtor *fuit, qui chronologica ſcripſit, laudatus Euſebio, Suidae & aliis.*

M. CASTRICIUS, Verr. 3, 78. Eques Rom. Flacc. 23. Att. 2, 7. videtur negotiator in Aſia fuiſſe. 12, 28. creditor Ciceronis.

L. CASTRINIUS PAETUS, Div. 8, 2.

L. CASTRONIUS PAETUS, ad Div. 13, 13. princeps municipii Lucenſis. *Idem cum praecedente videtur, alterque locus ex altero corrigendus.*

T. CATIENUS, Qu. Fr. 1, 22. queritur de Q. Cicerone.

L. CATILINA, *e Sergiis.* Catil. 2, 1. *vid. Argument. Catilinar.* Coel. 4. poſt praeturam Africae cauſam de repetundis dicit. Att. 1, 2. eum defendere ante Conſulatum in iudicio cogitat Cicero 1, 16. bis abſolvitur de inceſtu & de repetundis. Flacc. 38. eius ſepulcrum damnato C. Antonio floribus ornatur & epulis celebratur. Coel. 5. virtutis ſimulacra in eo erant multa. *Plin. H. L.* 7, 28.

CATILIUS, ad Div. 5, 10. pirata in Dalmatia.

CATIUS, *Inſuber*, ad Div. 15, 15. *Epicureus Ciceronis temporibus, a quo* ſpectra Catiana. *Nam* φαντασίας *Epicureorum* & εἴδωλα *Latine dixerat* ſpectra. ad Div. 15, 19.

C. CATIUS, *Veſtinus*, ad Div. 10, 23. Tribunus militum in exercitu M. Antonii.

CATONES. *de Catonum gente eſt inſignis locus ap. Plinium H. N. 7, 14. ubi ſtemma Catonum propoſuit Harduinus.*

C. CATO, Verr. 4, 10. 28. M. Catonis Cenſorii & L. Paulli nepos, filius ſororis P. Africani, ex Macedonia de repetundis damnatus eſt. Balb. 2, 11. damnatus, exſul Tarracone vixit. Brut. 28. mediocris orator. Brut. 34. Lege Mamilia poſt conſulatum (*quem geſſit anno U. DCXXXIX.*) oppreſſus eſt.

C. CATO, ad Div. 1, 2. Tribunus plebis Marcellino & Philippo Coſſ. it. ep 4. 5. legem fert de imperio Lentulo Spintheri in Cilicia abrogando. ad Q. Fr. 1, 2. 5. Gabinium de ambitu accuſare voluit, in quo prope occiſus eſt. ad Att. 4, 15 & 16. Lege Iunia & Licinia abſolvitur. Fuſia etiam reus, cum Milone & Cicerone in gratiam redit, Pompeio iterum Conſule.

L. CATO, pro Rabir. 7. pro Font. 15. *Conſul fuit cum Cn. Pompeio Strabone DCLXIV. tempore belli ſocialis; in quo periit.*

M. CATO, *is, qui ſapiens & Cenſorius dictus eſt.* Planc. 8. Tuſculanus. Mur. 8. homo novus, & deinde Conſul & Cenſor. Cato 4. Praetor. ibid. 10. Tribunus mil. in bello cum Antiocho M. affuit proelio ad Thermopylas: *idem tradunt Plutarchus, Appianus, Frontinus, Aurelius Victor. Livius autem legatum facit.* Mur. 14. cum Scipione profectus in bellum contra Antiochum. *Memoriae lapſu* Scipionem *pro* Glabrione *poni, (niſi librariorum peccatum eſt) monet Weſſelingius.* in Caecil. 20. Conſul in Hiſpania fuit. Acad. 4, 2. Graecas literas ſenex diſcit. Or. 1, 37. 3, 33. Orator & ICtus. Orat. 2, 32. libri eius de iure laudantur. Off. 1, 29. apophthegmata collegit. Or. 1, 55. eius Origines. dixit in Qu. Sergium Galbam. Brut. 15. 16. 17. eius orationibus antiquiores non exſtitere, laudantur. Off. 1, 23. Carthaginem delendam ſuadet, in quo & mortui valuit auctoritas. ad Div. 4, 6. filium ſummo ingenio & virtute amiſit. Brut. 20. excellit, annos 85. natus. *Livius nonagenario maiorem facit, alios auctores ſecutus.*

M. CATO, *M. fil.* de Off. 1, 11. 23. in exercitu Pompilii in Liguria tiro militat. Macedonico bello interfuit. vid. Plutarch. in Aemilio Paullo. ad Div. 4, 6. patre vivo obiit. laudatur.

M. CATO, *M. F. M. N.* de Off. 3, 16.

M. CATO, *M. F. M. N. M. PRON.* Mur. 2. accuſat L. Murenam. Dom. 8. bello Cyprio praeficitur lege Clodia, ut de rep. ablegaretur. Att. 1, 14. vehementer contra P. Clodium de religione reum agit. *confer* ep. 13. ad Div. 1, 9. Ciceroni invidet. 8, 11. honorifice locutus de Cicerone, ſupplicationem non decernit. Att. 10, 16. Siciliam tenere non poteſt, in quam miſſus fuerat, cum tenere potuiſſet. de Div. 1, 31. homo doctus, perterretur vaticinio cuiuſdam Rhodii remigis. Off. 1, 31. in Africa Caeſari ſe tradidit. de Div. 1, 14. quaedam eum fefellerunt. Fin. 3, 2. legendi aviditas. Off. 1, 31. ad incredibilem a natura factus eſt ſeveritatem. Paradox. I. *coll.* Mur. 29. perfectus Stoicus, ea ſentit, quae non probantur in vulgus. Or. 10. Div. 2, 1. de eius laudibus ſcribit Cicero. Att. 12. 41. Caeſaris liber contra Catonem.

Q. *Lutatius* CATULUS, N. D. 1, 28. amat Roſcium puerum, municipem ſuum. eius in Roſcium epigramma.

Q. CATULUS, Q. F. Font. 15. legatus in bello civili. Scientia magna rei militaris. Mur. 17. vincitur in petitione conſulatus a Cn. Manilio. Tuſc. 5, 19. paene alter Laelius. cum eo Marius collega Cimbricae victoriae gloriam communicat. Dom. 38. porticum in area Flacci de manubiis Cimbricis fecit, *quae inde porticus, & monumentum Catuli ſaepe dicitur.* Orat. 3, 3. a Mario proſcriptus ſe ipſe interficit. Brut. 35. doctus & diſertus, ſcripſit de conſulatu ſuo & de rebus geſtis ad A. Furium poëtam, Xenophonteo genere ſermonis. Off. 1, 37. exquiſito iudicio utitur literarum. ibid. 1, 30. in ſermonibus quamvis praepotens eſſet, unus de multis videbatur.

Q. CATULUS, *Q. F. Q. N.* Catil. 3, 10. diſſentit Conſul (DCLXXV.) a collega Lepido, qui acta Sullae reſcindenda putabat. Balb. 17. auctor eſt cum Lepido foederis Marciani confirmandi. Verr. 4, 31. Capitolium dedicavit, unde eius monumentum dicitur. Piſ. 3. Ciceronem patrem patriae pronuntiat. Off. 1, 22. Cn. Pompeio par iudicatur. Coel. 29. legem de vi tulit & quare? ad Div. 9, 15. eius conſtantia. Manil. 17. 20. Legi Maniliae reſiſtit. *Ceterum pluribus aliis locis nominantur & pater & filius, in quibus facile ratio temporum agnoſcere quemque docebit.*

C. CAUDINUS, Cluent. 38. Senator. *cognomen familiae Corneliae.*

CAULIUS MERGUS, Cluent. 38. Senator.
:CROPS, Leg. 2, 25. &c.
:LER, Att. 10, 1. diſertus magis, quam ſapiens. amicus Attici, *non Q. Metellus Celer.*
. CELER, Att. 6, 3. Eius oratio contra M. Servilium. vid. in *Metellus.*
. CENSORINUS, Brut. 67. Graece doctus, inimicus fori.
CENSORINUS, Brut. 27. Acad. 2, 32. Conſul cum Manilio. Brut. 90. Orator bello civili Sullano periit. *v.* L. Marcius.
ENSORINUS, Phil. 11, 5. de Antonii partibus.
ENTAURUS, Nat. D. 2, 44. ſidus.
ENTAURUS, Div. 1, 43. in Capitolio, de coelo ictus.
. CENTO, Orat. 2, 71. diſſuaſit legem Cinciam. *cognomen familiae Claudiae.*
. CEPARIUS, ad Div. 9, 23. v. *Caeparius.*
EPASII, Cluent. 20. fratres, Oratores. v. *Caepaſii.*
EPHALIO, Att. 7, 25. forte ſervus Attici.
EPHALUS, Att. 4, 16. Athenienſis, qui inducitur in Platonis πολιτεία.
EPHEUS, Nat. D. 2, 43. ſidus. Tuſc. 5, 3. cum uxore, genero & filia in ſtellas relatus.
ERCOPS, N. D. 1, 34. Pythagoreus, cui Pythagorei carmen Orphicum tribuebant.
CERVIUS, Verr. 5, 44. legatus Verris.
:SENIUS LENTO, Phil. 12, 9. Septemvir.
. CESTILIUS, in Sen. p. redit. 8. Trib. pl. P. Lentulo Spinthere Coſ.
. CESTIUS, *v. Caeſtius.*
:THEGUS, *eſt cognomen familiae cuiuſdam Lentulorum e gente Cornelia.*
ETHEGUS, Sull. 25. Metellum Pium vulnerat in Hiſpania. in Senat. p. Red. 4. eſt conſobrinus L. Piſonis Caeſonini. Catil. 3, 3. Catilinae ſocius in coniuratione.
. CETHEGUS, M. F. de Senect. 14. Suadae medulla dictus eſt ab Ennio. etiam ſenex in dicendo ſtudioſiſſime ſe exercet. Brut. 15. primus fuit, qui eloquens Romae fuit & habitus eſt. Belli Punici II. tempore vixit, P. Tuditani Collega in Conſulatu &c.
CETHEGUS, Praetor (a U. DCLXXIX.) Br. 48. remp. cognorat & tenebat. in ſenatu conſularium auctoritatem aſſequebatur; in publicis cauſis parum valebat, in priva-

CHAERIPPUS. vid. *Cherippus.*

CHAERON, Att. 6, 2. Graecus, qui inducitur archi libro, *v. in* Dicaearchus.

CHARES, Her. 4, 6. *Lyndo oriundus, ſtatuari diſcipulus, qui celebrem illum Solis coloſſum Rh inter ſeptem miracula numerabatur, fecit.*

CHARIDEMUS, Verrin. 1, 20. Chius.

CHARISIUS, Brut. 83. Orator Atticus, multa aliis ſcripſit, Lyſiam volebat imitari.

CHARMIDAS, vel CHARMADAS, Acad. 4, 6. auditor; eloquens, *vulgo: Carneades, confer* de e Carneadis iudicio eadem eodem modo doc Orat. 2, 88. Tuſc. 1, 24. divina memoria fui

CHARONDAS, Leg. 1, 22. legiſlator Catanenſi rum Siculorum.

CHELIDON, Verr. 1, 40. &c. meretrix Verris.

CHELYS, de N. D. 2, 44. ſidus.

CHERIPPUS, ad Div. 12, 22. it. 30. cum Corni frica fuit. Att. 4, 7. 5, 4. Qu. Fr. 1, 1. 4. praetoria Q. Ciceronis in Aſia fuit.

CHILIUS, Att. 1, 9. 12. poëta. *ſi tamen lectio*

CHILO, Q. Fr. 1, 2. *vid. etiam:* Cilo. item 3, tectus.

CHRESTUS, ad Div. 2, 8. homo obſcurus.

CHRITILIUS, Brut. 74. a C. Rufio accuſatur.

CHRYSES, Orat. 46. Apollinis ſacerdos ap. Home

omnia hominum cauſa eſſe nata dixit. Tuſc. 1, 45. in omni memoria curioſus. Nat. D. 1, 34. a Zenone Epicureo Cheſippus dicitur. 2, 64. porcis animam pro ſale dicit. de Div. 1, 19. collegit innumerabilia oracula, nec ullum ſine locuplete auctore, aut teſte. 2, 15. ſtatuit ad hoſtiam deligendam ducem eſſe vim quandam ſentientem atque divinam, quae toto confuſa mundo ſit. Fat. 4. eius laquei. ibid. 10. omnes nervos contendit, ut perſuadeat, omne ἀξίωμα aut verum eſſe aut falſum. Off. 3, 10. eius ſcite dictum. N. D. 1, 15. eius libri duo de natura Deorum, quales ſint de Diis ſententiae. Div. 1, 3. totam de divinatione duobus libris explicavit ſententiam; uno praeterea de oraculis; uno de ſomniis. 2, 65. liber eius. Fin. 4, 3. ſcripſit Rhetoricam, ſeu potius obmuteſcendi artem.

CHRYSIPPUS, Att. 7, 2. libertus Ciceronis literatus, diſcedit a filio Cicerone, in ſervitutem propterea retractus. 11, 2.

CHRYSOGONUS, Verr. 1, 36. ſervi nomen. pro Roſc. Am. *ſaepe.* eſt libertus gratioſus Sullae.

CICERONES. [illegible] *legendus Corradus in Quaeſtura, qui eos accurate perſequitur.*

CN. CICERO, Att. 1, 16. ita appellabat plebs aliquando Cn. Pompeium, quod nimis Ciceronem diligeret.

L. CICERO, Or. 2, 1. M. Ciceronis patruus. *Eius filius* L. Cicero *eſt*, Att. 1, 5. patruelis Ciceronis. *Eum appellat* fratrem, *ſc. patruelem:* item Fin. 5.

M. CICERO Senex. Or. 2, 66. *M. Tullii Ciceronis noſtri avus.*

M. CICERO, M. *filius*, Att. 1, 2. natus ex Terentia L. Caeſare & C. Figulo Coſſ. Phil. 10, 6. legatus Bruti. ei legio ſe tradidit, quam legatus L. Piſo Antonii ducebat. ad Div 13, 11. Aedilis Arpini *&c.*

Q. CICERO, M. *frater*, de eo collecta omnia diligenter a Corrado Quaeſt. p. 278. ed. Lipſ. *Scripſit Annales* ad Att. 2, 16. 13, 13.

Q. CICERO, Q. *filius.* Phil. 3, 7. ad Div. 13, 11. Aedilis Arpini Att. 11, 8. M. Ciceronem apud Caeſarem accuſat, nefarie cum eo agit.

CILO, ſive CHILO, ad Div. 6, 20. libertus Torannii, aut cliens.

CIMBER. vid. Tillius Cimber.

CIMON, Off. 2, 18. in ſuos curiales hoſpitalis fuit.
CINCINNATUS, *vid.* L. Quintius Cincinn.
L. CINCIUS, Att. 1, 1. 7. 16. procurator Attici. *adde* 1, 20.
M. CINCIUS, Or. 2, 71. legem de donis & muneribus fert. *v.* Lex Cincia.
P. CINCIUS, Sull. 20. eques Romanus, pro quo in codd. nonnullis eſt *Sicius. v. etiam in* P. Sitius.
CINEAS, Tuſc. 1, 24. Pyrrhi legatus, ſumma memoria. ad Div. 9, 25. eius libri de re militari.
L. CINNA, Font. 15. Legatus bello ſociali. Phil. 1, 13. M. Antonium Oratorem interficit. Tuſc. 5, 19. quater conſul. Collega Cn. Octavii & Publ. Craſſi. L. Caeſarem, M. Antonium & C. Caeſarem interfici iubet.
L. CINNA, Phil. 3, 10. provinciam ſibi ab Antonio datam recuſavit.
CIRCE, Nat. D. 3, 18. Perſeidis filia quam Circeienſes colunt. Off. 1, 31. mulier, cui inſervit Ulyſſes.
CISPIUS Laevus, ad Diverſ. 10, 21.
M. CISPIUS, Sext. 35. trib. pl. (Lentulo Spinthere Coſ. in Senat. p. R. 8.) vi de foro depellitur, rogatione C. Fabricii de Cic. facta. Planc. 31. iudicio defendente Cicerone, condemnatur.
CLASSITIUS, Phil. 5, 6. gladiator M. Antonii.
CLAUDIA GENS, *patricia eſt Appiorum* & *Pulchrorum.*
CLAUDIA, Coel. 14. Haruſp. 13. Appii Caeci progenies, pudicitiam probat. *Filiam non fuiſſe, ſed neptem, docet e temporum ratione Abramius ad Or. pr. Coelio* 14. *Veſtalem non fuiſſe, ut nonnulli tradidere vel exiſtimavere, docet Dukerus ad Liv.* 29, 14. *dicitur* Quinta *non praenomine, ſed cognomine ut aliae* Tertiae, Secundae *&c.*
CLAUDIA, Coel. 14. Veſtalis, patrem Appium Claudium triumphantem de Salaſſis amplexa, a Trib. pl. inimico de curru detrahi non ſinit. *Fratrem vocat Sueton. Tib.* 2.
CLAUDIA, f. CLODIA, ad Div. 5, 2. uxor Q. Metelli Celeris, Appii Claudii & P. Clodii ſoror.
App. CLAUDIUS, *Decemvir,* Fin. 2, 20. *cognomine Craſſinus.*
App. CLAUDIUS Caecus, (*ante caecitatem* Craſſus) *abavus P. Clodii.* Coel. 14. Tuſc. 5, 38. in caecitate nulli muneri publico aut privato deeſt. conf. Cato. 6. foedus cum Pyrrho faciendum diſſuadet. bis conſul. Cenſor ante primum conſulatum; *in qua cenſura ſibi* via Appia

ata & aqua Appia *in urbem ducta maximam Senatus in-diam conflavit.* Brut. 14. interrex comitia habens, de ebe conſules non accipit. *v. infr. in* M. Curius.

. CLAUDIUS, Brut. 28. volubilis & fervidus orator. *x temporis ratione colligere licet, ſermonem eſſe de eo, qui Sal eſſis triumphavit.*

. CLAUDIUS maior, de Or. 2, 68. & 70. dicax. *di-tur* maior, *quia fratrem eodem nomine habuit minorem, P. lodii patrem. Filius eſt* C. Claudii.

. CLAUDIUS, *minor, P. Clodii pater, filius C. Clau-i.* vid. pro Planc. 21. de Haruſp. R. 12. cum ludos fe-t, ſervos de cavea exire iuſſit. *Hic, aut certe frater, detur eſſe is, qui Praetor fuit, eo anno, quo Lex Plau-t Papiria data eſt, Arch. 5.* Conſul fuit *cum P. Servi-Iſaurico,* Planc. 21.

. CLAUDIUS PULCHER, App. F. C. N. P. *Clodii ater, is, ad quem ſunt Cic. epiſtolae.* Div. 2, 35. Cice-nis collega in auguratu: *ad quem etiam librum ſcripſit iure augurali, ut ex epiſtolarum* libro III. conſtat. Att. , 16. poſt conſulatum, *quem cum L. Domitio geſſit,* in iliciam ſine lege curiata cogitat. Quomodo ſe in pro-ncia geſſerit, & de ſimultate, quam cum Cicerone cceſſore exercuit, *legendae epiſtolae Ciceronis ad Divers, & ad Atticum ex Cilicia ſcriptae libro III.* ad Div. 8, accuſatus a Dolabella ſpem triumphi abiicit. pro eo ompeius laborat. Brut. 64. defenditur ab Hortenſio. ad iv. 8, 6. abſolvitur. 12. 14. eius cenſura, qualis fue-. de Div. 1, 16. notat C. Ateium. *vid. in C. Ateius.* tt. 2, 22. Pompeio promittit, P. Clodium nihil pe-culi Ciceroni creaturum. 8, 1. inconſtans. *quod ſcili-t mox Pompeio, mox Caeſari favebat. Nam hunc locum eo capiendum eſſe, ex eo intelligitur, quod L. Domitio ngitur, ut Phil. 13, 9.* ad Div. 3, 4. eius filia nubit n. Pompeii filio. Brut. 77. ſocer Bruti, Orator, anti-itatis, iuris auguralis & publici peritiſſimus, bello ci-li interiit. Div. 1, 58. ſortibus, hariolationibus & pſy-omantia utitur. Tuſc. 1, 6. necromantiae ſtudioſus. c. ad Div. 5, 10. ei Vatinius in auguratu ſucceſſit. mo impudens. ibid. 9. tres ſorores habet. *At ap. Varr. R. 3, 16. dicit ſe pauperem relictum a patre* cum dua-s ſororibus *& duobus fratribus.*

. CLAUDIUS, C. filius, *eius, qui P. Clodii frater fuit.*

C. CLAUDIUS. P. CLODIUS, *Caeci filius*, [illegible]
Tuditani collega in conſulatu (a. U. D[illegible]
1, 1.

C. CLAUDIUS, *P. Clodii avus*, *Appii Claudii n*
noris pater, Planc. 21. Conſul fuit cum M. [illegible]
U. DCLXI.) Rabir. 7. homo potens, med
Brut. 45.

C. CLAUDIUS, *P. Clodii patruus*, *App. F.* E
cius magnificentiſſima aedilitas fuit. Verr.
2, 16. praetor L. Licinio Craſſo & Q. [illegible]
Verr. 2, 49.

C. CLAUDIUS, C. F. e tribu Palatina, homo
cohorte Verrina. Verr. 2, 42.

L. CLAUDIUS, de Haruſp. reſp. 6. Rex ſa
cum ceteris pontificibus domum Ciceronis
beravit. *Praenomen* Lucii *duos tantum e fa*
geſſiſſe & uſurpatum ab ea amplius non eſſe,
minibus capitalibus damnati eſſent, tradit Sue
berio c. 1. Unde dubitare quis poſſet de hoc
ſicut Drakenb. ad Liv. 41, 21. haeret in C. C
Sed id non de omnibus Claudiis intelligendum,
de patriciis.

M. CLAUDIUS, ad Div. 8, 4. a repulſa poſt
bus fratribus Gallis M. & Qu. E Marcellis
docti legunt M. Calidius.

P. CLAUDIUS *Pulcher*, de Div. 1, 16. *Appii*
[illegible]

UDIUS, *quaere in* Clodiis.
IUDIUS, *Centumalus.* Off. 3, 17. *Sed* Tib. *legen- monet Langius ad h. l.*
IUDIUS, Vatin. 1. P. Sextium de vi accuſare voluit, nunicato cum Vatinio conſilio. abiecit conſilium, M. Tullius Albinovanus accuſare inſtitueret.
ITHES, Acad. 2, 23. Stoicus. Fat. 7. magiſter Chry-. Div. 1, 3. ea, quae Zeno in ſuis commentariis de iatione tradiderat, uberiora facit. Acad. 2, 41. So- Deum putat. Fin. 2, 21. eius tabula de voluptate & te. Fin. 4, 3. ſcripſit artem Rhetoricam ſ. potius ob- ſcendi.
IS, Tuſc. 1, 47. mors eius & pietas.
IBROTUS, de Off. 1, 24. Lacedaemoniorum dux, iam timens, cum Epaminonda temere conflixit.
IBROTUS, *Ambraciota*, Tuſc. 1, 34. in mare ſe it lecto Platonis Phaedone. *De quo eſt epigramma machi elegans.*
IENES, Verr. 3, 14. Syracuſanus.
I, Brut. 7. Athenienſis, civis turbulentus, ſed elo- s.
HANTUS, Cluent. 16. Medicus.
IS *Cretenſis*, Leg. 1, 4. qui inducitur aqud Platonem alogo de legibus.
HENES, Nat. D. 2, 16. Athenienſis, dotes filiarum nit in templo Iunonis Samiae.
HENES, Brut. 7. Orator Athenienſis: *qui poſt Solo- & Piſiſtratum floruit, paulo ante Themiſtoclem.*
RCHUS, Leg. 1, 2. hiſtoricus Graecus, non opti- Brut. 11. ad Div. 2, 11. non magnae fidei eſt, Ale- ri comes, de morte Themiſtoclis quid tradiderit.
MACHUS *Poenus*, Aad. 4, 6. Or. 1, 11. Carneadis tor & ſucceſſor in Academia. Acad. 4, 31. eius liber . Lucullum poëtam, item ad L. Cenſorinum. Acad. 1. quatuor libros ſcripſit de ſuſtinendis aſſenſionibus. . 3, 22. conſolatio eius ſcripta ad Carthaginienſes ſa Carthagine. nomen eius occurrit etiam Acad. 4, Or. 16.
IS, Tuſc. 4, 37. Dux Alexandri, ab eo interficitur.
IA GENS, Dom. 44. eadem, quae Claudia.
IA, Att. 12, 22. Decimi Bruti, (qui Conſul fuit M. Aemilio Mamerco) mater.

CLODIA, Att. 9, 6. & 9. ſocrus L. Metelli, trib. pl.
CLODIANUS, Att. 1, 19. eſt *Cn. Corn. Lentulus Conſul a. U. DCLXXXI. cum L. Gellio Poplicola.*
CLODIUS, Leg. 1, 2. hiſtoricus Latinus, languidus & inſcitus. *cognomen habuit* Licini.
CLODIUS foenerator. Att. 12, 30. *qui eſt* Hermogenes Clodius. v. *in Hermog.*
CLODIUS Patavinus, Att. 12, 44.
CLODIUS Philetaerus, ad Div. 14, 4. libertus.
A. CLODIUS, Verr. 4, 17. Drepanitanus, ante civitatis ius Apollonius, Niconis filius.
C. CLODIUS, Att. 3, 17. frater P. Clodii. eius filius Milonem accuſavit & Qu. Fratrem accuſare voluit.
C. CLODIUS PHILO, ad Div. 13, 23. Haleſinus, civis Romanus.
L. CLODIUS, Cluent. 14. Anconitanus pharmacopola, circumforaneus.
L. CLODIUS, ad Div. 3, 4. praefectus fabrum Ciceroni.
M. CLODIUS Archagathus, ad Div. 13, 32. Haleſinus, civis Romanus.
P. CLODIUS, Div. 2, 8. Conſul cum L. Iunio. vid. *P. Claudius Appii Caeci filius.*
P. CLODIUS, Ap. f. C. n. *de huius hominis moribus, ſceleribus, tribunatu, legibus, morte agitur in orationibus poſt red. in Sen. pro Dom. de Har. reſponſ. pro Sext. in Vatin. pro Milone &c.* Domi Caeſaris deprehenditur veſte muliebri Att. 1, 12. contra ius adoptatur. Dom. 13. ad plebem traducitur a C. Herennio. Att. 1, 18. 19. ſimulat, ſe omnia Caeſare, Craſſo, Pompeio auctoribus facere. Har. Reſp. 22. promittit Pompeio, ſe nihil Ciceroni periculi creaturum. Att. 2, 22. 23. incitat plebem, ut propter annonae caritatem lapidationem faceret. pro Dom. 5. Apuleia populi dicitur. Att. 4, 11. &c.
P. CLODIUS, P. fil. *e Fulvia*, Att. 14, 13. privignus Antonii, qui duxerat Fulviam.
P. CLODIUS, Coel. 13. *amicus Ciceronis a Clodiae fratre diverſus, inter accuſatores M. Coelii. diſertus. Sic videtur P. Manutio, probante Graevio.*
SER. CLODIUS, Att. 1, 20. frater Papirii Paeti. ad Div. 9, 16. literatiſſimus criticus.
SEXT. CLODIUS, Dom. 10. eius foeditas. ei rem frumen-

tariam P. Clodius lege frumentaria permittit. Sext. 64. leges Clodio ſcripſit. Coel. 32. tabularium incendit, *ubi & omnia eius ſcelera commemorantur.* Att. 14, 13. ab Antonio reſtitutus eſt.

SEXT. CLODIUS, Rhetor. Att. 4, 15. quo uſus eſt Atticus, & Antonius. Phil. 2, 19.

SEXT. CLODIUS Phormio. Caec. 10. argentarius.

CLOELIUS, Att. 10. 8. Caeſarianus, cliens Attici.

T. CLOELIUS, Sext. Roſc. 23. Terracinenſis quidam, homo non obſcurus. *Haec videntur pugnare. Fuit obſcurus Romae, non obſcurus in patria.*

CLUATIUS, Att. 12, 18. it. 36. *Manutio Architectus videtur, qui Ciceroni formam fani deſcripſerat, quo Tullia conſecraretur.*

CLUDITAE, Div. 1, 41. haruſpices in Peloponneſo.

CLUENTIA, Cluent. 5. ſoror Cluentii.

A. CLUENTIUS AVITUS, Clu. 1. Larinas, *pro quo eſt oratio.*

NUM. CLUENTIUS, Cluent. 60. eques Romanus.

C. CLUVIUS, Qu. Roſc. 14. Iudex in cauſa Fannii contra Flavium.

CLUVIUS, *Puteolanus*, ad Div. 13, 7. a Caeſare praefectus agro in Gallia Ciſalpina dividendo.

M. CLUVIUS Puteolanus, foenerator. ad Att. 6, 2. ad Div. 13, 56. *Fortaſſe idem eſt cum praecedente.*

CLUVIUS TULLUS, *v.* Tullus.

CLYTAEMNESTRA, Fat. 15. filia Tyndari.

COCCEIUS, Att. 12, 13. 18. *Videtur eſſe, qui dein M. Antonii Triumviri quaeſtor & legatus proquaeſtore fuit, auctor pacis inter Antonium & Octavianum. Praenomen eius ap. Appianum eſt* Lucius, *in numo apud Valentem de Num. Fam. T. I. pag.* 288. Marcus.

COCLES, Legg. 2, 4. Off. 1, 18. Parad. 1. fortis. pontem contra vim hoſtium obtinuit ſolus.

COCTIUS, ad Div. 9, 4.

CODRUS, Fin. 5, 22. Tuſc. 1, 48. Nat. D. 3, 19. conſervat morte ſua Athenas.

COELIUS, Att. 7, 5. 12, 3. trapezita.

COELIUS, Samnis, Cluent. 59.

C. COELIUS, *Caldus. C. fil. ut patet ex inſcriptione antiqua ap. Murator.* Her. 2, 13. Mur. 8. Or. 1, 25. in Verr. 5, 70. homo novus ad Conſulatum pervenit (a. U. DCLIX.)

eſ. Petit. conſ. 3. *& ibi Palerm.* Planc. 21. in quaeſturae petitione repulſam tulit. Brut. 44. mediocris orator. *Eſtne hic, qui, ut, Sullae tyrannidem impediret, bellum in Italia excitavit? ad quem reſpicit Cicero Att.* 10, 12. 14. 15. 16.
C. COELIUS, ad Div. 8, 8. trib. pl. *M. Marcello & Sulpicio Coſſ. ut ex ea epiſtola intelligitur. Eum diverſum eſſe a C. Coelio, quaeſtore Ciceronis, res ipſa docet. Nam trib. pl. fuit eo ipſo anno, quo alter ille quaeſtura functus eſt.*
C. COELIUS *Caldus, L. F. C. N.* Att. 6, 2. 5. 6. ad Div. 2, 15. Quaeſtor Ciceronis, ab eo praeficitur provinciae, cum ex ea decederet. Att. 6, 6. eius vitia. *Ad eum eſt epiſtola ultima L. 2. ad Div.*
L. COELIUS *Antipater*, Or. 2, 12. Or. 69. Att. 13, 8. Div. 1, 24. hiſtoricus. *vid. in* Antipater.
L. COELIUS, Caecin. 9. teſtis in Caecinam.
M. COELIUS RUFUS. *Hic eſt ille Coelius, pro quo eſt oratio. Ex ea libido hominis & laſcivia apparet, quae etiam ex eo intelligitur, quod ipſe commemorat, ſibi aedili deſ. accuſationem ex lege Scatinia parari. Eius ſunt Epiſtolae Libri 8.* In tribunatu favit Miloni & Ciceronis auctoritati paruit. Mil. 33. Att. 7, 1. Brut. 79. C. Antonium de maieſtate accuſavit & L. Atratinum de ambitu. Coel. 31. unde ab eius fil. Atratino poſtea de vi accuſatus eſt, defendente Cicerone, Coel. 1.
M. COELIUS VICINIANUS, ad Div. 8. alii : *Vinicianus.* Aedilitatem cum Coelio Rufo fruſtra petit, quod olim de Dictatore promulgaſſet.
M. COELIUS, Verrin. 4, 17. eques Rom. Lilybaei habitabat.
M. COELIUS, Flacc. 4. eques Rom.
P. COELIUS, Verr. 1, 50. praetor cum C. Verre.
Q. COELIUS LATINIENSIS, Manil. 19. trib. pl. & anno poſt legatus.
Q. COELIUS, Phil. 13, 2. & 12. colluſor Antonii.
SEX. COELIUS, Q. Fr. 2, 6. *Sed nomen corruptum eſſe videtur, ſive :* Sex. Clodius *legendum cum P. Manutio & Lambino, ſive :* Sex. Cloelius *cum Grutero.*
T. COELIUS, Balb. 23. Senator a Coſſinio accuſatus & damnatus.
COELUM, N. D. 2, 23. Saturni pater ab eo exſectus.
COLLATINUS, Off. 3, 10. fuit in regibus expellendis Bruti ſocius. ei collega Brutus imperium abrogavit.

P. & L. COMINII, Cluent. 36. equites Romani diſerti.
P. COMINIUS *Spoletinus*, Brut. 78. eques Rom. accuſavit C. Cornelium Cicerone defendente. pro C. Corn. 1.
SEXT. COMINIUS, Verr. 4, 10. eques Rom.
CONNUS, ad Div. 9, 22. fidicen, quo magiſtro uſus eſt Socrates.
C. CONSIDIUS, Lig. 1. Praetor Africae proximo anno ante ortum bellum civile.
L. CONSIDIUS, Agrar. 2, 34. Duumvir Capuae.
M. CONSIDIUS *Nonianus*, Att. 8, 11. propraetor. ad Div. 16, 12. ei Gallia citerior obtigit.
QU. CONSIDIUS *Gallus*, ad Div. 12, 25. Verr. 1, 7. Cluent. 28. Senator. Att. 2, 24. ſenex fortiſſimus timorem Senatorum de morte a Caeſaris militibus tollit. Att. 1, 12. foenerator. *de eius facilitate & aequitate vid. Valer. Max.* IV, 8.
C. COPONIUS, de Div. 1, 31. homo prudens atque doctus. Att. 7, 12. praetor C. Marcello & Lentulo Coſſ.
M. COPONIUS, Or. 1, 39. 2, 32. Brut. 52. a Qu. Scaevola defenditur contra M'. Curium.
T. COPONIUS, Balb. 23. Tiburtinus, damnato C. Maſſone civis Rom. factus eſt. Nepotes habuit T. & C. Coponios.
T & C. COPONII, Coel. 10. adoleſcentes doctiſſimi.
CORAX, Or. 1, 18. 3, 21. Siculus, ſcriptor de rhetorica antiquiſſimus. Brut. 12. qua occaſione & tempore artem rhetoricam ſcripſerit.
L. CORDUS, Verr. 4, 20. negotiator Siculus.
L. CORFIDIUS, pro Lig. 11. eques Rom. Ligarii advocatus. *vid. Curfid. Hic eſt, ut opinor, de cuius opinato reditu in vitam, lepidam fabulam e Varrone narrat Plin. H. N.* 7, 52.
CORICUS, Phil. 13, 12. *ſive, ut quidam volunt: C. Oricus.* Aedilis Caeſaris beneficio, a Cicerone defenſus eſſe videtur.
CORIOLANUS, MARCIUS, Brut 11. cum Themiſtocle comparatur.
CORNELIA gens. Leg. 2, 22. ex ea nemo crematus, ſed omnes humati ſunt. primus ex ea familia, & quidem patricia, Sulla voluit cremari.
CORNELII, pro Corn. 1. tam multi fuerunt, ut etiam collegium conſtitutum ſit.
CORNELIA, mater Gracchorum. Brut. 26. filios docuit.

epiſtolae eius. Brut. 28. de Div. 2, 29. Inv. 1, 48.
CORNELIA, ad Div. 5, 6. uxor P. Sextii, Corn. Scipionis filia.
CORNELIUS, Verr. 3, 11. medicus C. Verris in Sicilia.
CORNELIUS, Verr. 1, 26. lictor Verris proquaeſtoris.
CORNELIUS, *Culleolus*, Div. 1, 2, eius Octaviano bello furibundam praedictionem audiendam putavit ſenatus.
CORNELIUS, Att. 1, 12.
A. CORNELIUS, Div. 1, 24. Conſul cum M. Valerio in bello Samnitico, *a. CCCCX.*
C. CORNELIUS, (*Cethegus*) Brut. 18. Conſul cum Q. Minucio *a. U. DLVI.*
C. CORNELIUS, (*qui a Cicerone defenſus eſt de vi.*) Brut. 78. a P. Comminio Spoletino de maieſtate accuſatur. Corn. 1. reus maieſtatis. Vatin. 2. defenditur tribunatus eius.
C. CORNELIUS, Sull. 2. 6. eques Rom. Catilinae ſocius, qui cum Vargunteio Ciceronem in lectulo interficere voluit.
C. CORNELIUS, Sull. 18. filius C. Cornelii *eius, qui inter Catilinarios fuit.*
CN. CORNELIUS, Agr. 2, 4. *eſt Cn. Dolabella, qui* Conſul cum M. Tullio *Decula fuit, a. U. DCLXXII.* pro Corn. 1.
CN. CORNELIUS, Balb. 8. legem de civitate ex SCto tulit. *eſt Cn. Cornelius Lentulus, qui a. U. DCLXXXI. Conſul fuit.*
CN. CORNELIUS, ad Div. 7, 9. amicus Trebatii, homo obſcurus.
L. CORNELIUS, Balb. 17. eſt *Balbus.*
L. CORNELIUS, *Chryſogonus*, pro S. Roſc. 2. libertus L. Sullae gratioſiſſimus. *v.* Chryſogonus.
M. CORNELIUS, *Cethegus*, Brut. 15. Marci filius, vid. *M. Cethegus.*
M. CORNELIUS, Att. 1, 13.
P. CORNELIUS *Rufinus*, Or. 2, 66. avarus, ſed fortis. ad Conſulatum (*ſecundum*) pervenit opera C. Fabricii. *anno U. CCCLXXVI.*
P. CORNELIUS, ad Div. 13, 6. videtur publicanus eſſe, ſocietatis Africanae.
P. CORNELIUS, ad Div. 13. 14. civis Rom. in Gallia Ciſalpina negotiator.
P. CORNELIUS, ad Div. 13, 36. *dictus eſt Demetrius Megas*

Siculus, quod ei P. Cornelius Dolabella civitatem rogatu Ciceronis a Caeſare impetraverat.

P. CORNELIUS, ad Div. 8, 8. Trib. pl. M. Marcello & Ser. Sulpicio Coſſ.

P. CORNELIUS, Brut. 22. *eſt Scipio Africanus minor.*

Q. CORNELIUS, ad Div. 7, 17. ICtus. 7, 8. ab eo didicit ius Trebatius.

Q. CORNELIUS, ad Div. 5, 6. affinis P. Sextii.

Q. CORNELIUS, Har. Reſp. 6. pontifex minor.

CORNICINUS, (ſeu CORNICEN) ad Att. 4, 2. *eſt cognomen Cn. Oppii.*

CORNIFICIUS, Verrin. 1, 57. ſcriba Verris Praet. Urb.

Q. CORNIFICIUS, Act. I. in Verr. 10. iudex iuſtiſſimus. Att. 1, 13. primus in Senatu mentionem de violatis a Clodio ſacris fecit. ib. 1. competitor Ciceronis in Conſulatu. ad Div. 12, 17. Ciceronis collega in auguratu. *Vir doctus hic fuit, ad quem ſunt Ciceronis quaedam epiſtolae, propraetor Africae, vivo adhuc Caeſare.*

C. CORNUTUS, Att. 1, 14. Pſeudo-Cato. *h. e. imitator Catonis.* trib. pl. *M. Piſone & Meſſala Coſſ.* in Sen. poſt Red. 9. praetor P. Lentulo Spinthere Coſ.

M. CORNUTUS, Font. 15. Legatus bello ſociali.

M. CORNUTUS, Phil. 14, 8. ad Div. 10, 12. praetor urbanus Hirtio & Panſa Coſſ.

M. & P. CORTIUS, Verr. 5, 64. equites Romani in agro Taurominitano.

CORUMBUS, Balbi ſervus. Att. 14, 3.

TI. CORUNCANIUS, Planc. 8. Sull. 7. Tuſculanus. Dom. 53. Nat. D. 3, 2. Pontifex Max. *primus e plebe.* Or. 3, 33. omnibus civibus conſilii ſui copiam fecit. Br. 14. ex Pontificum commentariis longe plurimum ingenio valuiſſe videtur. *add.* Cato 9. Lael. 11. Or. 2, 66.

CORYPHE, Nat. D. 3, 23. Oceani filia, Minervae Coriae e Iove mater.

C. COSCONIUS, Sull. 14. praetor Conſule Cicerone. Vat. 5. Proconſul Hiſpaniae ulterioris, poſt praeturam. habuit Vatinium legatum. Att. 2, 19. Viginti-Vir agris dividundis lege Caeſaris; in cuius mortui locum invitatur Cicero.

C. COSCONIUS CALIDIANUS, Cluent. 35. Orator clamoſus. Brut. 69. nullo acumine ſed grata populo verborum copia.

M. COSSETIUS, Verr. 3, 27. eques Rom. qui in Sicilia verſabatur.
L. COSSINIUS Tiburs, Balb. 23. damnato T. Coelio civis Rom. factus. Eius filius eques Rom. fuit.
L. COSSINIUS, Att. 2, 1. 1, 20. ad Div. 13, 23. tribulis Ciceronis & amicus.
L. COSSINIUS ANCHIALUS, ad Div. 13, 23. libertus L. Coſſinii.
COSSI, Fratres, Or. 2, 23.
COSSUTIANAE *tabernae*, ad Div. 16, 27.
M. COSSUTIUS, Verr. 3, 78. *idem qui* Coſſetius.
C. COTTA, *ex Aureliis*. Acad. 4, 26. Conſul cum P. Servilio Gemino. *male vulgo* M. Cotta *legitur*.
C. COTTA, *M. frater*, Corn. 1. de ſuis legibus abrogandis refert. Piſ. 26. nimia triumphandi cupiditate flagrat. Nat. D. 1, 6. Academicus. Brut. 49. Att. 13, 19. ſeqq. qualis orator. Caec. 33. Att. 12, 20.
C. COTTA, Or. 3, 3. trib. plebis, quo anno L. Craſſus mortuus eſt: non multo poſt e civitate eiectus.
L. COTTA, *Praetorius*. Brut. 36. qualis orator.
L. COTTA, Brut. 21. accuſatur a P. Africano minori, defenſus a Q. Metello Macedonico, abſolvitur. veterator habitus eſt, h. e. *callidus in cauſis agendis*. *cf.* Mur. 22. Font. 13. in Q. Caecil. 21.
L. COTTA, Or. 3, 47. Or. 2, 47. *Trib. pl. a. U. DCLIX. cum T. Didio & C. Norbano*, quo rogationem in Caepionem ferente, cum una cum Didio intercedere vellet, vi e templo pulſus eſt. Orat. 3, 11. Q. Catuli ſodalis, gaudebat gravitate linguae & ſono vocis agreſti.
L. COTTA, *M. frater. Auctor legis Aureliae iudiciariae*. Catil. 3, 8. Agrar. 2, 17. L. Torquati collega in conſulatu, *a. U*. DCLXXXVIII. de Div. 1, 12. eo & Torquato Conſulibus Iupiter Capitolium petiit & ignes iniecit. ad Div. 12, 2. deſperatione in Senatum non venit. Dom. 26. negavit legem de Ciceronis reditu ferendam eſſe, quod lex Clodia iure lata non eſſet. Div. 2, 21. Att. 12, 23.
M. COTTA, Verr. 5, 13. L. Luculli collega in conſulatu, *a. U*. DCLXXIX.
M. COTTA, Att. 10, 16. 12, 22. Praetor Sardiniam tenet Marcello & Lentulo Coſſ. ex SCto in bello civili.
COTTUS, Piſ. 31. rex Beſſorum, L. Piſonem Macedoniae

ſulem pecunia corrumpit, ut legatos Beſſorum in-
t.
JS COTYLA, Phil. 5, 2. ad Antonium Mutinam
item ſe confert. Phil. 8, 10.
)R, Or. 3, 18. Acad. 1, 10. Academicus e vetere
nia, nil ab Ariſtotele diſſentit. Acad. 4, 44. Tuſc.
Eius Conſolatio *eſt liber eius* de luctu, *qui lauda-*
Att. 12, 21.
ES, ad Div. 1, 7. Att. 4, 5. Ciceronis filiam du-
Qu. Fr. 2, 5. 6. ad Div. 13, 9. Bithyniae quae-
.tt. 9, 11. Caeſarianus. Craſſipes *eſt cognomen*
Furiae. M. Furius Craſſipes *Praetor eſt ap. Liv.*
.. *&c. Deſponſa ei eſt Tullia ante profectionem in Ci-*
ſed dimiſſa mox. Cicero cum eo poſtea amicitiam co-
detur.
IUS, Phil. 13, 2.
IUS CRASSUS, ad Her. 4, 2. 3. Or. 1, 7. Rab.
tor. Inv. 2, 37. Piſ. 26. triumphi e Gallia nimis
s. Or. 3, 12. ſocrus eius Laelia. Or. 2, 1. puta-
ion praeter puerilis aetatis modum doctus. Br. 37.
lis orator. Verr. 3, 1. eum poenituit C. Carbonem
icium vocaſſe. Font. 7. eius teſtimonium in M.
lum nil valet. Dom. 19. de pluribus rebus ſimul
uſus eſt contra legem Didiam & Caeciliam. ad Div.
accuſat C. Carbonem eum, qui Africano vim at-
exiſtimatus eſt. Off. 1, 30. in eo multus lepos erat.
uberior eius oratio nec minus faceta. 2, 13, 14.
am ſibi peperit gloriam ex illa accuſatione Carbo-
18. orationem ſcripſit, in qua eſt de redimendis
s & de locupletandis tenuioribus. 3, 11. legem tu-
eſſet pro cive, qui civis non ſit. Or. 1, 55. ius
lidicerat. 2, 55. M. Brutum ulciſcitur. 56. oratio
Cethegum in Cenſura dicta lau[illegible]. 3, 1. eius
bid. contentio eius cum Do[illegible] in Cenſura: item
hilippo. Offic. 2, 16. m[illegible]ntiſſima aedilitate
. Mucio functus eſt. *H[illegible] Mucium in omnibus bo-*
gradibus collegam habuit praeter cenſuram, auctore
e in Bruto.
SUS, Br. 58. P. Naſicae & Liciniae, C. Laelii
, filius, a L. Craſſo, avo materno, teſtamento
tus.
us CRASSUS, ad Div. 9, 21. vide in *Papirius.*

M. CRASSUS, Or. 1, 36. praetor *a. U. DCXLVIII.* Fin. 5, 30. ἀγέλαστος, quia ſemel in vita riſit, auctore Lucilio. *Plin. H. N. 7, 19. nunquam riſiſſe, ait.*

M. CRASSUS, *P. fil. M.* ἀγελάστου *nepos. Triumvir.* ad Div. 1, 1. Brut. 64. 65. ſeq. qualis orator Verr. 5, 2. contra fugitivos in Italia mittitur: impediit, ne fugitivi Meſſanam transire poſſent. Balb. 7. Balbum defendit. Muren. 23. L. Murenam defendit. Har. reſp. 6. pontifex. Phil. 2, 3. cum eo multae Ciceronis contentiones fuere. Att. 1, 14. laudat in Senatu Ciceronis conſulatum. 17. impellit publicanos Aſianos, ut locationem induci poſtularent. 4, 13. nulla dignitate paludatus abit in Syriam. Tuſc. 5, 39. ſurdaſter fuit. Div. 1, 16. quid ei acciderit dirarum obnuntiatione neglecta. 2, 9. trans Euphratem cum ignominia & dedecore perit. ibid. 40. omen, quod ei Brundiſii oblatum eſt. Off. 1, 30. Sullae deſervit, ut quod velit conſequatur. ibid. 8. eam demum pecuniam magnam iudicat, cuius fructibus exercitus ali poſſit.

M. CRASSUS, Balbin. 23. eum Mamertini ex lege Papia repetere inſtituunt; *quia ex Mamertino aut civis factus erat Rom. aut ſe pro cive gerebat.*

P. CRASSUS, Brut. 19. cum Africano mai. conſul fuit. *nempe a. U. DXLVIII. idem Pontifex Max. cognomine* Dives *dictus.*

P. CRASSUS, *Mucianus Dives.* Brut. 26. Orator valde probatus, *adoptatus a P. Craſſo Divite*, P. Mucii filius *naturalis*, & P. Scaevolae frater, domi ius civile cognoverat. Or. 1, 37. eius de eloquentia & iuris ſtudio coniungendo ſententia. ib. 57. Phil. 11, 8. Pontifex M. multam dicit Collegae Conſuli L. Valerio Flacco flamini Martiali, ſi a ſacris diſceſſiſſet. (*a. U. DCXXII.*)

P. CRASSUS, Font. 15. Legatus L. Caeſaris in bello ſociali. Or. 3, 3. in ſeditione Mariana ſe ipſe ſua manu interficit. Arch. 5. Cenſor cum L. Iulio Caeſare nullam populi partem cenſet.

P. CRASSUS, Att. 12, 24. Venuleiae filius, utrum vivo adhuc patre, P. Craſſo, an mortuo interierit.

P. CRASSUS, M. IIIviri fil. ad Div. 13, 16. laudatur Brut. 81. qualis fuerit, quem exitum habuerit.

P. CRASSUS, Sen. p. Red. 9. praetor P. Lentulo Spinthere Conſule.

CRASSUS IUNIANUS, Q. Fr. 3, 8. *e familia Iunia in Licinium Craſſorum adoptatus.*

CRATERUS, Att. 12, 13. 14. medicus Ciceronis aetate.

CRATES, Acad. 1, 9. Academicus, nil mutat in veteri diſciplina a Platone tradita.

CRATIPPUS, Off. 1, 1. ad Div. 12, 16 Ciceronis filii praeceptor, cum eo, volente C. Trebonio, in Aſiam abit. Div. 1, 3. familiaris Ciceronis, par ſummis Peripateticis, ſomniorum & furoris divinationi fidem tribuit, reliqua reiicit. ibid. 32. ſtatuit animos hominum quadam ex parte extrinſecus ... tractos & hauſtos, reddit rationem vaticinationum & ſomniorum.

CREBRIUS, Q. Fr. 3, 5. *qui fuerit, ignoramus.*

M. CREPEREIUS, Act. 1. in Verr. 10. Trib. militaris factus *a. U. DCLXXXIII.*

CRESPHONTES, ad Her. 2, 24. *Ariſtomachi filius ex Herculis genere, Rex Meſſeniae fraudibus factus, duxit uxorem Meropem Cypſeli Arcadis filiam &c. de eo eſt* Creſphontes *Euripidis fabula, quae laudatur* Tuſc. 1, 48.

Q. CRISPUS, *e Marciis.* ad Div. 12, 11. & 12. Imperator & Proconſul Aſiae: *eius dignitas commendatur.*

CRITIAS, Tuſc. 1, 39. de XXX Tyrannis, Theramenem ad mortem redigit. Or. 2, 22. eius ſcripta exſtitere Ciceronis tempore.

CRITO, Tuſc. 1, 43. Socratis diſcipulus. Div. 1, 53. non paret Socratis monito. 1, 25. ei Socrates ſuam mortem praedicit.

CRITONIUS, Att. 13, 21. Caeſarianus.

CRITOLAUS, Nat. D. 3, 38. Dux Achaeorum, evertit Corinthum. *Fuit enim cauſa belli Achaici, quo Corinthus everſa eſt.*

CRITOLAUS, Fin. 5, 5. Ariſtotelicus. Or. 1, 11. cum Carneade & Diogene Stoico Romam legatus Athenienſium venit, mulctae propter Oropum irrogatae deprecandae cauſa. Tuſc. 5, 17. eius libra.

CRITOLAUS, Verr. 4, 26. Aetnenſis.

CROESUS, Fin. 2, 27. 3, 14. 4, 12. Div. 1, 19. 53. 2, 56. eius filius, cum eſſet infans, loquitur.

Q. CROTO, Rabir. perd. 11. eius ſervus Scaeva occidit Saturninum.

CTESIPHON, Or. 3, 56. Athenienſis, pro quo exſtat Demoſthenis oratio.

... *ſuſſe videtur.*
CULIEOLUS, Att.
detur.
CUPIDO, Nat. D. 3
L. CURFIDIUS, At
tollitur, monitu At
CURIATII, Inv. 2,
C. CURIATIUS, Leg
Gracchi tribunatum
D. Brutum, in vinc
C. CURIO, avus, Br
adeptus eſt. Praetor
C. *Scribonius* CURIO,
Octavio a. U. DCL
eſt cum Conſulibus.
Div. 1, 4. vir Conſ
phat e Macedonia r
fendit contra M. A
Clodium in Senatu
Pontifex. ad Div. 8
ceroni ſupplicatio de
ſidiatur Vatinius. O
tur ſubito. Off. 2,
rentur ampliſſima, ſ
Div. 2, 2. moritur C
Verr. 7. Corn. 1. Br.
obliviſcitur.

vincia decedat: Pompeium id cupientem male accipit, & eius II. conſulatum exagitat. ad Div. 8, 10. trib. pl. de agro Campano ante Caeſaris adventum e Gallia dividendo ex eius lege laborat, ne Caeſar dividere poſſit. Att. 1, 14. filiola M. Antonii dicitur. Phil. 2, 2. ſcortum M. Antonii Trium-Viri. Br. 81. naturam habuit admirabilem ad dicendum; plane eruditus. temeritate in bello civili periit. ad Div. 8, 2. eius theatrum.

CURIUS, de Inv. 1, 43. Orator quidam, e cuius oratione pro Fulvio verba quaedam laudantur. *Sed v. in Ser. Fulvius.*

C. CURIUS, pater Rabirii Poſthumi. Rab. Poſt. 2. 17.

M'. CURIUS DENTATUS. Br. 14. trib. pl. interrege Appio Caeco, coëgit patres ante comitia auctores fieri. Muren. 8. homo novus ad conſulatum pervenit. ibid. 14. de rege Pyrrho triumphat. Att. 4, 15. emittit lacum Velinum. Planc. 25. Sull. 7. Fin 2, 10.

M'. CURIUS, Br. 53. controverſiam cum M. Coponio habet. Or. 1, 39. 2, 32. Curiana cauſa. 2, 6. acta a L. Craſſo Oratore, quae qualis fuerit, vid. 1, 39.

M'. CURIUS, ad Div. 2, 19. conſobrinus C. Coelii Quaeſtoris. Flacc. 33. Quaeſtor urbanus Silano & Murena Coſſ. Sen. poſt Red. 8. trib. pl. P. Lentulo Spinthere Coſ. Eius patri quaeſtor fuit Cicero. *Fuit autem Quaeſtor Sex. Peducaei in Sicilia. Eundem eſſe puto, qui* ad Diverſ. 13, 49. Proconſul *vocatur.* Propraetore *dicendum erat. In qua provincia fuerit, nondum reperi.*

M'. CURIUS, Phil. 5, 5. M. Antonii familiaris, diſſolutus.

M'. CURIUS, ad Div. 13, 17. negotiator Patris: *cuius eſt epiſtola* 7, 29. Attici & Ciceronis amiciſſimus.

Q. CURIUS, in Tog. Cand. homo quaeſtorius. Petit. Conſ. 3. Socius Catilinae.

CURSOR, ad Div. 9, 21. cognomen L. Papirii.

CURTIUS, Roſc. 32. accuſator, bello civili Sullano interfectus.

CURTIUS, Verr. 1, 39. civis Rom. qui C. Verris pecunias extraordinarias tractabat. *Sed Manutius ibi pro* Q. Cn. Poſtumiis, Curtiis, *legit* Q. & Cn. Poſtumiis Curtiis, ut *Q. & Cn. ad Curtios referatur, ſintque Poſtumii a Curtiis non diverſi.*

CURTIUS, Q. Fr. 1, 4. 1. trib. pl. Gabinio & Piſone Coſſ.
C. CURTIUS, Rabir. Poſt. 3. propinquus Rabirii Poſtumi; *quanquam alii* Curius *legunt.*
C. CURTIUS Peducaeanus, ad Div. 13, 59. praetor, *a. DCCIII.*
C. CURTIUS Poſtumus, Att. 9, 2. Caeſarianis partibus favet. ad Div. 2, 16. auguratum petit. Att. 12, 49. dubitat an conſulatum petat nec ne.
C. CURTIUS MITHRES, ad Div. 13, 69. libertus Poſtumi.
C. CURTIUS, ad Div. 13, 5. Ciceronis familiaris. A Caeſare in Senatum legitur.
P. CURTIUS, ad Div. 6, 18. frater Q. Salaſſi, iuſſu Pompeii fil. interficitur.
Q. CURTIUS, Verr. 1, 61. iudex quaeſtorius in cauſa Verrina, ſed quod ſodalis eius eſſet, vi populi & convitio reiectus eſt.
CUSINIUS, ad Att. 12, 38. 41. *Corradus corrigit* Coſinius.
P. CUSPIUS, ad Div. 13, 6. eques Rom. magiſter ſocietatis in Africa. it. 16, 17.
L. CUSTIDIUS, ad Div. 13, 57. Arpinas.
CYDAS *Cretenſis*, Phil. 5, 5. homo audax, M. Antonii familiaris. Phil. 8, 9.
CYLONIUM SCELUS, de Leg. 2, 11. *eſt, quod Athenienſes commiſerunt, Cylonis ſociis ſupplicibus interfectis ad aram.*
CYNICI, Off. 1, 35. reprehendunt eos, qui ea, quae re turpia non ſunt, nominibus ac verbis flagitioſa ducunt. ibid. 41. eorum ratio eſt reiicienda.
CYPSELUS, Tuſc. 5, 37. Corinthi tyrannus, Demarati Tarquinii patris temporibus. *add.* Fat. 7.
CYRENAICI, Tuſc. 3, 12. eorum de origine doloris ſententia refellitur. Acad. 4, 7. in ſolo tactu doloris & voluptatis iudicium veri eſſe dicunt. ibid. 46. nihil putant eſſe iudicii praeter permotiones intimas. *add.* 25.
CYRSILUS, Off. 3, 11. ſuadens, ut Athenienſes in urbe manerent, & Xerxem reciperent, lapidibus obruitur.
CYRUS maior, de Div. 1, 23. eius ſomnium: quamdiu regnarit & vixerit. Q. Fr. 1, 1. 8. Xenophon de eo non

fidem hiſtoriae ſcripſit. *v. etiam* Brut. 29. Leg. 2, &c.
JS minor. Div. 1, 25. cum eo militia perfungitur nophon. ib. 23. eius ſomnium.
JS, Att. 2, 3. architectus. Mil. 17. moritur. *Ab eo intur* Cyrea Att. 4, 10.
HERIS, Att. 10. Phil. 2, 22. eam Antonius lectica rta ſecum portat. ad Div. 9, 26. v. in *Volumnia.*.

D.

ASIPPUS *cognomen Licinorum*, ad Div. 7, 23. ſtas amat. Att. 12, 29. 33. ab eo hortos emere vult ero.
AMASIPPUS, ad Div. 9, 21. praetor, qui C. Carnem occidit.
IO Tettius. Att. 4, 3.
OCLES, Tuſc. Qu. 5, 20. aſſentator Dionyſii.
O, Off. 3, 10. Tuſc. 5. verae amicitiae ſpecimen. Pygoreus. Or. 3, 3. muſicus.
AUS, Parad. 6. eius quinquaginta filiae.
HITAS, de Fat. 3. Ei fatum fuit, ex equo cadere, ue ita perire. *Fuit Telmiſſenſis, Sophiſta acerbus & morc etiam in Attalum Pergamenum.*
DANUS, Acad. 4, 22. Stoicus, tempore Antiochi ademici.
DANUS, ad Div. 10, 25. libertus Furnii.
US *Codomannus*, Tuſc. 5, 32. in fuga aquam turbin ſuaviter bibit.
ECIANUS, Rabir. 9. condemnatus eſt, quod in conne de morte Saturnini queſtus eſt.
DIUS Saxa. Phil. 13, 12. *v. in* Saxa.
MUS, Att. 6, 16.
MIUS, *deſignator*, Dom. 19. Att. 4, 3. ſocius & aſla P. Clodii & ſuaſor legum illius.
US, Piſ. 11. Campanus.
US, ad Div. 5, 6. librarius P. Sextii quaeſtoris.
DECIUS *Samnis*, Clu. 59. proſcriptus a Sulla.
ECIUS, Qu. fil. Div. 1, 24. Fin. 2, 19. primus e ciis conſul fuit, & primus e Deciis ſe devovit.
ECIUS, P. F. *item, ut pater, ſe devovit. utriusque deionis ſaepe ſit mentio apud Ciceronem*, N. D. 3, 2.

Sext. 21. Poſtum. 1. Sen. poſt red. 24. Heren. 4, 44. Off. 1, 18. & 3, 4. *Duobus autem in locis etiam* Nepotis Decii *pro patria ſe devoventis mentio eſt, in* Tuſc. Qu. 1, 37. & Fin. 2, 19. pater, *inquit*, decertans cum Latinis, cum Etruſcis filius, cum Pyrrho nepos ſe hoſtium telis obiecerunt. Parad. 1, 3. patrem & filium *tantum nominat.*

P. DECIUS *Mus*, Brut. 28. vita & oratione turbulentus. M. Fulvii Flacci aemulus. Or. 2, 30. Trib. pl. qui Opimium de caede Gracchi accuſavit. add. Or. 2, 62. Or. 2, 31. reus de pecuniis contra leges captis factus.

P. DECIUS, Phil. 11, 6. Antonianus aere alieno oppreſſus.

DEIOTARUS *pater*, Deiot. 1. *vid. argumentum orationis.* Phil. 11, 12. 13. laudatur. Att. 5, 17. rex a Senatu appellatus eſt. Har. reſp. 13. fideliſſimus imperii Rom. rex, a Senatu regis nomine dignus iudicatur lege Clodii, regis nomen accipit. Div. 2, 37. fugit e proelio cum Pompeio. Brut. 5. a M. Bruto defenditur apud Caeſarem, quod a Pompeianis partibus ſteterat. Div. 1, 15. a Caeſare tetrarchiae regno multatus. ibid. 2, 35. & 37. multum auſpiciis tribuit. ex Cicerone augurii Romani diſciplinam percontatur. eius augurii diſciplina differt a Romana vehementer.

DEIOTARUS *filius*, Deiot. 1. patrem accuſat apud Caeſarem.

DEIANIRA, Tuſc. 2, 8. Oenei filia.

DELLIUS, Att. 8, 12. Pompeii familiaris; *niſi forte, ut videtur, cum Graevio legendum:* D. Laelius. *Nam* Dellius *fuit Caeſarianus, poſt Antonianus:* D. Laelius *Pompeianus, de Pompeiano autem ſermo eſt.*

DEMADES, Brut. 9. Or. 26. orator Athenienſis, Demoſthenis temporibus, praeter ceteros Atticos oratores facetus: nulla ſcripta reliquit.

DEMARATUS, Tuſc. 5, 38. pater Tarquinii Priſci, Corintho fugit Tarquinios.

DEMEA, Att. 13, 30. ſervus.

DEMETRIUS, Att. 4, 11. liberti nomen. ſed ad Div. 16. 17. & 22. homo improbus. ſervus Ciceronis. ad Div. 8, 15. &c.

DEMETRIUS, *Poliorcetes*, Off. 2, 7. eum Macedones reliquerunt & ſe omnes ad Pyrrhum contulerunt.

IUS *Magnes*, Att. 4, 11. 8, 11. liber eius *ωνοίας*. aequalis Ciceronis & amicus Attici. *Hunc* :*ave confundas cum altero Demetrii Magnetis περὶ ων.*
IUS *Megas*, ad Div. 13, 36. Siculus. vid. *P.* *us.*
IUS *Phalereus*, *Atheniensis*. Brut. 9. Fin. 5, 9. ırasti diſcipulus. Or 2, 23. omnium oratorum imus. Or. 27. in mediocri genere princeps Grae-)ff. 1, 1. diſputator ſubtilis, orator parum ve-s, ſed dulcis. Leg 3, 6. de rep. & legibus ſcripſit. , 19. patria pulſus ad Ptolemaeum ſe confert, in otio ſcripſit. R. Poſtum. 9. in Aegypto aſpide pus admota, necatus eſt.
IUS, *Syrus*, Brut. 91. non ignobilis dicendi ma- quo Cicero Athenis uſus eſt.
IARES, Or. 2, 23. Orator Athenienſis, filius ſo-)emoſthenis. genere dicendi molli & remiſſiore ſt. Brut. 83. ſcripſit orationes aliquot & earum hiſtoriam, quae ſuis temporibus Athenis erant , oratorio genere, non hiſtorico.
ITUS *Phyſicus*, Tuſc. 5, 39. patrimonium ſuum ıit diſcendi ſtudio. ibid. caecus fit, caecitatem eſſe dixit. Or. 1, 12. ornate dixit. Or. 2, 46. 'in. 1, 37. negat, ſine furore quemquam poëtam m eſſe poſſe. Or. 20. eius dictio, cur nonnul-ima videatur. Acad. 1, 2. eius phyſica recepit Epi- ad Div. 15, 16. ante Epicurum φαντασίας εἴδωλα Acad. 1, 13. confitetur ignorantiam, ut Socrates. 4, 17. innumerabiles mundos ſtatuit, & quidem abſolute pares; item homines; quae ſententia 8. a politioribus phyſicis refellitur. Acad. 4, 37. no & inani omnia gigni. de Fin. 1, 6. ſententia ıe ſole & atomis. N. D. 1, 12. imagines Deos fa- naturam eas fundentem & intelligentiam noſtram. ıs in toto loco eſt. vid. c. 43. ibid. 24. atomi re-ıduntur. de Div. 1, 3. 2, 13. praeſenſionem re-uturarum comprobat, in quo non inſcite nuga- e Fat. 10. auctor atomorum ſtatuit neceſſitate fieri.
RITUS, *Gymnaſiarcha*, Verr. 4, 41. Tyndaritanus.
RITUS, Att. 6, 1. ſervus Attici.

φιλιππίζειν. &c. &c

DEMOSTRATUS, ad
Naſonis.

DESIPPUS vel DEXIP
ceronis.

DEXIO, Tyndaritanus

DEXIUS, ad Div. 7,

L. DIADEMATUS, ad
cedonici filius. v. *in*

DIAGONDAS, *Thebanu*
turná ſuſtulit.

DIAGORAS, *Melius*, N
que Atheus dicitur.

DIANA, Nat. D. 3, 23

DICAEARCHUS, *Perip.*
2, 2. eius libros dili
Πελληναίων liber Dica
Κορινθίων & Ἀθηναίων
prehendit Polybius, auc
& ipſe ei non ſemper fi
talibus & ſeptemtrionali
vitam practicam theor
tabulae Geographicae
Τρωφονίου καταβάσεως
citur, narrans, quae i
ſingularis fuerit, an par
Ἑλλάδος *inſcripſit, diſ*

tera divinationis genera ſuſtulit, probat ſomnia & vaticinia per furorem. 2, 51. eius magnus liber eſt, neſcire ea, quae eventura ſint, melius eſſe, quam ſcire. Off. 2, 5. magnum & copioſum librum de hominum interitu ſcripſit. &c.

P. DIDIUS, Font. 15. legatus L. Caeſaris in bello ſociali. *τριπολιτικὸς dicitur* Att. 13, 32.

T. DIDIUS, Planc. 25. Piſ. 25. ex Macedonia triumphat, *ſcilicet, de Scordiſcis, ex Praetura. Fuit Praetor Illyrici, ſed victo Macedoniae ProC. Catone, propter viciniam aggreſſus eſt Macedoniam.*

D. DIDIUS, *forte filius ſuperioris.* Or. 2, 47. Trib. pl. cum L. Cotta, *a. DCLIX. vide in L. Cotta.*

DIGITI IDAEI, Nat. D. 3, 16. *ſive* Dactyli, *ſunt ſacerdotes matris Deum.*

DINEA, *Larinas.* Cluent. 5. ſocrus Oppianici.

DINON, Div. 1, 23. Perſica ſcripſit. *Eſt is, quem laudat & fide dignum iudicat Cornelius Nepos in Conone. Fuit pater Clitarchi, qui Alexandri M. tempore floruit.*

DINOMACHUS, Tuſc. 5, 30. Fin. 5, 8. Offic. 3, 33. de ſummo bono Calliphonem ſequitur, & ita controverſiam componi poſſe putat.

DIO, Syracuſius. Or. 3, 33. Platonis diſcipulus. Tuſc. 5, 35. Platonis ad eius propinquos epiſtola. *Eſt ſeptima inter Platonicas, poſt mortem Dionis, patriae liberatoris, ſcripta.*

DIO, Stoicus. Leg. 3, 5. de magiſtratibus ſubtiliter ſcripſit. *Ante Panaetium ſcripſit, ut ex h. l. colligo.*

DIO, philoſophus, ad Div. 9, 26. eo utitur Papirius Paetus. *Neſcio quis; niſi forte Academicus, de quo poſtea; aut Epicureus quidam. Paetus enim Epicureus fuit.*

DIO, Verr. 1, 10. Haleſinus.

DIO, Flacc. 30. Apollonidienſis.

DIO, Verr. 2, 7. a Q. Metello civis Rom. factus. unde Q. Caecilius Dio dicitur. c. 9.

DIO, Coel. 10. legatus Alexandrinorum, qui Ptolemaeum Auletem Romae accuſaret. interfectus eſt Romae, eaque caedes in M. Coelium collata.

DIOCHARES, Att. 11, 6. C. Caeſaris libertus.

DIOCLES, Verr. 4, 16. Lilybaetanus.

DIOCLES Phimes, Panormitanus, Verr. 3, 40.

DIODORUS, de Fat. 6. cognomine Cronus, Apollonii

Croni Dialectici diſcipulus, valens fuit Dialecticus. *Etiam Sextus Empir. διαλεκτικώτατον appellat.* ad Div. 9, 4 poſſibile aliquid eſſe putabat, etſi non fieret. *Mortuus eſt prae pudore, cum Stilponi ad quaeſtionem ludicram reſpondere non potuiſſet.*

DIODORUS, Or. 1, 11. Peripateticus. Fin. 5, 5. Critolai auditor. Acad. 4, 42. Fin. 2, 6. honeſtatem cum vacuitate doloris ſummum bonum facit. Acad. 4, 24

DIODORUS, *Melitenſis*, Verr. 4, 17.

DIODOTUS, ad Q. Fr. 1, 2. 4. libertus Luculli.

DIODOTUS, *Stoicus*, Brut. 90. ad Div. 13, 16. praeceptor Ciceronis in dialecticis, domi Ciceronis mortuus eſt. *conf.* Att. 2, 20. Acad. 4, 36. Antiochea contemnit. Tuſc. 5, 39. caecus factus, non modo literis utitur, ſed etiam geometriam docet. fidibus utitur Pythagoreorum more. ad Div. 9, 4. Diodori περὶ δυνατῶν opinionem non concoquebat.

DIOGENES, Apolloniates. Nat. D. 1, 12. aëra Deum facit. *Patria fuit Apollonia Cretae, ut e Stephano de Urb. ad eum locum docet Menagius. Vixit Anaxagorae temporibus. Phyſicus dictus eſt, & eloquentia non minus quam philoſophia valuit.*

DIOGENES. *Cynicus.* Tuſc. 1, 43. inhumatum ſe proiici iubet. *Memoratur etiam* Tuſc. 3, 23. 5, 32. Mur. 36. Nat. D. 3, 34. &c.

DIOGENES, *Babylonius*, *Stoicus*. Aad. 4, 30. Carneadis in Dialectica praeceptor. Fin. 2, 8. eum Laelius audivit. 3, 10. eius definitio *boni* probatur. Tuſc. 3, 3. Senect. 7. Romam legatus mittitur. Nat. D. 1, 15. eius liber *de Minerva*, in quo partum Iovis ad phyſiologiam traducit. Div. 1, 3. Chryſippi auditor, unum librum edidit *de Divinatione*. 2, 43. praedictionem eam concedit, qualis quisque natura & ad quam quisque rem maxime aptus futurus ſit.

DIOGENES, *Graecus*, ad Div. 2, 12. it. 8, 8. M. Coelii Rufi amicus.

DIOGENES, Cluent. 16. ſervi nomen.

DIOGNOTUS, Venerius. Verr. 3, 37. qui decumas Tiſſenſium a Verre emerat.

DIONA, Nat. D. 3, 23. mater Veneris.

DIONYSIARCHUS, Verr. 4, 22. proagorus Catinenſis.

DIONYSIA, Q. Roſc. 8. ſaltatrix.

ΝYSIUS, Nat. D. 3, 21. filius Iovis & Proſerpinae.
. *Anaces.*
ΝYSIUS, *Syracuſanorum tyrannus.* Div. 1, 20. eius
ter, cum praegnans eum alvo contineret, ſomnia,
, ſe peperiſſe Satiriſcum, &c. Verr. 5, 55. eius lau-
niae. ad Div. 9, 18. dicitur ludum Corinthi aperuiſſe.
t. D. 3, 34. ſacrilegus. Div. 1, 53. 2, 31. oſtentum
ii eius. Off. 2, 7. Tuſc. 5, 19. eius tyrannis, uxores,
ıdelitas, miſeria.
ΝYSIUS, Heracleotes. Acad. 4, 22. Zenonis *Citiei*
cipulus. 5, 31. propter oculorum dolorem a Stoicis
ciſcit, *& fit Epicureus ſ. Cyrenaicus, unde μεταθέμενος*
us eſt.
ΝYSIUS, *Stoicus*, Tuſc. 2, 10. Ciceronis aequalis,
ſus orationi nullo dilectu admiſcebat.
ΝYSIUS, *Magnes*, Brut. 91. rhetor temporibus Cice-
nis, qui cum eo in Aſia adoleſcens multum fuit.
ΝYSIUS, ad Diverſ. 5, 10. ſervus Ciceronis, anagno-
:. ad Div. 13, 77. qui bibliothecam Ciceronis trac-
it, fugit. Att. 9, 12. Ciceronem bello civili deſerit,
ımvis valde apud eum honoratus fuerat.
ΝYSIUS, toto nomine *M. Pomponius Dionyſius.* Att. 4,
11. 15. ad Div. 12, 24. ſervus aut libertus Attici,
ɔ Cicero uſus eſt in inſtruenda bibliotheca.
ΝYSODORUS, Verr. 2, 21. Syracuſanus.
ΝYSUS, N. D. 3, 23. multi Dionyſi.
'HANES Mitylenaeus, Brut. 27. rhetor ſuo tempore
aecorum diſertiſſimus, Tib. Gracchi fil. praeceptor.
ſCURI, N. D. 3, 21. quot modis apud Graecos no-
nentur.
IILUS, Or. 1, 30. Craſſi ſcriptor & lector.
IILUS, ad Q. Fr. 3, 1. redemtor villae Q. Cicero-
, architectus idem.
TIACUS, Div. 1, 41. unus e Druidis.
IMUS, Verr. 3, 34. Siculus.
DOLABELLA, Piſ. 19. triumphat ex Macedonia rè-
:ns. *Conſul fuit cum M. Tullio Decula a. DCLXXII.*
ıt. 91. accuſatur a C. Caeſare adoleſcente, defen-
ntibus C. Cotta & Hortenſio.
DOLABELLA, Quinct. 8. praetor urbanus Cn. Dola-
lla & M. Tullio Coſſ. *ad quem cauſa Quinctii acta eſt.*
rr. act. 1, 4. Verr. 1, 15. ſeqq. 37. 38. praetor Ci-

liciae, Verre legato, a quo deinde cum a M. Scauro de repetundis accuſaretur, oppugnatus eſt. condemnatur.
CN. DOLABELLA, ad Div. 2, 15. & 16. Ciceronis gener. libertate ſua moleſtias ſibi contrahit. 7, 33. declamat apud Ciceronem 2, 13. Appium Pulchrum accuſat. Att. 7, 8. heres fit Liviae cuiusdam. ad Div. 9, 14. eius conſulatus laudatur, *ob everſam columnam Caeſarianorum in foro, & ſeditiones compreſſas.* Phil. 1, 2. acta in conſulatu poſt Caeſaris mortem. Phil. 11, 1. proconſul Syriae C. Trebonium interficit. ad Div. 12, 14. ab Antiochia excluſus Laodicaeam ſe contulit. ibid. 12. cum exercitu ſuo ex Syria in Ciliciam tranſit. Brut. 92.
P. DOLABELLA, Caecin. 8. Praetor urbanus, ad quem eſt acta cauſa Caecinae.
P. DOLABELLA, ad Div. 8, 4. Quindecimvir fit. *Incertum, an idem.*
CN. DOMITIUS, *Cn. f.* (*v. Sueton. Ner. 1.*) Brut. 26. Conſul cum C. Fannio fuit (*a U. DCXXXI.*) Font. 12. Arvernos & Allobroges vicit. Verr. 1, 59. pro Cluent. 42. cenſor cum L. Metello a U. DCXXXVIII.
CN. DOMITIUS, *Aenob. Cn. f. Cn. n.* Agr. 2, 7. in tribunatu de ſacerdotiis tulit. v. *Lex Domitia.* Corn. 1. Caecil. 20. M. Silanum vexat. Or. 2, 56. Brut. 44. Deiot. 1. Conſul *cum Caſſio Longino a U. DCLVII.* cenſor cum L. Craſſo oratore fuit. diſſenſio inter ipſos. Pontifex Max. a Trib. pl. M. Scauro accuſatur.
CN. DOMITIUS *Calvinus.* Deiot. 5. a Deiotaro poſt bellum civile recipitur & ſuſtentatur. Coel. 13. & Q. Fr. 2, 13. praetor Cn. Lentulo & L. Marcio Coſſ. Sext. 53. Q. Fr. 1, 2. 5. trib. pl. Caeſare & Bibulo Coſſ. quo uſus Bibulus in impedienda Caeſaris agraria. Flacc. 13. legatus L. Flacci in Aſia. *Conſul tandem cum Meſſala a. DCC.*
CN. DOMITIUS, L. *Aenob.* F. Phil. 2, 11. de Caeſaris percuſſoribus, Catonem Uticenſem avunculum habuit. Phil. 10, 6. ei ſe exercitus, qui ad Dolabellam in Syriam ducebatur, in Macedonia tradit. ad Div. 8. 14. Cn. Saturninum reum fecit. *Ad eum eſt epiſt.* 22. L. 6. ad Div.
L. DOMITIUS, Verr. 5. 3. praetor Siciliae in animadvertendo durus. *Eſt, qui cum C. Coelio Caldo Conſul fuit a.*

DCLIX. frater Cn. Domitii Cenſoris cum Craſſo maiore.

L. DOMITIUS Aenobarbus, *Cn. f. Cn. n. Cn. pron. is, qui conſul fuit cum Appio Claudio Pulchro a. DCXCIX.* Att. 1, 1. Ciceronem in petitione Conſulatus iuvat. Mil. 8. quaeſitor in cauſa Milonis. ad Div. 8, 14. repulſam in petitione auguratus aegre fert. 16, 12. ei ulterior Gallia decernitur a ſenatu, ut Caeſari ſuccedat. Att. 8, 1. & 8. Corfinii ſe tradit Caeſari. ſtultus *dicitur.* Vatin. 10. laudatur. Brut. 77. latine multaque cum libertate, ſed ſine arte dicebat; bello civili interiit. Verr. 1, 3. ad Div. 6, 21. 8, 1. 8, 8. 8, 12. &c.

DOMITIUS, Appulus. Phil. 11, 6. Septemvir Antonianus. ad Div. 8, 15. hoſpes Caeſaris Intemelii.

DORILAUS, Deiot. 15. legatus Deiotari ad Caeſarem.

DORIS, Locrenſis. Tuſc. 5, 20. uxor Dionyſii Tyranni.

DOROTHEUS, Verr. 2, 36. Thermitanus.

DOTERIO, Att. 1, 6. hiſtrio.

DRACO, Or. 1, 44. primus Athenienſium legiſlator.

DRUIDAE, Div. 1, 41. vates & augures in Gallia.

C. *Livius* DRUSUS, Brut. 28. eius filii duo C. & M. *Pronepos eſt Druſi, qui primus cognomen hoc ab interfecto Drauſo Gallorum duce tulit. ad quem Popma refert locum ad Att.* 7, 2.

C. DRUSUS, C. Fil. Brut. 28. qualis orator fuerit. Tuſc. 5, 38. ICtus, qui etiam, cum caecus factus eſſet, de Iure diligenter reſpondit, & a multis conſultus eſt. *Hunc Druſum vulgo in veterum ICtorum commemoratione praetertermittunt, etiam Pomponius.*

M. DRUSUS, C. fil. Brut. 28. tribunus C. Gracchum iterum trib. pl. fregit. *Nam ita legendum eſſe, non* fecit, *viri docti ad unum omnes cenſent, & res poſtulat. Hic eſt ille Druſus, qui hanc ipſam ob rem, quod Senatus cauſam contra Gracchum egit,* Patronus Senatus *appellatus eſt. Ad hunc Druſum referunt etiam illud* de Offic. 1, 30. In M. Druſo adoleſcente magna fuit ſeveritas. *Sed mihi ad eius filium referendum videtur. Ipſa verba Ciceronis id docent. Primo ponuntur* L. Craſſus & L. Philippus, *quo Conſule dein tribunus M. Druſus fil. fuit : deinde* C. Caeſar, L. f. *Iiſdem temporibus dicitur multa ſeveritas fuiſſe in M. Scauro & in* M. Druſo adoleſcente. *Pater autem illis temporibus* adoleſcens *non fuit. Item M. Druſus filius & M. Scaurus, ut hic, iunguntur Dom.* 19. ad Herenn. 2, 13. prae-

tor urbanus iudicium reddidit, quod cum herede mandati ageretur.

M. DRUSUS, M. fil. Dom. 46. trib. pl. & Pontifex, Q. Caepionis inimicus. *unde inimicitiae ortae, docet Plin. 33, 1.* Mil. 7. M. Catonis Uticenſis avunculus. Br. 49. 62. Orator gravis cum de rep. diceret. Offic. 1, 30. ſeveritas in eo adoleſcente fuit. *v. in M. Druſus, C. F.* Cluent. 56. Poſtum. 7. eos, qui res iudicarunt, *equites*, tentavit quaeſtionibus conſtitutis in iudicium vocare. Eae reiiciuntur. Mil. 7. Senatus propugnator ac paene patronus. Or. 3, 1. refert ad Senatum de conviciis L. Philippi Conſulis, quibus in concione in Senatum uſus erat. &c. Dom. 16. 19. de pluribus rebus ſimul ferre auſus eſt contra legem Caeciliam & Didiam, Senatus decernit, ne eae leges valeant. v. *Leges Liviae.* Rabir. Perd 7. Conſulibus adeſt contra Saturninum. Mil. 7. domi ſuae interficitur in tribunatu. Nat. D. 3, 33. eius percuſſor fuit Q. Varius.

DRUSUS, ad Div. 8, 14. homo turpibus libidinibus deditus, iudex eſt inter reos de lege Scatinia. *Ad eum referenda fortaſſe ſunt etiam haec:* Att. 2, 7. *ubi* Piſaurenſis *vocatur.* ad Div. 11, 19. Att. 4, 15. 16. a Cicerone defenditur, accuſatus a Lucretio.

Caeſo f. K. DUILLIUS, ad Div. 9, 21. Conſul *a. U. CDXVII.*

C. DUILLIUS, M. F. Or. 45. dicitur & Duellius & Bellius. Item Billius. Senect. 13. Poenos primus claſſe vicit. *in Planciana c. 25. eſt* P. Duellius. *Sed quia ex contexto intelligitur, de hoc eſſe ſermonem, qui bello Punico I. primus mari Carthaginienſes vicit, recte viri docti cenſuerunt, legendum eſſe* C. Duellius, *ſ. potius* Duillius.

DURIS Samius, Att. 6, 1. homo in hiſtoria diligens. *Vixit Ptolemaei Philadelphi temporibus.*

C. DURONIUS, Att. 5, 8.

M. DURONIUS, Or. 2, 16. accuſator Cenſoris M. Antonii Orat. de ambitu. *Hic Duronius poſt a Cenſore M. Antonio & collega L. Flacco de Senatu motus eſt, quod in tribunatu legem de coërcendis conviviorum ſumtibus latam abrogaverat.*

DYRRHACHINUS, Verr. 3, 59. princeps Centuripinorum.

E.

ECHECRATES, Fin. 5, 29. Pythagoreus, Locrenſis, Platonis aequalis.

pictor. Parad. 5, 2. *Eius mentio eſt etiam in* Bru-
radoxis olim legebatur. Actaeon. *Emendavit Lam-*

.eg. 1, 1. Nympha, quacum Numa collocutus

, Acad. 4, 6. Evandri auditor, Academicus.
us, in quo media Academia deſiit.
de Or. 2, 68. feſtivus homo. *Hunc locum laudat*
a v. Colus. *Sed ibi edd. vett. omnes habent* Decilla.
TIUS, Cluent. 48. Senator. Filium Cn. Egna-
eredat, quod in iudicio Iuniano pecunias cepiſſet.
MAXIMUS, ad Att. 13, 34.
, Sidicinus. ad Att. 6, 1. debitor Ciceronis.
US, Att. 10, 15. foenerator. 7, 18. 4, 12.
idem cum ſeq.
IUS RUFUS, ad Div. 13, 43. &c. eques Roma-
otiator. *Viri docti, quantum ex obſervationibus ad*
ibi intelligo, hos omnes pro eodem habent. Ego ad
tres diſtinctos homines puto; unum Sidicinum, *qui*
Ciceroni, nomen, neque optimum neque peſſimum,
illum Rufum *non convenit, hominem divitem & in*
negotia magna habentem: alterum, qui Rufi, *ter-*
i Maximi *cognomen habeat. Nam utrumque cogno-*
lem eſſe non putem.
ULEIUS, Phil. 3, 3. Quaeſtor legionem Martiam
nio avertit ad Octavium Caeſarem.
ARUS, in Caecil. 21. Gallus, Cn. Domitii hoſ-

Terinaeus, Tuſc. 1, 48. filium nimis lugens, in
iantio quid reſponſi acceperit, e Crantoris con-
:.
)LUS, Font. 5. *videtur de cohorte M. Fonteii fuiſſe.*
Romanum non videtur.
LES, Or. 1, 50. Agrigentinus, phyſicus dic-
gium poëma fecit. Nat. D. 1, 12. elementa Deos
cad. 2, 13. Confitetur ignorantiam, ut Socra-
hagorae diſcipulus, de cuius ſcriptis vid. Fabric.
, Acad. 2, 39. *Genus Medicorum, quod opponitur*
ἰατροῖς *ap. Sextum Emp. Nihil anatomiae, nihil*
e tribuit, omnia in uſu & experimentis ponit. Cel-
um Serapionem ſe Empiricum profeſſum eſſe dicit.

EMPLATORIUS, ad Div. 1, 8. *nomen hominis obſcuri; non videtur Romanum eſſe.*
ENDYMION, Fin. 5, 20. eius ſomnus. Tuſc. 1, 38.
ENGONASI, Nat. D. 2, 42. ſidus.
M. ENNIUS, Att. 15, 26.
Q. ENNIUS, ad Her. 2, 22. Rudius e Calabria, poëta ſuo tempore praeſtans, Scipionique Africano propterea dilectus. v. p. Archia. 9. Fulvium contra Aetolos bellum gerentem comitatus eſt. Acad. 4, 27. ſomniat ſe eſſe Homerum. Acad. 4, 16. eius Epicharmus. de Divin. 1, 13. eius Andromacha. &c.
EPAMINONDAS, ad Div. 5, 12. apud Mantineam moritur.
EPHORUS, Or. 2, 13. 23. Brut. 56. Or. 51. 57. Cumaeus, Iſocratis diſcipulus, hiſtoriam ſcripſit. *Cave confundas cum* Ephoro Cumano, *item hiſtorico, ſed recentiori.*
EPICHARMUS, Tuſc. 1, 8. Siculus, poëta acutus. ad Att. 1, 19. *Siculus dicitur, quia vix trimeſtris e patria in Siciliam venit. Eſt enim in inſula Co natus. Pythagoricus fuit & ſimul comicus poëta & quidem veteris comoediae. Vixit tempore Hieronis tyranni.* Epicharmus *eſt liber Ennii.*
EPICLERUS, de Amic. 26. *fabulae nomen.*
EPICRATES, Att. 2, 13. eſt *Pompeius M.*
EPICRATES, ad Div. 16, 21. princeps Athenienſium.
EPICRATES, Verr. 2, 9. Agyrinenſis frater Soſippi.
EPICRATES, Verr. 2, 21. Bidinus.
EPIGONI, opt. g. d. 6. *Tragoedia Aeſchyli & Accii.* Tuſc. 2, 24. Off. 1, 31.
EPICURUS, Fin. 7. non eruditus. eius ſententia de ſummo bono explicatur. Fin. 1, 1. c. 9-21. refellitur toto libro 2. Brut. 85. εἰρωνείαν Socratis reprehendit. Acad. 4, 42. cum Cyrenaicis de voluptate non conſentit. ibid. 30. Dialecticos contemnit & ridet. N. D. 1, 16. eius liber de regula & iudicio, eius prolipſis. totus locus de diis ex eius ſententia explicatur cap. 16. ſeqq. & refellitur eodem libro 1, 30. videtur nonnullis nullos deos credere. II, 23. monogrammos deos facit. Div. 1, 3. balbutit de natura deorum. N. D. 1, 24. de atomis quomodo a Democrito diſſentiat. Acad. 1, 1. eius phyſica ſunt Democritea. Nat. D. 1, 26. in Phyſica omnia a Democrito habet. ad Div. 15, 16. eius εἴδωλα falſe ridentur. Fin. 1, 5. 6. 7. eius Philoſophiae per omnes partes reprehenſio. Acad. 4, 32. negat poſſe aliquid percipi, ſi ullum

ſenſibus viſum falſum ſit. Tuſc. 3, 12. eius de origine doloris ſententia refellitur. N. D. 1, 33. diſſenſus impatiens. libros ſcripſit contra Timocratem. ad Div. 7, 26. male accipitur a Stoicis, quod ſe reformidare dicit πάθη δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικά. Div. 2, 50. eum hebetem & rudem dicere ſolent Stoici. Div. 1, 39. nullam ſentit gratuitam eſſe virtutem. Div. 1, 30. ſentit nihil unquam elegans, nihil decorum. Nat. D. 2, 17. in locis frigidus. Fin. 2, 3. ſapientem ſe profitetur. Nat. D. 1, 41. eius libri de ſanctitate & pietate adverſus deos. Fin. 1, 18. amicitias recte coluit. 2, 30. eius morientis epiſtola ad Hermachum. de Fat. 9. fatum extimeſcit, & ab atomis petit praeſidium &c. Sententia eius de fato. moritur LXXII annos natus, Archonte Pytharato. ad Div. 13, 1. teſtamento ſucceſſoribus ſuis Epicureis hortum ſuum & aedes legavit, quas deinde C. Memmius emit, repetente Patrone Epicureo.

EPIMENIDES, *Cres*, Divin. 1, concitatione quadam animi & ſoluto liberoque animo futura praeſentit. Leg. 2, 11. *De eius aetate non conſentiunt veteres. Tempore ſeptem ſapientum vixiſſe, plerique conſentiunt.*

M. EPPIUS, ad Att. 8, 11. *Pompeianus.* laudatur.

EPPULEIA, ad Div. 6, 12. uxor T. Ampii Balbi. Eppuleius *ap. Murator.*

EQUUS *Troianus*, ad Div. 7, 14. fabula Livii.

ERATOSTHENES, ad Att. 2, 6. Geographica ſcripſit. Ea ſibi Cicero praepoſuerat, cum Geographica ſcribere ſuſciperet; valde reprehendebatur a Serapione & Hipparcho. *Cyrenaeus fuit, diſcipulus Ariſtonis Chii, inſigni eruditione vir. Vixit Alexandriae tempore Ptolemaei Evergetae. Eius Geographica in magno pretio apud Romanos fuiſſe, etiam ex Caeſare colligas, qui eum potiſſimum e Graecis nominat: ubi de ſilva Hercynia agit. Cenſuram totius operis Geographici agit Strabo L. 1. & 2. ubi inprimis monet, eum occidentales & ſeptemtrionales Europae partes parum cognitas habuiſſe.*

ERECHTHEUS, vel ERICHTHEUS, Sext. 21. rex Athenis, cuius filiae vitam pro patriae ſalute contemſere. Fin. 5, 22. N. D. 3, 19. quapropter Deae ſunt Athenis habitae, ibique delubrum habent.

ERETRICI, vel ERETRIACI. Or. 3, 17. Acad. 4, 42. *genus*

Philoſophorum Socraticorum a Menedemo Eretriaco ortus, qui e Schola Eliaca fuit.

ERIPHYLA, vel ERIPHYLE, Verr. 4, 18. Amphiarai uxor. *de cuius monili fabula nota eſt.* Inv. 1, 50. auro vitam viri vendidit.

EROS, Att. 10, 15. *Philotimi ſervus aut libertus.* ad Div. 12, 26. Eros Turius *quidam nominatur.* Q. Roſc. 11. *eſt nomen comoedi, e diſciplina Roſcii.*

C. ERUCIUS, S. Roſc. 13. accuſator.

C. ESERNUS, Coel. 30. qui cum M. Camurtio eſt condemnatus propter facinus quoddam in Vettium commiſſum.

ETEOCLES, de Offic. 3, 21. Oedipi regis Thebanorum filius, & Polynices frater, quorum nota eſt fabula.

EVANDER, *v.* Avianus.

EVANDRUS, Acad. 4, 6. Lacydis auditor, Egeſini doctor. *Academicus, & quidem de media Academia.*

EUBULEUS, N. D. 3, 21. filius Iovis & Proſerpinae. vid. in *Anaces.*

EUBULIDA, Verr. 5, 42. Herbitenſis.

EUBULIDES *Grosphus*, Verr. 3, 23. Centuripinus.

EUCHADIA, Piſ. 36. nomen feminae Macedonicae.

EUCLIDES, Acad. 4, 42. diſcipulus Socratis, *a quo Megarici & Dialectici orti ſunt.* ſolum bonum dicit, quod eſſet unum & ſimile & idem ſemper.

EUCLIDES, de Or. 3, 33. Geometra Alexandrinus *Ptolemaei Lagidae temporibus : nobilis Elementis G.*

EUDEMUS, Div. 1, 25. Cyprius, familiaris Ariſtotelis, *qui in defuncti honorem Dialogum ſcripſit* Εὔδημος ἢ περὶ ψυχῆς.

EUDOXUS, Div. 2, 42. Platonis auditor, in aſtrologia facile princeps, contemnit Chaldaeorum praedictiones.

EVEMERUS, de Nat. D. 1, 42. expreſſus ab Ennio. *Hiſtoriam Deorum compoſuit ex inſcriptionibus, quae in templis habebantur aliisque locis, inprimis Panchaiae Indiae, fictitia tamen haud dubie. Deorum, qui putabantur, nomina ad veteres Imperatores, reges, navarchos retulit. Familiaris fuit regis Caſſandri, ex quo aetas eius colligi poteſt.*

EVIUS, Flacc. 25. Bacchus.

EUMENIDAS Halicyenſis, Verr. 5, 7.

EUMENIDES, Nat. D. 3, 18. earum fanum eſt Athenis.

EUMOLUS, N. D. 3, 21. filius Atrei.

EUPHORION, *Chalcidenſis*, de Div. 2, 64. poëta *Tragicus* nimis obſcurus. *Vixit temporibus Ptolemaei Evergetae.* Tuſc. 3, 19. Euphorionis cantores.

EUPOLEMUS, *Calactinus*, Verr. 4, 22.

EUPOLIS, Brut. 9. veteris comoediae poëta. Att. 6, 1. an ab Alcibiade in mare deiectus ſit. Brut. 15. Periclem laudat.

EURIPIDES. Tuſc. 3, 13. Anaxagorae diſcipulus. Tuſc. 4, 29. tres primos verſus Oreſtis eius valde probat Socrates &c. &c.

EUROPA, Verr. 4, 60. in tauro ſedens.

EURYDICA, Div. 1, 20.

EURYPYLUS, Tuſc. 2, 15. 16. *Dux Pergamenorum ad Troiam.*

EURYSTHEUS, Acad. 4, 27. filios eius interficit Hercules. Tuſc. 2, 8.

EURYSTHENES, Div. 2, 43, geminus frater Proclis, rex Lacedaemoniorum.

EUTHYDEMUS, ad Div. 13, 56. *Epheſius fuiſſe videtur.*

EUTHYNOUS, Tuſc. 1, 48.

EUTRAPELUS, Phil. 13, 2. vide in *Volumnius.*

EUTYCHIDES, Att. 4, 15. libertus Attici, T. Caecilius Eutychides dictus.

EUTYCHUS, pro S. Roſc. 16. nomen Comicum.

EXEGISTUS, Piſ. 36. Macedo quidam.

EXITIUS, Phil. 13, 13. Philadelphi frater, Antonianus.

F.

L. *Roſcius* FABATUS, Att. 8, 12. cum L. Caeſare conditiones pacis fert a C. Caeſare. ad Div. 10, 33. interiit in proelio Mutinenſi, duce Panſa, cuius erat legatus.

Q. FABERIUS, Att. 13, 8. 12, 21.

FABIUS, de Divin. 2, 33. de Fat. 6. 7. *hoc nomine utuntur veteres in iis rebus, quae liberalium hominum ſunt, cum neminem nominare volunt, uti ICti fere nomine* Caii & Titii *utuntur. Ceterum plures quam hic e Cicerone commemorantur, Fabios vid. infra in Maximis.* Maximus *enim eſt inter cognomina Fabiorum.*

FABIUS, Att. 2, 1. adulter Clodiae, cum Metelli uxor eſſet.

C. FABIUS, Tuſc. 1, 2. Ei laudi fuit, quod pingere potuit. *Unde & primus* Pictoris *cognomen tulit. Pinxit aedem Salutis.*
C. FABIUS, Att. 7, 3. Caeſaris legatus.
C. FABIUS, ad Q. Fr. 1, 2. 2. *quantum colligere licet, fuit praefectus, aut miniſter quidam Q. Ciceronis in provincia.*
M. FABIUS, Font. 12. ſubſcriptor M. Plaetorii contra M. Fonteium.
M. FABIUS GALLUS, ad Div. 7, 24. Epicureus, librum ſcripſit de M. Catone. Att. 8, 12. ad Div. 2, 14. 7, 23.
M. & Q. FABII, ad Div. 13, 59. 15, 14. fratres. ibid. 9, 26.
FABIUS Luſcus, Att. 4, 8. *videtur* philoſophus Epicureus *fuiſſe*: *nam &* acutus *dicitur a Cicerone.*
Numerius FABIUS PICTOR, *C. Pictoris f.* Div. 1, 21. Graecos Annales ſcripſit.
Q. FABIUS, Agrar. 2, 33. Conſul (quartum) cum Fulvio, quibus Coſſ. Capua capta eſt. i. e. *a. DXLIV. v. infr.* Q. Maximus.
Q. FABIUS PICTOR, C. *f.* C. *n.* hiſtoricus, annalium ſcriptor. Or. 2, 12. Div. 1, 26. *Vixiſſe tempore belli Pun. II. e Livio clarum eſt. Eius fides in rebus Rom. ab Erneſtio adverſus Polybium peculiari libello defenſa eſt.*
Q. FABIUS, *Allobrogicus* Or. 2, 66. Act. 1. in Verr. 7. eius fornix. Fornix Fabianus *ſaepe commemoratur, exſtructus a Q. Fabio Maximo Cenſore, qui Conſul cum L. Opimio A. U. DCXXXII. Allobroges vicit, e quorum manubiis fornix exſtructus eſt. Eius reliquiae adhuc viſuntur.*
Q. FABIUS Virgilianus. ad Div. 3, 3. 4. legatus Appii Pulchri in Cilicia. Att. 8, 11. Pompeianus.
Q. FABIUS LABEO, *Cunctatoris nepos.* Br. 21. Iuris & antiquitatis peritus. *Conſul A. U. DLXX. cum Marco Marcello.* Off. 1. 10. arbiter Nolanis & Neapolitanis de finibus a Senatu datus eſt.
Q. FABIUS Saguntinus, Balb. 22. a Metello Pio civitate donatur.
SER. FABIUS PICTOR, Brut. 21. Iuris & antiquitatis peritus.
C. FABRICIUS, Brut. 14. ad Pyrrhum legatus miſſus de recuperandis captivis. Balb. 22. Conſul Pyrrhi tempore cum Heracleenſibus foedus facit. Off. 1, 13. perfugam,

qui regi venenum ſe daturum promiſerat, Pyrrho dedit. 4. iuſtus nominatur. Tuſc. 3, 23. paupertatis tolerans. Leg. 2, 23. in urbe ſepultus eſt, quod in XII. tabulis prohibetur. *add.* Orat. 2, 66. 3, 15. Planc. 25.

C. & L. FABRICII, Cluent. 16. Aletrinates, Oppianici familiares.

Q. FABRICIUS, Sext. 35. trib. pl. primus VIII. Kal. Febr. P. Lentulo Spinthere Coſ. rogationem fert de Cicerone revocando. cf. in Sen. poſt Red. 8.

FADIUS, ad Div. 10, 32. miles quidam Pompeianus, a Balbo minore crudeliter tractatus.

Q. FADIUS, Phil. 2, 2. libertinus, cuius filiam duxit M. Antonius Triumvir.

Q. FADIUS GALLUS, Fin. 2, 17. eius filia *Fadia.* ibid.

SEX. FADIUS, ad Div. 7, 20. Niconis medici diſcipulus.

T. FADIUS, Att. 3, 23. trib. pl. Lentulo Spinthere Coſ. poſt Red. in Sen. 8. Quaeſtor Cicerone Coſ. fuit. ad Div. 5, 18. exſul.

FALCIDIUS, Flacc. 37. civis Rom. de plebe.

C. FALCIDIUS, Manil. 19. trib. pl. & anno poſt legatus.

C. FANNIUS, C. F. Brut. 26. Oratio de ſociis & nomine Latino contra Gracchum an eius ſit? Conſul cum Domitio fuit *a.* DCXXXI. cf. Or. 3, 47.

C. FANNIUS, M. F. Brut. 26. Laelii gener, hiſtoriam non inelegantem ſcripſit. Br. 21. Or. 2, 67. ſcripſit annales. conf. Tuſc. 4, 17. Leg. 1, 2. Brut. 87. Att. 4, 16. de compendio hiſtoriae Fannianae, quod M. Brutus, percuſſor Caeſaris, fecit, vide in *Bruto.*

C. FANNIUS, C. F. Sext. 53. trib. pl. Caeſare & Bibulo Coſſ. quo uſus Bibulus in impedienda Agraria Caeſaris. Har. Reſp. 6. pontifex. Att. 2, 24. ſubſcripſit in P. Clodium 7, 15. in Siciliam poſt Fuffanum mittitur, initio belli civilis. 8, 15. praetor Siciliae. Phil. 13, 6. Pompeium Cn. F. hortatur, ut cum ſuis copiis ad Mutinam eat.

C. FANNIUS, Verr. 1, 49. eques Rom. *forte idem.*

C. FANNIUS CHAEREA, Q. Roſc. 1. *homo Graecus, ut Chaereae nomen indicat. ſed civitate donatus, aut e ſervo libertinus factus, a Fannio quodam.*

M. FANNIUS, Brut. 26. Orator bonus.

M. FANNIUS, S. Roſc. 5. *Praetor A. U. DCLXXIII. & Quaeſitor in cauſa Roſcii.*

... comitia Clod...
Ciceroni ſupplic...
pe quia Cato non...
morte v. Sueton. ...
ſit v. Manut.
FAUSTA, Att. 5, ...
FAUSTUS, Sull. 18...
Cluent. 34. Vat. ...
1. de quibus vide...
FERALIA, Att. 8, ...
Febr.
M. FERIDIUS, ad ...
C. FIDICULANIUS ...
37.
C. FIDULUS, Vat. ...
certe.
C. *Marcius* FIGULUS ...
ga in Conſulatu a ...
ſe conſulatu. Div. 2...
fuit. *A. U. DXCV...*
C. *Marcius* FIGULUS. ...
ſare *a.* DCLXXXIX...
ſumtuoſiſſimum.
P. *Nigidius* FIGULUS.
C. *Flavius* FIMBRIA, ...
de repetundis. Font. ...

gendumque C. ut iam monuit Manutius. Eſt conſularis ille Fimbria. iungitur enim Mario: nec ullus L. Fimbria *honoratus in libris antiquis occurrit.*

FIRMANI, fratres, Att. 4, 7. vide *L. Gavius.*

FIRMIDIUS, Sext. 52. Clodianarum operarum dux.

C. FLACCUS, *e Valeriis.* Quint. 7. Imperator & Praetor Galliae Scipione & Norbano Coſſ. *h. e. a. U.* DCLXX.

C. FLACCUS, L. fil. ad Div. 3, 4. *fuit de cohorte Appii in Cilicia, certe ſummus eius amicus & familiaris. Itaque ep. 11. dicitur curaſſe, ut teſtes mercenarii in Appium a ſuis civitatibus notarentur.*

C. & M. FLACCUS Aviani, fratres, ad Div. 13, 32. 78.

L. FLACCUS, *e Valeriis.* Phil. 11, 8. Conſul (DCXXII.) cum P. Licinio *Muciano*, Flamen Martialis. *Itaque in eius numis Mars & apex cernuntur.* Ei Licinius multam dixit, ſi a ſacris diſcederet ad bellum cum Ariſtonico in Aſia gerendum. Populus multam remiſit; ſed Pontifici Licinio parere iuſſit. *Etiam* Div. 1, 46. *commemoratur* flamen Martialis L. Flaccus. *ſed is a collega Muciani diverſus ſit neceſſe eſt: quod ex eo ſe audiſſe dicit Quintus frater, quae commemorat. De hoc Flacco accipio locum* in Caecil. 19. *ubi* quaeſtori eius M. Scauro accuſatio eius *non conceſſa* eſſe *dicitur. M. Scaurus eſt pater, qui a. U.* DCXXX. *aedilis fuit poſt quaeſturam, & L. Flacci aut ex praetura aut ex conſulatu quaeſtor fuit.*

L. FLACCUS, *e Valeriis.* Brut. 62. Conſul cum C. Mario *VI. Coſſ.* Planc. 36. Saturninum opprimit cum Collega Mario *a. U. DCLIII. quarto anno poſt Cenſor cum M. Antonio oratore.* Att. 3, 7. in bello Mariano arma capere noluit. Flacc. 25. ei Conſuli tota Aſia portas claudit, cum Mithridatem reciperent; *nempe cum ſuffectus a Cinna Mario mortuo a. U. DCLXVII. & in Aſiam miſſus eſſet, ubi periit.*

L. FLACCUS, *e Valeriis.* Agr. 3, 2. Interrex (*a. U.* DCLXXI.) legem tulit, ut rata eſſent, quae L. Sulla feciſſet. v. *Valeria lex. Eadem rogatione, iuſſu Sullae facta, etiam Dictator perpetuus factus eſt Sulla.*

L. FLACCUS, L. Cenſoris fil. Flacc. 26. Planc. 11. Q. Metelli Cretici legatus &c. Cat. 3, 2. Flacc. 1. &c. Praetor Cicerone Conſule, qui eius opera in deprehendendis Allobrogum legatis uſus eſt. Att. 1, 19. mittitur ad Galliae civitates, ne ſe cum Helvetiis coniungant.

Q. *Fulvius* FLACCUS. *vid.* Q

Q. FLACCUS, Att. 4, 3. Cl

perſequentes, interfecit.

FLAMINIUS Circus, in Sen.

portam Carmentalem prope a

torium.

C. FLAMINIUS, Brut. 14.

Gallico & Picenio viritim

Traſimenum interfectus eſ

luit. *Ab alio C. Flaminio C.*

pe ab eo, *qui* a. U. *DLXV*

cum legem fert, a patre de

9. ſeditioſis tribunis annum

2, 33. bis Conſul fuit *a. D.*

do Conſulatu neglectis au

C. FLAMINIUS, Cluent. 45

Plaetorio, & Praetor cum

carios.

L. FLAMINIUS, *e Quintiis.*

dines a Catone Cenſore e

poſt, quam Conſul fuiſſet.

T. FLAMINIUS, *Flamma.*

16, 24. *nominatur* Flamma

T. FLAMININUS, *e Quinti*

Philippum Macedoniae reg

T. FLAMININUS, Brut. 28

Druſo trib. pl. reſtitit, equites legibus ſuis, de quaeſtionibus habendis in eos, qui ob rem iudicandam pecuniam cepiſſent, in periculum vocanti.

CN. FLAVIUS, *ad Att. 6, 1.* ſcriba, aedilis Appii (ſc. Caeci) qui faſtos publicavit, & actiones primum compoſuit atque edidit, v. Or. 1, 41. Muren. 11. Att. 6, 1. *ab eo* Ius Flavianum *dictum eſt. Ea re meruit, ut usque ad aedilitatem proveheretur ſtudio populi.*

L. FLAVIUS, eques Romanus, Verr. 1, 5. 5, 7. 59. Idem eſt, qui commendatur cum C. fratre Acilio Siciliae Proconſ. ad Div. 13, 31. *An ex his eſt foenerator ille Att. 12, 17?*

L. FLAVIUS, Att. 1, 18. 19. trib. pl. *Metello & Afranio Coſſ.* rogationem Agrariam fert, ſed non perfert. Q. Fr. 1, 2. 2. Praetor deſignatus *Caeſare & Bibulo Coſſ.* Att. 10, 1. ei a Caeſare legio & Sicilia deſtinatur.

Q. FLAVIUS, Tarquinienſis. Q. Roſc. 11.

FLORA, Mater. Verr. 5, 14. eius ludi Romae.

FLORIUS, Cluent. 59. Larinas.

FONS, Leg. 2, 22. fontis ara prope Romam.

FONTEIA GENS, Dom. 44. *plebeia*, in quam adoptatus eſt Clodius.

FONTEIA, Font. 17. ſoror M. Fonteii, virgo Veſtalis.

C. FONTEIUS, pro Font. 4. legatus M. Fonteii.

M. FONTEIUS, Att. 4, 15. Font. 1. ſqq. praetor Galliae per triennium e praetura, *pro quo eſt tota oratio. Filius eius, qui Servilii legatus Aſculi interiit.*

P. FONTEIUS, Dom. 13. & 29. homo plebeius, qui P. Clodium adoptavit.

M. FONTINUS, Att. 1, 6. *pro quo Graevius* Fonteius.

FORTUNA, Div. 2, 41. eius templum Praeneſte. eius oraculum. Leg. 2, 11. eſt vel huiuſce diei, vel reſpiciens, vel fors, vel primigenia.

FRANGONES, Att. 14. 10. *nomen* militis veterani *in plurali. Olim in libris nonnullis erat* Francones, *& de populo quodam capiebatur. Rhenanus e Cod. Laurishemenſis veſtigiis corrigebat* Vangiones.

FUFFANUS, Att. 7, 15. praetor Siciliae, *pro quo alii volunt:* Furfanus, vel Furfanius.

C. FUFICIUS, Verr. 2, 12.

L. FUFIDIUS, Br. 29, mediocris patronus.

Q. FUFIDIUS, Piſon. 35. eques Rom. negotiator in Ma-

cedonia L. Piſone proconſule. *eius forte filius eſt* Q. Fufidius, Q. F. ad Div. 13, 11.

A. FUFIUS, ad Div. 13, 2. Ciceronis intimus, homo eruditus.

L. FUFIUS, Brut. 49. 62. Offic. 2, 14. qualis Orator. Manium Aquilium accuſat. cf. Or. 3, 13. 2, 22. *Sed his locis pleriſque eſt* Fuſius. *Recte autem poſt alios monuit Pearcius ad de Or.* 2, 22. *Ciceronis temporibus nullos* Fuſios *fuiſſe, ſed invaluiſſe, ut* Furii *dicerentur, ut nemo* Valeſius *dicebat, aut* Papiſius, *ſed* Valerius & Papirius. Fufius *autem &* Fuſius *in libris Ciceronis ſaepe confundi, ſciunt omnes, qui vel leviter Ciceronem tractarunt.*

Q. FUFIUS, *Calenus.* ad Div. 5, 6. Trib. pl. M. Piſone & M. Meſſala Coſſ. Phil. 8, 3. pacem cum Antonio ſuadet. patre eius Cicero uſus eſt adoleſcens. reprehenditur. Att. 1, 6. legem de religione fert pro Clodio. *vid. Lex Fufia.* ibid. 9, 2. Pompeium & Senatum accuſat. v. *ſupra in* Calenus.

C. FULCINIUS, Phil. 9, 2. legatus Romanorum a Lare Tolumnio Fidenis interfectus.

M. FULCINIUS, pro Caecin. 4. Tarquinienſis.

FULVINIASTER, ad Att. 12, 44. imitator Fulvinii. *ſed rectius eſſet fortaſſe: Fulviaſter*, ut quibusdam viris doctis placet, *a Fulvio Poſthumio Caeſariano.*

FULVII, pro Planc. 8. originem ducunt e municipio Tuſculano. *Primus fuit* L. Fulvius.

M. FULVIUS *Flaccus*, Catil. 1, 11. conſularis, interficitur cum liberis, quod a C. Graccho triumvir in locum T. fratris nominatus erat. Dom. 38. de ſenatus ſententia interficitur, domus evertitur & publicatur, & in area porticus Catuli exſtruitur. Brut. 28. eius ſcripta exſtitere, ſed ut ſtudioſi literarum. aemulum P. Decium habuit. *add. in* M. Flaccus.

M. FULVIUS *Nobilior*, Muren. 14. de Aetolis triumphat. Provinc. C. 9. cenſor cum M. Lepido *a. U.* DLXXIV. Tuſc. 1, 2. In Aetoliam Ennium ſecum duxit, quod ei exprobratum eſt a Catone. Arch. Muſis & Herculi templum dedicat e manubiis. *Muſas pinxerat Zeuxis, easque ademerat Ambracienſibus.*

M. FULVIUS *Nobilior.* Att. 4, 16. condemnatur, *App. Claudio Pulchro L. Domitio Ahenobarbo Coſſ.*

P. FULVIUS Veratius. Flacc. 20.

Q. FULVIUS *Flaccus*. Agrar. 2, 33. Conſul IV. cum Q. Fabio V. *a*. DXLIV. quibus Coſſ. Capua capta eſt. Verr. 1, 41. Cenſor cum A. Poſthumio *a*. *U*. DLXXIX.

Q. FULVIUS Nobilior, *Filius Marci*, *qui Aetolos vicit*. *conſul cum T. Annio Luſco a. U. DC.* Ennium civitate donavit, cum Triumvir coloniam deduxiſſet.

SER. FULVIUS Flaccus. Brut. 21. mediocris orator. Brut. 32. de inceſtu reus, a C. Curione defenſus. *Ex hoc loco emendo Ciceronem* de Inv. 1, 43. *ubi exemplum affertur his verbis:* ut Curius pro Fulvio: Nemo poteſt uno adſpectu, neque praeteriens in amorem incidere. *Pro* Curius *enim manifeſtum eſt*, *legendum eſſe:* Curio. *Haec verba ſunt ex Curionis oratione pro Fulvio de inceſtu; quam exſtitiſſe ſuis temporibus Cic. in Brut. l. c. dicit*, *nobilemque habitam eſſe.*

C. FUNDANIUS, Q. Fr. 1, 2. 3. amicus Ciceronis, *Socer Varronis.*

M. FUNDANIUS, fr. Or. pr. M. Fund. Petit. Conſ. 5.

FUNSULANUS, Att. 5, 4. it. 10. 15. debitor Ciceronis.

T. FURFANIUS, Milon. 27. iudex in cauſa Milonis, laudatur. ad Div. 6, 8. *commemoratur* T. Furfanus Poſtumus, *praetor Siciliae poſt bellum civile Caeſarianum*, *neſcio an idem.* Furfanus *quidem aut idem eſſe quod* Furfanius, *aut hoc illi ſubſtituendum eſſe non dubito. Sic* Fidiculanus *&* Fidiculanius *invenitur. Eſt tamen alterum uſitatius.* v. Fuffanus.

FURINA, Nat. D. 3, 18. lucus eius. Q. Fr. 3, 1. 2. templum. *Urſinus etiam apud Ciceronem malit* Forinae *legi.*

A. FURIUS, Poëta, Brut. 35. familiaris Q. Catuli patris, qui ei librum inſcripſit de conſulatu & de rebus geſtis ſuis.

C. FURIUS, Balb. 8. legem de teſtamentis tulit; de qua vid. *Lex Furia ſ. Fuſia.*

L. FURIUS, Philus. Off. 3, 30. rogationem fert cum S. Atilio de foedere Numantino & C. Mancino. Brut. 28. perbene Latine locutus eſt & literatius quam ceteri. Or. 2, 37. eruditiſſimos homines Graecia palam ſemper ſecum habuit. *Idem* eſt, qui memoratur Arch. 7. Att. 2, 19. Amic. 4. *Conſul fuit Sext. Attilio Serrano a. DCXVII.* Att. 12, 5. *dicitur* P. Furius.

M. FURIUS Camillus, Dom. 31. in exſilium mittitur; *is*, *qui poſtea Dictator Gallos vicit*, *ab urbe deleta venientes*,

condemnatur, non
libertino. Ceterum
Cicero & Valerius
Valerius a Deciano
poſſet, a plebe diſce
tus ſit iudicum ſent
quam damnatus.

P. FURIUS, Cat. 3.
na, quo Catilina u
gatis.

Q. FURIUS, f. Fufi
a M. Antonio everſ

FURIUS, Balb. 20. p
vola, ut cum de iu
amicos ſuos reiicer

FURIUS, Verr. 5, 4

C. FURNIUS, ad Di
Ciceronis ſupplicati
10. trib. pl. L. Pau
velle minatur. 10, 2
turam, *antequam ſc.*
8. legatus Planci &c

C. & M. FUSIUS, F

L. FUSIUS, orator. v.

eo plenae ſunt orationes Ciceronis poſt reditum ab exſilio habitae.

P. GABINIUS, *Capito*, Arch. 5. praetor a. U. DCLXIV. in Caecil. 20. accuſatur a L. Piſone de repetundis poſt adminiſtratam Achaiam.

P. GABINIUS, Cimber. Catil. 3, 3. Catilinarius.

C. GALBA, *Serv. Galbae Oratoris filius.* Or. 1, 56. Brut. 26. 32. & 34. P. Craſſi Muciani gener. rogatione Manilia oppreſſus eſt. pro ſe ipſe dixit. primus poſt U. C. e collegio ſacerdotum damnatus eſt iudicio publico.

P. GALBA, Verr. 1, 7. Senator. Har. reſp. 6. Pontifex. Att. 1, 1. pro Mur. 8. petit conſulatum cum Cicerone ſine ſpe.

SERV. SULPICIUS GALBA, de Or. 2, 65. Rabir. 7. Orator, *is, qui Conſul fuit cum M. Aemilio Scauro.* Brut. 21. eloquentia praeſtitit Or. 1, 53. valde laudatur eius dicendi ratio. primus ex Latinis rem augere, ornare, movere, delectari coepit. 3, 7. aliquid aſperitatis in dicendo habuit. Mur. 28. a M. Catone proavo Uticenſis fruſtra accuſatur. Or. 1, 53. poſt praeturam Hiſpaniam obtinuit. In eum poſt reditum quaeſtionem tulit L. Scribonius, quam minus graviter deprecatus a populo & ſic liberatus eſt. *Idem eſt qui nominatur* ad Her. 4, 5.

SERV. GALBA, (*proavus Imperatoris*) ad Div. 6, 18. ſponſor fit pro Pompeio filio. Phil. 13, 15. ad Div. 10, 30. de percuſſoribus Caeſaris, epiſtola ad Ciceronem de pugna Mutinenſi. ad Div. 11, 18.

GALEO, Att. 11, 11. heredem Ciceronem facit.

GALEOTAE, Div. 1, 20. interpretes portentorum in Sicilia.

C. GALLIUS, Verr. 3, 65. Senator.

M. GALLIUS. Q. F. Phil. 13, 12. praetorius, Antonianus. ad Att. 11, 20. 10, 15.

Q. GALLIUS, Brut. 79. a M. Calidio reus fit de ambitu, defenditur a Cicerone.

P. GALLONIUS *Praeco*, Quinct. 30. Fin. 2, 8. homo luxurioſiſſimus, cuius menſa omni genere deliciarum, inprimis acipenſere infamis, propterea notatus Lucilio poëtae.

GALLUS Herennius. *v.* Herennius.

GALLUS Cornelius. ad Div. 10, 32. poëta eſt *nobilis ſub Auguſto, ut putat Manutius. Nec video, quid obſtet.*

C. GALLUS, ad Div. 4, 6. *de gente Sulpicia*, conſul Li-

GAVIANUS *Evandrus*, ad I
M. Aemilii.

L. GAVIUS *Firmanus*, Att. (
ram rogatu Bruti Cicero d
in Ciceronem. P. Clodii c
quod Att. 4, 8. *appellatur* I
morantur Firmani fratres.

P. GAVIUS *Coſanus*, Verr.

T. GAVIUS Caepio, Att. ſ
homo. *Alii praenomen fac*

GAVIUS Olelus, Sext. 33.
docti. Maxime autem probat.

L. GELLIUS, Brut. 27. cont
ſulatu. ibid. 47. qualis ora
tonii temporibus floruit.

L. GELLIUS, Balb. 8. legen
conſulto. *v. Ind. Legg.* Clu
tulo *tempore iudicii Cluentian*
cum Cn. Lentulo geſſit a. D
7. a Cicerone remp. conſer
ſon. 3. Ciceroni civicam (
etiam Verr. 1, 48. in Verr.
17. Leg. 1, 20. ex praetura
ter philoſophos facere ſuſci
frater fuit

GELLIUS, Har. reſp. 27. At

C. GETA, pro Cluent. 42. e Senatu eiectus a L. Metello & Cn. Domitio Coſſ. cenſor ipſe poſt factus eſt.

M'. GLABRIO, *ex Aciliis*, *filius auctoris legis Aciliae.* Brut. 68. avum habuit Scaevolam, tardus ingenio. Act. 1. in Verr. 2. praetor & quaeſitor in cauſa C. Verris. Manil. 9. partem exercitus a Murena accipit. Haruſp. reſp. 6. pontifex.

GLAUCE, Nat. D. 3, 23. uxor Upis.

C. GLAUCIA, *e Serviliis*, de Or. 3, 41. 2, 61. & 65. Haruſp. reſp. 34. Marium alio tempore laudat, alio vituperat Rab. 7. praetor ſeditioſus Coſſ. Mario & L. Valerio. Catil. 3, 6. praetor interficitur. Verr. 1, 9. legem de repetundis tulit, *de qua v. Ind. Legg.*

GLAUCIPPUS, Agrar. 1, 6. exceptus lege Papia, qua peregrini eiiciebantur.

P. GLOBULUS, Flacc. 32. 34. praetor Aſiae: *e gente Servilia.*

GORGIAS *Leontinus*, Inv. 1, 5. antiquiſſimus fere rhetor, de omnibus rebus oratorem optime dicere poſſe exiſtimavit. Orat. 1, 22. 3, 32. Fin. 2, 1. primus in conventu auſus eſt poſcere, qua de re quiſque vellet audire. ei Delphis a tota Graecia non inaurata, ſed aurea ſtatua poſita eſt Brut. 12. rerum ſingularum laudationes vituperationeſque ſcripſit, locos communes. *Ab hoc nomen habet* Platonis dialogus contra ſophiſtas. Or. 1, 11.

GORGIAS, ad Heren. 4, 52. pediſſequi nomen.

GORGIAS, ad Div. 16, 21. rhetor, quo M. Cicero fil. Athenis initio uſus eſt, ſed paulo poſt, iuſſu patris, dimiſit.

GORGO, Verr. 4, 56. Meduſa.

C. GORGONIUS, Br. 48. eques Rom. qualis in dicendo fuerit.

Ti. GRACCHUS, Inv. 1, 30. Pater. Lael. 27. Scipionis *Afr. min.* ſocer. Brut. 20. P. fil. bis Conſul & Cenſor. eius oratio Graeca apud Rhodios, vir diſertus. Prov. Conſ. 8. in tribunatu L. Scipioni Aſiatico, etſi inimico, tamen ſolus auxilio eſt. Nat. D. 2, 4. Div. 1, 17. &c. vitioſe conſules creat, P. Scipionem & C. Figulum. ex Conſulatu Sardiniam obtinet. Or. 1, 9. Cenſor libertinos & reliquam fecem populi in urbanas tribus coniicit. *Aliter Liv.* 45, 15. *Ciceroni conſentit Auctor de Viris illuſtr.* Inv. 1, 30. iterum Conſul fit, quod in Cenſura nil fecit inſciente

petentis ſomnium. Cluent
cumveniatur. Off. 2, 21. l
Tuſc. 3, 20. patronus aera
provinciis. *de Legibus eius*
2, 66. pro eius capite aur
Br. 26. orationem contra
eloquentiſſimus. Or. 3, 60
qui eburnea fiſtula inflaret
caret a nimia contentione
GRACCHUS, Rabir. Perd. 7.
quia ſe pro Ti. Gracchi
tribunus pl. cum ipſo fact
occupavit.
GRAECEIUS, ad Div. 11, 7,
quem locum tenuiſſe.
P. GRANIUS, Verr. 5, 59.
Q. GRANIUS, praeco, hom
tuli, aliorumque propter
ſummis viris pepercit, ſed
& impune. v. Brut. 43. 4
M. GRATIDIUS, *Arpinas.*
lariam Arpini, cui reſiſtit
fuit M. Ciceronis oratoris
familiaris & praefectus in
cuſavit C. Fimbriam. M.
lis. Doctus Graecis literis,

tribunos a Cicerone, Gratidius *nominatur, Manutius* Fabricius *legi volebat, probante Lambino ; Gruterus autem* Fadii *cognomen putat eſſe, qui eo loco proxime antecedit* Gratidium.

M. GRATIDIANUS, *M. Gratidii ſuperioris fil. adoptatus a M. Mario, eoque aut C. Marii ſepties conſulis patruo, aut eius potius fratre.* Legg. 3, 16. homo turbulentus. Or. 2, 68. ab Aculeone accuſatur, defenditur ab L. Aelio Lamia. Off. 3, 20. in praetura edictum de re numaria cum ceteris praetoribus & trib. pl. commune ſolus proponit callide, & ea re gratioſiſſimus fit. Petit. Conſ. 3. a Catilina crudeliter interficitur.

GRATIUS, Arch. 4. accuſator Archiae. *Olim legebatur* Gracchus, *quem P. Manutius putabat eſſe* Numerium Quintium Gracchum, *qui Lentulo Spinthere Conſule tribunus pl. fuit.*

T. GUTTA, Cluent. 26. Senator Rom. homo ſordidus. c. 36. reus de ambitu. c. 45. notatur a Cenſoribus propter iudicium Iunianum, in quo pecuniam cepiſſe putabatur.

GUTTA, Fr. 3, 8. *ei multum tribuit Pompeius, eumque in petendo conſulatu contra Milonem iuvit.*

GYGES, Offic. 3, 9. eius annulus.

H.

HADRIANUS, *C. Fabius.* Verr. 1, 27. 5, 26. Praetor Africae, impune Uticae in praetorio vivus ab Uticenſibus combuſtus, quod de principum nece conſpiraſſet cum ſervis.

HAGESARETUS *Lariſſeus.* ad Div. 13, 25. hoſpes Ciceronis.

M. HALIENUS Pelignus. Tuſc. 4, 22. ab Africano minori ſcuto protectus morti eripitur. *Daviſius e Codd. & lapidibus repoſuit :* M. Allienus.

HALIENUS, ad Q. Fr. 1, 1. 3. legatus Q. Ciceronis. *Sed hic quoque Urſinus* Allienus *malebat. alii :* Alienus. Allieni *etiam ſupra commemorati ſunt.*

HALIMETUS, Att. 4, 12. *ſi vera eſt lectio.*

HAMILCAR, Carthaginienſis, Divin. 1, 24. eius ſomnium, in obſidione Syracuſarum. a Syracuſanis vivus capitur in eruptione aliqua.

HAMILCAR, Off. 3, 20. pater Hannibalis. Eo imperatore capitur Regulus.

HANNIBAL, Phil. 5, 10. in obſidione Saguntini legati Rom. ad eum venerunt L. Valerius Flaccus & Q. Baebius Tampilus. Div. 1, 24. columnam auream in fano Iunonis Laciniae conatus tollere monetur a Iunone, ne faceret: neque id negligit. ibid. eius ſomnium, quo iubetur Italiae bellum inferre. Off. 1, 13. Romam mittit de captivis permutandis. 1, 12. crudelis. 1, 30. callidus. Or. 2, 18. exſul apud Antiochum &c.

HANNO, Tuſc. 5, 32. Anacharſidis ad eum epiſtola.

HARMODIUS, Tuſc. 1, 49. patriam, Athenas, tyrannide liberat.

HARPALUS, N. D. 3, 34. praedo felix tempore Diogenis Cynici.

HARPALUS, ad Div. 16, 24. ſervus Ciceronis.

HASDRUBAL, Ver. 3, 54. qui cum Poenorum exercitu in Sicilia fuit. *Eſt Hannonis fil. Dux Carthag. bello Pun. I.*

HASDRUBAL, Nat. D. 3, 38. Carthaginem evertit. *Dux Carthaginenſium in bello adverſus Maſiniſſam, unde natum bellum Punicum tertium.*

HASDRUBAL, Balb. 22. Gaditanus, a Cn. Pompeio civitate donatur.

HECATO, Off. 3, 15. Rhodius quidam, diſcipulus Panaetii, libros de Officiis ſcripſit Q. Tuberoni.

HECUBA, Fat. 15. uxor Priami, peperit Alexandrum. Div. 1, 21. viſa eſt in ſomnis Priamo facem ardentem parere. Tuſc. 3, 26. in canem converſa propter luctum.

HECTOR, Div. 1, 30. Homericus, moriens propinquam Achilli mortem denuntiat. &c.

HEGESIAS, *Cyrenaicus*, Tuſc. 1, 34. eius ἀποκαρτερῶν a Ptolemaeo prohibetur de miſeria vitae humanae diſſerere, quod homines ad mortem ſuis ſermonibus redigebat.

HEGESIAS, Magneſius, Brut. 83. orator Athenienſis puerilis, Chariſium imitari voluit, & ſe ſolum Atticum putat. Att. 12, 6. utitur dicendi genere conciſo; eum valde probat Varro. cf. Orat. 6.

C. HEIUS, Verr. 2, 5. 4, 2. Mamertinus.

Cn. HEIUS, Cluent. 38.

HELENA, Or. 49. Phil. 2, 22.

US, N. D. 2, 3. Legg. 2, 13. Div. 1, 40. augur.
'orum, *Priami filius.*
IUS, Att. 5, 12. *Grammaticus, cliens Attici, cogno-*
Acro, ſcripſit commentarios in Terentium, qui apud
s Grammaticos interdum citantur.
), ad Div. 16, 18.
NICUS, Or. 2, 12. hiſtoricus minus diſertus. *Eſt*
naeus ſ. Lesbius, *Herodoto antiquior, aliquot an-*
'uit & alius Mileſius.
, Or. 49. *a qua Hellespontus dicitur.*
JS MANCIA, Or. 2, 66. homo deformis, ſed ora-
men.
VIDIUS RUFUS, Cluent. 70. eques Rom.
IS, *Lamia.* Or. 2, 65. *pro quo Pighius legendum*
Aelius, *quod recepit Pearcius.* Lamia *enim eſt cogno-*
ıeliorum, *non* Helviorum. orator deformis. contra
onem adfuit Gratidiano.
ESTUS, ad Q. Fr. 1, 2. 2. Apamenſis, de Q. Ci-
: queritur.
LEO, Verr. 5, 36. archipirata, qui praetore Verre
m vexavit.
LIDES *Temnites.* Flacc. 18.
LIDES, *Ponticus.* Tuſc. 5, 3. Div. 1, 23. vir in
doctus, auditor & diſcipulus Platonis. Nat. D.
. fabulis libros referſit, modo mundum, modo
, modo terram & coelum Deum facit Leg. 3, 6.
publica ſcripſit.
LIUS, *Centuripinus.* Verr. 2, 27.
LIUS, *Syracuſanus.* Verr. 2, 5. & 14.
LIUS, Verr. 3, 37. *Tiſſenſis.*
LITUS *Epheſius.* Tuſc. 5, 36. Phyſicus. Acad. 4,
tuit, ex igni omnia gigni. de Fin. 2, 5. σκοτει-
tus eſt. de N. D. 3, 14. eum non omnes inter-
tur uno modo. de Div, 2, 64. valde obſcurus. &
n, de Nat. D. 1, 26. conſulto.
LITUS, *Tyrius.* Acad. 4, 4. auditor Clitomachi
lonis, laudatur.
LES, N. D. 3, 16. ſex Hercules inveniuntur. Off.
Prodicius. *dicitur fabula Herculis colloquentis cum*
& Voluptate, auctore Prodico. ad Div. 5, 12. Xe-
ntius. pro Dom. 52. ſacra docuit.
NNIUS, Act. 1. in Verr. 13. peculatus damnatus.

... , in consulatus p
a. DCLX.

HERENNIUS, *ad quem*
quis ſit.

HERILLIUS, de Or.
cuntur Herillii. Acad.
nis Stoici auditor, in
Orat. l. c. Herillii *dic*

HERMACHUS, Acad.
eum epiſtolas Epicuri
Epicuri heres.

HERMACHUS, *Chius*,

HERMACREON, Inv.
toria Rhodiorum rede

HERMAGORAS, Inv.
leberrimus. praecepta
ſed tenuia ad ornandu
lativae auctor eſt. *Di*
qui Carion *dictus eſt*,
cuius libros commemorat
decedens ex Aſia, fini
tra eum diſputavit περὶ τ
putationem deſcripſit Po

HERMETES, Herenn.
ces. Pall. enim fere He
etiam Lipſ. Longolius &
non improbabili coniectur

HERMO, Att. 5, 21. ſervus.
HERMOBIUS, Fl. 18. Temnites.
HERMODORUS, Att. 13, 21. qui Platonis libros ſolitus eſt divulgare, unde proverbium: λόγοισιν Ἑρμόδωρος ſc. ἐμπορεύεται. *v. Suidas in hoc proverbio, qui eum auditorem Platonis appellat. Scripſit* περὶ Πλάτωνος, & περὶ μαθημάτων.
HERMODORUS, de Or. 1, 14. *celeber navalium architectus.*
HERMODORUS, *Epheſius.* Tuſc. 5, 36. quare civitate eiectus ſit? *Hic eſt, quem Pomponius in Enchiridio dicit Romam veniſſe & leges graecas Decemviris explicaſſe.*
HERMOGENES, Att. 12, 31.
HERMOGENES, Att. 12, 25. 13, 24. *cognomine* Clodius. v. Clodius.
HERODES, Att. 2, 2. Athenienſis, non bonus ſcriptor, Ciceronis aetate. *Videtur de Ciceronis conſulatu ſcripſiſſe aliquid, quod vehementer contemnit Cicero.*
HERODES, Att. 6, 1. &c. videtur libertus Attici eſſe.
HERODOTUS, Or. 2, 12. primus Graecorum hiſtoriam ornavit. Leg. 1, 1. pater hiſtoriae, fabuloſus. Or. 55. numero caret. de Div. 1, 53.
HERODOTUS, Verr. 2, 51. Cephaleditanus.
HESIODUS, N. D. 1, 14. quomodo Theogonia eius a Zenone & Stoicis explicetur.
HICETAS, Acad. 4, 29. philoſophus Syracuſius. *ubi tamen vulgo eſt* Nicetas.
HIEMPSAL, Agrar. 1, 4. rex Mauritaniae, populi Rom. amicus. 2, 21. foedus cum eo per C. Cottam conſulem a pop. Rom. non eſt iuſſum. Vatin. 5.
HIERAS, Deiot. 15. legatus Deiotari ad Caeſarem.
HIERO, Verr. 2, 14. Syracuſanus tyrannus. N. D. 1, 22. Simonidem interrogat de Diis.
HIERO, Verr. 4, 13. Cibyrata, per iocum dicitur, quia Verri tanquam venator vaſorum fuit.
HIEROCLES *Alabandeus.* Or. 2, 23. Meneclis Alaband. frater. Orator tota Aſia celeberrimus, floruit temporibus L. Craſſi oratoris & M. Ciceronis pueri. Brut. 95. argutus & ſententioſus. cf. Or. 69.
HIERONYMUS, *Rhodius.* Or. 57. Peripateticus. in Iſocratis libris multos verſus invenit. Acad. 4, 42. vacuitatem doloris ſummum bonum eſſe dicit. cf. Fin. 2, 3. & 6.

poribus. *vid. Platon*
ulla arte cum liberai
ret. conf. Brut. 8. 8

HIPPIAS, *Piſiſtrati fili.*
fert, in pugna Mar

HIPPIAS, *Philoxeni fil.*

HIPPIAS, Phil. 2, 25.

Q. HIPPIUS, ad Div.

HIPPOCRATES, *Cous.*
berrimus.

HIPPODAMIA, Tuſc.

HIPPOLYTUS, *Theſei*
odium eius in mulie
diſcerptus eſt.

HIPPONAX, Nat. D. 3
dacibus Anthermum &
in Orat. 57. pes Hipp
conium Hipponacteun

HIRRUS, ad Div. 8, 8.

C. HIRRUS, Att. 8, 11
cillam dixit. ad Div.
aedilitatis vincitur. ad
tentias dicit poſt repulſ
2. *adde in* Lucceius.

A. HIRTIUS, ad Div. 7
Phil. 12, 4. Phil. 1,

HOMERUS, Arch. 8. de eius patria quae urbes contenderint. Or. 3, 33. eius libros ſic, ut nunc habemus, diſpoſuit Piſiſtratus. Fin. 5, 18. eius fabula de Sirenibus explicatur. Tuſc. 5, 39. caecus fuiſſe dicitur. 1, 16. eius νεκυία. 5, 3. Lycurgi aequalis. 1, 1. ante Romam vixit. de Sen. 15. multis ſeculis ante Heſiodum. Div. 2, 10. ſententia de fato.

HORATIA, de Inv. 2, 26. ſoror Horatiorum.

HORATII, Inv. 2, 26. *fratres tergemini Romani.* Marcus, qui ſororem interfecit, populi comitiis liberatur. Mil. 3.

M. HORATIUS *Pulvillus.* Dom. 53. Capitolium conſtanter dedicat.

HORATIUS, ad Div. 12, 30.

HORATIUS, Balb. 17. *nomen corruptum eſt, aut ſupervacuum.* Manut.

T. HORDEONIUS, Att. 13, 46.

HORTALUS, Att. 2, 25. 4, 15. *cognomen eſt Hortenſii. quo notus eſt inprimis nepos oratoris e Tacito. Sed e locis Ciceronis patet, etiam avum patremque huius Corneliani ſic appellatum.*

HORTENSIUS, Att. 12, 5. argentarius.

L. HORTENSIUS, Verr. 3, 16. pater Q. Hortenſii.

Q. HORTENSIUS *L. f.* Brut. 64. annos XIX. natus cauſam primam egit L. Craſſo & Q. Scaevola Coſſ. C. Marcello Coſ. mortuus. Or. 3, 61. cauſam Africae defendit L. Craſſo Conſule, item pro rege Bithyniae dixit non diu ante mortem Craſſi. Off. 2, 16. eius aedilitas. ad Div. 3, 8. Ciceronis collega in auguratu. Att. 2, 3. defendit Valerium. Mil. 14. paene ſervorum manibus interficitur, cum Ciceroni adeſſet. ad Div. 8, 1. qui ſine ſibilo ad ſenectutem pervenerat, tandem in Curionis theatro vehementer exſibilatur. Q. Fr. 1, 3. amicum Ciceronis ſe ſimulat, & eum inſidioſe tractat. ad Div. 2, 16. gloriatur, quod nunquam bello civili interfuerat. in Caecil. 7. dominatio in iudiciis & cupiditas notatur. Att. 1, 16. legi Fufiae in Clodii gratiam latae non adverſatur imprudentia aliqua. Acad. 4, 1. Philoſophiam contemnit, ſed a Cicerone de ſententia deducitur. Acad. 4, 1. eius memoria Brut. 88. laus eloquentiae, & vita. Brut. 1. eius mors. laus.

HORTENSIUS, de Div. 1, 1. liber Ciceronis, in quo ad Philoſophiae ſtudium adhortatur.

Q. HORTENSIUS, Q. fil. Phil. 10, 5. 6. praetor Macedoniae, M. Brutum dilectu iuvat. *idem eſt* ad Att. 7, 2.

HOSTILIANAE ACTIONES, Orat. 1, 57. *ſunt formulae a ICto quodam Hoſtilio excogitatae & conceptae, quibus qui ex legibus agere vellet, uteretur, quibusque quaſi cautum erat his, qui lege agere vellent, ne in ipſa actione, quam lex daret, peccarent, atque ita ſua culpa perderent litem. Ex loco autem Ciceronis intelligi videtur, formulas illas tantum certarum cauſarum fuiſſe, nominatim, quibus de hereditate agitur. Sed tamen non negaverim, in iſto libro etiam formulas rerum emendarum vendendarumque fuiſſe, item aliarum. Nam & Manilianae leges vocantur* Actiones. *Male hic nonnulli legem Hoſtiliam de furtis commemorant. Nam actio non eſt lex, ſed lex dat actionem, & ex lege fit actio. Simili fere modo Manilius formulas conſcripſit, quibus in vendendo & emendo caveretur hominibus.*

HOSTILIUS, N. D. 2, 3. *Rex Rom.* auguriis Attii Navii utitur.

C. HOSTILIUS *Mancinus*. Or. 1, 56. de controverſia eius, num ei liceret poſt deditionem in Senatum venire, & utrum civis ſit, nec ne. *add. in* Mancinus.

HYADES, N. D. 2, 43. ſidus.

HYDRA, N. D. 2, 44. ſidus.

HYPERBOLUS, Athenienſis, Brut. 62. improbus & ſeditioſiſſimus. a Comicis notatus.

HYPERIDES, Or. 1, 13. Or. 26. ſatis in orationibus facetus. Or. 3, 7. Or. 31. eius acumen &c.

HYPERION, N. D. 3, 21. ſol.

HYPSAEUS, Orat. 1, 36. abſurde defendit aliquem ignoratione iuris civilis. *Filius videtur eius, qui a. DCXXVIII. Conſul fuit.*

P. Plautius HYPSAEUS, Flacc. 9. ad Div. 1, 1. Pompeii M. quaeſtor in bello Mithridatico & poſtea Milonis competitor in conſulatu. ad Att. 3, 8.

I.

IACCHUS, Verr. 4, 60. e marmore, apud Athenienſes in primis colebatur.

IALYSUS, Verr. 4, 60. Herculis filius, N. D. 3, 21. Solis nepos. *a quo Ialyſus urbs apud Rhodios.* Or. 2. Att. 2, 21. pictura Rhodi, auctore Protogene.

IAMBLICHUS, ad Div. 15, 1. Sampſicerami filius, Phylarchus Arabum, amicus Romanorum. Phylarchi *ſunt reguli ſ. dynaſtae.*

IAMIDAE, Div. 1, 41. haruſpices in Peloponneſo.

IASON, Pheraeus, N. D. 3, 28. caſu ſanatur. Off. 1, 30.

IBYCUS Rheginus, Tuſc. 4, 33. eius ſcripta. amoribus deditiſſimus. *Fuit Simonide antiquior, ex cuius libris pauca fragmenta apud veteres reſtant.*

ICADIUS, Fat. 3. praedo, qui ſaxo, quod ex ſpelunca in eius crura inciderat, periit.

M. ICCIUS, Phil. 3, 10. Siciliam ſortitus eſt, ſortiente M. Antonio Conſule.

IDYIA. N. D. 3, 19. Aeetae uxor, Medeae mater.

ILIONA, Acad. 4, 27. *filia Priami.*

INDUTIOMARUS, Font. 8. Gallus, Trevirorum dux, quo auctore Galli Fonteium accuſarunt, *poſtea a C. Caeſare victus & interfectus.*

INO, Tuſc. 1, 12. Cadmi filia, Graecis *Leucothea*, Latinis *Matuta* dicitur.

IPHIGENIA, ad Herenn. 3, 21. Tuſc. 1, 48. &c. Agamemnonis filia immolatur pro civibus.

ISIACI, Div. 1, 58. coniectores, Iſidis ſacerdotes.

ISIDORUS, Verr. 3, 34. mimus. Att. 11, 4. *autem eſt* libertus quidam.

ISOCRATES, Or. 2, 2. eloquentiae pater. Brut. 12. negat eſſe artem dicendi, aliis orationes ſcribit. Inv. 2, 2. eius ars rhetorica quae fuerit, ignoratur. ad Div. 1, 9. tota eius ratio libris Ciceronis de oratore continetur. Or. 13, laudatur a Platone in Phaedro.

IUBA, Agr. 2, 12. Hiempſalis filius, *Mauritaniae regis*, Capillatus.

IUBELLIUS Taurea, Piſ. 11.

IUBELLII, Agr. 2, 34. nobiles Campani bello Punico ſecundo.

IUGURTHA, Manil. 20. bellum cum eo Mario committitur.

C. IULIUS, L. F. Br. 48. Orator non vehemens ſed feſtiviſſimus. Orationes & Tragoedias reliquit. in Caecil. 19. contendit cum Cn. Pompeio Strabone de accuſando Albucio. cf. Off. 2, 14. Or. 3, 3. proditus ab Etruſco hoſpite (*iuſſu Cinnae*) interficitur, & caput in roſtris ponitur. v. *etiam C. Caeſar L. F.*

L. IULIUS, L. F. *frater praecedentis.* Font. 15. bello ſociali cum collega in Conſulatu P. Rutilio Lupo praeficitur.

L. IULIUS, L. F. Or. 3, 3. cum fratre C. Iulio interficitur.

L. IULIUS, ad Div. 13, 6. videtur publicanus eſſe ſocietatis Africanae.

S. IULIUS, Cornel. 1. Conſul cum L. Marcio Philippo. Dom. 53. Her. 2, 13. praetor *urbanus* T. Flaminino & Q. Metello Coſſ. iudicium mandati, cum herede eius, qui mandarat, non reddit.

IUNIA, gens patricia, *ex qua L. Iunius Brutus;* plebeia, *ex qua reliqui Bruti. v. in L. Brutus.*

IUNIA, ad Div. 15, 8. uxor C. Marcelli patris.

IUNIANUS, v. Craſſus.

C. IUNIUS, Verr. 1, 6. Cluent. 20. &c. iudex quaeſtionis ex aedilitate in cauſa Cluentii contra Oppianicum, *a quo* iudicium Iunianum *dicitur, quod tam ſaepe in ea oratione & aliis commemoratur, cuiusque invidia periit.*

C. IUNIUS, Cluent. 49. filius.

L. IUNIUS, Div. 1, 16. 2, 8. 33. Nat. D. 2, 3. Conſul cum P. Claudio, neglectis auſpiciis claſſem perdit & ſibi mortem conſciſcit. *a. DIV.*

M. IUNIUS, Leg. 3, 20. ſcripſit ad patrem Attici libros *de Poteſtate. Cicero dicit, ſibi* magiſtratibus lege conſtitutis *dicendum* de Poteſtate, tum de iure. *Id ſe breviter ait facturum, nam pluribus verbis ſcripſiſſe* ad patrem *Attici* M. Iunium Sodalem, *perite ſuo quidem iudicio, & diligenter.* At de iure (naturae *addita vox mihi ſuſpecta eſt, ut totus ab hoc quidem verbo locus*) ſe cogitare & dicere debere &c. *Viri docti conſentiunt, quantum ſcio, indicari* Iunium, *qui ob ſummam cum C. Graccho familiaritatem* Gracchanus *dictus ſit. Quod autem* Sodalis *dicitur, id Turnebus interpretatur ita, ut ſit* patris Attici ſodalis, *aut ut a Gracchana amicitia abſolute* ſodalis *dicatur; illam autem huic explicationi praefert. Si nomen appellativum eſt, non dubito quin ſit de amicitia cum Attici patre capiendum.* Sic Mur. 27. Servius Sulpicius Sodalis filii *ſc. Murenae. Niſi quis forte dignitatis nomen putare velit, a collegio aliquo, cuius ſodalis fuerit, tanquam Epulonum.*

M. IUNIUS, Quint. 1. qui cauſam Quintii aliquoties egerat, legatione aliqua avocatur. M. Iunius *quidam* etiam eſt Verr. 1, 51. ſed *nec de hoc dixerim,* an *idem ſit cum*

Quintiano. Tertius eſt M. Iunius praetor Cluent. 45.

M. IUNIUS, pro Corn. 1. *eſt Silanus, qui cum Q. Caecilio Metello Numid. Conſul ſuit a. U. DCXLIV.*

P. IUNIUS, Verr. 1, 50. frater M. Iunii, *de quo ibidem. Praenomen* P. *omnes libri praeſerunt.*

Q. IUNIUS, Verr. 1, 7. ſenator.

T. IUNIUS, L. F. tribunitius Br. 48. accuſavit de ambitu P. Sextium praetorem deſignatum & vicit. laudatur.

IUNIUS, ad Div. 7, 23. familiaris quidam Avianii ſtatuarii. *Alius* Iunius *eſt* Att. 12, 14.

IUNO, N. D. 1, 28. Argiva. Romana, Lanuvina, diverſa figura. de Div. 1, 24. Lacinia, columnam in eius ſano vult tollere Hannibal: *quod ſanum erat ad promontorium Lacinium.*

IUPITER, N. D. 3, 21. Tres Ioves numerantur. Fin. 3, 20. Salutaris, Hoſpitalis. ad Div. 7, 12. Lapideus. c. 58. eius tria in orbe ſigna celebrabantur. ad Div. 9, 16. Minianus. *quia quotannis minio pingendus locabatur.* Verr. 4, 53. Olympius, eius templum Syracuſis. Div. 2, 41. puer lactens cum Iunone Fortunae in gremio ſedens, mammam appetens, caſtiſſime colitur a matribus. eius templum Praeneſte. de Div. 1, 35. ſtator. eius ſignum in Piſ. 35. Urius, i. e. *auctor bonorum ventorum: Eum Latini* Imperatorem *vocarunt.* Verr. 4, 57. *nulla Graeci verbi ratione habita.* Div. 1, 10. Summanus *v. in* Summanus.

IUVENTAS, Brut. 18. Dea. Att. 1, 18. eius ſacra anniverſaria.

IUVENTIA, Planc. 7. familia conſularis ex municipio Tuſculano.

IUVENTIUS, Planc. 24. primus de plebe Aedilis Curulis factus eſt.

M. IUVENTIUS, *Pedo.* Cluent. 38. Senator iuſtiſſimus.

T. IUVENTIUS, Br. 48. lentus in dicendo, ſed callidus & magna Iuris civilis ſcientia.

K.

KANA & KANUS, v. *Cana* & *Canus.*

L.

LABEO, ad Q. Fr. 1, 1. 14. de cohorte praetoris Q. Ciceronis in Aſia.

L. LABEO, Heren. 4, 27.

T. Attius LABIENUS, Rabir. Perd. 2. trib. pl. Cicerone Conſule C. Rabirio perduellionis crimen intendit, quod Saturninum interfeciſſet. Att. 7, 11. ad Div. 16, 12. diſcedit a Caeſare, *cuius legatus fuerat*, & ad Pompeianos tranſit. Att. 8, 2. propterea parum dignitatis habet. Div. 1, 32. e pugnâ Pharſalica fugit. Att. 7, 7. dives, *qui etiam urbem condidit.*

Q. LABIENUS, Rabir. Perd. 7. T. patruus; cum Saturnino Capitolium occupat.

D. LABERIUS, ad Div. 7, 11. 12, 18. mimus, poëta clarus & mordax. *Eques Rom. a C. Caeſare iuſſus in theatrum prodire.*

M. LABERIUS, ad Div. 13, 8.

LACHES, Divin. 1, 54. praetor Athenienſium, fugit cum Socrate poſt pugnam apud Delium.

LACO, *Anagninus.* Phil. 2, 41. unus de M. Antonii gladiatoribus.

LACIADAE, Offic. 2, 18. curiales Cimonis.

LACYDES, *ex Academia II.* Acad. 4, 6. retinet Arceſilae rationem. Tuſc. 5, 37. peregrinatur.

LADAS, ad Heren. 4, 3. *nomen celebris curſoris in Olympicis.*

LAELIA, C. F. ſocrus L. Craſſi, eleganter loquitur. Brut. 58. ſermo eius patris elegantia tinctus erat, duas filias Mucias & duas neptes Licinias habuit.

C. LAELIUS, ſapientis pater. Phil. 11, 7. Conſul cum L. Scipione Aſiatico, *a.* DLXIII. *Socius ante rerum geſtarum ab Africano maiore.*

C. LAELIUS, C. F. ſapiens *dictus.* Off. 2, 11. 3, 4. &c. Tuſc. 5, 19. Conſul ſemel fuit, & quidem cum repulſa *a.* DCXIII. Offic. 2, 11. Viriatum Luſitanum vicit *ex praetura.* Fin. 2, 8. Diogenem Stoicum audivit & Panaetium. Or. 2, 84. ſcripſit Tuberoni orationem, qua Africanum avunculum laudavit. Nat. D. 3, 2. Phil. 2, 33. augur. Or. 3, 7. in dicendo lenis. Off. 1, 30. in eo multa hilaritas. 1, 26. in omni vita aequabilis. Att. 4, 16. generi eius Q. Scaevola & C. Fannius. &c.

D. LAELIUS, Or. 2, 6. orator, L. Craſſo adoleſcente floruit, vir bonus & mediocriter doctus. *Hinc dictum Lucilii* Or. 2, 6. Perſium non curo legere, D. Laelium volo.

D. LAELIUS, Flacc. 1. accuſat L. Flaccum de repetundis. Att. 8, 11. a Pompeio cum mandatis ad Coſſ. Marcellum & Lentulum Capuam mittitur.

C. & M. LAENII, v. *Lenius.*

C. LAENAS, *e Popilliis*, Balb. 11. patria pulſus, Nuceriae civem ſe fieri curat. *al.* P. *vid. P. Popillius.*

LAENAS, Att. 12, 13. 14. augur.

LAENIUS, v. Lenius.

LAETUS, Att. 4, 9. amicus Ciceronis, qui Neapoli domum habuit: *niſi legendum:* Paetus.

LAEVINUS, Verr. 3, 54. praetor Siciliae. *quidam ſcr.* Levinius.

LAEVUS, *Ciſpius.* ad Div. 10, 18. Planci legatus *fuit. Nam* ep. 21. *dicitur omnibus Planci rebus geſtis interfuiſſe, & diſ*ceſſus legatorum, *non poteſt intelligi niſi de Laevo & Nerva.*

LAIUS, Tuſc. 4, 33. Fat. 13. *Oedipi pater.*

LAIS, ad Div. 9, 26. ſcortum Athenis nobile, quo & Ariſtippus uſus eſt. Eius dictum de ea.

LAMIA, Verr. 4, 26. femina Segeſtana.

L. LAMIA, *ex Aeliis.* ad Div. 12, 29. negotia in Aſia habet. Sen. p. Red. 5. Sext. 3. eques Rom. a Piſone Caeſonino Conſ. in exſilium ire iubetur, *quod, manifeſtata coniuratione Catilinae, in primis ſenatum defenderat & in clivo Capitolino ſteterat.* ad Div. 11, 16. 17. praeturam petit Antonio & Dolabella Coſſ.

LAOMEDON, Tuſc. 1, 26. Ganymedis pater.

LARGIUS, Or. 2, 59. *e Scriboniis, idem nomen, quod Largus.*

LARGUS, ad Div. 6, 8.

LARTES, *ſeu potius* Lar vel Lars Tolumnius. Phil. 9, 9. rex Veientium, qui quatuor Rom. legatos Fidenis interemit. *Fuit autem hoc praenomen dignitatis, & regibus omnibus commune.*

LARTIDIUS, Att. 7, 1. *nomen, quo utitur ad Milonem reprehendendum.*

M. LATERENSIS, *e Iuvenciis.* Att. 2, 17. tribunatum non petit, ne iuret in Caeſaris legem Agrariam. v. *Lex Iulia Agraria.* Planc. 1. ſtudioſus Ciceronis. Plancium de ambitu accuſat, quod ipſe in ea petitione repulſam tulerat, ad Div. 8, 8. praetor Marcello & Paullo Coſſ. ignorantiſſimus Iuris Civilis. Att. 12, 17. augur. ad Div. 10, 21. Legatus M. Lepidi: *qui ſe ipſe interfecit, cum Lepi-*

[illegible] Antonium dum ſe in caſtra [illegible]. ad Div. 10, 25.
[illegible] eius & animus in remp. Vatin. 11. ei [illegible] nius facit. [illegible]
L[illegible]S, ad Div. 12, 30. *Legatus C. Caleſii in Africa, qui cum [illegible]. [illegible] Caleſio, provinciam [illegible].*
M. LECCA, *e Porciis*. Catil. 1, 4. ſocius Catilinae.
LEIUS. ad Att. 5, 20.
C. & M. LENII, ſ. LAENII. *nam idem ſunt*, fratres. ad Div. 13, 63. Planc. 41. Sext. 63. Ciceronem exulem Brundiſii in hortos ſuos recipiunt, contemtis Clodii minis. ad Att. 5, 20. 21. *Hic eſt M. Laenius, qui primus [illegible] Brundiſii.*
LENTIDIUS, Dom. 33. Sext. 37. *plebeius e Clodianis operis.*
LENTO. Caeſennius, Phil. 12, 9. Antonianus VIIvir.
Cn. *Cornelius* LENTULUS, *Clodianus*, Verr. 2, 38. Conſul cum L. Gellio *a.* DCLXXXI. Verr. 5, 7. Cluent. 42. Cenſor cum L. Gellio. Flacc. 19. Temnitarum patronus. Dom. 47. bona eius a C. Atinio Labeone trib. pl. conſecrantur. Br. 64. 66. qualis Orator. *Eius nomen eſt etiam* pr. L. Man. 23. Vatin. 11.
Cn. LENTULUS, *Marcellinus. Patrem* Claudium Marcellum *plebeium habuit.* ad Div. 15, 10. *Debebat ſe appellare* Claudianum, *ſed maluit* Marcellinum. *Manut. ad Cic. ad Div. 1, 1. propterea feciſſe putat, ut intelligeretur, e qua familia Claudiorum eſſet: malim, ne cum Cn. Clodiano confunderetur. Dukerus e Cicerone ad Div. 15, 10. intelligi putat eum natum a. U. DCLXXXXVII. quo ille anno Conſul fuit. Sed ibi Conſulis verbum excidiſſe videtur.* Verr. 2, 42. Patronus Siciliae; *quia e Marcellis fuit.* ad Q. Fr. 1, 2. 5. praetor *C. Caeſare Coſ.* Har. Reſp. 10. Pontifex. Brut. 70. diſertum, in primis in Conſulatu ſe praeſtitit. *Fuit autem* L. *Marcii Philippi collega. a. U. DCXCVII.* Har. Reſp. 11. *dicitur* eius avia manibus accepiſſe matrem Deum. *Sed F. Fabricius & P. Manutius oſtenderunt, eſſe legendum:* atavi: *i. e.* Naſicae. Tumultum in Megalenſibus auctore Clodio ortum ſedat. *Idem memoratur* ad Div. 1, 1. 2. *in cauſa Lentuli Spintheris, cui adverſabatur; erat enim ei inimicus.* in Caecil. 4. &c.
Cn. LENTULUS Vaccia ſ. Vatia. *Nam idem eſt nomen.* ad Q. Fr. 2, 3. editur inter conſcios corruptarum per P. Sextium tribuum.

TULUS, L. Manil. 19. tribunus pl. & anno poſt fuit.

'ULUS, Brut. 20. is, qui Conſul cum C. *Marcio* fuit *a.* DXCVII. diſertus fuit.

'ULUS, Arch. 5. praetor cum P. Gabinius de re- is eſſet damnatus.

ULUS, Har. R. 6. flamen Martialis. Vat. 10. Com- Gabinii *in Conſulatu;* cuius (*Gabinii*) iuvandi Vatinius eum opprimere ſtudet, *iuſſo ſc. Vettio eum :ione nominare inter coniuratos. Hunc diverſum eſſe a e L. Lentulo, inde clarum eſt, quod ille competitor abinii in Conſulatu, hic praetor Gabinio Conſule.*

'ULUS Crus. Piſon. 31. praetor Gabinio & Piſone d Div. 8, 4. repulſam fert in petitione Conſulatus, *onſul fit cum C. Marcello a.* DCCIV. ad Div. 12, fuga Pharſalica a Rhodiis non recipitur. ad Div. bello Civili interiit. Brut. 77. qualis orator fuerit. aliis locis nomen eius invenitur. v. c. ad Div. 10, :t. 11, 6. &c.

'ULUS, L. F. ad Att. 4, 16. praevaricator putatur icio Vatiniano. Att. 12, 7.

'ULUS, Brut. 19. *is, qui a. U. DXVII. Conſul)icitur enim grandior natu fuiſſe cum* Catone *Cenſorio : nine* Caudinus.

'ULUS, *is, qui princeps Senatus fuit.* in Caecil. 21. t Manium Aquillium. Agr. 2, 30. mittitur a Se- ı Campaniam, ut agros privatos, qui in publicum erent, emeret. Brut. 28. ſatis eloquentiae habuit, ad remp. opus eſſet. Or. 1, 48. Catil. 3, 5. lau- *Conſul a. DXCI. ſuffectus cum Cn. Domitio P. Sci- Naſicae & C. Marcio Figulo.*

'ULUS, P. *principis Senatus* Nepos, *cognomine* Su- ut. 64. 66. qualis orator fuerit. Att. 1, 16. bis ab- ır. Cat. 3, 2. ſollicitat Allobrogum legatos. prae- *Cicerone Conſule*, abdicare ſe praetura cogitur. *Iam fuerat a. U. DCLXXXII. Sed, ob infamiam, quam : iudiciis contraxerat, e ſenatu motus erat a Lentulo llio Cenſoribus. Itaque praetura petenda recuperare lo- ı ſenatu voluit, eumque, impetrata praetura, recupe- Fuiſſe autem P. Lentuli principis Senatus nepotem Ci- credimus, Catil. 3, 5. Itaque & hic, ut ſaepe, errat ius ad Div. in Caecil. c. 21. ubi filium illius Lentu-*

li facit. Hunc etiam puto eſſe eum, qui quaeſtor urbanus cum L. Triario fuit, Scipione & Norbano Coſſ. ut oſtend. Verr. 1, 14. Nam inter eum annum & conſulatum eius interiecti ſunt anni XII.

P. LENTULUS *Marcellinus*, filius M. Marcelli, patris Aeſernini. Brut. 35.

P. LENTULUS Spinther, *ita dictus ab hiſtrione quodam, propter ſimilitudinem.* Off. 2, 16. Conſule Cicerone aedilis, ſplendore vincit omnes. ad Quir. p. Red. 5. ad Senatum de Cicerone revocando refert. *eius opera in Cicerone revocando in hac oratione, & ea in Senat. p. R. aliiſque ſaepe commemoratur.* ad Div. 13, 48. Ciliciae Proconſul legem Ciliciae conſtituit. ad Div. 1, 1. ſqq. Ptolemaeum reducere cupit in regnum. ad Div. 12, 14. in fuga Pharſalica a Rhodiis non recipitur. 6, 21. in bello civili perit. Brut. 77. parum natura valuit, ſed diſciplina.

L. LENTULUS Spinther, fil. ad Div. 1, 7. laudatur. 7, 26. augur. Sext. 69. augur fit eodem anno, quo togam virilem accepit. quomodo, docet Manutius ad Div. 7, 26. 12, 14. 15. *quae ſunt ipſius epiſtolae; ex quibus intelligitur, eum proquaeſtorem Trebonii in Aſia fuiſſe,* poſt eius mortem ſe Propraetorem appellat, praeturam Aſiae a Senatu petit, & de rebus geſtis ſuis exponit. *In eadem epiſtola ſignificat, ſe participem caedis Caeſarianae fuiſſe.* ad Att. 12, 52. divortium facit cum Metella.

LENTULUS, de Har. Reſp. 17. orator gravis & diſertus: P. Clodium accuſat de religionibus violatis. *P. Lentulum Spintherem trib. pl. vocat: quod recte Crevierius refellit ex eo, quod Spintheres patricii, tribuni plebis eſſe non potuere. Tribunum pl. accuſatorem fuiſſe diſerte tradit Plutarch. in Caeſare: ſed nomen non addit, igitur Lentulus aliquis eo anno tribunus fuerit neceſſe eſt.*

LENTULUS puer. Att. 12, 28. 30. *Tunſtallus putat eſſe filium Tulliae ex ultimo marito P. Lentulo, quem ei tribuit Aſcon. ad Or. in Piſon. init. Plutarchus dicit, eam mortuam παρὰ Λέντλῳ: quod Tunſtallus de marito intelligit, non de domo. Mortua enim eſt in Tuſculano patris.*

LEON, Verr. 5, 6. Megarenſis.

LEON, Tuſc. 5, 3. Phliaſiorum princeps, tempore Pythagorae. Huius cum eo de philoſophia ſermo.

LEONIDAS, *is, qui pro patria occubuit ad Thermopylas.* Tuſc. 1, 42. 49. Fin. 2, 19. 30.

IDAS, Verr. 5, 5. Lilybaetanus.
IDES, ad Div. 15, 21. princeps Athenienſium *tem- Ciceronis*. Att. 15, 16. 18. 16, 16. de Cicerone fil. patrem ſcribit, eumque mediocriter laudat.
TIUM, Nat. D. 1, 33. meretricula Epicurea, con- Theophraſtum ſcripſit eleganter.
ːmilius LEPIDUS, Or. 2, 71. Provinc. 9. Cenſor *a. XXIV.* cum M. Fulvio *Collega* ſtatim redit in gratiam. Conſul & Pontifex M. *Hic eſt, qui princeps Senatus ꞉n dicitur.* v. c. Rabir. Perd. 7. *Hic eſt etiam, qui* pro 1. 53. M. Aemilius *ſimpliciter dicitur.*
PIDUS Porcina, M. Fil. Brut. 27. Conſul cum C. Ho-) Mancino, *a.* DCXVI. ſummus Orator. Brut. 95. Caſſiae reſiſtit. Or. 1, 10. ignarus legum & iuris. *oc capio etiam illum locum* de Or. 2, 71.
:PIDUS, Rabir. Perd. 7. Conſul cum Q. Catulo *fil. 7 DCLXXV.* Catil. 3, 10. inimicus L. Sullae, de actis reſcindendis tulit, intercedente Q. Catulo; *magna ſeditio & civile bellum ortum eſt.* Verr. 3, 91. tor Siciliae ante M. Antonium, a quo graviter vexa- ınt Siculi.
:PIDUS, *Conſul cum L. Volcatio Tullo a. DCLXXXVII.* 8, 6. Catil. 1, 6. ad Att. 7, 12. Pompeium extra am ſequendum negat.
:PIDUS, *Triumvir*, Har. Reſp. 6. pontifex. Phil. 5, Pontifex Maximus. Mil. 5. eius aedes a Clodianis, ſo Clodio, oppugnantur. Phil. 5, 14. 15. reip. & matibus favet, & Sext. Pompeium reſtituit, unde ei ıa equeſtris ponitur. 3, 9. ſupplicatio ei decernitur.)iv. 10, 6. Phil. 13, 4. ad pacem cum Antonio hor- r. ad Div. 10, 20. eius fides incerta. 21. perfidia eius. 10. hoſtis a Senatu iudicatur. Inſtaurat bellum, quod fectum fuiſſet. *Lepidi duae epiſtolae, altera ad Ciceronem, a ad S. P. Q. R. ſunt ad Div. 10, 34. 35. Conſul fuit C. Caeſare a. DCCVII. Magiſter equitum Dictatore Cae- a. DCCVIII. Conſul II. a. DCCXI. &c.*
O. Flacc. 22. Trallianus.
:PTA, ad Div. 3, 7. praefectus fabrum Ciceronis in ːia. ad Div. 6, 18. eius filius Lepta.
INES, Or. 31. Athenienſis, contra quem eſt Demoſthe- oratio.

LEPTINES, Phil. 9, 2. percuſſor Cn. Octavii legati ad Antiochum.
LEPUS, Nat. D. 2, 44. ſidus.
LETILIUS, Verr. 2, 26. tabellarius L. Metelli in Sicilia.
LEUCIPPUS, Nat. D. 1, 24. eius atomi reprehenduntur. Acad. 4, 37. de pleno & inani omnia gigni ſtatuit.
LEUCOTHEA, Nat. D. 3, 15. Ino, Dea marina. Tuſc. 1, 22. quae ſit? 4, 34. Turpilii fabula.
M. LEVINIUS, Verr. 3, 54. praetor Siciliae. v. *Laevinus.*
LIBANUS, Herenn. 4, 50. nomen Comicum.
LIBERALIA, Att. 6, 1. *dies feſtus a. d. XVI. Kal. April. quo ingenui pueri togam ſumebant.*
LIBERTAS, Dom. 35. eius ſtatua a Clodio in Area Ciceronis poſita & conſecrata.
LIBERA, Verr. 4, 49. *Proſerpina.*
L. LIBO, *e Scriboniis*, Att. 13, 31. 32. eius annales.
L. LIBO, ad Div. 1, 1. 7, 4. 11, 7. Att. 7, 12. ſocer Sext. Pompeii, M. F. Att. 16, 4.
L. LIBO, Brut. 23. tribunus pl. rogationem in Ser. Galbam fert, propter Luſitanos contra interpoſitam fidem interfectos. Non infans fuit, ut ex orationibus eius colligitur. Att. 12, 5. quibus conſulibus Libo Galbam accuſarit. *Male priori loco in libris* T. *praenomen eſt. Ceteri auctores omnes* L. *vocant. Sed mirum ſit, Ciceronem non feciſſe eorum mentionem, ubi de eius dicendi ratione iudicium fert.*
LICINIA ATRIA, Quint. 3. *Dicuntur a* L. Licinio *Craſſo, qui ea in aedilitate exſtruxit & ornavit. ibi auctiones habitae.*
LICINIAE, Brut. 88. neptes C. Laelii e filia L. Licinio Craſſo collocata. Dom. 53. Brut. 43.
LICINIA, ad Div. 7, 23. Caſſii ſoror. *ſed non germana.*
LICINIUS, Or. 3, 60. ſervus literatus C. Gracchi, poſt cliens Q. Catuli.
LICINIUS, Mil. 24. popa.
LICINIUS, Phil. 2, 23. de alea condemnatus a M. Antonio in tribunatu reſtituitur.
LICINIUS, Q. Fr. 2, 1. libertus quidam aut negotiator, in provincia Aſia. *videtur eſſe idem, qui* 1, 2. 2. *memoratur.*
LICINIUS, Q. Fr. 1, 2. 4. Aeſopi hiſtrionis ſervus.
LICINIUS Macer. v. Macer.

C. LICINIUS Calvus. Brut. 81. eius dictio & ingenium. ad Div. 7, 24. Tigellium acri carmine perſtrinxit. ad Div. 15, 21. amicus Ciceronis; *cum ante inimicus fuiſſet, propterea quod patrem eius Licinium Macrum praetor de repetundis damnaverat. Eius mentio etiam* de Fin. 1, 2. v. *Calvus Orator.*

A LICINIUS, Archias. v. in *Archias.*

A. LICINIUS Ariſtoteles, Melitenſis. ad Div. 13, 52.

C. LICINIUS Nerva, Brut. 34. in tribunatu & tota vita improbus.

C. LICINIUS, Sacerdos. Cluent. 48. in equitum cenſu a P. Africano contumelia afficitur.

L. LICINIUS, Verr. 2, 49. *Craſſus, Q. Mucii collega in conſulatu.*

P. LICINIUS Varus. Or. 2, 61.

P. LICINIUS, Coel. 25. *Manutio alius videtur a P. Licinio Craſſo, M. fil.*

LIGARII, fratres, ad Div. 6, 13. *Q. T. & tertius, cuius cognomen ignoro.* Quintus exſulat, ſed ſpem reditus habet. *de eo v. argum. orationis pr. Ligario & ipſam orationem.* Titus quaeſtor urbanus fuit, *Lentulo & Philippo Coſſ.* Ligar. 12. cf. Att. 13, 44.

LIGUR ſ. LIGUS, eſt *cognomen* Aeliorum. Cluent. 26. *Apud Ciceronem occurrunt:*

L. LIGUR, Verr. 1, 48. Att. 7, 18. &c. *frater M. Octavii Liguris*, & SEXT. LIGUR, trib. pl. qui (*anno Clodiano*) ſibi Liguris cognomen ſumſerat, ut ex Aelia familia videretur. Dom. 19. Sext. 32. LIGUS, pater. Att. 12, 23. *utrum ſit de fratribus illis duobus, an alius, neſcio.*

A. LIGURIUS, ad Div. 16, 18. Caeſaris familiaris. Att. 11, 9. Q. Fr. 3, 7.

LINDUS, Nat. D. 3, 21. conditor Lindi *in Rhodo inſula.*

LISO, Verr. 4, 17. Lilybaetanus.

LISYTO, Nat. D. 3, 16. mater Herculis cuiusdam.

LIVIA, Att. 7, 8. femina, quae Dolabellam heredem fecit ea conditione, ut nomen mutaret.

LIVINEIUS, Att. 3, 17. M. Reguli libertus.

L. LIVINEIUS Trypho, ad Div. 13, 60. L. Reguli libertus. *Duorum fratrum liberti, niſi Att. 3, 17. L. pro M. legendum, ut nonnullis viſum.*

L. LIVIUS, *Andronicus*, poëta. Brut. 18. Senect. 14. Tuſc.

in quibusdam Ciceronis exemplaribus praenc
cus: *ut ap. Livium. Sed Polybius facit*
gius autem oſtendit, quod de Tarento di
vium ſequamur, non ad Salinatorem, ſed
tum pertinere.

C. LOLLIUS, Att. 12, 21. *quidam* Lolius,
ubi vid. Intt.

L. LOLLIUS, ad Div. 8, 8.

M. LOLLIUS, Verr. 3, 25. Q. fil. *aliu*
Clodianus. Dom. 5. 6. 33.

Q. LOLLIUS, Verr. 3, 25. eques Rom. i

Q. LOLLIUS, Q. fil. Verr. 3, 25. Cali
occiditur.

LOLLIUS, Att. 2, 2. *videtur nonnullis ſc*

LONGILIUS, Q. Fr. 2, 6. redemtor.

LONGINUS, *eſt cognomen Caſſiorum.* Or.
Antonii Oratoris, hiſtoriae, iuris publ
peritiſſimus. *De eodem intellige* Planc.
locus, C. Caſſius Longinus.

Ti. LONGUS, Corn. 1. Conſul cum P.
DLIX.

C. LUCCEIUS, C. F. Hirrus Pupinia, ad
lii competitor in aedilitate. *v. in* Hirrus

Cn. LUCCEIUS, Att. 16, 5.

L. LUCCEIUS, Q. Fr. Att. 9, 1. Pompeio
eum magnam habet auctoritatem. Att.
fit Attici. 1, 17. in animo habet co
ad Div. 5, 10. hiſtorica eius facultas la

LUCCEIUS, M. F. ad Att. 5, 21.

P. LUCCIUS, ad Div. 12, 25. *eſt* P. Lucceius.

LUCILIUS, Or. 2, 70. *neſcio quis. Pighius e vet. Cod. legit* Lucullus, *& capit de patre illius, qui bellum Mithrid. geſſit.*

LUCILIUS Baſſus, Att. 12, 5. malus auctor.

C. LUCILIUS, poëta. Or. 2, 6. nec doctiſſimis nec indoctiſſimis ſe ſcribere dicit. ibid. 1, 16. inimicus Q. Mucio Scaevolae, homo doctus & perurbanus, neminem oratorem ſtatuit, qui non ſit omnibus liberalibus artibus imbutus. ad Div. 12, 16. libertas eius in perſtringendis hominibus.

L. LUCILIUS Balbus, Brut. 42. doctus, Ser. Sulpicii praeceptor. *Corradus fratrem putat Quinti, & patrem L. ad Div. 3, 4.*

L. LUCILIUS, ad Div. 3, 4. *videtur inter Appii pulchri comites in Cilicia fuiſſe.*

Q. LUCILIUS Balbus, Nat. D. 1, 7. Stoicus, Graecis par. *Itaque etiam L. II. inducitur e Stoicorum diſciplina explicans locum de Natura Deorum.*

Sext. LUCILIUS, ad Att. 5, 20. T. Gavii Caepionis fil. trib. mil. in exercitu Bibuli.

LUCILIUS, ad Div. 12, 13. Claſſi Dolabellae praefectus in Aſia poſt Caeſaris mortem. *Sed quia Appianus* L. Figulum *hunc praefectum fuiſſe dicit, corruptum locum viri docti ſuſpicantur. Manutius e Codd. legi volebat:* Lucius. *Praenomina enim interdum pro nominibus aut cognominibus ponuntur.* Victorius ſuſpicatur, ei Lucilio cognomen Figuli fuiſſe.

LUCRETIA, Lucretii Tricipitini filia. Leg. 2, 4. de Fin. 2, 20.

M. LUCRETIUS, Verr. 1, 7. Senator.

Q. LUCRETIUS Viſpillo. Brut. 48. Iuris peritus.

Q. LUCRETIUS, Att. 4, 16. accuſat Druſum. 7, 24. 25. familiaris Caſſii. 8, 4. Sulmonem fugit.

T. LUCRETIUS Carus. Q. Fr. 2, 11. eius poëmata laudantur.

CN. LUCULLUS, Att. 15, 1. familiaris Ciceronis, matrem effert: in funere adeſt Cicero.

L. LUCULLUS, Quint. 16. Iuriſperitus. *Quis fuerit neſcio. Probabilis eſt coniectura P. Manutii corrigentis:* L. Lucilius: *de quo ſupra. Niſi tamen eſt is, qui* in Tog. Cand. accuſator Catilinae *commemoratur: quem Aſconius* paratum eru-

ditumque *vocat. Sed Crevierius corrigit* Lucceius : *& intelligit eum, ad quem eſt pulchra illa Ciceronis epiſtola. Nam 1) accuſator ille fuit eruditus, 2) paulo poſt fruſtra Conſulatum petiit : quae bene conveniunt Lucceio. 3) Aſconius paulo poſt commemorat Lucceii Orationem in Catilinam. Itaque valde probo Crevierii correctionem.*

L. LUCULLUS Tog. Cand. accuſator Catilinae. *Aſconius vocat* paratum eruditumque.

L. LUCULLUS, *e Liciniis plebeiis.* Brut. 21. A. *Poſtumii* Albini Collega *in conſulatu a.* DCII. Acad. 4, 45. L. Luculli avus.

L. LUCULLUS, L. F. L. N. Off. 2, 16. Acad. 4, 1. ulciſcendi cauſa accuſavit *Servilium augurem, qui patrem de peculatu reum fecerat. De eius laudibus & rebus geſtis lege in primis Acad.* 4, 1. *ſeqq.* ibid. Antiochum philoſophum quaeſtor ſecum habuit & imperator. Off. 2, 16. magnifica aedilitate cum fratre functus eſt. Cluent. 49. ex SCto ferendam legem, ſi qui eſſent, quorum opera factum eſſet, ut iudicium Iunianum corrumperetur, non tulit. Sext. 27. L. Manil. 8. Muren. 15. res in Aſia geſtae *poſt Conſulatum a.* DCCXXIX. Brut. 62. a forenſi eloquentia alienus. Fin. 3, 2. Bibliotheca, *quam filio reliquit.* Leg. 3, 13. quomodo magnificentiam villae defenderit. Att. 1, 19. hiſtoriam graece ſcripſit. dictum Luculli de hoc libro. *Intelligendus liber de bello Marſico, graece ſcriptus.* Verr. 4, 66. uxorem habuit Metelli Numidici ſororem.

LUCULLUS filius. Fin 3, 2. eius tutor M. Cato. Phil. 10, 4. Att. 13, 6.

M. LUCULLUS, L. fil. L. N. de Off. 2, 16. ulciſcendi cauſa accuſavit, & aedilitate magnifica cum fratre *conſobrino* functus eſt. Cluent. 49. Conſul cum C. Caſſio, *anno poſt fratrem.* Verr. 2, 8. Macedoniae Proconſul. Piſon. 19. e Macedonia rediens de Dardanis triumphat. Att. 1, 18. uxor eius a C. Memmio ſtupratur. Brut. 62. a forenſi eloquentia abfuit. Dom. 52. Har. reſp. 6. &c. pontifex. Att. 13, 6. legatus fratris. *A Varrone adoptatus eſt, unde lex frumentaria, quam cum Caſſio tulit, Terentia Caſſia dicitur.*

LUPERCALIA, Phil. 2, 33. 3, 5. Q. Fr. 2, 13. *ſolemnia in honorem Panis menſe Februario.*

LUPERCI, Phil. 2, 34. 7, 1. Coel. 11. *ſunt hi, qui Lupercalia agunt. vid. Phil. 2. l. c.*

LUPUS, Nat. D. 1, 23. *cognomen* Rutiliorum. *h. l. intelligitur P. Rutilius Lupus, qui Conſul fuit a. DCLXIII. Verſiculus eſt e Lucilio, qui eum in carminibus ſuis acriter perſtrinxit.*

P. LUPUS, ad Div. 1, 1. trib. pl. *Marcellino & Philippo Coſſ.* Att. 8, 12. 9, 1. praetor *C. Marcello & Lentulo Coſſ.* ad Div. 11, 5. 6. 7. 12. familiaris Caſſii & Bruti. *Videtur legatus D. Bruti ad Mutinam fuiſſe. Hic eſt, qui bello civili Pompeiano Achaiam iuſſu Pompeii obtinuit.*

M. LURCO, *ex Aufidiis*, Flacc. 4. Att. 1, 16. trib. pl. *Piſone & Meſſala Coſſ.* legem de ambitu fert. *Hic eſt, qui e pavonum paſtu, quem primus inſtituit, LX millia quotannis redegiſſe dicitur Varroni, quamquam Victorius non audet definire.*

LUSCIENUS, Att. 7, 5.

LUSCINUS, Agrar. 2, 24. *eſt C. Fabricius Luſcinus, de quo in* C. Fabricius.

C. LUSCIUS Ocrea, Q. Roſc. 14. Senator. Tog. Cand. condemnatur.

Q. LUTATIUS, Or. 2, 41. Phil. 2, 5. &c. v. *Catulus.*

Q. LUTATIUS, Diodorus. Verr. 4, 17. Lilybaetanus, Q. Catuli beneficio civis Rom. a Sulla factus.

LYCO, Tuſc. 3, 32. *philoſophus Peripateticus, ſucceſſor Stratonis Lampſaceni, Aſtyanactis fil. Troadenſis. Scripſit de Finibus b. & m. dictus &* Glyco, propter dulcedinem orationis.

LYCOMEDES, de Amicit. 20. Neoptolemum alit, & a bello Troiano abſterret fruſtra. *Rex Scyri. Achillem Cicero ſcribere debuit, non Neoptolemum.*

LYCURGUS, *legislator.* Tuſc. 5, 3. Homeri tempore vixit. Div. 1, 42. leges ſuas auctoritate Apollinis Delphici confirmat. Off. 1, 22. laudantur leges. Acad. 4, 44. Stoici negant eſſe Lycurgi.

LYCURGUS, Brut. 9, 34. orator Athenienſis Aeſchinis tempore: *cuius exſtat elegantiſſima contra Leocratem Oratio. Cicero eum appellat* accuſatorem.

LYSANDER, de Off. 1, 30. Lacedaemonius verſutiſſimus & patientiſſimus. 1, 22. Lacedaemoniorum imperium dilatat. Div. 1, 42. leges Lacedaemoniorum mutare prohibetur ab Apolline Delphico. 1, 34. in eius ſtatuae capite Delphis ſubito corona exſtitit ex aſperis herbis.

LYSIAS, orator Athe
mortuus eſt. Timae
tiones veras reliquit.
tam dedit, qua utere
feſſus eſt, eſſe arten
bus facetus. cf. de

LYSIAS, Fin. 5, 5. Str
nis diſcipulus hoc no
de quo ſupra.

LYSIAS, Phil. 8, 9. *u*

LYSIDICUS, Phil. 11,

LYSIMACHUS, Tuſc.
Dux Alexandri.) Th
crucem minatur.

LYSIPPUS, *Sicyonius*,
ryphorum Polycleti ſ
5, 12. Alexandro un
6. &c.

LYSIS, *Tarentinus*, Or.
Epaminondae praece

LYSONES, pater & fili

LYSO, Patrenſis, ad Di

C. MACER

ADARA, Att. 4, 2. *eſt Matius a calvitie ſic dictus. add. in* Calvena.

AEANDRIUS, Flacc. 22. Trallianus.

MAECENAS, Cluent. 56. eques Romanus.

'. MAECIUS *Tarpa*, ad Div. 7, 1. *iudex & cenſor fabularum.*

AENIA Columna. Sext. 58. &c. *nomen habet a Maenio, qui, cum aedes ſuas in foro venderet, columnam excepit, ex qua ipſe cum ſuis ſpectare poſſet gladiatores.*

. MAENIUS, ſeu MEMMIUS GEMELLUS, ad Div. 13, 19. cliens Ciceronis, in exſilio fit civis Patrenſis, & adoptat Lyſonem Patrenſem.

AEVIUS, Verr. 3, 75. ſcriba Verris.

AGI, Div. 1, 23. genus ſapientum & doctorum in Perſis. ib. 41. congregantur in fano commentandi cauſa, atque inter ſe colloquendi. Tuſc. 1, 45. non ſepeliuntur, niſi beſtiis laniati.

AGIA, pro Cluent. 8. filia Dineae, Larinas.

AGIUS, Agrar. 2, 34. Piſ. 11. nobilis Campanus bello Punico II.

AGIUS, Or. 2, 66. praefectus Piſonis in Gallia.

N. MAGIUS, Cluent. 8. Larinas.

N. MAGIUS, Att. 9, 8. Pompeii praefectus fabrum.

. MAGIUS, Verr. 1, 34. Marianus, qui ſe poſt ad Mithridatem contulit, & ad Sertorium miſſus eſt. habitavit finito bello Myndi, prodito Mithridate ab eo. vid. *L. Rabius.*

. MAGIUS CHILO *vel* CILO, ad Div. 4, 12. M. Marcellum, rediturum in patriam interfecit, & ſe ipſum ſtatim poſt. Att. 13, 10. quare eum interfecerit.

. MAGIUS, Brut. 48. Tribunus pl. M. Virgilii collega *a. U.* DCLXVII.

IAGNES, *cognomen* Demetrii & Dionyſii ubi v.

IAGO, Carthaginienſis, Or. I, 58. ſcripſit 28 *libros* de re ruſtica, Punice, *qui capta Carthagine e Senatus conſulto in Latinam linguam converſi ſunt, in quo plurimum operae praeſtitit D. Silanus. Converſi ſunt etiam in Graecum ſermonem a Dione Caſſio Uticenſi.*

'n. MALLEOLUS, *e Publiciis*, Verr. 1, 15. quaeſtor Cn. Dolabellae in Aſia, ante Verrem, occiſus. *quod interpretatur Aſconius:* mortuus. Verr. 1, 36. filius a C. Verre tutore expilatur.

IALLEOLUS, Heren. 1, 13. matrem interficit, & prop-

DCLXXVI.

MAMERCUS, Off. 2,
aedilitate, conſulatu

Q. MAMERCUS, Q.
curio Arpinas. Trib.

OCTAV. MAMILIUS,
qui cum A. Poſtumi

L. MAMILIUS, Verr.

MAMURRA, Att. 7, 7.
ſaris.

MANCIA, *v.* Helmius.

C. *Hoſtilius* MANCINU
foederis turpis cum
Romae foedere, ſed
Lepido. Caec. 34. ret
ſi Numantini non rec

C. MANILIUS, Leg.
Corn. 1. auctor legis
bus vid. Ind. Legg. L
butii gener. Flacc. 37

L. MANILIUS Soſis. ad
Romanus factus.

M'. MANILIUS, ad Div
49. ICtus. Brut. 27. A
ſcrino, *a.* DCIV. Brut
23. omnibus civibus c

onio, *cum eum, victum a Cimbris cum Caepione, Sulpi-ius accuſaſſet.*

MANLIUS, A. fil. Off. 3, 31. poſt dictaturam accuſa-us a M. Pomponio trib. per filium liberatur.

MANLIUS *Acidinus*, Or. 2, 64. vid. *Acidinus.*

MANLIUS, ad Div. 13, 30. Catinenſis, civis Rom. factus.

MANLIUS, Dom. 38. eius domus evertitur & duobus ucis conveſtitur. Phil. 1, 13. propter eius ſcelus gens Manlia neminem e familia ſua Marcum nominari voluit.

MANLIUS, Act. 1. in Verr. 10. Tribunus pl. *a.* DCLXXXIV.

MANLIUS CHILO, Catilin. 3, 6. ſocius Catilinae, ſollicitat Allobroges. *Salluſtius appellat* M. Annium, *ſed Ciceronis lectio verior propter cognomen, quod eſt* Manliorum, *non* Anniorum. P. Manutius. *Ceterum in pluribus nomini-bus diſcrepat a Cicerone Salluſtius.*

MANLIUS, L. F. A. N. Off. 3, 31. patrem a Pompo-nio tr. pl. accuſatum liberat: Gallum e provocatione vin-cit: Torquatus primus dictus: in tertio Conſulatu Latinos ad Veſerim vincit: ſeverus eſt in filium.

MANLIUS, ad Div. 13, 22. Att. 1, 16. negotiator Theſ-piis.

MANLIUS, Verr. 2, 49. praetor Siciliae. Agrigentum ex oppidis Siculorum ducit coloniam.

MANLIUS, Verr. 2, 8. civis Romanus.

MARCELLINI. *de his vid. in* Lentulis.

Claudius MARCELLUS, *M. fil. M. nep. M. pronepos. ſive abnepos. pater eius Caii, qui cum L. Paullo conſul fuit.* in Caecil. 4. Verr. 2, 3. 3, 91. praefuit Siciliae. ad Div. 15, 8. Div. 2, 35. Ciceronis collega *in auguratu.*

MARCELLUS, C. F. ad Div. 15, 8. Brut. 64. ad Div. 3, 4. & 7. L. Paulli collega in conſulatu. *De his duobus intellige locum* pro Sulla 6.

MARCELLUS, *Aeſerninus*, Verr. 4, 42. M. Marcelli filius.

MARCELLUS, Marcell. 4. frater M. Marcelli exſulis, *conſul fuit cum Cn. Lentulo initio belli civilis, diverſus ab eo, qui cum L. Paullo conſul fuit. nam is fuit tantum eius patruelis.*

MARCELLUS, M. F. Sext. 4. Catilinarius. Capua a P. Sextio expellitur.

MARCELLUS, M. F. Offic. 1, 18. magnitudine animi

MARCELLEA, Verr.
& Verrea ſubſtituit.
M. MARCELLUS, *fil*
2, 5. Fat. 14. ter (
ad Maſſiniſſam a. D
M. MARCELLUS, C.
dicendo. filius eius *n*
7. L. Craſſi teſtimon
M. MARCELLUS, Cat
rii. & ipſe ſodalis Ca
cionis cauſa migravit
M. MARCELLUS, Qu
tiae ſtudioſus, ideoque
tis. Videtur frater illi
M. MARCELLUS, Or.
ipſo tempore, quo ſer
Caeſare Coſſ. M. Druſ
cus Craſſi & Scaevol
pro quo eſt oratio.
M. MARCELLUS M. F.
Sulpicio. ad Div. 8, 8.
bus, cui interceſſum
poſt bellum civile. Marc
4, 12. a Magio Athen
Div. 8, 10. tardus ho
vir fortiſſimus.

cii; *ii quoniam Regum cognomen habent*, *facile* Reges *in mentem veniunt.*

MARCII, Divin. 1, 40. 50. fratres, ſunt augures & vates.

L. MARCIUS *Philippus*, Corn. 1. conſul cum Sext. Iulio. *a.* DCLXII. Verr. 1, 55. cenſor cum M. Perperna *a.* DCLXVII.

L. MARCIUS *Cenſorinus*. Brut. 15. conſul cum M'. Manilio. *a.* DCIV.

L. MARCIUS, Balbin. 15. primi pili centurio, qui cum Gaditanis foedus populi Romani fecit, exſtinctis in Hiſpania Cn. & P. Scipionibus, unde Marcianum foedus. c. 17.

L. MARCIUS, Lig. 11. eques Rom. Q. Ligarii advocatus.

Q. MARCIUS *Rex*. Piſon. 4. L. Metelli collega in conſulatu, *a.* DCLXXXV. Dom. 50. Cenſor. *adde in* Rex.

Q. MARCIUS *Philippus*. Brut. 20. Conſul cum Cn. Servilio, *a.* DLXXXIV.

Q. MARCIUS *Criſpus*, Piſ. 23. legatus L. Piſonis in Macedonia. Phil. 11, 12. proconſul Aſiae, iubetur C. Caſſio provinciam & exercitum tradere.

MARIANA QUERCUS, Leg. 1, 1. *dicebatur ea*, *quae erat in Arpinati*, *& de qua M. Cicero in Mario*, *tragoedia*, *mentionem fecerat.*

MARIO, ad Div. 16, 1. ſervus Ciceronis.

MARIUS CALVENTUS, ſ. Calventius. Q. Fr. 3, 1. 4. *P. Manutius de Piſone intelligit.*

MARIUS, de Leg. 1, 1. de Div. 1, 47. *carmen & tragoedia M. Ciceronis.*

MARIUS, Sext. Roſc. 32. accuſator bello civili Sullano interfectus.

MARIUS, de Leg. 3, 16. vid. *Gratidius.*

C. MARIUS, Balb. 20. Africani (min.) diſcipulus ac miles *ſc. ad Numantiam.* Planc. 21. bis aedilitiam repulſam tulit. Font. 15. legatus Rutilii bello ſociali. Tuſc. 5, 19. cum collega Catulo Cimbrici victoriam belli communicat. civili bello autem eum interfici iubet. Tuſc. 2, 15. varices ſecari ſoluto ſibi vult, unde poſtea & alii. c. 21. Brut. 45. hoſtis a ſenatu iudicatur. Piſ. 19. a Minturnenſibus ſervatur. Quir. p. Red. 8. eius exſilium & magnitudo animi in exſilio conſervata. ibid. 3. ab exſilio revocatur. Leg. 2, 22. eius reliquias apud Anienem ſitas diſſipavit Sulla. &c.

natu interficiendo cogi

M. MARIUS, Verr. 5,
Valentinos.

M. MARIUS, *ad quem*
timi ad Diverſos. V
putatur ſucceſſor Bibuli
eo autem, quod praed.
non eſſe ex Mariis Ar
lentinis, inter quos nob

M. MARIUS GRATIDI
in Cilicia interfecti.
nus. Or. 1, 39. Off.

SEX. MARIUS, ad Div.

T. MARIUS, ad Div. 5,

MARTIA LEGIO, Phil.

MARTIALES, Cluent. 1

MARULLUS *Epidius.* Ph
ſare a rep. remotus, o
bertatem.

MASINISSA, Verr. 4, 46
nect. 10. nonaginta ann
& corpore.

MARO, ad Div. 9, 21.
triciae.

MASO, Att. 5, 4. *Corradu*

C. MASO, Balb. 23. ſenat
tino ...

niam credidit, & propterea controverſiam habuit. add. 1.

[ATIUS, ad Div. 7, 15. homo doctiſſimus & ſuaviſſi-ns. 6, 12. Caeſarianus, Ciceronem diligit. Att. 9, 11. ıdatur auctor pacis. Div. 11, 27. de eo cognoſci po-ſt ex ep. 27. & 28. lib. 11. *In Epiſtolis ad Atticum ſae-* Calvena *dicitur. vid. in* Calvena. *Hunc etiam nonnulli nificari putant ad Q. Fr.* 3, 6. 4.

[O, Or. 48. ad Div. 9, 25. *Pomponiae gentis cognomen. d, etiam in Naeviis ſunt Matones.*

:RINIUS, ad Div. 2, 15. ſcriba aedilitius M. Coelii.

IATRINIUS, Verr. 3, 24. eques Rom. in Sicilia.

IATRINIUS, Cluent. 45. ſcriba aedilitius, *alius a ſu-riore M. Coelii, ut ratio temporis facile docet.*

IATRINIUS, *Spoletinus.* Balb. 21. a C. Mario civitate natus.

[UTA, Tuſc. 1, 12. Graecorum Leucothea.

JSOLUS, Tuſc. 3, 31. Rex Cariae. ei magnificum ſe-ılcrum uxor aedificat.

XIMUS, Att. 13, 34. *cognomen* Egnatiorum.

'abius MAXIMUS, *Verrucoſus, Ovicula, Cunctator,* Brut.). Or. 2, 67. Brut. 18. quinquies conſul *bello Pun. II.* arentum recipit. Brut. 14. orator habitus eſt. Verr. 5,). eius ſapientia laudatur. Offic. 1, 24. verſibus Ennii udatur. ad Div. 4, 6. filium conſularem (*Q. F. Max. ui cum Ti. Graccho conſul fuit*) perdidit. *add.* Cato 4. *ubi lio praenomen* M. *tribuitur. Sed e duobus filiis conſularibus ılli* M. *praenomen fuit. Itaque aut delendum, aut* Q. *re-mendum.*

'abius MAXIMUS, *Servilianus.* Or. 1, 26. *in familiam 'abiam e Servilia a Q. Fabio Aemiliano adoptatus. conſul uit a. DCXI. nobilemque conſulatum geſſit a. DCXXVII.*

Fabius MAXIMUS, *Aemiliani fil. L. Paulli nepos.* Brut. 8. Font. 12. Allobroges vicit, *conſul fuit a.* DCXXXI. *id.* Fabius.

MAXIMUS *Eburnus.* Muren. 17. vincit in petitione Scau-um.

Fabius MAXIMUS, ad Div. 7, 13. cum conſul eſſet *um C. Trebonio ſuffectus Caeſari ex Hiſpania redeunti a.*)CCVIII. moritur prid. Kal. Ianuar. *Idem eſt, de quo* in 'atin. 2.

Q. MAXIMUS, Balb. 11. exſul Nuceriae vivit. *Incertum eſt, qui fuerit.*

Q. MAXIMUS, Verr. 4, 20. *pro quo in Graeviana legitur:* quinque maximi fuerant *ſc. equulei.*

MECULONIUS, Flacc. 20. *homo de plebe Romana; ſi ſana lectio.* Maelonios & Mellonios *invenio in lapidibus Donianis a Cl. Gorio editis.* ſed Meclonium Proculum *ap. Gruterum.*

MEDEA *Palatina*, Coel. 8. eſt Clodia.

MEDUS, Off. 1, 31. tragoedia Pacuvii.

MEGABOCCHUS, Att. 2, 7. *de Pompeio interpretantur: ſed Gronovius legebat:* Megabacchus, *quem Plutarchus, in Pompeio, in ſuſpectis coniurationis Catilinariae commemorat.*

MEGALENSIA, ad Div. 2, 11. item:

MEGALESIA, Haruſp. reſp. 11. *de eorum origine* v. Liv. 29, 14.

MEGARICI. Or. 3, 17. Socratici philoſophi, ab Euclide Megarico orti. Acad. 4, 42. eorum princeps *dicitur* Xenophanes: *hac de cauſa, quod Dialecticorum laqueorum, quorum erant ſtudioſiſſimi, auctorem habebant Xenophanem, Eleaticae ſcholae conditorem.*

MEGARISTUS, Q. Fr. 1, 1. 22. queritur de Q. Cicerone propraetore.

MEGILLUS, Lacedaemonius, Leg. 1. 4. qui inducitur loquens cum Socrate apud Platonem in dialogo de legibus.

MEGISTUS, Verr. 4, 26. Elorinus.

MELA, Phil. 13, 2. Antonii colluſor.

MELAMPUS, N. D. 3, 21. Atrei filius. Leg. 2, 13. Melampodis praedicta.

MELANTHIUS Rhodius, Acad. 4, 6. diſcipulus Carneadis, in quo plurimum ſuavitatis fuit.

MELETE, de N. D. 3, 21. Muſa ex primis quatuor, natis Iove altero.

MELISSUS, Acad. 4, 37. Hoc infinitum & immutabile ſemper fuiſſe & fore. *Samius fuit, non philoſophia magis quam rebus geſtis clarus, Parmenidis diſcipulus.*

Sp. MELIUS, Catil. 1, 1. a Q. Servilio Ahala interficitur. cf. Dom. 38. Amic. 8. 11. de Senect. 16. regnum appetit.

C. MEMMIUS, *frater L. Memmii*, Or. 2, 59. Brut. 36. homo mordax, orator mediocris, accuſator acer & acerbus. ib. 70. accuſat Beſtiam. Font. 7. de repetundis accuſatur. Scauri teſtimonium in eum nihil valet. Catil. 4, 2. a Saturnino interficitur.

C. MEMMIUS, L. fil. Brut. 70. perfectus literis, ſed Graecis, faſtidit Latinas, argutus & dulcis orator, ſed parum ſtudii eloquentiae tribuit. Att. 1, 18. M. Luculli & Cn. Pompeii uxores ſtupravit. *Lucullus* eſt Menelaus, *Pompeius* Agamemnon. Balb. 2. Pompeii quaeſtor bello Sertoriano. ad Q. Fr. 1, 2. 5. praetor *Bibulo & Caeſare Coſſ.* Vat. 14. praetor Vatinium adeſſe iubet, *quaeſtionem in eum habiturus e lege Licinia Iunia.* Att. 4, 16. 18. enuntiat pactionem, quam ipſe & competitor Domitius cum Coſſ. Appio & Ahenobarbo de Conſulatu fecerant. ad Div. 13, 1. Athenis exſulat *de ambitu damnatus.* Att. 6, 1. de eo reſtituendo Curio cogitat.

C. MEMMIUS, Q. Fr. 3, tribunus pl. ſubſcribit P. Sullae accuſanti A. Gabinium *de repetundis & Poſtumum de reſiduis.* P. Sullae privignus fuit. de eadem accuſatione v. ep. 1. cf. Sull. 19. pr. Rab. Poſt. 3. *Ex eo, quod trib. pl. fuit, intelligitur, Memmiam familiam plebeiam fuiſſe.*

L. MEMMIUS, *C. frater*, Brut. 36. orator mediocris, accuſator acer.

P. MEMMIUS, Caecin. 10. teſtis in Caecinam.

MENALIPPA, de Off. 1, 31. Accii tragoedia.

MENALIPPUS, Tuſc. 3, 9. Accii fabula. *ſed Bentleius legebat :* Melanippus, *Buherius autem* Menalippa.

MENALIUS, N. D. 3, 22. pater Vulcani, eius, a quo Vulcaniae nominantur.

T. *Ampius* MENANDER, ad Div. 13, 70. libertus T. Ampii Balbi.

MENANDER, ad Div. 16, 13. ſervus Ciceronis.

MENANDER, de optim. gener. orat. 2. Fin. 1, 2. poëta Comicus, *notiſſimus ille, cuius praeclara fragmenta exſtant.*

MENECLES *Alabandenſis*, Orat. 2, 23. Brut. 95. Orat. 69. Orator & rhetor Aſiaticus celeberrimus, quem tota Aſia imitabatur. Audivere ipſum L. Craſſus orator & Cicero puer. Fratrem habuit Hieroclem, eiuſdem laudis oratorem. argutus & ſententioſus fuit.

MENEDEMUS, Eretricus, Acad. 4, 42. omne bonum in mente ponit, qua verum cernitur. *Phaedonis diſcipulus, Eliacus.*

MENEDEMUS, Or. 1, 18. rhetor, Athenienſis, tempore L. Craſſi.

MENEDEMUS, Att. 15, 19. Phil. 13, 15. Graeculus civitate donatus, & poſt ſecuri percuſſus.

MENELAUS, ad Herenn. 3, 21. &c. &c. Agamemnonis frater.
MENELAUS *Marathenus, a Maratho antiqua Phoenicum urbe.* Brut. 26. rhetor Graecus, cuius opera C. Gracchus in orationibus ſuis uti putabatur.
MENELAUS, Verr. 3, 85. Entellinus.
MENIPPUS *Stratonicenſis*, Brut. 91. princeps oratorum Aſiaticorum, tempore Ciceronis.
MENIPPUS, Acad. 1, 2. *is, a quo Menippeae Satyrae dicuntur.*
MENISCUS, Verr. 3, 87.
MENOCRITUS, ad Div. 1, 9. Graecus, Lentuli Spintheris libertus.
MENOECEUS, Tuſc. 1, 48. oraculo edito mortuus eſt pro patria. *Creontis filius, ap. Eurip. in Phoeniſſis.*
MENON, Tuſc. 1, 24. liber Platonis.
MENOPHILUS, ad Att. 4, 7. ſervus Attici, quo Cicero uſus eſt in inſtruenda bibliotheca.
MENTOR, Verr. 4, 28. ſculptor & caelator, cuius *Thericlea vaſa* laudantur.
MENULA *Anagninus*, Dom. 30.
MERCURIUS, N. D. 3, 22. Mercurii plures.
MERULA, *v. in* Corneliis.
L. MESCINIUS, *Rufus.* ad Div. 5, 19. 20. 13, 26. 28. 16, 4. 9. Att. 6, 3. quaeſtor Ciceronis.
M. *Valerius* MESSALA, *qui biennio poſt Ciceronem conſul fuit.* Brut. 70. qualis orator. Sull. 14. praetor. Haruſp. reſp. 6. pontifex. Att. 1, 13. vehementer ſevere contra Clodium agit. ib. 14. valde laudatur. ad Div. 8, 4. abſolutus de ambitu, paulo poſt condemnatur. de eo intelligendus eſt locus pro S. Roſcio 51.
M. MESSALA *Niger*, Sull. 6.
MESSALA ad Brut. 15. iuvenis, eximie laudatur. *Eſt is, qui ſub Auguſto inclaruit.*
MESSIDIUS, Qu. Fr. 3, 1. 1.
P. MESSIENUS, ad Div. 13, 51. eques Rom.
C. MESSIUS, Att. 8, 11. familiaris Pompeii. Sen. p. redit. 8. Trib. pl. P. Lentulo Spinthere Coſ. legem tulit de Ciceronis ſalute. Att. 4, 1. legem ſcribit, qua Pompeio claſſem, exercitum, pecuniam & maius imperium in provinciis dedit, ac ipſi praetores & proconſules habebant.

ib. 15. legatus Caeſaris, e legatione revocatus & accuſatus, a Cicerone defenditur.

METELLA, Att. 11, 23. *Boſio & Corrado videtur pellex Dolabellae & Aeſopi.*

METELLINA, Att. 1, 13. *eſt oratio Ciceronis contra Q. Metellum Nepotem.*

METELLI *cognomen* Caeciliorum.

A. METELLUS, Flacc. 40. *Ita Gruterus e Codd. Pall. dedit, cum ante in vulgg. eſſet Q. Et manifeſtum eſt ex contextu, ſermonem eſſe de* Metello Cretico. *Eius autem praenomen* Q. *eſt, non* A.

C. METELLUS, *Q. Macedonici quartus fil. Caprarius.* Quirit. p. R. 3. in Senat. 15. Cenſorius. *Fuit Cenſor cum Numidico a.* DCLI. pro Q. Metello Numidico exſule intercedit. Or. 2, 66. ei tarditatem ingenii obiicit Scipio.

L. METELLUS Calvus, *Macedonici frater.* Font. 7. eius teſtimonium in Q. Pompeium nil valet. *Conſul fuit a. U. DCXI.*

L. METELLUS Diadematus, *Maced. fil.* Sen. p. Red. 15. ad Quir. 3. pro Numidico intercedit. *Conſul fuit cum Q. Scaevola Q. F. a. U. DCXXXVI.* Diadematus *dictus eſt a diademate, quo caput obligare ſolebat, ulceris alicuius tegendi cauſa: Gr. Διαδούμενος.*

L. METELLUS *Dalmaticus, L. Calvi filius, Conſ. cum L. Cotta, a.* DCXXXIV. Verr. 1, 59. de eius Manubiis *e Dalmatis*, Caſtoris aedes exſtructa. Verr. 4, 57. Metelli porticus. Verr. 1, 55. Cluent. 42. Cenſor cum Cn. Domitio.

L. METELLUS, Piſon. 4. Q. Marcii collega *in Conſulatu a.* DCLXXXV. Act. 1. in Verr. 9. praetor Siciliae (*a.* DCLXXXIII.) teſtes in Verrem retinet, & accuſationem impedire conatur, *de quo multae in Verrinis querelae, in primis L. 2. Eſt pater* Cretici. *fratres eius ſunt* Q. & M. Act. 1. in Verr. 9. 10. Q. Conſul (*a. U.* DCLXXXIV.) M. praetor *eodem anno.*

L. METELLUS, Att. 9, 6. 10, 4. trib. pl. paene interfectus eſt iuſſu Caeſaris, quod ei ſaepe intercederet. Eius ſocrus Clodia.

M. METELLUS, Act. 1. in Verrem 9. 10. praetor, *a.* DCLXXXIV. Att. 2, 1. eius ludi gladiatorii.

Q. METELLUS, L. fil. Brut. 14. Conſul cum L. Veturio Philone *a.* DXLVII. *& Dictator anno ſequente,*

Q. METELLUS, *Q. fil. L. nep. Macedonicus.* Muren. 14. de Pſeudophilippo triumphat. Br. 21. quatuor filios Conſulares habuit, *nempe* Quintum Balearicum, *qui cum Flaminio Conſul fuit*, L. Diadematum, Marcum *collegam Scauri in Conſulatu*, *&* Caium Caprarium, *qui candidatus Conſulatus erat, cum moreretur pater.* Dom. 47. avus P. Servilii Iſaurici, & proavus P. Scipionis. Eius bona a C. Atinio Labeone trib. pl. conſecrantur, ſine fraude eius. Font. 7. in Q. Pompeium fruſtra teſtimonium dicit. cf. de Amic. 21. Offic. 1, 25. inter eum & Africanum minorem inimicitiae ſine acerbitate. Eius etiam fit mentio Br. 56. Or. 1, 48. &c.

Q. METELLUS, *Balearicus*, *Maced. F.* Brut. 74. cum T. Flaminio Conſul, *a.* DCXXX. Div. 1, 3. eius filia Caecilia.

Q. METELLUS, *L. Calvi fil. Numidicus*, *a victoriis de Iugurtha reportatis.* Brut. 35. de republ. dicebat ſatis bene. Conſul cum M. Silano, *a.* DCXLV. Sext. 47. L. Saturninum a cenſu prohibet. Cluent. 35. Dom. 31. Sext. 16. lege Saturnini eiicitur, *quod in eius legem iurare nollet.* Quir. p. Red. 3. in Senat. 15. &c. revocatur, deprecante filio & tota familia, *& quidem* Planc. 28. lege Q. Calidii. ad Div. 1, 9. poſt exſilium fracto animo fuiſſe dicitur. Balb. 5. de repetundis accuſatus, quantum fidei habuerit. Att. 1, 16. eius tabulas iudices nolunt inſpicere. Verr. 4, 66. noluit laudatione ſua iuvare ſororis virum, L. Lucullum. Arch. 3. Or. 3, 18. &c.

Q. METELLUS, *Q. Numidici filius*, *Pius.* Or. 2, 40. Quir. p. R. 3. in Sen. p. R. 15. patris exſilium pie luxit, & pro eo populum deprecatus eſt; *unde & Pii nomen tulit.* Balb. 2. 17. contra Sertorium bellum gerit. Sull. 25. a C. Cethego vulneratur. Planc. 28. gratus animus in Q. Calidium.

Q. METELLUS Scipio, de Har. Reſp. 6. Pontifex. De eo cape ad Div. 12, 2. *eſt Metelli Pii filius adoptivus.*

Q. METELLUS Nepos *Balearici F.* Rab. Perd. 7. Att. 2, 6. legem Caeciliam Didiam fert. *Conſul cum T. Didio a. U. DCLV.* Quir. p. R. 3. Sen. p. R. 15.

Q. METELLUS *Creticus*, *Calvi abnepos.* Act. 1. in Verr. 9. Conſul cum Hortenſio. *ann. U.* DCLXXIV. Flacc. 13.

Cretam vincit. Att. 1, 19. legatus mittitur ad Galliae civitates, ne ſe cum Helvetiis iungant.

Q. METELLUS Celer, *Nep. fil. Balear. nep.* Brut. 89. non ille quidem orator, ſed tamen non infans, trib. pl. collegis C. Curione. Q. Vario, C. Carbone &c. auditus a Cicerone iuvene.

Q. METELLUS Celer. *Celeris fil. maior.* Catil. 1, 8. 2, 3. Sul. 23. praetor Cicerone Conſule, delectum habet contra Catilinam. Piſ. 4. Conſul deſignatus, *cum L. Afranio*, privatus auctoritate ſua ludos Compitalitios fieri prohibet, & rem obtinet. Att. 1, 17. Conſul deſignatus reſiſtit publicanis, Aſiaticam locationem induci poſtulantibus. ad Div. 5, 1. cum Cicerone expoſtulat de fratre Nepote tribuno ab ipſo in Senatu oppugnato. Galliam provinciam obtinet *ex praetura*. Att. 6, 3. ad Div. 8, 8. accuſat M. Servilium. Coel. 14. Clodiam uxorem habet. c. 24. eius mors, venenum accepiſſe indicat. laudatur. Brut. 70. qualis orator.

Q. METELLUS Nepos, *Celeris min. fr.* ad Div. 5, 1. 2. trib. pl. *Silano & Murena Coſſ.* in Senatu oppugnatur a Cicerone: quem ante ipſe oppugnaverat. Br. 78. qualis in dicendo fuerit. *fuit Conſul cum Lentulo Spinthere.* Sen. p. R. 7. inimicitias cum Cicerone deponit, neque intercedit Lentulo, atque etiam de Cicerone refert & fert. Dom. 47. eius avus *eſſe dicitur* Macedonicus, *qui tamen eſt abavus.*

METO, Att. 12, 3. & 51. *fuit debitor Ciceronis, quod ex altero loco* ep. 51. *ſatis clare apparet, ſed quia iſtud tardum nomen erat, ludit in nomine, & diem ſolutionis* annum Metonis *appellat. Dicebatur enim* annus Metonis *per proverbium pro longo tempore. proprie autem* annus Metonis *eſt cyclus undeviginti annorum, qui Metonem aſtronomum auctorem habebat.*

METRA, ad Div. 15, 4. homo apud Ariobarzanem gratioſus.

METRILIUS PHILEMO, Div. 7, 18. *libertinus videtur, pro quo Manutius coniiciebat:* M. Aemilius, *Rutgerſius autem:* Metilius.

METRODORUS *Scepſius*, Or. 1, 11. Carneadis auditor. Orat. 2, 88. Tuſc. Qu. 1, 24. divina fuit memoria. *Plinius excellentem pictorem fuiſſe, & L. Paulli liberos erudiviſſe tradit.*

MIDAS, Tusc. 1, 4
neris acceperit. Div.
grana in os congert
MILO, Crotoniates.
T. Annius MILO, M
Lentulo Spinthere &
de vi. ad Div. 1, 5
3. eius cum Clodio
fuit, gladiatoribus e
primere. ad Div. 2,
pore Clodium interfec
MILTIADES, Fin. 2,
64. eius calamitas.
MINDIUS Marcellus,
M. MINDIUS, ad Div
fi. negotiator.
MINERVA, Nat. D. 3
Arcadibus culta, q
etymologia.
MINOS, *rex Cretae.* Tu
MINOTAURUS, ad D
rus, qui hoc nomine p
MINUCIA gens, Verr.
MINUCIA porticus, Ph
Scordiscis triumphavit.
MINUCIUS, Verr. 1,

Q. MINUCIUS, Rufus. Verr. 4, 31. 2, 28. eques Rom. in Sicilia negotiator.

MITHRIDATES, Flacc. 17. Phryx. teſtis in Flaccum.

MITHRIDATES, rex Ponti, Acad. 4, 1. poſt Alexandrum maximus, quid de L. Lucullo iudicarit. Verr. 2, 65. eius ſtatuam etiam, cum bellum contra ipſum gerunt, Rhodii non deiiciunt. *de eo multa in Or. p. L. Manilia &c.*

MNASISTRATUS, Verr. 3, 46. Leontinus.

MNEMOSYNE, Nat. D. 3, 21. mater novem Muſarum.

MNESARCHUS, *Stoicus*, Or. 1, 11. 17. Panaetii auditor, neminem oratorem putabat, niſi ſapientem. cf. de Fin. 1, 2. Acad. 4, 22.

M. MODIUS, Verr. 2, 48. eques R.

MOERAGENES, Att. 5, 15. 6, 1. Aſianus, quo cum Attico controverſia fuit de ſervo.

MOLO, Rhodius, Br. 90. Att. 2, 1. &c. *eſt* Apollonius Molo, *de quo ſupra.*

MONETA, Nat. D. 3, 18. Dea, *Iuno*. Div. 1, 45. quare Iuno ſic appellatur. Att. 8, 7.

MOPSUS, Nat. D. 2, 3. Div. 1, 40. Archivorum augur.

MOTHO, ad Div. 16, 10. *Manutius malebat:* Matho ſ. M. Otho.

MUCIA, Verr. 2, 21. *feſtus dies in Aſia inſtitutus in honorem Q. Mucii, qui Aſiam aequiſſimo imperio rexerat.*

MUCIA, ad Div. 5, 2. Att. 6, 12. Cn. Pompeii uxor, qui cum ea divortium fecit. Nepotis & Celeris Metellorum ſoror.

MUCIAE, Brut. 58. Laeliae C. F. filiae, C. Laelii neptes.

P. MUCIUS *Scaevola*, P. F. Q. N. P. PRON. Herenn. 1, 13. Or. 2, 7. 12. Fin. 2, 16. Trib. pl. Conſule Caepione fert, ut de Tubulo quaeratur. Att. 12, 5. quibus Coſſ. tribunus fuerit. praetor fuit P. Furio & Sext. Atilio Coſſ. Dom. 53. Pontifex M. Brut. 28. acutus & copioſus orator. Verr. 4, 49. L. Calpurnii Collega *in Conſulatu a. U.* DCXX. Dom. 34. ſegnior in republ. gerenda putatur. Naſicae factum SCto probat. cf. Planc. 36. Or. 1, 49. 50. optime pila & duodecim ſcriptis luſit. *Laudatur praeterea.* Off. 2, 13. Att. 12, 4. Nat. D. 3, 2. Dom. 53. Topic. 4. 8. ad. Div. 7, 10. 21. &c. *Hic eſt is, qui, ut Pomponius ait, primus ius Civile fundavit, qui primus hanc ſcientiam in familiam Muciam in-*

tulit. Duos fratres habuit item ICtos, P. Craſſum Mucianum, Or. 1, 37. Brut. 26. & Q. augurem: *ſed hunc tantum patruelem: quod tenendum eſt legentibus notam Graevii ad de Offic.* 2, 13. *Huius* P. fil. Q. *Aſiae Proconſul etiam ICtus fuit. de eorum Iuriſprudentia & opinionibus exſtat Balduini libellus de Iuris Prud. Muciana.*

P. MUCIUS, *P. F. Q. N. P. Pron.* Brut. 56. frater P. Craſſi: eius libri. *Eſt* P. Craſſus Mucianus, *de quo ſupra, frater P. Mucii naturalis*, *vid.* Brut. 26.

Q. MUCIUS, Sext. 21. ſolus in Caſtra Porſenae venit, eumque interficere conatur.

Q. MUCIUS, *Q. F. Q. N. P. Pron.* Brut. 26. augur. de repet. contra T. Albucium dixit. Amicit. 1. gener Laelii. ad eum ſenem deducitur Cicero puer, qui nunquam ab eius latere diſceſſit. *Conſul fuit ann.* DCXXXVI. Balb. 19. de iure praediatorio non reſpondet. Phil. 8, 10. bello Marſico valde ſenex & infirmus, tamen quotidie, ſimulatque luceret, conveniri poterat, & primus in curia erat.

Q. MUCIUS, *P. F. P. N. &c.* Offic. 1, 31. in iure civili excelluit. 2, 16. omnium moderatiſſimus, cum L. Craſſo aedilitate functus eſt, *& reliquis magiſtratibus praeter tribunatum & Cenſuram.* Verr. 2, 10. Africam iuſtiſſime rexit. *ſed*, Att. 5, 17. ſolos quinque menſes. v. *Mucia.* ad Div. 1, 9. Planc. 13. publicanos inimicos habet, quod eos in provincia coërcuerat. in Caecil. 17. pro praetore iuſtiſſimo nomen eius dicitur. Amic. 1. Pontifex M. Or. 1, 3. iuris peritorum eloquentiſſimus & eloquentium iuris peritiſſimus. cf. Brut. 39. Offic. 3, 11. 15. in Conſulatu *cum Craſſo a.* DCLVIII. legem Muciam Liciniam tulit. *v. Ind. Legg.* Brut. 89. Ciceronis in Iure Civ. praeceptor. S. Roſc. 12. in funere Marii a C. Fimbria vulneratur. Nat. D. 3, 32. ante ſimulacrum Veſtae trucidatur, ſc. in curia Hoſtilia a Damaſippo praetore. huc pertinent loca ad Att. 9, 18.

Q. MUCIUS, Q. F. Q. N. *de hoc cape* ad Div. 3, 5. Att. 4, 16. tribunus pl. *Ahenobarbo & Appio Pulchro Coſſ.* optimatium partium defenſor. cf. Q. Fr. 3, 2. 3. 2. ult. *Ex his facile Muciorum ſtemma confici poterit. Hic eſt etiam* ad Div. 4, 9. *ſi ſana lectio.*

Q. MUCIUS Mancia, Offic. 1, 30. in ſermonibus effecit, ut unus de multis videretur.

MULCIBER, Tuſc. 2, 4.

L. MUMMIUS *Achaicus*, *Conſul*, a. DCVII. Verr. 1, 20. Corinthum delevit, & multas Achaiae & Boeotiae urbes exſtruxit. Att. 13, 6. 30. 32. & 33. qui eius decem legati fuerint. Brut. 23. Cenſor cum Africano minori *a.* DCXI. Brut. 25. orationes reliquit. Off. 2, 22. abſtinentiſſimus.

L. MUMMIUS *Quadratus*, Sext. 11. *Tribunus pl. cum P. Clodio.* de ſalute Ciceronis ad Senatum refert. *Manutius ad Sext. 11.* Ninnius *legendum cenſet*, *& ita habet Dio XXXVIII. p. 79: ita appellatur etiam aliis Ciceronis locis. vid. in* L. Ninnius. Dom. 48. P. Clodii bona conſecrat Cereri.

M. MUMMIUS, Verr. 3, 53. praetor Cn. Pompeio & M. Craſſo Coſſ.

P. MUMMIUS, Orat. 2, 67. cuivis tempori homo.

SP. MUMMIUS, Frater Achaici. Brut. 25. orationes reliquit. Stoicam Philoſophiam tenuit. Att. 13, 6. legatus fratris Achaici.

T. MUNATIUS, ad Div. 10, 12. eſt Plancus Burſa. Catil. 2, 2. ſocius Catilinae.

MUNDUS, Att. 15, 26. 29.

L. MURCUS, ad Div. 12, 11. Att. 12, 2. Imperator & proconſul in Aſia. *v.* Statius.

C. MURENA, *L. F. e Licinia familia plebeia.* Mur. 7. *ubi de maioribus* C. & L. Murenae *videndum. Frater eius*, *pro quo eſt oratio*, Mur. 41. Galliam regebat Conſule Cicerone.

L. MURENA, *Pater*, Verr. 1, 35. naves civitatibus Aſiae imperat. Manil. 3. de Mithridate triumphat, a Sulla revocatur. Brut. 90. bello civili Sullano periit.

L. MURENA, L. F. Mur. 7. eius avus & proavus praetores fuere. ibid. 9. legatus L. Luculli. ib. 1. Conſul cum D. Silano, creatus, ambitus accuſatus a Servio Sulpicio & Catone, defenditur a Cicerone Conſule.

P. MURENA, Brut. 67. mediocri ingenio, ſed magno ſtudio, literarum ſtudioſus.

MURENA Varro, ad Div. 13, 22. *v.* Varro.

MUSAE, N. D. 3, 21. tria genera Muſarum.

MUSCA, Att. 12, 40. *videtur Attici libertus fuiſſe.* Sempronius Muſca eſt ap. Valer. M. 6, 1.

MUSTELA *Numiſius*, *Anagninus*, *de ſicariis M. Antonii*

triumviri. Phil. 2, 4. 41. 5, 6. 13, 2. Att. 12, 5. & 44.

C. MUSTIUS, Verr. 1, 51. eques Romanus.

MYRMECIDES, Acad. 4, 38.

MYRO, Herenn. 4, 6. Or. 3, 7. ſtatuarius praeſtans. Verr. 4, 60. eius bucula. 43. Apollo, 3. Hercules &c.

MYRTILUS, Nat. D. 3, 38. eius mors vindicatur. *Oenomai auriga a Pelope interfectus.*

MYRTILUS, Att. 15, 13. 16, 11. ſervi nomen.

N.

NAEVIUS *Turpio*, Verr. 2, 8. quadruplator, civis Rom. de conventu Mamertino. cf. 5, 41.

SER. NAEVIUS, Brut. 60. a Sicinio defenditur.

SEXT. NAEVIUS, Quint. 1. &c. praeco, cui cum P. Quintio controverſia. gratioſus apud Sullanos, ad quos a Marianis defecerat.

NAEVIUS, Orat. 2, 63. poëta comicus, *quem ſaepe citat Cicero.* Brut. 15. de tempore mortis ambigitur.

NANNEIUS, Att. 1, 16. proſcriptus a Sulla.

NANNII, Pet. Conſ. 2. *Manut. ad ep. 16. L. I. ad Att. legit:* Nanneii.

C. NASENNIUS, municeps Sueſſanus. ad Brut. 8.

NASICA, *vide in* Scipio. *item in Porciis.*

L. NASIDIUS, Att. 11, 17. Pompeianus. *v. & in* Viſidius.

CN. *Otacilius* NASO, ad Div. 13, 32. eques Romanus.

L. *Octavius* NASO, Q. Fr. 1, 2. 3. negotiator in Aſia *fuiſſe videtur.*

P. NASO, Phil. 3, 10. provinciam a M. Antonio aſſignatam recuſavit. Att. 12, 17.

Q. NASO. Cluent. 53. praetor, qui cauſae Cluentii praefuit. Flacc. 21. praetor Aſiae.

NATTA, *e Pinariis*, Div. 1, 12. it. 2, 20. eius ſimulacrum ex aere.

L. NATTA, Mur. 35. laudatur. Idem poſtea Pontifex, quo praeeunte domum Ciceronis conſecravit Clodius. Dom. *de eo intellige* Att. 4, 8.

NAVIUS, *Attius*, v. Attius.

NAUCRATES, *Erythraeus Naucratites*, Orat. 2, 23. it. 3, 44. Iſocratis diſcipulus, hiſtoricus. *Hic eſt, qui cum Theo-*

pompo & Theodecte interfuit agoni de laudibus Mauſoli di- cundis ab Artemiſia inſtituto.

NAUSIPHANES *Teius*, Democriteus, N. D. 1, 26. Epicuri magiſter, ab eo contemnitur. *Pyrrhonis auditorem vocat Sext. Empir. adv. Math. init.*

NEOCLES, N. D. 1, 26. Pamphili Platonici pater.

NEOPTOLEMUS, cognomen *Pyrrhi*, *Achillis filii*. Or. 2, 37. Tuſc. 2, 1. philoſophari ait ſibi neceſſe eſſe, ſed paucis.

NEPTUNUS, Off. 1, 10. Theſei precibus commotus Hippolyto equos immiſit. N. D. 1, 23. Neptuni filius *dicitur de homine immani*, *ſaevo*, *latrone*.

CN. NERO, Verr. 1, 19. praetor Aſiae.

TIB. *Claudius* NERO, *Liviae ante Auguſtum maritus*. ad Div. 13, 64. Att. 6, 6. petit Ciceronis filiam.

NERONIANUM, Orat. 2, 61. dictum Neronis cuiusdam.

NERVA, ad Div. 10, 18. vid. *Laevus Ciſpius*. *Nervae ſunt e Liciniis: de quibus ſupra.*

NESTORIUS, ad Div. 6, 11. *pro quo Graev.* Veſtorius; familiaris Ciceronis.

NICANDER *Colophonius*, Or. 1, 16. de rebus ruſticis ſcripſit.

NICANOR, Att. 5, 3. ſervus Attici.

NICASIO, Verr. 4, 51. Ennenſis Senator. add. Att. 12, 5. ubi foeneratoris nomen eſt, ſi lectio ſana.

NICE, Verr. 5, 30. uxor Cleomenis Syracuſani, Verris meretrix.

NICETAS, *Syracuſius*, Acad. 4, 39. omnia ſtare dicit, ſolam terram circa axem moveri. *Pythagoreus*, *rectius* Hicetas. ubi v.

NICIAS Curtius, ad Div. 9, 10. 11. Att. 7, 3. it. 12, 26. Grammaticus, quem Cicero in Cilicia ſecum habuit. Att. 13, 28. a Dolabella arceſſitur; ad eum, auctore Cicerone, proficiſcitur cf. 52.

NICO, ad Div. 7, 20. medicus περὶ πολυφαγίας ſcripſit.

NICO, Verr. 5, 30. nobiliſſimus pirata, a P. Servilio captus.

NICOCLES. *Tyrannus*. Off. 2, 33. ab Arato Sicyonio oppreſſus eſt.

NICOCREON, Tuſc. 2, 21. Rex Cypri. v. *Anaxarchus*.

NICOMACHUS, Fin. 5, 5. Ariſtotelis filius.

NICOMACHUS, Brut. 18. pictor.

NICOMEDES, *Temnites*, Flacc. 18.
NICOMEDES, Verr. 1, 24. Rex Bithyniae. *Pruſiae filius & parricida.*
NICOSTRATUS, Cluent. 62. ſervus Oppianici.
P. NIGIDIUS *Figulus*, Sull. 14. petit praeturam Cicerone Coſ. Qu. Fr. 1, 2. 5. praetor. Att. 2, 2. iudices adeſſe cogit. 7, 24. a Domitio Corfinio Capuam mittitur. ad Div. 4, 13. exſuli ſpem Cicero facit redeundi Romam.
NILUS, Att. 11, 11. 23. *ſervi aut liberti nomen, niſi vox corrupta eſt.*
NIOBE, Tuſc. 3, 26.
L. NINNIUS *Quadratus*, Att. 10, 16. Sext. 31. poſt redit. in ſen. 2. Kalend. Iuniis de Cicerone revocando retulit nullo diſſentiente, illo ipſo anno quo expulſus eſt. *alii legunt:* Mummius. v. *L. Mummius Quadratus.*
NIPTRA, Tuſc. 2, 23. fabula Pacuvii & Sophoclis.
NISUS, de Nat. D. 3, 23. pater Bacchi cuiusdam ex Thyone.
Q. NOBILIOR, M. F. Brut. 20. literarum ſtudioſus, Ennium civitate donavit, cum Triumvir coloniam deduxiſſet. v. *Q. Fulvius Nob.*
NODINUS, N. D. 3, 20. Deus Romanorum; proprie fluvius prope Romam.
Q. CONSIDIUS NONIANUS, ad Div. 16, 12. *e gente Nonia in Conſidiam adoptatus.* ei decernit Senatus Galliam citeriorem, Caeſari adimendam.
M. NONIUS *Suffenas.* Att. 6, 1. Cretae & Cyrenarum propraetor, cum Cicero in Cilicia eſſet.
C. NORBANUS, *e Iuniis,* Orat. 2, 21. 25. 47 & 48. qui tribunus pl. Q. Servilium Caepionem a Cimbris victum omnibus modis vexavit, ideoque accuſatus eſt a P. Sulpicio Rufo Tribuno pl. defenſus a M. Antonio Oratore, cuius quaeſtor fuerat. Off. 2, 14. ſeditioſus & inutilis civis. *Hic eſt, qui poſt Conſul cum L. Scipione ann. DCLXX. a Sulla victus eſt.*
C. NORBANUS, Verr. 3, 49. praetor Siculus. Verr. 5, 4. Siciliam otioſam habuit.
L. NOSTIUS ZOILUS, ad Div. 13, 45. libertus L. Noſtii.
NOVIA, Cluent. 9. uxor Oppianici.
NUCULA, Or. 2, 62.

NUCULA, Phil. 6, 5. 8, 9. 11, 6. 12, 8. de Septemviris Antonii.

NUMA POMPILIUS, Leg. 2, 22. humatus eſt, ubi? Tuſc. 4, 1. Pythagoreus male exiſtimatur. Or. 2, 37. ante Pythagoram vixit. Or. 3, 51. doctiſſimus. Sull. 7. rex peregrinus.

NUMERIUS *eſt pronomen* Auriorum, Cluentiorum, Fabiorum, Furiorum *&c. v. in* Num. Fabius Pictor.

NUMERIUS, Verr. 3, 23. Centuripinus.

NUMERIUS *Aurius*, *v.* Aurius.

NUM. *Cluentius*, *vid.* Cluentius.

NUM. *Fabius Pictor*, *v.* Fabius.

NUM. *Furius*, *vid.* Furius. de Or. 3, 21. eques Romanus, cantandi artis peritus.

Num. NUMESTIUS, Att. 2, 20. 22. & 24. amicus Attici.

NUMERIUS *Quintius*, *v.* Quint.

NUMERIUS *Suffucius*, *v.* Suff.

Ti. NUMICIUS, Off. 3, 30. trib. pleb.

NUMINIUS, Verr. 4, 51. Ennenſis Senator.

NUMISIUS *Tiro*, Phil. 2, 4. 12, 6.

NUMISIUS *Muſtela*, v. in *Muſtela.*

NUMIUS, Or. 2, 63. diviſor.

NUMIUS, Font. 5. de cohorte M. Fonteii, aut portitor.

NUMITOR, Herenn. 4, 34. Romuli avus.

NUMITORIA, *Fregellana*, Phil. 3, 6. uxor patris M. Antonii.

C. NUMITORIUS, Verr. 5, 63. eques Roman. in agro Taurominitano.

Q. NUMITORIUS *Pullus.* Inv. 2, 34. Fregellanorum princeps conjurationem contra Romanos prodidit, cum ad cauſam apud L. Opimium praetorem dicendam evocatus eſſet. v. *L. Opimius.* Fin. 5, 22. *eſt* Pullus Numitor. *male.*

NYMPHAE, Milon. 27. earum aedes, in qua erant tabulae cenſoriae.

NYMPHO, Verr. 3, 21. Centuripinus.

NYMPHO COLOPHONIUS, ad Q. Fr. 1, 2. 2. de Q. Cicerone queritur.

NYMPHODORUS, Verr. 4, 22. Agrigentinus.

NYMPHODORUS, Verr. 3, 23. Centuripinus.

NYSA, N. D. 3, 23. a Baccho interficitur.

NYSIUS, Flacc. 25. cognomen Bacchi, *ſed Graeviana habet* Dionyſius.

O.

SERV. OCELLA, ad Div. 2, 15. 8, 7. Att. 10, 13. & 16.

OCTAVIANUS, ad Div. 10, 33. Att. 15, 12. 16, 8. 11. 14. *eſt C. Octavii Macedoniae praetoris filius naturalis, poſt* Octavianus *appellatus, cum eum C. Caeſar adoptaſſet. Dicitur etiam interdum* Octavius, *ut* ad Div. 16, 24. v. *C. Caeſar Octavius.*

CN. OCTAVIUS, Cn. F. Off. 1, 39. quoniam praeclaram aedificarat in Palatio domum, honorem conſecutus eſt. ibid. primus ex ea familia Conſul. Phil. 9, 2. homo novus. in legatione ad nepotem Antiochi regis, a Leptine quodam Laodiceae interficitur: eique propterea ſtatua in roſtris poſita. *Plinius tamen factum Popillii, Antiochum M. virga circumſcribentis, cum huius legatione confundit.* Fin. 1, 7. Conſul (*a.* DLXXXIIX.) cum L. Manlio Torquato, ſeverus in filium, Macedoniae praetorem: filius D Silano in adoptionem datus.

CN. OCTAVIUS, *M. F. Cn. N.* Brut. 62. a forenſi eloquentia abfuit. ib. 60. Conſul cum C. Curione, *a.* DCLXXVII. Fin. 2, 25. eius dolores.

CN. OCTAVIUS, *Cn. F. Nepos Cn. eius, qui cum Torquato Conſ. fuit. Pater Conſul fuit cum T. Annio a. DCXXV.* pro Planc 21. aedilitiam repulſam tulit. Brut. 47. in conſulatu *a.* DCLXVII. ſe eloquentem praeſtitit. Haruſp. R. 25. cum Cinna collega diſſentit. Catil. 3, 10. Cinnam collegam ex urbe eiicit. Tuſc. 5, 19. caput praeciditur iuſſu Cinnae collegae. *Ab hoc* Octavianum bellum *dicitur* Div. 1, 2. Nat. D. 2, 5. &c.

Cn. OCTAVIUS, Qu. Fr. 1, 1. 7. Quinto Fratri ad imitandum proponitur: quomodo lictores & accenſos coërcuerit, *cum Macedoniam regeret, ex praetura.* it. ep. 2. 2. vocatur vicinus Ciceronis. *add.* Att. 2, 1.

CN. OCTAVIUS, ad Div. 7, 9. & 16. homo obſcurus, familiaris Trebatii.

L. OCTAVIUS, *Cn. F. Cn.* N. Verr. 1, 50. Conſul *a.* DCLXXVIII. cum C. Aurelio Cotta. *Ab hoc nomen habet* formula *Octaviana*, quia eam actionem in praetura dederat. Verr. 3, 65.

L. OCTAVIUS Balbus, Verr. 2, 12. iuris peritiſſimus.

L. OCTAVIUS Ligur, *M. frater*, Verr. 1, 48. *trib. pl. cum fratre a. DCLXXII.*
L. OCTAVIUS Naſo, ad Q. Fr. 1, 2. 3.
L. OCTAVIUS Reatinus. Br. 68. audax magis, quam paratus in dicendo, adoleſcens mortuus eſt.
M. OCTAVIUS *Cecina*. Brut. 25. Tribun. pl. cum Tib. Graccho, eique adverſatur in tribunatu & poſt. N. D. 1, 38. ei abrogatur tribunatus a Graccho.
M. OCTAVIUS Cn. F. (*aequalis L. & M. Luculli.*) Brut. 62. legem frumentariam Semproniam abrogavit. a forenſi eloquentia abfuit. Off. 2, 21. largitio eius modica & reip. tolerabilis & plebi neceſſaria fuit. *v. Leges frumentariae.*
M. OCTAVIUS, Ligur, Verr. 1, 48. *trib. pl. a. DCLXXII. frater L. Octavii Liguris.*
M. OCTAVIUS, *Cn. F. M. N.* ad Div. 3, 4. Appii pulchri legatus aut praefectus. ad Div. 8, 2. petit aedilitatem cum Coelio. minime gratioſus fuit. Att. 5, 21. aedilis curulis, *M. Marcello & Servio Sulpicio Coſſ.*
M. OCTAVIUS, Phil. 11, 2. Marſus quidam, quo Dolabella legato uſus eſt in Syria vexanda.
P. OCTAVIUS Balbus, Cluent. 38. Senator iuris peritiſſimus. *Vereor, ne in praenomine vitium ſit*, P. *pro* L. *vid.* L. Octavius.
OCTAVIUS Mamilius, Att. 9, 10. a Tarquinio expulſo contra Romam excitatur.
OEDIPUS, Fat. 13. &c. *Laii filius.*
OENEUS, Tuſc. Qu. 2, 8. *Deianirae pater.*
OENOMAUS, ad Div. 9, 16. Tuſc. 3, 12. *fabula Accii.*
A. OFFILIUS, ad Div. 7, 21. Att. 13, 37. ICtus.
OFILLIUS, ad Div. 16, 24. *creditor Ciceronis. Forte idem cum praecedente.*
OILEUS, Tuſc. 3, 29. *Aiacis pater.*
OLYMPIAS, Div. 1, 23. peperit Alexandrum ea nocte, qua Dianae Epheſiae templum conflagravit. Magorum de ea re reſponſum.
ONASUS, Segeſtanus. Verr. 5, 45.
OPAS, N. D. 3, 22. *pro quo recte Davies*: Phthas, Vulcanus Aegyptiorum nomine, Nilo natus, cuſtos Aegypti.
OPHIUCHUS, Nat. D. 2, 42. ſidus.
L. OPIMIUS, *Q. F.* Inv. 2, 34. eo praetore de coniuratione ſuſpectis Fregellanis cauſam apud eum dixit princeps eorum Numitorius Pullus, qui cum ſeditionem pro-

didiſſet, ab Opimio Fregellae oppugnatae, in deditionem acceptae & dirutae ſunt cf. Agrar. 2, extr. Catil. 1, 1. ei reſp. permittitur in ſeditione C. Gracchi, Br. 34. a populo abſolutus de caede Gracchi. a Gracchanis iudicibus ſublatus eſt, cum contra ſtudium populi ſtetiſſet. conf. Planc. 28. Or. 2, 25. C. Graccho interfecto, cum conſulatum, *quem a. DCXXXIII. geſſit*, depoſuiſſet, reus factus eſt ad populum a P. Decio tribuno pleb. defendit C. Carbo conſul. Brut. 83. ab eo vinum Opimianum dicitur. Sext. 67. ſepulcrum eius in litore Dyrrhachii.

Q. OPIMIUS, Orat. 2, 68. conſul *a.* DXCIX.

Q. OPIMIUS, *L. F. Q. N.* Verr. 1, 60. ſenator, accuſatus eſt apud C. Verrem praetorem, quod in tribunatu interceſſiſſet contra legem Corneliam. *Hic Opimius is eſt, qui trib. fuit L. Octavio & C. Cotta Coſſ. a. DCLXXIX.*

OPIMIUS, *Veientina, Tromentina, Antius.* Att. 4, 16. index.

SP. OPIUS, *ſive, ut alii volunt*, P. OPIUS, Phil. 3, 10. provinciam ſibi ab Antonio datam recuſavit.

OPPIA, ad Div. 13, 28. M. Mindii uxor.

OPPIANICUS, Cluent. 4. *&c. eſt* Statii Albii *cognomen.*

OPPII, Att. 7, 13. 8, 7. 10, 4. foeneratores.

CN. OPPIUS, Quir. p. redit. 5. generum Sex. Atilium Serranum. tribun. pl. P. Lentuli relationi de Cicerone revocando intercedentem ab interceſſione revocat. cf. Att. 4, 2.

L. OPPIUS, M. F. Flacc. 13. eques Romanus. ad Div. 13, 43. negotiator Philomelii.

M. OPPIUS, M. F. *Terentina.* ad Div. 8, 8.

P. OPPIUS, Fr. Or. pro P. Oppio. *Fuit quaeſtor M. Cottae, qui cum L. Lucullo Conſul fuit, Bithyniam obtinuit, & bellum adverſus Mithridatem male geſſit.*

OPPIUS, ad Div. 2, 16. magiſtratus ſpem habet. Att. 5, 1. Caeſaris amicus.

C. *Sergius* ORATA. Fin. 2, 22. Off. 3, 16. emit a M. Mario Gratidiano aedes. Or. 1, 39. *ſcribitur* Aurata.

P. ORBIUS, Brut. 48. auditor T. Iuventii in iure civili, non inferior magiſtro. Flacc. 31. praetor in Aſia.

ORBONA, N. D. 3, 25. Dea, cuius templum Romae fuit: *orbitatem avertere credita.*

C. ORCHINIUS, p. Cluent. 34. & 53. collega Ciceronis in praetura.

Q. ORCININUS, Petit. Conſul. 5. amicus M. Ciceronis.

Vereor, ne idem nomen ſit cum praecedente.

ORESTES, Tuſc. 3, 5. furioſus. Fin. 1, 20. &c. amici exemplum.

CN. ORESTES, *ex Aureliis*, pro Planc. 21. in petitione tribunatus pleb. repulſam tulit. Off. 2, 17. ei prandia in ſemitis decumae nomine magno honori fuere. Dom. 13. a Cn. Aufidio adoptatus. *unde* Cn. Aufidius Oreſtes *dictus eſt. Conſul fuit cum P. Lentulo Sura, a. DCLXXXIII.*

L. ORESTES, Brut. 28. Conſul cum M. Lepido *a. DCXXVII. De L. & C. Oreſte L. F. v. in* Aurelius.

ORESTILLA *Aurelia*, ad Div. 8, 7. Catilinae amica.

M. ORFIUS, ad Div. 7, 5. & ad Q. Fr. 2, 14. *nomen hominis Caeſari in Gallia commendati, item Q. Fratri.*

ORION, de N. D. 2, 44. ſidus.

ORITHYIA, Leg. 1, 1. ab Aquilone ſublata: *Erechthei, Athenienſis Regis, filia.*

ORODES, ad Div. 15, 1. Att. 5, 18. Rex Parthorum. *v.* Arſaces.

OROETES, Fin. 5, 30. Praetor Darii, *qui Polycratem interfecerat. male in edd. quibuſdam ſcribitur* Orontes.

ORPHEUS, N. D. 1, 38. eum negat fuiſſe Ariſtoteles: carmen Orphicum a Pythagoreis Cercopi cuidam tribuitur.

ORPHEUS, ad Div. 14, 4. ſervus Ciceronis.

ORPHICA, de N. D. 3, 23. ſacra Bacchi.

OSACES, Att. 5, 20. dux Parthorum (*Pacori nomine, nondum ephebi.*) magna auctoritate, vulnus accipit a Caſſio, ab Antiochea fugatur, quo vulnere paulo poſt periit.

CN. OTACILIUS Naſo. vid *Naſo.*

L. OTHO *e Roſciis*, Mur. 19. lex eius grata equitibus. Att. 12, 37. & 38. 13, 31. *ſi tamen eſt idem.* v. *Lex Roſcia.*

OVIA, Att. 12, 2. & 24. C. Lolii uxor.

OVIUS, Att. 16, 1.

P.

T. PACAVIUS, Mil. 27. eques Romanus.

M. PACCIUS, Att. 4, 16. hoſpes Attici.

L. Iunius PACIAECUS, ad Div. 6, 18. Hiſpanus, civitate donatus, Caeſarianus.

PACIDIANUS, de optim. gen. orat. 6. Tuſc. 4, 21. gladiator apud Lucilium.

M. PACILIUS, Verr. 2, 38. & 40.

poſt Ennium, cuius
& hoſpes.
PAEAN, Ver. 4, 57.
ni genus in Apolli
plo Aeſculapii.
SEXT. PAEDUCEUS,
PAEONIUS, Q. Fr. 3
nus, quo uſi ſunt C
PAETUS, ad Div.
Cluent. 26. & Aelio
a fratre relictos dona
PAETUS, Phil. 13, 1
natus. *in vulgatis ed*
PALAEMON, Nat. D.
rinus.
PALAMEDES, ad Her
M. Lollius PALICANUS
tulo & L. Gellio Coſſ.
cionibus turbulentis
PALLA, Coel. 10. nom
eripuiſſe dicebatur.
PALLAS, *antis*, N. D.
filia interfectus.
PAMMENES, Brut. 97.
quo M. Brutus uſus e
ſimus. *mentio* Pammer

26. C. Fannii. Or. 1, 11. Mneſarchi. Off. 2, 2. laudat Africani abſtinentiam. Att. 9, 12. apud eum honoratus eſt. Div. 1, 3. & 7. item 2, 42. Poſidonii doctor, diſcipulus Antipatri, a Stoicis degeneravit in ſententia de divinatione; riſit enim avium cantum & aſtrologorum praedicta. Off. 2, 14. ei placet nonnunquam veroſimile, etiam ſi minus ſit verum, defendere. Tuſc. 1, 32. animum mortalem ſtatuit. Nat D. 2, 46. dubitat, an mundus ſit igni interiturus. Offic. 1, 2. 3, 2. de officiis accuratiſſime diſputavit, in quo tamen aliquid reprehenditur. Offic. 1, 43. praetermiſit locum de duobus honeſtis, utrum honeſtius. Off. 2, 10. cum de opinione populari locutus eſt, uſus eſt verbis popularibus & uſitatis. de Off. 2, 5. negat ducem belli aut principem domi magnas res & ſalutares ſine hominum ſtudiis gerere poſſe. Off. 2, 17. theatra, porticus, nova templa, non probat. Fin. 4, 9. ad Q. Tuberonem de dolore patiendo ſcribit. Att. 13, 8. eius liber de providentia. Leg. 3, 6. de magiſtratibus.

PANISCUS, N. D. 3, 17. Div. 1, 13. Paniſci caput exſtitiſſe ſaxo diffiſſo fingit Carneades.

C. Vibius PANSA, C. F. C. N. ad Div. 8, 8. Trib. pl. M. Marcello & Serv. Sulpicio Coſſ. ad Div. 15, 17. in Gallia citeriori M. Bruto ſuccedit. Phil. 5, 19. Conſul cum Hirtio. ad Div. 10, 33. exercitus eius ad Mutinam conciditur, & ipſe ex vulneribus moritur. cf. ad Brut. 6. Phil. 11, 9. laudatio eius.

PANURGUS, p. Q. Roſcio 10. ſervi nomen.

PAPIA, ad Div. 16, 24. femina e gente Papia plebeia.

PAPIA, Cluent. 9. uxor Oppianici.

PAPIRII, ad Div. 9, 21. olim *Papiſii* dicti. ibid. 9, 21. *de familiis Papiriis patriciis & plebeiis tota epiſtola, in qua illud notabile, ipſum Papirium Paetum ignoraſſe, patricios Papirios fuiſſe.*

Cn. PAPIRIUS, Verr. 1. 12. eſt Cn. Carbo, proconſul Galliae quaeſtore Verre, it. Agrar. 3, 2. vide in *Cn Carbo.*

L. PAPIRIUS *Craſſus*, ad Div. 9, 21. dictator *a.* CDXV. & deinde Conſul cum Duillio, *a.* CDXVII.

L. PAPIRIUS *Curſor*, ad Div. 9, 21. magiſter equitum *a.* CDXV.

L. PAPIRIUS *Fregellanus*, Brut. 46. Tib. Gracchi P. F. ae-

L. PAPIRIUS, Verr.
Sicilia.
L. PAPIRIUS, Potam
M. PAPIRIUS, Mil.
Appia interficitur.
ris, tribuni plebis.
Q. PAPIRIUS, Dom. 4
C. PAPIUS, Off. 3,
uti prohibuerit. *v.*
PARALUS, Verr. 4,
xit. eius imaginem
PARHEDRUS, ad Div
PARILIA, Att. 4, 10.
lis, *unde &* Palilia *a*
PARIS, Orat. 49. Nat
Memmius, *quia Luc.*
PARMENIDES, Acad.
ſus eius non boni ſu
N. D. 1, 11. Deum e
qui coelum cingat.
PARRHASIUS, Flacc.
PARRHASIUS, Tuſcul.
PASIPHAE, N. D. 3, 18
fanum in agro Laco
L. Iunius PATIETUS,
v. Paciaecus.

PATROCLUS, Tuſc. 2, 15. 16. *Daviſius vult legi* Patrocles.

Q. PATULCIUS, Att. 14, 18. *Fuit Quaeſtor a. DCCIV. Hunc ſc. intelligi poſſe putem.*

L. PAULLUS, *Macedonici Pater.* Orat. 2, 87. qui ad Cannas male rem geſſit. Divin. 2, 33. cecidit in pugna Cannenſi cum exercitu. Offic. 3, 32. Conſul cum Varrone *a. DXXXVII. ſecundum, primum enim fuerat a. MCXXXIV. cum M. Livio. Habuit tres filios, L. M. Q.*

L. Aemilius PAULLUS, *Macedonicus, Africani minoris pater naturalis.* Brut. 20. diſertus. ad Div. 4, 6. Tuſc. 3, 28. duos ſeptem diebus filios amittit. Brut. 19. eius filium adoptat Africani maioris f. Div. 1, 46. 2, 39. Conſul iterum, omen, quod ei a filia Aemilia offertur, cum ei bellum Perſicum mandatum eſſet. Off. 2, 22. omni Macedonum gaza potitus eſt. Verr. 1, 21. Perſen vi ac virtute ſuperavit. Mur. 14. de Perſe triumphus. Tuſc. 5, 14. quid Perſae reſponderit, cum in triumpho duci nollet.

L. PAULLUS, M. F. Vatin. 10. quaeſtor Macedoniae, laudatur. Mil. 9. Calvino & Meſſala Coſſ. praetor, competitorem P. Clodium habuit. &c. ad Div. 8, 4. Conſul cum C. Marcello. ibid. 10. provinciae nimis cupidus. ibid. 11. C. Curionem habiturum comitia impedit, ſervando de coelo Phil. 13, 6. Pompeium, Cn. filium, hortatur, ut cum ſuis copiis ad Mutinam eat. *eius mentio fit quoque* ad Div. 8, 8. 11, 19. ad Att. 4, 13. ibid. 17. Baſilicam Aemiliam veterem reficit, novam locat.

PAULLUS, ad Att. 14, 8. Lepidi frater.

PAULLUS, Piſ. 17. *per ludibrium appellatur L. Piſo, Macedoniae proconſul ab Aemilio illo Paullo Macedonico.*

PAUSANIAS, *Lacedaemonius.* Top. 20. Off. 1, 22. rebus geſtis imperium Lacedaemoniorum propagaſſe putatur.

PAUSANIAS, *Alabandenſis.* ad Div. 13, 64.

PAUSANIAS, ad Div. 8, 8. libertus fuiſſe videtur. ibid. 1, 7. Lentuli Spintheris libertus.

Q. PEDIUS, Att. 9, 14. Caeſaris legatus. Planc. 7. aedilitatem cum Cn. Plancio petiit. *Hic eſt ſine dubio, qui a Caeſare coheres Octaviano ſcriptus, legem Pediam contra Caeſaris percuſſores ſcripſit.*

C. PEDUCAEUS, ad Div. 10, 33. interiit in proelio Mutinenſi, duce Panſa fuit legatus Panſae.

L. PEDUCAEUS, Flacc. 28. eques Romanus.

S. PEDUCAEUS, Att. 1, 4. Sexti pater.
SEXT. PEDUCAEUS, Sext. F. Verr. 1, 7. Senator. ad Att. 7, 13. 14 & 17. Sextus *nude dicitur.* ad Div. 8, 14. abſolvitur. Verr. 2, 56. praetor, cenſet Siciliam. Fin. 2, 18. praetor Siciliae, egregium eius facinus.
PELEUS, Orat. 3, 15. pater Achillis.
PELIAS Rex, ad Herenn. 2, 22. Iaſon.
PELIAS, Orat. 3, 58. Neptuni filius, Theſſaliae rex, a filiabus Medeae fraudibus interfectus.
PELOPIDAE, ad Div. 7, 28. filii Polopis, *h. l. Caeſariani, mali cives.*
PELOPS, Tuſc. 2, 25. equos a Neptuno obtinet.
PELOPS, Byzantinus Romae. Att. 14, 8. *videtur negotium Byzantinorum curaſſe.*
PENELOPA, N. D. 3, 22. uxor Mercurii, Panis mater.
M. PENNUS, M. F. Brut. 28. in tribunatu agitavit C. Gracchum. pater fuit Conſul cum Q. Aelio. Off. 3, 11. peregrinos exterminavit, eamque ob cauſam reprehenditur.
PERDICCAS, Tuſc. 5, 12. *Rex Macedoniae*, Archelai pater.
PERICLES, Brut. 11. Xanthippi filius, Anaxagorae diſcipulus, doctrinam cum eloquentia forenſi primus coniunxit. Orat. 2, 22. orationes eius exſtiterunt Ciceronis temporibus. Off. 1, 40. collegam Sophoclem in praetura reprehendit. Orat. 4. cur ceteris oratoribus praeſtiterit. Off. 2, 17. reprehenditur a Demetrio Phalereo, quod tantam pecuniam in praeclara illa propylaea coniecerit. Off. 1, 30. auctoritatem ſummam conſecutus eſt ſine ulla hilaritate.
PERICLES, Verr. 1, 33. Epheſius nobilis, Romam evocatur.
PERIPATETICI, Tuſc. 4, 17. & 19. &c. eorum de affectibus ſententia refellitur. Off. 1, 25. laudant iracundiam, Cicerone improbante. N. D. 1, 7. Fin. 3, 2. 12. & 13. re, an verbis a Stoicis diſcrepent.
PERSA, Div. 2, 37. v. *Perſes.*
PERSA, de Div. 1, 46. catellus L. Paulli, & quo omen accipit L. Paullus.
PERSAEUS, ſ. Perſeus, N. D. 1, 15. Zenonis auditor.
PERSEIS, de N. D. 3, 18. filia Perſei, mater Paſiphaes.

PERSES, Verr. 1, 2. rex Macedoniae, *Philippi II. fil. a quo Perſicum bellum dicitur, quod eſt Macedonicum ſecundum.* Tuſc. 5, 40. Paullum precatur, ne in triumpho ducat. N. D. 2, 2. eius victoria nuntiatur a Tyndaridis.
PERSEUS, N. D. 2, 43. ſidus. 3, 18. eius filia.
C. PERSIUS, Orat. 2, 6. orator doctiſſimus, qui temporibus Gracchanis floruit, *vid.* Brut. 26. ei tributa eſt oratio, quae ſub C. Fannii nomine erat. Fin. 1, 3.
M. PERPENNA, *ſive potius* PERPERNA, *ut habent Manutius, Graevius. nam ſic in numis, & faſtis Capitol.* Or. 2, 65. iudex in iudicio Aculeonis a Gratidiano accuſati. *Conſul a.* DCLXI. Verr. 1, 55. Cenſor. Q. Roſc. 1. inter iudices ſedet in cauſa Q. Roſcii comoedi.
PESCENNIUS, ad Div. 14, 4. Ciceroni in exſilio bene facit.
M. PETILLIUS, Verr. 2, 29. eques Romanus, negotiator in conventu Syracuſano.
Q. PETILLIUS, Pro Mil. 16. iudex in Milonem.
PETISSIUS *Urbinas.* Phil. 12, 8. bonis ſuis effuſis ad Antonium ſe applicuit. ibid. 13, 2.
M. PETREIUS, Sext. 5. C. Antonii legatus, Catilinam perſequitur. ad Div. 16, 12. legatus Pompeii in Hiſpania. Att. 8, 2.
PETRUS, Phil. 13, 15. *vid. in* Paetus.
PHAEDRUS, Or. 1, 7. Div. 1, 3. 7. &c. Platonis Dialogus; *qui a Phaedro dicitur, quem vehementer Plato amavit.*
PHAEDRUS, ad Div. 13, 1. Epicureus, moriens obteſtatur Patronem, ne aedes Epicuri alienari ſinat. M. Ciceroni puero, ut philoſophus, poſt, Philone cognito, ut vir bonus & ſuavis probatur. Carus eſt Attico. Att. 13, 37. eius libri quidam. *Laudatur etiam* Fin. 5, 1. N. D. 1, 33. Phil. 5, 5. eius filius Lyſiades.
PHAETHON, Att. 3, 8. ad Q. Fr. 1, 4. nomen ſervi.
PHALARGUS, Verrin. 5, 40. Centuripinus.
PHALARIS, Offic. 3, 6. tyrannus. Div. 1, 23. matris ſomnium. Verr. 4, 33. Piſ. 18. &c. eius taurus: (*a Timaeo inter fabulas relatus; male.*) Offic. 2, 7. Agrigentini in eum impetum faciunt.
PHALEREUS, Divin. 2, 46. v. *Demetrius Phalereus.*
PHAMEA, ad Div. 7, 24. libertus, *Tigellii avus.* Att. 9, 9. moritur. ad Div. 9, 16. Att. 13, 49.

PHANIA, ad Div. 3, 1. 2, 13. libertus Appii Pulchri.
PHARNACES, Deiot. 5. contra eum pugnat cum Caeſare Deiotarus. cf. Att. 11, 20. 22. ad Div. 15, 15. *Eſt Mithridatis filius.*
PHARNACES, Att. 13, 30. 44. ſervus librarius.
PHEMIUS, Att. 5, 20. 21. ſq. 6, 1. muſicus, cornicen.
PHERECRATES, Phthiota, Tuſc. 1, 10. inducitur in Dicaearchi libro de animo.
PHERECYDES, Tuſc. 1, 16. Syrius, *non* Syrus, *ut eſt in edd. plerisque.* Div. 1, 50. Pythagorae magiſter, hauſta de puteo aqua terrae motum praedicit. Tuſc. 1, 16. primus dixit animos eſſe ſempiternos. Vixit regnante Ciceronis gentili Servio Tullio. *Hic eſt phyſicus Pherecydes, is, qui primus Theologus eſt appellatus.*
PHERECYDES, Or. 2, 12. Hiſtoricus antiquior Herodoto; *quem cave cum phyſico & theologo confundas. Hiſtoricus, Athenienſis fuit, Darii Hyſtaſpidae temporibus.*
PHIDIAS, Or. 2, 17. Tuſc. 1, 15. Or. 71. &c. ſignum Minervae fecit, in cuius clypeum incluſit ſimilem ſpeciem ſui, quod nomen inſcribere non liceret.
PHIDIPPUS, Deiot. 6. medicus Deiotari.
PHIDITIA, Tuſc. 5, 34. convivia Lacedaemoniorum, *de quibus v. Suidam in Lycurgo. Probabile eſt verum nomen eſſe* Philitia.
PHILADELPHUS, Att. 1, 11. *nomen ſervi Attici.*
PHILADELPHUS *Annius.* Phil. 13, 12. praetorius, beneficio Caeſaris.
PHILARCHUS, Verr. 4, 12. Centuripinus. 5, 14. Haluntinus.
PHYLARGYRUS, ad Div. 6, 1. libertus A. Torquati. Att. 9, 15. qui ſit, non ſatis conſtat.
PHILEROS, nomen ſervi. pro Corn. 1. ad Div. 9, 15.
PHILINUS, Verr. 3, 34. Herbitenſis.
PHILIPPUS, *Alexandri pater*, Offic. 2, 14. 15. eius epiſtola ad filium, ut oratione multitudinem ſibi conciliet, non largitionibus. 1, 26. filium ſuperat facilitate & humanitate, a filio ſuperatur rebus geſtis & gloria. Tuſcul. 5, 14. Lacedaemoniis minatur per literas. Att. 1, 16. omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quae aſellus auro onuſtus aſcenderet. de Fat. 3. iubetur oraculo, cavere in capulo quadrigulas.
PHILIPPUS, *rex Macedoniae, quocum bellum Maced. 1. ge-*

ſtum eſt. Invent. 1, 12. Verr. 1, 21. a Flaminino vincitur. cf. Phil. 11, 7. Agrar. 1, 19. 33. Offic. 2, 14. Antigoni filius. Filii *vocem qui non concoquebant*, *quod ſciebant*, *hunc* Philippum Demetrii *eſſe*, *non* Antigoni *filium*, *eiecerunt*: *ſed reſtituerunt poſt e MSS. viri docti. Fuit autem Philippus Antigoni eius*, *qui Doſon dicitur*, *filius privignus. Nam mortuo Demetrio*, *cum puer adhuc eſſet Philippus*, *tutor factus eſt eius Antigonus Doſon. Is paulo poſt matrem Philippi duxit*, *& tutelam Philippi ſapienter geſſit.*

PHILIPPUS, Verr. 3, 34. Herbitenſis.

PHILIPPUS, Flacc. 18. Temnites.

PHILIPPUS, ad Div. 13, 28. Lacedaemonius.

L. PHILIPPUS, *Q. F. e Marciis.* Off. 2, 17. Q. filius. Sext. 51. vitricus Gellii, ſeditioſi hominis, fratris Conſulis L. Gellii. Planc. 21. in petitione tribunatus mil. repulſam tulit. Offic. 2, 21. tribunus plebis fert legem Agrariam, ſed eam facile antiquari patitur. in eius ſuaſione quaedam nimis populariter & pernicioſe dixit. Muren. 17. Brut. 45. in petitione Conſulatus a M. Herennio vincitur. Rabir. 7. Conſul cum Sext. Iulio Caeſare. Or. 1, 7. Conſul tribuno M. Druſo adverſatur, & ab equitum partibus ſtat. Or. 3, 1. graviter in Senatum Conſul in concione invehitur, & propterea a L. Craſſo obiurgatur, referente ad ſenatum Druſo. Dom. 32. avunculum ſuum Cenſor in recitando ſenatu praeterit. Brut. 64. pro Cn. Pompeii bonis dicit ſenex. Att. 8, 3. in Cinnae dominatione arma capere noluit. Manil. 21. de Cn. Pompeio dictum honorificum. Brut. 47. optimus ſuae aetatis Orator poſt L. Craſſum & M. Antonium. Or. 2, 61. Offic. 1, 30. facetus. *ibid.* 2, 17. ſolebat gloriari, ſe ſine ullo munere adeptum eſſe omnia, quae ampliſſima putarentur. *de eo cape* Agr. 2, 16. de Or. 2, 54. Quint. 22. *vide etiam* L. Marcius.

L. PHILIPPUS, *L. F. Q. N.* Phil. 3, 10. vitricus Octavii. Har. Reſp. 6. ad Div. 1, 9. Conſul cum Cn. Lentulo Marcellino.

L. PHILIPPUS, *L. F. L. N.* Phil. 3, 10. provinciam ſibi ab Antonio datam recuſavit. Phil. 8, 9. ad Div. 12, 4. legatus a ſenatu Mutinam ad M. Antonium flagitioſe facit. ad Att. 10, 4. 5, 12. 12, 16. 18. male Manutius hunc cum patre confundit, ut ad Phil. 3, 10.

Q. PHILIPPUS, Balb. 11. exſul Nuceriae vixit. *An is, qui bis Conſul fuit? a. DLXVII. DLXXXIV.*

Q. PHILIPPUS, ad Div. 13, 73. 74. Proconſul *vocatur. Manutius intelligit* Aſiae: *quod probat Graevius.*

PHILISTUS, *Syracuſius*, Div. 1, 20. 33. hiſtoricus doctus & diligens, aequalis Dionyſii tyranni. Or. 2, 13. 23. familiaris Dionyſii, imitatur Thucydidem. Brut. 17. non habet amatores. Br. 88. Q. Fr. 2, 13.

PHILO, Acad. 4, 6. Clitomachi auditor. Or. 3, 28. in Academia maxime floret. Brut. 89. princeps Academiae *Quartae.* Mithridatico bello cum optimatibus Athenienſium domo fugit, & Romam venit. Ciceronem auditorem habuit. ad Div. 13, 1. ei valde probatur. Acad. 4, 4. eius libri duo. 1, 4. contra eum ſcribit Antiochus. Tuſc. 2, 10. verſibus loco utitur. ibid. 3. alio tempore philoſophiam, alio rhetoricam docebat. Acad. 1, 4. magiſter Antiochi. Tuſc. 5, 37. peregrinatur.

PHILO, *Architectus*, Or. 1, 14. Athenienſibus armamentarium fecit, *cuius mentio frequens antiquis.*

PHILO, ad Div. 2, 12. 8, 8. libertus M. Coelii Rufi.

L. PHILO, *e Veturiis.* in Caecil. 19. quaeſtor C. Servilii. Ei negata eſt accuſandi Servilii poteſtas.

PHILOCTETES, ad Her. 4, 30. Tuſc. 2, 7. *Paeantis filius, cui Hercules moriens ſagittas tradidit &c.*

PHILODAMUS, Verr. 2, 44. Opuntius.

PHILODAMUS, Verr. 1, 25. Lampſacenorum princeps, a Verre vexatus & tandem occiſus.

PHILODEMUS, Fin. 2, 35. Epicureus, *quem nonnulli* Philodamum *vocant, minus recte.*

PHILODORUS, Flacc. 22, Trallianus.

PHILOGENES, Att. 5, 13. 6, 4. ſervus aut libertus Attici.

PHILOGONUS, Q. Fr. 1, 3. libertus Q. Ciceronis.

PHILOLAUS, Or. 3, 34. Crotoniata, Pythagoreus, Archytae diſcipulus.

PHILOTES, Alabandenſis, ad Div. 13, 56.

PHILOTIMUS, Att. 2, 4. 6, 10. ad Div. 3, 9. &c. libertus Ciceronis.

PHILOXENUS, Att. 4, 6. poëta Syracuſanus, qui in lautumias coniectus eſt, quod Dionyſii verſus improbaſſet: educto e carcere cum alii eius verſus praelecti eſſent,

ſponte in carcerem reverſus eſt potius, quam eos laudaret.
PHILUS, Att. 4, 16. cognomen L. Fulvii. Amic. 4. 7. 19. laudatur.
PHINTIAS, Offic. 3, 10. Pythagoreus.
PHOENIX, Or. 3, 15. comes Achillis, diſertus.
PHORMIO, Or. 2, 18. Peripateticus, qui Epheſi vixit, ab Hannibale auditur & ridetur. c. 19. Phormiones *dicuntur, qui de re praecipiunt, & diſſerunt, quam non intelligunt.*
PHORONIS, Nat. D. 3, 22. Valentis uxor, Mercurii cuiusdam mater.
PICTOR, Or. 2, 12. v. *Fabius Pictor.*
PIERIDES & PIERIAE, Nat. D. 3, 21. Muſae ex Antiopa & Piero.
PIERIUS, ſ. PIERUS, ibid. pater Pieridum novem ex Antiopa.
PIETAS, Div. 1, 43. eius aedes Romae.
PILIA, Att. 4, 4. &c. uxor Attici.
M. PILIUS, Att. 13, 31. ad Div. 8, 8. neceſſarius Attici, M. Servilium de repetundis reum facit.
Q. PILIUS, Att. 4, 17. neceſſarius Attici.
PILUS, ad Brutum ep. 7. affert literas Bruti in ſenatum.
PINARII Nattae, Div. 2, 21. nobiles. v. *L. Natta.*
T. PINARIUS, ad Div. 12, 24. Att. 6, 1. 8, 15. amicus Ciceronis.
M. PINARIUS, v. *Ruſca.*
PINDARUS, poëta, Or. 1. Fin. 2, 34. &c.
PINDARUS, ad Att. 16, 1. decumanus.
T. PINNIUS, ad Div. 13, 61. Ciceronem heredem ſecundum & tutorem inſtituit.
PIPPA, Verr. 3, 33. Aeſchrionis uxor.
PISISTRATUS, *tyrannus*, Orat. 3, 33. homo doctus & eloquens, primus Homeri libros ſic diſpoſuit, ut nunc habemus. *Commemoratur etiam* Brut. 7. Senect. 20. Att. 8, 16. Nat. D. 3, 33.
PISO, Att. 12, 3. argentarius.
C. Calpurnius PISO, Caecin. 12. actor Aebutii contra Caecinam. Att. 1, 1. Proconſ. Galliae. ibid. 1, 13. 14. pacificator Allobrogum. Flacc. 38. a Cicerone defenditur. Brut. 68. ſtatarius & ſermonis plenus orator. *Conſul fuit cum M'. Glabrione a. DCLXXXVI. Neſcio an hic eſt* ar-

biter in cauſa Q. Roſcii & Fannii, Q. Roſc. 3.

C. PISO, in Piſon. 1. ad Quir. p. Red. 3. in Senat. 15. gener Ciceronis, Ponti & Bithyniae quaeſturam pro ſoceri ſalute negligit. Brut. 78. ingenioſiſſimus, orator bonus: aliae eius laudes.

Cn. PISO, Sull. 24. Muren. 38. in Tog. Cand. Catilinae ſocius, quocum caedem optimatium facere voluit.

L. PISO, *qui primus* Frugi *dictus eſt*. Brut. 27. Verr. 3, 48. Off. 2, 21. primus legem de repetundis tulit. Cenſorino & Manilio Conſulibus, *a. DCIV.* multarum legum auctor & diſſuaſor. Font. 13. a C. Graccho multa turpia in eum dicta. Brut. 27. Or. 2, 12. Annales ſcripſit & orationes. ad Div. 9, 22. ex eius Annalibus laudatur: *peni deditos eſſe*. *Conſul fuit anno DCXX.*

L. PISO, L. fil. Verr. 4, 25. Praetor in Hiſpania continentiſſimus, ibi interficitur.

L. PISO, Verr. 4, 25. L. F. L. N. praetor fuit. *& quidem* Verr. 1, 46. cum Verre. in Caecil. 19. P. Gabinium de repetundis accuſat nomine Achaiae.

L. PISO, Caeſoninus, Dom. 9. lege Clodia Macedoniam accipit. ad Div. 4, 4. C. Caeſaris ſocer, mentionem facit in Senatu de M. Marcello. Phil. 1, 4. liberrimam orationem in ſenatu contra Antonium habet, ſed eum pauci ſequuntur. ad Div. 12, 22. non audet in Senatum venire timore Antonii. Phil. 8, 9. 10, 5. ad Div. 12, 4. legatus ad Antonium ad Mutinam, flagitioſe fecit. *Hic eſt Gabinii in conſulatu collega, de quo diſce ex Or. in Sen. p. Red. 7. & tota Piſoniana.* v. & Caeſoninus.

M. PISO, Fin. 5, 1. *eius, qui ſequitur, avus.*

M. Pupius PISO, *Calpurnianus*, Dom. 13. adoptatur a M. Pupio. Verr. 1, 14. Quaeſtor L. Scipionis Aſiatici, pecuniam publicam non attingit, quod a Scipionis partibus diſſentiebat. Planc. 21. in aedilitate petenda repulſam fert. Flacc. 3. Hiſpaniae praetor. Att. 1, 13. amicus Clodii operam dat, ut Rogatio de ſacris violatis antiquetur. ibid. 14. valde reprehenditur. ibid. 16. Ciceronis opera Syriam provinciam amittit, quam ſpe iam praeceperat. Phil. 3, 10. provinciam ſibi ab Antonio attributam recuſat. Or. 1, 22. eloquentiae ſtudioſus; ſecum habet Staſeam Peripateticum. Brut. 64. 66. qualis orator. Fin. 4, 26. Stoicos facete ridet ibid. 5, 1. Nat.

D. 1, 7. Peripateticus. *Itaque inducitur utroque loco explicans rationem Peripateticam de ſummo bono & Natura Deorum. De eodem intellige locum* Phil. 2, 25. *Coſ. fuit a.* CDXCII.

PITARATUS, Fat. 9. Archon Athenienſis, ſub quo Epicurus mortuus eſt.

PITTACUS, Sapiens, Or. 3, 15. Leg. 2, 26.

PITUANIUS, Att. 4, 15. homo pereruditus, Graecis literis deditus, familiaris Attici.

L. PLAETORIUS, Cluent. 60. Senator.

M. PLAETORIUS, *M. F. Ceſtianus*, Font. 5. M. Fonteium accuſat. Cluent. 45. Aedilis curulis cum C. Flaminio. ibid. 53. praetor cum Cicerone. *De hoc ſorte capiendum* Plaetorianum incendium (*h. e. damnatio*) ad Att. 5, 20. quo etiam Seius ambuſtus eſt, *propterea, quod de reſiduis in iudicium vocatus eſſet. Ex quo colligo, de repetundis damnatum eſſe Plaetorium, quod in hunc optime convenit, qui poſt praeturam potuit provinciam obtinuiſſe.*

PLAGIOSIPPUS, Herenn. 4, 31. *Variantes Lectiones in hoc nomine docent, quam in eo haeſerint librarii. Interpretes quidem L. Philippum Oratorem ſignificari putant hoc nomine.*

C. Ateius PLAGULEIUS, ad Att. 10, 8. Dom. 33. plebeius homo, e Clodianis operis.

Cn. PLANCIUS, Att. 1, 12. tribunus militum in Macedonia, C. Antonio eam obtinente. Sen. p. Red. 14. quaeſtor Macedoniae, provincialia ornamenta deponit, & Ciceronem tuetur. Planc. 1. reus fit de ambitu a competitore aedilitatis Laterenſe. *vid. argum. orat.* ad Div. 4, 14. exſuli ſpem reditus facit Cicero. Planc. 8. familia Plancia ex Atinati municipio fuit.

Cn. PLANCUS, Or. 2, 54. a L. Craſſo defenditur. Cluent. 51. accuſat M. Brutus. *ſed in Cluentiano eſt* L. Plancius. Apud Quintilianum vero 6, 3. Cn. Plancus, *non* C. Plancus & Plancius *permutantur. De praenominibus idem intelliges ex ſequentibus.*

Cn. PLANCUS, *e Munatiis*, *L. F.* ad Div. 10, 6. laudatur. ibid. 11. 17. eo utitur L. Plancus interprete ad Lepidum, de republ. defendenda &c. *Ad hunc ſcriptas putat Pighius ad a. DCCX. quo Cn. Plancus Praetor fuit, duas epiſtolas, quae ſunt Att. 16, 16. quod inſcribuntur* Praetori deſignato. *Recte. Nam* L. Plancus *iam vivo Cae-*

ſare deſignatus Conſul *erat. Hae autem epiſtolae ſcriptae ſunt paſt mortem Caeſaris, ut ex ipſis intelligitur. ſed in vulgatis inſcribuntur* L. Planco.

L. PLANCUS, *L. F.* ad Div. 8, 1. a Caeſare donatur magna pecunia. Phil. 3, 15. praetor Galliae tranſalpinae ex lege Iulia, Conſul deſignatus. ad Div. 10, 1. Conſul deſignatus cum D. Bruto. ibid. 15. L. Antonium perſequitur, ibid. 18. ad Lepidum ſe confert rogatu Laterenſis. 11. Lepidi inimicus. omnia ei obſequia promittit, ſi remp. reſpicere vellet. *De hoc Planco eiuſque dubia fide & inconſtantia, cognoſci poteſt ex mutuis eius & Ciceronis epiſtolis L. 10. ad Div. Neſcio quomodo acciderit, ut in vulgatis epiſtolae L. 10. inſcriberentur* Cn. Planco. *Conſul deinde fuit cum M. Lepido a DCCXI.*

L. PLANCUS, Phil. 11, 6. *vid.* T. Plancus.

T. PLANCUS Burſa, *L. F. Cn. & L. Planci frater.* Phil. 13, 12. curiam incendit poſt caedem P. Clodii, *cum tribunus pl. ipſe eſſet a. DCCI. v. Argum. Aſconii in Milonianam.* Phil. 11, 6. cum Antonio facit. Pollentia expellitur ab Aquila, & quidem crure fracto. Phil. 6, 4. omnibus ſententiis maximo plauſu condemnatus, *de Vi, lege Pompeia, propter incenſam curiam. cf. ad Div.* 7, 2. rediit Romam; *reſtitutus videlicet a Caeſare victore.* ad Div. 7, 2. 12, 18. inimiciſſimus Ciceronis, *a quo & accuſatus de vi, damnatus eſt.* Phil. 12, 18. id agit, ut contra rempubl. reſtitutus eſſe videatur. ad Div. 9, 11. eius ignorantia literarum ridetur.

M. PLANIUS, ad Div. 9, 13. eques Romanus.

PLATO, Div. 1, 36. apes in pueri labris conſident. Fin. 5, 29. Tuſc. 4, 19. 25. Aegyptum & Magnam Graeciam peragravit ſcientiae cauſa. Acad. 1, 5. philoſophiae Platonicae deſcriptio & compendium. Acad. 4, 39. in Timaeo putatur dicere, ſed obſcurius, nil moveri praeter terram. ibid. 37. ex materia factum mundum a Deo aeternum. Tuſc. 1, 17. de mundo & mente ſententia. N. D. 1, 12. in ſententia de Deo inconſtans, modo corporeum facit, modo incorporeum. ib. 10. rotundam figuram pulcherrimam putat. ad Div. 1, 9. iubet in republica contendere, quantum probare poſſis, ſine vi. &c. Leg. 3, 15. mutatis muſicorum cantibus, mutari civitatis ſtatum putat. Or. 2. quid de ideis ſtatuat. Or. 1, 11. oratorem a reip. gubernaculis removet. Tuſc. 2, 11. poetas

e civitate ſua eiicit. Att. 7, 12. eius numerus obſcurus. Or. 20. eius dictio cur nonnullis poëma videatur. Off. 1, 44. Dionem Syracuſium inſtituit. Att. 13, 21. libri eius ab Hermodoro vulgantur. Rabir. Poſt. 9. eius periculum apud Dionyſium.

PLATO, Sardianus, ad Q. Fr. 1, 2. 4. Epicureus.

PLATOR, Piſon. 34. Har. Reſp. 16. Dyrrhachinus, a L. Piſone venis inciſis interfectus, accepta a Dyrrhachinis pecunia. *Nobiles in Macedonia* Platores. *Inter duces Philippi regis eſt* Plator.

A. PLAUTIUS, ad Div. 13, 29. Praetor Bithyniae & Ponti. *a. U. DCCV. Caeſare II. Conſule.*

PLAUTUS, *Poëta*, Offic. 1, 29. ad iocandum urbane & ingenioſe aptus. Brut. 15. quando mortuus ſit.

PLAUTUS, Att. 1, 16. iudex in iudicio Clodii de ſacris violatis rei, abſolvit Clodium. *Videtur non verum ſed fictum ad contumeliam nomen eſſe. Forte ita appellat* Lentulum Crus, *quem inter iudices conſtat fuiſſe, qui Clodium abſolverunt.*

PLEURATES, Piſ. 34. Macedo, Platoris, *de quo ante*, comes, cum eo interfectus iuſſu Piſonis.

A. PLOTIUS *Silvanus*, Planc. 7. Aedilitatem cum Cn. Plancio petit. Att. 5, 15. praetor, *Marcello & Sulpicio Coſſ. Forte idem eſt cum eo, qui paulo poſt Bithyniam obtinuit.* v. A. Plautius.

C. PLOTIUS, Flacc. 21. Senator, Legatus in Aſia fuit.

C. PLOTIUS, Fin. 2, 18. Nurſinus, eques Romanus.

L. PLOTIUS, Arch. 9. poëta C. Mario iucundus.

POLA, *Servius*, ad Div. 8, 12. accuſator.

POLEAS, Verr. 4, 42. Tyndaritanus.

POLEMARCHUS, Verr. 3, 23. Murgentinus.

POLEMO, Acad. 1, 10. Academiae veteris philoſophus, in diſciplina Platonica nil mutat. Or. 3, 18. Xenocratis auditor, nil ab Ariſtotele diſſenſit. Acad. 4, 42. eius ſcripta. de Fin. 4, 6. ſummum bonum putat, ſecundum naturam vivere.

POLEMOCRATES, Flacc. 30. Apollonidienſis.

POLES, Flacc. 18. Temnites.

POLES, Leg. 2, 13. augur. *ſed Daviſiana habet Polyidus* Polles *quidam commemoratur apud Suidam in* Πόλλης.

POLLA, ad Div. 11, 7. *eſt Valeria Paulla, D. Bruti uxor.*

POLLEX, ad Div. 15, 6. Att. 8, 5. 11, 4. *ſervus Ciceronis. Sed Graevius legit* Pollux.
POLLIO, ad Div. 1, 6. 9, 25. 11, 9. &c. *cognomen Aſinii, de quo ſupra.*
POLLUX, Div. 1, 43. eius aedes Tuſculi. ibid. 34. eius ſtella aurea Delphis poſita.
POLYAENUS, Fin. 1, 5. Acad. 4, 33. Geometra inſignis, Epicuri familiaris, Epicuro aſſenſus eſt, totam Geometriam falſam eſſe.
POLYBIUS, ad Div. 5, 12. Numanticum bellum ſcripſit. cf. Offic. 3, 32. Att. 13, 30.
POLYCHARMUS, Att. 5, 11. praetor Athenienſium,
POLYCLETUS, Verr. 4, 3. nobilis ſtatuarius. Or. 2, 16. Herculem finxit. Brut. 86. eius Doryphorus. Tuſc. 1, 2. pictor & ſtatuarius.
POLYCRATES *Samius*, Fin. 5, 30. nihil adverſi expertus eſt, niſi quod annulum amiſit.
POLYDORUS, Or. 3, 58. Priami ex Hecuba minimus filius.
POLYGNOTUS, Brut. 18. pictor, *Thaſius, vixit circa Olymp. XC. in ſuperciliis pingendis excelluit.*
POLYIDUS, Div. 1, 40. Corinthius, augur, filio mortem praedicit.
POLYPHEMUS, Tuſc. 5, 39. Cyclops Siculus.
POMPEIA, ad Div. 5, 11. P. Vatinii uxor.
POMPEII, Parcennii, Verr. 4, 11. Mamertini, civitate donati.
POMPEIUS Phrygio, Or. 2, 70. homo dives, cuius heres Scaurus fuit.
POMPEIUS Vindullus, Att. 6, 1. *videtur Pompeii M. libertus eſſe.*
A. POMPEIUS, *Bithynicus*, v. *Bithynicus.*
Cn. POMPEIUS Baſiliſcus, Verr. 4, 11. Mamertinus, a Cn. Pompeio civitate donatus.
Cn. POMPEIUS Philo. Verr. 4, 22. Tyndaritanus.
Cn. POMPEIUS Theodorus, Verr. 2, 42. Siculus.
Cn. POMPEIUS *Strabo, Sext. fil.* in Caecil. 19. T. Albucium, cuius quaeſtor fuerat in Sardinia, accuſare vult, ſed ei non permittitur. Verr. 3, 16. praetor Siciliae. Font. 15. Balb. 22. bellum ſociale gerit, *in Conſulatu a. DCLXIV. & triumphat.* Phil. 12. 11. In eius exercitu tiro fuit Ci-

cero. Brut. 47. mediocris orator. Cornel. 1. homo diis nobilitatique inviſus. cauſam lege Varia dixit.

Cn. POMPEIUS *Magnus*, *Cn. F. Sext. N.* Act. 1. in Verr. 10. ludos votivos dat. Manil. 4. bellum Sertorianum conficit. Verr. 5, 2. dux contra fugitivos in Sicilia. Act. 1. in Verr. 15. de poteſtate tribunitia reſtituenda fert. *pr. Manilia Leg. tot. eum omnes perfecti Imperatoris numeros implere oſtenditur, & de rebus geſtis eius agitur.* Lege Manilia ipſi bellum Mithridaticum committitur. Sext. 27. eius in Tigranem lenitas. Flacc. 28. Hieroſolymis captis nil ex fano attigit. Att. 1, 14. prima redeuntis e bello Mithridatico concio nemini probatur. ibid. 12. eius divortium eum Mucia probatur. ibid. 19. ad rogationem Flavii agrariam incumbit. Phil. 2, 10. eum a coniunctione cum Caeſare revocat Cicero. Att. 2, 16. dicit ſe Caeſaris leges probare, actiones ipſum praeſtare oportere. ib. 19. laceratur edictis Bibuli. ibid. 1, 16. a plebe Cneus Cicero dicitur, quod eum nimis diligeret. ibid. 14. laudibus Ciceronis invidet. 2, 3. Epicrates dicitur. 2, 17. Alabarches vocatur. 2, 9. Hieroſolymarius. 2, 12. Quindecimvir. Har. Reſp. 23. a Clodio vituperatur ad populum. Toto paene tribunatu eius publico caruit. Quir. p. Red. eius in Cicerone revocando inſignis opera. ad Div. 1, 1. creditur Ptolemaeum reducere velle. ibid. 8. Milonem defendens convicio populi iactatur. Offic. 2, 16. magnificentiſſima munera eius in ſecundo Conſulatu. ad Div. 7, 1. eius ludi magnifici, in dedicatione theatri dati, deſcribuntur & contemnuntur. Off. 2, 17. eius theatra, porticus, templa reprehenduntur. ad Div. 8, 11. eius ſecundus Conſulatus exagitatur a C. Curione, trib. pl. Att. 6, 1. Dom. 7. ei Ciceronis ſententia res frumentaria committitur cum imperio. ad Div. 8, 8. de provinciis Caeſaris ſtatuere non vult. Att. 10, 8. Themiſtocleo conſilio utitur. ad Div. 8, 13. ſtomacho ita faſtidioſo & languente eſt, ut, quod ſibi placeat, reperire non poſſit. Attic. 7, 11. reprehenditur, quod Caeſare adveniente urbem reliquerit. ad Div. 4, 7. copiae eius & genus exercitus non probantur M. Marcello & Ciceroni. Att. 8, 2. *initio belli Civilis* nil agit ſapienter & fortiter, omnia contra Ciceronis conſilium. Caeſarem aluit, auxit & armavit. Att. 9, 13. de pace mittit ad Caeſarem. Tuſc. 3, 26. fuga poſt pugnam Pharſalicam. ad Div. 12, 14.

in fuga non recipitur a Rhodiis. Div. 2, 9. in ſolitudine Aegyptiorum trucidatur, *& quidem ad montem Caſium, ubi eius tumulus fuit.* Div. 1, 14. multa eum feſellerunt. Phil. 2, 42. eius domus & horti ad Antonium venere. Brut. 68. maiorem dicendi gloriam conſecutus eſſet, niſi gloriae cupido eum ad res bellicas abſtraxiſſet. Offic. 1, 22. fruſtra ſe tertio triumphaturum dicit, niſi Ciceronis beneficio triumpharet. &c. Milon. 25. Magnus vocatur.

Cn. POMPEIUS, *alter Magni fil.* Att. 12. Phil. 13, 4. per Lepidum adducitur ad pacem.

Q. POMPEIUS, Auli (*tibicinis*) F. Brut. 68. Bithynicus dictus eſt, *quod cognomen familiae manſit. Fuit Conſul a. U.* DCXII. *de filio A. Pompeio Bithynico v. in Bithynico.* biennio maior Cicerone. doctus, laborioſus, actione parum iucunda.

Q. POMPEIUS *Nepos*, A. F. Brut. 25. Muren. 7. Verr. 5, 70. homo novus, ſummos honores conſecutus eſt. Fin. 2, 17. Off. 3, 30. infitiatur Numantinum foedus, *quod iniuſſu ſenatus populique fecerat anno DCXIII. poſt Conſulatum anno ante geſtum.* Brut. 76. Cenſor *cum Metello Macedonico.* Font. 7. a Caepionibus accuſatus abſolvitur. Amic. 21. ab eo capitali odio, C. Laelii cauſa, diſſidet P. Scipio Afr. *quod cum promiſiſſet Scipioni, ſe C. Laelii petitionem Conſulatus adiuturum, ſemetipſum Conſulem fecerat. ex quo etiam intelligitur, hunc Pompeium tibicinis filium fuiſſe.*

Q. POMPEIUS, *Q. F. A. N. Rufus.* Or. 1, 37. praetor urbanus *a.* DCLXIII. familiaris Craſſi & Antonii. Agr. 1, 15. Conſul cum L. Sulla, *anno* DCLXV. Amic. 1. capitali odio a P. Sulpicio trib. pl. *eiuſdem anni* diſſidet, (*a cuius emiſſariis etiam filius eius interfectus eſt.*) cum ante amiciſſimi fuiſſent. Brut. 56. orationibus Aelii utitur.

Q. POMPEIUS Rufus, *huius Quinti, Q. F. A. Nepotis, nepos ex L. Sullae filia, eius Q. Pompeii fil. quem a Sulpicii emiſſariis interfectum diximus.* Sull. 19. Att. 4, 16. Q. Fr. 3, 2. Meſſalam tribunus pleb. *a.* DCC. *&* DCCI. reum de ambitu facit. ad Div. 8, 1. inimicus Ciceronis, *qui in cauſa Milonis diem dicere Ciceroni voluit. v. argum. Milon. Pediani.* unde fama orta eſt, Ciceronem itinere *in Ciliciam* ab eo *exſule* interfectum eſſe. *Quod comitiis Conſ. perpetuo obnuntiaret, in carcerem coniectum commemorat Dio Caſſius. Anno poſt tribunatum de vi condemnatus eſt cum T.*

Planco. ad Div. 8, 1. Baulis exſulat, in ſumma paupertate, *qua eum M. Coelius idem, qui ante accuſaverat, liberat, cogendo matrem Corneliam, ut praedia fidei ſuae commiſſa redderet.* uſque eo embaeneticam facit, ut ego miſererer eius eſuriei.

Q. POMPEIUS, *Sext. F.* ad Div. 13, 49. Curio commendatur.

SEXT. POMPEIUS, *S. F. Cn. Strabonis Fr.* Brut. 47. ſummus ICtus, geometra & Stoicus. cf. Or. 1, 15. 3, 21. Offic. 1, 6. Phil. 12, 11.

S. POMPEIUS, *Cn. Magni fil.* Att. 12, 37. fugit in Hiſpaniam citeriorem. ad Div. 11, 1. nuntio de Caeſaris morte firmior futurus putatur. Phil. 13, 6. Maſſiliae verſatur, ac Mutinam ire cum exercitu timet, propter veteranorum odium, Phil. 5, 15. a M. Lepido civitati reſtituitur.

P. POMPEIUS Chlorus. Verr. 2, 8. civis Rom. de conventu Mamertino.

POMPILIUS, Offic. 1, 11. Imperator, in cuius exercitu tiro fuit Catonis Cenſorii filius. *Sed alii hic legunt:* Popilius, *quam lectionem recepit Graevius, & capiunt aut de* C. Popilio Laenate, *qui Conſul fuit belli Maced. II. anno primo, aut de* M. Popilio, *qui Liguriam biennio ante bellum Maced. II. obtinuit, & ibi bene res geſſit. Manutius pater autem legebat:* Paullus Aemilius, *quod probat fil. Aldus.*

POMPILII, Petit. Conſ. 3. amici Catilinae.

POMPONIA, Att. 1, 5. ſoror Attici.

C. POMPONIUS, Brut. 49. 57. 62. Or. 3, 13. qualis orator fuerit. Brut. 90. bello civili Sullano interiit.

M. POMPONIUS, Offic. 3, 31. L. Manlio Dictatori, Torquati patri diem dicit, ſed actionem abiicit, iure iurando motus, quod filio coactus dederat.

M. POMPONIUS, Div. 2, 29. *Ad eum* C. *Gracchus librum ſcripſiſſe, ex h. l. colligi poteſt. Plutarchus in Gracchis p. 842. fidiſſimum Gracchi huius amicum fuiſſe dicit Pomponium, qui eum revocavit, cum ſibi manus afferre vellet.*

M. POMPONIUS, Dionyſius, Att. 4, 15. libertus, iunctus ex Attico & Cicerone.

T. POMPONIUS, ad Div. 5, 4. &c. *eſt* Atticus.

C. POMTINUS, Catil. 3, 2. Flacc. 40. praetor Conſule Cicerone. Prov. Conſ. 13. Allobroges ex praetura vincit. Att. 4, 16. Q. Fr. 3, 4. triumphum petit *ex Allobrogibus*

victis, quem tandem per S. Galbam impetravit. Piſ. 24. neceſſarius Ciceronis. ad Div. 2, 15. 3, 3. 15, 4. legatus Ciceronis in Cilicia. Att. 6, 3. vitia eius. *In huius nominis orthographia magna eſt varietas in Gronoviana & Graeviana.* de prov. Conſ. 13. *ſcribitur* Pontinius, *quae ſcriptura etiam in Faſtis occurrit.* Pomptinius. ad Div. 2, 15. Att. 5, 1. Pomtinius. Catil. 3, 2. Pomtinus &c. eadem varietas eſt in edd. pr.

PONTIANUS, Att. 12, 44.

PONTIDIA, Att. 5, 21. 6, 1.

M. PONTIDIUS, Or. 2, 67. Brut. 70. Arpinas, vehemens orator & volubilis, ſed nimis ſtomachoſus.

PONTINIUS, v. Pomtinus.

C. PONTIUS Samnis. Offic. 2, 21. *Eſt imperator Samnitium, cuius ductu Romani coacti ſunt foedus Caudinum facere.*

L. PONTIUS Aquila. ad Div. 10, 33. legatus D. Bruti perit ad Mutinam. Att. 5, 2. 3. 4. eius villa in Trebulano. *Fuit de percuſſoribus Caeſaris, cuius mentio etiam* Att. 1, 1. Phil. 13, 2. *vid. etiam* Aquila.

T. PONTIUS, Fin. 1, 3. Senect. 10. Centurio, robore inſignis.

PONTIUS Titinianus. Att. 9, 19. a Pompeianis partibus ad Caeſarianas tranſit.

POPILIA gens. Leg. 2, 22.

POPILIA, Or. 2, 2. mater Q. Catuli, cui primae mulieri hoc contigit, ut publice laudaretur mortua. Laudavit autem filius.

C. POPILIUS, *P. F. is, qui Conſul bis fuit. a.* DLXXXIII. DXCV. Phil. 8, 8. ad Antiochum M. regem Alexandriam obſidentem mittitur.

C. POPILLIUS, *Laenas, C. F. C. N.* ad Her. 1, 15. a Gallis obſidetur, ita diſcedit, ut impedimenta relinqueret, exercitum educeret, *cum legatus eſſet L. Caſſii Coſ. a DCXLVI.* Leg. 3, 16. a Coelio legis tabellariae auctore opprimitur. *v. C. Laenas & infra, P. Popillius C. F.*

C. POPILLIUS, P. F. *eius ſcilicet, qui a Graccho eiectus eſt.* Brut. 25. non indiſertus. *Hunc autem, aut filium puto eſſe eum,* qui Act. 1. in Verr. 1, 13. de peculatu damnatus *dicitur. Hotomannus refert ad* P. Popilium, *de*

quo in Cluentiana. Male. Is de ambitu damnatus eſt, non de peculatu.

L. POPILLIUS, Cluent. 47. iudex in iudicio Iuniano. *Sed mihi dubium non eſt, quin ſit* P. Popillius *legendum, ut eſt c. 36.*

M. POPILLIUS, *M. F. Laenas*, Br. 14. Conſul, *a.* CCCXCIV. Flamen Carmentalis, ſeditionem auctoritate & oratione ſedat. unde Laenas dictus ſit?

P. POPILLIUS, *C. F. P. N.* Verr. 4, 50. P. Rupilii collega in Conſulatu, *a. DCXXI.* Cluent. 35. Dom. 31. a C. Graccho lege lata in exſilium mittitur. Quir. p. Red. 3. Sen. p. R. 15. Brut. 34. reſtituitur rogatione L. Beſtiae trib. pl. Brut. 25. non indiſertus. *Hunc putarunt Viri docti quidam intelligi pro Balbo c. 11. ibique pro* C. Laenas *eſſe legendum* P. Laenas, *ut habet Manutius, inprimis cum de C. Popillii exſilio nil ipſis conſtaret. Neque abſurda eſt iſta coniectura. Nam* P. & C. *in Popilliis, atque eodem hoc confundi ex Cluent. 35. intelligitur, ubi olim* C. *legebatur pro* P. *Neque tamen* C. *reiecerim. Poteſt enim intelligi de eo, qui a Caelio oppreſſus eſt, & ſine dubio exſulavit. vid.* C. Popillius C. F.

P. POPILLIUS, Cluent. 36. reus de ambitu, damnatur.

PORCIA, Att. 15, 11. *M. Catonis ſoror, Domitii Ahenobarbi uxor.* ibid. 13, 37. 48. eius laudatio.

PORCINA, Herenn. 4, 5. orator. *eſt C. Aemilius Porcina.*

PORCIUS, Font. 5. de cohorte M. Fonteii, aut portitor.

L. PORCIUS *Licinus.* Brut. 15. Conſul cum P. Claudio, *ann.* DLXIX. Licinus *ſcribendum eſſe, non* Licinius, *recte monent Viri docti.*

L. PORCIUS Naſica, Or. 2, 64. eius facetum reſponſum Catoni Cenſori datum.

PORSENA, Sext. 21. eum interficere conatur Q. Mucius.

PORTUNUS, Nat. D. 2, 26. *Deus, a portu dictus.*

POSIDES Matro, Solentinus. Verr. 2, 42.

POSIDONIUS, Offic. 3, 2. Panaetii diſcipulus. Att. 2, 1. commentariis Ciceronis Graecis de Conſulatu ſuo abſterretur a ſcribendo de eodem. Tuſc. 2, 24. dolores fortiter fert. Nat. D. 1, 42. liber V de natura deorum. Div. 1, 3. quinque libros de Divinatione edidit. *ibid.* 2, 21. prognoſticorum cauſas perſequitur. *ibid.* 2, 15. ſtatuit homines ad hoſtias deduci vi quadam ſentiente & divina per totum mundum fuſa. *ibid.* 1, 30. 2, 15.

morientes divinare putat. Nat. D. 2, 34. eius ſphaera. *ibid.* 1, 3. inſtituit Ciceronem. Att. 2, 1. Rhodi vivit. Fat. 3. eius ſententia de fato reprehenditur.
POSSIDORUS, Verr. 3, 42. legatus Thermitanorum.
POSTUMIA, ad Div. 4, 2. Att. 5, 20. 21. Servii Sulpicii uxor.
POSTUMIUS, ad Div. 6, 12. Caeſaris familiariſſimus. Att. 5, 21. 15, 2. procurator ludorum Octavii, *ſed ibi* Poſtumus *dicitur.*
POSTUMIUS Cominius, Balb. 23. Conſul Sp. Caſſio *a.* CCLX.
P. POSTUMIUS, Fin. 2, 22. homo voluptuoſiſſimus. *Daviſius recepit ex emendatione Scaligeri* C. Hirtius Poſtumius.
A. POSTUMIUS *Albinus*, Verr. 1, 41. Cenſor cum Q. Fulvio *a.* DLXXIX.
A. POSTUMIUS, Nat. D. 2, 2. Dictator in bello cum Tuſculanis, *a. CCLVII. quo anno & Conſul cum T. Virginio fuit.*
C. POSTUMIUS, Div. 1, 33. haruſpex.
Cn. POSTUMIUS, Verr. 1, 39. Civis Rom. qui Verris pecunias extraordinarias tractavit. *vid. Curtius.*
Cn. POSTUMIUS, Muren. 27. ſubſcriptor Sulpicii contra Murenam, praeturam petit Cicerone Conſule.
M. POSTUMIUS, Verr. 2, 18. quaeſtor Verris.
P. POSTUMIUS Tubertus, Leg. 2, 23. *v. Tubertus.*
P. POSTUMIUS, ad Div. 4, 12. familiaris M. Marcelli.
Q. POSTUMIUS, Verr. 1, 39. Civis Rom. qui Verris pecunias extraordinarias tractabat. *v. Curtius.*
Q. POSTUMIUS, Dom. 44. *ſ. potius, ut eſt in prima Manutiana & Graeviana*, Q. Seius Poſtumus.
SP. POSTUMIUS, Sen. 12. Conſul cum T. Veturio, *a.* CCCCXIX.
T. POSTUMIUS, Brut. 77. bonus orator, bellator acerrimus, iuris publici peritiſſimus. *Praetor fuit, a. DCXCVI.* *v.* Poſtumus.
POSTUMULENUS, ad Div. 6, 10. cognomen familiae Romanae.
POSTUMUS, Att. 7, 16. ei Sicilia decernitur a Senatu initio belli civilis.
POSTUMUS, *cognomen Rabiriorum, Curtiorum. &c.*
POTAMO, in Caecil. 9. ſcriba Q. Caecilii quaeſtoris in Sicilia.

P. POTITIUS, Verr. 1, 51. Senator.
PRAECILIUS. ad Div. 13, 15. pater & filius.
PRAXITELES, de Div. 1, 36. caelator. *ubi tamen Winkelmanno, Hiſt. artium p. 343. legendum videtur* Paſiteles. *ibid.* 2, 24. Praxitelia capita. *laudatur praeterea* ad Herenn. 4, 6. Verr. 4, 2. &c.
PRECIANUS, ad Div. 7, 8. ICtus, *apud Caeſarem gratioſus & Ciceronis amicus. Nomen indicat e gente Precia in aliam tranſiſſe adoptione.*
L. PRETIUS, Verr. 5, 62. eques Rom. negotiator Panormitanus.
PROCILIUS, Att. 4, 15. 16. reus condemnatur. *Idem memoratur* ad. Q. Fr. 2, 8. *Fuit quaeſtor a. DCXCII. tribunus pleb. a. DCXCVII.*
PROCILIUS, Att. 2, 2. *Hiſtoricus, qui multa ſcripſit, & Attico in pretio fuit. Ei Cicero praefert Dicaearchum; ex quo colligas, eum Geographica ſcripſiſſe.*
PROCLES, Div. 12, 43. Euryſthenis frater geminus, rex Lacedaemoniorum.
PROCULUS Iulius, Leg. 1, 1. ei Romulus apparet, & ſe Quirinum nominari iubet.
PROCYON, Nat. D. 2, 44. ſidus.
PRODICUS Chius, Nat. D. 1, 42. ſententia de diis. Deos tollit. *Pro* Chius, *edidimus cum Daviſio* Ceus. Or. 3, 32. de natura rerum ſcripſit. de Hercule Prodicio *v. in* Hercules.
PROMETHEUS, ad Herenn. 4, 6.
SEXT. PROPERTIUS, Dom. 19. Propertii *ſunt gentis* Aureliae.
PROTAGORAS, Nat. D. 1, 23. Abderites, Athenis eiicitur, & libri eius comburuntur. Brut. 12. locos communes ſcripſit, & rerum ſingularum laudationes vituperationesque. Or. 3, 32. de natura rerum ſcripſit. Nat. D. 1, 1. de diis dubitat.
PROTOGENES, Att. 2, 21. Ialyſum fecit. Brut. 18. pictor. *Cauneus, circa Olymp. CXII. floruit.*
PROTOGENES, ad Div. 7, 1. M. Marii lector.
PRUSIAS, *Rex Bithyniae.* Div. 2, 24. apud eum Hannibal exſulat. Negat ſe audere, quod exta prohibeant.
PSEUDOPHILIPPUS, Agr. 2, 33. *quocum bellum Macedonic. III. geſtum eſt.*
PTOLEMAEUS, *Lagi fil.* Div. 2, 66. Dux Alexandri, ve-

nenato telo ictus, cum ex doloribus moreretur, radicula Alexandro ſomno oblata ſervatur.
PTOLEMAEUS, Offic. 2, 23. Alexandrinus hoſpes Arati Sicyonii. *Ex rex Philadelphus.*
PTOLEMAEUS, Dom. 7. rex Cypri, regis Alexandrini, frater *minor*, lege Clodia per Catonem regno eiicitur. Flacc. 13. Sext. 25.
PTOLEMAEUS, Tuſcul. 5, 34. laudat cibarium panem. *Rex Aegypti, neſcio qui.*
PTOLEMAEUS *Auletes*, Rab. Poſt. 2. regno pellitur. pecunias ſumit a Rabirio Poſtumo. ad Div. 1, 1. ſqq. ab Alexandrinis regno pulſus, a Senatu R. reſtitutionem in regnum petit. Cui id negotii detur magna converſa fuit. Q. Fr. 2, 10. eius lectica Aniciana.
Q. PUBLICENUS, Q. Fr. 1, 2. 4. Ei ſtatua decernitur in Aſia. Dignus honore illo. Sed videtur ſcriptura vitioſa eſſe. nam hoc nomen latinum non eſt, ſaltem non gentis nobilis.
PUBLICIUS, Div. 1, 50. vates.
PUBLICIUS, Catil. 2, 2. ſocius Catilinae.
C. PUBLICIUS, Or. 2, 67. eius dictum de P. Mummio.
Cn. PUBLICIUS, Menander, Balb. 11. Graecus, libertinus, qui cum legatis Romanis in Graeciam miſſus eſt, lege lata ita civitatem habuit, ut civis eſſet, ſi domum rediiſſet, & inde Romam revertiſſet.
L. PUBLICIUS, Quint. 6. venalitiarius, ſ. mango.
Q. PUBLICIUS, Clu. 15. praetor.
PUBLILIA, Att. 12, 32. Ciceronis poſt Terentiam uxor.
PUBLILIUS, Att. 12, 7. ſocer Ciceronis, & Publiliae pater, vel frater.
PUBLIUS *Syrus*, ad Div. 12, 18. mimus. Att. 14, 2.
PUBLIUS, ad Div. 16, 22. *quidam de Clodio intelligunt, ſed rectius Corradus, de creditore Ciceronis, in quo locus eſt: ſed* Att. 2, 7. *eſt* Clodius.
PULCHELLUS, Att. 2, 1. &c. Clodius.
PULLUS Numitorius, Fin. 5, 22. Fregellas prodidit.
Cn. PUPIUS, ad Div. 13, 9. in operis ſocietatis Bithynicae.
M. PUPIUS, Dom. 13. adoptat Piſonem.
PYLADES, Fin. 2, 24. amicus Oreſtae, *a quo* c. 26. Pyladea amicitia.
PYRRHO, Fin. 2, 11. 13. Offic. 1, 2. de ſummo bono ſententia. Tuſc. 2, 6. ſententia de dolore. Fin. 4, 16. virtus. *ab eo dicti* Pyrrhonii. Or. 3, 17.

PYRRHUS, Div. 2, 56. Aeacides. ad Div. 9, 25. eius libri de re militari. Muren. 14. de eo triumphat M'. Curius. Offic. 2, 7. ad eum Macedones univerſi ſe conferunt, Demetrio relicto. ad Div. 5, 12. bellum Pyrrhi ſcripſit Timaeus. Parad. 6. Fabricio pecuniam fruſtra offert. Amic. 8. ab eo propter probitatem non alieni ſunt Rom. animi. Sen. 6. a foedere cum Pyrrho abſtrahit Romanos Appius Caecus.
PYTHAGORAS, Tuſc. 1, 16. Pherecydis diſcipulus. Or. 2, 33. Tuſc. 4, 1. iunior eſt Numa Pompilio. Fin. 5, 29. Tuſc. 4, 19. 25. Aegyptum peragravit, & Magos Perſarum adiit. Acad. 4, 37. ex numeris & Mathematicorum initiis omnia eſſe putat. Nat. D. 1, 11. Deum eſſe animum per mundum permeantem eiusque particulas animos noſtros. *ibid.* 3, 11. ad harmoniam canere mundum ſtatuit. Divin. 1, 3. magnam auctoritatem tribuit divinationi. Offic. 1, 17. ultimum in amicitia putat, ut fiat unus e pluribus. Tuſc. 1. 25. ſummae ſapientiae credit fuiſſe, imponere rebus nomina. Offic. 1, 30. ſine ulla hilaritate ſummam auctoritatem conſequitur Tuſc. 5, 3. cum Leonte de philoſophia ſermo. Nat. D. 3, 36. Muſis bovem immolavit, *invento theoremate de ratione quadrati ſubtenſae in triangulo rectiangulo ad quadrata reliquorum laterum. Sic etiam tradit Vitruv. 9, 2. alii autem hecatomben immolatam dicunt.* Fin. 5, 2. Metaponti moritur. &c. Tuſc. 4, 1. eius philoſophiae Romae veſtigia.
PYTHAGOREI, Div. 1, 30. quare fabis abſtinuerint. Tuſc. 1, 16. ſententiarum ſuarum rationem reddere non ſolent; ab iis Plato ſententiam de animorum immortalitate hauſit. *ibid.* 5, 39. 4, 2. fidibus utuntur & cantu. Nat. D. 1, 5. eorum, Ipſe dixit. de Senect. 11. veſperi commemorant, quid interdiu egerint, audierint, dixerint. &c.
PYTHIA, Divin. 1, 19. 36. eam terrae vis concitabat.
PYTHIUS, Offic. 3, 14. argentarius Syracuſanus, Canium equitem R. circumvenit.
PYTHODORUS, Flacc. 22. Trallianus.

Q.

QUERELAE, ad Div. 6, 6. liber Caecinae, laudatur.
QUINQUATRUS, ad Div. 2, 12. 12, 25. *ſolemnia in honorem Minervae*, maiora *menſe Martio*, minora *Idibus Iunii.*

C. QUINTILIUS, Cluent. 62. eques Roman. in agro Falerno.

P. QUINTILIUS *Varus*, Quint. 17. *Iuris civilis peritus fuit, ut ceteri, quibus iungitur. Pighius ad a. DCLX. putat eſſe eum, qui in Cluentiana commemoratur. v. in* P. Quintius Varus.

SEXT. QUINTILIUS, p. Red. in Senat. 9. praetor *Lentulo Spinthere conſule.*

C. QUINTIUS, Quint. 3. & 49. *frater P. Quintii, pro quo eſt oratio.*

L. QUINTIUS, Cluent 27. Tribun. pl. *L. Lucullo & M. Cotta Coſſ. a. U. DCLXXIX.* patronus Oppianici, qui concionibus invidiam iudicio Iuniano conflavit. Brut. 62. in concionibus turbulentus. *idem videtur, qui* Att. 7, 9. *appellatur* familiaris Ciceronis.

L. QUINTIUS Cincinnatus, Senect. 16. aranti nuntiatur, eum dictatorem eſſe factum. Eius iuſſu magiſter equitum C. Servilius Sp. Melium interficit.

Num. QUINTIUS, Sext. 38. tribunus plebis Clodianarum partium, Lentulo Spinthere Coſ. una cum Attilio Serrano ibid. 33. eum omnes irridendi cauſa Gracchum vocabant: *vel quod popularis videri vellet, vel quod filius Gracchi inſitivi.*

P. QUINTIUS Varus, Cluent. 19. homo ſumma religione & auctoritate. *Sed Lambinus, Merula aliique volunt legi:* Quintilius. *Etiam Pighius ad a.* DCLX. hunc locum *refert ad Quintilium, de quo ſupra.* Varus *eſt cognomen* Quintiliorum, *non* Quintiorum. *Sed Codd. nil variant.*

P. QUINTIUS, *pro quo eſt oratio, ex qua de eo cognoſci poteſt.*

T. QUINTIUS *Flamininus*, Att. 12, 5. Conſul cum M'. Acilio, *a. U.* DCIII.

QUINTIUS *Gallus*, ad Div. 13, 43. *nonnullis etiam:* Gallius. *Videtur legatus aut praefectus Q. Philippi Aſiae proconſulis. conſ. 73. & 74. Nam ei commendatur, qui negotiatur Philomelii, quod eſt oppidum magnae Phrygiae, conſ.* ep. 49.

QUIRINUS, Offic. 3, 10. Romulus. Att. 12, 45. 13, 28. Quirino σύνναος Caeſar.

QUIRINALIA, ad Q. Fr. 2, 3. 13. *Solemnia in honorem Romuli.*

R.

RABIRIUS, Acad. 1, 1. malus auctor philoſophiae Latinus. *Ab hoc ſine dubio diverſus eſt praeſtans poëta* C. Rabirius, *qui etiam Ovidio laudatur:* magni Rabirius oris.

C. RABIRIUS, Rabir. Perd. 2. Saturninum trib. pl. interfeciſſe dicit Labienus, & propterea accuſat. Piſon. 2. a Cicerone defenditur. Att. 1, 6. domum Neapoli habet, vendit.

C. RABIRIUS, Poſtum. 1. eques Rom. filius C. Curtii *naturalis*, *Rabirius per adoptionem. Accuſatus de reſiduis, damnato Gabinio, a Cicerone defenditur.*

L. RABIUS, Verr. 1, 34. *Marianus, transfugit ad Mithridatem. ab eo cum L. Magio mittitur ad Sertorium. prodito deinde Mithridate, ad Romanos rediit, & Romae & Myndi habitavit. Aſconius habet* Phanius : *unde* Fannius *edidit P. Manutius. alii* Fabius.

RABOCENTUS, Piſon. 31. Beſſicae gentis princeps, a L. Piſone ſecuri percuſſus eſt.

L. RABONIUS, Verr. 1, 50. aedis Caſtoris ſarta tecta tuetur. &c.

L. RACILIUS, Ver. 2, 12. ad Div. 1, 7. Tribunus plebis Marcellino & Philippo Coſſ. cf. ad Q. Fr. 2, 1.

RARIUS, vel RANIUS, Att. 12, 21. *forſan libertus aut ſervus Bruti.* Ranii *nomen occurrit in lapide apud Gruterum.*

REBILUS, vide *T. Caninius Rebilus.*

REGILLUS, *cognomen Aemiliorum.* Att. 12, 24. filius Lepidi, qui cum Qu. Catulo conſul fuit, *a.* DCLXXV.

REGINUS, Att. 10, 13. mari *infero* praefectus. a partibus Pompeianorum eſt. *Corrado videtur eſſe* L. Minutius Baſilus.

L. REGULUS, ad Div. 13, 60. *e Livineis: (unde eius libertus Trypho* L. Livineius *dicitur)* familiariſſimus Ciceronis.

M. REGULUS, Off. 1, 13, Punico bello primo captus a Poenis de commutandis captivis Romam mittitur. Piſon. 19. eius ſupplicium. Att. 3, 17. & cf. *M. Attilius.*

REMUS, Div. 1, 47. auſpicium capit. 2, 20. cum fratre Romulo & altrice bellua vi fulminis ictus concidit.

REMORA, Divin. 1, 47. dubitant Romulus & Remus, urbem ab ſe conditam Romam, an Remoram appellent.

Q. REX, ad Div. 13, 51. *e familia Marcia, qui* in cauſa

3, 2. auſpicia conſti
ſe Deum eſſe. Balb.
L. ROSCIUS, Phil. 9
Tolumnio Fidenis in
Q. ROSCIUS, Quint. :
N. D. 1, 28. perverſi
& deliciae Ciceronis
tis amplexu, haruſpic
1, 4. ſenex tardiores
Divin. 2, 31. &c.
SEX. ROSCII, S. Roſ
nicipes. pater & fili
lius a Cicerone contr
defenſus eſt.
T. ROSCII, Sext. R. 6.
rini, propinqui Sexti
interfectus, & filius
C. RUBELLINUS, ad
MSS. repoſuit: Rubelli
nerat.
RUBRIA, ad Div. 9, 2
amici, mater.
RUBRIUS, Verr. 1, 25. r
videtur cum Q. Rubrio
L. RUBRIUS, *Caſſinas*. I
iicit M. Antonius.

eſt diminutivum a Rufus. *amabatur autem a Cicerone, ut ex epiſtola Coelii intelligi poteſt.* de Sempronio Rufo *vid. infra.*

RUFUS, ad Div. 5, 19. *eſt.* L. Meſcinius Rufus. cogitat ad Pompeium tranſire. ep. 20. queritur, Ciceronem rationes provinciae ſe non exſpectato ad aerarium detuliſſe. 14, 14. *eſt* M. Coelius Rufus, aut Meſcinius Rufus.

RUFUS, ad Div. 9, 24. amicus Paeti, dicitur de ſalute Ciceronis laboraſſe.

RUFUS, Orat. 2, 69. vide in *Rutilius.*

RUFRENIUS, ad Div. 10, 21. *legatus Lepidi Triumviri, aut Tribunus, aut ſimile quid.*

P. RULLUS, Agrar. 1, 5. *Trib. pl. Conſule Cicerone, qui legem Agrariam tulit, quam Cicero tribus orationibus diſſolvit. Eſt e Serviliis.*

P. RULLUS, *alius etiam trib. pleb. eſt.* pro Dom. 16.

Q. *Fabius* RULLUS, Phil. 5, 17. admodum adoleſcens conſul fit.

RUPA, ad Div. 2, 3. libertus Curionis.

A. RUPILIUS, Cluent. 63. medicus.

RUPILIUS, Off. 1, 31. hiſtrio, Antiopam ſibi eligit.

P. RUPILIUS, Verr. 4, 50. Lael. 11. P. Popillii Laenatis collega in conſulatu. *a.* U. DCXXI. quaeſtionem exercent in eos, qui cum Gracchis feciſſent: utuntur conſilio Laelii. Verr. 2, 13. Conſul in Sicilia, *a quo* lex Rupilia *ſeu* Leges Rupiliae. bellum ſervile oppreſſit.

P. RUPILIUS, P. F. Menenia. ad Div. 13, 9. eques Rom. magiſter ſocietatis Bithynicae, Craſſipede Quaeſtore.

M. RUSCA, Or. 2, 65. *e Pinariis*, Trib. pl. (a. U. DCXXII.) tulit legem annalem.

RUSCIO, Mil. 22. ſervus.

C. RUSIUS, Brut. 47. accuſator vetus, Siſennam ridiculum facit.

C. RUSTICELLUS, *Bononienſis*, Brut. 46. exercitatus in dicendo & natura volubilis.

RUTILIA, Att. 12, 20. C. Cottae mater, Publii Rutilii ſoror.

C. RUTILIUS Rufus. Brut. 40. familiaris Scaevolae. in Caecil. 21. ſubſcriptor P. Lentuli principis ſenatus in accuſatione M'. Aquillii.

L. RUTILIUS, Lael. 20. eum Conſulem efficere Scipio

non poteſt, cum fratrem Publium feciſſet. *niſi vero legendum* Rupilius. *vid. in Rutilius.*
L. RUTILIUS, Cluent. 65.
M. RUTILIUS, ad Div. 13, 8. a Caeſare praefectus agro in Gallia Ciſalpina dividendo.
P. RUTILIUS *Lupus*, Font. 15. L. Iulii Collega in Conſulatu *a.* DCLXIII. bellum ſociale gerit, in quo perit.
P. RUTILIUS Rufus, M. F. Brut. 29. Orator, de Iure reſpondet. orationes ſcripſit, & de iure. Panaetii auditor, prope perfectus in Stoicis. repulſam in Conſulatu fert. pro ſe ipſe dixit a Scauro accuſatus. Or. 2, 69. a Scauro competitore ambitus accuſatus, a quo victus in petitione erat, eundem ipſe accuſat. Offic. 2, 13. adoleſcens innocens, iuris peritus habitus eſt, quia frequentabat P. Mucium. Planc. 21. in petitione tribunatus pl. repulſam tulit. Or. 1, 40. tribunus pl. eo anno, quo foedus Mancinus cum Numantinis fecit. Rabir. Perd. 7. contra Saturninum ſtat. Offic. 3, 2. Panaetinum de praetermiſſis non reprehenſum dicit, propter eorum, quae perfeciſſet, praeſtantiam. Fin. 1, 3. libros edidit. Att. 4, 16. inductus a Cicerone in libris de republica. Or. 1, 53. Brut. 29. damnatur, quia nimis tenuiter ſe defendi voluit & a ſe aliiſque defenſus eſt. Balb. 13. damnatur ab equitibus, quod in Aſia quaeſtor provinciales a publicanorum iniuriis defenderat. Smyrnae in exſilio vixit. cf. Nat. D. 3, 32. & Tacit. Ann. 4, 43. Pont. 13. iniuſte damnatus eſt. Rabir. Poſt. 10. crudelitatem Mithridatis effugit, mutato habitu Romano & Graeco aſſumto. *Laudatur* l. c. Piſon. 39. Scaur. fr. 2. *Si vera eſt lectio*, Tuſc. 4, 17. *ubi dicitur*, P. Rutilius leviter aegrotans mortuus eſſe ob fratris repulſam; *de hoc accipiendum eſſe puto. Nam* Lael. 20. *L. Rutilius Publ. frater repulſam tuliſſe dicitur. Alium autem P. Rutilium ei fratrem fuiſſe, qui quod Publius petens cum Scauro repulſam tuliſſet, mortuus ſit, ut videtur Daviſio, vix mihi perſuadeam. Sed Manutius legit* P. Rupilius. *Etiam Lael. l. c.* Rupilius *pro* Rutilius *legunt Viri docti.* P. Rupilium *Africani amicitia ad Conſulatum perveniſſe, cum tenui loco natus eſſet, de eo convenit. Ea ipſa res facit probabile, ibi legendum* Rupilius. *Nam* Rutilium *Africani Scipionis opera Conſulatum conſecutum, nemo demonſtrare poterit. Itaque mihi valde ſit veroſimile, & in Tuſculanis & in Laelio* Rupilios *eſſe reponendos.*

P. RUTILIUS, Caecin. 10. teſtis in Caecinam; homo nullius fidei.

S.

SABAZIA, N. D. 3, 23. ſacra Bacchi, *qui ipſe Sabazius dicitur.*

SABAZIUS, de Leg. 2, 15. eum Ariſtophanes eiici vult, tanquam peregrinum Deum.

L. SABELLIUS, Brut. 34. a L. Caeſuleno ex lege Aquillia de iuſtitia accuſatur.

SABIDIUS, petit. Conſ. 2. homo obſcurus, quem competitor Q. Ciceronis in praetura ad tabulas poſuerat, cum alium amicum honeſtum non haberet.

SABINIUS *Reatinus*, Sext. 37. *ex operis Clodianis, a quibus P. Sextius paene interfectus eſt.*

C. SACERDOS, *e Liciniis.* Verr. 1, 10. praetor Siciliae ante Verrem. Planc. 11. legatus Q. Metelli in Creta. *Conſulatum petiit cum Cicerone. De eius praetura urbana & Sicilienſi multa ſunt in Verrinis.*

SADALA, Verr. 24. rex *Thraciae:* ad eum a Cn. Dolabella mittitur C. Verres.

SAFINIUS, Cluent. 25. Atellanus.

SALACO, ad Div. 7, 24. Nomen *hominis cuiuſdam in paupertate ſuperbi: unde* h. l. Hermogenes Tigellius *Salaco dicitur.*

Q. SALASSUS, ad Div. 4, 18. P. Curtii frater, *e gente Poſtumia, ſi quidem germanus Curtii frater fuit. Provinciam obtinuit e praetura a. U. DCC.*

SALII, de Div. 1, 17. *Sacerdotes Martis.* in eorum curia ſitus lituus inventus eſt integer, cum ea deflagraviſſet. *ab iis* Att. 5, 9. *dicitur* Saliaris modus, *de conviviis opiparis & magnificis.*

SALINATOR, Or. 2, 67. *eſt Livius, qui in Cenſura a. U. DXLIX hoc cognomen primus accepit.* Tarento amiſſo *bello Punico II.* arcem retinuit. Brut. 18. Senenſi proelio ludos Iuventuti vovet.

SALLUSTIUS *ſcripſit* Empedoclea. ad Q. Fr. 2, 11. extr.

C. SALLUSTIUS *Criſpus.* Att. 11, 20. ei Caeſar ignovit. *de inimicitiis inter ipſum & Ciceronem, & orationibus, quas contra ſe invicem dixiſſe putantur, v. Corrad. Quaeſt. p. 113 ſq.*

SALLUSTIUS Caninius. ad Div. 2, 17. proquaeſtor Ciceronis, *ad quem eſt epiſtola. Docti viri legendum exiſtimant;*

Cneus, *pro* Caninius, *ut ſit P. Salluſtii propinquus, de quo paulo poſt.*
CN. SALLUSTIUS, ad Div. 14, 11. Att. 11, 11. *amicus ſummus Ciceronis.* In animo Cicero habet cum eo mittere filium ad Caeſarem, cum exſularet.
P. SALLUSTIUS, Att. 11, 11. *frater aut propinquus* Cnei.
CN. SALLUSTIUS, de Divin. 1, 28. *Ciceronis libertus.* ad Div. 14, 4. 11. laudatur. Att. 1, 3. & 11.
SEXT. SALTIUS, Agrar. 2, 34. Duumvir Capuae.
SALVIUS, ad Div. 9, 11. 9, 7. libertus Attici. 10, 18. libertus Hortenſii filii.
SALUS, Att. 4, 1. Dea, cuius templum erat prope domum Attici in colle Quirinali. de Div. 1, 47. Salutis augurium.
SAMIARIUS, Phil. 11, 2. exſul. a quo interfectus eſt C. Trebonius, iuſſu Dolabellae.
SAMPSICERAMUS, Att. 2, 14. 16. 17. 23. *eſt* Pompeius. *Ceterum eſt nomen Emeſenorum Reguli.*
SANDO, ad Div. 3, 7. pater Athenodori *Stoici.*
Q. SANGA, Piſon. 31. Senator, *de Fabia gente.*
SANNIO, ad Herenn. 4, 50. nomen ſervi.
SAPALA, petit. Conſ. 3. amicus Catilinae, praeco.
SAPPHO, Verr. 4, 57. eius ſtatua in Prytaneo Syracuſano.
SARA, v. *Siregius.*
SARDANAPALUS, Fin. 2, 32. Tuſc. Q. 5, 35. epigramma in ſepulchro eius ridet Ariſtoteles.
SARPEDON, Div. 2, 10. filius Iovis.
SASERNA, Phil. 13, 13. amicus Antonii. Att. 15, 2. cum Matio & Poſtumio ludos procurat, ab Octavio inſtitutos, *in honorem Caeſaris.*
SASSIA, Cluent. 5. mater Cluentii.
SATRIUS, ad Brut. 6. legatus C. Trebonii.
SATRIUS *Caninius.* Att. 1, 1. *Caſaubonus putat eſſe equitem Roman. cuius, in libello de claris Grammaticis, Suetonius mentionem facit. Cicero eum appellat* fratrem P. Varii. *Corruptum locum putant quidam.*
M. SATRIUS, de Offic. 3, 18. M. Minucii Baſili ſororis filius, & heres.
SATURNALIA, Cat. 3, 4. Att. 5, 20. 13, 52. *ſolemnia in memoriam aureae aetatis celebrata a. d. XIV. Kal. Ian. Saturnalia ſecunda & tertia, cape de die ſecundo & tertio Saturnaliorum.*
CN. SATURNINUS, Planc. 8. & 12. laudatur. eius pater

primus ex Atinati municipio Aedilis & praetor factus eſt. ad Div. 8, 14. accuſatur a Cn. Domitio. 12, 26. heres Q. Turii.

L. SATURNINUS, de Har. reſp. 10. Sext. 17. Quaeſtor Oſtienſis, in annonae caritate a procuratione rei frumentariae amovetur & propterea popularis fit. Catil. 4, 2. C. Memmium interficit. Sext. 47. a Q. Metello cenſore notatur. Dom. 31. Q. Metellum lege ex urbe eiicit. Rabir. Perd. 3. 6. eius caedes, *de qua tota oratio legenda. c. 11.* a ſervo interficitur. Haruſp. reſp. ad Her. 1, 12. it. 4, 22. *&c. &c.*

SATURNUS, Nat. D. 3, 24. etymologia. 2, 20. 46. ſtella. 3, 17. ad occidentem maxime cultus eſt. 3, 24. vincitur a Iove filio.

P. SATURIUS, Q. Roſc. 1. patronus Chaereae, qui pro eo, contra Q. Roſcium comoedum dixit. Cluent. 38.

SATYRI, Nat. D. 3, 17.

SATYRISCUS, Div. 1, 20.

SATYRUS, ad Att. 12, 22. Attici ſervus.

C. SAUFEIUS, Rabir. Perd. 7. cum Saturnino Capitolium armatus occupat.

L. SAUFEIUS, Att 1, 3, it. 4, 6. amicus Attici, Epicureus. 2, 8. in ſtudiis laborioſus. cf. 14, 18. 15, 4 16, 3.

SAXA, *Decidius.* Phil. 10, 10. it. 11. 5. e Celtiberia, a Caeſare civitate donatus & deinde Tribun. plebis factus. Phil. 8, 3. de grege Antonii, nebulo, Centurio &c. *add. 13, 12.*

SCAEVA, Att. 13, 23. Caeſarianus, *Caſſius Scaeva. alii de* Trebatio *intelligunt.*

SCAEVA, Rabir. Perd. 11. ſervus Q. Crotonis Saturninum interficit & propterea libertate donatur.

SCAEVOLA, *eſt cognomen* Muciorum. *Itaque* Scaevolas *in* Muciis *quaere.*

SCAMANDER, Cluent. 16. libertus Fabriciorum Aletrinatium.

P. SCANDILIUS, Verr. 3, 58. eques Rom. Syracuſis.

SCANTIA, femina. Milon. 27. *In hoc nomine libri valde variant: alii* Sentia, *alii* Sanctia. Scantiae *nomen frequenter occurrit in lapidibus Gruteri &c.*

M. SCAPTIUS, Att. 6, 1. negotiator Cappadociae, frater eius, quocum Cicero controverſiam habuit in provincia. Ei praefecturam defert Cicero.

SCAPTIUS, Att. 5, ult. 6, 1. 2. &c. *negotiator, frater Marci, praefectus Appii in Cilicia, controverſiam pecuniariam cum Salaminiis habet, & multum Ciceroni Procoſ. moleſtiae affert; quae res his epiſtolis narratur.*

P. SCAPULA, Quint. 4. foenerator. Scapulae *cuiuſdam* horti *commemorantur.* Att. 12, 37. Scapulae *autem ſunt e* Quintiis. *Itaque* Scapulae, *quibuſcum decidit* Quintius, *gentiles eius videntur fuiſſe.*

SCAPULA, ad Div. 9, 13. auctor ſeditionis in Hiſpania ulteriori, confirmatae a Pompeio filio.

SCATINII, Phil. 3, 6. ſunt ex Aricia.

SCATO, Dom. 44. homo obſcurus, Clodianus, e Marſis, ſub cuius nomine Clodius aedes Q. Seii emit.

M. SCAURUS, *ex Aemiliis*, Or. 2, 46 humili genere ortus. Mur. 7. memoriam generis ſui intermortuam renovat. Brut. 29. eius orationes & libri. Stoicus fuit. Offic. 1, 30. ſingulari ſeveritate fuit. Muren. 17. a Q. Maximo in petitione Conſulatus vincitur. Brut. 30. cum P. Rutilio conſulatum petit, eumque vincit, & de ambitu accuſat Rutilium, ab eoque de ambitu accuſatur fruſtra. conf. Or. 2, 69. Offic. 1, 22. reſiſtit C. Mario. Sext. 47. omnibus ſeditoſis a Graccho ad Q. Varium reſiſtit. Har. reſp. 20. procuratio rei frumentariae ei mandatur, remoto Saturnino. v. *L. Saturninus.* Deiot. 11. a trib. pl. Cn. Domitio Ahenobarbo accuſatur. Dom. 19. de pluribus rebus ſimul ferre contra legem Didiam auſus, non obtinuit. Nat. D. 2, 23. Mentem & Fidem in Capitolio dedicat. fr. Or. pr. Scaur. accuſatur a Cn. Domitio, Q. Servilio Caepione, & Q. Vario trib. pleb. ibid. princeps Senatus. *Conſul fuit a. U. DCXXXVIII. princeps Senatus lectus a L. Metello & Cn. Domitio anno eodem. poſt idem Cenſor & iterum Conſul fuit.*

M. SCAURUS, *M. principis Senatus fil.* de Offic. 2, 16. imitatur P. Lentuli magnificentiam aedilitatis, *Plinio privignus Sullae vocatur. Nam Sulla duxit viduam Scauri, principis Senatus, Metellam, ut auctor eſt Plutarch. in Sulla; quam proſcriptionum ſectricem Plinius appellat: unde huic Scauro illae tantae divitiae.* cf. pr. Sext. 54. Sext. 47. ad eum praetorem cauſa P. Sextii acta eſt. Offic. 1, 39. Cn. Octavii domum demolitus, ei acceſſionem adiungit. repulſam in *Conſulatus petitione* tulit. Att. 4, 15. de repe-

tundis accuſatus *e Praetura Sardiniae*, a Cicerone defenditur. v. fr. Or. pr. Scauro, & Aſcon. Argum.

M. SCAURUS, *ex Aureliis. v. in* Aurel.

C. SCIPIO, *e Corneliis.* pro Sext. 3. ſocer P. Sextii, vir optimus, in exſilio Maſſiliae vixit. *Sed* Caius *eſt ex editionibus primis & MStis, poſteriores receperunt* Lucius *& interpretantur de Aſiatico nep. certe alium, qui bello civili proſcriptus ſit, neſcimus. v. infr. in L. Scipio Aſiat. L. F.*

CN. SCIPIO, *Calvus, L. F.* Planc. 24. & 25. Off. 1, 18. *is, qui cum fratre* Publio *in Hiſpania cum Poenis bellum geſſit, pater P. Scipionis Naſicae, qui vir optimus iudicatus eſt, de quo infra.* Balb. 15. in Hiſpania occiditur cum fratre. cf. Tuſc. 1, 37. 46. Nat. D. 3, 32.

L. SCIPIO *Aſiaticus*, P. F. L. N. Mur. 14. de Antiocho triumphat, *unde* Aſiaticus *dictus eſt:* provinc. conſ. 8. ei auxilio eſt Tib. Gracchus pater trib. pl. cum in carcerem duceretur. Brut. 47. non imperite dixit. Phil. 11, 7. collega C. Laelii ſapientis in conſulatu, ad quem cum Senatus deferret provinciam Aſiam, quae Scipioni obvenerat, frater maior P. Africanus eam ignominiam deprecatur, & ſe legatum ei fore pollicitus, provinciam ei conſervat. Rabir. Poſtum. 10. eius ſtatua in Capitolio cum chlamyde & crepidis.

L. SCIPIO, Aſiaticus, *L. F. L. N.* Rabir. Perd. 7. Verr. 1, 14. Collega C. Norbani in Conſulatu *a. U.* DCLXX. ad Herenn. 3, 2. legibus ſolvitur propter bellum Italicum, ut ante annum ſuum Conſul fieri poſſit. Att. 9, 15. a Sulla proſcriptus. *v. in* C. Scipio.

M. SCIPIO, Brut. 20. eius, qui ſacra accepit, *h. e. P. Naſicae*, filius, eloquens habitus eſt.

M. SCIPIO, *Maluginenſis*, Or. 2, 64. dictum de L. Manlio Acidino conſule. *Eſſe videtur* M. Scipio, *qui inter Praetores nominatur apud Liv.* M. Cornelius Maluginenſis *dicitur. Robortellus ap. Ciceronem* Caepio *legi volebat.*

P. SCIPIO, L. F. Off. 1, 18. pro Planc. 25. laudatur propter res in bello fortiter geſtas. pro Balbo 15. occiditur in Hiſpania cum fratre Cneo, *de quo ſupra.* Phil. 11, 7. pater L. Aſiatici & P. Scipionis maioris. *de* Lucio *ſupra. de* Africano *& eius poſteris vid. in* P. Africanus.

P. Scipio, CN. F. L. N. Har. reſp. 13. optimus de toto populo Rom. iudicatus, ſacra Matris Deum manu ſua accipit, *& tamen bis repulſam tulit.* Or. 3, 33. omnibus ci-

vibus ſui copiam fecit. Pontifex Max. *Conſul fuit a. U. DLXII. collega M'. Acilii Glabrionis: iuriſprudentia celeber.*

P. SCIPIO, P. F. CN. N. Naſica. Corculum, *hoc eſt ſapiens*; vid. Tuſc. 1, 9. Brut. 20. & 58. bis conſul, *nempe a. U. DXCI. cum C. Figulo, & a. U. DXCIIX. cum C. Marcello.* & cenſor fuit *a. U. DXCIV.* N. D. 2, 4. C. Figuli collega a Ti. Graccho *patre* vitioſe creatus, abdicat ſe magiſtratu. cf. Divin. 2, 35.

P. SCIPIO NASICA, P. F. P. N. CN. PRON. Planc. 21. aedilitiam repulſam fert. Brut. 22. cum D. Bruto Conſul fuit, a. U. DCXV. Leg. 3, 9. a Tribuno pl. Curiatio in vincula coniicitur. Planc. 14. conſul a Granio praecone reprehenditur. Catil. 1, 1. Pontifex Max. Ti. Gracchum interfecit. Dom. 34. eius factum SCtis probatur. Lael. 12. vexatur ab amicis Gracchi. Off. 1, 22. privatus aeque multum profuit reip. quam Africanus in exſcindenda Numantia. Flacc. 31. Pergami moritur. Off. 1, 30. in ſermonibus eius nulla comitas fuit. *hic* Serapio *dictus eſt a ſimilitudine ſuarii cuiuſdam negotiatoris, ſive alius vilis hominis.* Eius facete dictum eſt de Or. 2, 70.

P. SCIPIO NASICA, P. F. P. N. P. PRON. CN. ABN. Brut. 34. in conſulatu mortuus *a. U.* DCXLII. collega L. Beſtiae. de Off. 1, 30. ſermone effecit, ut unus e multis videretur. *duxit Caeciliam Macedonici filiam.*

P. SCIPIO, P. F. P. Serapionis Nepos. Bt. 58. gener L. Craſſi. *Hic eſt, qui pro* Sext. Roſc. 28. memoratur. Or. 3, 2. in exſilium abiit.

P. SCIPIO NASICA, *P. ex Licinia Craſſi Filius.* Att. 2, 1. a Favonio accuſatur *de ambitu: ſed eripitur ei adſumtus a Pompeio Collega in Conſulatu tertio. Adoptatus eſt a Metello Pio, unde* Q. Caecilius Metellus Pius Scipio, *& modo P. modo Q. dicitur. Pompeio M. collega a. U. DCCI. & eiuſdem ſocer: de quo vide ſupra in* Metellis. *memoratur etiam* ad Div. 8, 9. Verr. 4, 36. Verris advocatus, reprehenditur.

SCOPAS, Or. 2, 86. Theſſalus, Simonide victor laudatus, ſordidum ſe praebet.

SCOPAS, Div. 1, 13. eximius ſculptor.

C. SCRIBONIUS, C. F. Pop. Curio. ad Div. 8, 8. *eſt* C. Curio fil. *trib. pl. de quo ſupra.*

L. SCRIBONIUS, Libo, Or. 1, 53. tribunus pl. quaeſtio-

fert in Ser. Galbam praetorem Hiſpaniae. add. de , 65.
A, Att. 5, 4. 6, 1. *cognomen* Cn. Tremellii.
X, Div. 2, 42. Halicarnaſſeus, familiaris Panaetii, lens in aſtrologia, idemque, in civitate ſua prin- , repudiat Chaldaicum praedictionis genus.
I, Verr. 5, 56. Har. Reſp. 27. Nat. D. 1, 38. *mon-* , *de quo plenae fabulae ſunt.*
N, Acad. 4, 33. *Epicureus*, *tempore Ciceronis.*
JS, Att. 2, 14. 15. Catuli familiaris. *Harduinus pu-* *re* Statium Seboſum, *cuius ibi mentio.*
IUS, Dom. 30. dux ſervorum, quorum opera P. ius uſus eſt.
IANUS, ad Div. 10, 17. *ſed pro hoc eſt in Graevia-* Sext. Gavius.
IUS, Labeo, ad Div. 11, 20. 21. homo nequiſſi- Octavianum Ciceroni iratum dicit.
, Att. 5, 13. *libertus aut procurator Attici. iungitur* ogeni, *qui Attici libertus erat. Alius eſt* ad Div. 7, *ed ibi Gronoviana legit* Titius.
IUS, Cluent. 38. Senator.
IUS, L. F. Offic. 2, 17. in caritate annonam aſſi- populo vendit *in aedilitate ann.* DCLXXX. Planc. idicio condemnatus tamen M. Piſonem in petitione t. *de hoc intelligi poteſt* ad Div. 9, 7. *Idem*, *aut fi-* *eſt, qui* 11, 7. *memoratur*, *& legatus D. Bruti fuiſſe* *ur*, *it.* Att. 12, 11.
US, Poſtumus, Dom. 44. 50. Har. reſp. 14. eques . cuius aedes P. Clodius emere voluit, domino re- iante.
E, Verr. 4, 27. uxor regis Antiochi. *primo Grypi*, *le Pii*, *ex Aegypto*, *quae & Cleopatra dicta eſt. Eius* *duo fuere*, Antiochus Aſiaticus, & Seleucus Cybio- s, *de quibus ſuo loco videndum. Eorum mentio in Ver-* 4, 27.
CUS, ad Div. 6, 18. ſervus Q. Leptae.
IA, Att. 15, 12. *forte filia eius*, *qui ſequitur.*
LICIUS, ad Div. 9, 16. *a quo* Seliciana villa. ad 1, 12. foenerator. ad Div. 1, 5. amicus Lentuli theris, quocum Cicero conſilia de cauſa Lentuli ulit.
S, ad Div. 7, 32. malus Orator.

C. & P. SELII, Acad. 4, 4. familiares L. Luculli. docti homines, qui Philonem Romae audierant.

SEMELE, Tuſc. 1, 12. Nat. D. 2, 24. mater Bacchi.

SEMIRAMIS, Prov. Conſ. 4. *ita* A. Gabinium *Syriae Procoſ. appellat, ut mollitiem eius notet.*

Ti. & C. SEMPRONII, Or. 1, 9. &c. *ſunt* fratres Gracchi, *de quibus v. in* Gracchis.

A. SEMPRONIUS, *Muſca quaeſturae* Or. 2, 60. Candidatus a Vargula male accipitur.

C. SEMPRONIUS, Rufus, ad Div. 8, 8. calumniam fert. amicus Ciceronis: *cuius ſaepe mentio.* v. c. Att. 6, 2. ad Div. 12, 22. 25. *vide etiam* Rufio.

L. SEMPRONIUS, Atratinus. ad Div. 9, 21. Conſul & Cenſor fuit cum L. Papirio Mugillano A. U. CCCXII.

M. SEMPRONIUS, Or. 2, 60. A. frater.

C. SENTIUS, *Saturninus.* Verr. 3, 93. Piſon. 34. praetor Macedoniae *a. DCLXXI.* a Denſeleto defenditur. permagnam e cibariis pecuniam, propter caritatem frumenti, deportat. homo innocentia ſingulari.

SEPTIMIA, ad Div. 9, 10. Att. 16, 11. *videtur uxor Sicae fuiſſe.*

C. SEPTIMIUS. Att. 2, 24. ſcriba Bibuli Conſulis.

C. SEPTIMIUS, Sen. p. Red. 9. praetor P. Lentulo Spinthere Conſule. Att. 12, 13. 14. augur. *Videtur idem eſſe cum eo, qui* ad Div. 8, 8. *in SCto M. Marcelli inter eos nominatur, qui ſcribendo affuerunt:* C. Septimius T. F. Quirina.

P. SEPTIMIUS Scaevola. Act. 1. in Verr. 13. Cluent. 41. Senator, de repetundis accuſatur, propter iudicium Iunianum, Hortenſio praetore. *Ab hoc diverſum putem* P. SEPTIMIUM teſtem in L. Flaccum, Flacc. 4.

Q. SEPTITIUS, Verr. 3, 4. eques Rom. arator in Sicilia.

SEPTUMULEIUS, Anagninus, Or. 2, 67. interfecit C. Gracchum, & pro eius capite aurum accepit. Poſtea praefecturam in Aſia a Scaevola petiit.

SEPRULLA, Att. 1, 12. *Si ſana lectio, nomen eſt ſervulae, quae P. Clodium emiſit ex aedibus Caeſaris. Sed Graev. oſtendit eſſe legendum:* Servulae.

SERAPIO, Att. 6, 1. *eſt* Scipio Naſica, *de quo ante.*

SERAPIO, Att. 10, 17. *ſervus Attici.*

SERAPIO, Att. 2, 4. libros eius non intelligit Cicero. ibid.

6. Eratoſthenem valde reprehendit. *Fuit Antiochenus, qui Geographica ſcripſit.*

SERAPIS, Div. 2, 59. Nat. D. 3, 19. &c. Deus Aegyptiorum.

C. SERENUS, Planc. 5. praefertur Q. Catulo. *Graev.* Seranus, *quod iam P. Manutio placuerat. Nam* C. Serranus *a. DCXLVI. proxime Conſul ante Catulum & Cn. Manlium, cuius proxime mentio.* Serani ſ. Serrani *ſunt ex Atiliis, de quibus ſupra.*

SERGIUS, Phil. 2, 25. mimus.

C. SERGIUS, Aurata ſ. Orata. Or. 1, 39. Off. 3, 16. *Praetor a. DCLVI.*

CN. SERGIUS, Verr. 3, 43. decumanus in Sicilia. Venerius.

L. SERGIUS, Verr. 3, 78. ſcriba Ciceronis quaeſtoris.

L. SERGIUS, Dom. 5. familiaris P. Clodii, qui Q. Metellum Conſulem P. Clodii fratrem lapidibus appetivit & percuſſit, eique ſe ad Cn. Pompeium interficiendum obtulit.

Q. SERGIUS, Cluent. 8. Senator, inter ſicarios damnatus eſt.

SERRANUS, ab aratro dictator. Sext. 33. 39. 43. &c. *v. in* Attilius.

C. SERRANUS, Rab. Perd. 7. eſt Collega Q. Caepionis. *de eodem accipe* Planc. 5. *ex lectione Graeviana. v. C. Serenus.*

Sext. SERRANUS *Gavianus.* Att. 4, 2. tribunus pl. *Spinthere & Metello Coſſ.* intercedit SCto, de aedibus Ciceroni reſtituendis, ſed paulo poſt concedit. Har. Reſp. 15. ſacella inaedificat. *De hoc accipe etiam* Sext. 33. Serranus non ab aratro, ſed &c.

SERRANUS Domeſticus, ad Q. Fr. 3, 8. eius filius moritur. Laudat pater ſcripto Ciceronis. *Ex quo intellige diverſum eſſe ab illo Sexto, de quo dictum, inimico Ciceronis.*

Cn. SERTIUS, Verr. 2, 48. eques Romanus. *ſi lectio ſana eſt.*

Q. SERTORIUS, Brut. 48. qualis in dicendo fuerit. Muren. 15. ſollicitatur a Mithridate, ut ſe cum eo coniungat. *v. L. Rabius & Magius.* Manil. 4. a Cn. Pompeio vincitur. *Hic notiſſimus Romanorum in Hiſpania hoſtis, & bellum cum eo geſtum ſaepe memoratur v. c. Agr. 2, 30. Verr. 5, 28. 56. Phil. 11, 8.*

SERVILII, Caſcae,
C. SERVILIUS Ahala,
tii Cincinnati Sp.
nomine mira eſt in
tia. Nam Catil. 1,
Muretus & Pighius
32. *dicitur* Marcus;
in ed. Graeviana. D
C. SERVILIUS *Vatia*
turius accuſare vult
lius eſt pater P. Serv
cuius, fuit a. U. D
C. SERVILIUS GLAU
cumprimisque ridic
C. Glaucia.
C. SERVILIUS, Verr.
Cn. SERVILIUS, *Caep*
Conſul fuit a. DLX
ſulibus Ennius mortu
Cn. SERVILIUS *Caepio*,
ante cum Q. Pompeio
lius. Nam in Faſtis d
tem: tot anni ſunt in
L. SERVILIUS, Verrin.
canorum in Sicilia, p
L. SERVILIUS Poſtum
M. SERVILIUS

ypicam XI. dixit. Phil. 4, 6. cum collegis de re-
refert ad Senatum.
VILIUS Rullus, Agr. 2, 20. *v. Rullus.*
VILIUS *Vatia, Iſauricus, C. F. M. N.* Manil. 23.
Ianiliae favet. Agrar. 2, 19. agri ab ipſo imperio
adiecti. Verr. 1, 21. Olympum vi cepit. Red. in
10. Q. Metellum Conſulem Ciceroni placat. ad
1, 1. negat Ptolemaeum reſtituendum eſſe. *Conſul
um Appio Pulchro.*
VILIUS, *P. Iſaurici F. qui Conſul cum C. Caeſare*
Att. 4, 15. praetor Pompeio II Conſule. ad Div.
16. Aſiam obtinet. ibid. 69. Ciceronis collega in
atu. ibid. 10, 12. Ciceroni adverſatur in cauſa An-
ia. ad Div. 12, 2. metu Antonii, in quem invectus
non audet in Senatum venire &c. Att. 2, 1. Ca-
imitator. *laudatur* etiam Att. 11, 5. 1, 19. &c.
VILIUS, Caſca, Phil. 2, 11. Att. 16, 15. Phil. 13.
nus de percuſſoribus Caeſaris, *qui ei primum vul-
iflixit. Trib. pl. a. DCCX. Sed* Cic. Phil. 2, 11. duos
s *caedi interfuiſſe dicit. Plutarchus etiam fratrem hu-*
aſcae *commemorat. Is eſt* C. Servilius Caſca, *quem
inus commemorat, niſi quidem ibi* P. *legendum. Mirum
ſi* C. *potius quam hunc* P. *nominaſſet, qui inter prin-
fuit. Ibidem etiam male* Servilius Galba, *pro* Servius
, *uti recte citant viri docti. Sed hoc obiter.*
VILIOS Caepiones *v. in Caepionibus.*
IS Galba. *v. Galba.*
IS Sulpicius *v. Sulpicius.*
IS, ad Div. 8, 4. deſignatus tribunus pl. de am-
accuſatus condemnatur: eius locum petit Curio.
IS Pola, ad Div. 8, 12, accuſator.
IS Tullius, Div. 1, 53. ei dormienti caput ardet.
10. aequalis Piſiſtrati.
IS Claudius, Att. 1, 20. eius libros Ciceroni do-
Papirius Paetus, ad Div. 9, 16. frater ſc. *patrue-
t conſobrinus* Papirii Paeti, homo doctus, qui fa-
liceret, qui verſus Plauti eſſet, qui non. *Gramma-
ergo fuit, cuius etiam ap. Suet. Plin. & Gell. mentio
x ep. ad Att. l. c. colligere licet, eum Afranio &
lo Coſſ. mortuum eſſe.*
. *v. Sextii.*
AS, Att. 8, 5. *Dicitur eſſe cum imperio. Ea epiſto-*

quibus tabulis & teſt

A. SEXTILIUS, Flac
ſis fuiſſe.

SEXTILIUS Andro,

C. SEXTILIUS Rufu
Caſſii. 13, 48. Qua
manis.

C. SEXTILIUS, Flac

P. SEXTILIUS, Flacc
Murena Coſſ.

P. SEXTILIUS Rufus
reditatem non tradit

Q. SEXTILIUS, ad Q
& ceteros Milonis a
dianae, *cum a Milo*

SEXTIUS, Verr. 5, 4

C. SEXTIUS Calvinus
commoda valetudine.
liaris, luſcus. dictum

L. SEXTIUS, *pater P.*
fuit, altius aſcendere

L. SEXTIUS, ad Div.
bini filia.

L. SEXTIUS Panſa, a
reſiſtit Q. Cicero Aſia

P. SEXTIUS, Brut. 48.

C. Antonii in Macedonia. ad Quir. p. R. 6. in Senat. 8. Att. 3, 20. tribunus pl. *Lentulo Spinthere conſule*, cogitat de Cicerone ferre, ſed neque nominatim, neque ſatis diligenter de bonis publicatis. ad Div. 1, 9. accuſatus de vi a Cn. Pompeio laudatur. *defenditur a Cicerone oratione, quae exſtat.* ad Div. 7, 32. dicta Sextiana, i. e. *frigida & parum acuta. Nam de hoc Sextio locum capere non ambigam: quod ex ep. ad Div. 5, 6. quae valde iocoſe eſt ad P. Sextium ſcripta, coniicere licet, eum facetum aut fuiſſe, aut videri voluiſſe.* & eſt forte ille, quem Catullus perſtrinxit, quanquam ibi aliter legit Voſſius p. 102. Att. 8, 15. quia cum imperio eſt, poteſt cum Pompeio in Graeciam tranſire. ibid. 11, 7. Caeſar permittit, ut iisdem, quibus ante, lictoribus uteretur, etſi SCtum improbaret, quo ipſe aliique poſt fugam tribb. pl. imperium acceperant. ad Div. 5, 20. pecuniam, quam Meſcinius Rufus in fano depoſuerat, aufert; *ex quo intelligitur, eum Ciliciam obtinuiſſe. Praetor fuit a. DCC.*

T. SEXTIUS Gallus, Mil. 31. ante ſacrarium Bonae Deae, quod in fundo eius fuit, primam plagam accepit P. Clodius.

SEXTIUS, Att. 13, 2. parochus publicus, h. e. *qui publico nomine excepit* Ariarathen Ariobarzanis filium, Romam venientem. *Quaeſtor circa tempus, quo haec epiſtola ſcripta eſt, fuit L. Sextius, qui M. Bruti poſt proquaeſtor in Macedonia, & a. DCCXXX. Conſul fuit, forte P. filius, de quo ſupra.*

SIBYLLA, Div. 1, 18. Erythraea. 2, 54. eius verſus. Verr. 4, 49. libri Sibyllini. &c.

SICA, ad Div. 14, 4. 15. Att. 8, 12. 12, 23. &c. familiaris Ciceronis. *In eius praedio deverſatus eſt Cicero, abiens in exſilium, Att. 3, 2. Eius uxor videtur fuiſſe* Septimia. Att. 16, 11.

C. SICINIUS, Brut. 76. Q. Pompeii, qui Cenſor fuit, ex filia nepos. quaeſtorius mortuus eſt. probabilis Orator.

Cn. SICINIUS, Brut. 60. homo ridiculus, malus orator. ſeditioſus trib. pl. fuit, *a.* DCLXXVII. *Cum omnes magiſtratus vexaret, M. Craſſum tamen non attigit, quia metuebat.*

SICINIUS, Att. 5, 4. *Neſcio qui.* Sicinius *in Craſſo Plutarchi eſt* Cn. Sicinius, *de quo ante. ſed is in tribunatu*

ſtnctus eſt. Piſon.
ſul cum Murena.
& orationis ſatis
D. SILANUS, in Ca
Marcus *legendum*
pateb:t.
M. SILANUS, Brut.
DCXLV. de republ
Cornel. 1. fr. a Cn.
laris eſſet, accuſatu
M. SILANUS, ad Di
citu Lepidi IIIviri,
cum ante a Lepid
nium iſſet.
SILENUS, Tuſc. 1, 4
ſit optimum homini
SILENUS, Divin. 1,
hiſtoricus Graecus, *i*
A. SILIUS, Att. 12,
P. SILIUS, ad Div. 7
tor *Bithyniae & Pon*
DCXCIV.
SILVANUS, Arch. 4. a
SILVIUS, Att. 6, 1. *G*

SIREGIUS, Att. 15, 17. *I. Fr. Gronovius coniiciebat:* Sira *regius: Sirae enim mentio ep. 15. Is Aegyptius fuit, quod res ipſa docet, Cleopatrae fortaſſe legatus aut dioecetes. nam videtur Ciceroni pecuniam ſolvere debuiſſe. Ceterum in edd. non* Sira, *ſed* Sara *legitur.*

SIRENES, Fin. 5, 18. fabula de Sirenum cantibus, quomodo intelligenda.

L. SISENNA, *e Corneliis.* Brut. 64. doctus, bene latine loquens, gnarus reip. facetus, inter aetatem Hortenſii & Sulpicii interiectus. In hiſtoria vincit ſuperiores, ſed abeſt tamen a ſummo. Leg. 1, 2. puerile quid in hiſtoria conſectatur. Brut. 74. ſermonis uſitati emendator eſſe voluit; itaque inuſitatis verbis uſus eſt. a C. Ruſio ridetur. Divin. 1, 43. diſputat, ſomniis credi non oportere. Corn. 1. in praetura bonorum Cn. Cornelii poſſeſſionem edicto P. Scipioni dat. Verr. 2, 45. defenſor C. Verris & Brut. 47. Chritilii. Verr. 4, 15. vir primarius & dives.

P. SISER, Att. 11, 13. liberti nomen.

SISYPHUS, Tuſc. 1, 41. prudentia eius. ibid. 5. verſat ſaxum.

SITIUS, Att. 15, 17. Sittiana ſyngrapha *eſt* ad Div. 8.

SOCRATES, Tuſc. 4, 37. qualis natura fuerit. Offic. 1, 26. eodem ſemper vultu, eademque fronte fuit. Att. 8, 2. cum XXX tyranni eſſent, Athenis manſit Div. 1, 54. poſt pugnam apud Delium eadem, qua ceteri, fugere non vult, quia deterreatur a Deo. Off. 1, 41. contra mores conſuetudinemque civilem fecit. Tuſc. 1, 9. quare abſolvi noluerit. Fin. 2, 1. parens Philoſophiae. Tuſc. 1, 41. eius ad iudices oratio. Acad. 1, 4. eius philoſophiae genus quale? Div. 1, 25. apud Platonem Critoni praedicit ſuam mortem. Eius ſomnium ea de re. Tuſc. 5, 3. primus philoſophiam de coelo vocavit. Off. 3, 3. ſolebat eos exſecrari, qui natura cohaerentia, utilitatem & honeſtatem, opinione diſtraxiſſent. Div. 1, 3. manet in antiquorum philoſophorum ſententia de divinatione. Off. 2, 12. proximam ad gloriam viam dixit eſſe, ſi quis id ageret, ut qualis haberi vellet, talis eſſet. Tuſc. 1, 43. eius de ſepultura ſententia. Tuſc. 5, 37. ſe mundanum appellat. Nat. D. 1, 34. a Zenone ſcurra Atticus vocatur. Off. 1, 30. εἴρων. Top. 10. inductione plurimum uſus eſt.

SOCRATICI, Div. 1, 3. manent in antiquorum philoſo-

lex de ſepulturis.
SOPATER, Verr. 2,
SOPATER, Verr. 4,
SOPHOCLES, Verr.
& doctus.
SOPHOCLES, Off, 1
reprehenditur, quod
1, 25. poëta divinu
tem, quis pateram
intelligi poteſt, Cicero
habuiſſe.
SOPOLIS, Att. 4, 16
Apud Plin. vulgo So
SOSIPPUS, Verr. 2, 9.
SOSITENUS, Verr. 3,
SOSITHEUS, Att. 1,
C. SOSIUS, Att. 8, 6.
Fuit Quaeſtor M' Lep
Q. SOSIUS, Nat. D. 3
no, tabularium incen
SOSTRATUS, Verr. 3,
SOSUS, Acad. 4, 4. lib
SOTERICUS MARCIUS
malum artificem laudat
SPARTACUS, Har. reſp.
lum ſervile commovit.

SPINO, N. D. 3, 20. Deus Romanorum. proprie fluvius prope Romam.

SPONGIA, Att. 1, 16. iudex in iudicio Clodiano de religione, *nomen fictum.*

SPURINNA, ad Div. 9, 24. Divin. 1, 52. haruſpex.

C. STALENUS, Cluent. 7. *pro quo & alii:* Staienus. Senator, iudex in iudicio Iuniano, apud quem pecunia depoſita eſt, qua Oppianicus iudices corrumpere voluerat. Cluent. 24. Brut. 68. ſe ipſe adoptavit, & de Staleno Aelium *fecit.* furioſus & petulans in dicendo. Top. 20. Verr. 2, 32.

STASEAS, *Neapolitanus*, Or. 1, 22. Fin. 5, 3. & 25. Peripateticus, qui multos annos Romae apud M. Piſonem vixit.

STATILIUS, Q. Roſc. 10. nomen hiſtrionis non adeo boni.

L. STATILIUS, Cat. 3, 3. ſocius Catilinae.

L. STATILIUS, *Taurus*, Att. 12, 13. & 14. augur.

STATIUS ALBIUS, Cluent. 62. colonus in Falerno.

STATIUS, ad Div. 16, 16. Att. 2, 8. it. 5, 1. 12, 5. Q. Fr. 1, 2. 1. e ſervo Qu. Ciceronis libertus, gratioſiſſimus.

STATIUS, Or. 2, 64.

L. STATIUS MURCUS, Phil. 11, 12. *e praetura* proconſul Aſiae, iubetur C. Caſſio provinciam & exercitum tradere.

SEXT. STATIUS, Att. 6, 1. commendatur a Pompeio Ciceroni, ut praefectus fiat.

STESICHORUS, Verr. 2, 34. eius ſtatua Himerae poſita. *Fuit enim Himera patria eius.*

STHENIUS, Verr. 2, 34. Thermitanus.

STILPO, *Megarenſis*, Fat. 5. philoſophus acutus & probatus: natura ebrioſus & mulieroſus. naturae vitium corrigit. cf. Acad. 4, 24. *Zenonis Cittiei praeceptor.*

STOICI, Off. 1, 35. paene Cynici. 3, 8. ſolum, quod honeſtum, ſtatuunt bonum. Legg. 1, 20. a veteribus Academicis verbis diſcrepant, non re. Off. 3, 3. ſummum bonum dicunt, convenienter naturae vivere. *add.* Fin. 3, 4. *eorum ſententia de ſummo bono explicatur toto libro III. & refellitur Peripateticorum more libro IV.* Fin. 3, 2. 12. & 13. it. 5, 8. N. D. 1, 7. a Peripateticis verbis diſcre-

SEXT. STOLA, Flacc.
STRABO, Att. 12, 17.
excuſavit, qui in coen
excuſatio autem non v
tres fieret. ep. 14. Cor
nem, *de quo ſupra in*
STRATO, *Lampſacenus*
Acad. 4, 38. negat
phyſicus eſſe voluit.
ponit.
STRATO, Cluent. 63.
STRATOCLES, Br. 11
morte quae finxerit.
STRATONICUS, N. D.
in Alabandenſem. *Cit*
legit Athenaeus.
STRATORIUS, ad Div.
Africa fuiſſe quaeſtor
C. SUBERNIUS, Calenu
L. SUETIUS, Verr. 1,
SUFENAS, Att. 4, 15. c
tenas.
Num. SUFFUCIUS, Divi
bilis. eius ſomnium.
D. SULLA, ad Div. 15,
dicit.
L. SULLA

perdidit. Phil. 9, 6. ei primo ſtatua equeſtris inaurata poſita eſt. Dom. 30. Volaterranis civitatem adimere non potuit, etſi iuſſerit. Div. 2, 30. ei immolanti ſerpens apparuit. Q. Frat. 1, 1. 11. Rhodiis inſulas quaſdam attribuit &c. *de Legibus Sullae v. Ind. Legg.*

P. SULLA, *pro quo eſt oratio*, L. Sullae propinquus. Conſul deſignatus cum Autronio, de ambitu condemnatur, & poſt a L. Torquato de coniuratione accuſatus, a Cicerone defenditur & abſolvitur. Off. 2, 8. L. Sullae in proſcriptionibus adminiſter. Q. F. 3, 3. accuſat Gabinium de maieſtate. Att. 4, 16. Gabinium de ambitu poſtulat. ad Div. 9, 11. eius mors.

Ser. SULLA, Sull. 2 P. frater, Senator, Catilinae ſocius.

SULPICII, eorum nobilitas qualis. Muren. 7.

C. SULPICIUS OLYMPUS, Verr. 1, 48. civis Romanus.

C. SULPICIUS *Gallus*, de Or. 1, 53. Brut 20. Graecis literis & eruditus & eloquens. *Conſul fuit a U. DLXXXVII, cum M. Marcello.* Off. 1, 6. de Sen. 16. aſtrologiae ſtudioſus & peritus.

C. SULPICIUS, Catilin. 3, 3. praetor Cicerone conſule.

P. SULPICIUS RUFUS, Har. reſp. 19. Trib. pl. *a. U. DCLXV.* ibid. 20. C. Iulio conſulatum contra leges petenti longius reſiſtens, fit popularis. Off. 2, 14. huius eloquentiam accuſatio illuſtravit C. Norbani. Catil. 3, 10. a L. Sulla eiicitur. Br. 55. ſeq. qualis orator? nullas orationes reliquit: quae exſtant P. Canutius poſt mortem ſcripſiſſe fertur. Or. 3, 3. mors eius. conf. ad Her. 1, 15. 4, 2, Orat. 1, 7. ad Heren. 2, 28. eius leges de exſulibus.

P. SULPICIUS, Act. 1, in Verr. 10. Trib. pleb. *a. U. DCLXXXIV.*

Q. SULPICIUS, *Gallus*, Or. 1, 53. filius C. Sulpicii Galli.

SER. SULPICIUS, Br. 16 conſul anno decimo poſt exactos reges: *Unde gens Sulpicia. de qua v. Cic. Muren. 7.*

S. SULPICIUS, Q. F. Lemonia, Rufus. v. Phil. 8, 7. 9, 1. Mur. 3. accuſat L. Murenam, cuius competitor fuerat, de ambitu. ad Div. 8, 6. Conſul cum M. Marcello. ib. 10. cunctator eſt. ibid. 4, 3. 4. Achaiae proconſul. *Eius eſt elegans epiſtola 5, qua Ciceronem de obitu Tulliae conſolatur.* Att. 9, 19. filium mittit contra Cn. Pompeium: cum Caeſare facit. Phil. 1, 1. nullum Caeſaris decretum poſt Idus Martias figendum cenſet. Brut. 40. in iure civili prae-

ceptoribus uſus eſt L. Lucilio Balbo & C. Aquillio Gallo. Mur. 7. ICtus. Phil. 9, 1. in legatione ad Antonium Mutinam obſidentem obiit; de cuius honoribus tota oratione ſententia dicitur, in quam SCtum factum eſt. *Poſita eſt ei inſcriptio pro Roſtris.* Nomen Servii *ſaepiſſime eſt apud Ciceronem. De quo ſingulis locis intelligendum ſit, res & temporis ratio facile docebit.*

S. SULPICIUS, fil. Att. 9, 19. contra Pompeium mittitur. ad Div. 11, 7. conſobrinus D. Bruti. ibid. 4, 3. 4. philoſophiae & omnibus liberalibus ſtudiis operam dat. *Trib. pl. fuit a. U. DCCVI.*

SUMMANUS, Div. 1, 20. *Deus, cuius ſimulacrum in faſtigio Iovis Capitolini poſitum erat.* de coelo ictus. Caput eius ex reſponſo haruſpicum in Tiberi inventum. Ovid. negat ſe, qui Summanus ſit, ſatis ſcire. *Gloſſae* Sumanus, ᾅδης, Προμηθεύς. *Plinius ei tribui dicit nocturna fulmina.*

SURA, ad Div. 5, 10. nomen liberti.

SYLLUS, Nat. 1, 34. *Pythagoreus hoc nomine fuit Sed is huius loci non eſt. Eſt enim de Academicis ſermo. Sed de Syllo Academico nil reperio. In MSS. eſt* Sillus.

SYNEPHEBI, opt. g. d. 6. Comoedia Menandri.

SYPHAX, inv. 2, 34. *rex Numidarum, primo Romanorum, deinde Carthaginienſium ſocius. Victus in triumpho ductus eſt.*

SYRO, Fin. 2, 35. ad Div. 6, 11. Epicureus, amicus Ciceronis.

SYRUS, Att. 12, 22. Attici ſervus.

T.

P. TADIUS, Verr. 1, 39. Videtur negotiatus eſſe Athenis, poſt Verris legatus in Sicilia. Verr. 5, 25.

Q. TADIUS, Verr. 1, 49. propinquus Verris. Teſtis contra Verrem. *Hic fortaſſe eſt* Tadius, *cuius mentio* Att. 1, 5.

TAGES, Div. 2, 23. auctor diſciplinae Etruſcae, qui repente terra, cum araretur, editus, agricolam totam illam diſciplinam docuit.

TALNA, Att. 1, 16. iudex in iudicio Clodiano de religione, qui Clodium abſolverat. *Videtur eſſe nomen fictum, ut cetera, quae ibi ſunt.*

TALNA, *e Iuvenciis.* Att. 13, 29. iuvenis philologus, a Nicia Grammatico laudatur, Cornificiam Q. filiam petit. *Melior ſcriptura eſt* Thalna, *ut eſt in Faſt. Capitol.*

TAMISIUS Muſtela. Phil. 2, 4. 12, 6. v. *Muſtela.*
TANTALUS, Fin. 1, 15. Tuſc. 4, 16. 1, 15. &c.
TANUSIUS, petit. Conſ. 2. in bello Sullano interfectus. *Palermus coniiciebat legendum* Tantaſius : *quod Aſconius inter eos, quos in proſcriptione Sullana interfecerat Catilina*, L. Tantaſium *quendam commemorat.*
TARASO, *v. Tharaſo.*
TARCONDIMOTUS, a Div. 15, 1. *Regulus in quadam Ciliciae parte, quem Cicero* fideliſſimum ſocium populi Rom. amiciſſimumque trans Taurum *appellat.* Tarcondimotus *autem ſcribendum eſſe*, non Tarcondomotus, *confirmat numus, nuper a Maffeo editus in Antiquitat. Aquitanicis.* Sic & Mſ. noſter.
TARQUINIUS Priſcus. Legg. 1, 1. ei ab aquila apex imponitur. Tuſc. 5, 37. Demarati filius. Sull. 7. rex peregrinus.
L. TARQUINIUS, Superbus, Div. 1, 22. ſomnium portendens exſilium, Leg. 2, 4. eo rege, nulla erat lex Romae de ſtupris. Tuſc. 3, 12. Cumis ſenio confectus eſt.
L. TARQUITIUS, Att. 6, 8. *Popma putat eſſe eum, cuius ap. Plinium libri de diſciplina Etruſca commemorantur.*
L. TARUTIUS Firmanus, Div. 2, 47. familiaris Ciceronum, homo in primis Chaldaicis rationibus eruditus, repetit natalem Romae a Parilibus, quibus a Romulo condita dicitur. Romam conditam dicit, cum in iugo luna eſſet, & eius fata praedicit.
T. TATIUS, Her. 4, 12. *rex Sabinorum, qui ob raptas Sabinas bellum cum Romulo geſſit &c.*
TAURISCUS, Or. 3, 59. actor. eius dictum laudatur.
M. TAURUS, Q. Fr. 3, 1. 2. *de hoc nihil mihi praeter hoc conſtat, quod fundum habuit confinem fundo Q. Ciceronis.*
TAURUS, ad Div. 12, 25. *eſt is, quem a. U. DCCXVI. conſulem ſuffectum fuiſſe putant*, T. Statilius. *Videtur legatus Calviſii Sabini fuiſſe, qui ex ſortitione Antonii Africam petebat, cum iam Cornificius ex SCto obtineret.* cf. Minotaurus. *Cum autem provinciam Calviſius tum non obtinere poſſet, eius legatus tamen Taurus fuit ann. U. DCCXV.*
TEBASSUS, Att. 14, 10. nomen veterani Caeſariani.
TELAMO, Tuſc. 3, 18. patria pulſus eſt. Or 2, 46. Nat. D. 3, 32.
TELEPHUS, Flacc. 29. rex Myſiae, viam oſtendit Agamemnoni.

TELXIOPE, N. D. 3, 21. Muſa ex primis quatuor, natis Iove altero.

TENES, N. D. 3, 15. conditor Tenedi, & Deus urbis. conf. Verr. 1, 19.

TERENTIA, *Ciceronis uxor, ad quam ſunt epiſtolae libri XIV.*

TERENTIUS Veſpa, Or. 2, 62.

TERENTIUS, *Poëta*, Lael. 24. familiaris Laelii &c.

A. TERENTIUS, Caecin. 9. teſtis in Caecinam. *Eundem eſſe puto, qui ad Div. 16, 12. A. Varro dicitur, quem a. DCXCI. quaeſtorem fuiſſe reperio.*

L. TERENTIUS, Att. 11, 17. *Ex Africa, tempore belli civilis, clam emittitur per Naſidium Pompeianum.*

M. TERENTIUS, Verr. 1, 23. conſul cum Caſſio. legis frumentariae auctor. *eſt* M. Lucullus, *de quo ſupra. de* M. Terentio Varrone, *doctiſſimo illo Romanorum, v. M. Varro.*

P. TERENTIUS HISPO, Att. 4, 7. 11, 40. eques Romanus, publicanus in Aſia.

Q. TERENTIUS *Culeo.* Haruſp. reſp. 7. pontifex minor. *Hic eſt tribunus* Culeo, *qui privilegium ferre de Ciceronis reditu voluit a. U. DCXCV.* Att. 3, 15.

TEREUS, Att. 16, 2. & 5. fabula Accii, *de* Tereo, *rege Thracum ſceleratiſſimo.*

TERMINALIA, Phil. 12, 10. Att. 6, 1. *dies feſtus Deo Termino ſacer.*

M. TERPOLIUS, Corn. 2. Trib. pleb. *D. Bruto & M. Lepido Coſſ.* contemtiſſimum nomen inter tribunos.

TERTIA, Verr. 3, 34. Iſidori mimi filia.

TERTIA, Div. 1, 46. filia L. Paulli. *Sed* ad Brut. Germ. 5. 6. *eſt* ſoror Bruti, *quae Caſſio nupſit.*

TERTULLA, Att. 15, 11. 14, 20. Caſſii uxor : abortum fecit. *Viri docti quidam volebant legere* Tertia: *quam conſtat Caſſii uxorem fuiſſe. Sed* Tertulla *eſt diminutivum a* Tertia.

TESTA, ad Div. 7, 13. eſt Trebatius. *de quo infra.*

TESTIUS, *Penarius*, Or. 2, 66. orator, qui in dicendo mentum intorquere ſolebat. *Sed Urſinus ſcribit* T. Pinarius.

P. TESTIUS, Verr. 1, 28. accenſus C. Veronis praetoris in Aſia.

TETRILIUS ROGUS, Acad. 4, 4. Philonis auditor.

TEUCER *Pacuvii*, Orat. 1, 58. tragoedia.

TEUCRIS, Att. 1, 12. 13. 14. C. Antonium *collegam in Conſulatu ficto hoc nomine appellat.*

THALES, *Mileſius*, Orat. 3, 34. in otio vixit. Leg. 2, 11. eius dictum de diis. Acad. 4, 37. ex aqua omnia eſſe dixit. Nat. D. 1, 10. Deum ex aqua cuncta fingere. Div. 1, 49. animadvertit olearum ubertatem fore, praedicit defectionem Solis.

THALLUMETUS, Att. 5, 12. ſervus aut libertus Attici eruditus.

THARASO, ad Div. 2, 7. libertus C. Curionis Filii.

THAUMAS, N. D. 3, 19. Iridis pater: *quae inde* Thaumantias *e poëtis vocatur.*

THEBE, Inv. 2, 49. Alexandri Pheraeorum tyranni uxor.

THEMISTA, Fin. 2, 21. Piſ. 26. *eſt Epicurea, Lampſacena.*

THEMISTAGORAS, Verr. 1, 33. Lampſacenus.

THEMISTOCLES, Off. 1, 22. eius nomen Solonis illuſtrius. Acad. 4, 1. eius memoria. Off. 1, 30. taciturnus, diſſimulator, inſidiis aptus. ib. 2, 20. quid reſponderit interrogatus, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret. ib. 3, 11. quid dixerit poſt victoriam eius belli, quod cum Perſis habuit. Brut. 11. mors eius fabuloſa. Themiſtocleum conſilium. Attic. 10, 8. *tribuitur Pompeio, qui exiſtimabat, qui mare teneat, eum neceſſe eſſe rerum potiri.*

THEODECTES, *Phaſelites.* Or. 51. 57. Ariſtotelis auditor, *in arte in primis oratoria, itemque Iſocratis.* Tuſc. 1, 24. eius inſignis memoria.

THEODORUS, Byzantius, Brut. 12. Sophiſta Socratis temporibus. in arte ſubtilis, in orationibus ieiunus. Scripſit aliis orationes. Orat. 12. a Socrate in Platonis Phaedro appellatur λογοδαίδαλος. *Apud Laërtium civilibus orationibus clarus dicitur. Ceterum hoc nomen reſtituendum eſt Ciceroni Orat. c. 13. pro* Thucydides.

THEODORUS, Cyrenaicus, Nat. D. 1, 1. Deos tollit. *unde* Atheus *dictus, & cum Athenis tum Cyrenis eiectus eſt.* Tuſc. 1, 43. mortem crudelem contemnit, quam ei rex Lyſimachus minatur propter libertatem linguae. *Ad eum miſſus erat a Ptolemaeo, Lagi filio, apud quem diu moratus eſt. Ab eo dicuntur* Theodorii. *Cave confundas cum* Theodoro Cyrenaico, *Geometra, quo Plato praeceptore uſus eſt.*

THEODORUS, Verr. 4, 51. Ennenſis Senator.

THEODOSIUS, Har. Reſp. 16. Chius.

THEOMNASTUS, Verr. 2, 21. Syracuſanus. Theoractus dicitur contumeliae cauſa.

THEOPHANES, Mitylenaeus, *ſed & Lesbius dicitur*, Arch. 10. Att. 2, 5. res Pompeii ſcripſit verſibus. Ab eo civitate donatus eſt. *Unde poſteri eius Pompeiorum nomine Romae fuere.* Balb. 25. Att. 7, 7. Balbum Gaditanum adoptat. ibid. 2, 5. familiariſſimus Pompeio, particeps conſiliorum eius. ibid. 5, 1. plurimum apud Pompeium valet. cf. ib. 2, 12. 17. &c.

THEOPHILUS, ad Div. 4, 9. 10. libertus M. Marcelli.

THEOPHRASTUS, *Ariſtotelis auditor.* Or. 19. unde nomen habeat. Att. 2, 16. vitam theoreticam practicae anteponit. Nat. D. 1, 13. inconſtans eſt in ſententia de Diis. Acad. 1, 10. negat in virtute ſola eſſe beate vivere, *propterea reprehenditur* Tuſc. 5, 9. Inv. 1, 35. Syllogiſmum oratorium quinquepartitum facit. Brut. 46. ab anicula hoſpes vocatur. ibid. 9. praeceptor Demetrii Phalerei. ib. 31. Tuſc. 5, 9. elegans & ſuavis. ibid. 37. peregrinatus eſt. ibid. 3, 28. moriens naturam accuſat. Att. 2, 3. liber eius περὶ φιλοτιμίας : *pro quo Tunſtallus. Ep. ad Midleton. p. 141. facit* περὶ πολιτείας : *qualem ſcriptum ab eo teſtis Laërtius 5, 45. eoque tum opus erat Ciceroni de republica ſcribenti.* Tuſc. 5, 9. Fin. 5, 5. de vita beata. Off. 2, 16. de divitiis. Tuſc. 3, 10. Calliſthenes. *h. e. de luctu, quo luget mortem Calliſthenis amici ſui &c.* Nat. D 1, 33. Leontium meretricula Epicurea contra eum ſcripſit.

THEOPOMPUS, Leg. 3, 7. Lacedaemonius, qui Ephoros inſtituit.

THEOPOMPUS, Orat. 2, 13. Chius, Iſocratis diſcipulus, ſcripſit hiſtoriam *libris 12. initio facto, ubi Thucydides deſiit, complexus annos 17.* Off. 2, 11. Leg. 1, 1. fabuloſus eſt. Att. 12, 40. liber vel epiſtola ad Alexandrum M. ibid. 12, 6. Theopompinum genus, *eſt mordax ſcribendi genus, quo uſus eſt Theopompus. eo ſe dicit Cicero uſurum in* ἀνεκδότοις. Brut. 17. officit Philiſto. ibid. 56. acerrimo ingenio fuit.

THEOPOMPUS, Att. 13, 7. Cnidius, familiaris Caeſaris. *Eſtne hic, quem C. Trebonius Aſia expuliſſe dicitur.* Phil. 13, 16. *Alius, ni fallor, eſt ad* Q. Fr. 1, 2. 2. *forte de cohorte Q. Ciceronis in provincia.*

THEORACTUS, Verr. 4, 66. v. *Theomnaſtus.*

THERAMENES, Tuſc. 1, 39. in ipſo mortis articulo ludit

in Critiam, *cuius opera ad mortem damnatus erat.* Or. 2, 22. eius ſcripta Ciceronis aetate nulla exſtitere. ibid. 3, 16. faciendo dicendoque ſapiens.

THERICLEA, Verr. 4, 18. *ex lectione Graevii: ſunt pocula, quae nomen habent a Thericle, figulo Corinthio, qui certum genus poculorum excogitavit: neque ſolum figlina, ſed etiam ex alia materia. Nam v. c. ap. Ioſeph. A.* 11, 1. *ſunt* Θηρίκλεια χρύσεια *inter vaſa, quae Cyrus Iudaeis reddidit. ſed quidam eum* τορευτὴν *faciunt. Vixit tempore Ariſtophanis Comici.*

A. THERMUS, *e Minuciis*, Flacc. 40. bis, Cicerone defendente, abſolutus eſt magno populi gaudio, *poſt praeturam.*

Q. THERMUS, ad Div. 2, 17. Aſiae praetor *a. DCCI. ſqq.* Att. 1, 1. curator viae Flaminiae. Phil. 13, 6. Pompeium Cn. F. hortatur, ut ad Mutinam eat cum ſuis copiis. *Ad eum ſunt epiſtolae duae* 2, 18. 13, 53. conf. Att. 5, 13. 21. &c.

THESEUS, Nat. D. 3, 18. Neptuni filius. Offic. 1, 10. Pater Hippolyti, a Neptuno petit, ut ab equis eius laceretur filius. Neptunus quae promiſit, praeſtat. Leg. 2, 2. Atticos ex agris in urbem compulit &c.

THESSALUS, Verr. 1, 33. Lampſacenus.

THEUDAS, ad Div. 6, 10. libertus Trebiani.

L. THORIUS, Balbus, *Sp. F.* Fin. 2, 20. 22. Lanuvinus (*unde in numo eius quaeſtorio Iuno Soſpita*) voluptuoſiſſimus. *Pighius ad a. DCLXXIII. eundem putat qui* Brut. 67. L. Turius *dicitur*, parvo ingenio, ſed multo labore, cui paucae centuriae ad Conſulatum defuere. *v.* L. Turius. L. Thorius *fuit trib. pl. a. DCLXXIIX.*

SP. THORIUS, *Balbus*, Brut. 31. valuit in populari genere dicendi. Auctor legis Thoriae. *v. Ind. Legg.*

THOTH, Nat. D. 3, 22. Aegyptiorum Mercurius, quo nomine & primus menſis apud eos appellatur.

THRASYBULUS, Att. 8, 3.

THRASO, Verr. 5, 22. Tyndaritanus.

THRASYMACHUS, Or. 3, 32. Chalcedonius, de natura rerum ſcripſit. ibid. 16. Sophiſta celeberrimus. Or. 12. primus cum Gorgia arte quadam verba vinxit. Abſtinet a republica.

THUCYDIDES, Or. 2, 12. quomodo ſcripſerit. Brut. 11. ſummo loco natus &c.

THYESTES, Tuſc. 3, 12. 18. Iovis pronepos. ib. 1, 44. Brut. 20. fabula Ennii &c.

THYONE, Nat. D. 3, 23. uxor Niſi, mater Bacchi, *quam Semelen interpretantur.*

TIBERIUS, Att. 5, 21. amicus Attici, Q. Voluſii ſocer.

C. TIDIUS Strabo, ad Div. 12, 6. ad C. Caſſium in Syriam ſe confert, *Caeſare interfecto.*

M. TIGELLIUS, Hermogenes. ad Div. 7, 24. a Licinio Calvo acriter perſtringitur. Att. 13, 49. 51.

TIGRANES, Manil. 2. rex Armeniae, gener Mithridatis. Sext. 27. a L. Lucullo vincitur. Cn. Pompeius in ſuis caſtris ſupplici inſigne regium reſtituit & regnare eum iubet.

TIGRANES, *filius ſuperioris.* Att. 3, 8. P. Clodius, qui eum captivum e cuſtodia ſurripuit & dimiſit, non punitur. *In cuſtodiam coniecerat & Romam perduxerat Cn. Pompeius.*

L. TILLIUS Cimber, Phil. 2, 11. de percuſſoribus Caeſaris: *cum ante acerrimus partium Caeſarianarum propugnator fuiſſet.* ad Div. 12, 13, claſſem in Bithynia comparat, *paulo poſt mortem Caeſaris. Eam provinciam a Caeſare adhuc vivo acceperat, in eamque, interfecto Caeſare, clam abiit.*

TIMAEUS, Or. 2, 14. Tauromenites, regnante Agathocle vixit, eruditiſſimus & eloquentiſſimus hiſtoricus. N. D. 2, 27. rationem concinne reddit, quare Dianae Epheſiae templum deflagraverit. *Quod Ciceroni hic concinnum videtur, id Longinus frigidum & puerile iudicat.* ad Div. 5, 12. Pyrrhi bellum ſcripſit: Timoleontis res geſtas prodidit. *Eius acerbitatem in alios hiſtoricos & errores notat Diodorus Sic. XIII. p. 211.*

TIMAEUS, Fin. 5, 29. Locrenſis, Pythagoreus, Platoni aequalis.

TIMAGORAS, Acad. 4, 25. Epicureus, negat, ſibi unquam duas flammulas eſſe ex lucerna viſas, cum oculum torſiſſet.

TIMANTES, Brut. 18. pictor. *Cythnius, auctore Quintiliano, 2, 13. Sicyonius autem, auctore Euſtathio ad Iliad. ώ. 163.* De eo etiam capiendus Cicero *in Orat. 22.*

TIMARCHIDES, Verr. 2, 28. &c. libertus & accenſus C. Verris: *de cuius ſceleribus multa in Verrinis.*

TIMOCLES, Piſon. 36. ſaltator, L. Piſonis in Macedonia comes.

TIMOCRATES, Nat. D. 1, 33. Metrodori Epicurei frater, quia, neſcio quid, ab Epicuro diſſentit, totis voluminibus

ab eo conciditur. *ibid.* 40. a fratre reprehenditur, quod dubitet vitam beatam ventre metiri, *ſcil. in libris, quos contra eum ſcripſit. Eundem tamen Epicurus inter heredes ſuos ſcripſit. v.* de Fin. 2, 31. *Lampſacenus an Athenienſis fuerit, aeque, ut de fratre diſputatur. ap. Ionſium & Menag.*

TIMOLEON, ad Div. 5, 12. eius res geſtae proditae ſunt a Timaeo.

TIMON, Tuſc. 4, 11. Amic. 23. Athenienſis, fugit congreſſus hominum.

TIMOTHEUS, Tuſc. 5, 31. Athenienſis imperator coenas Academicorum laudat. Or. 3, 34. Cononis filius, Iſocratem praeceptorem habuit. Offic. 1, 32. belli gloria patre non inferior.

TIMOTHEUS, Mileſius, Leg. 2, 15. cum plures quam ſeptem nervos in fidibus haberet, Lacedaemonii eos demi iuſſerunt. *rem paulo aliter narrat Athenaeus, ubi decretum Lacedaemoniorum in hunc Timotheum emendatur & explicatur.*

T. TINCAS, Placentinus. Brut. 46. homo dicax & facetus.

TIRESIAS, Tuſc. 5, 39. Div. 1, 40. 2, 2. augur clarus & praeſtans, ſed oculis captus.

TIRO, ad Div. 7, 29. ſervus, deinde libertus Ciceroni & filio & fratri cariſſimus. *ad eum ſunt epiſtolae L. 16. ex quibus de ſumma hominis gratia ſatis cognoſci poteſt.*

TIRO, Phil. 2, 4. 5, 6. *eſt* Numiſius Tiro, de ſicariis Antonii triumviri.

TISAMENUS, Att. 12, 10. ſervus.

TISIAS, Or. 1, 18. Inv. 2. Siculus, primus rhetoricam ſcripſit. Brut. 12. qua occaſione & quo tempore ſcripſerit.

TITHONUS, Senect. 1. *Laomedontis filius, Aurorae maritus, de quo nota eſt fabula.*

TITINIA, Cottae. Brut. 60. pro ea contra Ser. Naevium dicit M. Cicero.

Cn. TITINIUS, Cluent. 56. eques Romanus.

Q. TITINIUS, Verr. 1, 49. eques R. frater germanus C. Fannii: *i. e. ex eadem matre.* Att. 5, 21. commendat Ciceroni L. Tullium, ut legatum ſumat. Att. 9, 6. filius eſt cum Caeſare. *Hunc Titinium foenus exercuiſſe intelliges ex* ep. 4. L. 2, ad Att. & 7, 18.

TITINII, *a Catilina in proſcriptione Sullana interfecti commemorantur* pet. Conſ. 2.

TITIUS, Dom. 9. Har. reſp. 27. Sext. 52. e ducibus operarum Clodianarum.

C. TITIUS, Brut. 45. eques Rom. qui primus eo pervenit, quo pervenire poteſt Latinus Orator ſine Graecis literis. Orationes fuerunt acutae, facetae item tragoediae, ſed parum tragice ſcriptae. Vixit L. Craſſi temporibus.

C. TITIUS, L. F. Rufus, ad Div. 13, 57. Praetor urbanus Paullo & Marcello Coſſ. ib. 12, 15. legatus Dolabellae in Aſia.

L. TITIUS, Verr. 4, 26. Civis Rom. in Sicilia habitans.

L. TITIUS, Strabo. ad Div. 13, 14. eques Rom. *Hunc Manutius putabat eundem eſſe, qui* 12, 6. Tidius *appellatur: v. C. Tidius. Sed quoniam is ſive Tidius ſive Titius in magiſtratu fuit, ante quam haec epiſtola ſcribebatur, idem cum hoc Titio eſſe non poteſt, propterea quod hunc Cicero* equitem Rom. *appellat. Non autem puto moris fuiſſe, qui eſſent ex equeſtri ordine, eos, cum magiſtratibus uſi eſſent, ſimpliciter* equites *appellare.*

P. TITIUS, ad Div. 10, 12. tribunus pl. (*a. DCCX.*) intercedit SCto in Ciceronis ſententiam facto, rogatu Servilii. *de eodem eſt ep. 21. Ex epiſtola intelligitur, illum Titium bene de rep. ſenſiſſe, & Pompeianis partibus faviſſe: quod neſcio an in P. hunc conveniat, qui in toto tribunatu Ciceroni, aliisque huius ſectae adverſatus eſt, P. Caſcae collegae tribunatum abrogavit, & legem per vim tulit, de triumviris reip. conſtituendae in quinquennium creandis &c. vid. Pighius ad ann. DCCX. Ceterum hic eſt* Titius, *qui* Appium minorem reum fecit de vi. ad Div. 8, 8. *nam vocatus* emiſſarius Servilii.

Sext. TITIUS, Or. 2, 11. tribunus pl. ſeditioſus, *a. U. DLIV. Antonio Oratore & Albino Conſule, a quo leges Titiae dicuntur.* multa contra remp. fecit, ei reſiſtit Antonius. Idem in eum teſtimonium dixit, cum poſtea reus factus eſſet. Brut. 62. loquax & acutus, ſed mollis in geſtu. Ab eo ſaltationis genus molle nomen *Titius* accepit Or. 2, 66. ſe Caſſandram dicit, quod vera diceret, nec fidem inveniret. Rab. Perd. 9. condemnatus eſt, quod Saturnini imaginem domi ſuae haberet. *Neſcio an hic ſit, qui* Or. 2, 62. 3, 23. nimis ſtudioſe pila luſiſſe, & ſigna ſacra noctu fregiſſe *dicitur.*

T. TITIUS, T. F. ad Div. 13, 75. Legatus Pompeio rei

frumentariae praefecto. *Hic eſt fortaſſe, ad quem epiſtola 16. L. 5. perſcripta eſt. cf.* P. Titius.

TITIUS, ad Div. 7, 12. Epicureus, *ſi ſana lectio eſt. Sed alii malunt*, Titus, *h. e. Atticus : alii* Seius.

TITURIUS, Font. 5. *Videtur de cohorte M. Fonteii fuiſſe, aut portitor Toloſanus.*

M. TITURNIUS Rufus, ad Div. 13, 39. unus ex Titurnia familia reliquus eſt.

TLEPOLEMUS, Verr. 3, 38. Graecus, pictor, de cohorte Verris 4, 13. Cibyrata *dicitur per iocum, quia Verri tanquam venator vaſorum fuit.*

TONGILIUS, Catil. 2, 2. de coniuratis Catilinariis fuit, & Catilinae ſcortum.

TORANIUS, ad Div. 6, 20. Pompeianus, exſul. *Praetorius fuit, quem poſtea filius C. Toranius, Triumvirum partes ſecutus, Triumviris prodidit, a quibus interfectus eſt.*

TORTORIUS, Att. 7, 2. *eſt nomen corruptum.*

A. TORQUATUS, *e Manliis.* Planc. 11. Africae praetor (*ann. DCLXXVI.*) mirifice laudatur. Eius frater patruelis eſt T. Torquatus T. F. *de quo infra.*

A. TORQUATUS, *L. F. L. N.* Fin. 2, 22. amicus Ciceronis ſummus. Att. 5, 1. vir optimus. ad Div. 6, 1. Athenis exſulat, quod contra Caeſarem ſteterat. *Praetor fuit a. U. DCCI.*

A. TORQUATUS, Leg. 2, 22. *De quo ſermo ſit, ex re non ſatis certo iudicari poteſt. Forte is eſt, qui Cenſor a. DVI. & deinde bis Conſul fuit.*

L. TORQUATUS, L. F. Catil. 3, 8. Agrar. 2, 17. &c. Conſul cum Cotta, *a. U. DCLXXXIX.* Piſon. 31. pro Cicerone apud L. Piſonem intercedit. *ibid.* 19. Macedoniam Cicerone referente obtinet, & Imperator a Senatu appellatur. ad Brut. 68. elegans in dicendo, prudens &c.

L. TORQUATUS, L. F. L. N. Sull. 2. accuſat adoleſcentulus P. Sullam de ambitu, & ita facit, ut pater Conſul fiat. Att. 4, 16. de accuſatione Gabinii cum P. Sulla contendit. 7, 12. negat Pompeium extra Italiam ſequendum. 9, 8. ſequitur cum fratre Pompeium extra Italiam. Fin. 1, 5. Epicureus. *itaque inducitur eo libro diſputans cum Cicerone & Triario de finibus.* Brut. 76. non tam rhetor, quam πολιτικός. in eo literae interiores & reconditae, divina memoria. *Praetor fuit a. DCCIV.*

T. TORQUATUS, L. F. Tuſc. 4, 22. qui primus Torquatus dictus eſt. *v. Liv. 7, 10.* v. *Manlius.*

T. TORQUATUS, Fin. 1, 7. collega Cn. Octavii *in Conſulatu a. DLXXXVIII.* eius filius, a D. Silano adoptatus, cum in Praetura Macedoniae pecunias cepiſſe diceretur, pater, re cognita, eum vetuit in conſpectum venire.

T. TORQUATUS, T. F. Planc, 11. Auli Africae praetoris frater patruelis. Brut. 70. doctus vir ex Rhodia diſciplina Molonis, plus facultatis ad dicendum habuit, quam voluntatis. Ad conſulatum veniſſet ſublato ambitu, ſi vixiſſet.

TRABEA, ad Div. 9, 21. poëta Comicus. Tuſc. 4, 31. eius verſiculi. Fin. 2, 4.

C. TREBATIUS Teſta, ad Div. 7, 12. Epicureus fit. ibid. 5. commendatur Caeſari Galliae proconſuli. Top. 1. Topica ſibi a Cicerone explicari vult. *ICtus fuit, ad quem multae & facetae ſunt L. 7. epiſtolae. Tribunus pl. a. U. DCCVI.*

L. TREBELLIUS, Phil. 6, 4. Antonianus, antea adverſarius in tribunatu, (*a. U. DCCVII.*) cum de tabulis novis ferretur. ad Div. 11, 13. cum equitibus ſuis ad occupandam Pollentiam venit. Phil. 13, 12. &c.

M. TREBELLIUS, Quint. 5.

TREBIANUS, ad Div. 6, 9. Pompeianus, poſt pugnam Pharſalicam ab armis non deceſſit.

A. TREBONIUS, ad Div. 1, 3. 12, 12. eques Rom. negotiator.

A. TREBONIUS, Verr. 1, 47. proſcriptus *a Sulla*, frater P. Trebonii.

C. TREBONIUS. Phil. 13, 10. eques Rom. C. Trebonii, *de quo mox*, pater.

C. TREBONIUS, C. F. ad Div. 15, ult. quaeſtor tribuno Herennio non paret, *& Ciceronis cauſam tuetur, cum id Conſules non facerent.* Phil. 2, 11. e percuſſoribus Caeſaris, laudatur. *ibid.* 14. ad Div. 10, 28. ſevocat Antonium, ante curiam, dum interficitur Caeſar. Phil. 11, 1. praetor Aſiae, a Dolabella Smyrnae amicitiae ſimulatione interficitur. eius mortem lamentatur Cicero. ad Div. 12, 16. eius carmen ad Ciceronem miſſum, *forte in Antonium & Antonianos. Hic legem Treboniam tulit in tribunatu an. DCXCVIII. ut Pompeius duas Hiſpanias, M. Craſſus*

Syriam in quinquennium & Caeſar Galliam in aliud quinquennium obtinerent. Poſt legatus Caeſaris in Gallia, & an. DCCVIII. Conſul ſuffectus Caeſari.

P. TREBONIUS, Verr. 1, 47. A. frater.

Cn. TREMELLIUS, *Scrofa*, Act. 1. in Verr. 10. tribunus militaris deſignatus, iudex in cauſa Verrina, homo ſumma religione & diligentia. *Pighius putat eſſe eum, qui praetor poſt fuit, & de re ruſtica ſcripſit. Unde* Scrofae *cognomen, quod huius avus primus tulit, aliam rationem ex eius perſona Varro, aliam Macrobius commemorat. Utraque lepida fabella eſt.* Scrofa *eſt & ad* Att. 6, 1. *v. in* Scrofa.

Q. TREMULUS, *e Marciis*, Phil. 6, 5. Hernicos vicit. ſtatua eius in foro poſita. *Is, qui conſul bis fuit a. CCCCXLVII. & CCCCLV.*

C. TRIARIUS, *e Valeriis*, Fin. 1, 5. amicus Ciceronis, vir gravis & doctus, minus delectatur Epicuro, quod ornamenta Platonis, Ariſtotelis, &c. neglexit. Att. 12, 28. eius liberis tutor eſt Cicero Brut. 76. eius plena fuit literatae ſenectutis oratio, gravis: bello civili periit. *hunc locum male refert ad L. Triarium Pighius ad an. DCLXXII. Videtur eum verbum* ſenectutis *moviſſe. Sed additur:* in illa aetate. *Deinde quod cum* Torquato *iungitur, id ipſum docet, de C. ſermonem eſſe. v. de Fin. l. c. Tribunus plebis fuit a. DCCII. & a Cn. Pompeio in bello civili claſſi praefectus. Caeſ. B. C. 3, 5.* ad Div. 8, 7. eius ſoror Paulla Valeria divortium facit & D. Bruto nubit. *Manutius ad h. l. male appellat* P. Triarium. *Nam loci Ciceroniani, quos profert, oſtendunt, eum de Caio loqui voluiſſe. Niſi forte iſta fuit P. ſoror, & locos illos male de eo accepit.*

L. TRIARIUS, Verr. 1, 14. quaeſtor urbanus, *a. DCLXXII.*

P. TRIARIUS, L. F. Att. 4, 16. 17. ad Q. Fr. 3, 2. accuſat M. Scaurum, *defendit Cicero.* v. Aſcon. arg. Or. pr. M. Scauro.

TRICIPITINUS, *e Lucretiis*, Leg. 2, 4. *Lucretiae pater.*

TRIETERIDES, Nat. D. 3, 23. ſacra Bacchi e Niſo & Thyone nati.

TRIPTOLEMUS, Her. 4, 6. Tuſc. 1, 41. Verr. 4, 49. *notus ille auctor & inventor agriculturae in Graecia, de quo eſt in fabulis.*

TRITANNUS, Fin. 1, 3. Centurio viribus inſignis.

TRITOPATREUS, Nat. D. 3, 21. Iovis & Proſerpinae filius.

TRITO, Nat. D. 1, 28. 2, 25. Deus marinus.
TROAS, ad Q. Fr. 3, 6. tragoedia Q. Ciceronis.
TROILUS, Tuſc. 1, 39. *Priami filius ab Achille interfectus.*
TROPHONIUS, Nat. D. 3, 22. Valentis & Phoronidis filius, idem cum Mercurio ex his genito. de Div. 1, 34. prope Lebadiam ei ſacra fiunt; *ubi ſc. notum illud antrum Trophonii fuit. Alius ab hoc eſt:*
TROPHONIUS, Tuſc. 1, 47. aedificavit templum Delphicum. eius votum.
TRYPHO, Att. 3, 8. ad Div. 13, 61. *eſt nomen ſervile.*
L. TUBERO, *ex Aeliis.* Ligar. 7. cum Cicerone una domi eruditus, poſt affinis, in omni vita familiaris &c. Planc. 41. ad Q. Fr. 1, 1. 3. legatus Q. Ciceronis in Aſia. ſcripſit hiſtoriam. Lig. 8. Sortitus belli civilis initio ex SCto Africam provinciam, quam Confidius obtinuerat, cum eam a Varo iam occupatam inveniſſet, ad Cn. Pompeium in Macedoniam ſe contulit. *Reſtitutus eſt poſt a Caeſare cum filio Quinto, de quo mox.*
P. TUBERO, *Q. F. P. N.* Or. 2, 84. Africanum avunculum laudavit, ſcripto C. Laelii.
Q. TUBERO, *Q. F. P. N.* Muren. 36. Stoicus. Africani ſororis filius, eius perverſam ſapientiam in funere Africani aegre fert populus, proptereaque praetura excidit. Brut. 31. in triumviratu iudicavit contra avunculum Africanum. eius orationes in Gracchum. cf. de Or. 3, 21. ad Att. 4, 16. *De patre utriusque, L. Paulli genero, v. Plinium.*
Q. TUBERO, L. F. Ligar. 1. ſq. accuſat Ligarium de vi. *In bello civili Pompeium cum patre ſecutus eſt, poſt a Caeſare reſtitutus. Cum in cauſa Ligariana non viciſſet, ad ius Civile ſe contulit.*
P. TUBERTUS, *e Poſtumiis*, Leg. 2, 23. primo Valerii Poplicolae, & deinde Menenii Collega fuit. In urbe ſepultus eſt, eiusque poſteri hoc ius tenuerunt.
L. TUBULUS, *ex Hoſtiliis*, Fin. 2, 16. Praetor, & *quidem, ut eſt* Att. 12, 5. L. Metello & Q. Maximo Coſſ. *h. e. a. U. DCXI.* pecunias capit ob res iudicandas, & decreta de ea re quaeſtione fugit. cf. ibid. 4, 28. 5, 22. Nat. D. 3, 30. 1, 23. fr. or. p. Scaur. &c.
M'. TUCCIUS, ad Div. 8, 8. accuſat C. Sempronium Rufum, & ab eodem accuſatur.
Cn. TUDICIUS, Cluent. 70. Senator.

C. TUDITANUS, *e Semproniis*, Brut. 25. diſertus.

M. TUDITANUS, Brut. 18. Tuſc. 1, 1. Conſul *a. DXIII.*

P. TUDITANUS, Brut. 15. M. Corn. Cethegi Collega in conſulatu (*a. DXLIX.*) deinde etiam in Cenſura.

TUDITANUS, Acad. 4, 27. affinis Catuli, inſanus. Phil. 3, 6. avus Fulviae Antonii uxoris; eius inſania.

M. TUGIO, Balb. 20. *Videtur ei iuris parti ſe maxime dediſſe, quae eſt de iure aquaeductuum.*

P. TULLIO, Syrus, Har. Reſp. 1. amicus Clodii.

L. TULLEIUS, ad Div. 15, 4. Legatus Ciceronis in Cilicia; *qui omnibus aliis locis ſcribitur* Tullius. *idem cum ſequente.*

L. TULLIUS, Verr. 4, 11. frater M. Ciceronis *patruelis*, quem ſecum in Sicilia habuit, cum in Verrem inquireret. Att. 5, 4 & 21. legatus Ciceronis in Cilicia.

L. TULLIUS, Montanus, Att. 12, 52. cum Cicerone filio Athenas proficiſcitur.

M. TULLIUS Laurea, Att. 5, 4. 13, 22. ad Div. 5, 20. ſcriba Ciceronis.

M. TULLIUS *Decula*, Planc. 21. aedilitiam repulſam tulit. Agr. 2, 14. conſul cum Cn. Cornelio, *a. DCLXXII. Hunc putat eſſe Sigonius, quem Cicero defendit reum de vi: ex qua oratione pauca fragmenta reſtant.*

M. TULLIUS, ad Q. Fr. 2, 3. poſtulat Sextium de vi. *Ipſe Cicero neſcit, qui ſit.*

M'. TULLIUS, Brut. 16. patricius, Conſul cum Sulpicio a. X. poſt reges exactos.

TULLIUS, Verr. 3, 71. magiſter publicanorum in Sicilia, amicus Verris.

TULLUS, Catil. 1, 6. Att. 8, 15. eſt Volcatius Tullus, qui M. Aemilii Lepidi collega in Conſulatu fuit.

TULLUS Cluvius, Phil. 9, 3. unus e legatis Rom. qui a Larte Tolumnio interfecti ſunt.

TULLUS HOSTILIUS, Phil. 13, 12. tribunus plebis deſignatus.

TULLIUS Cimber. v. *Tillius.*

D. TURRANIUS, Att. 1, 6. homo χρηστομαθής, cum Q. Cicerone in praediis Arpinatibus eſt. 6, 9. cum Cicerone in Cilicia aliquandiu fuit. *Eundem hominem eſſe, res ipſa ſuſpicari facit, etſi priori loco ſit* Turranius, *altero* Turannius. *Nam haec nomina eadem ſunt, ut &* Turanius. *Eadem varietas etiam in lapidibus deprehenditur.*

M' TURRANIUS, Phil. 13, 10. provinciam ſibi ab Antonio datam recuſat.

TURDUS, ad Div. 9, 21. cognomen familiae Papiriae plebeiae. C. Papirius Turdus *trib. pl. eſt ap. Liv.*

L. TURIUS, Brut. 67. parvo ingenio, ſed ſtudioſus. Ei paucae centuriae ad conſulatum defuere. *Olim hic legebatur* Thorius. *unde viri docti ceperunt de* L. Thorio Balbo, *de quo ſupra. Neſcio an in hominem illum voluptuoſiſſimum cadat* multus labor, *quem huic L. Turio Cicero tribuit.* Turius *apud veteres non unus occurrit.* Q. Turius *ap. ipſum Ciceronem, alius* Turius *apud Horat.* L. Turius *a M. Catone contra Cn. Gellium defenſus commemoratur apud Gellium. ut lapides taceam.*

Q. TURIUS, ad Div. 12, 26. negotiator Africanus.

TURIUS Eros, ad Div. 12, 25. libertus Q. Turii.

TURPILIA, ad Div. 7, 21.

TURPIO, Att. 6, 1. ſutorius.

L. TURSETIUS, Phil. 2, 16. ei teſtamentum M. Antonius ſubiicit.

TURULIUS, ad Div. 12, 13. Quaeſtor Tillii Cimbri in Bithynia.

TUSCENIUS, ad Q. Fr. 1, 1. 6. & 2. 2. homo obſcurus, qui de Q. Cicerone queſtus erat.

TUTIA, Att. 16, 2. *nomen feminae, neſcio cuius. Nam Tutia Veſtalis, quae in libris fere eſt* Tuccia, *huc non pertinet, quod temporis ratio facile indicat. Ceterum valde arridet Corradi coniectura, qui* Iulia *legendum ſuſpicabatur, eamque intelligebat, de qua eſt L. 15. ult.* Tutiam *familiam autem fuiſſe, facile concedam.*

TUTOR, Or. 2, 64. nomen mimi veteris, oppido ridiculi.

TYMPANIS, N. D. 3, 35. Tympanidis rogus. *Locus ſine dubio corruptus, in quo fruſtra adhuc viri docti deſudarunt.*

TYNDAREUS, Fat. 15. Clytaemneſtrae pater.

TYNDARIDAE, Nat. D. 2, 2. Perſen victum nunitant. *ibid.* 3, 5. eos Lacedaemone ſepultos tradit Homerus. &c.

TYRANNIO, Att. 2, 6. 12. 2. &c. *Grammaticus & Geographus, qui Ciceronis temporibus vixit. Acrem in reprehendendo fuiſſe ex ep. 6. L. 2. intelligitur. ibid.* 4, 4. 8. reliquias bibliothecae Ciceronianae diſponit & collocat. 12, 6. *argumenta ſcriptorum Tyrannionis, vocat* tenues θεωρίας. ad Q. Fr. 2, 4. docet Cicerones pueros.

TYRUS, Nat. D. 3, 23. mater Veneris Syriae.

V.

M. VACCUS, ſ *Vitruviis*. Dom. 38. eius domus everſae area *Vacci prata* dicta, *quod Privernatium & Fundanorum dux contra Romanos fuiſſet*, *a. U. CCCCXXIV.*

VACERRA, ad Div. 7, 8. ICtus tempore Ciceronis. *Cogitabam aliquando per iocum ita dici* Valerium ICtum.

VALENS, N. D. 3, 22. Mercurii cuiusdam e Phoronide pater.

A. VALENTIUS, Verr. 3, 37. interpres C. Verris in Sicilia.

VALERIA tabula, Vatin. 9. ab ea dicuntur tribuni plebis Vatinii collegae, iuſſiſſe mitti Bibulum, quem Vatinius in vincula duci iuſſerat. ad Div. 14, 2. ad eam exſulis Ciceronis uxor, *contumeliae cauſa* deducitur. conf. *Sextia tabula.*

VALERIA, Flacc. 34. uxor Andronis Sextilii.

PAULLA VALERIA, ad Div. 8, 7. ſoror Triarii, diſcidium facit, & D. Bruto nubit. vid. in *C. Triarius. Obſervent tirones* Paullae *nomen*, *aeque ut* Paulli, *quae cognomina proprie ſunt*, *interdum eſſe etiam praenomina*, *ut hoc loco.*

VALERIUS, Verr. 3, 21. praeco Verris.

VALERIUS, Orat. 3, 21. ſcenicus, quotidie cantabat.

VALERIUS, Att. 2, 3. abſolvitur, *incertum utrum* Valerius Flaccus, *an* Valerius Meſſala, *an* Valerius ICtus.

VALERIUS, ad Div. 5, 20. *neſcio quis*, *manceps pecuniae publicae cuiusdam.*

VALERIUS, Att. 1, 12. interpres C. Antonii in Macedonia, *niſi forte Romae in ipſo Senatu*, *quod Caſaubono placebat. putant quidam eſſe eum*, *de quo ad Div.* 14, 2. *de quo dubito.*

C. VALERIUS *Flaccus*, Balb. 24. praetor urbanus. *a. DCLV.*

D. VALERIUS *Soranus*, Brut. 46. doctus Graecis literis & Latinis. familiaris Ciceronis.

L. VALERIUS *Flaccus*, Phil. 11, 8. flamen Martialis. bellum gerit cum Ariſtonico, fruſtra contra nitente collega P. Licinio Craſſo. *v. L. Flaccus.*

L. VALERIUS *Flaccus*, pro Rabir. Perd. 7. collega C. Marii, arma capit contra Saturninum. *vid. L. Flaccus.*

L. VALERIUS *Flaccus*, Piſon. 23. legatus L. Piſonis in Macedonia, *is, qui praetor Cicerone Coſ. fuit. vid. L. Flaccus.*

L. VALERIUS *Potitus*, Brut. 14. legibus & concionibus populum poſt decemviralem invidiam placat.

L. VALERIUS, ad Div. 1, 10. 3, 1. 7, 11. 11, 7. ICtus mediocris.

M'. VALERIUS, Brut. 14. Dictator, populum in monte Sacro ſedavit, indeque Maximus dictus eſt, *quod nomen familiae haeſit.* a. U. CCLIX. *in vulgatis male eſt* M.

M. VALERIUS, M. F. *Corvus*, Div. 1, 24. conſul cum Aulo Cornelio *Coſſo* in bello Samnitico. *a. U. CDX. qui tertius eius conſulatus fuit, nam quinquies conſul fuit, bis dictator, ſemel cenſor, ſexies praetor, quater aedilis.* Corvi *nomen primus tulit: unde? omnibus notum eſt.*

P. VALERIUS *Publicola*, Leg. 2, 23. in urbe ſepultus, idque poſteri tenuerunt. Haruſp. reſp. 8. pro meritis in remp. domum in publica villa accepit.

P. VALERIUS *Flaccus*, Phil. 5, 10. legatus Romanorum ad Hannibalem in Hiſpania.

P. VALERIUS, Phil. 1, 3. comes Ciceronis, cum primum iter in Graeciam poſt mortem Caeſaris inſtituiſſet. ibid. & Att. 16, 7. villam habuit ad Leucopetram, in quam tum Cicero divertit. Att. 5, 21. a Deiotaro ſuſtentatur, debitor Attici. *idem eſt, quem* ad Div. 14, 2. *nominat* hominem officioſum. *vid. Valerius interpres.*

Q. VALERIUS, *Soranus*, Br. 46. doctus Graecis literis & Latinis. Or. 3, 11. literatiſſimus omnium Latinorum.

Q. VALERIUS, Q. F. *Orca*, in Sen. poſt redit. 9. praetor P. Lentulo Spinthere Coſ. ad Div. 13, 4. legatus propraetore a Caeſare praepoſitus agris dividendis: poſtea proconſul Africae, non conſulatu geſto. cf. ep. 6.

C. VALGIUS *Hippianus*, ad Div. 13, 76. *idem eſt, qui* Q. Hippius *in eadem epiſtola appellatur.* C. Valgius *dictus eſt a patre, qui eum adoptavit.* C. Valgium *quendam, qui de uſu herbarum ad Auguſtum ſcripſit, commemorat Plin.* 25, 2.

VALGIUS, Agrar. 3, 1. P. Rulli gener, qui multos agros tempore Sullano occuparat.

C. Cn. & L. VARENI, Fr. Or. pro Vareno: *qui defenſus eſt a Cicerone, reus inter ſicarios, quod Caium occidiſſet, Cneum vulneraſſet.*

VARGULA, Or. 2, 60. dicax homo C. Iulii Caeſaris, eius, qui in libris his inducitur, amicus.

C. VARGUNTEIUS, Sull. 2. Senator, ſocius Catilinae, qui Ciceronem in lectulo interficere voluit.

P. VARINUS, Flacc. 19. praetor Aſiae, *a. U. DCLXXX.*

M. VARISIDIUS, ad Div. 10, 7. & 12. eques Romanus.

L. VARIUS *Cotylas*, Phil. 13, 12. columen amicorum Antonii. Phil. 8, 10 & 11. legatus Antonii ad Senatum.

P. VARIUS, Att. 1, 1. *videtur foenerator fuiſſe.*

Q. VARIUS *Hybrida*, *Sucronenſis*, Sext. 47. ſeditioſus. ei reſtitit M. Scaurus. Orat. 1, 25. homo vaſtus & foedus, ſed eloquentia magnam gratiam conſecutus. Brut. 49. 62. bonus orator. Brut. 89. ſua lege damnatus eſt, *de qua vide Ind. Legum.* N. D. 3, 33. Druſum ferro & Metellum veneno ſuſtulit, ſummo cruciatu ipſe periit. M. Scaur. fr. M. Scaurum principem in proditionis crimen vocat lege ſua, ſed fruſtra.

Q. VARIUS, Verr. 2, 48. teſtis in Verrem. *an hic eſt, qui inter iudices Milonianos fuit?* Mil. 27.

A. VARRO *Murena*, *e Terentiis*, ad Div. 16, 12. amantiſſimus Ciceronis. *idem occurrit* ad Div. 13, 22. *poſtea conſul fuit a. U. DCCXXX.*

C. VARRO, *e Terentiis.* Brut. 19. qui in clade Cannenſi cum Paullo collega cecidit, *an. U. DXXXVII.*

C. VARRO, *e Viſelliis*, prov. conſ. 17. conſobrinus Ciceronis. Verr. 1, 28. tribunus militum in Aſia, praetore C. Nerone, *cf. C. Viſellius Varro.*

M. VARRO, *e Terentiis.* Brut. 56. L. Aemilium praeceptorem habuit. ad Div. 13, 10. Quaeſtor M. Bruti praetoris Galliae Cisalpinae, ibid. 11, 10. eius theſauri, Att. 13, 13. 16 & 18. cupit aliquid a Cicerone ſibi inſcribi, πολυγραφώτατος. ad Div. 9, 13. legatus Pompeii in Hiſpania ulteriori. Div. 1, 31. doctus homo, perterretur vaticinio cuiusdam Rhodii remigis. Phil. 2, 41. eius villam occupat M. Antonius. &c.

P. VARUS, *Attius.* Lig. 2. Africae praetor, Africam initio belli civilis privatus occupat, cum Italia profugiſſet. *Hic eſt* P. Attius, Att. 7, 13.

SEXT. VARUS, ad Div. 10, 32. Hiſpaniae proconſul. *incertum eſt, qui ſit; quando Sext. Quintilium Varum Hiſpaniae proconſulem fuiſſe nemo prodidit.*

P. VATIENUS, N. D. 2, 2. e Caſtore & Polluce audivit,

Perſen eſſe victum. *In libris quibusdam eſt* Vatinius, *quod probat Daviſius*, *qui avum eum adoleſcentis* P. Vatinii *facit.*
P. VATINIUS, Vatin. 1. ſqq. *in qua oratione pleraque eius ſcelera, in primis in tribunatu C. Caeſare Coſ. ſuſcepta commemorantur.* Phil. 10, 5. Imperator & praetor Illyrici, Dyrrachii portas aperit Bruto, & ei exercitum tradit. c. 6. ad Div. 5, 10. augur fit in locum Appii. 5, 9. Imperatoris epiſtola ad Ciceronem, qua petit, ut ſe defendat, & ſupplicationem conficere ſtudeat ibid. 1, 9. a Cicerone defenditur & quare.
VECTENUS, Att. 10, 5. 11. amicus Ciceronis, Monetalis *appellatur.* cf. 15, 13. 12, 3. *argentarium fuiſſe ex locis his, aut foeneratorem ſaltem, intelligitur.*
T. VECTIUS, Flacc. 34. Senator.
P. VEDIUS, Att. 5, 1. Pompeii familiaris, homo nequiſſimus.
M. VEHILIUS, Phil. 3, 10. provinciam ſibi ab Antonio attributam recuſat accipere. *Ex hoc nomine quidam* Velleius *fecere, quod nomen hoc notius eſſet: eſtque ita in nonnullis editionibus.* Vehilii *etiam in lapidibus antiquis reperiuntur. Ceterum nihil de hoc Vehilio uspiam me legere memini.*
VEIENTO, Att. 7, 3. a decedente Bibulo, provinciae Syriae praefectus. *P. Manutius quaeſtorem putat fuiſſe. Sed conſtat Salluſtium quaeſtoris locum apud Bibulum obtinuiſſe,* ad Div. 2, 17. *Itaque magis placet, cum Pighio ad a. DCCIII. legatum putare: quem enim, niſi quaeſtorem praeficeret, praeficere poterat, niſi legatum aliquem. v.* ad Div. 2, 15. *Sunt autem e* Fabriciis Veientones. *Et fortaſſe huius nepos fuit aut pronepos* A. Fabricius Veiento, *qui poſt praeturam a. DCCCVII. a Nerone in exſilium miſſus eſt.*
C. VELLEIUS, Or. 3, 21. Epicureae philoſophiae addictus, L. Craſſi oratoris familiaris. Nat. D. 1, 6. Senator, ad quem tum Epicurei primas deferebant. *Hic eſt, qui trib. pl. fuit, a U. DCLXIII.*
Q. VELOCIUS, Or. 3, 23. gladiatoriam didicit puer; ſed adultus plus operae foro, amicis & rei familiari tribuit.
VELVINUS, ad Q. Fr. 1, 1. 2. *nomen hominis obſcuri, qui fundum habebat, non procul a fundo Q. Ciceronis.*
VENONIUS, Vindicius. Balb. 25.
C. VENNONIUS, Att. 6, 1. ad Div. 13, 72.

Sext. VENNONIUS, Verr. 3, 39. *de Verris cohorte fuiſſe apparet, una ex manibus, quibus pecuniam aliis extortam capiebat.*

VENNONIUS, de Leg. 1, 2. hiſtoricus Latinus, exilis & ieiunus. Att. 12, 3. eius libris aegre caret Cicero. *Hunc Vennonium ab omnibus his alium eſſe, & Cicerone longe antiquiorem, mihi ſatis certo videor ex loco de Leg. 1, 2. colligere. Ponit enim primo* annales Pontificum, *deinde* Fabium, Catonem, Piſonem, Fannium, Vennonium, Antipatrum. *Poſt*, ſucceſſere huic, *inquit*, Gellii, Clodius, Aſellio &c.

P. VENTIDIUS *Baſſus*, Phil. 12, 9. ei amicus Cicero fuit, antequam ſe cum inimicis reipublicae coniungeret. ad Div. 10, 24. 33. poſt proelium Mutinenſe ſe cum tribus legionibus coniungit. 11, 18. ſe cum Antonio coniungit ad Vada Sabatia. 10, 18. Mulio *dicitur*. eius caſtra deſpicit Cicero. Phil. 13, 2. Antonii amicus. *Idem pluribus aliis locis memoratur. Neſcio utrum ad locum ex epiſtolis ad Div. reſpiciat Plin. H. N. 7, 42. ubi Ciceronem auctorem eſſe dicit, hunc Ventidium* mulionem caſtrenſem ſuffarraneum *fuiſſe, an vero ad alium ex Oratione, aut libro deperdito. De eius natalibus, miraque fortuna. vid. Plin. l. c. & Gellium. 15, 4. De eius rebus geſtis in Aſia Dionem Caſſ. 48. 49.*

VENULEIA, Att. 12, 24. Craſſi.

VENULEIUS, Verr. 3, 42. de Verris cohorte.

VENULEIUS, ad Div. 12, 30. *legatus Calviſii, qui cum aliis quibusdam Africam abſente Calviſio adminiſtrare audebat, obtinente e SCto provinciam Cornificio. Ei lictores, ut ceteris, ademerat Cornificius, quod probat Cicero. Quaeſtorem provincialem fuiſſe a. DCCII. reperio, eodem anno, quo & Latinus & Horatius, eiusdem Calviſii legati, quaeſtores fuere.*

VENUS, Div. 1, 13. Cnidia. Or. 2. &c. Coa Apellis. Nat. D. 3, 23. plures Veneres, Nat. D. 2, 23. Lubentina. in Caecil. 17. &c. Erycina. *Ab hac dicuntur* VENERII. ibid. *h. e. ſervi Veneris Erycinae ſ. fani eius in Erycino monte.*

VERATIUS, *cognomen* Fulvii, Flacc. 20. *ubi tamen liber MS. habet* Neratius.

C. VERRES, C. F. 1, 12. quaeſtor Cn. Carbonis, in Gallia, eum deſerit, & pecuniam publicam avertit. *ibid.* 17.

ſq. Cn. Dolabellae legatus in Cilicia, &, quaeſtore Malleolo mortuo, proquaeſtor. Furta & ſcelera in legatione perpetrata. *ibid.* 36. ſq. Malleoli pecuniam avertit, nec pupillo reſtituit. *ibid.* 38. contra Cn. Dolabellam a M. Scauro accuſatum teſtimonium dicit, eumque prodit. *ibid.* 40. ſq. praetor urbanus *a. U. DCLXXIX.* praeturae flagitia. *ibid.* 49. in praetura ex SCto de ſartis tectis iudicat. *De triennio praeturae Siculae diſcendum e L. 3, 4. 5. de artibus, quibus elabi, adiutore Hortenſio, iudicio & accuſatori voluit.* v. Act. 1, 6. 7. ſq. *De tota cauſa lege argumenta Verrinarum. Ab hoc dicta* Verrea. Verr. 2, 25. &c. ipſius iuſſu, ſublatis Marcelleis, in Sicilia inſtituta.
Q. VERRES, Act. 1, 8. tribu Romilia, C. Verris propinquus.
VERRIUS, ad Div. 9, 20. 26. amicus Paeti & Ciceronis ibid. 12, 14. amicus Lentuli Spintheris fil. *Manut. ad 9, 20. putat eſſe Verrium Flaccum illum, iuris Pontificii peritum, cuius libertus fuit Verrius Flaccus Grammaticus.* T. Verrius Flaccus, eques Rom. Feſulanus, *eſt ap. Gorium* Inſcr. *hetruſc.*
C. VERRUTIUS, Verr. 2, 76. *nomen fictum a Verre, ſub quo ipſe latebat.*
VERTUMNUS, Verr. 1, 59. *Deus, qui in omnes figuras ſe vertit, aut vertere poteſt.*
VESTA, Div. 1, 45. Ex eius luco vox audita. *De hoc luco, qui ſub Commodo combuſtus eſt*, vid. Herodian. 1, 14.
C. VESTORIUS, ad Div. 8, 8. ad Att. 4, 6. 6, 2. Puteolanus, argentarius.
L. VETTECILIUS Ligur, Verr. 2, 8.
M. VETILIUS, Phil. 3, 10.
P. VETILIUS, Caec. 9. teſtis in Caecinam.
VETTIUS, Att. 2, 4. *eſt Cyrus architectus.*
VETTIUS Chryſippus, ad Div. 7, 12. Cyri architecti libertus.
VETTIUS, Coel. 30. unus de ſtupratoribus Clodiae, quem, cum ortae inter eos eſſent inimicitiae, ulta eſt per Camurtium quendam & Eſernium &c.
L. VETTIUS, Vat. 10. in Senatu confeſſus eſt, ſe cum telo fuiſſe. Cn. Pompeii interficiendi cauſa. Att. 2, 24. *index a Caeſare inductus in Senatum, ut diceret, ſe interficere principes voluiſſe, invidiae inimicis Caeſarianis fa-*

ciendae cauſa. Sed mendacium reprehenditur, & reus ipſe fit de vi. res accurate ibi narratur. cf. Sext. 63. *Adde de eius indiciis in cauſa Catilinaria Dionem Caſſ. XXXVII. p. 48.*

P. VETTIUS Chilo, Verr. 3, 71. eques Romanus, magiſter publicanorum in Sicilia.

P. VETTIUS Scato, Phil. 12, 11. Dux Marſorum. Cum eo Cn. Pompeius colloquium inter caſtra habet.

P. VETTIUS, Verr. 5, 44. quaeſtor Verris.

Q. VETTIUS Vettianus, Brut. 46. Marſus, vir prudens & in dicendo brevis.

VETTIUS, Att. 4, 5. *homo vilis*, a quo villam Catuli Cicero emit, *is ſine dubio, qui* 6, 1. manceps *dicitur.*

L. VETURIUS Philo, Brut. 14, *Conſul bello Punico II. cum Q. Metello a. U. DXLVII.*

T. VETURIUS, Offic. 3, 30. Conſul cum Sp. Poſtumio.

C. VIBIENUS, Mil. 14. Senator, quomodo interierit.

C. VIBIUS Capax, Cluent. 60. Larinas.

L. VIBIUS, Verr. 2, 74. eques Rom.

T. VIBIUS, ad Div. 11, 12.

C. VIBIUS Panſa, ad Div. 8, 8. *v. Panſa. de eodem forte capiendus* ad Att. 2, 20.

L. VIBULLIUS Rufus, ad Div. 1, 9. Pompeii familiaris. Att. 7, 24. e Piceno, quo miſſus erat a Pompeio, redit. *v. Caeſar B. C. L. 1, 15.* Att. 8, 1. eius res geſtae laudantur. de Pompeio parum honorifice ſentit. ad Q. Fr. 2, 9. 3, 1. 5.

VICEPOTA, Leg. 2, 11. nomen habet a vincendo & potiundo, *adeoque ipſius victoriae nomen eſt. Aedem eius infra Veliam fuiſſe conſtat e Livio. Viri docti ſcribendum cenſent* Vicapota.

L. VICINIUS, ad Div. 8, 8. *pro quo Graevius repoſuit* Vinicius. Tribunus plebis *M. Marcello & Sulpicio Coſſ. Permutantur fere in libris ſcriptis* Vicin. & Vinic.

VICTORIA, Div. 1, 43. Capuae ſudat.

VIDIUS, creditor Niciae, ad Div. 9, 10.

M. VIGELLIUS, Or. 3, 21. a Panaetio Stoicam philoſophiam didicit.

L. VILLIUS, L. F. Pomtina, Annalis, ad Div. 8, 8. Senator. *unde* Annales *Villii dicti. v. Ind. Legg. Leges Annales.*

S. VILLIUS, ad Div. 2, 6. Milonis familiaris.

L. VINICIUS, *v. Vicinius.*

VINIUS, ad Att. 2, 2.

S. VIRBIUS, Cluent. 8. Larinas.

VIRGILIANUS, v. Q. Fabius.

C. VIRGILIUS, Planc. 40. Praetor, Q. Ciceronis Collega. Siciliae praetor eo anno, quo Cicero exſulavit. noluit eum, quamvis amicum, Clodii minis territus, recipere. ad Q. Fr. 1. 2. 2. in magna exiſtimatione eſt. ad Div. 2, 9. propinquus Curionis. Att. 12, 51. 13, 26.

C. VIRGILIUS, Prov. Conſ. 4. *v. C. Virginius.*

M. VIRGILIUS, Brut. 48. frater T. Aufidii trib. pl. L. Sullae Imperatori diem dixit. *ſc. in tribunatu a. U. DCLXVI. ut eum a profectione ad bellum Mithridaticum abſtraheret. Sed Sulla, neglecto Virgilio, abiit; ut eſt ap. Plutarch. in Sulla p. 458. ubi male* Verginius *dicitur. In ipſo Cicerone* Virginius & Virgilius *permutantur.*

C. VIRGINIUS, Prov. Conſ. 4. legatus, impedit Piſonem Calventium, ne Byzantio omnia ſigna auferat. *Sed Codd. habent* Virgilius, *quod recepit Graevius. Quis autem ille Virgilius ſit, neſcio. Nam praetor ille Siciliae an ſit, dubito, quod vix Romam rediiſſe potuit, cum Piſo in provinciam abiret, ſiquidem rediit, & non eo quoque anno Siciliam obtinuit.* C. Virginium *autem reperio tribunum plebis anno DCXC.*

A. VIRGINIUS, Lael. 27. eius adoleſcentis familiaritate delectatur Laelius, ut P. Rutilii. *Fuit ergo P. Rutilii aequalis.*

L. VIRGINIUS, Fin. 2, 20. filiam ſuam interficit, ne Appii Decemviri libidini dedatur.

VIRGINIUS, Att. 12, 5. argentarius.

VIRIATUS, Offic. 2, 11. Luſitanus, propter praedae aequabilem partitionem magnas opes habuit, quibus exercitus imperatoresque ceſſerunt. Brut. 21. Viriati bellum cum Romanis.

VISCELLINUS, Lael. 11. *eſt* Sp. Caſſius, *qui poſt tertium conſulatum appetiti regni crimine damnatus & de Saxo Tarpeio deiectus eſt. v. in* Caſſius. *De ſcriptura vocis nil certi dici poteſt, quando & Latini & Graecorum hiſtoricorum libri mire variant:* Viſcelinus, Vulſelinus, Becellinus, Uſcelinus, Vitellinus, Betillinus &c.

VISEIUS, Phil. 13, 12. tribunus plebis deſignatus Antonii beneficio, antea Piſauri balneator fuerat.

VISELLIA, Att. 15, 13.

C. VISELLIUS Varro, Brut. 76. Aculeonis filius, conſobrinus Ciceronis, ad aedilitatem pervenit. Iuris peritus. Att. 5, 23. T. Fadio tribuno plebis legem ſcripſit, quam ferret, de Cicerone revocando, eamque probat Cicero. *v. C. Varro.*

L. VISIDIUS, Phil. 7, 9. Eques Romanus, qui Ciceronem in conſulatu diligenter cuſtodivit. Antonio Mutinam obſidente, vicinos cohortatus eſt, ut milites fierent, & ſuis eos facultatibus ſublevavit. Edd. vett. habent *Naſidius.*

ULYSSES, Offic. 1, 31. omnibus iucundus & affabilis. ad Div. 1, 10. rediens cognovit ſuorum neminem. *ib.* 10, 13. πτολίπορθος. de Offic. 3, 26. apud Tragicos iactatur in eo, quod Homerus tacuit, eum militare noluiſſe &c. &c.

P. UMBRENUS, Catil. 3, 6. libertinus, Catilinae ſocius.

UMMIUS, ad Div. 16, 14. *Ad hanc ſcripturam confirmandam* Ummidiam *affert ex lapide Victorius. Eſt etiam ap. Horatium Serm. 1, 1. 96.* Ummidius.

Q. VOCONIUS *Saxa*, Verr. 1, 42. Balb. 8. legem tulit de mulierum hereditatibus. *vid. Ind. Legg.* Verr. 1, 42.

Q. VOCONIUS, Cluent. 54. iudex quaeſtionis in cauſa Cluentii fuit. *Ex quo intellige, eum aedilitium fuiſſe. Ab hoc diverſus eſt mea ſententia :*

VOCONIUS, *qui* Att. 8, 15. *dicitur initio belli civilis* cum imperio fuiſſe. *Hic eſt, qui a. DCXCII. quaeſtor, & a. DCC. praetor urbanus fuit, & deinde Pompeium in Macedoniam ſecutus eſt. Ceterum illud addendum eſt ex* Phil. 3, 6. Voconios ex Aricia fuiſſe ortos.

C. VOLCATIUS, Corn. 1. fr. vir honeſtiſſimus, a Cn. Dolabella communi & quotidiano iure privatur. *Is eſt, de cuius ſubita morte Plinius H. N. 7, 53. tradit.*

L. VOLCATIUS *Tullus*, Planc. 21. in aedilitate petenda repulſam fert; *poſtea tamen Conſul fuit cum M'. Aemilio Lepido a. U. DCLXXXVII.* Tog. Cand. fr. conſilium habet, an petentis Conſulatum Catilinae ratio habenda eſſet, negatumque eſt ei poteſtatem petendi concedendam eſſe. ad Div. 1, 1. Pompeio cenſet reſtitutionem Ptolemaei committendam.

L. VOLCATIUS *Tullus*, *L. F.* ad Div. 13, 14. praetor urbanus *a. DCCVII. is, qui poſtea Conſul fuit a. DCCXX.*

ad Div. 4, 4. M. Marcello offenſus, Caeſari non agit gratias, eo reſtituto.

VOLCATIUS, Verr. 2, 19. 23. &c. e comitibus C. Verris.

VOLUMNIA, ad Div. 14, 16. minus officioſa eſt in Terentiam, cum Cicero exſularet. *Non facile dixerim, utrum Senatoris Volumnii, quocum magnus uſus Ciceroni fuit, ſoror aut filia, an nota illa liberta fuerit.*

VOLUMNIA, Phil. 2, 24. liberta Volumnii Eutrapeli, mimico nomine Cytheris; v. *Cytheris.*

L. VOLUMNIUS, ad Div. 7, 32. Senator, quocum magnus uſus Ciceroni fuit. *de praenomine conſtat e Varrone. Eſtne hic* Volumnius Flaccus, *qui cum mandatis ad Senatum a Bruto Mutinae obſeſſo mittitur, Bruti legatus*, ad Div. 11, 12. 18?

P. VOLUMNIUS, Cluent. 70. Senator, *qui inter iudices in Cluentiana cauſa fuit.*

P. VOLUMNIUS Eutrapelus. Phil. 13, 2. Antonii amicus, ad Div. 7, 32. 33. *epiſtolae ad eum ſcriptae ſunt. Ex epiſtola autem 32. colligere licet, urbanitatem hominis non inſignem adeo fuiſſe, ſed ſcurrilem potius & mimicam.*

VOLUSIANUS, Verr. 3, 21. haruſpex C. Verris. *Idem ib. c. 11. dicitur* Voluſius; *ut aut locus alter ex altero corrigendus, aut potius ita accipiendum ſit, ut in eadem epiſtola idem dicitur* Hippius & Hippianus. ad Div. 13, 76.

L. VOLUSIENUS, Cluent. 70. eques Romanus. Victorius, P. Manutius corr. *Voluſenus.*

VOLUSIUS, Verr. 3, 11. haruſpex. *v. Voluſianus.*

Cn. VOLUSIUS, Att. 5, 11. *Ciceronis quaeſtorem fuiſſe putat Manutius, quem vide. Inter comites Ciceronis fuiſſe, certum eſt. Non autem negare poſſum, certam mihi videri Corradi opinionem, qui pro* Cn. *cenſebat legendum* Q. *ut hic ſit:*

Q. VOLUSIUS, Att. 5, 21. *de comitibus Ciceronis in Cilicia, praefectus, puta, aut tribunus mil.* ad Div. 5, 10. a Cicerone eloquentiam diſcit. *de eodem eſt ibid. 20.*

M. VOLUSIUS, ad Div. 16, 12. quaeſtor ex Aſia rediens Ciceroni literas affert a Tirone. *Hic eſt, qui poſtea aedilis plebis proſcriptus a triumviris ſingulari fallaciae genere percuſſores evaſit.*

VOPISCUS, *Iulius Caeſar.* Phil. 11. 5. defendente Cicerone quinquies abſolutus eſt, ſexta vice autem accuſatus,

damnatus eſt. *reſtitutus a Caeſare aedilis factus*, *poſtea* conſulatum petit, *Antonii caſtra ad Mutinam ſequitur.*

UPIS, N. D. 3, 23. pater Dianae cuiuſdam, *a quo & ipſa Diana* Upis *Graecis dicitur.*

URIUS Iupiter, vid. *Iupiter.*

VULCANUS, N. D. 1, 30. Alcamenis, Athenis claudus. 3, 21. Nili filius. 3, 22. Iovis & Iunonis filius.

L. VULTEIUS, Verr. 3, 66. de comitibus L. Metelli in Sicilia.

T. VULTURCIUS, Catil. 3, 2. ſocius Catilinae.

X.

XANTHIPPE, Tuſc. 3, 15. Socratis uxor.

XANTHIPPUS, Offic. 3, 26. Lacedaemonius, quo duce M. Attilius Regulus captus eſt.

XENO, Att. 5, 10. Epicureus Ciceronis temporibus, ab ipſo & Attico diligitur. *ab hoc alius eſt*

XENO, Apollonidienſis, Att. 5, 13.

XENO, Menenus, Verr. 3, 22. Centuripinus.

XENO, Att. 13, 37. *videtur eſſe Attici procurator.*

XENOCLES, Brut. 91. Adramytenus, rhetor Aſiaticus, quocum Cicero fuit adoleſcens.

XENOCRATES, Acad. 1, 4. Chalcedonius. Or. 3, 13. Academiae nomen obtinuit, ab Ariſtotele nil diſſenſit. Off. 1, 30. ſeveriſſimus philoſophorum & propterea clarus & magnus. Att. 1, 16. eum iurare non permiſerunt cives, quod ei, non iurato, crederent. Tuſc. 5, 32. Alexandri dona magna contemnit. N. D. 1, 13. ſcripſit de natura Deorum, Deos octo facit. Acad. 4, 46. multos libros ſcripſit de ratione loquendi. Tuſ. 1, 10. quid de animo ſenſerit. Acad. 1, 4. Platonis ubertate completus non reliquit Socratis dubitationem & diſſerendi genus.

XENOMENES, ad Div. 16, 5, hoſpes Ciceronis Thyrei.

XENOPHANES, Colophonius. Acad. 4, 42. princeps Megaricorum, *quod quo ſenſu dicatur, vid. in* Megarici: *nam proprie eſt auctor ſectae Eleaticae*, *ibid.* 4, 23. negat ſciri aliquid poſſe. eius verſus non boni, ibid. 39. Lunam habitari dicit. ibid. 37. unum eſſe omnia. N. D. 1, 11. infinitum cum mente Deum facit. Div. 1, 3. divinationem funditus ſuſtulit.

XENOPHON, Socraticus. Orat. 3, 34. Ageſilai praeceptor.

ſtantia. *Tyrannus ille fuit* Nearchus. *quanquam in eo nomine diſcrepant veteres.*

ZENO, *Epicureus.* Fin. 1, 5. Ciceronis & Attici praeceptor. Nat. 1, 34. Socratem ſcurram Atticum vocat. de Nat. 1, 21. Epicureorum coryphaeus appellatur a Philone. cf. Tuſc. 3, 17.

ZETHUS, ad Herenn. 2, 27. de Or. 2, 27. *Iovis & Antiopae filius eodem partu cum Amphione editus.*

ZETHUS, ad Div. 9, 15. libertus.

ZEUXIS, *Blaudenius*, ad Q. Fr. 1, 2. 2. homo e provincia Qu. Fratris.

ZEUXIS, *Heracleotes*, Inv. 2, 1. pictor; *de quo locos veterum vid. ap. Iunium in Catalogo pictorum.*

ZOPYRUS, Tuſc. 4, 37. Phyſiognomon, eius de Socrate iudicium. Fat. 5.

ZOSIPPUS, Verr. 4, 42. Tyndaritanus nobilis.

[redacted]

JUN 1 - 1953